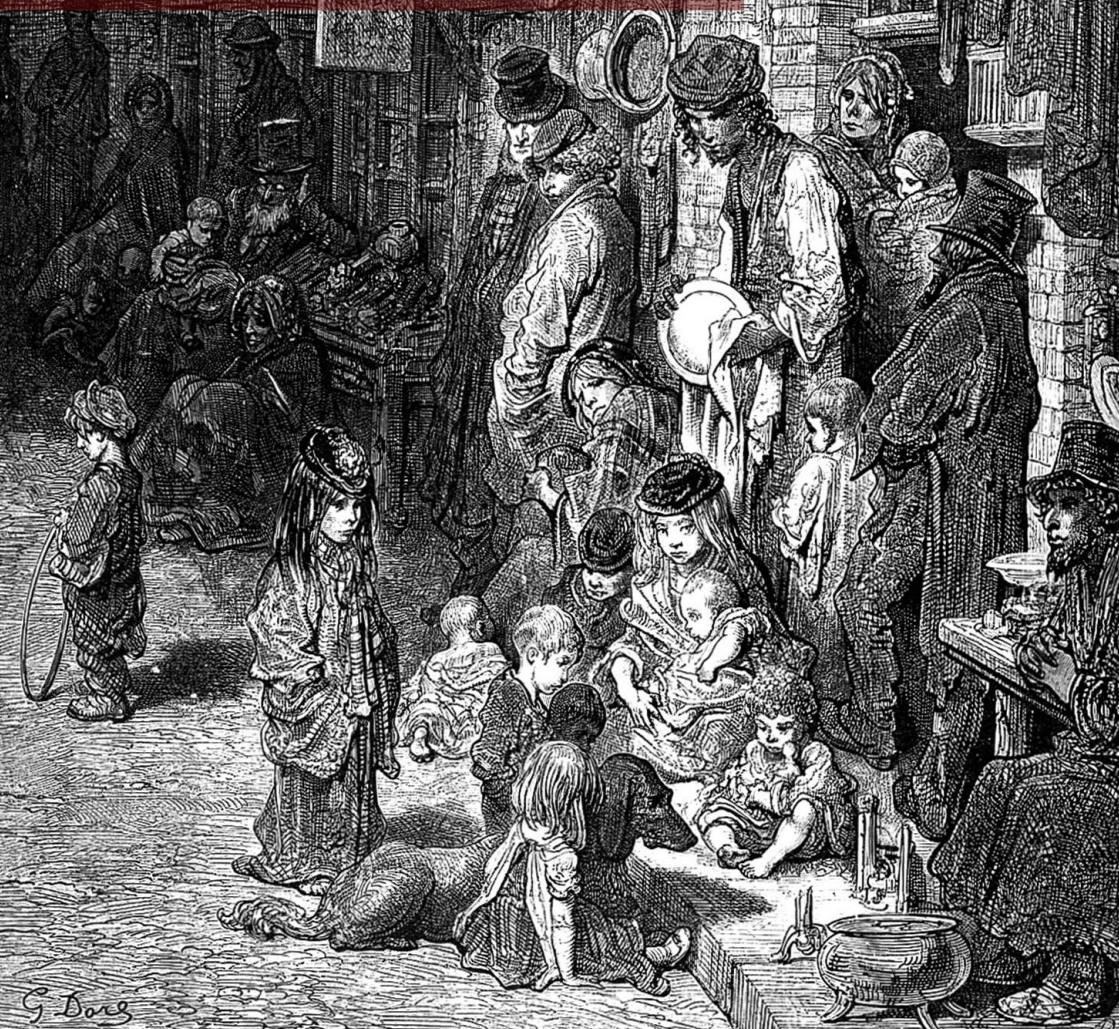

DAVID COPPERFIELD II

Charles Dickens

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Městská knihovna v Praze

David Copperfield II

Charles Dickens

Přeložili Emanuel a Emanuela Tilschovi

Znění tohoto textu vychází z díla [David Copperfield II](#) tak, jak bylo vydáno Státním nakladatelstvím krásné literatury, hudby a umění v Praze v roce 1955. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

§

Text díla (Charles Dickens: David Copperfield II), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uved'te autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 26. 2. 2021.

OBSAH

KAPITOLA TŘICÁTÁ PRVNÍ Větší ztráta.	6
KAPITOLA TŘICÁTÁ DRUHÁ Počátek dlouhé pouti.	17
KAPITOLA TŘICÁTÁ TŘETÍ Blažená.	40
KAPITOLA TŘICÁTÁ ČTVRTÁ Teta mě překvapí.	61
KAPITOLA TŘICÁTÁ PÁTÁ Skleslost.	72
KAPITOLA TŘICÁTÁ ŠESTÁ Nadšení.	97
KAPITOLA TŘICÁTÁ SEDMÁ Malá sprcha.	118
KAPITOLA TŘICÁTÁ OSMÁ Rozchod společníků.	128
KAPITOLA TŘICÁTÁ DEVÁTÁ Wickfield a Heep.	148
KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ Poutník.	172
KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ PRVNÍ Dořiny tety.	183
KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ DRUHÁ Ničemnost.	204
KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ TŘETÍ Druhé ohlédnutí do minulosti.	230
KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ ČTVRTÁ Naše domácnost.	240
KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ PÁTÁ Pan Dick splňuje tetinu předpověď.	259
KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ ŠESTÁ Novina.	279
KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ SEDMÁ Marta.	295
KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ OSMÁ Domáci.	308
KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ DEVÁTÁ Zaplétám se do tajemství.	322
KAPITOLA PADESÁTÁ Sen pana Peggottyho dochází splnění.	337
KAPITOLA PADESÁTÁ PRVNÍ Počátek pouti ještě delší.	349
KAPITOLA PADESÁTÁ DRUHÁ Jsem svědkem výbuchu.	370
KAPITOLA PADESÁTÁ TŘETÍ Další ohlédnutí do minulosti.	399
KAPITOLA PADESÁTÁ ČTVRTÁ Páně Micawberovy transakce.	406
KAPITOLA PADESÁTÁ PÁTÁ Bouře.	425
KAPITOLA PADESÁTÁ ŠESTÁ Rána nová i rána stará.	440
KAPITOLA PADESÁTÁ SEDMÁ Vystěhovalci.	448
KAPITOLA PADESÁTÁ OSMÁ V cizině.	461
KAPITOLA PADESÁTÁ DEVÁTÁ Návrat.	469
KAPITOLA ŠEDESÁTÁ Agnes.	489
KAPITOLA ŠEDESÁTÁ PRVNÍ Poznávám dva zajímavé kajícíky.	500
KAPITOLA ŠEDESÁTÁ DRUHÁ Mou cestu ozáří světlo.	515
KAPITOLA ŠEDESÁTÁ TŘETÍ Návštěva.	526
KAPITOLA ŠEDESÁTÁ ČTVRTÁ Ohlédnutí poslední.	536

KAPITOLA TŘICÁTÁ PRVNÍ

Větší ztráta

Nepřišlo mi za těžko Peggotce vyhovět, když mě o to prosila, a rozhodnout se, že zůstanu v Yarmouthu do té doby, než pozůstatky nebohého formana vykonají svou poslední cestu do Blunderstonu. Už dávno předtím si z vlastních úspor zakoupila na našem starém hřbitově kousek půdy poblíž hrobu „své zlaté holčičky“, jak vždycky mluvila o mé matce, a tam měly spočinout.

Těší mě pomýšlení, že zůstal-li jsem s Peggotkou a udělal pro ni všechno, seč jsem byl (při nejlepší vůli věru málo), projevil jsem jí tak víc vděčnosti, než kolik bych si i dnes ještě mohl přát, abych jí byl projevil. Obávám se však, že jsem cítil vrcholné uspokojení jak z hlediska osobního, tak i právního, když jsem se ujal páně Barkisovy poslední vůle, abych vyložil její obsah.

Právem si přičítám zásluhu, že ode mne vyšel návrh, aby se po jeho poslední vůli pátralo v truhle. Po krátkém hledání jsme ji v truhle našli na dně koňského pytlíku na obrok, v němž jsme (kromě sena) objevili staré zlaté hodinky s řetízkem a pečetičky, které pana Barkise zdobily v den jeho svatby a které nikdo předtím ani potom už nespatriil; dále stříbrné cpátko na dýmkový tabák ve tvaru nožky; pouzdříčko v podobě citronu, plné malinkých šálečků a talířků, o němž se domnívám, že je pan Barkis musil koupit jako dárek pro mne, dokud jsem byl ještě dítě, ale neměl potom srdce rozloučit se s ním; osmdesát sedm a půl guinejí ve zlatých mincích; dvě stě deset liber v bezvadně čistých bankovkách; několik depozitních listů na akcie Anglické banky; starou podkovu, falešný šilink, kousek kafru a lasturu z ústřice. Podle toho, že posledně jmenovaná drobnost nesla stopy usilovného leštění a hrála uvnitř duhovými barvami, soudím, že pan Barkis měl jakés takés pov-

šechné představy o perlách, které však jaktěživo nenabyly forem určitějších.

Léta a léta vozil pan Barkis na všech svých cestách tu truhlu den co den s sebou. Aby jistěji unikla pozornosti, vymyslel si pohádku, že je majetkem „pana Blackboye“ a byla u Barkise „ponechána v úschově, dokud si ji jmenovaný nevyzvedne“, kterýžto výmysl napsal pracně na víko písmy, nyní již skoro nečitelnými.

Zjistil jsem, že pan Barkis chramoustil celá ta léta nikoliv nadarmo. Jeho peněžité jmění se páčilo téměř na tři tisíce liber. Z toho úroky z částky jednoho tisíce liber odkázal na doživotí panu Peggottymu, po jehož smrti se měla jistina rozdělit rovným dílem mezi Peggotku, Emilku a mne, po případě mezi pozůstalého či pozůstalé po komkoli z nás. Všechn ostatní majetek, který v době smrti bude mít, odkázal Peggotce, již ustanovil univerzální dědičkou a jedinou vykonavatelkou této své poslední vůle a závěti.

Cítil jsem se už jako hotový proktor, když jsem tento dokument se vši možnou obřadností nevím kolikrát nahlas předčítal a vykládal jeho ustanovení všem, jichž se týkal. Začal jsem si myslet, že na Dvorech je přece jen něco víc, než jsem původně měl za to. Prozkoumal jsem testament s největší pozorností, prohlásil jsem, že po všech stránkách dokonale splňuje náležitosti, přičinil jsem na okraj tužkou nějakou tu poznámku a považoval za vskutku pozoruhodné, že o věci tolik vím.

Tímto veletajemným zaměstnáním i tím, že jsem pro Peggotku sestavoval soupis všeho majetku, který zdělila, uváděl veškeré její záležitosti do patřičného pořádku a byl jí k naší obapolné radosti ve všem všudy rádcem a rozhodčím, jsem strávil celý týden až do pohřbu. V té době jsem Emilku neviděl, ale dověděl jsem se, že do čtrnácti dnů má mít tichou svatbu.

Neúčastnil jsem se pohřbu oficiálně, smím-li se tak vyjádřit. Chci tím říci, že jsem na sobě neměl černý plášť ani na klobouku černý fábor na plašení ptactva, nýbrž šel jsem časně ráno procházkou

do Blunderstonu a čekal již na hřbitově, když rakev, doprovázenou pouze Peggotkou a jejím bratrem, nesli k hrobu. Z mého okénka přihlížel choromyslný pán; páně Chillipovo miminko klátilo přes chůvino rameno těžkou hlavičkou a pouličilo na faráře vyjevené oči; v pozadí ztěžka oddychoval pan Omer; nikdo jiný při pohřbu nebyl a všechno bylo velmi klidné. Když obřad skončil, procházeli jsme se asi hodinu po hřbitově a utrhli si ze stromu nad matčíným hrobem několik mladých lístků.

A teď na mne padá hrůza. Na vzdálené městečko, k němuž jsem se osamělým krokem opět vracel, se snáší mrak. Bojím se k němu přiblížit. Nemohu snést pomyšlení na to, co toho památného večera přišlo, na to, co musí zase přijít, mám-li pokračovat.

Nijak se to nezhorší tím, že o tom píšu. Nijak by se to nezlepšilo, kdybych svou krajně zdráhavou ruku zadržel. Už se stalo a odestát se nemůže; nikdo to nemůže odčinit, nikdo už to nemůže změnit.

Moje stará chůva měla se mnou příští den odjet v záležitosti poslední vůle do Londýna. Emilka trávila ten den v dílně pana Omera. Večer jsme se měli všichni sejít ve starém domku z lodi. Ham přiveď Emilku v obvyklou hodinu domů. Já půjdu zpátky do Yarmouthu zase volnou procházkou, kdežto bratr se sestrou se vrátí spolu, jako přišli, a budou nás očekávat u krbu, až se den schýlí.

Rozloučil jsem se s nimi u brány s vrátky, u nichž kdysi dávno a dávno s rancem Rodericka Randoma odpočívali mí vysnění Strapové, a místo abych se rovnou cestou vrátil, vydal jsem se po silnici k Lowestoftu. Potom jsem se obrátil a zamířil zpátky k Yarmouthu. Na oběd jsem se zastavil ve skrovné hospůdce asi míli či dvě od přívazu, o němž jsem už mluvil; a tak mi den uplynul a byl už večer, když jsem do Yarmouthu konečně dorazil. Zatím se prudce rozpršelo a večer byl velmi nevlídný, ale za mraky se skrýval měsíc a nebylo úplně tma.

Netrvalo dlouho, než jsem došel na dohled domku pana Peggottyho a světla, jež zevnitř zářilo oknem. Chvilka plahočení přes písek, v němž mi vážly nohy, přivedla mě až ke dveřím a vešel jsem.

Vnitřek dělal věru velmi útulný dojem. Pan Peggotty měl už svou večerní dýmku vykouřenou a bylo vidět, že se chystá nějaká ta večeře. V krbu jasně plápolalo, z popela byla kolem ohně ohrádka a truhlička čekala na Emilku na starém místě. Na svém starém místě seděla opět také Peggotka, která (až na šaty) vypadala, jako by to místo byla nikdy neopustila. Vrátila se už zase k společnosti šicí kazety se svatým Pavlem na víku, krejčovské míry v chaloupce a ždibku voskové svíčky; a tak tam všichni byli pohromadě, jako by je nic nebylo jaktěživo vyrušilo. Paní Gummidgeová se ve svém starém koutě zřejmě trochu mrzoutila, a vypadala tedy také docela svá.

„Jste z té mládeže první, mladý pane Davy!“ řekl pan Peggotty se šťastnou tváří. „Nenechávejte si na sobě ten kabát, pane, jestli je mokrý.“

„Děkuji vám, pane Peggotty,“ řekl jsem, když jsem mu podával plášť, aby ho pověsil. „Je úplně suchý.“

„Na mou věru!“ řekl pan Peggotty, když mi ohmatal ramena. „Jako troud! Posad'te se, pane! Nemá smysl vám říkat ‚pěkně vítám‘, ale vítám vás upřímně a z celého srdce zavítám všechny.“

„Děkuji vám, pane Peggotty, o tom jsem přesvědčen. A co vy, Peggotko,“ řekl jsem a políbil jsem ji, „jak se máte, matičko?“

„Ha, ha!“ zasmál se pan Peggotty, sedl si vedle nás a s pocitem úlevy od nedávných starostí si s nefalšovanou, vrozenou dobrosrdečností mnul ruce, „není na světě druhá ženská, pane – pořád jí to říkám – která by měla právo mít klidnější svědomí než ona! Splnila vůči nebožtíkovi svou povinnost a nebožtík to věděl; a nebožtík se k ní zachoval, jak se sluší a patří, tak jak se ona chovala, jak se sluší a patří, k nebožtíkovi; a – a – a tak je všechno v nejlepším pořádku!“

Paní Gummidgeová zahekala.

„Jen hezky zvesela, kmotra rozmilá!“ řekl pan Peggotty. (Po straně na nás však pokývl hlavou, neboť si zjevně uvědomoval, že nedávné události tíhnou k tomu, aby u ní probudily vzpomínku na

starého.) „Nevěšte hlavu! Krapet kuráže, už kvůli sobě, jen krapítek, a uvidíte, jestli se vám pak nálada už sama od sebe hezky nezlepší.“

„Kdepak mně, Danieli,“ namítla paní Gummidgeová. „Mně už samo od sebe nepřijde nic než moje ztracenost a opuštěnost.“

„Ale jděte, i toto,“ řekl pan Peggotty, aby ukonejšil její stesky.

„Ba, ba, Danieli!“ řekla paní Gummidgeová. „Já nejsem člověk, aby žil s lidmi, kteří zdědili peníze. Všechno se mi staví přesmoc na potvoru. Radši abych vás sebe zbavila.“

„Ale jděte, jak bych je kdy utratil bez vás?“ řekl pan Peggotty tónem vážné výčitky. „Co to mluvíte? Copak vás teďka nepotřebuju víc než kdy jindy?“

„Já věděla, že jsem tady nikdy nebyla chtěná!“ zvolala paní Gummidgeová s lítostivým zafňukáním. „A teď se mi to říká naplno! Jak bych mohla čekat, že tady budu chtěná, když jsem takovej opuštěnej a ztracenej tvor a všem tolik na potvoru!“

Pan Peggotty se zdál úplně zkoprnělý sám nad sebou, že prořekl něco, co se dalo vykládat takhle necitelně; ale v odpovědi mu zabránilo, že ho Peggotka zatahala za rukáv a zavrtěla hlavou. Kratičkou chvíli se velmi zkormouceně zahleděl na paní Gummidgeovou a potom se podíval na švarcvaldky, vstal, otřel knot svíčky a postavil ji do okna.

„Ták!“ řekl pan Peggotty vesele. „To bychom tedy měli, paní Gummidgeová!“ Paní Gummidgeová slabě ufnukla. „Máme světýlko, jak jsme zvyklí! Asi se divíte, pane, nač to, vidíte? No, to je pro naši Emilku! Po setmění není cesta sem zrovna moc světlá ani moc veselá, víte, a když jsem doma tu hodinu, kdy má přijít, stavím do okna to světlo. To víte,“ pravil pan Peggotty a celý rozjařený se ke mně naklonil, „má to dvojí oučel. Ona si řekne, Emilka si řekne: ‚Tamhle jsem doma!‘ řekne si. A stejně si Emilka řekne: ‚Strýc je doma!‘ Protože když nejsem doma, tak nikdy světlo v okně nestojí.“

„Jsi ty dítě!“ řekla Peggotka; a myslela-li si to o něm doopravdy, měla ho pro to jistě tím raději.

„No,“ ohradil se pan Peggotty, který stál s nohama ze široka rozkročenýma a přejížděl si v příjemném uspokojení rukama po stehnech nahoru a dolů, zatím co se díval střídavě na nás a na oheň, „to bych ani nevěděl. Víš, aspoň na kouknutí jistě ne.“

„To tedy akurát ne,“ poznamenala Peggotka.

„To ne,“ zasmál se pan Peggotty, „na kouknutí ne, vid', ale – když se to vezme kolem a kolem, tak – hm? I nešť, *mně* to je jedno! Ale něco vám povím. Když se tak jdu koukat a pokoukat po tom pěkném domečku naší Emilky tamhle, tak – pozhřiž mě!“ zvolal pan Peggotty s náhlým důrazem. „Ták! Víc povídat nemusím – jestli já necítím, jako by každičká maličkost byla skoro ona sama! Já to беру do ruky a zas odkládám a dotýkám se toho tak opatrně, jako by to byla naše Emilka. Tak je to s jejími kloboučky a se vším vůbec. Za živý svět bych nesnesl, aby s nimi někdo naschvál nešetrně zacházel. Tady teda máš to své dítě, jenže v podobě ježatýho mrože!“ řekl pan Peggotty a ulehčil své opravdovosti burácivým smíchem.

Peggotka i já jsme se rozesmáli, ale ne tak bouřlivě.

„Tenhle můj názor, víte,“ řekl pan Peggotty s radostným obličejem, když si nanovo párkrát přejel rukama po nohou, „pochodí podle mého z toho, že jsem si s ní tolika nahrál a že jsme dělali, jako bychom byli Turci a Francouzi a lidožrouti a kdejaký cizí pronárod vůbec – na mou věru, tak! – a lvi a velryby a nevím co všechno! – když mi ještě sahala sotva ke kolenům. A já si na to zvykl, víte? No, jako tadyhle ta svíčka!“ řekl pan Peggotty radostně a napřáhl k ní ruku. „Vím moc dobře, že až se vdá a bude odtud pryč, tak tam budu tu svíčku stavět docela stejně jako teď. Vím moc dobře, že když budu večír tady (a kde jinde bych měl, pro všechny svaté, bydlet, ať bych už zdědil nevím co!) a ona nebude tady nebo já tam, postavím zase svíčku do okna a posadím se k ohni a budu si namlouvat, že na ni čekám, jako na ni právě čekám teď. *Tady* máš to své dítě,“ řekl pan Peggotty s novým výbuchem hřímavého smíchu, „jenže v podobě ježatýho mrože! Vždyť zrovna tuhle minutu, když

vidím tu svíčku zářit do tmy, si říkám: „Emilka se na ni dívá! Emilka už jde domů!“ Tady máš to své dítě v podobě ježatýho mrože! Svatá pravda,“ řekl pan Peggotty, přestal burácet a stiskl ruce, „protože tady je!“

Byl to jenom Ham. Od té doby, co jsem přišel já, se musilo ještě víc rozpršet, protože měl na hlavě široký námořnický klobouk stažený do obličej.

„Kde je Emilka?“ zeptal se pan Peggotty.

Ham pohodil hlavou, jako by stála venku. Pan Peggotty vzal svíčku z okna, oťrel knot, postavil ji na stůl a prohrabával už pilně oheň, když Ham, který se ani nepohnul, řekl:

„Mladý pane Davy, nešel byste na minutku ven a nepodíval se, co vám chceme s Emilkou ukázat?“

Vyšli jsme ven. Když jsem ve dveřích šel kolem něho, s údivem i zděšením jsem si všiml, že je na smrt bledý. Vystrčil mě rychle ven do noci a zavřel za námi dveře. Jen za námi dvěma.

„Hame! Co se stalo?“

„Mladý pane Davy! –“ Ach, jak srdcelomně, jak strašlivě se rozplakal!

Pohled na takový žal mě úplně ochromil. Nevím, co jsem si myslel ani čeho jsem se hrozil. Zmohl jsem se jen na to, že jsem se na něho díval.

„Hame! Ubohá duše dobrá! Pro Boha živého, řekněte mi, co se stalo!“

„Moje znejmilejší, mladý pane Davy – pýcha a naděje mého srdce – ta, pro kterou bych byl dal život a pro kterou bych dal život teď tady na místě – ta je pryč!“

„Pryč!“

„Emilka utekla! Ach, mladý pane Davy, jen si pomyslete, *jak* asi utekla, když vzývám dobrého a milosrdného Pána Boha, aby ji radši zabil (ji, která mi je nade všechno na světě dražší!), než dopustil, aby propadla zkáze a hanbě!“

Obličej, který pozdvihl k bouřlivé obloze, chvění jeho sepjatých rukou, celá ta zmučená bytost mi ve vzpomínkách zůstává spjata s tou osamělou pustinou až do této chvíle. Je na ní povždy noc a Ham je jediný hmotný bod, který se v tom výjevu rýsuje.

„Vy jste študovaný člověk,“ pravil spěšně, „a umíte si ve všem správně poradit. Co jim mám tam uvnitř říct? Jak mu to můžu vůbec někdy říct, mladý pane Davy?“

Viděl jsem, že se dveře pohnuly, a mimoděk jsem se pokusil závoru zvenčí zadržet, jen abychom získali aspoň minutku času. Bylo však už tuze pozdě. Pan Peggotty už vystrčil obličej – a kdybych měl žít i pět set let, nikdy bych nezapomněl na změnu v jeho výraze, když nás spatřil.

Pamatuji si strašlivý nářek a pláč i to, jak mu ženy visí na krku a všichni stojíme v místnosti. Mám v ruce papír, který mi podal Ham, a pan Peggotty, s kazajkou na prsou rozervanou, s vlasy rozčuchanými, s tvář i rty jako plátno a se stružkou krve, jež mu stéká po hrudi (myslím, že mu vytryskla z úst), mě provrtává očima.

„Přečtěte to, pane,“ řekl tichým, rozechvělým hlasem. „Pomalů, prosím. Nevím, jestli bych jinak rozuměl.“

Za hrobového ticha jsem z rozmazaného dopisu četl toto:

„Až Ty, který mě miluješ o tolik víc, než jsem si kdy zasloužila, i dokud ještě mou mysl netížila vina, budeš číst tento dopis, budu už daleko.“

„Budu už daleko,“ opakoval pan Peggotty zvolna. „Počkejte! Emilka daleko. Aha!“

„Až zítra ráno (dopis měl datum z minulého večera) opustím milovaný domov – svůj milovaný domov – ach, milovaný domov! –, bude to navždy a nikdy se už nevrátím, ledaže by mě přivedl zpátky jako paní. Toto najdeš večer místo mne, o mnoho

hodin později. Ach, kdybys věděl, jak mi to rve srdce! Kdybys právě Ty, kterému jsem tolik ublížila, že mi nikdy nemůžeš odpustit, mohl jen vědět, jak trpím! Jsem tuze špatná, abych psala o sobě. Ach, čerpej útěchu z pomyšlení, jaká jsem hrozně špatná! Ach, pro smilování boží, řekni strýci, že jsem ho jaktěživo nemilovala ani zdaleka tolik jako teď! Ach, zapomeň, jak jste mě všichni měli rádi a jak jste ke mně byli hodní – zapomeň, že jsme kdy měli být svoji –, a snaž se na mne myslet, jako bych byla umřela ještě maličká a ležela už někde v hrobě! Vzávej dobrotivé nebe, od něhož se odvracím, aby mělo se strýcem slitování! Řekni mu, že jsem ho ještě nikdy tolik nemilovala jako teď. Bud' mu útěchou! Zamiluj si nějakou hodnou dívku, která bude strýci tím, čím jsem mu kdysi bývala já, a která bude Tobě věrná a Tebe hodná! Kéž nepoznáš jinou hanbu než za mne! Bůh Vám všem žehnej! Budu se za Vás všechny modlit, na kolenou a často. Když mě nepřivede zpátky jako paní a když se nebudu modlit sama za sebe, budu se modlit za Vás všechny. Můj poslední pozdrav patří strýci. Moje poslední slzy i poslední díky patří strýci!"

To bylo všechno.

Ještě dlouho po tom, co jsem přestal číst, zůstal pan Peggotty stát a díval se na mne. Konečně jsem se ho odvážil vzít za ruku, a seč jsem byl, úpěnlivě jsem ho prosil, aby se snažil trochu sebrat síly. Odpověděl mi: „Děkuj u vás, pane, děkuju vám!“, aniž se však hnul.

Promluvil na něho Ham. Pan Peggotty si uvědomoval neštěstí, které postihlo jeho, do té míry, že mu silně stiskl ruku; jinak však zůstával v témž postoji a nikdo se ho neodvážil vyrušit.

Konečně pomalu odvrátil oči od mého obličeje, jako by se probouzel z mátoh, a rozhlédl se po světnici. Potom se tichým hlasem zeptal:

„Kdo je ten člověk? Chci znát jeho jméno!“

Ham se na mne podíval a já pocítil nenadálý otřes, že jsem až zavrával.

„Máš na někoho podezření,“ řekl pan Peggotty. „Kdo je to?“

„Mladý pane Davy!“ vyzval mě úpěnlivě Ham. „Jděte na chvílku pryč a nechte mě, abych mu řekl, co musím. Vy byste to neměl slyšet, pane.“

Znovu jsem pocítil otřes. Klesl jsem na židli a snažil se ze sebe vypravit něco v odpověď, ale měl jsem jazyk zdřevěnělý a zrak zamlžený.

„Chci znát jeho jméno!“ slyšel jsem opakovat.

„Už delší dobu,“ zajíkal se Ham, „se tady občas potuloval nějaký sluha. A býval tady taky jeden pán. Oba patřili k sobě.“

Pan Peggotty stál strnule jako předtím, ale teď se díval na něho.

„Toho sluhu,“ pokračoval Ham, „viděli včera večír – s naší ubohou Emilkou. Schovával se tady někde poblíž celý tenhle týden, možná i dýl. Kdekdo myslel, že už je pryč, ale on se tady někde schovával. Jděte ven, mladý pane Davy, jděte!“

Pocítil jsem kolem krku Peggotčinu paži, ale nebyl bych se tu chvíli dokázal hnout, ani kdyby se mi byla střecha hrozila sesypat na hlavu.

„Dneska ráno, skoro ještě než se rozednilo, stál na norwichské silnici za městem nějaký cizí kočárek a koně,“ pokračoval Ham. „Ten sluha šel k němu a zase od něho a znova šel k němu. Když k němu šel po druhé, byla s ním Emilka. Ten druhý byl uvnitř. To je on.“

„Pro smilování boží,“ zašeptal pan Peggotty, uskočil dozadu a napřáhl před sebe dlaň, jako by chtěl zadržet, čeho se bál. „Neříkej mi, že se jmenuje Steerforth!“

„Mladý pane Davy,“ zvolal Ham zlomeným hlasem, „není to vaše vina – a mě ani nenapadá, abych vám ji přičítal –, ale opravdu se jmenuje Steerforth a je to prokletý padouch!“

Pan Peggotty ze sebe nevydal jediný vzlyk, neuronil jedinou slzu a neučinil jediný pohyb, až znenadání, jako by byl zase procitl, strhl z věšáku v koutě svůj silný plášť.

„Pomozte mi do něj! Jsem, jako když do mne uhoď, a sám to nesvedu,“ řekl netrpělivě. „Pojďte sem, pomozte mi do něj! No!“ dodal, když mu někdo pomohl. „A teď mi podejte tamhle ten klobouk!“

Ham se ho zeptal, kam jde.

„Jdu hledat neteř. Jdu hledat svou Emilku. Nejdřív jdu prorazit tamtu loď a potopit ji tam, kde bych byl potopil *jeho*, jako že jsem živ, kdybych býval měl i jen zdání, co v něm vězí! Jak tak seděl přede mnou,“ řekl divě a rozpráhl se zaťatou pravicí, „jak tak seděl tváří v tvář přede mnou, ať jsem na místě nebožtík, jestli bych ho nebyl utopil a nepokládal to za spravedlivé! – Jdu hledat svou neteř!“

„Kam?“ zvolal Ham a zastoupil mu cestu ke dveřím.

„Třeba kraj světa! Budu svou neteř hledat po celém světě. Jdu najít svou ubohou neteř v její hanbě a přivést ji zpátky. Nikdo ať mě nedrží! Říkám vám, že jdu hledat svou neteř!“

„Ne, ne!“ zvolala paní Gummidgeová v prudkém pláči a postavila se mezi ně. „Ne, ne, Danieli, ne tak, jak vypadáte teď. Hleďte si ji za chvíli, můj opuštěnej, ztracenej Danieli, a bude všechno docela v pořádku! Ale tak, jak vypadáte teď, to ne! Posad'te se a napřed mi odpusťte, že jsem vám kdy dělala těžkou hlavu, Danieli – co kdy byly moje potvornosti proti tomuhle! –, a povzpomínejme si trochu na ty časy, kdy napřed osiřela ona a potom taky Ham a kdy já chudák ovdověla a vy jste se mě ujal. Uleví to vašemu ubohému srdci, Danieli,“ tu mu položila hlavu na rameno, „a ponesete ten svůj zármutek lehčeji, znáte přece ten slib, Danieli: ‚Cožkoli jste činili jednomu z bratří těchto mých nejmenších, mně jste učinili.‘ A ten se nemůže nesplnit pod touhle střechou, která nás chránila tolik, tolik dlouhých let!“

Choval se nyní úplně trpně; a když jsem ho slyšel plakat, tu mé niterné nutkání, abych se vrhl na kolena, prosil je za odpuštění za žal, který jsem zavinił, a Steerfortha proklel, ustoupilo citům lepším. Mé přetížené srdce našlo touž úlevu a rozplakal jsem se také.

KAPITOLA TŘICÁTÁ DRUHÁ

Počátek dlouhé pouti

Co je přirozené u mne, to je podle mého úsudku přirozené i u mnoha jiných lidí, a proto se nebojím napsat, že jsem nikdy nemiloval Steerfortha víc, než když po svazcích, které mě k němu poutaly, bylo veta. V palčivém zármutku nad jeho odhalenou špatností jsem si všechno, co na něm bylo skvělé, připomínal víc, pro všechno, co na něm bylo dobré, jsem měl víc dojetí a schopnosti, jež z něho mohly udělat muže šlechetné povahy a slavného jména, jsem oceňoval víc než kdykoli v době, kdy má oddanost k němu byla nejsilnější. Třebaže jsem svou bezděčnou spoluvinu na jeho zneuctění početné rodiny nesl tak přetěžce, věřil jsem, že setkat se s ním náhodou tváří v tvář, nedokázal bych vyřknout jediné slůvko výčitky. Byl bych ho přesto miloval pořád stejně silně – i když na mne jeho kouzlo už nepůsobilo –, byl bych s tolikou něžností hýčkal vzpomínky na svou lásku k němu, že bych myslím býval stejně slabý jako dítě se zraněnou dušičkou – ve všem kromě toho, abych snad choval naději, že bychom se zase jednou mohli přátelsky sblížit. Myšlenka na tu naději mě nikdy nenapadla. Cítil jsem, stejně jako to posledně cítil on, že mezi námi je všemu konec. Jaké vzpomínky měl na mne on, to jsem se nikdy nedověděl – byly možná značně povrchní a netkvěly mu příliš hluboko v srdci –, ale já na něho ve vzpomínkách myslil jako na milovaného přítele, který je mrtev.

Ano, Steerforthe, daleko odešlý z dějišť tohoto bědného příběhu! Můj zármutek možná proti tobě v den posledního soudu nedobrovolné svědectví vydá, ale mé hněvivé myšlenky ani výčitky jistě ne, to vím!

Novina o tom, co se stalo, se brzy roznesla po celém městečku, a to v takové míře, že když jsem druhý den ráno procházel ulicemi,

slyšel jsem o tom lidi rozmlouvat před dveřmi. Mnozí to měli velmi za zlé jí, několik málo to zazlívalo jemu, ale o jejím snoubenci a druhém otci smýšleli všichni bez výjimky stejně. Lidé všeho druhu k nim v jejich neštěstí cítili pouze úctu, plnou laskavosti a šetrnosti. Námořníci, když viděli ty dva brzy zrána chodit volným krokem po pobřeží, ustupovali z cesty, postávali v hloučkích a soucitně mezi sebou hovořili.

Právě na pobřeží, až docela u vody, jsem je také zastihl. Lehko bych byl poznal, že celou noc nezamhouřili oka, i kdyby mi byla Peggotka opomněla povědět, že ještě za bílého dne spolu seděli tak, jak jsem je večer opustil. Vypadali unaveně a já si pomyslel, že hlava pana Peggottyho se za tu jedinou noc nachýlila víc než za všechna léta, co jsem ho znal. Oba však byli vážní a pevní jako samo moře, jež toho rána leželo pod temnou oblohou pokojně bez jediné vlnky – přestože se zvolna houpavě vzdouvalo, jako by ve spánku oddychovalo – a jež na obzoru lemoval pruh stříbřitého jasu od slunce, které nebylo vidět.

„Probrali jsme z gruntu, pane, křížem krážem,“ řekl mi pan Peggotty, když jsme se ve třech malou chvíli spolu mlčky procházeli, „co bychom udělat měli a co ne. Ale teď už víme, kudy na to.“

Podíval jsem se náhodou na Hama, který tu chvíli právě hleděl přes moře na vzdálený světelný lem, a hlavou mi kmitla strašlivá myšlenka – ne že by v jeho tváři býval nějaký hněv, protože tomu tak nebylo, a nevzpomínám si v ní na nic než na výraz tvrdého odhodlání – že setká-li se kdy Ham se Steerforthem, zabije ho.

„Můj úkol tady je u konce, pane,“ řekl pan Peggotty. „Jdu hledat svou –,“ tu se zarazil, ale hned zas pokračoval pevnějším hlasem, „jdu hledat ji. To bude něco můj jediný úkol.“

Když jsem se ho zeptal, kam ji hodlá jít hledat, zavrtil jen hlavou a otázel se mne, jedu-li zítra do Londýna. Řekl jsem mu, že jsem neodjel dnes pouze z obavy, abych snad nepromeškal příležitost být mu nějak ku pomoci, ale že jsem hotov jet, jak se mu to hodí.

„Jestli nic nenamítáte, pane,“ odpověděl na to, „pojedu s vámi zítra.“

Chvilku jsme spolu opět kráčeli mlčky.

„Ham,“ pokračoval potom pan Peggotty, „se bude držet dosavadní práce a nastěhuje se k mé sestře. Tamhleť naše stará loď...“

„To tu starou loď opustíte, pane Peggotty?“ přerušil jsem ho mírně.

„Moje místo, mladý pane Davy,“ odpověděl, „není už tam. A jestli od dob, kdy tma byla nad vodami, nějaká loď ztroskotala, tak se potopila tahle. I to to, pane, kdepak, tím nemyslím, že zůstane opuštěná. To vůbec ne.“

Opět jsme spolu chvíli kráčeli mlčky jako předtím, až mi podal vysvětlení.

„Moje přání je, pane, aby loď vypadala ve dne v noci, v zimě i v létě, jako vypadala odjakživa, když ji ona spatřila po prvé. Kdyby ji snad někdy nohy zavedly zpátky, rozumějte, nesmí se jí zdát, že ji ten starý domov zavrhuje; chci naopak, aby jí spíš připadalo, že ji k sobě láká blíž a blíž, aby třebas jako duch nahlédla z nečasu venku tím malým okýnkem na staré místo u krbu. Kdoví, mladý pane Davy, když tam tu chvíli neuvidí nikoho než paní Gummidgeovou, dodá si možná i kuráž a celá rozechvělá se vloudí dovnitř; a tak ji možná přimějeme, aby si lehla do své staré postýlky a složila svou zemdlenou hlavu na místě, kde jí bývalo tak veselo.“

Nezmohl jsem se na jediné slovo odpovědi, ačkoliv jsem se o to usilovně pokoušel.

„Večer co večer,“ řekl pan Peggotty, „hned jak se snese tma, musí za tím samým sklem jako vždycky stát svíce, takže kdyby se stalo a ona ji někdy uviděla, bude jí třeba připadat, že jí to světlo říká: ‚Vrať se, dítě moje, vrať se!‘ A ty, Hame, kdyby se někdy u dveří tvé tety po setmění ozvalo zaklepání (obzvlášť zaklepání tiché), ať mi k nim nejdeš! Nech jít tetu – ty nechod’ –, aby moje padlé dítě spatřila první ona!“

Předešel nás o kousek a několik minut kráčel před námi. V té chvíli jsem se znovu podíval na Hama, a protože jsem v jeho tváři i očích, dosud upřených na světlo v dálce, pozoroval stále týž výraz, sáhl jsem mu na rameno.

Dvakrát jsem ho zavolal jménem – hlasem, jakým bych se snad byl pokoušel vzbudit někoho ze spánku –, než mi věnoval pozornost. Když jsem se ho konečně zeptal, o čem tak usilovně přemýšlí, odpověděl mi:

„O tom, co je přede mnou, mladý pane Davy, a tamhle.“

„To myslíte život, který je před vámi?“ Ham totiž jaksi zmateně ukázal na moře.

„Ba, ba, mladý pane Davy. Nevím dobře, čím to, ale zdálo se mi, že tamhle odtud přichází – něco jako konec toho,“ řekl a hleděl na mne, jako by se probouzel, ale stále s touž rozhodností v tváři.

„Jaký konec?“ zeptal jsem se pod dojmem téže obavy, která mě přepadla před chvílí.

„Ani nevím,“ řekl zamyšleně, „vzpomínal jsem právě na to, že počátek to všechno vzalo tady – a konec potom taky. Ale už je to pryč! Mladý pane Davy,“ dodal, myslím, jako v odpověď na můj pohled, „není třeba, abyste se mě bál. Je mi ale tak nějak, jako kdybych měl v hlavě motolici, a připadá mi, že jsem ztratil všecken cit,“ – což asi znamenalo tolik, že není ve své kůži a že neví kudy kam.

Protože se pan Peggotty zastavil a čekal, až se k němu připojíme, připojili jsme se k němu a už jsme víc nemluvili. Ale vzpomínka na tento výjev spolu s mou dřívější obavou mě od té doby občas pronásledovala, i když se už čas naplnil a neúprosný konec přišel.

Nevnímavě jsme došli až k staré lodi a vstoupili dovnitř. Paní Gummidgeová už neseděla jako hromádka neštěstí ve svém oblíbeném koutku, a připravovala čiperně snídani. Odebrala panu Peggottymu klobouk, přistavila mu židli a hovořila tak útěšně a laskavě, že jsem ji sotva poznával.

„Danieli, dobráku stará,“ řekla, „musíte jíst a pít, abyste se udržel při síle, protože jinak nic nesvedete. Jen to zkuste, ták, duše drahá! A jestli vás to moje brabenčení rozčiluje,“ tím myslila brebentění, „tak mi to jen řekněte, Danieli, a já přestanu.“

Když nám všem dala jídlo, sedla si stranou k oknu a tam se pilně zabývala spravováním několika košil a jiného prádla z majetku pana Peggottyho, jež pak úhledně skládala a balila do starého nepromokavého vaku, jaký nosívají námořníci. Mezitím pokračovala týměž klidným tónem v hovoru.

„Víte, Danieli, v každý čas a dobu,“ řekla paní Gummidgeová, „budu dycinky tady a všecičko bude vypadat podle vašeho přání. Moc se zrovna v písmě nevyznám, ale čas od času vám napíšu, až budete pryč, a budu psaní posílat na mladého pana Davyho. Snad mi sem tam napíšete taky, Danieli, a povíte mi, jak se vám na té vaší opuštěné, ztracené pouti vede.“

„Mám jen strach, že vám tady bude v té samotě smutno!“ řekl pan Peggotty.

„Co vás nemá, Danieli,“ odpověděla mu, „to jistě ne! Na mne se neohlížejte. Budu mít dost co dělat, abych obstarala bejvání“ (paní Gummidgeová tím myslila domov) „než se zase vrátíte, abych obstarala bejvání pro každého, kdo by se snad náhodou vrátil, Danieli. Když bude hezky, budu sedat venku před dveřmi, jako jsem to dělávala dřív. A kdyby se někdo nablízku *ukázal*, tak už z daleka uvidí, že ta stará vdova zůstala svým věrná.“

Jaká to změna s paní Gummidgeovou v tak krátké době! Stala se z ní docela jiná žena. Byla tak oddaná, jevila tak bystrý postřeh pro to, co by bylo dobře říci a co by bylo dobře neříci, a byla tak nepamětlivá sama sebe a tak pamětlivá zármutku kolem sebe, že jsem k ní pocítil málem zbožný obdiv. Co jenom nadělala ten den práce! Bylo zapotřebí snést z břehu spoustu věcí a uložit je v přístavku – jako vesla, sítě, plachty, lana, ráhnové zápory, bečky na raky, pytle s přítěží a mnoho jiného; a třebaže se jí pomoci dostávalo habaděj,

poněvadž na celém pobřeží nebylo páru dělných rukou, které by nebyly pro pana Peggottyho ochotně vykonaly sebetěžší práci a nepovažovaly za bohatou odměnu už jen to, že se na nich pomoc vůbec žádá, přesto nedala jinak a celý boží den se vláčela s náklady, které byly nad její síly, a trmácela se po všemožných zbytečných pochůzkách hned sem, hned tam. Pokud jde o nářky nad vlastním neštěstím, tu se zdálo, jako by jí bylo úplně vypadlo z paměti, že ji vůbec kdy nějaké stihlo. Při vši své soucitné účasti byla stále stejně veselá, což bylo nikoli nejméně překvapivou částí změny, která se s ní udála. Na stesky neměla ani pomyšlení. Celý ten den jsem ani jednou nepozoroval, že by jí hlas selhal nebo z oka skápla slza; teprve za soumraku, když jsme ona, já a pan Peggotty zůstali společně sami a pan Peggotty z úplného vyčerpání usnul, propukla v těžce potlačovaný křečovitý vzlykot a pláč, zatáhla mě ke dveřím a řekla: „Pámbu vám požehnej, mladý pane Davy, buďte tomu chudákovi dobrému pořád přítelem!“ Hned pak vyběhla z domku umýt si obličej, aby si uklidněná mohla zase tiše sednout k němu a on ji vedle sebe zastihl v práci, až se probudí. Zkrátka, když jsem ten večer odcházel, opouštěl jsem ji co oporu a sloup pana Peggottyho v jeho neštěstí; a nestačil jsem dost rozjímat o ponaučení, jež jsem si z příkladu paní Gummidgeové vybral, a o nové zkušenosti, jíž mě obohatila.

Bylo něco mezi devátou a desátou hodinou, když jsem se při zasmušilém bloumání po městečku zastavil u dveří páně Omerova krámu. Pan Omer si to vzal tak k srdci, jak mi řekla jeho dcera, že byl od rána celý zdrcený a nemocný a šel si lehnout bez své večerní dýmký.

„Neupřímná, z gruntu špatná holka,“ řekla paní Joramová. „Jaktěživo v ní nebyla žilka dobrá!“

„To neříkejte,“ namítl jsem. „Vždyť si to ani nemyslíte.“

„Ano, myslím!“ zvolala paní Joramová pohněvaně.

„Ale ne, ne,“ řekl jsem.

Ve snaze vypadat hrozně přísně a hněvivě pohodila paní Joramová hlavou, ale nedovedla potlačit své mírnější city a rozplakala se. Byl jsem sice ještě mladý, to je jisté, ale ten soucit ji pozvedl v mých očích ještě víc a mně připadalo, že jí jako počestné ženě a matce vskutku nadmíru sluší.

„Co si teď kde počne?“ vzlykala Minnie. „Kam jen půjde? Co se z ní stane? Ach, jak jen mohla být tak ukrutná – k sobě i k němu!“

Připomněl jsem si doby, kdy Minnie byla mladá a hezká dívka, a byl jsem rád, že i ona vzpomíná na dívčí léta tak procítěně.

„Teprve tuhle chvíli,“ řekla paní Joramová, „jsme mou maličkou Minnii konečně uspali. Vzlyká pro Emilku i ve spaní. Celý boží den pro ni malá Minnie plakala a v jednom kuse se mě ptala, jestli je Emilka ošklivá. Co jí mám říci, když si Emilka poslední večer, co tu byla, sundala z vlastního krku stužku a uvázala ji kolem krčku malé Minnii a položila si vedle ní na polštář hlavu, dokud maličká pevně neusnula! Ještě teď má moje malá Minnie tu stužku kolem krčku. Snad bych jí ji neměla nechávat, ale co mám dělat? Emilka je moc špatná, ale měly se s mou maličkou strašně rády. A to dítě nic neví!“

Paní Joramová byla tak nešťastná, že přišel její manžel, aby se jí ujal. Nechal jsem je spolu a domů k Peggotce jsem šel možno-li ještě zasmušilejší, než jsem byl doposud.

Ta dobrá duše – myslím tím Peggotku – přes nedávné starosti a bezesné noci neúnavně čilá, byla v bratrově lodi, kde hodlala zůstat až do rána. Jakási stará žena, která po několik posledních týdnů v domácnosti vypomáhala, když se Peggotka nemohla domácím pracím věnovat, byla jediným obyvatelem domku kromě mne. Protože jsem jejích služeb nepotřeboval, poslal jsem ji – rozhodně ne proti její vůli – spát a posadil jsem se na chvíli u krbu v kuchyni, abych si to všechno trochu promyslel.

Pletla se mi do toho i poslední hodinka nebožtíka pana Barkise a právě jsem se dal odlivem unést až do dálky, kam se Ham toho rána tak podivně zahleděl, když mě z toho bloudění probudilo

zaklepání na dveře. Na dveřích bylo sice klepadlo, ale zvuk nevydalo ono. To zaklepala ruka – a ke všemu na spodek dveří, jako by klepalo dítě.

Zarazilo mě to tak silně, jako kdyby to klepal sluha nějaké významné osobnosti. Otevřel jsem dveře a ke svému úžasu jsem pod sebou zprvu neviděl nic než veliký deštník, který na pohled chodil sám. Vzápětí jsem však pod ním objevil slečnu Mowcherovou.

Nebyl bych možná měl náladu přijmout návštěvu té osůbky zvlášť vlídně, kdyby se na mne byla po sklopení deštníku, jež přes největší vypětí sil ne a nemohla zavřít, zadívala s oním „špásovým“ výrazem v tváři, který na mne při našem prvním a posledním setkání udělal tak silný dojem. Ale tvář, kterou ke mně pozdvihla, měla tak vážnou, a když jsem jí pomohl od deštníku, který by býval byl nepohodlně velký i pro irského Obra, zalomila rukama tak nešťastně, že mé srdce k ní vskutku zjihlo.

„Slečno Mowcherová,“ řekl jsem, když jsem se podíval oběma směry po prázdné ulici, aniž jsem jasně věděl, co vlastně očekávám, že tam ještě uvidím, „kde se tady berete? Co se děje?“

Pokynula mi svou krátkou pravičkou, abych jí zavřel deštník, a potom kolem mne rychle proklouzla a zašla do kuchyně.

Než jsem zavřel dveře a přišel s deštníkem v ruce za ní, zastihl jsem ji už na rohu krbové mřížky – byla to nízká železná mřížka s dvěma plochými pásy nahoře, aby bylo kam odložit nádobí –, kde seděla ve stínu kotlíku na vodu, kolébala se dopředu a dozadu a třela si rukama kolena jako člověk, který má nějakou bolest.

Celý poplašený, že tuto nevčasnou návštěvu přijímám sám a že jsem jediným svědkem jejího záhadně vážného chování, zvolal jsem znovu: „Řekněte mi, prosím, slečno Mowcherová, co se děje! Je vám snad špatně?“

„Má dušinko mladá,“ odpověděla slečna Mowcherová a přitiskla si při tom jednu ruku přes druhou na srdce, „je mi špatně tady, je mi moc špatně. Kdo by byl pomyslel, že to dojde tak daleko, když

jsem to mohla vědět a možná i předejít, kdybych jen nebyvala tak na hlavu padlá!“

Znovu se začal její veliký klobouk (značně neúměrný k její postavě) kolébat dopředu a dozadu, jak kývala tělíčkem sem a tam, a do taktu s ním se na stěně za ní kolébal klobouk rozměrů vskutku obřích.

„Překvapuje mě,“ začal jsem, „že vás vidím tak zarmoucenou a vážnou...,“ když tu mě přerušila.

„Ano, tak je to vždycky!“ řekla. „Všechny to překvapuje, všichni ti nerozvázní mladí lidé, pěkně a zdravě urostlí, se díví, když u takového skříplete, jako jsem já, vidí nějaký přirozený cit! Dělají si ze mne hračičku, využívají mě k osobní zábavě, a když je omrzím, odhodí mě a díví se, že cítím víc než houpací kůň nebo dřevěný vojáček! Ano, ano, tak to chodí. Dnes jako vždycky!“

„Možná, že tomu je tak u jiných,“ ohradil jsem se, „ale ujišťuji vás, že u mne tomu tak opravdu není. Snad by mě vůbec nemělo překvapovat, že vás vidím, jaká právě jste, vždyť vás tak málo znám!“ Bez rozvažování jsem řekl, co jsem si myslel.

„Co mohu dělat?“ namítla ta zakrslá žena, vstala a rozpřáhla ruce, aby se mi ukázala. „Podívejte se! Co jsem já, to byl můj otec a to je má sestra a to je i můj bratr. Co jsem živa, dělám na sestru a na bratra – těžce se dřu, pane Copperfelde – od rána do večera. Musím z něčeho žít. Nikomu neškodím. A když už jsou lidé tak neuvážliví nebo tak bezcitní, že si ze mne tropí šašky, co mi zbývá než si tropit šašky sama ze sebe, z nich a ze všeho vůbec? Když to tedy občas dělám, čím je to chyba? Moje?“

Ne. Není to chyba slečny Mowcherové, uznal jsem.

„Kdybych se byla vašemu falešnému příteli ukázala jako citlivý mrzák,“ pokračovala zakrslá žena a potřásala na mne vážně a vyčítavě hlavou, „kolik si myslíte, že bych se kdy byla od něho nadála pomoci či podpory? Kdyby se byla malá Mowcherka (která se neudělala sama, mladý pane, ta do toho neměla co mluvit) se svými

trampotami obrátila na něho nebo na lidi jeho druhu, kdy si myslíte, že by byli na její kvikání něco dali? Malá Mowcherka by musela tak jak tak žít, i kdyby byla nejzatrpklejší a nejotravnější trpaslík; ale to by nedokázala, kdepak! Mohla by si samým prošením o chleba a sůl vymluvit plíce, až by se přesmoc vzduchem udávila!“

Slečna Mowcherová se opět posadila na krbovou mřížku, vytáhla kapesník a utřela si oči.

„Jestli máte dobré srdce, jakože myslím máte,“ řekla, „děkujte za mne Pánu Bohu, že i když dobře vím, co jsem, dovedu být veselá a dovedu to všechno snášet. Já sama aspoň Pánu Bohu děkuju, že si dokážu svou skromnou cestičku světem proklestit, aniž jsem komu něčím zavázána; a že v odplatu za všechno, čím se po mně na té cestě, ať už z pošetilosti, nebo z ješitnosti, hází, dovedu lidem parírovat šaškováním. Jestli si nedělám se svými nedostatky těžkou hlavu, pak je to jenom mně na prospěch a nikomu na škodu, a jestli jsem pro vás obry hračičkou, pak se mnou zacházejte jemně.“

Zatím co si slečna Mowcherová schovávala kapesník zase do kapsy, dívala se na mne s výrazem velmi pozorným a potom pokračovala:

„Viděla jsem vás právě na ulici. Jak si můžete domyslet, se svýma krátkýma nohama a krátkým dechem vašemu kroku nestačím, a nemohla jsem vás proto dohonit; ale hádala jsem, kam jdete, a šla jsem za vámi. Stavila jsem se tady dnes už jednou, ale ta dobrá žena nebyla doma.“

„Vy ji znáte?“ zeptal jsem se.

„Vím o ní a co s ní je, jen z doslechu od Omera a Jorama,“ odpověděla. „Byla jsem tam dnes ráno v sedm hodin. Pamatujete se, co mi o tom nešťastném děvčeti řekl Steerforth, jak jsem se s vámi oběma tenkrát viděla v hostinci?“

Když mi slečna Mowcherová položila tuto otázku, začal se velký klobouk na její hlavě spolu s ještě větším kloboukem na stěně opět kolébat dopředu a dozadu.

Pamatoval jsem si velmi dobře, nač naráží, protože jsem na to ten den myslel už mnohokrát. Řekl jsem jí to.

„Aby ho sám vládce všeho zla zatratil!“ pravila ta malinká žena a vztyčila mezi mnou a svýma jiskřivýma očima ukazováček. „A desetkrát víc aby zatratil toho zlotřilého sluhu! Já ale myslela, že to je mladická láska vaše!“

„Moje?“ podivil jsem se.

„Dítě, dítě! Ve jménu nešťastného slepého Osudu,“ zvolala slečna Mowcherová a lomila netrpělivě rukama, zatím co na krbové mřížce opět kolébala tělíčkem dopředu a dozadu, „proč jste ji jen tolik chválil, proč jste se červenal a vypadal tak rozčileně?“

Nemohl jsem sám sobě skrývat, že jsem se tak skutečně choval, ačkoliv důvod k tomu byl docela jiný, než se ona domnívala.

„Co jsem já mohla vědět?“ řekla slečna Mowcherová, znovu vytáhla kapesník, a kdykoli si ho pak v krátkých přestávkách přitiskla na oči, po každé dupla slabě nohou. „Viděla jsem, jak vás sráží, jak vám kašulíruje. Viděla jsem, že jste v jeho rukách měkký vosk. Copak jsem byla z pokoje déle než minutu, když mi už ten jeho sluha řekl, že ta ‚Mladá nevinnost‘ (tak říkal vám a vy mu pro všechny dny až do smrti můžete říkat ‚Starý hřích‘) na ní celým srdcem visí a ona že má hlavu popletenou a má vás ráda, ale jeho pán se prý rozhodl, že z toho nesmí být žádný malér – spíš kvůli vám než kvůli ní –, a proto že vlastně v městě zůstávají? Jak jsem mu mohla nevěřit? Viděla jsem, jak vás Steerforth konejší a těší tím, že ji chválí! Vy první jste vyslovil její jméno. Vy jste přiznal, že k ní odedávna chováte obdiv. Vás zčistajasna přecházelo horko a zima, vy jste se hned červenal a hned bledl, když jsem s vámi o ní mluvila. Co jsem si mohla myslet – a co jsem si taky myslela –, než že jste, až na tu zkušenost, naveskrz prostopášný mladík a že jste padl do rukou, které mají zkušenosti až habaděj a mohou vás vést (když se jim zlíbí), aby vás ochránily! Ach, achich ach! Báli se, abych nekápala na pravdu,“ zvolala slečna Mowcherová, slezla z krbové mřížky a začala

s oběma krátkýma rukama žalostně vzepjatýma cupkat po kuchyni sem a tam, „protože jsem zatrachtile fikaný purclík – a to musím být, abych se vůbec životem protloukla! – a dočista mě oklamali, a já tomu ubohému nešťastnému děvčeti dala dopis! A ten dopis, jak pevně věřím, byl vlastně začátek toho, že vůbec kdy promluvila s Littimerem, který tady zůstal schválně jen proto.“

V úžasu nad vší tou odhalenou věrolomností jsem jen stál a díval se, jak slečna Mowcherová přechází po kuchyni; když jí došel dech, posadila se opět na krbovou mřížku, osušila si kapesníkem tvář a dlouhou chvíli potřásala rukou, aniž jinak hnula tělem nebo i jen slůvkem porušila ticho.

„Moje venkovská túra,“ dodala konečně, „mě předevcírem večer přivedla do Norwiche, pane Copperfelde. To, co jsem se tam náhodou dohmátla, jak sem potají přijíždějí a zase odjíždějí – bez vás, to mi bylo divné –, ve mně vzbudilo podezření, že někde něco neklape. Když včera večer projížděl Norwichem dostavník z Londýna, nasedla jsem do něj a dnes ráno jsem byla tady. Ach, achich ach, tuze pozdě!“

Chudinka malá Mowcherová se ze všeho toho nářku a rozrušení tak roztrásla zimou, že se na mřížce obrátila ke krbu, strčila si ubohé promáčené nožičky do popela, aby si je zahřála, a seděla jako velká loutka a dívala se do ohně. Já seděl v křesle na druhé straně krbu, nořil se do zádumčivých úvah a díval se také do ohně a občas na ni.

„Musím jít,“ řekla konečně a při těch slovech se zvedla. „Je už pozdě. Nemáte ke mně nedůvěru, že ne?“

Když jsem se střetl s jejím pohledem, který byl stejně bystrý jako vždy, kdykoli se mne na něco ptala, nemohl jsem na takovou nenadálou výzvu odpovědět „ne“ docela upřímně.

„Ale jděte!“ řekla, když přijímala ruku, kterou jsem jí podával, abych jí pomohl překročit krbovou mřížku, a zadívala se mi hloubavě do obličeje. „Vy dobře víte, kdybych byla normálně rostlá, že byste ke mně nedůvěru neměl.“

Cítil jsem, že v tom je hodně pravdy, a málem jsem se za sebe styděl.

„Jste mladý muž,“ řekla a pokývla hlavou, „a dejte si poradit, i když od skrčka jen tři stopy žádný palec. Snažte se, můj dobrý příteli, nepřikládat tělesným vadám vady duševní, leda byste pro to měl vážný důvod.“

Zatím se jí podařilo zdolat krbovou mřížku a mně se podařilo zdolat nedůvěru. Ujistil jsem ji o své víře, že mi o sobě podala pravdivé vysvětlení a že oba jsme byli neblahými nástroji v rukou pletichám. Ona mi poděkovala a řekla, že jsem hodný mládenec.

„A pamatujte si,“ zvolala, když se cestou ke dveřím obrátila a s ukazovákem opět vztyčeným se na mne chytrácky podívala, „podle toho, co jsem slyšela – mám vždycky uši našpicované, protože si nemohu dovolit nechávat ladem schopnosti, které mám –, jsou jisté důvody, proč je podezřívám, že odjeli do ciziny. Ale jestli se někdy vrátí, ať už oba, nebo jenom jeden z nich, a já budu ještě na živu, tak na to při všech těch pochůzkách po kraji spíš brzo přijdu já než kdo jiný. A co se dovím já, to se dovíte taky vy. Jestli se mi kdy naskytne možnost prokázat tomu nebohému svedenému děvčeti nějakou službu, tak to při všem, co je mi svaté, taky poctivě udělám! A pro Littimera by bylo lepší, kdyby měl v patách spíš ohaře než malou Mowcherku!“

Když jsem pozoroval pohled, jímž tato slova provázela, uvěřil jsem tomuto poslednímu prohlášení bez vší výhrady.

„Víc mi věřit nemusíte, ale nevěřte mi ani míň, než byste věřil normálně rostlé ženě,“ řekl ten malý tvor a dotkl se prosebně mého zápěstí. „Jestli mě zas někdy uvidíte ne takovou, jako jsem dnes, ale jaká jsem byla, když jste mě viděl po prvé, tak uvažte, v jaké jsem právě společnosti. Připomeňte si, že jsem docela bezmocný, bezbranný človíček. Představte si mě, jak sedím doma s bratrem jako já a se sestrou jako já, když jsem skončila denní turnus. Potom o mně snad už nebudete smýšlet tak nespravedlivě ani se nebudete divit, že dovedu být nešťastná a vážná. Dobrou noc!“

Podal jsem slečně Mowcherové ruku s míněním velmi odlišným od toho, jaké jsem o ní až dosud měl, a otevřel jsem jí dveře, aby mohla odejít. Nebyla to žádná maličkost, ten velký deštník roztáhnout a strčit jí ho ve správné poloze do ruky; ale konečně se mi to podařilo a já ho viděl hopsat deštivou ulicí bez sebemenšího zdání, že pod ním někdo je, leda když ho nějaký silnější než obyčejný proud z některého přeplněného okapu překotil ke straně a odhalil pod ním slečnu Mowcherovou, jak se ho ze všech sil snaží zase narovnat. Když jsem dvakrát či třikrát vyběhl z domu, abych jí pomohl – což byla námaha zbytečná, protože deštník už zase začal hopsat jako ohromný pták pryč, dřív než jsem k němu doběhl –, zašel jsem dovnitř, vlezl jsem si do postele a spal jsem až do rána.

Ráno za mnou přišli pan Peggotty a moje stará chůva a v časnou hodinu jsme se pak vydali na dostavníkovou stanici, kde na nás čekala paní Gummidgeová a Ham, aby nám dali sbohem.

„Mladý pane Davy,“ šeptal mi Ham, když mě odtáhl stranou, zatím co si pan Peggotty ukládal vak k ostatním zavazadlům, „má úplně zničený život. Neví, kam jde, neví, co ho čeká; vydává se na cestu, na které stráví s přestávkami celý zbytek života, na to vám dávám slovo, jestli nenajde, co hledá. Věřím, že mu budete přítelem, mladý pane Davy, vidíte?“

„Spolehněte na mne, to jistě budu,“ odpověděl jsem vážně a podal jsem na to Hamovi ruku.

„Děkuju vám. Děkuju vám, jste strašně hodný, pane. A ještě něco. Mám dobré místo, mladý pane Davy, jak víte, a co si vydělám, to nemám níčko zač utratit. Peníze už pro mne nemají níčko cenu, leda co potřebuju na živobytí. Kdybyste mu je mohl do něčeho ukládat, bude se mi pracovat s lehčím srdcem. Ačkoliv co se teče toho, pane,“ hovořil Ham velice rozhodně a klidně, „nesmíte si myslet, že nebudu tak jako tak pořád pracovat jako muž a jednat, jak nejlíp je v mé moci!“

Řekl jsem mu, že o tom jsem z hloubi duše přesvědčen, a nadhodil jsem mu, že jednou přijde možná čas, jak doufám, kdy přestane vést ten samotářský život, na nějž nyní zcela přirozeně pomýšlí.

„I to to, pane,“ řekl Ham a zavrtěl hlavou, „to všechno je za mnou a pryč, pane. To místo, co je prázdné, nemůže do smrti už nikdo zaplnit. Ale na to s těmi penězi budete pamatovat – aby jako měl pořád nějaké pro sebe uložené, že?“

Když jsem mu ještě připomněl, že panu Peggottymu plyne z odkazu jeho zesnulého švagra stálý, i když dozajista velmi skrovný příjem, slíbil jsem mu, že toho budu dbát. Potom jsme se spolu rozloučili. Ještě teď se s ním nemohu rozloučit, abych si s bolestí nevzpomněl jak na jeho skromnou statečnost, tak na jeho hluboký zármutek.

A pokud jde o paní Gummidgeovou, tu bych se podjal úkolu do značné míry obtížného, kdybych se pokusil popsat, jak klusala na ulici podle dostavníku, jak slzami, které se snažila potlačit, neviděla nic než pana Peggottyho na střeše a jak vrážela do lidí, kteří šli opačným směrem. Bude proto nejlépe, když ji nechám sedět na schůdku pekařského krámu – bez dechu, s kloboukem, který pozbyl vůbec všeho tvaru, a jen s jedním střevícem, neboť druhý leží hezký kousek daleko na chodníku.

Když jsme dojeli k cíli cesty, první naší starostí bylo poohlédnout se po nějakém jednoduchém bydlení pro Peggotku, kde by mohl přenocovat i její bratr. Měli jsme štěstí a našli jsme pokoj, který se vyznačoval velkou čistotou a lácí, nad hokynářským krámkem jen o dvě ulice od mého bytu daleko. Když jsme toto obydlí najali, koupil jsem v hostinské jídelně kus studeného masa a pozval jsem své společníky z cesty k sobě na čaj – čin to, jak s lítostí uvádím, který se neseťkal u paní Crupové se souhlasem, nýbrž právě naopak. Abych však smýšlení a rozpoložení této dámy objasnil, měl bych poznamenat, že se jí citelně dotklo, když Peggotka nebyla v mém bytě ještě ani deset minut a už si vykasala smuteční šlep a pustila

se v mé ložnici do uklízení. To považovala paní Crupková za rovnocenné s dovoleností, a jak se vyjádřila, dovolenost je nešvar, který nikdy netrpí.

Cestou do Londýna mi pan Peggotty oznámil rozhodnutí, které pro mne nebylo zcela nečekané. Hodlal si totiž ze všeho nejdřív promluvit s paní Steerforthovou. Protože jsem cítil povinnost mu v tom pomoci a rovněž dělat mezi nimi prostředníka, napsal jsem jí ještě týž večer s úmyslem, abych její mateřské city co možná nejvíc ušetřil. Vylíčil jsem jí tak mírnou formou, jak jsem jen dovedl, jakou křivdu pan Peggotty utrpěl a jaký podíl na tom bezpráví padá na mou hlavu. Napsal jsem, že to je člověk sice velmi prostého stavu, ale vysoce ušlechtilého a poctivého založení a že se odvažuji vyjádřit naději, že mu v jeho těžkém neštěstí neodepře přijetí. Jako dobu našeho příchodu jsem ohlásil druhou hodinu odpolední a dopis jsem osobně zanesl k první ranní poště.

V stanovenou dobu jsme stáli u dveří – u dveří onoho domu, v němž jsem ještě před několika málo dny cítil takové štěstí, v němž jsem tak marnotratně hýřil mladickou důvěrou a vřelostí srdce; u domu, který se mi na všechny příští časy uzavřel, který pro mne nyní byl pustinou, zříceninou.

Neukázal se žádný Littimer. Na naše zaklepání se objevila příjemnější tvář, která už za mé minulé návštěvy nahradila tvář jeho, a zavedla nás do salonu. Tam seděla paní Steerforthová. Když jsme vešli, přišla z druhého konce pokoje plavným krokem Rosa Dartlová a postavila se za její křeslo...

Z výrazu matčiny tváře jsem hned na první pohled vyčetl, že už ví přímo od syna, čeho se dopustil. Její tvář byla velmi bledá a nesla stopy hlubšího pohnutí, než jaké by byl pravděpodobně vzbudil jen samotný můj dopis, zeslabený ve své působivosti pochybnostmi, k nimž by ji byla její láska podnítila. Pomyslel jsem si, že se matka podobá synovi ještě víc, než jsem měl za to kdy dřív, a spíš jsem cítil, než viděl, že ta podobnost neušla ani mému společníku. Seděla

ve své lenošce vzpřímeně a se vznešeným, nehybným a chladným výrazem, který vypadal, jako by ho nic nedokázalo vzrušit. Zadívala se velice upřeně na pana Peggottyho, když před ní stanul, a on se stejně upřeně zadíval na ni. Bystrý pohled Rosy Dartlové zahrnoval nás všechny. Několik okamžiků nepadlo ani slůvko. Potom paní Steerforthová pokynula panu Peggottymu, aby se posadil, ale ten zdušeným hlasem řekl: „Nepovažoval bych to za přirozené, paní, abych si v tomhle domě sedal. Raději postojím.“ A nato následovalo další mlčení, jež paní Steerforthová přerušila takto:

„K své hluboké lítosti vím, co vás sem přivádí. Co ode mne chcete? Co ode mne žádáte, abych udělala?“

Pan Peggotty si strčil klobouk pod paždí, nahmatal v náprsní kapse Emilčin dopis a vytáhl, rozložil a podal jí ho.

„Prosím, paní, přečtěte si to. To psala moje neteř!“

Přečetla dopis s tímž vznešeným a nepohnutým výrazem – aniž ji jeho obsah seabemíň dojal, pokud jsem mohl posoudit – a potom mu ho vrátila.

„Ledaže by mě přivedl zpátky jako paní,“ řekl pan Peggotty a přešel v dopise tu větu prstem. „Přicházím se zeptat, paní, jestli váš syn dodrží slovo?“

„Ne,“ odpověděla.

„Proč ne?“ řekl pan Peggotty.

„Je to nemožné. Ponížil by se. Nemůžete nepozorovat, že ona stojí hluboko pod ním.“

„Povzneste ji tedy!“ řekl pan Peggotty.

„Je nevzdělaná a nevědomá.“

„Možná, že není, možná, že je,“ řekl pan Peggotty. „Já, paní, myslím, že není, ale nedovedu takové věčnosti posoudit. Naučte ji víc!“

„Protože mě nutíte, abych mluvila otevřeněji, což dělám velice nerada, pak pravím, že něco takového by bylo nemožné, když už pro nic jiného, tedy pro její nízké příbuzenstvo.“

„Poslyšte tohle, paní,“ odpověděl pan Peggotty zvolna a klidně. „Vy víte, co to znamená milovat své dítě. Já to vím taky. Kdyby byla stokrát moje dítě, nemohl bych ji milovat víc. Vy nevíte, co to znamená, své dítě ztratit. Já to vím. Všechny hory zlata na světě (kdyby byly moje) bych od hodiny dal, kdybych si ji mohl za ně vykoupit. Ale zachraňte ji před touhle hanbou a my jí jaktěživo hanbu dělat nebudeme. Nikdo z nás, mezi kterými vyrostla, nikdo z nás, kteří jsme s ní žili pohromadě a chovali ji od malička jako poklad všech pokladů, už nikdy na její hezkou tvářičku nepohlédne. Spokojíme se tím, že ji necháme v klidu; spokojíme se tím, že na ni budeme na dálku myslet, jako by žila pod jiným sluncem a oblohou; spokojíme se tím, že ji ponecháme jejímu manželovi – možná i dětičkám – a budeme očekávat čas, až všichni staneme před svým Pánem sobě rovni!“

Neumělá výmluvnost, s níž pan Peggotty hovořil, se neminula docela s účinkem. Paní Steerforthová si sice dosud podržela hrdé chování, ale v jejím hlase, když odpovídala, se chvěl nádech vlídnosti:

„Nechci nic ospravedlňovat. Neodpovídám na žalobu protižalobou. Musím ale s lítostí opakovat, že to je nemožné. Takové manželství by nenapravitelně zničilo synovu životní dráhu a rozmetalo všechny jeho vyhlídky. Není nic jistějšího, než že se to manželství nikdy uskutečnit nemůže a také se nikdy neuskuteční. Kdyby snad bylo možné nějaké jiné odškodnění...“

„Dívám se na přesnou podobu tváře,“ přerušil ji pan Peggotty s upřeným, ale planoucím pohledem, „která se na mne dívala v mém domě, u mého krbu, na mé lodi – nevím kde všude – s úsměvem a přátelstvím, zatím co byla tak zrádná, že se hněvem málem neznám, když na to pomyslím. A když podoba té tváře ví, že za zničení a zkázu mého dítěte nabízí peníze, a nehoří při tom krvavým plamenem, pak je stejně špatná. Ba nevím, když patří dámě, jestli není špatnější.“

V mžiku se teď změnila. Po obličejí se jí rozlil hněvivý ruměnec; pevně sevřela rukama opěradla lenošky a nesnášenlivým tónem řekla:

„Jaké odškodnění můžete nabídnout vy mně za to, že se mezi mnou a mým synem rozevřela taková propast? Co je vaše láska ve srovnání s mou? Co je vaše odloučení ve srovnání s naším?“

Slečna Dartlová se jí jemně dotkla a sklonila k ní hlavu, aby jí něco pošeptala, ale paní Steerforthová nechtěla slyšet ani slovo.

„Ne, Roso, ani slovo! Ať ten člověk vyslechne, co povídám! Můj syn, jenž byl celým smyslem mého života, jemuž patřily všechny moje myšlenky, jemuž jsem od malička splnila každické přání, s nímž jsem od jeho narození žila jedním společným životem – ten se najednou upne na nějakou ubohou holku a mne opustí! Kvůli ní mi mou důvěru oplácí soustavným klamáním a pro ni ode mne uteče! Tomu bídnému vrtochu obětuje matčiny nároky na synovskou poslušnost, lásku, úctu, vděčnost – nároky, které každým dnem a každou hodinou jeho života měly sílit v nezlomné pouto, proti němuž by nic neobstálo! To že není žádná křivda?“

Znovu se jí Rosa Dartlová pokusila uklidnit, ale znovu bezvýsledně.

„Říkám, Roso, ani slovo! Když on může vsadit všechno v životě na nejmalichernější věc, mohu já vsadit všechno v životě na cíl větší. Ať si jen s prostředky, které mu moje láska zaopatřila, jde, kam chce! Myslí si snad, že mě svou dlouhou nepřítomností oblomí? Jestli si to myslí, tak zná svou matku tuze špatně! Ať toho rozmaru hned nechá, a s otevřenou náručí ho přijmu zpátky. Ať ji hned nenechá, a nesmí mi na oči, ať už jsem při zdraví, nebo na smrtelné posteli, dokud budu mít dost síly, abych mohla na znamení protestu zvednout ruku – ledaže by se jí navždycky zbavil, kajícně ke mně přišel a vyžebbral si moje odpuštění. To je mé právo. Na tom zadostučinění trvám. To je přehrada, která nás dělí! A tohle,“ dodala a hleděla přitom na svého návštěvníka s pyšným a nesnášenlivým výrazem, s nímž začala mluvit, „že není žádná křivda?“

Zatím co jsem poslouchal a viděl matku pronášet tato slova, připadalo mi, že poslouchám a vidím syna vyzývavě je zamítat.

Všechnu nepoddajnost a svéhlavost vzdorného ducha, kterou jsem kdy viděl u něho, jsem teď viděl u ní. Všechna moje tehdejší znalost jeho scestné živelné průbojnosti se náhle stala i znalostí povahy její a poznatkem, že obě povahy jsou ve svých nejsilnějších pohnutkách navlas stejné.

Potom se opět stáhla do dřívější upjatosti a na mou adresu poznamenala hlasitě, že nemá smysl slyšet víc ani mluvit víc a že si přeje návštěvu ukončit. S důstojným výrazem vstala a chystala se odejít z pokoje, když vtom jí pan Peggotty pokynem naznačil, že toho není třeba.

„Nemějte strach, paní, že vás budu nějak zdržovat, nemám už, co bych řekl,“ poznamenal a obrátil se ke dveřím. „Nešel jsem k vám s žádnou nadějí a taky si žádnou naději neodnáším. Udělal jsem jenom, co jsem myslel, že bych udělat měl, ale nikdy jsem nedoufal, že by pošlo něco dobrého z toho, když zůstanu, kde právě jsem. Tenhle dům způsobil mně a mé rodině tuze mnoho zla, abych při zdravých smyslech něco takového očekával.“

S tím jsme odešli a zanechali jsme ji stát vedle lenošky co obraz vznešené postavy a krásné tváře.

Cestou ven jsme musili přejít dlážkovou verandu se skleněnými stěnami a skleněnou střechou, přes kterou se pjalo psí víno. Jeho lístky i úponky se svěže zelenaly, a protože byl slunný den, byly skleněné dveře do zahrady dokořán. Když jsme se octli u nich, proklouzla jimi dovnitř bezhlučným krokem Rosa Dartlová a oslovila mne:

„To je od vás hezké, na mou věru,“ řekla, „vodit sem toho člověka!“

Nikdy bych si nebyl pomyslel, že je možno takovou sílu hněvu a opovržení, jaká jí mrakem zastírala tvář a blýskala ze smolně černých očí, soustředit do kterékoli tváře, byť i do její. Jizvu po té ráně kladivem měla jako vždy, když její obličej jevil takové vzrušení, nápadně vystoupilou. Když jsem se na Rosu zadíval a jizva sebou začala škubat, jak jsem to u ní viděl už jednou předtím, zakryla si ji rukou tak prudce, až se udeřila.

„To je ten pravý,“ řekla, „kterého se zastávat a vodit ho sem, nemyslíte? Jste vy mi povedený přítel!“

„Slečno Dartlová,“ ohradil jsem se, „přece nebudete tak nespravedlivá, abyste odsuzovala mne!“

„Pročpak děláte mezi těmi dvěma šílenci rozkol?“ opáčila. „Což nevíte, že oba svou svévolí a pýchou přímo šílí?“

„Je to moje dílo?“ namítl jsem.

„Jestli to je vaše dílo!“ odsekla. „Proč jste sem toho člověka vodil?“

„Tomu muži se stalo těžké příkoří, slečno Dartlová,“ odpověděl jsem. „To vy možná nevíte.“

„Vím, že James Steerforth,“ řekla s rukou na hrudi, jako by chtěla zabránit, aby nebylo slyšet bouři, která v ní zuří, „má falešné a zkažené srdce a je zrádce. Ale co potřebuji vědět o tomhle člověkově a jeho sprosté neteri? Co se o ně potřebuji starat?“

„Slečno Dartlová,“ odpověděl jsem, „jenom to příkoří ještě zlehčujete. Je už tak dost těžké. Odcházím a řeknu vám jen tolik, že mu silně křivdíte.“

„Vůbec mu nekřivdím,“ odsekla. „Je to všechno nemravná, ničemná chamrad'. Tu holku bych dala zmrskat!“

Pan Peggotty prošel beze slova kolem ní a vyšel ze dveří. „Ach, styďte se, slečno Dartlová, styďte se!“ řekl jsem rozhorleně. „Jak srovnáte se svým svědomím, takhle dupat po jeho nezaslouženém neštěstí?“

„Podupala bych je nejraději všechny!“ odpověděla. „Dala bych mu zbořit barák. Jí bych dala na čelo vypálit znamení, navlékla bych ji do hadrů a vyhodila ji na ulici, aby pošla hladu. Kdybych měla moc vynést nad ní rozsudek, už bych se postarala, aby se to stalo. Postarala se? Ne, sama bych to udělala! Hnusí se mi! Kdybych jí kdy mohla její nectnou hanbu vyčíst do očí, šla bych kraj světa, abych to udělala! Kdybych jí mohla uštvat do hrobu, udělala bych to! Kdyby bylo jediné slovíčko útěchy, které by jí mohlo v hodině smrti přinést úlevu a jenom já to slovo znala, nevypustila bych je z úst, ani kdyby mě to stálo život!“

Uvědomuji si, že sama prudkost jejích slov dovede pouze slabě vyjádřit sílu vášnivého roznícení, jež jí zmítalo a jež se zřetelně ob-
ráželo v celé její bytosti, ačkoli vemluvila hlasem nikoli zvýšeným,
nýbrž tišším než obvykle. Žádný popis její osoby, který bych tu mohl
podat, by nevystihl plně, jak ji ve vzpomínce vidím a jak se celou
bytostí poddávala hněvu. Viděl jsem prudkou vášeň už v mnoha
podobách, ale v takové podobě jako u ní jsem ji dosud ještě neviděl.

Když jsem dohonil pana Peggottyho, kráčel zamyšleně a zvolna
z kopce. Jakmile jsem se k němu připojil, řekl mi, že když teď ulehčil
mysli od toho, co si předsevzal udělat v Londýně, hodlá se ještě
ten večer „vydat na svou pout“. Zeptal jsem se ho, kam chce jít.
Odpověděl pouze: „Jdu, pane, hledat svou neter.“

Vrátili jsme se do malého bytu nad hokynářským krámkem a tam
jsem si našel příležitost, abych Peggotce opakoval, co mi její bratr
řekl. Oplátkou mi prozradila, že jí ten den ráno řekl totéž. Nevěděla
o nic lépe než já, kam chce její bratr jít, ale domnívala se, že si nějaký
určitý plán už v hlavě sestavil.

Za těch okolností se mi od něho nechtělo odcházet a všichni tři
jsme společně poobědvali hovězí sekanou, která byla jednou z mno-
ha dobrot, jimiž byla Peggotka proslulá, a kterou ten večer, jak si
dobře vzpomínám, zvláště kořenily rozmanité příchuti jako čaje,
kávy, másla, slaniny, sýra, čerstvého chleba, palivového dříví, svíček
a ořechového protlaku, jejichž vůně ustavičně stoupaly z krámu. Po
obědě jsme asi hodinu seděli u okna, ale mnoho jsme toho nena-
mluvili; a potom pan Peggotty vstal, přinesl si svůj nepromokavý
vak a pořádnou sukovici a položil obojí na stůl.

Z hotovosti, kterou měla jeho sestra právě při sobě, přijal na účet
svého odkazu menší částku – sotva dost velkou, jak jsem odhadoval,
aby mu stačila na měsíc. Slíbil, že mi dá zprávu, kdyby se mu cokoli
přihodilo, a potom si připjal ranec, vzal si do ruky klobouk i hůl
a dal nám oběma sbohem.

„Ať tě doprovází všechno dobré, moje drahá duše,“ řekl a objal Peggotku, „a vás taky, mladý pane Davy!“ a potřásl mi rukou. „Jdu ji hledat, za hory a za doly. Kdyby se snad vrátila, zatím co budu pryč – ale ach, to se asi nestane! – nebo kdyby ji přivedl zpátky, tak mám v úmyslu žít s ní a umřít někde, kde by jí nikdo nemohl nic vyčítat. Kdyby se mělo se mnou něco stát, pamatujte si, že moje poslední slova, která jí vzkazuju, jsou: ‚Moje milované dítě provází moje nezměnná láska, která jí odpouští!‘“

Říkal to slavnostně, s hlavou nepokrytou; potom si nasadil klo-bouk, sešel ze schodů a vykročil ven na ulici. Šli jsme k domovním dveřím za ním. Byl teplý, prašný večer – právě chvíle, kdy na velké hlavní třídě, z níž postranní ulička odbočovala, věčný dusot nohou na chodníku dočasně zmlkl a kdy rudé slunce silně vzplanulo. Tak sám zahrnul za roh naší stinné ulice do sálavého světla a v něm se nám rozplynul.

Zřídka kdy se přiblížila ta večerní hodina, zřídka kdy jsem se v noci probudil, zřídka kdy jsem pohlížel k měsíci nebo ke hvězdám nebo pozoroval clonu deště nebo poslouchal hučení větru, abych nepomyslel na jeho osamělou postavu, jak se co bédný poutník pla-hočí dál a dál, a abych si nepřipomněl slova: „jdu ji hledat, za hory a za doly. Kdyby se mělo se mnou něco stát, pamatujte si, že moje poslední slova, která jí vzkazuju, jsou: ‚Moje milované dítě provází moje nezměnná láska, která jí odpouští!‘“

KAPITOLA TŘICÁTÁ TŘETÍ

Blažená

Celou tu dobu jsem vytrvale miloval Doru, stále víc a víc. Její představa mi byla v mém zklamání a zármutku útočištěm a do jisté míry je mírnila, ba mírnila i žal nad ztrátou přítele. Čím víc jsem litoval sám sebe nebo čím víc jsem litoval druhé, tím víc jsem hledal útěchu v přeludném obraze Dořině. Čím výš se hromadila šalebnost a trudnost světa, tím jasněji a čistěji zářila nad světem hvězda Dořina. Nemyslím, že jsem měl nějakou určitou představu, odkud Dora vlastně pochází či do jaké míry je příbuzná s bytostmi vyššího řádu, ale jsem si zcela jist tím, že bych byl s hněvem a opovržením odmítl domněnku, že je stejně prostý lidský tvor jako každá jiná dívka.

Smím-li se tak vyjádřit, Dora mi přímo kolotala celým tělem. Byl jsem do ní nejenom až po uši zamilovaný, ale byl jsem jí prostě naveškrz prosáklý. Obrazně řečeno, bylo by se ze mne dalo vyždímat tolik lásky, že se v ní mohl kdokoli utopit, a přece by jí bylo v mém srdci i v celé mé bytosti zůstalo ještě dost, aby prostoupila celý můj život.

První, co jsem po návratu do Londýna v té věci o své újmě udělal, bylo to, že jsem se vydal na noční procházku do Norwoodu a tam jsem co subjekt jedné pythické věštby svého útlého dětství „obcházel kolem domu, aniž jsem o něj zavadil“ a myslel při tom na Doru. Domnívám se, že prapůvod této nepochopitelné šarády byl měsíc. Ať to už bylo, co bylo, já, náměsíčný otrok Dořin, jsem se dvě hodiny ploužil kolem dokola domu a zahrady, nahlížel škvírami v plaňkovém plotě dovnitř, s nesmírnou námahou jsem natahoval bradu nad rezavé hřeby na vršku, posílal polibky světlům v oknech a co chvíli blouznivě vzýval noc, aby mou Doru chránila – nevím už přesně před čím, ale předpokládám, že před ohněm. Možná že před myšmi, k nimž Dora cítila silný odpor.

Moje láska mi tak tížila srdce a svěřit se Peggotce mi připadalo tak přirozené, že jsem jí jednou večer, když jsem ji zastihl, jak s obvyklou výbavou rukodělného náčiní sedí zase vedle mne a horlivě se probírá mým šatníkem, celé to úžasné tajemství s patřičně rozvlácným okolkováním prozradil. Peggotka projevila o věc velký zájem, ale za nic jsem ji nedokázal přimět, aby se na případ dívala mýma očima. Byla nehorázně předpojatá v můj prospěch a vůbec nemohla pochopit, proč bych měl kvůli tomu mít nějaké obavy nebo být malomyslný. „Ta mladá slečna se může považovat za šťastnou,“ poznamenala, „že má takového kavalíra. A co se týče jejího tatínka,“ řekl, „pro pět ran, co vlastně čeká ten?“

Ale všiml jsem si, že páně Spenlowův proktorský talár a tuhý nákrčník srazil Peggotce trochu hřebínek a vnukl jí zbožnější úctu k muži, který se v mých očích den ze dne vznášel stále výš a výš a z něhož, jak mi připadalo, když seděl v soudní síni prkenně zpříma mezi listinami, vyzařoval odraz třpytného jasu jako z nějakého majáčku uprostřed moře papíru. Abych nezapomněl, vzpomínám si ještě, jak jsem s neobyčejně podivnými pocity nejednou uvažoval o tom – také když jsem seděl v soudní síni –, že by všichni ti ponuří staří soudcové a doktoři o Doru nijak nestáli, i kdyby ji znali – že by se jistě nepomátli na rozumu nadšením, kdyby jim někdo navrhl, aby se s Dorou oženili –, že by Dora mohla zpívat a na tu svou slavnou kytaru hrát, až by *mne* přivedla na pokraj šílenství, a přesto by jediného z těch ospalých peciválů nevyhládala ani o krůček z vyjeté dráhy!

Oškřivili se mi, od prvního do posledního. Ti vyšeptalí staří zahradníci na květnici srdce mě všichni do jednoho osobně uráželi. Celý tribunál pro mne nebyl nic jiného než jeden jediný tupohlavý, necitelný popleta. Obhájcovský pult neměl do sebe o nic víc půvabu ani poezie než výčepní pult v hospodě.

S nemalou pýchou jsem se vlastnoručně ujal vyřízení Peggotčiny záležitosti; dal jsem ověřit pravost závěti, výhodně jsem věc projednal

s pozůstalostní berní kanceláří, zavedl jsem Peggotku do banky a brzy jsem všechno uvedl do spořádaných kolejí. Suchopárný ráz tohoto právního jednání jsme si zpestřili tím, že jsme se šli podívat na nějaké opocené voskové figuríny ve Fleet Streetu (za těch dvacet let už roztálé, doufám), navštívili výstavu slečny Linwoodové, kterou si pamatuji jako honosnou hrobku vyšívaných ručních prací, vhodnou ke zpytování svědomí a pokání, prohlédli si londýnský hrad a vylezli do svatopavelské kopule. Všechny ty divy poskytly Peggotce tolik potěšení, kolik ho byla za daných okolností s to vychutnat – všechny, myslím, s výjimkou chrámu sv. Pavla, který se pro její dlouholetou lásku ke kazetě s šitím stal soupeřem obrázku na víku a ježž to umělecké dílko podle Peggotčina názoru v leckterých podrobnostech předstihovalo.

Když jsme vyřídili Peggotčinu věc, která byla toho druhu, jemuž jsme ve Dvorech říkali „běžná rutina“ (a každá běžná rutina byla věru velmi snadná a výnosná), vzal jsem ji jednou ráno s sebou do kanceláře, aby tam vyrovnala účet. Starý Tiffey mi řekl, že pan Spenlow odešel, aby jednomu pánovi zařídil přísežné prohlášení k sňatkovému povolení, ale poněvadž jsem věděl, že biskupská dispensní kancelář i úřad generálního vikáře jsou velmi blízko naší kanceláře a pan Spenlow se jistě brzy vrátí, řekl jsem Peggotce, aby počkala.

Po stránce pozůstalostního řízení jsme byli ve Dvorech tak trochu jako pohřební ústav, neboť jsme povětšinou dodržovali pravidlo vypadat při jednání s klienty ve smutku více méně zdrceně. Z podobné ohleduplnosti jsme při jednání s klienty v záležitostech sňatkových bývali zase radostní a spokojení. Upozornil jsem proto Peggotku, že patrně uvidí pana Spenlowa již značně zotaveného z otřesu, který mu způsobilo páně Barkisovo úmrtí; a opravdu se přihnal jako ženich.

Ale ani Peggotka, ani já jsme neměli oči pro něho, když jsme v jeho společnosti spatřili pana Murdstona. Změnil se jen pramálo.

Jeho vlasy vypadaly stejně husté a byly dozajista stejně černé jako kdy předtím; a jeho pohled budil stejně málo důvěry jako kdysi.

„Ale, Copperfield!“ řekl pan Spenlow. „Tohoto pána znáte, nemýlím se?“

Zdrženlivě jsem se „tomuto pánovi“ uklonil a Peggotka si ho sotva všimla. Pan Murdstone byl z počátku poněkud v rozpacích, že se setkává s námi oběma pohromadě, ale rychle se rozhodl, jak se zachovat, a přistoupil ke mně.

„Doufám,“ řekl, „že se vám daří dobře.“

„To vás přece sotva může zajímat,“ odpověděl jsem. „Ale když si to přejete vědět, tedy ano.“

Pohlédli jsme si navzájem do očí a pan Murdstone se obrátil k Peggotce.

„A vám?“ řekl. „S politováním shledávám, že jste ztratila manžela.“

„Není to první ztráta, kterou jsem v životě utrpěla, pane Murdstone,“ odpověděla Peggotka, rozechvělá od hlavy až k patě. „Jsem ráda, že za tuhle ztrátu nenese nikdo vinu, jak doufám – že ji nikdo nemá na svědomí.“

„Hm,“ řekl, „to je potěšitelné pomyšlení. Vykonala jste svou povinnost, že?“

„S povděkem myslím na to, že já nikomu život neukrátila,“ odpověděla Peggotka. „Ne, ne, pane Murdstone, já žádné líbezné stvoření ani neusoužila, ani hrůzou nesklátila předčasně do hrobu!“

Zahleděl se na ni na okamžik zasmušile – utrápeně, pomysлил jsem si – a potom obrátil hlavu ke mně, ale díval se mi na nohy místo do očí, a řekl:

„Není pravděpodobné, že se my dva zase brzy setkáme; to bude bezpochyby pro nás oba zdrojem uspokojení, protože taková setkání, jako je dnešní, nemohou nikdy být příjemná. Neočekávám, že byste vy, který jste se proti mé spravedlivé autoritě, uplatňované jedině pro vaše dobro a nápravu, vždycky bouřil, ke mně teď choval nějaké přátelské city. Odcizuje nás vzájemná nechuť...“

„Pokud vím, hodně stará, že?“ přerušil jsem ho.

Usmál se a hodil po mně pohledem tak zlým, jaký ty jeho temné oči svedly.

„Kvasila už ve vašich dětských prsou,“ řekl. „Ztrpčovala život vaší nebohé matce. Máte pravdu. Doufám, že se možná ještě polepšíte; doufám, že se možná ještě napravíte.“

Rozhovor, který jsme vedli tlumeným hlasem v koutě přední kanceláře, ukončil zde pan Murdstone tím, že vešel do pokoje pana Spenlowa a řekl nahlas, jak dovedl nejlíbezněji:

„Pánové, kteří se věnují povolání pana Spenlowa, jsou na rodinné neshody zvyklí a vědí, jak jsou vždycky složité a obtížné!“ To řekl, vysázel peníze za své sňatkové povolení, a když spolu s úhledně složenou listinou přijal od pana Spenlowa i podání ruky a zdvořilé přání všeho blaha pro sebe i pro dámu, vyšel z kanceláře.

Bylo by mi možná dalo víc práce udržet se na uzdě a k takové řeči mlčet, kdyby mi bylo dalo méně práce vštípit Peggotce (která se, duše dobrá, zlobila jen kvůli mně), že nejsme na místě vhodném k uplatňování výčitek a protižaloby a že ji naléhavě žádám, aby zachovala klid. Byla tak neobyčejně pobouřená, že jsem s ní rád udělal narovnání ve formě vášnivého objetí, k němuž ji pohnulo toto oživení všech našich dávných křivd v její mysli, a že jsem je před panem Spenlowem a jeho písaři snesl, jak nejstatečněji jsem dovedl.

Pan Spenlow zjevně nevěděl, jaký vztah mne a pana Murdstona k sobě navzájem poutá; byl jsem tomu rád, protože jsem při tom, co jsem o životním osudu své nebohé matky pamatoval, ani sám u sebe nedokázal přenést přes srdce, abych se k němu znal. Pan Spenlow si zřejmě myslel, pakliže si o věci myslel vůbec něco, že vůdcem vládní strany v naší rodině je moje teta a že v ní existuje opoziční strana, vedená někým jiným – tolik jsem alespoň vyrozuměl z jeho řeči, zatím co jsme čekali, než pan Tiffey vyhotoví Peggotčin palmární účet.

„Slečna Trotwoodová,“ poznamenal, „je dozajista velice pevná a opozici jen tak lehko nepovolí. Chovám k jejímu charakteru obdiv a mohu vám jen blahopřát, Copperfelde, že stojíte na správné straně. Neshody mezi příbuzenstvem jsou sice velice politováníhodné, ale úžasně běžné – a hlavní věc je stát na správné straně,“ – čímž myslil, jak se na to dívám já, na straně, která má víc peněz.

„Udělá znamenitou partii, nemyslíte?“ pravil pan Spenlow.

Vysvětlil jsem mu, že o tom sňatku vůbec nic nevím.

„Hleďme!“ pravil. „Pokud soudím podle několika slůvek, která utrousil pan Murdstone – jak se člověku v takových případech často stává – i podle toho, co uklouzlo slečně Murdstonové, řekl bych, že to je znamenitá partie.“

„Chcete tím říci, pane, že nevěsta má peníze?“ zeptal jsem se.

„Ano,“ pravil pan Spenlow, „jak tomu rozumím, peníze by byly. A jak jsem slyšel, také krása.“

„Opravdu? Je ta jeho nová žena mladá?“

„Právě plnoletá,“ odpověděl pan Spenlow. „Tak nedávno, že bych skoro myslel, že čekali jenom na to.“

„Pomoz jí Pán Bůh!“ ozvala se Peggotka. A to s tak silným důrazem a tak neočekávaně, že jsme všichni tři byli v rozpacích, dokud nepřišel Tiffey s účtem.

Ale starý Tiffey se objevil brzy a podal účet panu Spenlowovi ke schválení. Pan Spenlow si uhnízdil bradu do nákrčníku, jemně si mnul čelist, s výrazem plným omluvy a politování – jako by to všechno bylo dílo Jorkinsovo – prohlédl jednotlivé položky a s tichým povzdechem potom účet vrátil zase Tiffeymu.

„Ano,“ pravil. „Je to správně. Úplně správně. Bylo by mě nesmírně blažilo, Copperfelde, kdybych byl mohl účet omezit jen na skutečné hotové výlohy, ale v kancelářském životě musím na neštěstí počítat s trapnou skutečností, že se nemohu řídit jen vlastním přáním. Mám společníka – pana Jorkinse.“

Poněvadž to vyslovil s jemnou trudnomyslností, což bylo skoro totéž, jako by za svou osobu neúčtoval vůbec nic, vyjádřil jsem mu Peggotčiným jménem dík a Tiffeymu jsem účet hotově zaplatil. Peggotka potom odešla do svého bytu a pan Spenlow a já jsme se odebrali do soudní síně, kde byla na pořadu jedna naše rozvodová pře, která se opírala o jisté důmyslné zákonné ustanovení (dnes už zrušené, myslím – na jehož základě jsem však svého času viděl několik manželství prohlásit za neplatné) – a jejíž hlavní body byly tyto: Manžel, který se jmenoval Tomáš Benjamin, si dal vystavit sňatkové povolení pouze na jméno Tomáš, kdežto jméno Benjamin zamlčel pro případ, že by se v manželství necítil tak příjemně, jak očekával. A protože se v manželství skutečně *necítil* tak příjemně, jak očekával, nebo snad že ho manželka už trochu unavovala, vystoupil nyní, chudáček, po několika letech manželství prostřednictvím právního zástupce před soudem a prohlásil, že se ve skutečnosti jmenuje Tomáš Benjamin, a není proto vůbec ženatý. A soud mu to k jeho krajní spokojenosti potvrdil.

Musím přiznat, že jsem o nesmlouvavé spravedlnosti tohoto rozhodnutí měl jisté pochybnosti a že mi je z hlavy nezaplašil ani ten věrtel pšenice, který zahlazuje všechny nesrovnalosti.

Ale pan Spenlow zastával v té věci jiný názor. Řekl mi, abych se jen podíval na svět, ten má své dobré i špatné stránky. Abych se podíval na církevní právo, i to má své dobré i špatné stránky. Všechno je jen částí jednoho systému. Nu, výborně! Co prý ještě chci?

Neměl jsem dost smělosti, abych Dořinu otci připomněl, že bychom snad mohli ten svět i trošičku zlepšit, kdybychom si ráno hezky přivstali, vyhrnuli si rukávy a pustili se do práce; ale přiznal jsem, že bychom podle mého mínění mohli zlepšit Dvory. Pan Spenlow odpověděl, že by mi důrazně radil, abych takový nápad pustil z hlavy jakožto nehodný mého čestného charakteru, ale že by přesto ode mne rád slyšel, jaké zlepšení Dvorů bych považoval za možné.

Vybral jsem si namátkou to oddělení Dvorů, k němuž jsme právě měli nejbliž – neboť tou dobou byl náš klient opět neženáč a my byli ze soudní síně venku a zrovna jsme volným krokem míjeli budovu prerogativního úřadu –, a nadhodil jsem mu, že prerogativní úřad je podle mého mínění instituce prapodivně vedená. Pan Spenlow se zeptal, po jaké prý stránce. Se vší patřičnou úctou k jeho zkušenostem (jak se však bojím, větší část mé úcty platila spíš tomu, že je otcem Dory) jsem odpověděl, že je snad poněkud nesmyslné, když archiv tohoto soudu, který obsahuje originály závětí všech osob, jež za celá poslední tři století zůstavily v oblasti obrovské diecéze canterburské nějaké jmění, je uložen v nahodilé budově, nikdy k tomu účelu nezamýšlené, pronajímané ziskuchtivými archiváři pro jejich vlastní soukromý zisk, nijak bezpečné, ba ani proti požáru nezajištěné, v budově přecpané důležitými listinami v ní uloženými, jež je od střechy až po sklepy vysloveně předmětem výdělkářské spekulace archivářů, kteří vybírají od občanstva vysoké poplatky a cpou závěti občanů, jak a kam se prostě dá, neboť nemají žádný jiný cíl než se listin co nejsnáze zbavit. Že je snad poněkud nepochopitelné, když tito archiváři za to, že jejich zisk dosahuje ročně výše až osmi či devíti tisíc liber (nemluvě ani o ziscích podarchivářů a tajemníků), nemají povinnost věnovat aspoň malou část těch peněz na zajištění přiměřeně bezpečného uložení důležitých listin, které jim všechny vrstvy občanstva musejí volky nevolky svěřovat. Že je snad poněkud nespravedlivé, aby všechny vysoké hodnosti v tomto vysokém úřadě byly skvělé sinekury, zatím co nešťastní kancelisti, kteří v studené tmavé místnosti v patře dělají skutečnou práci, jsou nejhůř placení a nejméně vážení Londýňané, konající platné a důležité služby. Že je snad poněkud nemravné, aby vrchní archivář – jehož povinností je vycházet občanstvu, které se na úřad ustavičně obrací, ve všem potřebném co nejvíc vstříc – měl na základě své hodnosti sinekuru neslýchané výše (a byl kromě toho třeba ještě i knězem a mnohoobročníkem a kanovníkem

katedrální kapituly a bůhvíčím vším), zatím co občanstvo musí podstupovat nepohodlí, jehož ukázkou vidíme den co den odpoledne, když je v úřadě napilno, a o němž víme, že je přímo nehorázné. Zkrátka, že tento pozůstalostní archiv diecéze canterburské je snad úřad venkoncem tak prohnílý a nesmysl tak zhoubně škodlivý, že by ho lidé, kdyby se u svatopavelského hřbitova nekrčil tak v koutku, o němž skoro nikdo neví, byli už dávno a dávno celý obrátili na ruby a vzhůru nohama.

Pan Spenlow se usmíval, když jsem se při tom námětu trochu rozehrál, a potom se začal se mnou o té věci přít, podobně jako se přel o věci první. Zeptal se, o co koneckonců vlastně jde? Je prý to otázka citu. Má-li publikum pocit, že jeho poslední vůle jsou v bezpečné úschově, a považuje-li za samozřejmé, že se ten úřad zlepšit nedá, komu je to na škodu? Nikomu. Komu je to na prospěch? Všem sinekuristům. Výborně! Dobré stránky mají tedy vrch! Není to možná systém dokonalý; nic není přece dokonalé; ale on má námítky proti tomu, aby se do toho vrážel klín. Za trvání prerogativního úřadu rozkvetla sláva vlasti. Vraďte pod základy prerogativního úřadu klín, a sláva vlasti odkvete. Považuje za stěžejní rys ušlechtilého muže, aby bral věci tak, jak je vidí; a nepochybuje prý ani v nejmenším, že nás prerogativní úřad všechny přetrvá. Podrobil jsem se jeho názoru, ačkoliv jsem v duchu o jeho správnosti silně pochyboval. Shledávám však, že měl pravdu, neboť tento úřad nejenže trvá až do tohoto okamžiku, ale přetrvával i prudký útok slavné parlamentní rezoluce, přednesené (ne tuze ochotně) před osmnácti lety, která obsahovala podrobné rozvedení všech těchto mých námitek a udávala, že zbylý úschovný prostor pro poslední vůle nestačí pojmout větší množství závětí, než kolik se jich nashromáždí za dva a půl roku. Co s nimi od té doby dělali, zda jich mnoho poztráceli nebo zda je čas od času odprodávají mlékárnám na balení, to nevím. Jsem rád, že tam ještě není závěť má, a doufám, že tam ještě nějakou dobu ani nepoputuje.

Vypsal jsem to všechno v této své blažené kapitole, protože sem to taky dějově správně zapadá. Když jsme se totiž s panem Spenlowem do této rozmluvy už zabrali, protáhli jsme pak nejen hovor, ale i svou pomalou procházku sem a tam, až se řeč posléze stočila na všeobecné věci. A tak se nakonec stalo, že mi pan Spenlow řekl, že od toho dne za týden má Dora narozeniny; a těšilo by ho prý, kdybych je při té příležitosti navštívil a zúčastnil se výletu. Rázem jsem ztratil hlavu; a v úplně slabomyslného jsem se proměnil druhý den, když mi došla kartička, lemovaná papírovou kraječkou, se slovy: „Na pozvání mého papá. Nezapomeňte.“ A zbývající dobu jsem přestál v oblouzeném stavu.

Myslím, že jsem v přípravách na tuto rajskou událost provedl všechny pošetilosti, které se vůbec daly provést. Až mě horko přechází, když si vzpomenu, jaký jsem si koupil nákrčník. Mé boty by se byly hodily do kterékoli sbírky mučidel. V předvečer narozenin jsem obstaral a do Norwoodu dostavníkem poslal jemný košíček, který už jen sám o sobě byl téměř vyznáním lásky, jak se mi zdálo. Byly v něm perníčky s nejněžnějšími průpovídkami, jaké bylo možno za peníze sehnat. V šest hodin ráno jsem byl už na trhu v Covent Garden a kupoval kytici pro Doru. V deset jsem byl v sedle (pro tu slavnou událost jsem si najal bujného plesniváka) a s kyticí v klobouku, abych ji uchoval svěží, jsem klusal do Norwoodu.

Když jsem spatřil Doru v zahradě a stavěl se, jako bych ji neviděl, a když jsem přešel kolem domu a stavěl se, jako bych ho horlivě hledal, domnívám se, že jsem se tím dopustil dvou nepatrných pošetilostí, jichž by se na mém místě asi byli dopustili i jiní mladí pánové – neboť mi připadaly tak úžasně přirozené. Ale ach, když jsem opravdu dům *našel* a před zahradní brankou z koně opravdu *sestoupil* a když jsem ty nelítostné španělské boty vlekl přes pažit k lavičce pod bezem, na níž seděla Dora, jak čarovná byla v mých očích za toho překrásného rána, mezi motýly, v bílém lýkovém kloboučku a v nebesky modrých šatech!

Byla s ní jedna mladá dáma – poměrně letitá – skoro dvacet, řekl bych. Jmenovala se slečna Millsová a Dora jí říkala Julie. Byla to Dořina důvěrná přítelkyně. Šťastná slečna Millsová!

Byl tam i Cik a ten, to se rozumí, na mne musel zase štěkat. Když jsem jí podával kytici, žárlivostí skřípal zuby. To směle mohl! Měl-li sebemenší tušení, jak jeho paní zbožňuji, to směle mohl!

„Ó, děkuji vám, pane Copperfelde! To jsou krásné květiny!“ řekla Dora.

Měl jsem předtím v úmyslu říci (a celé tři míle jsem cestou spekuloval, jakých nejlepších slov bych použil), že i já je považoval za krásné, dokud jsem tak blízko nich neviděl *ji*. Ale za nic jsem to ze sebe nevypravil. Tak mi z ní šla hlava kolem. Vidět ji, jak si tiskne květiny k důlkovaté bradičce, znamenalo ztratit v malátném okouzlení všechnu duchapřítomnost i všechnu vyjadřovací schopnost. Divím se, že jsem neřekl: „Máte-li srdce v těle, zabijte mě, slečno Millsová! Necht' zemru zde!“

Pak přidržela Dora mou kytici Cikovi, aby si přivoněl. Pak Cik zavrčel a za nic si nechtěl přivonět. Pak se Dora rozesmála a přistrčila Cikovi květiny ještě blíž, aby ho k tomu přinutila. Pak Cik chňapl po snítce geranie a cloumal jí v zubech, jako by vytrásal duši z pomyslné kočky. Pak ho Dora plácla, našpulila se a řekla: „Chudinky, moje krásné květiny!“ stejně soucitně, jak mi připadalo, jako by se byl Cik zakousl do mne. Přál jsem si, aby to byl udělal!

„Jistě budete strašně rád, pane Copperfelde, když vám povím,“ řekla Dora, „že tady ta mrzutá slečna Murdstonová dnes není. Odjela bratrovi na svatbu a bude přinejmenším tři neděle pryč. Není to nádherné?“

Odpověděl jsem, že to jistě musí být nádherné pro ni a že všechno, co je nádherné pro ni, je nádherné i pro mne. Slečna Millsová se na nás usmála s blahovolným výrazem povýšené moudrosti.

„Je to nejnepříjemnější tvor, jakého jsem kdy poznala,“ řekla Dora. „Nedovedeš si představit, Julie, jaká je vzteklá a protivná.“

„Ale ano, má milá, dovedu!“ řekla Julie.

„Ty snad ano, miláčku,“ odpověděla Dora s rukou na ruce Juliině. „Odpusť, že jsem u tebe neudělala hned výjimku, má milá!“

Z toho mi blesklo poznání, že slečna Millsová měla pohnutý život a v jeho průběhu podstoupila rozličné těžké zkoušky; a těm že patrně mohu přičítat moudrou blahovolnost, jíž jsem si v jejím chování už všiml. Během dne jsem zjistil, že věc se má takto: slečna Millsová nešťastně milovala, neboť věnovala lásku nehodnému muži, a nyní, po té spoustě strašlivých zkušeností, prý vyhledává ústraní a odříká se světa, ač při tom s neosobním zájmem dále sleduje nezkalené naděje a lásky mladých srdcí.

Tu však vyšel z domu pan Spenlow a Dora k němu přistoupila se slovy: „Podívej, papá, to jsou krásné květiny!“ A slečna Millsová se zamyšleně usmála, jako by chtěla říci: „Vy jepice, jen se těšte ze svého krátkéhožití v jasném jitru života!“ A všichni jsme vykročili přes pažit ke kočáru, který se chystal vyjet.

Druhou takovou jízdu už nikdy nepojedu. Také jsem už druhou takovou nikdy nejel. V kočárku jeli jen oni tři, jejich košík, můj košík a pouzdro s kytarou. Kočárek měl ovšem střechu staženou a já klusal za ním – a Dora seděla zády ke koním a tváří ke mně. Květiny si položila hned vedle sebe na sedadlo a ze strachu, aby je Cik nepomačkal, ani za nic mu nedovolila, aby si k ní sedl z té strany. Často brala kytici do ruky, často se osvěžovala její vůní. V těch chvílích se naše oči často setkaly; a ničemu se tolik nedivím, jako že jsem svému bujnému plesnivákovi nepřepadl přes hlavu do kočárku.

Zvedal se prach, myslím. Zvedalo se hodně prachu, myslím. Mám nejasný dojem, že mě pan Spenlow huboval, proč v něm jedu; ale já o žádném prachu nevěděl. Vnímál jsem jediné mlhovinu lásky a krásy kolem Dory, jiného nic. Pan Spenlow chvílemi vstal a zeptal se mě, jak se mi líbí vyhlídka. Odpověděl jsem, že je nádherná, a to opravdu byla – ale já ve všem viděl jen Doru. Rozzářené slunce bylo Dora, ptačí zpěv byl Dora. Van jižního větru byl Dora a každý planý

květ v živém plotě, do jednoho, až do nejútlejšího poupátka, byl samá Dora. Útěchou mi je, že mi slečna Millsová rozuměla. Jedině slečna Millsová se dovedla plně vžít do toho, co jsem cítil.

Nevím, jak dlouho jsme jeli, a až do téhle chvíle vím stejně málo, kam jsme jeli. Možná že někam ke Guildfordu. Možná, že některý kouzelník z Tisíce a jedné noci pro ten den ono místo přičaroval, a když jsme odjeli, zase je na věky odčaroval. Byl to palouček na svahu, pokrytý kobercem hebké trávy. Rostly tam stinné stromy a vřes a široko daleko, kam až oko dohlédlo, se táhl žírný kraj.

Bylo věru krušné, když jsem spatřil, že nás tam čeká společnost; a moje žárlivost, i na dámy, neznala prostě mezí. Ale všichni příslušníci mého pohlaví – zvláště jeden panák, o tři čtyři roky starší než já, se zrzavým knírem, na němž si zakládal tak výbojně, že se to nedalo snést – byli mými nepřáteli na život a na smrt.

Všichni jsme rozbalili košíky a zabývali se přípravou oběda. Rudovous se holedbal, že dovede upravit salát (čemuž dodnes nevěřím), a vetřel se tím v obecnou pozornost. Několik mladých dam mu pralo salátové hlavičky a podle jeho návodu je krájelo. Dora byla mezi nimi. Cítil jsem, že mi Osud v tom člověku určil soka a že jeden z nás musí zhynout.

Rudovous připravil svůj salát (divil jsem se, jak ho může někdo jíst, protože já sám bych se ho nebyl dotkl ani za nic na světě!) a samozvaně se ujal dohledu nad vinným sklepem, který založil, podlec jeden vynalézavá, v dutém kmeni stromu. A nakonec jsem ho viděl, s obrovským kusem humra na talíři, obědvat u Dořiných nohou!

Mám jenom mlhavou představu, co se dělo nějakou dobu po tom, kdy se ten neblahý pohled mým očím naskytl. Že jsem byl veselý, to vím; byla to však veselost falešná. Přidal jsem se k mladičké holčičce v růžovém, s malýma očkama, a flirtoval jsem s ní o sto šest. Přijímala moje dvoření s potěšením, ale chovala-li se tak kvůli mně samému, nebo proto, že měla nějaké záměry s Rudovousem,

to říci nemohu. Připíjelo se Doře na zdraví. Když jsem jí připíjel, dělal jsem, jako bych byl jen pro ten účel přerušil zábavu a hned po přípitku se bavit zase dál. Když jsem se Doře ukláněl, zachytil jsem její pohled a připadalo mi, že se dívá úpěnlivě. Ale dívala se na mne přes hlavu Rudovousa a já zůstal neoblomný.

Mladičká holčička v růžovém měla matku v zeleném; a skoro si myslím, že nás zmíněná paní rozdělila z pohnutek diplomatických. Ale buď jak buď, zatím co se sklízely zbytky oběda, začala se společnost všeobecně trhat a já se odtoulal sám mezi stromy, vztekem a lítostí bez sebe. Právě jsem si v duchu rozbíral, nemám-li se tvářit, že mi není dobře, a na svém bujném plesniváku ujet – jedno už kam –, když vtom jsem se srazil s Dorou a slečnou Millsovou.

„Pane Copperfelde,“ řekla slečna Millsová, „jste pavouk.“

Omluvil jsem se jí. Ne, vůbec ne.

„A Doro,“ řekla slečna Millsová, „ty jsi taky pavouk.“

Ach božítku, kdepak! Ani dost málo.

„Pane Copperfelde a Doro,“ řekla slečna Millsová tónem téměř velebným. „Tak už dost. Nenechte pro malicherné nedorozumění zvadnout květy jara, které, jakmile jednou vyraší a mrazem zajdou, již nikdy znovu nerozkvetou. Mluvím,“ řekla slečna Millsová, „ze zkušenosti, již mě poučila minulost – daleká, nenávratná minulost. Vytrysklé prameny, jež jiskří v slunci, nesmíte zasypat z pouhé svévole; oázu v saharské poušti nesmíte lehkomyšlně zpusť.“

Sotva jsem vůbec věděl, co dělám, tak strašlivě jsem celý hořel; ale popadl jsem Dořiny prstíky a políbil jsem jí ručku – a ona to strpěla! Políbil jsem ruku slečně Millsové; a zdálo se, aspoň já si tak myslil, že se všichni vznášíme rovnou do sedmého nebe.

Dolů jsme se už nesnesli. Pluli jsme v těch výšinách celý večer. Nejdříve jsme se toulali sem a tam mezi stromovým – já s Dorou, plaše do mne zavěšenou! – a ví Bůh, jakkoli to bylo všechno pošetilé, byl by to býval šťastný osud, kdybychom se byli s těmi bláhovými city rázem změnili v nesmrtelné a toulali se mezi těmi stromy až na věky!

Ale až tuze brzy jsme zaslechli smích a hovor ostatních a jejich volání: „Kde je Dora?“ Vrátili jsme se tedy a společnost si přála, aby Dora zazpívala. Rudovous se chystal přinést pouzdro s kytarou z kočáru, ale Dora mu řekla, že nikdo neví, kde je, jenom já. Tak byl Rudovous v jediném okamžiku poražen. A pouzdro jsem přinesl já a já je odemkl a já vyndal kytaru a já seděl vedle Dory a já jí držel šátek a rukavice a já vpíjel každický tón jejího milovaného hlasu a ona zpívala *mně*, jenž jsem ji miloval – a ostatní se mohli třebas utleskat, ale jim zpěv vůbec neplatil!

Byl jsem radostí opilý. Báł jsem se, že mé štěstí je tuze velké, aby bylo skutečné, a že se každou chvíličku probudím v Buckingham Streetu a uslyším paní Cruppovou cinkat čajovými šálky, jak připravuje snídani. Ale Dora zpívala a ostatní zpívali a slečna Millsová zpívala – o ozvěnách, jež dřímají v slujích Paměti; jako by jí bylo sto let – a potom se přihlásil večer a my pili čaj, kotlík bublal na ohni jako u cikánů a já byl stále šťastný, jako nevím kdy.

Byl jsem šťastnější, než nevím kdy, když se společnost nakonec zvedla a ostatní, poražený Rudovous a všichni vůbec, zamířili každý svou cestou a my, zatím co v tichém večeru a hasnoucím světle kolem nás stoupaly líbezné vůně, zamířili zase cestou svou. Protože pan Spenlow byl po šampaňském trochu ospalý – čest budiž půdě, jež zplodila révu, révě, jež vydala víno, slunci, jež jí dalo uzrát, a kupci, který je zpančoval! – a protože v koutku kočárku tvrdě spal, jel jsem podle vozu a povídal si s Dorou. Obdivovala se mému koni a poplácávala ho – ach, jak mile vypadala ta ručka na koni! – a šátek se jí neustále svážel z ramenou a chvílemi jsem jí ho vlastní rukou přehazoval; ba připadalo mi dokonce, že i Cik začíná chápat, jak se věci mají, a uznávat, že se konečně musí rozhodnout a se mnou se spřátelit.

Rovněž tak i moudrá slečna Millsová – ta roztomilá, i když zdeptaná poustevnice; ten dívčí patriarcha ještě ani ne docela dvacetiletý, který od sebe zapudil svět a za žádnou cenu nesměl

dopustit, aby se probudily ozvěny, jež dřímají v slujích Paměti; jak laskavě se zachovala ta!

„Pane Copperfelde,“ pravila slečna Millsová, „pojed'te na okamžik na tuhle stranu kočáru – máte-li totiž na okamžik čas. Ráda bych vám něco řekla.“

Vizte ten pohled, jak se na tom bujném plesniváku nakláním ze strany k slečně Millsové a rukou se opírám o dvířka kočárku!

„Dora ke mně přijede na nějaký čas na návštěvu. Pozítří se mnou pojedje k nám. Kdybyste nás chtěl navštívit, papá by vás jistě s radostí uvítal.“

Co jiného jsem mohl dělat než svolávat v duchu na hlavu slečny Millsové všechno požehnání a uložit si adresu slečny Millsové v nejchráněnější koutku paměti? Co jsem mohl jiného udělat, než s vděčným pohledem a vřelými slovy slečně Millsové říci, jak hluboce si vážím její laskavé pomoci a jak úžasnou cenu příkládám jejímu přátelství?

Potom mě slečna Millsová dobrotivě propustila slovy: „Jděte si zase k Doře!“ a já šel; a Dora se vyklonila z kočárku, aby si se mnou mohla povídat, a celý zbytek cesty jsme si povídali; a já vedl svého bujného plesniváka tak těsně u kola kočáru, že jsem mu o ně odíral levou přední nohu a „seštrejch mu kůru“, jak mi řekl koňář, a musím za to prý „klopit tři libry sedm šilinkůch“ – což jsem zaplatil a pokládal to za cenu úžasně nízkou za tolik potěšení. Slečna Millsová seděla po celou jízdu s očima upřenýma na měsíc, šeptala si verše a vzpomínala, jak se domnívám, na dávné časy, kdy ona a pozemský svět měly ještě něco společného.

Norwood byl o mnoho mil blíž, než měl být, a jízda o mnoho hodin kratší, než měla být; ale kousek před cílem se pan Spenlow probudil a řekl: „Musíte zajít k nám, Copperfelde, a trochu si odpočinout!“ A když jsem pozvání přijal, usedli jsme k obloženým chlebíčkům a vinnému stříku. V osvětleném pokoji vypadala uzardělá Dora tak krásně, že jsem se nemohl odhodlat odejít, ale seděl jsem

a seděl a díval se na ni jako ve snách, dokud mě chrápání pana Spenlowa nevyburcovalo k vědomí natolik, abych se odporoučel. Rozešli jsme se tedy; celou cestu do Londýna jsem na ruce cítil lehký dotyk Dořina stisku na rozloučenou, tisíckrát jsem si připomněl každíčkou podrobnost i slůvko a konečně jsem ulehl doma do postele jako nejpoblázněnější jelimánek, jakého kdy láska připravila o všech pět smyslů.

Když jsem se druhý den ráno probudil, bylo to s rozhodnutím, že se Doře ze své lásky vyznám a zvím svůj osud. Otázka teď zněla: ráj, či peklo! Žádná jiná otázka pro mne na světě prostě neexistovala a odpověď na ni mohla dát jedině Dora.

Strávil jsem tři dny v nevýslovných bédách a mučil jsem se tím, že jsem všemu, co se kdy mezi mnou a Dorou událo, přikládal kde-který nejnemožnější význam. Konečně, k tomu cíli úžasně nákladně vyšňorený, jsem se s břemenem vyznání v srdci vydal k slečně Millsové.

Dnes už nezáleží na tom, kolikrát jsem prošel ulicí sem a tam a kolikrát jsem obešel náměstí – v trapném vědomí, že odpovídám pythické šarádě svého dětství mnohem lépe než míněný originál –, než jsem se dokázal přinutit, abych vyšlapal schůdky a zaklepal. I když jsem už konečně zaklepal a čekal u dveří, kmitl mi hlavou splašený nápad, abych se zeptal, bydlí-li tam pan Blackboy (po vzoru chudáka Barkise), požádal o prominutí a odešel. Leč statečně jsem vytrval.

Pan Mills prý není doma. Ani jsem nečekal, že bude. O něho přece nikomu nešlo. Slečna Millsová doma je. Slečna Millsová mi stačí.

Uvedli mě do pokoje v patře, kde byla slečna Millsová s Dorou. Byl tam i Cik. Slečna Millsová opisovala noty (vzpomínám si, že to byla nová píseň, která se jmenovala Žalozpěv lásky) a Dora malovala květiny. Jaké byly mé pocity, když jsem poznal své vlastní květiny – tytéž květiny, které jsem koupil na trhu v Covent Gardenu!

Nemohu říci, že si byly příliš podobné ani že se nějak zvlášť podobaly kterémukoli květinám, jež se kdy mému pohledu naskytly; ale podle papírové manžety kolem nich, kterou obrázek zachycoval nadmíru věrně, jsem poznal, co ten umělecký výtvar představuje.

Slečna Millsová mě velice ráda viděla a velice litovala, že její papá není doma, ačkoli mi připadalo, že to všichni snášíme statečně. Slečna Millsová s námi několik minut rozprávěla a potom položila pero na Žalozpěv lásky, vstala a odešla z pokoje.

Začínal jsem si myslet, že to odložím na zítřek.

„Doufám, že chudáček váš kuň neměl duši na jazyku, když se večer dostal domů,“ řekla Dora a zvedla své překrásné oči. „Byla to pro něj dlouhá cesta.“

Začínal jsem si myslet, že to udělám dnes.

„Pro něj to dlouhá cesta byla,“ řekl jsem, „protože on neměl nic, co by ho na tom výletě posilovalo.“

„Copak nedostal žádné krmení, chudáček;“ zeptala se Dora. Začínal jsem si myslet, že to odložím na zítřek.

„Ale – to ano,“ řekl jsem, „bylo o něj postaráno dobře. Chci jen říci, že necítil to nevýslovné štěstí jako já, když byl tak nablízku vám.“

Dora sklonila hlavu nad své malování a po chvílce – zatím co já seděl s nohama zdřevěnělými a celý planul horečkou – řekla:

„Jednu chvíli jste ten den zrovna nevypadal, jako byste o tom štěstí mnoho věděl.“

Poznal jsem, že v tom jsem až po krk a že to musím udělat hned teď.

„Ani dost málo jste o to štěstí nestál,“ řekla Dora s lehce zdviženým obočím a potřásla hlavou, „když jste seděl vedle slečny Kittové.“

Měl bych vysvětlit, že Kittová se jmenovala ta holčička v růžovém s malinkýma očkami.

„Ačkoliv opravdu nevím, proč byste o ně konečně měl stát,“ řekla Dora, „nebo proč byste tomu vůbec měl říkat štěstí. Ale ovšem, vy to nemyslíte doopravdy, co říkáte. A určitě nikdo nepochybuje, že

máte úplnou volnost dělat, co se vám zlíbí. Ciku, ty darebo jeden, pojď sem!“

Jak jsem to udělal, to nevím. Udělal jsem to v okamžiku. Předešel jsem Cika. Měl jsem Doru v náručí. Oplýval jsem výmluvností. Nehledal jsem jediné slovíčko. Řekl jsem jí, jak ji miluji. Řekl jsem jí, že bez ní bych zemřel. Řekl jsem jí, že se jí kořím a že ji zbožňuji. Celou tu dobu Cik zběsile štěkal.

Když Dora sklopila hlavu a rozplakala se a celá se třásla, dostala má výmluvnost ještě vzletnější křídla. Přeje-li si, abych pro ni zemřel, stačí, když řekne jediné slůvko, a s ochotou to učiním. Život bez Dořiny lásky nestojí za žádných podmínek za to, aby se žil. Nesnesl bych ho a nesnesu ho. Miluji ji každou minutu, ve dne v noci, hned od první chvíle, kdy jsem ji spatřil. Tuhle minutu ji miluji přímo šíleně. Vždycky ji budu šíleně milovat, každíčkou minutu svého života. Milenci milovali už přede mnou a budou zas milovat i po mně, ale žádný milenec ještě nemiloval, nemohl, nedovedl, nemůže ani nebude milovat tak, jako já miluji Doru. Čím víc jsem blouznil, tím víc Cik štěkal. Oba dva, každý svým způsobem, jsme okamžik co okamžik třeštili víc a víc.

Nu, nu! Konečně jsme Dora a já seděli na pohovce, už celkem klidně, a Cik se choval u ní na klíně a mírumilovně na mne mrkal. Kámen mi spadl ze srdce. Úplně jsem se rozplýval blahem. Dora a já jsme byli snoubenci.

Domnívám se, že jsme měli jakousi nejasnou představu, že to všechno jednou skončí svatbou. Museli jsme nějakou takovou představu mít, protože Dora si vymínila, že se nikdy nevezmeme bez souhlasu jejího papá. Ale myslím, že jsme ve svém mladistvém opojení skutečně nehleděli do budoucnosti ani do minulosti a že jsme neměli jiný cíl než sladkou, nevědomou přítomnost. Umluvili jsme si, že své tajemství panu Spenlowovi prozatím nezjevíme; ale jsem si jist, že mi tehdy ani jednou nevstoupilo na mysl, že by v tom bylo něco nečestného.

Slečna Millsová, když se ji Dora vypravila najít a přivedla ji zpátky do salonu, byla zamyšlenější než obyčejně; obávám se, že událost, k níž zatím došlo, napomáhala k probuzení ozvěn, jež drí-mají v slujích Paměti. Přesto nám dala své požehnání, ujistila nás o svém trvalém přátelství a vůbec k nám mluvila tak, jak se slušelo na Hlas z klášterní cely.

Jaký to byl bezstarostný čas! Jaký to byl pohádkový, šťastný, bláhový čas!

Čas, kdy jsem Doře měřil prst, abych jí dal udělat prsten, který měl být ze samých pomněnek, čas, kdy klenotník, jemuž jsem míru odnesl, mé tajemství uhodl a nad knihou objednávek se smál a napočítal mi, co se mu prostě zlíbilo, za tu rozkošnou hračičku s modrými kamínky – tak v mé vzpomínce spjatou s rukou Dořinou, že mi ještě včera, když jsem podobný prstýnek náhodou zahlédl na prstě vlastní dcery, srdcem projel letmý záchvěv jako bolestné bodnutí!

Čas, kdy jsem chodil po světě v tak slastném opojení ze svého tajemství a v takovém soustředění na osobní zájmy, čas, kdy jsem si uvědomoval čest a vážnost své lásky k Doře i její lásky ke mně tak silně, že kdybych se byl vskutku vznášel v oblacích, nebyl bych mohl být povznesenější nad lidi v postavení odlišném, kteří se plazili po zemi!

Čas, kdy jsme mívali ty schůzky v parčíku uprostřed náměstí a sedávali v špinavém altánu tak šťastní, že jedině pro to až dodnes miluji londýnské vrabce a v jejich učouzeném peří vidím nádherná pera tropických ptáků!

Čas, kdy jsme se prvně prudce pohádali (do týdne po našem zas-noubení) a kdy mi vrátila prstýnek v zoufale popleteném skládání, v němž použila strašlivého výroku, že „naše láska začala pošetilostí a skončila šílenstvím!“; čas, kdy mě ta hrozná slova přiměla, že jsem si rval vlasy a plakal, že je všemu konec!

Čas, kdy jsem se pod pláštěm noci rozletěl k slečně Millsové a mluvil s ní potají v pokojíku za kuchyní, kde stál mandl, a zapřísahal ji, aby mezi námi prostředkovala a uchránila mne před zešílením! Čas, kdy se slečna Millsová toho úkolu podjala, vskutku se s Dorou vrátila a z kazatelny vlastního hořkého mládí nás nabádala, abychom k sobě byli navzájem shovívaví a vyvarovali se saharské pouště!

Čas, kdy jsme plakali a udobřili se a znovu byli zase tak blažení, že se pokojík za kuchyní, i s mandlem a se vším všudy, změnil v chrám Lásky samy, v němž jsme společně dojednali pravidelnou poštovní službu přes slečnu Millsovou v tom smyslu, že den co den dostane od nás obou pro druhého nejméně jeden dopis!

Jaký to byl bezstarostný čas! Jaký to byl pohádkový, šťastný, bláhový čas! Ani nad jediným ze všech časů v mém životě, jež už zhltl Čas, se nemohu v jedné a téže vzpomínce ani zpola tak usmívat, ani zpola tak něžně zamyslit jako nad časem tímto!

KAPITOLA TŘICÁTÁ ČTVRTÁ

Teta mě překvapí

Hned, jak jsme se s Dorou zasnoubili, jsem napsal Agnes. Napsal jsem jí dlouhý dopis, v němž jsem se jí snažil vysvětlit, v jakém tonu blaženství a jaký je Dora poklad. Zapřísahal jsem Agnes, aby nepokládala mé city za nerozvážné blouznění, jež by mohla někdy vystřídat jakákoli láska jiná nebo jež by se i seabemín podobalo mým chlapeckým vzplanutím, z nichž jsme si spolu tropívali žerty. Ujistil jsem ji, že hloubka mé lásky je prostě nezměrná, a vyjádřil jsem víru, že takovou lásku svět ještě nepoznal.

Nevím proč, ale když jsem za krásného večera u otevřeného okna psal Agnes a v mysli mi nepozorovaně a pokradmu vytanula vzpomínka na její jasné klidné oči a něžnou tvář, zapůsobila na neklid a rozčilení, v nichž jsem v poslední době žil a jimiž se do jisté míry vyznačovalo i samo moje štěstí, vlivem tak tišivým, že mi přinesla úlevu v slzách. Pamatuji se, že jsem nad dopisem zpola napsaným zůstal sedět s hlavou opřenou o ruku a pipal se s jakousi neujasněnou vidinou, že Agnes je jedním z úhelných kamenů mého pravého domova. Že bychom v tichém ústraní domu, její přítomností pro mne téměř posvěceného, musili být s Dorou šťastnější než kdekoli jinde. Že se mé srdce v lásce, radosti, strasti, naději či zklamání, prostě v každém citovém hnutí vůbec, přirozeně obrací tam a nachází v něm útočiště a nejlepšího přítele.

O Steerforthovi jsem se ani nezmínil. Napsal jsem jí pouze, že v Yarmouthu měli velkou žalost, kterou způsobil Emilčin útěk; a mně že vinou okolností, které ho provázely, zasadil ránu dvojnásobnou. Znal jsem, jak hbitě se vždycky dovedla dovtípit pravdy, a věděl jsem, že ona nikdy nebude první, kdo vysloví jeho jméno.

Na tento dopis jsem dostal odpověď obratem pošty. Když jsem ji četl, zdálo se mi, že slyším Agnes přímo ke mně mluvit.

Při jeho čtení mi bylo, jako by mi v uších zněl její srdečný hlas. Co o něm mohu říci víc?

Zatím co jsem v poslední době často nebýval doma, několikrát za mnou přišel Traddles. Když zastihl v bytě jenom Peggotku a když mu Peggotka (která to vždy ochotně oznámila každému, kdo o to stál) oznámila, že je mou bývalou chůvou, navázal s ní dobromyslné přátelství a zdržel se, aby si s ní o mně popovídal. Tak to aspoň řekla Peggotka; ale obávám se, že to popovídání bylo zcela jednostranné, že povídala jenom ona a ještě neskromně dlouho, neboť když se už jednou dostala do řeči o mně, bylo ji věru velmi těžko zarazit, odpusť jí to Pán Bůh.

To mi připomíná, nejenom že jsem čekal Traddlesovu návštěvu jedno určité odpoledne, které si sám stanovil a které právě nastalo, ale i že paní Crupková odmítla vykonávat všechno, co spadalo do jejího úvazku (kromě přijímat plat), dokud prý Peggotka nepřestane ke mně docházet. Když si paní Crupková velmi vřískavým hlasem s někým na schodech – patrně s nějakým neviditelným domácím skřítkem, protože fyzicky viděno, byla v těch chvílích vždycky sama – o Peggotce několikrát všelijak pohovořila, napsala mi dopis, v němž svůj názor rozvinula. Začala ho oním všeobecně použitelným prohlášením, které se jí hodilo při všech životních událostech, že je totiž sama máma, a pokračovala sdělením, že kdysi už viděla časy docela jiné, ale že co je na světě, měla vždycky ke všem špiclům, dotěrům a pomlouvačům živelný odpor. Nikoho neuvádí jménem, psala; ať se drbe, koho svrbí; ale odjakživa je zvyklá dívat se spatra na špicly, dotěry a pomlouvače, zvláště na ty, kteří chodí ve vdovském smutku (tento dovětek podtrhla). Jestli je nějaký pán obětí špiclů, dotěrů a pomlouvačů (ale pořád nikoho nejmenuje), je to jeho osobní věc. Má právo si dělat, co se mu zlíbí, ať si to tedy dělá. Paní Crupková má prý jen jedinou výhradu, a ta

je, aby ji nikdo nepřiváděl s takovými osobami „do kontraktu“. Proto s omluvou prosí, aby se dál nemusela starat o hořejší byt, dokud věci nebudou v tom stavu, v jakém bývaly a v jakém by si jeden přál, aby zase byly; a ještě připomněla, že každou sobotu ráno najdu při snídani na stole její oučtíček a že žádá o jeho okamžité vyrovnaní s dobře míněným úmyslem, aby se ušetřily všechny tahačky a aby „to konvenýrovalo“ na obě strany.

Po tomto dopise se paní Crupková omezila na to, že kladla na schodech nástrahy, hlavně konve, a snažila se políčit na Peggotku, aby si polámala nohy. Žít v tomto stavu obležení bylo pro mne sice značně trapné, ale měl jsem z paní Crupkové příliš velký strach, abych připadl na nějaké východisko.

„Můj drahý Copperfelde,“ zvolal Traddles, když se přes všechny ty překážky na minutu přesně objevil u mých dveří, „jak se máš?“

„Milý Traddlesi,“ řekl jsem, „mám radost, že tě zas konečně vidím, a strašně mě mrzí, že jsi mě nezastihl doma už dřív. Ale byl jsem tolik zadaný...“

„Ano, ano, vím,“ řekl Traddles, „to se rozumí. Tvoje bydlí v Londýně, myslím, vid’?“

„Co povídáš?“

„Ona – odpusť – slečna D. přece, víš,“ řekl Traddles a ze samé ohleduplnosti se začervenel, „bydlí v Londýně, myslím, ne?“

„Hm, ano. U Londýna.“

„Moje, jak si snad vzpomínáš,“ řekl Traddles s vážným výrazem, „žije až v Devonshiru – ta z deseti. Já proto nejsem tolik zadaný jako ty – v tomhle smyslu.“

„Divím se, že to vydržíš,“ odpověděl jsem, „vidět ji tak zřídka.“

„Hm!“ řekl Traddles rozjímavě. „Zdá se to opravdu jako div. Je to patrně proto, Copperfelde, že to jinak nejde, nemyslíš?“

„Petrně,“ odpověděl jsem s úsměvem a nikoli bez uzardění. „A taky proto, Traddlesi, že jsi tak úžasně stálý a trpělivý.“

„Jejej,“ řekl Traddles a zatvářil se nad tím hloubavě, „opravdu ti tak připadám, Copperfelde? Věřu mě ani nenapadlo, že bych takový byl. Ale to děvče je učiněná perla, tak je docela možné, že mě trochou těch ctností nakazila. Když o tom tak teď mluvíš, Copperfelde, vůbec bych se ani nedivil. Věř mi, na sebe ustavičně zapomíná a stará se jen o ostatních devět.“

„Je z nich nejstarší?“ zeptal jsem se.

„Ach jejej, to ne,“ odpověděl Traddles. „Nejstarší je krása sama.“

Všiml si, jak se domnívám, že jsem se volky nevolky prostotě té odpovědi usmál, a s úsměvem ve své bezelstné tváři dodal:

„To se rozumí, ne že by moje Sofi – odkáživa to pokládám za hezké jméno, Copperfelde, co myslíš?“

„Velmi hezké!“ řekl jsem.

„To se rozumí, ne že by Sofi nebyla v mých očích taky krásná a že by nebyla jedno z nejmilejších děvčat, jaké kdy zem nosila, i v očích všech ostatních lidí (jak si aspoň myslím). Ale když říkám, že nejstarší je krása sama, tak tím myslím, že je opravdu –“ a oběma rukama jako by kolem sebe naznačoval oblaka, „víš, no, nebeská,“ dodal Traddles důrazně.

„Ale jdi!“ řekl jsem.

„No, ujišťuji tě,“ řekl Traddles, „něco úplně mimořádného, doopravdy! No, a víš, protože je stvořená pro společnost a k obdivu a nemůže toho vinou omezených rodinných prostředků mnoho užít, bývá přirozeně někdy trochu popudlivá a náročná. Ale Sofi jí vždycky náladu spraví!“

„Je Sofi nejmladší?“ zkusil jsem nazdařbůh.

„Jejej, to ne!“ odpověděl Traddles a zamnul si bradu. „Dvěma nejmladším je teprve devět a deset. Sofi je učí.“

„Je tedy snad druhá nejstarší?“ zkoušel jsem.

„Ne,“ odpověděl Traddles. „druhá je Sára. Ta má, chudák, něco s páteří. Doktoři říkají, že se nemoc časem upraví, ale prozatím musí Sára zůstat rok ležet. Sofi ji ošetřuje. Sofi je čtvrtá.“

„Mají matku na živu?“ zeptal jsem se.

„Ale ano,“ řekl Traddles, „matka žije. Je to opravdu znamenitá žena, ale ten vlhký kraj jejímu zdraví nesvědčí a ona – nu, pravda je, ztratila vládu v údech.“

„Ach Bože!“ povzdychl jsem.

„Hrozně smutné, že?“ potvrdil Traddles. „Ale pokud jde čistě o domácnost, není to ještě tak zlé, jak by to mohlo být, protože Sofi zastává její místo. Dělá matku své vlastní matce, právě tak jako ostatním devíti.“

Pocítil jsem k skvělým vlastnostem této mladé dámy svrchaný obdiv a v poctivém úmyslu nezanedbat nic, čím bych mohl Traddlesovo dobrácké srdce uchránit, aby ho nikdo ke škodě jejich příštího společného života podvodně nezneužíval, jsem se zeptal, jak se vede panu Micawberovi.

„Docela dobře, Copperfielde, děkuji,“ odpověděl mi Traddles. „Ale už u něho nebydlím.“

„Už ne?“

„Ne. Abys věděl, věc se má tak,“ řekl Traddles šeptem, „že si pro dočasné peněžní potíže změnil jméno na Mortimer a nevychází, dokud se nesetmí – a to si ještě bere brejle. Měli jsme u nás v domě kvůli činži exekuci. Paní Micawberová byla tak strašně rozčilená, že jsem opravdu nemohl odepřít a nepodepsat tu druhou směnku, o které jsme tady u tebe mluvili. Dovedeš si snad představit, Copperfielde, jaký to byl pro mne radostný pocit, když jsem viděl, že se tím věc urovnala a paní Micawberová zas přišla do nálady.“

„Hm!“ řekl jsem.

„Ne že by její spokojenost měla dlouhé trvání,“ pokračoval Traddles, „protože na neštěstí neuplynul ani týden a přišla nová exekuce. Ta naši společnou domácnost rozbila. Bydlím od té doby v zařízeném podnájmu a Mortimerovi žijí opravdu jako na zapřenou. Doufám, že to nebudeš pokládat za sobecké, Copperfielde, když ti řeknu, že ten koncesovaný vykonavatel odnesl i můj kulatý stůl s mramorovou deskou i Sofin květináč a stojan?“

„To je kruté!“ zvolal jsem pohněvaně.

„Dalo mi to – dalo mi to co proto,“ pravil Traddles se škubnutím v tváři, jímž ta slova obvykle provázel. „Neříkám to však jako výčitku, nýbrž s určitým úmyslem. Pravda je ta, Copperfelde, že jsem ty věci v době, kdy je zabavil, nemohl koupit zpátky. Za prvé proto, že vykonavatel patrně tušil, jak moc o ně stojím, a vyšrouboval jejich cenu do nemožnosti, a za druhé proto, že – že jsem neměl ani krejcar. No, od té doby hlídám jeho vetešnictví,“ řekl Traddles s velkým potěšením z té tajemnosti, „je to krám na horním konci Tottenham Court Roadu, a dnes jsem konečně zjistil, že ty věci vyložil na prodej. Viděl jsem je jenom z druhé strany ulice, protože kdyby ten vetešník zahlédl mne, ach ouvej, nevěděl by, co za ně chtít! A když teď mám peníze, napadlo mě, že bys mi to možná udělal k vůli a tu svou dobrou chůvu požádal, aby do toho krámu zašla – když půjde se mnou, mohu jí ho ukázat z rohu sousední ulice – a aby za ty věci usmlouvala nejlepší cenu, jakou může, jako by je kupovala pro sebe.“

Radost, s níž mi Traddles tento návrh předkládal, i jeho dojem, že to je plán nejvýš důmyslný, patří v mé paměti mezi nejsvěžejší vzpomínky.

Řekl jsem mu, že mu má stará chůva jistě s velikou radostí pomůže a že vytáhneme do pole všichni tři společně, ale pod jednou podmínkou. Tou podmínkou bylo, že se slavnostně zařekne nikdy už panu Micawberovi nepropůjčit ani svůj podpis, ani cokoli jiného.

„Můj drahý Copperfelde,“ řekl Traddles, „to jsem už udělal, protože začínám sám uznávat, že jsem až dosud byl k Sofi nejenom nešetrný, ale že jsem k ní byl přímo nespravedlivý. Když jsem už jednou dal slovo sám sobě, není teď víc třeba mít nějaké obavy, ale s největší ochotou opakuji ten slib nyní znovu tobě. Tu první nešťastnou směnku jsem zaplatil. Nemám vůbec pochyby, že by ji byl pan Micawber zaplatil, kdyby byl mohl, jenže on nemohl. Ale jednu věc bych ti měl říci, Copperfelde, která se mi na panu Micawberovi

velice líbí. Týká se té druhé směnky, která není ještě splatná. Neříká mi sice, že o tu už *je* postaráno, ale říká, že o ni postaráno *bude*. No, a myslím, že v tom je něco opravdu velmi čestného a poctivého!“

Nechtělo se mi dobrého přítele v jeho důvěře zchlazovat, a proto jsem mu přisvědčil. Ještě chvíli jsme rozprávěli a potom jsme zamířili k hokynářskému krámku zajistit si Peggotčinu pomoc – neboť Traddles odmítl strávit večer se mnou jednak proto, že zakoušel nejpalcivější obavy, aby mu snad jeho nábytek nekoupil před nosem někdo jiný dřív, než ho vykoupí sám, jednak proto, že byl právě ten večer v týdnu, který vždycky zasvěcoval psaní nejmilejšímu děvčeti na světě.

Do smrti nezapomenu, jak z ulice za rohem pokukoval do Tottenham Court Roadu, zatím co Peggotka při koupi těch drahocenných předmětů smlouvala, ani jeho rozčilení, když po marném handrkování o cenu zamířila zvolna k nám a zase se pak vrátila ke krámu, když ji umoudřelý vetešník zavolal zpátky. Konec všeho jednání byl ten, že věci koupila za celkem přijatelnou cenu a Traddles byl radostí bez sebe.

„Jsem vám opravdu nesmírně vděčný,“ řekl Traddles, když slyšel, že vetešník dodá věci ještě ten večer do jeho bytu. „Kdybych směl požádat ještě o jednu laskavost, doufám, že bys to nepokládal za pošetilé, Copperfelde.“

Ubezpečil jsem ho už předem, že jistě ne.

„Kdybyste tedy byla opravdu tak hodná,“ řekl Traddles Peggotce, „a vyzvedla ten květináč hned teď, myslím, že bych si ho (je totiž Sofin, Copperfelde) rád odnesl domů sám.“ Peggotka mu ho velice ochotně přinesla, a když ji Traddles zahrnul díky, dal se s jedním z nejradostnějších výrazů v tváři, jaký jsem kdy viděl, svou cestou po Tottenham Court Roadu a nesl květináč láskyplně v náruči.

Potom jsme s Peggotkou zamířili zpátky k mému bytu. Protože krámy měly pro Peggotku kouzlo, jaké podle mých dosavadních zkušeností neměly pro nikoho jiného, loudal jsem se volným

procházkovým krokem s ní, bavil se jejím pozorným prohlížením všech výkladů a čekal jsem na ni tak často, jak se jí zlíbilo. Trvalo nám proto hezkou chvíli, než jsme se dostali do Adelphi.

Cestou do schodů jsem ji upozornil na to, že úkladné nástrahy paní Crupkové jsou nenadále ty tam, a rovněž na otisky nedávných kročejů. Když jsme pak vystoupili výš, oba nás silně překvapilo, že nacházíme moje dveře na chodbu (které jsem sám zavřel) dokořán a že zevnitř z bytu slyšíme hlasy.

Podívali jsme se po sobě, protože jsme nevěděli, jak si to máme vysvětlit, a vešli jsme do obývacího pokoje. Jaký byl můj úžas, když jsem tam spatřil ze všech lidí pod sluncem právě tetu a pana Dicka! Teta seděla na hromadě zavazadel, s oběma svými ptáčky před sebou a s kočkou na klíně, jako nějaký ženský Robinson a pila čaj. Pan Dick se zamyšleně opíral o velkého draka, jakého jsme spolu tak často chodívali pouštět, a kolem sebe měl další hromadu zavazadel!

„Teto drahá!“ zvolal jsem. „To je ale nečekaná radost!“

Srdečně jsme se objali a pan Dick a já jsme si srdečně potřásli rukou. A paní Crupková, která se čiperně oháněla s přípravou čaje a nemohla být už pozornější, srdečně řekla: „Já dobře věděla, že pan Copperfield bude celý bez sebe, až uvidí svou milou přízeň!“

„Hola!“ řekla teta Peggotce, která se před tou hroznou osobností tetelila strachy. „Jápak se máte vy?“

„Pamatujete se na mou tetu, Peggotko, že?“ zeptal jsem se.

„Pro smilování Boží, dítě,“ zvolala teta, „neříkej té ženě tím pohanským jménem! Když se už vdala a zbavila se ho, a to bylo to nejlepší, co mohla udělat, proč jí upírat prospěch z té změny stavu? Jak se jmenujete teď – P?“ zeptala se teta zkratkou, aby nemusila to pohoršlivě jméno vyslovit.

„Barkisová, madame,“ řekla Peggotka s poklonkou.

„No, to je přece lidské,“ řekla teta. „Nezní to už tak, jako byste potřebovala misionáře. Jak se máte, Barkisová? Doufám, že dobře, co?“

Tato milostivá slova i ruka, kterou jí teta podávala, dodala Barkisové dost odvahy, aby k tetě přistoupila, přijala nabízenou ruku a s poklonkou se poděkovala.

„Jsme starší, než jsme bývaly, jak vidím,“ řekla teta. „Setkaly jsme se přece jenom jednou v životě, že? A pěkně jsme to tenkrát vyvedly! Trote, chlapče milý, naley mi ještě čaj!“

Poslušně jsem podal další šálek tetě, která seděla s tělem stejně strnule vzpřímeným jako vždycky, a odvážil jsem se vyslovit námitku proti tomu, že sedí na kufru.

„Dovolte, teto, abych vám sem přitáhl pohovku nebo tohle křeslo,“ řekl jsem. „Proč si máte dělat takové nepohodlí?“

„Děkuju ti, Trote,“ odpověděla teta, „ale sedím raději na svém majetku.“ Tu se teta zadívala pronikavě na paní Cruppovou a poznamenala: „Nemusíte se už kvůli nám zdržovat, paní.“

„Nemám do konvice přidat ještě špetku čaje, než půjdu, madame?“ zeptala se paní Cruppová.

„Ne, děkuji, paní,“ odpověděla teta.

„Nepřála byste si, abych vám přinesla ještě ždíbek másla, madame?“ řekla paní Cruppová. „Nebo nedala byste si říct a nezkusila čerstvé vajíčko? Nebo neměla bych usmažit plátek bůčku? Copak se nenajde nic, čím bych mohla vaší drané tetince posloužit, pane Copperfull?“

„Nic, paní, děkuji vám,“ odpověděla teta. „Obejdu se docela dobře s tím, co mám.“

Paní Cruppová, která se bez ustání usmívala, aby vyjádřila svou slunnou náladu, a bez ustání ukláněla hlavu ke straně, aby vyjádřila svou celkovou tělesnou křehkost, a bez ustání mlela rukou o ruku, aby vyjádřila svou touhu posloužit všem, kdo si to zaslouží, se pomalu vyusmívala, vyukláněla a vymlela z pokoje.

„Dicku!“ řekla teta. „Víte, co jsem vám říkala o patolízalech a ctitelích zlatého telete?“

Pan Dick – s pohledem více méně polekaným, jako by už na to byl zapomněl – spěšně vyhrkl souhlasnou odpověď.

„Paní Cruppová je z nich,“ řekla teta. „Barkisová, smím vás požádat, abyste udělala trochu čaje a dala mi ještě jeden šálek, protože mně vůbec nechutná, jak to pančuje ta ženská?“

Znal jsem tetu natolik dobře, abych věděl, že má něco důležitého na srdci a že na jejím příjezdu je daleko víc, než by snad byl předpokládal člověk, který ji nezná. Všiml jsem si, jak na mně spočinula pohledem ve chvíli, kdy si myslila, že mou pozornost poutá něco jiného, a jaký podivný boj s váhavostí zřejmě v nitru svádí, zatím co navenek zachovává upjatost a klid. Začal jsem přemýšlet, zda jsem se nedopustil něčeho, co by ji bylo rozzlobilo, a svědomí mi našeptávalo, že jsem se jí dosud vůbec nezmínil o Doře. A uvažoval jsem, není-li to náhodou snad právě to?

Protože jsem věděl, že se vysloví teprve tehdy, až to sama uzná za vhodné, posadil jsem se vedle ní, mluvil jsem na ptáčky, hrál si s kočkou a snažil se chovat co možná nenuceně. Ale ve skutečnosti jsem měl do pocitu nenucenosti hodně daleko a stísněnost by mě nebyla hned tak přešla, ani kdyby pan Dick, podepřený za tetinými zády o velkého draka, nebyl využil každé kradmé příležitosti, aby na mne ponuře kývl hlavou a ukázal na tetu.

„Trote,“ řekla konečně teta, když dopila svůj čaj a pečlivě si přihladila šaty a otřela si rty – „nemusíte odcházet, Barkisová! – Trote, osvojil sis pevnost a soběstačnost?“

„Doufám, teto!“

„Ale co myslíš?“ zeptala se slečna Betsy.

„Myslím, že ano, teto!“

„Tak proč, chlapče zlatý,“ řekla teta a vážně se na mne zadívala, „proč myslíš, že tady dnes raději sedím na svém majetku?“

Zavrtěl jsem hlavou, nemohl jsem to uhodnout.

„Proto,“ řekla teta, „že to je všechno, co mám. Protože jsem na mizině, můj drahý!“

Stěží bych byl mohl zažít větší otřes, i kdyby se byl dům a my všichni s ním najednou sesypali do řeky.

„Dick to ví,“ řekla teta a položila mi klidně ruku na rameno. „Jsem na mizině, drahý Trote! Všechno, co na světě mám, je tady v tom pokoji, až na domek; a ten jsem nechala na starost Janetě, aby ho pronajala. Barkisová, potřebuji pro dnešek nocleh pro tohoto pána. Abychom ušetřili, mohla byste snad pro mne upravit něco tady. Stačí mi cokoli. Je to jenom na dnešní noc. Víc si o tom promluvíme zítra.“

Z úžasu a starostí o ni – vím jistě, že o ni – mě probudila teta tím, že mi na okamžik padla kolem krku a v pláči mi řekla, že se rmoutí jenom kvůli mně. Ale vzápětí zase toto pohnutí potlačila a s výrazem spíš vítězným než zkrušeným pravila:

„Musíme porážky snášet statečně a nesmíme se jimi dát zastrašit, můj milý. Musíme se naučit dohrát hru do konce. Musíme neštěstí v životě překonat, Trote!“

KAPITOLA TŘICÁTÁ PÁTÁ

Skleslost

Jakmile se mi podařilo znovu nabýt duševní rovnováhy, jíž jsem při prvním omračujícím otřesu z tetiny zprávy dočista pozbyl, navrhl jsem panu Dickovi, aby se mnou zašel do hokynářského krámků a zajistil si postel, kterou před nedávnem uprázdnil pan Peggotty. Protože hokynářský krám byl na Hungerford Marketu a protože Hungerford Market byl v těch dobách docela jiný než dnes, bylo před vchodem do domu nízké dřevěné podloubí (ne nepodobné obloukům před domečky starodávných tlakoměrů, v nichž bydlívali panáček a panenka), které se panu Dickovi ohromně líbilo. Nádherná bydlení nad takovým přístavkem by mu byla myslím vynahradila mnohé nepohodlí; ale protože kromě oné směsi pachů, o níž jsem se již zmínil, a snad ještě kromě trochu nedostatečně velkého prostoru bylo v pokojíku těch nepohodlných stránek třeba snášet málo, nové ubytování pana Dicka přímo okouzlovalo. Paní Crupková ho sice nakvašeně ujišťovala, že pokud jde o místo, čardáš se tam zrovna tancovat nedá; ale pan Dick ke mně docela správně poznamenal, když se posadil do noh postele a objal si koleno: „Jak víš, Trotwoode, já nemám na čardáš ani pomyšlení. Nikdy čardáš netancuji. Proč by mi to tedy mělo vadit?“

Snažil jsem se zjistit, má-li pan Dick nějaké ponětí o příčině této náhlé a velké změny v tetiných poměrech. Jak jsem mohl očekávat, neměl o tom ponětí vůbec. Jediné vysvětlení, které mohl k věci podat, bylo to, že dva dny předtím tetička řekla: „Povídám, Dicku, jste skutečně a opravdu takový filosof, za jakého vás mám?“ Na to jí prý odpověděl, ano, to že doufá. A na to mu prý tetička řekla: „Dicku, jsem na mizině.“ A on jí na to prý odpověděl: „Ale jděte, opravdu?“ A pak ho prý tetička náramně chválila, což ho náramně těšilo. A potom se prý

rozjeli za mnou a po cestě se živili lahвовým pivem a obloženými chleby.

Když pan Dick seděl v nohách postele, objímal si koleno a s očima navrch hlavy a s udiveným úsměvem mi tohle vypravoval, byl tak úžasně spokojený, že mě, jak s lítostí přiznávám, vydráždil k tomu, abych mu vysvětlil, že být na mizině znamená strádání, bídu a hlad; ale vzápětí mě tato neurvalost trpce vytrestala, neboť jsem viděl, jak zbledl v tváři a jak se mu po protáhlých lících řinou slzy, zatím co na mne upírá pohled tak nevýslovně žalostný, že by byl obměkčil srdce mnohem tvrdší než moje. Dalo mi nekonečně víc námahy, abych ho zase povyrazil, než kolik námahy mi dalo ho rozesmutnit; a brzy jsem pochopil (jak jsem to měl vědět hned z počátku), že jeho růžový pohled na svět vyvěral pouze z jeho víry v nejmoudřejší a nejobjektivnější ženu na světě a z jeho bezmezných důvěry v moje rozumové schopnosti. Tyto schopnosti považoval myslím za způsobilé čelit jakékoli katastrofě, pokud není vysloveně smrtelná.

„Co můžeme dělat, Trotwoode?“ zeptal se pan Dick. „Je tady to memorandum –“

„To je pravda, je,“ odpověděl jsem. „Ale všechno, co můžeme prozatím dělat, pane Dicku, je zachovat si veselou tvář a nedopustit, aby teta poznala, že na to myslíme.“

Se svrchovanou vážností projevil s tím názorem souhlas a velmi naléhavě mě prosil, kdybych ho snad viděl uchýlit se z pravé cesty i jen o píd', abych mu to připomněl některým z těch znamenitých prostředků, jež mám kdykoli tak pohotově po ruce. Přesto musím s politováním přiznat, že se strach, který jsem v něm vzbudil, ukázal příliš silný, aby ho přes všechno úsilí dokázal utajit. Celý večer bloudily jeho oči s výrazem nejzoufalejší úzkosti k tváři mé tety, jako by ji viděl na místě vůčihledě hubnout. Uvědomoval si to a násilím držel hlavu odvrácenou, ale to, že seděl s hlavou tak strnulou a strojově koulel očima jako nějaká hračka na péro, nijak věci neprospělo. Viděl jsem ho, jak se při večeři dívá na bochník (byl

to náhodou chléb malý), jako by nás od smrti hladem nedělilo už nic jiného než ten; a když ho teta nutila, aby jedl jako obyčejně, přistihl jsem ho, jak si do kapsy strká kousky chleba a sýra – nepochybuji ani dost málo, že proto, aby nás tím naspořeným jídlem vzkřísil k životu, až dospějeme k pokročilému stupni zesláblosti.

Teta byla naproti tomu ve vyrovnaném rozpoložení mysli, což byla lekce pro nás všechny – pro mne aspoň určitě. Byla nesmírně vlídná na Peggotku kromě tehdy, když jsem jí nedopatřením řekl tím neblahým jménem; a třebaže jsem věděl, jak se v Londýně cítí vždycky nesvá, vypadala, že je u mne docela jako doma. Měla spát v mé posteli a já si měl lehnout v obývacím pokoji, abych nad ní držel stráž. Přikládala velkou důležitost tomu, že je pro případ požáru tak blízko řeky, a domnívám se, že v této okolnosti skutečně nacházela jisté uspokojení.

„Trote, můj milý,“ řekla teta, když viděla, jak se jí chystám namíchat její obvyklý večerní doušek, „nech toho!“

„Nebudete nic, teto?“

„Ne víno, chlapče milý. Pivo.“

„Ale vždyť máme víno tady, teto. A vždycky jste si to dávala namíchat z vína.“

„To schovej pro případ nemoci,“ řekla teta. „Nesmíme jím zbytečně plýtvat, Trote. Budu pivo. Žejdlíček.“

Myslil jsem, že pan Dick padne do mdlob. Poněvadž teta stála na svém, šel jsem jí pivo do hostince koupit. Byla už pokročilá hodina, a Peggotka a pan Dick proto využili té příležitosti a vydali se spolu do hokynářství. Na rohu ulice jsem se rozloučil s chudákem panem Dickem; nesl na zádech obrovského draka a byl zosobněný obraz lidské bídy.

Když jsem se vrátil, přecházela teta po pokoji a v prstech si varhanila kanýr na nočním čepci. Ohřál jsem pivo a připravil topinku podle obvyklého vyzkoušeného předpisu. Když bylo občerstvení pro ni hotovo, byla sama hotova pro ně – s nočním čepcem na hlavě a se sukní županu povykasanou ke kolenům.

„Hochu milý,“ řekla teta, když ochutnala lžičku, „je to mnohem lepší než víno. Ani zdaleka tak těžké do žaludku.“

Zatvářil jsem se patrně pochybovačně, protože dodala:

„Pš, pš, pš, dítě. Když se nám nestane nic horšího, než že budeme pít pivo, budeme na tom dobře.“

„To jistě, teto, to bych si myslel,“ řekl jsem.

„No, a proč si to tedy nemyslíš?“ namítla teta.

„Protože mezi mnou a vámi je velký rozdíl,“ odpověděl jsem.

„Třesky plesky, Trote!“ řekla na to teta.

Popíjela si s klidným požítkem, na němž bylo velice málo strojnosti, byla-li na něm vůbec, a srkala teplé pivo po lžičkách a namáčela si v něm proužky topinky.

„Trote,“ pravila, „obyčejně o cizí tváře zrovna nestojím, ale víš, že se mi ta tvá Barkisová docela líbí?“

„Slyšet tohle od vás je lepší než dostat sto liber!“ řekl jsem.

„Je to prazvláštní svět,“ poznamenala teta a zamnula si při tom nos. „Jak se na něj ta ženská s takovým jménem vůbec kdy dostala, to si nedovedu vysvětlit. Člověk by si myslel, že to mohlo být mnohem snadnější, kdyby se byla narodila jako Jacksonová nebo tak nějak podobně.“

„Možná, že si to myslí taky, ale není to její vina,“ řekl jsem.

„Patrně ne,“ připustila teta se značnou neochotou, „ale je to strašně mrzuté. Bud' jak bud', teď je Barkisová. V tom je kus útěchy. Ta Barkisová tě má neobyčejně ráda, Trote.“

„Není nic, co by zameškala udělat, aby to dokázala,“ řekl jsem.

„Opravdu myslím, že nic,“ odpověděla teta. „Ten blázeňek jeden ti prosil a žadonil, aby nám směl dát něco ze svých peněz – protože jich prý má moc. Prostáček!“

Slzy radosti tetě do teplého piva přímo crčely.

„Je to nejsměšnější tvor, jaký se kdy narodil,“ řekla teta. „Jak jsem ji prvně spatřila s tím ubohým děckem, chudinkou nebožkou tvou matkou, hned od toho okamžiku jsem věděla, že to je nejsměšnější tvor ze všech smrtelníků. Ale Barkisová má své dobré stránky!“

Předstíraného smíchu využila jako příležitosti, aby si rukou zakryla oči. Když se jí to podařilo, pustila se znovu do topinky i do hovoru zároveň.

„Ach, pro smilování boží!“ povzdechla si teta. „Všechno o tom vím, Trote! Barkisová a já jsme si pořádně poklepaly, zatím co jsi byl s Dickem pryč. Všechno o tom vím. Pro svou osobu nemám ani ponětí, co ta nešťastná děvčata čekají, po čem touží. Divím se, že si nerozrazí hlavu o – o krbovou římsu,“ řekla teta; myšlenka to, která jí pravděpodobně napadla proto, že se právě dívala na můj krb.

„Chudák Emilka!“ řekl jsem.

„Chm, o chudácích mi tady nemluv,“ odpověděla teta. „Měla si to promyslet dřív, než tolik neštěstí natropila. Dej mi pus, Trote. Je mi tě líto, že tak brzy máš takové zkušenosti.“

Když jsem se k ní naklonil, opřela si skleničku o mé koleno, aby mě pozdržela, a řekla:

„Ach, Trote, Trote! Ty si tedy namlouváš, že miluješ! Mám pravdu?“

„Namlouvám, teto?“ zvolal jsem, rudý jako mák. „Z celé duše ji zbožňuji!“

„Hleďme, ty Doru zbožňuješ!“ opáčila teta. „A hodláš patrně tvrdit, že ta maličká je čarovně kouzelná, vid’?“

„Teto drahá,“ odpověděl jsem, „nikdo si nedovede udělat ani sebeslabší představu, jaká je!“

„Hmm! A není to husička?“ řekla teta.

„Husička? Teto!“

Docela vážně věřím, že mi do té doby ani na jediný okamžik nepřišlo na mysl, abych rozvažoval, je-li husička, či ne. Tento nápad mě samozřejmě pohoršoval, ale v jistém směru mě zarazil jako pohled úplně nový.

„Není lehkovážná?“ řekla teta.

„Lehkovážná? Teto!“ Víc než pouze opakovat tuto odvážnou domněnku s tímž pocitem, s nímž jsem opakoval otázku předešlou, bylo nad mé síly.

„No, dobrá, dobrá!“ řekla teta. „Jen se ptám. Nechci ji zlehčovat. Chudáčka, takový páreček! A vy si tedy myslíte, že vás Pán Bůh jednoho pro druhého stvořil, abyste spolu šli životem a do smrti se cukrovali jako dvě roztomilé hrdličky, vid', Trote?“

Ptala se mě tak laskavě a s výrazem tak něžným, napůl laškovným a napůl smutným, že mě to upřímně dojalo.

„Jsme mladí a nezkušení, teto, to vím,“ odpověděl jsem, „a řekl bych, že zhusta myslíme i mluvíme spíš pošetile než rozumně. Ale vím s jistotou, že se navzájem opravdově milujeme. Kdybych si myslel, že by Dora mohla někdy milovat někoho jiného nebo přestala milovat mne, nebo že bych já mohl někdy milovat někoho jiného nebo přestat milovat ji, pak nevím, co bych udělal – myslím, že bych přišel o rozum!“

„Ach, Trote,“ řekla teta a s vážným úsměvem potřásla hlavou, „slepý, slepý, slepý!“ –

„Někdo, koho znám, Trote,“ pokračovala po krátkém odmlčení, „ačkoliv má povahu velmi přístupnou a poddajnou, má v srdci citovou opravdovost, která mi připomíná to nebohé děcko, tvou matku. Ten někdo musí hledat opravdovost, která by mu byla posilou a vedla ho výš a dál, Trote. Hlubokou, celou, poctivou opravdovost!“

„Kdybyste jen znala Dořinu opravdovost, teto!“ zvolal jsem.

„Ach, Trote,“ řekla opět, „slepý, slepý!“ Nevěděl jsem ani proč, ale měl jsem nejasný pocit, že mě jako mrak tísní nějaká nešťastná ztráta či běda.

„Nechci ovšem,“ pokračovala teta, „vzájemnou příchyllost dvou mladých stvoření podrývat ani je dělat nešťastné, a proto, i když je to štěněcí láska a ze štěněcí lásky velmi často – pamatuj, že neříkám vždycky! – nic nebývá, budeme se na ni přesto dívat vážně a doufat, že jednou vezme šťastný konec. Času je dost – uvidíme, co se z toho vyvine!“

To nebyla, celkem vzato, pro zaníceného milence útěcha zrovna velká, ale byl jsem rád, že teta o mém tajemství už ví, a nezapomínal

jsem, že je unavená. Proto jsem jí za tento důkaz její náklonnosti a za všechnu ostatní její laskavost ke mně vřele poděkoval a po něžném rozloučení na dobrou noc se teta i s nočním čepečkem donesla do mé ložnice.

Jak bědně mi bylo, když jsem si lehl! Jak jsem přemýšlel a přemýšlel o tom, že jsem v očích pana Spenlowa nuzák – o tom, že už nejsem ten, za koho jsem se pokládal, když jsem Doru žádal o ruku – o tom, že je mou rytířskou povinností Doře říci, jaké jsou mé hmotné poměry, a zprostit ji jejího slibu, bude-li si tak přát – o tom, jak se přes tu dlouhou dobu smluvního praktika dokážu uživit, když nedostávám plat – o tom, že bych měl něco dělat, abych tetě pomohl, a že nevidím žádnou cestu, jak něco dělat – o tom, že zanedlouho budu chodit bez groše v kapse, nosit ošuntělý kabát a nebudu mít možnost přinášet Doře dárčky, jezdit na bujných plesnivácích ani se ukazovat v příznivém světle! Ale třebaže jsem věděl, jak hnusné a sobecké jsou ty myšlenky, a jakkoli mě trýznilo plné uvědomění, jak je hanebné, že se v mysli tolik obírám vlastním neštěstím, miloval jsem Doru tak šíleně, že jsem se tomu nemohl ubránit. Věděl jsem, že je ode mne mrzké, když nemyslím víc na tetu a méně na sebe, ale sobeckost byla až dosud od Dory neodlučná a já nedovedl pro žádnou smrtelnou bytost odsunout Doru stranou. Jak úžasně bědně mi té noci bylo!

Když jsem usnul, zdálo se mi o chudobě ve všech možných podobách, ale připadalo mi, že o ní sním, aniž jsem předtím prošel stadiem usínání. Hned jsem byl v cárech a snažil se Doře prodat sirky, šest paklíčků za půlpenci, a hned jsem zase byl v kanceláři v noční košili a v botách a pan Spenlow mi vytykal, že se před klienty ukazuji v úboru tak ledabylém; hned jsem hladově sbíral drobečky, odrolené s každodenního sucharu starého Tiffeyho, který ho jedl pravidelně, když na Sv. Pavlu tloukla jedna, a hned jsem se zase beznadějně pokoušel získat povolení k sňatku s Dorou, ačkoliv jsem za ně nemohl nabídnout nic než jednu rukavici Uriáše Heepa, kterou

kdekdo v celých Dvorech odmítal; a přesto jsem si nepřestal více nebo méně jasně uvědomovat, že jsem ve svém pokoji, a ustavičně jsem sebou házel jako loď, zmítaná rozbouřeným mořem peřin.

Teta byla také neklidná, protože jsem ji často slyšel přecházet po ložnici. V dlouhém flanelovém županu, v němž vypadala sedm stop velká, se dvakrát nebo třikrát za noc jako bludný duch objevila v mém pokoji a v tomto hávu přistoupila se strany k pohovce, na níž jsem ležel. Když se to stalo po prvé, polekaně jsem vyskočil a dověděl se, že podle zvláštní záře na obloze soudí, že Westminsterské opatství stojí v plamenech – přišla se prý se mnou poradit, jaké hrozí nebezpečí, že by od něho mohla chytit Buckingham Street, kdyby se vítr otočil. Příště jsem pak už ležel klidně a byl jsem svědkem, jak si blízko u mne sedla a šeptá si pro sebe: „Ubohý hoch!“ A tu jsem se cítil ještě mnohonásobně nešťastnější z vědomí, jak nesobecky ona myslí na mne a jak sobecky myslím já jen na sebe.

Bylo mi za těžko uvěřit, že by noc pro mne tak dlouhá mohla pro kohokoli jiného být krátká. S tou myšlenkou se v mé hlavě zrodila a setrvala představa pomyslné společnosti, kde lidé hodinu za hodinou tančí a tančí, až i ta přešla v sen a já slyšel hudbu bez ustání vyhrávat jednu a touž melodii a viděl Doru bez ustání tančit jediný a týž tanec, aniž si mne i jen na okamžik všimla. Muž, který hrál celou noc na harfu, se ji nadarmo pokoušel zakrýt normálně velkou noční čepicí, když jsem se probudil – nebo bych snad měl spíše říci, když jsem zanechal vší snahy usnout a konečně jsem oknem spatřil zářit slunce.

V těch dobách bývaly na konci jedné z postranních ulic, které vedly ze Strandu, staré římské lázně – možná, že tam jsou dodnes –, kde jsem se mnohokrát smočil ve studené vodě. Když jsem se oblékl tak tiše, jak jsem jen dovedl, a nechal tetu na starost Peggotce, skočil jsem do studeného bazénu po hlavě a šel se pak projít do Hampsteadu. Doufal jsem totiž, že si takovou ráznou procedurou možná trochu zbystřím mozek, a myslím, že mu to prospělo, neboť

jsem brzy došel k závěru, že první krok, který musím učinit, bude pokus, nedá-li se moje smluvní praktikum zrušit a zaplacené peníze získat zpátky. Na Heathu jsem něco posnídal a potom jsem po zkropených cestách a vzduchem, prosyceným líbeznou vůní letních květin, pěstovaných v zahradách a odnášených kramáři na hlavě do města, zamířil procházkou zpátky do Sudích dvorů v pevném odhodlání podniknout tento první pokus, jak našim změněným poměrům čelit.

Přes to všechno jsem přišel do kanceláře tak brzo, že jsem musil ještě půl hodiny okounět po Dvorech, než se s klíčem ukázal starý Tiffey, který přicházel vždycky první. Tu jsem se pak posadil do svého tmavého kouta, díval se ven na sluncem zalité komíny naproti a myslil na Doru, dokud nepřišel pan Spenlow, jako vždy křepký a nakadeřený.

„Jak se vede, Copperfielde?“ pravil. „Pěkné ráno, co?“

„Krásné ráno, pane,“ řekl jsem. „Mohl bych si s vámi promluvit slovíčko, dřív než odejdete k soudu?“

„Zajisté,“ pravil. „Pojďte ke mně dovnitř.“

Šel jsem za ním do jeho pracovny, kde si začal oblékat talár a upravovat se před zrcátkem, pověšeným zevnitř na dveřích skříně.

„S politováním vám musím říci,“ začal jsem, „že jsem od tety dostal značně znepokojivou zprávu.“

„Ale jděte!“ pravil. „Jemine! Doufám, že to není mrtvice.“

„Ta zpráva se vůbec netýká jejího zdraví, pane,“ odpověděl jsem. „Utrpěla velkou finanční ztrátu. Vlastně jí po pravdě zbylo velice málo.“

„Udivujete mě, Copperfielde!“ zvolal pan Spenlow.

Potrásl jsem hlavou. „Po pravdě, pane,“ řekl jsem, „její poměry se změnilly natolik, že bych se vás rád zeptal, zda by nebylo možné – kdybychom ovšem ze své strany část složených peněz považovali za propadlou,“ tuto vsuvku jsem vložil z okamžitého popudu, vyvolaného bezvýrazností jeho tváře – „moje praktikum zrušit.“

Nikdo neví, co mě stálo tento návrh mu přednést. Bylo to, jako bych žádal, aby mě z milosti odsoudil k deportaci od Dory.

„Zrušit vaše praktikum, Copperfelde? Zrušit?“

S poměrně pevnou rozhodností jsem mu vysvětlil, že opravdu nevím, kde a jak si opatřím prostředky na živobytí, ledaže bych si je sám vydělával. Řekl jsem, že o budoucnost strach nemám – a na to jsem položil silný důraz, jako bych mu chtěl dát na srozuměnou, že přese všechno budu ještě stále velice přijatelným zetěm, až čas přijde – ale pro přítomnou dobu že se o sebe musím postarat, jak umím.

„To slyším s krajním politováním, Copperfelde,“ pravil pan Spenlow. „S krajním politováním. Je neobvyklé, praktikum z nějakého takového důvodu rušit. Je to postup čistě nestavovský. Je to precedent vůbec nevhodný. Velice. Zároveň ví však...“

„Jste úžasně laskavý, pane,“ zašeptal jsem v předtuše ústupku.

„I kde, to nestojí za řeč,“ pravil pan Spenlow. „Zároveň však, chtěl jsem říci, kdyby mi byl osud přál a já neměl svázané ruce – kdybych neměl společníka – pana Jorkinse...“

Rázem se mé naděje zhroutily, ale přesto jsem to zkusil ještě jednou.

„Myslíte, pane,“ řekl jsem, „že kdybych o tom promluvil s panem Jorkinsem...“

Pan Spenlow zavrtěl odmítavě hlavou. „Bůh chraň, Copperfelde,“ odpověděl, „abych chtěl někomu křivdit, a ze všech nejméně panu Jorkinsovi. Ale já svého společníka znám, Copperfelde. Pan Jorkins dozajista *není* člověk, který by měl pro návrh takové neobvyklé povahy porozumění. Pana Jorkinse je velice těžko pohnout, aby vybočil z vyjeté dráhy. Však vy víte, jaký je!“

Jsem si jist, že jsem o něm nevěděl nic mimo to, že původně měl tu kancelář sám a že nyní bydlí osaměle v domě poblíž Montagu Squaru, který přímo volá po novém natření; že přichází do kanceláře velmi pozdě a odchází velmi brzy; že se s ním zřejmě nikdo

jaktěživo o ničem neradí a že má nahoře vlastní špinavý tmavý kumbál, kde se nikdy nic neprojednává a kde na stole má psací podložku ze zažloutlé staré čtvrtky, nepotřísněnou inkoustem, o které se tvrdí, že viděla už dvacet let.

„Namítal byste něco, pane, kdybych si s ním o tom promluvili?“ zeptal jsem se.

„Rozhodně ne,“ pravil pan Spenlow. „Ale mám už s panem Jorkinsem jisté zkušenosti, Copperfelde. Přál bych si, aby tomu bylo jinak, protože bych byl šťastný, kdybych vám mohl v čemkoli vyjít vstříc. Nemám ani sebemenší námitku, abyste si o tom s panem Jorkinsem promluvil, Copperfelde, jestliže myslíte, že vám to bude co platné.“

Tohoto svolení, jež mi pan Spenlow udělil s vřelým stiskem ruky, jsem využil k tomu, že jsem si sedl, myslil na Doru a díval se, jak slunce klouže z komínů na zeď protějščího domu a po ní dolů, dokud nepřišel pan Jorkins. Potom jsem šel nahoru do jeho úřadovny a očividně jsem pana Jorkinse velice překvapil, když jsem se tam ukázal.

„Pojďte dál, pane Copperfelde,“ řekl pan Jorkins. „Pojďte dál!“

Vešel jsem, posadil jsem se a přednesl jsem svou věc panu Jorkinsovi skoro týmiž slovy, jako jsem ji přednesl panu Spenlowovi. Pan Jorkins rozhodně nebyl ten hrůzostrašný tyran, jakého by byl člověk očekával, nýbrž statný, přívětivý šedesátník s hladkou tváří, který šňupal taková množství tabáku, až o něm šla po Dvorech pověst, že žije hlavně z tohoto dráždidla, poněvadž na jinou živinu už v jeho těle skoro nezbyvá místo.

„Předpokládám, že jste o tom už mluvil s panem Spenlowem, ano?“ pravil pan Jorkins, když mě velice nepokojně vyslechl až do konce.

Odpověděl jsem, že ano, a řekl jsem, že se pan Spenlow v řeči zmínil o něm.

„Říkal, že budu proti tomu?“ zeptal se pan Jorkins.

Musil jsem pohříchu přiznat, že to pan Spenlow považoval za pravděpodobné.

„S politováním vám musím říci, pane Copperfelde, že nemohu vaši věc podpořit,“ pravil pan Jorkins rozčileně. „Věc se má tak – ale mám nějaké jednání v bance a jistě budete tak laskav a omluvíte mě.“

S těmi slovy překotně vstal a už byl na cestě z pokoje, když jsem se osmělil a vyslovil obavu, pak že se tedy věc asi nedá nijak vyřešit, ne?

„Ne!“ řekl pan Jorkins, když se zastavil ve dveřích a zavrtěl hlavou. „Ne, ne! Víte, jsem proti tomu,“ řekl velmi rychle a vyklouzl ven. „Musíte si uvědomit, pane Copperfelde,“ dodal a s neklidným pohledem strčil hlavu zpátky do dveří, „že když je proti tomu pan Spenlow...“

„Osobně proti tomu nic nemá, pane,“ řekl jsem.

„Hm! Osobně!“ opakoval pan Jorkins jaksi netrpělivě. „Ujišťuji vás, pane Copperfelde, že námitka tu je! Beznadějně! To, co si přejete, udělat nelze. Ale – ale mám skutečně jednání v bance.“ S tím doslova utekl, a pokud mi je známo, trvalo tři dny, než se ve Dvorech zase ukázal.

Protože mi velmi záleželo na tom, abych vyčerpal všechny možnosti, čekal jsem, až se pan Spenlow vrátí, a vylíčil jsem mu pak, jak jsem pořídil; dal jsem mu při tom na srozuměnou, že neztrácím naději, že by jistě dokázal neoblomného pana Jorkinse obměkčit, kdyby se jen toho úkolu podjal.

„Copperfelde,“ odpověděl mi pan Spenlow s líbezným úsměvem, „vy mého společníka pana Jorkinse neznáte tak dlouho, jako ho znám já. Nic není mému myšlení vzdálenější, než abych panu Jorkinsovi podkládal jakoukoli obmyslnost. Ale pan Jorkins má ve zvyku uvádět své námitky způsobem, který lidi často šálí. Ne, Copperfelde!“ zavrtěl hlavou. „Pan Jorkins se obměkčit nedá, to mi věřte!“

Byl jsem úplně popletený, kdo z nich – zda pan Spenlow, nebo pan Jorkins – je vlastně ten tvrdošíjný společník; ale sdostatek

jasně jsem chápal, že kdesi ve firmě narážím na zatvrzelý odpor a že na opětné získání tetina tisíce liber není ani špetka naděje. V zoufalém rozpoložení myslí, na něž vzpomínám se vším možným, jen ne s uspokojením, poněvadž vím, že se ještě stále příliš sobecky týkalo mé osoby (ačkoliv vždycky ve spojitosti s Dorou), jsem odešel z kanceláře a zamířil domů.

Snažil jsem se v duchu vyrovnat s nejhorším a představit si změny, jež budeme musít přípravou na budoucí život provést, ve světle co nejprísrnějším, když tu mě dohonil nájemný kočárek a tím, že zastavil těsně u mne, mě přiměl, abych zvedl hlavu. Z okénka se ke mně natahovala hezká ruka; a tvář, kterou jsem nikdy neviděl bez pocitu pokoje a štěstí hned od okamžiku, kdy se po mně se starého dubového schodiště se širokou mohutnou balustrádou prvně ohlédla a kdy jsem si její zjemnělou krásu v představě spojil s barevným sklem kostelního okna, se na mne usmívala.

„Agnes!“ zvolal jsem radostně. „Ach, má drahá Agnes, to je radost, ze všech lidí na světě vidět zrovna tebe!“

„Radost, doopravdy?“ řekla svým srdečným hlasem.

„Tak rád bych si s tebou popovídal!“ řekl jsem. „Tolik se mi ulevilo u srdce, jen když se už na tebe dívám! Kdybych měl kouzelnickou hůlku, nikoho jiného bych si nebyl přičaroval než tebe!“

„Cože?“ podivila se Agnes.

„Nu! Doru možná napřed,“ přiznal jsem s uzarděním.

„Doufám, že Doru jistě napřed,“ řekla Agnes se smíchem.

„Ale hned potom tebe!“ řekl jsem. „Kam jedeš?“

Jela ke mně do bytu navštívit tetu. Protože byl hezký den, docela ráda vystoupila z kočárku, který páchl (měl jsem totiž celou tu dobu hlavu ve voze) jako maštal, přikrytá pařeništním oknem. Propustil jsem kočího, Agnes se do mne zavěsila a šli jsme dále spolu. Připadala mi jako ztělesněná naděje. Jak jinak jsem se cítil v jediné krátké minutce, co Agnes šla vedle mne!

Teta jí napsala jedno ze svých podivínských úsečných psaní – sotva o poznání delších než text na bankovce –, na něž se její korespondenční činnost zpravidla omezovala. V něm uvedla, že ji potkalo protivenství a že nadobro opouští Dover, ale že se s tím už v myšlenkách docela smířila a cítí se tak dobře, že si nikdo nemusí kvůli ní dělat starosti. Agnes přijela do Londýna, aby se podívala na tetu, k níž ji už mnoho posledních let poutala vzájemná náklonnost; začala vlastně hned tehdy, když jsem se nastěhoval do domu pana Wickfielda. Není v Londýně sama, řekla mi, je s ní prý tatínek – a Uriáš Heep.

„A dnes jsou už společníci,“ řekl jsem. „Vzal ho ďas!“

„Ano, jsou,“ řekla Agnes. „Mají tady nějaké jednání a já využila toho, že sem jedou, a přijela jsem taky. Nesmíš si myslet, Trotwoode, že moje návštěva je tak docela jenom přátelská a nezištná. Nechce se mi totiž – bojím se, že jsem třeba až nelidsky předpojatá – pouštět tatínka na cestu samotného, jen s ním.“

„Ještě pořád tak využívá svého vlivu na pana Wickfielda, Agnes?“

Agnes potřásla hlavou. „U nás doma je všechno tak jiné,“ řekla, „že bys dnes ten milý starý dům sotva poznal. Oni bydlí u nás.“

„Oni?“ podivil jsem se.

„Pan Heep a jeho matka. On spí v tvém bývalém pokoji,“ řekla Agnes a podívala se mi do obličeje.

„Přál bych si mít moc nad jeho sny,“ řekl jsem. „Potom by tam dlouho nespal.“

„Já mám pořád svůj pokojíček,“ řekla Agnes, „kde jsem se učivala úkolům. Jak ten čas letí! Pamatuješ se? Ten deštěný pokojíček, co vede ze salonu?“

„Jestli se pamatuji, Agnes? Ten, co jsem tě po prvé viděl z jeho dveří vycházet s tou legrační pletenou kabelčičkou na klíče u pasu?“

„Ano, to je právě ten,“ řekla Agnes s úsměvem. „Jsem ráda, že na něj máš tak hezkou vzpomínku. Byli jsme tenkrát ukrutně šťastní.“

„To jsme věru byli,“ řekl jsem.

„Ještě pořád mám ten pokojíček, ale nemohu vždycky nechávat paní Heepovou samotnou, víš? A tak,“ mluvila Agnes klidně, „cítím povinnost její společnost snášet, i když bych třeba byla raději sama. Ale jinak nemám, proč bych si na ni stěžovala. Jestli mě někdy tou ustavičnou chválou svého syna unavuje, tak to je u matky jen přirozené. Je jí skutečně velice dobrým synem.“

Podíval jsem se na Agnes, když ta slova pronesla, ale neobjevil jsem v její tváři známky, že by o Uriášových záměrech něco věděla. Její laskavé, ale vážné oči se setkaly s mýma s celou svou krásnou upřímností a v její něžné tváři nebylo vidět jedinou změnu.

„Nejhorší stránka jejich přítomnosti v domě je ta,“ řekla Agnes, „že nemohu být tatínkovi tak nablízku, jak bych chtěla – protože Uriáš Heep se mezi nás pořád tolik staví –, a já nemohu tatínka střežit tak bedlivě, jak bych ho hlídala jinak, jestli ode mne není taková řeč tuze smělá. Ale jestli na něm někdo páchá nějakou zradu nebo podvod, pak doufám, že prostá láska a pravda nakonec přece jen zvítězí. Doufám, že pravá láska a pravda jsou nakonec silnější než jakékoli zlo nebo neštěstí na světě.“

Příznačný jasný úsměv, jaký jsem na žádné jiné tváři jaktěživ neviděl, se rozplynul ještě dřív, než jsem si pomyslel, jak je dobrý a jak mi kdysi býval známý; a její výraz se rychle změnil, když se mě zeptala (velmi jsme se už přiblížili k mé ulici), vím-li, jak vlastně k nepříznivému obratu v tetiných poměrech došlo. Na mou odpověď, že ne, že mi o tom teta ještě nic neřekla, se Agnes zadumala a připadlo mi, jako by se její paže na mé chvěla.

Tetu jsme zastihli samotnou a v rozpoložení poněkud vzrušeném. Mezi ní a paní Crupповou došlo k rozporu v názorech na jistou teoretickou otázku (slyší-li se, aby v mládeneckém bytě bydlilo něžné pohlaví) a teta, k záchvatům paní Crupповé dočista lhostejná, udělala rozepři rázně přítrž prohlášením, že ze zmíněné dámy je cítit můj koňak a že ji musí požádat, aby se laskavě klidila z bytu. Paní Crupповá pokládala oba tyto výroky za žalovatelné a vyjádřila

úmysl, že to požene před „britskou Justinu“ – čímž, jak se mělo za to, patrně mínila baštu našich občanských práv.

Ale teta, která už měla čas se uklidnit, zatím co Peggotka šla panu Dickovi ukázat výměnu stráží jízdní gardy, a protože kromě toho měla z Agnesiny návštěvy velkou radost, celým případem se spíš vychloubala než naopak a přijala nás s nezkaženou dobrou náladou. Když si Agnes odložila na stůl klobouk a posadila se vedle ní, nemohl jsem se při pohledu na její mírné oči a jasné čelo ubránit myšlence, jak se zdá přirozené, že ji mezi sebou máme, jak důvěryplně se jí teta svěruje, přestože je Agnes tak mladá a nezkušená, a jak je vlastně v té prosté lásce a pravdivosti silná.

Začátek hovoru patřil tetiným ztrátám a já jim řekl, oč jsem se ten den dopoledne pokoušel.

„To byla nepředloženost, Trote,“ řekla teta, „i když dobře míněná. Jsi šlechetný hoch – myslím, že už budu muset říkat mladý muž – a jsem na tebe hrdá, můj milý. Až potud je dobře. A teď se, Trote a Agnes, podívejme případu Betsy Trotwoodové do očí a uvidíme, jak si stojí.“

Všiml jsem si, že Agnes zbledla, když se velice pozorně zadívala na tetu. Teta hladila kočku a dívala se velice pozorně na Agnes.

„Betsy Trotwoodová,“ řekla teta, která si své peněžní záležitosti dosud vždycky nechávala pro sebe, „– nemám na mysli tvou sestru, můj milý Trote, ale sama sebe – měla jisté jmění. Nezáleží na tom, jak velké, ale na živobytí stačilo. Ba snad větší, protože ještě ledaco ušetřila a přidávala to k jistině. Nějakou dobu měla Betsy své peníze v státních papírech a potom je na radu svého finančního rádce vložila do pozemkové hypotéky. To bylo velmi výhodné a peníze nesly velmi pěkný úrok, dokud hypotéku nevyplatili a nesebrali Betsy vítr z plachet. Mluvím o Betsy, jako by to byla nějaká válečná loď. Nu dobrá! Potom se musela Betsy porozhlížet po nějakém novém způsobu investice. Myslela si, že teď je moudřejší než její finanční rádce, který už tou dobou nebyl tak dobrý finanční rádce, jako býval

dřív – tím myslím tvého otce, Agnes –, a vzala si do hlavy, že si peníze do něčeho vloží sama. Hnala tedy své ovce,“ pokračovala teta, „na cizí trh, a ukázalo se, že to je trh moc špatný. Nejdříve utrpěla ztrátu s dolováním pod zemí a potom utrpěla ztrátu s dolováním pod vodou – s vyzvedáváním potopených pokladů z moře nebo nějakými takovými dětinskými nesmysly,“ vysvětlovala teta a mnula si přitom nos, „a pak znovu utrpěla ztrátu v důlním podnikání a nakonec, aby celou věc jaksepatří dorazila, utrpěla ztrátu v bankovním podnikání. Nevím, jakou cenu ty bankovní akcie nějakou kratší dobu měly,“ řekla teta, „mám dojem, že nesly přinejmenším sto procent, jenže banka byla až na druhém konci světa a propadla se do země nebo bůhvíkam, co já vím. Tak nebo tak, rozsypala se a jaktěživo už nevyplatí ani nemůže vyplatit jediný půlšilink; a všechny Betsiny půlšilinky byly v ní a v ní taky zůstaly. Čím méně se o tom bude mluvit, tím lépe!“

Teta zakončila tento filozofický závěr tím, že s jakýmsi vítězným výrazem upřela oči na Agnes, které se znenáhla začala vracet barva do tváří.

„Drahá slečno Trotwoodová, je tohle celá historie?“ zeptala se Agnes.

„Doufám, dítě, to že stačí,“ odpověděla teta. „Být těch peněz k prodělání víc, myslím, že by to ještě všechno nebylo. Nepochybují, že by se Betsy bylo podařilo vyhodit za ostatními i ty, a přidat tak další kapitolu. Ale penězům už byl konec a je taky konec té historie.“

Z počátku poslouchala Agnes se zatajeným dechem. Ještě stále sice střídavě bledla a červenala, ale dýchala už volněji. Myslíl jsem, že vím proč. Myslíl jsem, že má jisté obavy, nemá-li snad na tom, co se stalo, nějakou vinu její nešťastný otec. Teta ji vzala za ruku a zasmála se.

„Je to celá historie?“ opakovala teta. „Nu ano, celá – až na: ‚A žila pak šťastně až do smrti.‘ Možná, že i to budu jednou s to o té Betsy dodat. A teď, Agnes, ty máš moudrou hlavu. A ty, Trote, v některých

věcech taky, i když tě nemohu pochválit zrovna vždycky.“ Tu na mne teta pokývla hlavou s rozhodností pro ni tak příznačnou. „Co uděláme? Je tady domek, který čas od času ponese řekněme asi tak sedmdesát liber ročně. Myslím, že na tolik můžeme spolehlivě počítat. Nu! – To je všechno, co máme,“ řekla teta, která měla osobitý zvyk, jaký mívají někteří koně, zničehonic se zprudka zarážet, když se zdálo, že se hezky rozběhla na dlouhou dobu.

„Potom,“ řekla teta po chvíli, „tady je Dick. Ten má svých sto liber ročně, ale ty se musejí ovšem vydat na něho. Třebaže vím, že jsem jediný člověk na světě, který ho dovede ocenit, poslala bych ho raději pryč než si ho nechat u sebe a nevydat jeho peníze jen na něho. Jak můžeme s Trotem z vlastních prostředků nejlíp vyjít? Co říkáš, Agnes?“

„Já říkám, teto,“ vmísil jsem se do řeči, „že musím něco dělat!“

„Jít sloužit jako voják, myslíš?“ opáčila teta poplašeně. „Nebo jako námořník? O tom nechci ani slyšet. Z tebe bude proktor a dost! V naší rodině žádné ztroskotané existence nebudou, to si rač uvědomit, prosím!“

Právě jsem se chystal vysvětlit, že podobný způsob živobytí do rodiny zavádět nijak nehodlám, když tu se Agnes zeptala, máme-li ten byt najatý na nějakou delší dobu.

„Správně, má drahá, mluvíš k věci,“ řekla teta. „Aspoň ještě půl roku se ho nemůžeme zbavit, ledaže bychom ho sami pronajali nějakému podnájemníkovi, a to se mi nezdá pravděpodobné. Poslední nájemník tady umřel. To se rozumí, z té naplánové ženské s flanelovou spodničkou musí umřít pět lidí ze šesti. Mám něco hotových peněz a souhlasím s tebou, že nejlepší, co můžeme udělat, bude tu dobu si tady odbydlet a Dickovi sehnat někde poblíž pokoj na spaní.“

Pokládal jsem za svou povinnost upozornit, jaké nepohodlí bude teta zakoušet v bytě, kde bude žít v ustavičné drobné válce s paní Cruppovou; ale teta stručně odbyla mou námitku prohlášením, že

při prvním projevu nepřátelství je hotova připravit paní Cruppové překvapení, z něhož nevyjde, co bude na světě živa.

„Myslela jsem, Trotwoode,“ řekla Agnes ostýchavě, „že kdybys měl čas –“

„Času mám hodně, Agnes. Po čtvrté nebo po páté hodině mám už vždycky volno a mám čas taky brzy zrána. Ať už tak nebo tak,“ řekl jsem s vědomím, že se trochu červenám při pomýšlení, kolik nekonečných hodin jsem věnoval únavnému vlácení nohou po městě a po silnici do Norwoodu a zpátky, „času mám habaděj.“

„Vím, že by ti nebylo proti mysli,“ promluvila Agnes, když ke mně přistoupila, a řekla to tichým hlasem, tak prostoupeným vlídnou a slibnou účastí, že ho slyším ještě dnes, „zastávat místo tajemníka.“

„Proti mysli, má drahá Agnes?“

„Protože,“ pokračovala Agnes, „doktor Strong svůj úmysl odejít na odpočinek skutečně splnil a přestěhoval se do Londýna; a vím, že se ptal tatínka, jestli by mu nemohl nějakého doporučit. Nemyslíš, že by svého oblíbeného bývalého žáka měl u sebe jako tajemníka raději než koho jiného?“

„Drahá Agnes!“ řekl jsem. „Co bych si bez tebe počal? Jsi ve všem můj dobrý anděl. Už jsem ti to říkal. Nadosmrti na tebe nepomyslím v žádném jiném světě.“

Agnes mi se svým příjemným smíchem odpověděla, že jeden dobrý anděl (myslila Doru) je až dost, a pokračovala tím, že mi připomněla, jak doktor míval ve zvyku zabývat se svým studiem časně zrána a navečer – a že by můj volný čas jeho požadavkům pravděpodobně velmi dobře vyhovoval. Vyhlídka, že bych si mohl sám vydělávat na živobytí, mě rozradostnila sotva méně než naděje, že bych si na ně vydělával u svého bývalého učitele; zkrátka, zařídil jsem se podle Agnesiny rady, hned jsem sedl a napsal doktorovi dopis, v němž jsem mu vysvětlil důvod, proč mu hodlám druhý den v deset hodin dopoledne vykonat návštěvu. Adresoval jsem dopis do Highgatu – protože v té obci, pro mne tak pamětihodné, bydlil –

a potom jsem ho šel vlastnoručně odeslat, abych nepromeškal ani minutku času.

Ať Agnes přišla, kam chtěla, všude zanechávala nějakou nevyhladitelnou příjemnou známku své nevtíravé přítomnosti. Když jsem se vrátil z pošty, spatřil jsem klece s tetinými ptáčky viset na zdi právě tak, jak visívaly takovou dobu v okně obývacího pokoje v jejím domku, své křeslo posunuté náhradou za mnohem pohodlnější křeslo tetino do patřičné polohy u otevřeného okna, a dokonce i kulatý zelený vějíř, který si teta přivezla s sebou, přišroubovaný na prkno pod oknem. Podle toho, že se zdálo, jako by se to bylo klidně udělalo samo od sebe, jsem hned poznal, kdo to všechno udělal; a byl bych v okamžiku poznal, kdo srovnal mé zanedbané knihy po starém pořádku mých studentských let, i kdybych byl měl za to, že Agnes je na míle daleko, místo abych ji viděl, jak se jimi pilně zabývá a usmívá se nad nepořádkem, do něhož upadly.

Teta sice vzala blahosklonně na milost Temži (na kterou byl skutečně velmi pěkný pohled, když na ni zářilo slunce, třebaže dávno ne takový jako na moře před jejím domkem), ale za nic se nemohla smířit s londýnským kouřem, který podle jejích slov „kdeco pepřil“. Se zřetelem na tento pepř se ve všech koutech mého bytu odehrávala hotová revoluce, na níž měla význačným dílem účast Peggotka. A já přihlížel a uvažoval o tom, jak málo dokonce i Peggotka zdánlivě udělá, ač tropí takový hluk, a jak mnoho udělá Agnes bez sebemenšího hluku vůbec, když vtom se ozvalo zaklepání na dveře.

„Myslím,“ řekla Agnes a zbledla, „že to je tatínek. Slíbil mi, že přijde.“

Otevřel jsem dveře a vpustil jsem nejenom pana Wickfielda, ale i Uriáše Heepa. Neviděl jsem pana Wickfielda už delší čas. Po tom, co jsem slyšel od Agnes, jsem sice čekal, že bude hodně změněný, ale jeho zjev mě ohromil.

Ne proto, že vypadal o mnoho let starší, ačkoliv byl ještě stále jako ze škatulky a měl šaty bez poskvrný jako kdysi, nebo že byl

v obličejí nezdravě brunátný nebo že měl oči naběhlé a od krve zarudlé nebo že mu rukou pošubávalo nervózní chvění, jehož příčinu jsem znal a několik let ji viděl působit. Ani proto ne, že by snad byl v obličejí zošklivěl nebo ztratil bývalé uhlazené vystupování – neboť nic z toho se nestalo –, ale co mnou otřásl nejvíc, bylo to, že se při všech známkách povahové nadřazenosti dosud na něm patrných může podrobovat té zosobněné plíživé podlosti, Uriáši Heepovi. Zvrácený poměr těch dvou povah v jejich nynějším vzájemném postavení, Uriáš co pán a pan Wickfield co člověk na něm závislý, byl pro mne pohled bolestnější, než dovedu vyjádřit. Kdybych byl viděl opici vládnout člověku, sotva bych to byl pokládal za podívanou víc ponižující.

Pan Wickfield si to sám zřejmě uvědomoval až příliš dobře. Když vešel, zůstal stát mlčky a s hlavou sklopenou, jako by to cítil. To trvalo pouze okamžik, protože Agnes mu něžně řekla: „Tatínku! Tady je slečna Trotwoodová – a Trotwood, kterého jsi tak dlouho neviděl!“ Tu pak přistoupil blíž a podal tetě škrobeně ruku a trochu srdečněji stiskl ruku mně. V chvilkové přestávce, o níž mluvím, jsem spatřil, jak se Uriášovi obličej zkrivil v krajně ohyzdný úsměv. Myslím, že to viděla i Agnes, protože před ním ucouvla.

Pokud se týká toho, co viděla nebo neviděla teta, odvažuji se tvrdit, že by to bez jejího svolení nebyla vypátrala ani celá fyziognomická věda. Věřím, že svět ještě nehostil druhého člověka s výrazem tak nehybným, jaký měla ona, když si zamlula. Ve zmíněné chvíli byla její tvář, pokud jde o zrcadlení jejích myšlenek, učiněná slepá zeď, dokud s obvyklou náhlostí sama mlčení neporušila.

„Nu, Wickfelde!“ řekla teta a ten se na ni po prvé podíval. „Právě jsem vaší dceři vyprávěla, jak chytře jsem podle vlastního uvážení hospodařila se svými penězi, protože jsem je nemohla svěřit vám, když jste začal v obchodních věcech vycházet z cviku. Radily jsme se spolu, a když se to vezme kolem a kolem, šlo nám to dohromady znamenitě. Podle mého mínění strčí Agnes celou vaši firmu do kapsy.“

„Pakliže bych směl sprostně něco podotknout,“ řekl Uriáš Heep a nakroutil se, „plně souhlasím se slečnou Betsy Trotwoodovou a byl bych přešťasten, kdyby slečna Agnes byla společnicí firmy.“

„Vy sám už společníkem jste, víme,“ odpověděla teta, „a to by vám mohlo stačit, doufám. Jakkpak se vynacházíte, pane?“

V odpověď na tuto otázku, položenou mu s neobyčejnou úsečností, pan Heep rozpačitě stiskl úřední portefeuille, který měl v ruce, a řekl, že se má celkem výborně, a s poděkováním mé tetě projevil zároveň naději, že ona se má rovněž tak.

„A vy, mladý pane – měl bych vlastně říci, *pane* Copperfield?“ pokračoval Uriáš. „Doufám, že vás spatřuji zdravého! Raduji se, že vás vidím, *pane* Copperfield, i za dnešních okolností.“ Tomu jsem věřil, protože ho zřejmě náramně těšily. „Dnešní okolnosti nejsou takové, jaké by vám vaši přátelé přáli, *pane* Copperfield, ale peníze člověka nedělají, nýbrž – mé sprostné schopnosti vskutku nedovedou vyjádřit, co člověka dělá,“ řekl Uriáš s úlisným zavrtěním, „ale peníze to nejsou!“

Tu mi potřásl rukou, ale ne obvyklým způsobem, nýbrž stál přitom hezky daleko ode mne a zdvíhal a spouštěl mi ruku jako páku pumpy, které se trochu bojí.

„A co soudíte, jak vypadáme my, mladý *pane* Copperfield – vlastně bych měl říci, *pane* Copperfield?“ lísal se Uriáš dál. „Nepřipadá vám, že pan Wickfield jen kvete? U naší firmy léta celkem mnoho neznamenaají, mladý *pane* Copperfield, ledaže lidi sprostné, totiž matku a mne, pozdvihují – a krásu,“ dodal, co ho v tom okamžiku ještě napadlo, „totiž slečnu Agnes, rozvíjejí.“

Po této pokloně se kroutil a svíjel tak nesnesitelně protivně, že teta, která ho z křesla upřeně pozorovala, ztratila veškerou trpělivost.

„Řas aby ho vzal!“ řekla teta přísně. „Co to tropí? Neškubejte sebou. jako když do vás pouštějí elektřinu, pane!“

„Prosím vás za prominutí, slečno Trotwoodová,“ odpověděl Uriáš. „Pozoruji, že jste nervózní.“

„S tím na mne nechod'te, pane!“ řekla teta, všechno jenom ne usmířená. „Neopovažujte se tak mluvit! Nic takového nejsem. Jestli jste úhoř, pane, pak se chovejte jako úhoř. Jestli jste člověk, ovládejte své údy, pane. Můj ty Bože,“ řekla teta celá rozlícená, „nenechám se přece takovým hádáním a vrtěním připravit o rozum!“

Pana Heepa přivedl tento výbuch do značných rozpaků, stejně jako by se jistě bylo stalo většině lidí, neboť prudkost výbuchu ještě silně zvyšovalo rozhorlené chování, s nímž se pak teta vrtěla na židli a pohazovala hlavou, jako by po něm rafala nebo chtěla skočit. Ale po straně mi řekl pokorným hlasem:

„Jsem si dobře vědom, mladý pane Copperfield, že slečna Trotwoodová, třebaže vzácná dáma, má prudkou povahu (po pravdě myslím, že jsem měl potěšení ji znát dřív než vy, mladý pane Copperfield, dokud jsem ještě byl sprostný písař), a je jenom přirozené, to se rozumí, že dnešní okolnosti přispívají k tomu, aby byla ještě prudší. Je div, že to není mnohem horší! Stavil jsem se tady jen proto, abych vám řekl, že kdybychom za dnešních okolností mohli pro vás něco udělat, ať matka, nebo já, ať firma Wickfield a Heep, byli bychom skutečně rádi. – To si snad smím dovolit?“ řekl Uriáš s odporným úsměvem na adresu svého společníka.

„Uriáš Heep,“ pravil pan Wickfield mdlým hlasem nuceně, „je činným společníkem naší firmy, Trotwoode. S tím, co říká, plně souhlasím. Jak víte, už odedávna mám o vás zájem. Ale nehledě k tomu, co Uriáš říká, plně s tím souhlasím.“

„Ó, jaká to odměna, požívat takové důvěry!“ řekl Uriáš a přes nebezpečí, že na sebe přivolá nový projev tetina hněvu, mrskl nohou. „Ale doufám, že mu od leckteré namáhavé práce v kanceláři mohu přece jen ulevit, mladý pane Copperfield!“

„Uriáš Heep mi skutečně velmi ulevuje,“ pravil pan Wickfield tímž bezbarvým hlasem. „Mám o hodně lehčí mysl, Trotwoode, že mám takového společníka!“

Věděl jsem, že si ten zrzavý lišák dal to všechno od pana Wickfielda odříkat proto, aby mi ho ukázal ve světle, v němž mi ho načrtával té noci, kdy mi tak otrávil spánek. Opět jsem na jeho tváři spatřil týž ohybný úsměv a viděl jsem, jak po mně číhá.

„Snad už nechceš jít, tatínku?“ řekla Agnes úzkostlivě. „Nechceš se pak vrátit procházkou s Trotwoodem a se mnou?“

Myslím, že by byl odpověděl teprve po tom, až by se byl podíval na Uriáše, kdyby ho nebyl ten výtečník předešel.

„Já sám jsem vázán obchodním jednáním,“ řekl Uriáš, „jinak by mě nesmírně těšilo, kdybych mohl zůstat se svými přáteli. Ale zanechám tu svého společníka, aby naši firmu zastupoval. Slečno Agnes, vždy vám oddaný! Vám, mladý pane Copperfield, přeji pěkný den a slečně Betsy Trotwoodové zanechávám své sprostné poručení.“

S těmi slovy si políbil tu svou velkou ruku, zašklebil se na nás úkosem jako maska a odešel.

Poseděli jsme si pak hodinu či dvě a hovořili o dávných hezkých časech v Canterbury. Pan Wickfield, když zůstal jen s Agnes, brzy nabyl trochu větší podoby s člověkem, jímž býval, ačkoliv i pak ho tížila trvalá skleslost, kterou ze sebe nedovedl ani na okamžik setrást. Přes to všechno se rozveselil; a zřejmě mu dělalo radost poslouchat, jak si připomínáme všelijaké drobné příhody z dob našeho dávného spolužití, z nichž si mnohé velmi dobře pamatoval. Řekl, že to je docela jako za těch časů, být takhle sám s Agnes a se mnou; a zbožně si přál, kéž by se byly nikdy nezměnily. Jsem si jist, že v Agnesině pokojné tváři, ba už jenom v pouhém dotyku její ruky na jeho paži byl vliv, který u něho působil divy.

Teta (která se skoro celou tu dobu s Peggotkou zaměstnávala něčím v druhém pokoji) neměla chuť nás doprovodit do bytu, kde Wickfieldovi zůstávali, ale trvala na tom, já že s nimi jít mám, a proto jsem šel. Obědval jsem s nimi. Po jídle seděla Agnes vedle něho jako za starých časů a nalévala mu víno. Pil ho tolik, kolik mu ho dávala, a nic víc – jako dítě –, a zatím co se večer schyloval, seděli

jsme všichni tři vespolek u okna. Když se skoro úplně setmělo, lehl si pan Wickfield na pohovku, Agnes mu podložila hlavu a chvíli se nad něj nakláněla; a když se vrátila k oknu, nebyla ještě taková tma, abych nerozeznal, že se jí v očích lesknou slzy.

Prosím Boha, kéž nedopustí, abych na lásku a opravdovost toho drahého děvčete v oné době mého života někdy zapomněl – neboť kdybych zapomněl, musilo by to znamenat, že se blížím svému konci, a tu bych toužil vzpomínat jí v nejlepším! Plnila mé srdce tak dobrými předsevzetími, sílila mou slabost svým příkladem tak vydatně a řídila – nevím ani jak, protože byla příliš skromná a jemná, aby mi radila mnoha slovy – mou vrozenou nestálou horlivost a nejasněnou vůli takovým způsobem, že všechno to málo dobra, jež jsem vykonal, a všechno zlo, jehož jsem se uvaroval, mohu přičíst, jak pevně věřím, jedině její zásluze.

A jak se mnou mluvila o Doře, když jsme spolu u okna drželi černou hodinku! Jak poslouchala moje chvalozpěvy na Doru, jak ji i sama chválila a jak tu drobnou pohádkovou vílu obestírala třpytným odleskem vlastního čistého jasu, který ji v mých očích činil ještě vzácnější a nevinnější! Ach, Agnes, sestro mých chlapeckých let, kéž bych byl už tehdy znal, co jsem poznal až zadlouho potom! –

Když jsem sešel dolů, byl na ulici žebrák; a když jsem zvedl k jejímu oknu hlavu a myslil na její klidné andělské oči, polekal mě mumlavými slovy, jako by byl ozvěnou z toho rána:

„Slepý! Slepý! Slepý!“

KAPITOLA TŘICÁTÁ ŠESTÁ

Nadšení

Příští den jsem začal dalším vyšploucháním v římských lázních a po něm jsem se vydal do Highgatu. Nebyl jsem už tak skleslý. Nebál jsem se už ošuntělého kabátu ani jsem netoužil po bujných plesnivácích. Celý můj způsob nazírání na naše nedávné neštěstí se úplně změnil. Mou povinností bylo tetě ukázat, že svou dosavadní dobrotu vůči mně nepromarnila na bezcitného nevďěčníka. Mou povinností bylo využít krušné školy, získané v mladších letech, a pustit se s odhodlanou a vytrvalou smělostí do práce. Mou povinností bylo chopit se drvoštěpské sekyry, mýtit stromy a prokletit si pralesem překážek vlastní rukou cestu, až dojdu k Doře. A kráčel jsem věru rázným krokem, jako bych to mohl uskutečnit chůzí.

Když jsem se octl na své známé highgateské silnici, tentokrát na cestě za cílem tak odlišným od dřívějšího putování za zábavou, s níž jsem ji v myšlenkách sdružoval, připadalo mi, jako by se celý můj život byl od základů změnil. Ale to mi odvahy neubíralo. S novým životem přišlo i nové odhodlání, nové předsevzetí. Námaha byla sice těžká, ale odměna nedocenitelná. Odměnou byla Dora a Doru jsem musil získat.

Vybičoval jsem se do takového vzrušení, až jsem přímo cítil lítost, že nemám kabát trochu ošuntělý už teď. Chtěl jsem ty stromy v pralese překážek podtínat za okolností, jež by prokázaly mou sílu. Div jsem nepožádal starce s drátěnými brýlemi, který na silnici tloukl kámen, aby mi na chvíli půjčil kladivo a nechal mě, abych si stezku k Doře prolámal žulou. Rozehrál jsem se do takového zápalu a tolik jsem se udýchal, že jsem měl pocit, jako bych si už byl bůhvíkolik vydělal. V tomto rozpoložení jsem zašel do domku, který byl zřejmě k pronajmutí, a důkladně jsem si ho prohlédl –

protože jsem pokládal za nutné jednat prakticky. Postačil by pro mne a pro Doru báječně – což nemá vpředu malou zahrádku, aby se Cik měl kde proběhnout a mohl štěkat skrz plaňky na podomní obchodníky, a není nahoře skvělý pokoj pro tetu? Vyběhl jsem z něho ještě rozpálenější a uspěchanější než předtím a hnál jsem se do Highgatu takovým tempem, že jsem tam došel o hodinu dřív, než jsem zamýšlel; a i kdybych tam nebyl došel tak brzy, stejně bych se byl musil napřed volnou procházkou zchladit, abych vypadal aspoň trochu k světu.

Jakmile jsem tuto nezbytnou přípravnou proceduru absolvoval, první mou starostí bylo najít doktorův dům. Nebyl v oné části Highgate, kde bydlila paní Steerforthová, nýbrž docela na opačné straně té malé obce. Když jsem tento objev učinil, zvábila mě přitažlivost, jíž jsem nemohl odolat, zpátky do uličky, která vedla kolem domu paní Steerforthové, a podíval jsem se přes roh zahradní zdi. Jeho pokoj byl zabeďněný okenicemi. Dveře na skleněnou verandu byly dokořán a Rosa Dartlová, prostovlasá, se drobným prudkým krokem procházela na pískované pěšině po jedné straně pažitů tam a zpátky. Připomínala mi nějakou divou bytost, která za sebou po udupané stezce vláčí řetěz na celou jeho délku sem a tam a stravuje si srdce.

Odkradl jsem se potichu z místa, odkud jsem dům pozoroval, a potom jsem se s přáním, abych se k němu nikdy nebyl přibližoval, pečlivě té části obce vyhýbal a volně se procházel, dokud nebylo deset hodin. Kostel s útlou věží, který dnes stojí na vršku kopce, tam tehdy ještě nebyl, aby mi prozradil, kolik je hodin. Na jeho místě stál starý zámek z červených cihel, kterého se používalo jako školy; a jak ho mám v paměti, byl to krásný starožitný dům, do něhož chodit do školy musila být radost.

Když jsem přišel blíž k doktorovu domku – pěknému starému stavení, na něž zřejmě vynaložil dost peněz, pokud jsem mohl soudit z okras a oprav, které vypadaly jako právě dokončené –, spatřil

jsem doktora v zahradě se procházet podle domku, v kamaších a se vším všudy, jako kdyby se nebyl přestal procházet od dob, kdy jsem býval jeho žákem. Měl kolem sebe i své staré společnice – neboť v okolí rostlo množství vysokých stromů a po trávníku se procopávaly dvě tři vrány a pokukovaly po něm, jako by o něm byly od canterburských vran dostaly dopis, a proto ho bedlivě pozorovaly.

Protože jsem věděl, že chťít upoutat jeho pozornost na takovou dálku je zoufale beznadějně, dovolil jsem si otevřít branku a jít za ním, tak abych ho potkal, až se otočí. Když tak učinil a přicházel proti mně, několik okamžiků se na mne zamyšleně díval, aniž mě zřejmě vůbec vnímal, a potom se jeho dobrotivý obličej rozzářil výrazem kromobyčejné radosti a doktor mě popadl za obě ruce.

„Ale, ale, můj drahý Copperfelde,“ pravil, „vždyť z vás už je muž! Jak se vám vede? Mám velkou radost, že vás vidím. Udělal jste úžasný pokrok, můj drahý Copperfelde! Jste hotový – ano – Bože můj!“

Projevil jsem naději, že je zdravý a paní Strongová rovněž tak. „Ach jej, ano!“ řekl doktor. „Anny je zdráva a bude ji těšit, až vás uvidí. Odjakživa vás měla ráda. Říkala mi to včera večer, když jsem jí ukázal váš dopis. A – ano, rozumí se – pamatujete se na pana Jacka Maldona, Copperfelde?“

„Velice dobře, pane.“

„Ovšem,“ řekl doktor. „To se rozumí. Ten je také úplně zdrav.“

„Vrátil se domů, pane?“ zeptal jsem se.

„Z Indie?“ řekl doktor. „Ano. Pan Jack Maldon nesnášel tamější podnebí, můj milý. Paní Marldehamová – nezapomněl jste na paní Marklehamovou?“

Abych zapomněl na Generálku! A v tak krátké době!

„Paní Marklehamová,“ řekl doktor, „byla kvůli němu celá nešťastná, chuděra, a tak jsme ho zase dostali domů a koupili mu dekret na místočko v státní službě, které mu jde mnohem lépe k duhu.“

Věděl jsem o panu Jackovi Maldonovi dost, abych si z těchto slov domyslí, že to je patrně místo, kde není zrovna mnoho práce

a které jistě nese velmi slušný plat. Doktor, jenž se s rukou na mém rameni a s laskavou tváří obrácenou povzbudivě ke mně procházel sem a tam, pokračoval v řeči:

„A teď, můj drahý Copperfelde, pokud se týče té vaší nabídky. Je pro mne velice potěšitelná a příjemná, to se rozumí, ale nemyslíte, že byste mohl pořídit líp? Když jste byl u nás, víte, studoval jste s významáním. Máte průpravu pro mnohé lepší zaměstnání. Položil jste si základy, na kterých se dá vystavět jakákoli budova, a není to škoda, abyste jaro svého života obětoval takové bezvýznamné práci, jakou vám mohu nabídnout já?“

Znovu jsem prudce vzplanul, a jak se obávám, výrazy a obraty vzletně básnickými jsem svou žádost důrazně bránil a připomněl jsem doktorovi, že povolání vlastně už mám.

„Dobrá, dobrá,“ pravil doktor, „to je pravda. Zajisté, když máte povolání a skutečně se v něm soustavně zdokonalujete, pak je to jiná. Ale, můj dobrý mladý příteli, co to je sedmdesát liber ročně?“

„Zdvojnásobí to naše příjmy, doktore Strongu,“ namítl jsem.

„Jemine!“ odpověděl doktor. „Kdo by si to pomyslel! Ne že bych chtěl říkat, že bychom na těch sedmdesáti librách ročně museli přísně trvat, protože jsem odjakživa hodlal každému mladému příteli, kterého bych snad tímhle zaměstnal, nadlepit nějakým darem. Docela jistě,“ pravil doktor, zatím co mě s rukou na mém rameni stále ještě vodil sem a tam, „odjakživa jsem počítal s nějakým výročním darem.“

„Můj drahý učiteli,“ řekl jsem (tentokrát skutečně bez jakýchkoli nesmyslů), „už dnes vám dlužím víc, než kdy stačí moje vděčnost ocenit...“

„Dost, dost,“ přerušil mě doktor, „ušetřte mě!“

„Jestli se spokojíte s časem, který mám volný, a to je ráno a večer, a jestli uznáte, že pro vás má cenu sedmdesáti liber ročně, prokážete mi takovou službu, že to ani vyjádřit nedovedu.“

„Ach božínku!“ řekl doktor nevinně. „Kdo by si pomyslel, že tak málo může platit tak mnoho! Jejej, jejej! A kdybyste sehnal něco

lepšího, vezmete to, ano? Na čestné slovo, ano?“ řekl doktor – stejně jak se odedávna vždycky krajně vážně dovolával naší chlapecké cti.

„Čestné slovo, pane!“ odpověděl jsem mu – stejně jako jsme kdysi odpovídali v jeho škole.

„Tak tedy budiž,“ řekl doktor a popleskal mě při tom po rameni, na němž mi stále ponechával ruku, zatím co mě stále vodil sem a tam.

„A budu nevím kolikrát šťastnější, pane,“ řekl jsem s úmyslem trochu mu – doufám, že nevinně – zalichotit, „jestli práce, kterou mi dáte, bude na slovníku.“

Doktor se zastavil, s úsměvem mě znovu popleskal po rameni a s jásavým zadostučiněním, na něž bylo věru radost pohledět, zvolal, jako bych byl pronikl až k nejzazší hloubi lidské moudrosti: „Můj drahý mladý příteli, uhodl jste! Slovník to *je!*“

Jak to také mohlo být něco jiného? Měl slovníku stejně plné kapsy jako hlavu. Čouhal z něho ze všech stran. Řekl mi, že s ním od té doby, co zanechal učitelování a odešel na odpočinek, dělá báječné pokroky a že mu nic nemůže vyhovovat lépe než navržený program ranní a večerní práce, poněvadž je zvyklý mezi dnem se procházet a všechno promýšlet. Písemný materiál má prý poněkud zpřeházený následkem toho, že pan Jack Maldon, který mu poslední dobu tu a tam příležitostně nabídl dělat adlata, není takové práci zvyklý; my však prý všechnen nepořádek brzy napravíme a pak nám to pojede jako po másle. Později, když jsme byli s prací už v proudu, jsem shledal, že mi pomocnické úsilí pana Jacka Maldona působí větší potíže, než jsem čekal, poněvadž se neomezil pouze na napáchání četných chyb, ale nakreslil přes doktorovy rukopisné poznámky tolik vojáků a ženských hlav, že jsem často zabředl do celého bludiště nejasností.

Doktor měl z vyhlídky, že budeme na tom podivuhodném díle pracovat spolu, ohromnou radost a ujednali jsme si, že začneme druhý den ráno v sedm hodin. Měli jsme pracovat každý den dvě hodiny ráno a dvě až tři hodiny večer – kromě sobot, kdy jsem si

měl odpočinout. Rozumí se, že neděli jsem měl rovněž věnovat odpočinku, a tyto podmínky jsem považoval za velmi přijatelné.

Když jsme se takto k vzájemné spokojenosti dohodli na věcech příštích, zavedl mě doktor do domu, aby mě ukázal paní Strongové, a tu jsme zastihli v nové doktorově pracovně, kde oprašovala knihy – výsada to, kterou u těchto svých posvátných miláčků nepovoľoval nikomu jinému.

Kvůli mně posečkali se snídání a zasedli jsme ke stolu společně. Neseděli jsme u jídla dlouho, když jsem na tváři paní Strongové poznal, že někdo přichází, ještě než jsem ho zaslechl. Vtom přijel k brance pán na koni; a když s uzdou přes ruku zavedl koně na dvorek, jako by se tu cítil úplně doma, a přivázal ho ke kruhu ve zdi prázdné kočárové kůlny, vstoupil s bičkem v ruce do pokoje, kde se snídávalo. Byl to pan Jack Maldon a já si pomyslí, že Indie pana Jacka Maldona vůbec ničemu nepřiučila. Cítil jsem ovšem spravedlivé rozhořčení vůči mladým mužům, kteří nekácejí stromy v pralese překážek, a můj dojem je tedy dlužno přijímat s patřičnou rezervou.

Pan Jack Maldon mi potřásl rukou – ne příliš vřele, jak se mi zdálo, ale zato s výrazem znuděné blahosklonnosti, kterou jsem v duchu cítil jako silnou urážku. Ale jinak jeho věčná znuděnost, kromě chvil, kdy se obracel na sestřenku Anny, skýtala náramně zajímavou podívanou.

„Už jste dnes ráno snídal, pane Jacku?“ řekl doktor.

„Já skoro nikdy nesnídám, pane,“ odpověděl s hlavou opřenou o záda lenošky. „Snídání mi připadá nudná.“

„Je dnes něco nového?“ zeptal se doktor.

„Vůbec nic, pane,“ odpověděl pan Maldon. „Nějaký článek o tom, že lidé u nás na severu hladovějí a jsou nespokojení, ale hladoví a nespokojení lidé se někde najdou vždycky.“

Doktor se tvářil vážně a řekl, jako by si přál změnit předmět hovoru: „Nu, pak tedy není nového nic, a jak se říká, žádné zprávy, dobré zprávy.“

„V novinách je dlouhý popis nějaké vraždy, pane,“ poznamenal pan Maldon. „Ale sem tam nějaká ta vražda je na denním pořádku a já to nečetl.“

Okázalá lhostejnost ke všem činům a vášním člověčenstva se tehdy ještě nepokládala za vlastnost tak vznešenou, za jakou, jak jsem pozoroval, se pokládala později. Zažil jsem dobu, kdy byla vskutku velmi v módě. Viděl jsem ji vystavovat na odiv s takovým úspěchem, že jsem se v životě setkal s jistými jemnými dámami a pány, kteří se mohli docela dobře narodit jako housenky. Působila na mne tehdy snad tím silněji proto, že pro mne byla úplně nová, ale dozajista nepřispívala k tomu, aby mé mínění o panu Jacku Maldonovi povznesla nebo mou důvěru k němu posílila.

„Přišel jsem se zeptat, jestli by Anny nechtěla jít dnes večer do opery,“ řekl pan Maldon a obrátil se k ní. „Je to poslední dobré představení, které v téhle sezóně ještě uvidíme, a vystupuje v něm zpěvačka, kterou by měla opravdu slyšet. Je přímo skvělá. Kromě toho je tak kouzelně ošklivá,“ – a opět upadl do své lhostejnosti.

Doktor, kterého vždycky těšilo, co mohlo potěšit jeho mladou ženu, se k ní obrátil a řekl:

„Musíš jít, Anny. To musíš jít.“

„Spíš bych nešla,“ odpověděla doktorovi. „Raději bych zůstala doma. Mnohem raději bych zůstala doma.“

Bez jediného pohledu na bratrance se pak obrátila na mne a ptala se mne na Agnes a nemá-li k ní zajít nebo nepřijede-li možná Agnes ten den k ní; a byla při tom tak rozčilená, že jsem se divil, jak i doktor, který si zrovna mazal topinku máslem, může být tak slepý k něčemu, co tak bije do očí.

Neviděl však nic. Dobrácky jí domlouval, že je mladá a měla by se povyrážet a bavit a že se nesmí nechat takovým únavným starým patronem unavovat. Mimo to, řekl, by byl rád, aby mu zazpívala všechny nové písně té zpěvačky, a jak by to prý se zdarem svedla, kdyby nešla? Tak prosazoval doktor svou, až nakonec přislíbil za ni,

že Anny půjde, a pan Jack Maldon měl přijít na pozdní oběd. Když takhle pochodil, odebral se patrně do svého koupeného úřadu; ale buď jak buď, odjel na koni a vypadal velmi zahálčivě.

Byl jsem zvědavý, co se druhý den ráno dovím – byla-li v divadle, nebo ne. Nebyla, nýbrž poslala do města bratranci vzkaz, v němž mu odřekla, a šla odpoledne navštívit Agnes a přemluvila doktora, aby šel s ní; domů se pak vrátili procházkou přes pole, jak mi řekl doktor, protože večer byl tak krásný. Tu jsem se v duchu ptal, zda by byla do divadla šla, kdyby Agnes nebyla náhodou v Londýně, a má-li snad Agnes nějaký dobrý vliv také na ni?

Pomyslel jsem si, že nevypadá tuze šťastně, ale byla to tvář dobrá – nebo ukrutně falešná. Často jsem se na ni podíval, protože seděla u okna celou dobu, co jsme s doktorem pracovali, a připravila nám snídani, kterou jsme po soustech a po hltech snědli mezi prací. Když jsem v devět hodin odcházel, klečela na zemi u doktorových nohou a obouvala mu střevíce a kamaše. Na tváři jí ležel mlhavý stín, vržený několika zelenými listy, které zvenčí přesahovaly do otevřeného okna nízkého pokoje; a celou cestu do Sudích dvorů jsem myslel na onen večer, kdy jsem ji viděl dívat se na doktora, zatím co jí četl.

Byl jsem teď v jednom kole – v pět hodin ráno na nohou a teprve v devět nebo deset večer doma. Ale čerpal jsem z tak silné zaměstnanosti nekonečné uspokojení a v žádném případě jsem ani jedinkrát nešel pomalu a v zápalu nadšení jsem cítil, že čím víc se unavuji, tím víc dělám, abych si Doru zasloužil. Dosud jsem Doře své změněné postavení neprozradil, protože měla za několik dní přijít na návštěvu k slečně Millsové a já odkládal všechno, co jí mám říci, až na potom; prostě jsem jí ve svých dopisech (všechn náš písemný styk se děl tajně přes slečnu Millsovou) oznámil, že jí mám mnoho co vyprávět. Prozatím jsem silně omezil svou spotřebu pomády z medvědího sádla, úplně jsem se zřekl voňavého mýdla a levandulové vody a s ukrutnou ztrátou jsem prodal tři vesty, protože se mi zdály pro mé přísné životní úsilí přepychové.

Protože mě však ani všechny tyto kroky neuspokojovaly a já plánuj netrpělivostí udělat ještě něco víc, šel jsem navštívit Traddlese, který nyní bydlil za střešním štítem jednoho domu v Castle Streetu v Holbornu. Pana Dicka, který se mnou byl už dvakrát v Highgatu a znovu navázal přátelský styk s doktorem, jsem vzal s sebou.

Vzal jsem pana Dicka s sebou proto, že se začal soužit a trápit, až ztrácel náladu i chuť k jídlu, neboť bolestně nesl tetino neštěstí a upřímně věřil, že žádný galejník ani trestanec nepracuje tak těžce jako já, zatím co on nemá, čím by užitečně pomohl. V tomto rozpoložení cítil neschopnost dokončit memorandum víc než kdy jindy, a čím usilovněji na něm pracoval, tím častěji se mu do něho pletla ta nešťastná hlava krále Karla Prvního. Z vážné obavy, že se jeho nemoc zhorší, ledaže na něm spášeme nějaký nevinný podvod a vzbudíme v něm přesvědčení, že je užitečný, nebo ledaže ho nějak zaměstnáme, aby skutečně užitečný byl (což by bylo lepší), jsem se rozhodl zkusit, zda by nám nemohl pomoci Traddles. Než jsme k němu šli, vypsals jsem Traddlesovi dopodrobna všechno, co se stalo, a Traddles mi odpověděl překrásným dopisem, z něhož dýchalo jeho účastné porozumění i přátelství.

Zastihli jsme ho v pilné práci nad kalamářem a papíry, pohledem na květinový stojan a kulatý stůl v koutě pokojíku jako znovuzrozeného. Přijal nás srdečně a naráz se s panem Dickem spřátelil. Pan Dick s naprostou určitostí tvrdil, že ho už někdy předtím viděl, a oba jsme na to řekli: „Velmi pravděpodobně.“

První věc, o níž jsem se rozhodl poradit s Traddlesem, byla tato: Slyšel jsem, že mnoho mužů, kteří později vynikli v různých oborech lidské činnosti, začalo svou životní dráhu zpravodajstvím o průběhu parlamentních debat. Protože mi Traddles kdysi jako jednu ze svých nadějí jmenoval noviny, dal jsem si to dohromady a v posledním dopise jsem Traddlese požádal, že bych rád věděl, jak bych se mohl pro to zaměstnání kvalifikovat. Nyní mi Traddles jako výsledek svých dotazů oznámil, že se už jen pouhá řemeslná

zručnost, až na vzácné případy k opravdovému vyniknutí v tomto povolání nezbytná – to jest bezvadná a úplná zběhlost v tajích těsnopisu a jeho čtení – co do obtížnosti přibližně rovná dokonalému zvládnutí asi šesti jazyků a že si ji člověk může, ovšem s velkou vytrvalostí, osvojit až za několik let. Traddles rozumně předpokládal, že tohle celou věc hladce vyřídí; ale já vnímal jedině to, že tady je konečně několik vysokých stromů, které je nutno pokácet, a okamžitě jsem se rozhodl prokřesit si cestu k Doře právě touto houštinou, sekeru v ruce.

„Jsem ti úžasně vděčný, můj drahý Traddlesi!“ řekl jsem. „Zítra začnu.“

Traddles se zatvářil užasle, což bylo docela pochopitelné; neměl totiž o mém bouřlivém nadšení ještě ani potuchy.

„Koupím si knihu,“ řekl jsem, „s nějakým dobrým návodem k tomu umění. Budu na tom pracovat ve Dvorech, kde beztak nemám skoro co dělat, a abych se pocvičil, budu zapisovat řeči před naším soudem – Traddlesi, kamaráde můj drahý, já to zvládnou!“

„Božínku,“ řekl Traddles a vypouklil na mne oči, „neměl jsem tušení, že jsi taková rozhodná povaha, Copperfielde!“

Nevím, jak by byl mohl takové tušení mít, protože to byla věru novinka i pro mne. Ale přešel jsem to bez povšimnutí a vzal jsem na přetřes pana Dicka.

„Víte, pane Traddlesi,“ řekl pan Dick toužebně, „kdybych se mohl nějak přičinit – kdybych mohl třeba tlouci na buben – nebo na něco foukat!“

Chudák! Sotva mohu pochybovat, že by byl takovému zaměstnání ze srdce rád dal přednost před všemi ostatními. Traddles, který by se mu nebyl za nic na světě usmál, odpověděl klidně:

„Ale jste prý výborný písař, pane. Neříkal jsi mi to, Copperfielde?“

„Znameníť!“ řekl jsem. A opravdu byl. Psal mimořádně pěkně.

„Nemyslíte, pane,“ řekl Traddles, „že byste mohl opisovat právnícké spisy, kdybych vám je opatřil?“

Pan Dick se na mne váhavě podíval: „Hmm, Trotwoode?“

Zavrtěl jsem hlavou. Pan Dick zavrtěl hlavou také a povzdychl si. „Pověz mu o tom memorandu,“ řekl pan Dick.

Vysvětlil jsem Traddlesovi, že potíží je v tom, jak zabránit, aby se panu Dickovi do rukopisu nepletl král Karel První; pan Dick se při tom velmi uctivě a vážně díval na Traddlese a cucal si palec.

„Ale ty spisy, víš, o kterých mluvím, jsou už zkoncipované a připravené,“ řekl Traddles po krátké úvaze. „Pan Dick by na nich nemusel nic stylizovat. Není to potom docela něco jiného, Copperfield? Bud' jak bud', nestálo by za to, aby to zkusil?“

To nám dodalo novou naději. Kousek stranou jsme já a Traddles sestrčili hlavy dohromady, a zatím co nás pan Dick se své židle úzkostlivě pozoroval, zosnovali jsme plán, na jehož základě jsme ho druhý den s jedinečným úspěchem zapřáhli do práce.

Na stole u okna v Buckingham Streetu jsme rozprostřeli práci, kterou mu Traddles opatřil – spočívala v tom, že měl vyhotovit nevím už kolik opisů právního dokumentu o jakési služebnosti volného průchodu – a na druhém stole jsme rozložili poslední nedokončený prvopis slavného memoranda. Naše pokyny panu Dickovi zněly, že má do písmenka přesně opisovat, co má před sebou, a ani o čárečku se neuchýlit od předlohy; a kdyby pocítil i jen sebeslabší nutkání zmínit se o králi Karlu Prvním, že má ihned přejít k memorandu. Napomenuli jsme ho, aby se toho neochvějně držel, a zanechali jsme ho tetě, aby ho pozorovala. Teta nám potom hlásila, že si zprvu počínal jako bubeník u tympánů a neustále dělil pozornost mezi oba stoly, ale když zjistil, že ho to mylí a namáhá, a měl přitom předlohu stále tak nápadně na očích, zanedlouho se prý docela pořádně a vážně usadil k opisování a memorandum odložil na vhodnější chvíli. Zkrátka, ačkoliv jsme pečlivě dbali, aby neměl víc práce, než kolik by mu prospívalo, a ačkoliv nezačal hned z počátkem týdne, vydělal si do soboty večer deset šilinků a devět pencí; a co živ budu, nikdy nezapomenu, jak chodil po všech obchodech v sousedství,

aby si tento poklad proměnil na samé šestipence, a jak je potom na tácku sestavil do tvaru srdíčka a se slzami radosti a pýchy v očích přinesl tetě! Od okamžiku, kdy měl užitečné zaměstnání, se podobal člověku očarovanému blahodárným kouzlem, a byl-li tu sobotu večer na světě nějaký vpravdě šťastný člověk, pak to byl tento vděčný tvor, který považoval mou tetu za nejobjektivnější ženu pod sluncem a mne za nejobjektivnějšího mladého muže.

„Hlad už nepřijde, Trotwoode,“ řekl pan Dick, zatím co mi v koutě pokoje potřásl rukou. „Já se o ni postarám, panečku!“ A roztáhl všech deset prstů do vzduchu, jako kdyby to bylo desatero bank.

Těžko posoudit, kdo z nás měl větší radost, zda Traddles, nebo já. „Opravdu,“ řekl znenadání Traddles, vytáhl z kapsy dopis a podal mi ho, „byl bych kvůli tomu úplně zapomněl na pana Micawbera!“

Adresa dopisu (pan Micawber si nikdy nenechal ujít jakoukoli možnou příležitost, aby napsal dopis) zněla na mne s poznámkou: „K laskavému doručení Jeho Blahorodím, panem T. Traddlesem z Inner Templu“.

V dopise stálo:

*„Můj drahý Copperfelde,
snad nejste zcela nepřipraven přijmouti sdělení, že se vskutku něco přinatrefilo. Snad jsem se Vám při minulé příležitosti neopominul zmíniti, že podobnou událost očekávám.*

Právě se chystám trvale usaditi v jednom z venkovských měst našeho bohulibého ostrova (společnost kteréhožto města lze popsat jako šťastnou směsici rolnictva a duchovenstva) v těsné spolupráci s jednou z učených profesí. Paní Micawberová i naše potomstvo mě tam doprovodí. Až nadejde čas, náš popel se pravděpodobně smísí s prstí hřbitova ve stínu velebné nebetyčné stavby, která městu, na něž narážím, získala proslulost, smím-li se tak vyjádřiti, od Číny až po Peru.

Odcházejíce navždy z novodobého Babylonu, v němž jsme, doufám nikoli beze cti, přestáli tolikeré protivenství, paní Micawberová ani já nemůžeme z paměti vymýtít, že se snad na léta, snad i navždy loučíme s člověkem, jehož k oltáři našeho rodinného života pojí těsná pouta. Pakliže u předvečer tak významného rozchodu doprovodíte našeho obapolného přítele, pana Tomáše Traddlese, do našeho nynějšího obydlí a tam oplatíte přání, jež se při takové příležitosti maně hlásí, prokážete milost člověku, jenž je Vám na věky oddán –

Wilkinsu Micawberovi“

S radostí jsem viděl, že pan Micawber svůj prach a popel už setřásl a že se mu konečně opravdu něco přinatrefilo. Když jsem se od Traddlese dověděl, že pozvání platí pro večer, který se právě snáší, projevil jsem ochotu pana Micawbera svou návštěvou poctít, a zamířili jsme tedy spolu do bytu, ježž pan Micawber obýval pod jménem pan Mortimer a který byl v domě nedaleko zadního konce Gray's Inn Roadu.

Možnosti tohoto bytu byly tak skrovné, že jsme dvojčata, jimž nyní bylo asi osm či devět let, zastihli ležet v skládací posteli v rodinném obývacím pokoji, kde pan Micawber už v džbáně od umyvadla připravil, jak tomu říkal, „várku“ lahodného trunku, jímž byl proslulý. Při této příležitosti jsem měl potěšení obnovit známost s mladým panem Micawberem, v němž jsem shledal slibného chlapce asi tak dvanácti nebo třináctiletého, silně náchylného k oné neposednosti, jež bývá u mladíčků jeho věku úkazem nikoli řídkým. Rovněž jsem se znovu poznal s jeho sestrou, slečnou Micawberovou, v níž, jak nám pan Micawber řekl, „její matka prožívá své druhé mládí – jako fénix“.

„Můj drahý Copperfelde,“ řekl pan Micawber, „nacházíte nás s panem Traddlesem ve chvíli, kdy stojíme těsně před stěhováním, a jistě omluvíte jakékoli menší nepohodlí, s takovými okolnostmi nezbytně spojené.“

Zatím co jsem příležitostě k tomu odpovídal, rozhlédl jsem se kolem a všiml jsem si, že rodinné svršky jsou už v rancích a že počet zavazadel rozhodně není nijak závratný. Blahopřál jsem paní Micawberové k nastávající změně.

„Můj drahý pane Copperfelde,“ řekla paní Micawberová, „o vašem přátelském zájmu o všechno, co se nás týká, jsem pevně přesvědčena. Moje rodina to může třeba pokládat za vyhnanství, když se jí líbí, ale já jsem žena a matka a jaktěživa pana Micawbera neopustím!“

Traddles odpověděl na naléhavý pohled paní Micawberové tím, že s porozuměním přikývl.

„Tak,“ řekla paní Micawberová, „tak aspoň, můj drahý pane Copperfelde a pane Traddlesi, pohlížím na závazek, který jsem na sebe vzala, když jsem opakovala ta neodvolatelná slova: ‚Já, Emma, si беру tebe, Wilkinsi, za manžela.‘ Včera v noci jsem si při zbytku svíčky znovu přečetla svatební formuli a závěr, k němuž jsem tím došla, byl ten, že nesmím pana Micawbera nikdy opustit. A,“ řekla paní Micawberová, „ačkoliv je možné, že se třeba v názoru na zmíněný obřad mýlím, nikdy ho neopustím!“

„Moje nejmilejší,“ pravil pan Micawber trochu netrpělivě, „není mi povědomo, že by se od tebe očekávalo, abys něco takového učinila.“

„Uvědomuji si, můj drahý pane Copperfelde,“ pokračovala paní Micawberová, „že svůj osud co nevidět spojím s životem mezi cizími lidmi; a stejně si uvědomuji, že rozliční členové mé rodiny, kterým pan Micawber tuto událost vskutku nejvýš ušlechtilými výrazy v dopise oznámil, nechali sdělení pana Micawbera vůbec bez povšimnutí. Je to u mne třeba opravdu pověra,“ řekla paní Micawberová, „ale zdá se mi, že panu Micawberovi je už osudem určeno, aby jaktěživ nedostal ani slůvko odpovědi na převážnou většinu dopisů, které píše. Z mlčení své rodiny mohu usuzovat, že rozhodnutí, které jsem učinila, neschvaluje – ale já, pane Copperfelde, bych se

nedala z cesty povinnosti odvrátit ani tatíčkem a matinkou, kdyby byli ještě na živu.“

Vyslovil jsem názor, že jediné to je správná cesta.

„Je to možná oběť,“ řekla paní Micawberová, „zahrabat se v biskupském stoličním městě, ale jisté je, pane Copperfelde, že jestli to je oběť pro mne, pak je to tím větší oběť pro muže takových schopností, jaké má pan Micawber.“

„Hmm! Vy tedy odcházíte do biskupského stoličního města?“ řekl jsem.

Pan Micawber, který nám všem právě naléval ze džbánu od umyvadlové soupravy, odpověděl:

„Do Canterbury. Fakt je, můj drahý Copperfelde, že jsem uzavřel dohodu, na základě které mě váže čestný slib a smlouva s naším přítelem Heepem, že mu budu pomáhat a sloužit v hodnosti – prostě, že budu jeho osobním tajemníkem.“

Hleděl jsem vyjeveně na pana Micawbera, jehož mé překvapení náramně bavilo.

„Pokládám za povinnost před vámi prohlásit,“ řekl s úředním výrazem, „že k tomuto výsledku značnou měrou přispěly obchodní sklony a prozíravé návrhy paní Micawberové. Rukavici, o které se při jedné dřívější schůzce zmínila paní Micawberová, vrženou společnosti v tvář v podobě inzerátu, zdvihl můj přítel Heep a ta vedla k vzájemnému porozumění. O příteli Heepovi,“ řekl pan Micawber, „který je muž pozoruhodně chytrý, bych chtěl mluvit s vším možným uznáním. Přítel Heep sice nestanovil můj skutečný plat číslicí tuze vysokou, ale slíbil mi značnou pomoc, která mě má zbavit tíživých peněžních závazků a která závisí na hodnotě mých služeb; a v hodnotu těchto služeb právě skládám naději. Všechn takt a důvtip, pokud snad nějaký mám,“ řekl pan Micawber s vychloubavým sebedoceňováním tímž salonním tónem jako za stara, „zasvěťm službám pro svého přítele Heepa. Jsem s právem již poněkud obeznalý – co žalovaná strana v civilních procesech – a bez prodlení se

pustím do studia právního kompendia jednoho z nejvýznačnějších a nejslavnějších anglických juristů. Podle mého domnění je zbytečné připomínat, že mám na mysli soudce Blackstona.“

Tento výklad a vlastně většinu všech výkladů ten večer přednesených rušila paní Micawberová svými objevy, že si mladý pan Micawber sedí na botách nebo si oběma rukama drží hlavu, jako by se bál, aby mu neupadla, že pod stolem náhodou kope Traddlese, šoupá botou o botu nebo roztahuje nohy od sebe tak daleko, až se to zřejmě přičítá všem zákonům přírody, že leží s hlavou na stole a vlasy ometá vinné sklenice nebo projevuje neklidnost údů nějakým jiným způsobem, neslučitelným s obecnými zájmy společnosti; a rušilo je rovněž to, že mladý pan Micawber přijímal tyto objevy s rozmrzelou náladou. V úžasu nad páně Micawberovým odhalením jsem celou tu dobu jen tiše seděl a zvědavě uvažoval, co to vlastně znamená, dokud nit hovoru nenavázala paní Micawberová a nevyutila si mou pozornost.

„Já, můj drahý pane Copperfelde,“ začala paní Micawberová, „kladu panu Micawberovi na srdce především to, aby dbal jedné věci, a to, aby si nedal horlivou službou v tomto podružném úseku právnického povolání ujít možnost vyšinout se nakonec až na vrchol žebříčku. Jsem přesvědčena, že když pan Micawber na povolání, pro jeho plodnou vynalézavost a znamenitou výřečnost tak vděčné, upne celou mysl, pak vyniknout prostě *musí*. Nu, na příklad, pane Traddlesi,“ dodala paní Micawberová a zatvářila se hlubokomyslně, „řekněme jako soudce, nebo dokonce i kancléř. Uzavře si snad člověk k takovému vzestupu cestu, když nastoupí úřad, jaký pan Micawber právě přijal?“

„Má nejmilejší,“ poznamenal pan Micawber – ale zároveň se také podíval tázavě na Traddlese, „na uvažování o podobných otázkách máme před sebou času ještě habaděj.“

„Nikoli, Micawbere, to ne!“ opáčila paní Micawberová. „Tvoje celoživotní chyba je, že se nedíváš dost daleko před sebe. Tvou

povinností je kvůli rodině, když už ne kvůli sobě samému, obsáhnout bystrozrakým pohledem i nejzazší bod obzoru, ke kterému tě mohou tvé schopnosti dovést.“

Pan Micawber si odkašlal a vypil svůj punč s výrazem nesmírného uspokojení – s očima dosud upřenýma na Traddlese, jako by chtěl slyšet jeho mínění.

„Nu, tahle věc se má prostě tak, paní Micawberová,“ řekl Traddles, aby ji šetrně připravil na pravdu, „myslím totiž, holá prozaická skutečnost, víte...“

„Správně, můj drahý pane Traddlesi,“ řekla paní Micawberová, „o věci tak důležité chci mluvit tak prozaicky a do písmene přesně, jak se jen dá.“

„... je taková,“ pokračoval Traddles, „že toto odvětví právního oboru i v případě, že by pan Micawber dosáhl postavení skutečného právního zástupce...“

„Naprosto správně,“ přitakala paní Micawberová. („Wilkinsi, silháš, a jestli nepřestaneš, tak ti to už zůstane!“)

„... s tím nemá co dělat. O takové vysoké hodnosti se může ucházet jedině diplomovaný advokát; a diplomovaným advokátem se nemůže pan Micawber stát jinak, než že se dá zapsat jako kandidát na některou právníckou kolej a bude pět let studovat.“

„Rozumím vám dobře?“ řekla paní Micawberová se svým nejvlídnějším rozšafným výrazem. „Mám to chápat tak, můj drahý pane Traddlesi, že by se pan Micawber po uplynutí té doby mohl o hodnost soudce nebo kancléře ucházet?“

„Ucházet by se *mohl*,“ odpověděl Traddles se silným důrazem na posledním slově.

„Děkuji vám,“ řekla paní Micawberová. „To mi úplně stačí. Jestli se věc má tak a jestli se pan Micawber nastoupením té služby lehkomyšlně nevzdává nějakých práv, pak jsem bez obav a klidná. Mluvím,“ řekla paní Micawberová, „samozřejmě jako žena; ale odjakživa jsem toho mínění, že pan Micawber má to, čemu tatíček

říkával, dokud jsem ještě žila doma, právnické buňky; a doufám, že pan Micawber teď vstupuje na pole činnosti, kde se tyto buňky rozvinou a v plné síle uplatní.“

Úplně věřím, že se pan Micawber okem těch svých právnických buněk už viděl v křesle lorda kancléře předsedat horní sněmovně. Zálibně si přejel rukou po lysé lebce a řekl s okázalou odevzdaností:

„Má nejmilejší, nebudeme předbíhat úradky osudu. Jestliže mi je souzeno nosit paruku, jsem na takové důstojenství připraven alespoň zevnějškem,“ řekl narážkou na svou holohlavost. „Nelituji svých vlasů,“ pokračoval pan Micawber, „a docela možná, že jsem jich pozbyl se zvláštním určením. Nemohu říci; kdo ví? Je mým úmyslem, můj drahý Copperfelde, dát synovi vzdělání pro kněžskou dráhu; nebudu zapírat, že už kvůli němu bych byl šťasten, kdybych dosáhl vysokého postavení.“

„Pro kněžskou dráhu?“ řekl jsem, zatím co jsem v přestávkách ještě stále uvažoval o Uriášovi Heepovi.

„Ano,“ řekl pan Micawber. „Má pozoruhodný diškant a začne jako kůrový zpěvák. Náš pobyt v Canterbury a naše místní známosti mu nepochybně umožní, aby získal místo, které by se v katedrálním sboru po případě uprázdnilo.“

Když jsem znovu pohlédl na mladého pána Micawbera, viděl jsem v jeho obličeji zvláštní výraz, jako by mu hlas seděl až za obočím; a odtamtud podle všech známek za chvíli také vycházel, když nám (měl totiž na vybranou buď zpívat, nebo jít spát) zapěl „Ov-čá-ci, čtve-rá-ci“. Společnost zahrnula jeho zpěvní číslo štědrou chválou a přešla potom k hovoru o všeobecných námětech; a protože jsem měl svého zoufalého odhodlání příliš plnou hlavu, abych dokázal tajemství o svých změněných poměrech udržet, všechno jsem manželům Micawberovým vylíčil. Nedovedu vyjádřit, jak úžasnou radost oběma způsobilo pomýšlení, že teta je v tísní, a jakou spokojenost a zvlášť přátelskou náladu to u nich vyvolalo.

Když jsme došli skoro k poslednímu kolu punče, obrátil jsem se na Traddlese a připomněl mu, že se nesmíme se svými přáteli rozejít, aniž jim napřed ještě popřejeme zdraví, štěstí a zdar na jejich nové životní dráze. Poprosil jsem pana Micawbera, aby naplnil sklenice, s přiměřenou obřadností jsem pronesl přípitek, jemu jsem přes stůl potrásl rukou a paní Micawberovou jsem na paměť takové slavnostní události políbil. V prve jmenovaném projevu mě Traddles napodobil, ale nepovažoval se za přítele dost starého, aby se odvážil i projevu druhého.

„Můj drahý Copperfield,“ pravil pan Micawber, když s palci v kapsičkách u vesty vstal, „druh mého mládí, smím-li si takový výraz dovolit – a můj ctěný přítel Traddles, smím-li se odvážit ho tak nazvat –, mi jistě dovolí, abych jim jménem paní Micawberové, svým i našeho potomstva slovy co nejvřelejšími a nejjednoznačnějšími vyslovil za jejich přání dík. Lze zajisté očekávat, že v předvečer stěhování, které nás přenese do zcela nového života,“ pan Micawber hovořil, jako by odjížděli pět set tisíc mil daleko, „pronesu několik slov na rozloučenou k dvěma takovým přátelům, jaké vidím před sebou. Ale všechno, co jsem hodlal po této stránce říci, jsem už řekl. Ať už vlivem učené profese, již se právě mám stát nepatrným členem, dosáhnu ve společnosti postavení jakkoli vysokého, vynasnažím se, abych mu nebyl k necti, a paní Micawberová mu jistě bude jen ozdobou. Pod přechodným tlakem peněžních závazků, uzavřených s úmyslem co nejdříve je vyrovnat, jež však zůstaly vinou snůšky okolností nevyrovnány, jsem se musil podrobit nutnosti odít se maskou, která se mi přímo pudově hnusí – mám na mysli brýle –, a přivlastnit si jméno, na něž si nemohu činit žádný zákonný nárok. Všechno, co mi v tomto směru zbývá dodat, je pouze to, že mračna nad ponurým obzorem se rozplynula a na vrcholcích vysokých horstev se opět jednou rozkročil bůh denního jasu! Toto pondělí, až o čtvrté hodině odpolední dostavník dojede do Canterbury, stane má noha na rodné hroudě – a mé jméno bude opět Micawber!“

Když pan Micawber tuto řeč skončil, opět se posadil a s vážnou důstojností vypil dvě sklenice punče za sebou. Potom začal velmi slavnostně znovu:

„Než se zde rozloučíme nadobro, zbývá mi udělat ještě jedno, a to jest, vykonat jistý akt spravedlnosti. Můj přítel, pan Tomáš Traddles, mi ve dvou rozličných případech ochotně vypomohl tím, že mi na dvě směnky propůjčil své jméno, smím-li té běžné fráze použít. V prvním případě zůstal pan Tomáš Traddles – řekněme zkrátka – prostě v kaši. Lhůta druhé směnky dosud nevypršela. Částka prvního úpisu, jak se domnívám,“ tu pan Micawber pozorně nahlédl do poznámek, „činila dvacet tři libry, čtyři šilinky, devět a půl pence; a druhého, podle mého záznamu o té transakci, osmáct liber, šest šilinků, dvě pence. Tyto částky dávají dohromady součet, pakliže je můj výpočet správný, čtyřicet jedna liber, deset šilinků, jedenáct a půl pence. Přítel Copperfield mi snad prokáže laskavost a součet ověří, ano?“

Vyhověl jsem mu a zjistil jsem, že součet souhlasí.

„Opustit tuto metropoli,“ řekl pan Micawber, „i svého přítele, pana Tomáše Traddlese, aniž se napřed vypořádám s finanční stránkou tohoto závazku, by mi tížilo mysl měrou nesnesitelnou. Připravil jsem tudíž pro svého přítele, pana Tomáše Traddlese, a právě zde v ruce držím listinu, která žádaný účel splňuje. Dovoluji si svému příteli, panu Tomáši Traddlesovi, odevzdat svou osobní směnku na částku čtyřiceti jedné libry, deseti šilinků, jedenácti a půl pence a jsem šťasten, že znovu získávám svou morální důstojnost a vím, že opět jednou mohu před svým bližním napřímít páteř!“

Po tomto úvodu (který ho velice dojal) vložil pan Micawber řečnou osobní směnku do rukou Traddlesovi a pravil, že mu v každém směru přeje do života všechno nejlepší. Jsem přesvědčen, nejenom že pan Micawber považoval tento čin za rovnocenný hotovému zaplacení, ale že ani sám Traddles rozdíl mezi obojím hned docela nepochopil, dokud neměl čas si to rozvážit.

Na podkladě tohoto čestného činu krácel pan Micawber před svým bližním s páteří tak napřímenou, že jeho hrud', když nám svítil ze schodů, vypadala o polovinu širší než před tím. Rozloučili jsme se obapolně velmi srdečně, a když jsem doprovodil Traddlese až k jeho domovním dveřím a ubíral se pak domů sám, tu jsem si mezi úvahami o všelijakých jiných podivnostech a nedůslednostech pomyslíl, že – ať už je pan Micawber živel sebenespolehlivější – jedině nějaké jeho soucitné vzpomínce, s níž na mne v paměti pohlíží jako na svého dětského podnájemníka, vděčím pravděpodobně za to, že se s žádostí o peníze jaktěživ neobrátil na mne. Zaručeně bych nebyl měl dost mravní síly, abych takovou žádost odmítl; a vůbec nepochybuji, že to věděl (budiž mu to připsáno k dobru) právě tak dobře jako já.

KAPITOLA TŘICÁTÁ SEDMÁ

Malá sprcha

Vedl jsem svůj nový život už déle než týden a byl jsem v oněch úžasných praktických rozhodnutích, o nichž jsem cítil, že je kritická doba vyžaduje, pevnější než kdy předtím. Stále ještě jsem chodil nesmírně rychle a stále ještě jsem měl celkový dojem, že dělám pokroky. Stanovil jsem si jako pravidlo, že ze sebe při vší práci, které věnuji své síly, vydám prostě všechno, co mohu. Udělal jsem ze sebe úplnou oběť sama sebe. Dokonce jsem se i trochu obíral nápadem dát se na zeleninovou životosprávu, neboť jsem si jaksi nejasně představoval, že změním-li se v býložravého živočicha, budu tím přinášet oběť Doře.

Milá Dora neměla až dosud o mé zoufalé rozhodnosti o nic víc potuchy, než kolik jí matně napověděly mé dopisy. Ale přišla další sobota a tu sobotu večer měla Dora být u slečny Millsové; a až pan Mills odejde do whistového klubu (což mi ven na ulici telegraficky oznámí ptačí klec, postavená v prostředním okně salonu), měl jsem k ní přijít na čaj.

Tou dobou jsme se v Buckingham Streetu už úplně zabydlili a pan Dick tam pokračoval v opisování listin v rozpoložení dokonale blaženém. Teta dobyla rozhodného vítězství nad paní Cruppovou tím, že ji vyplatila, vyhodila z okna první konev, kterou paní Cruppová na schodech políčila, a osobně chránila celou cestu po schodišti nahoru i dolů výpomocnou posluhou, kterou zjednala mimo dům. Tato rázná opatření naplnila ňadra paní Cruppové takovou hrůzou, že se stáhla do své kuchyně pod dojmem, že teta je šílená. Tetě však bylo ze srdce jedno, co si o ní paní Cruppová nebo vůbec kdo jiný myslí, a poněvadž tuto domněnku spíš podporovala, než aby ji hleděla zeslabit, ta do nedávna výbojná paní Cruppová v několika

dnech tak schlípla, že než by se s tetou setkala na schodech, raději schovávala svou tělnatou postavu za dveřmi – při čemž jí notný cíp flanelové spodničky vyčuhoval ven – nebo se skrčila někam do tmavého kouta. To bavilo tetu měrou tak nevýslovnou, že – podle mého dnešního domnění – přímo s rozkoší bloumala po schodech nahoru a dolů, s kloboukem bláznivě nasazeným na vršíčku hlavy, právě ve chvílích, kdy se jí paní Cruppová mohla nejspíš připlést do cesty.

Teta, žena neobyčejně pořádkumilovná a vynalézavá, zlepšila uspořádání naší domácnosti v tolika drobných věcech, že jsem si připadal spíš bohatší než chudší. Mezi jiným proměnila kuchyňku v mou šatnu a pro mou potřebu koupila a přizdobila postel, která ve dne vypadala do té míry jako knihovna, jak to jen u postele bylo možné. Byl jsem předmětem její ustavičné úzkostlivé péče a ani sama chudák moje matka by mě nebyla mohla milovat vřeleji ani se horlivěji starat, jak mě učinit šťastným.

Peggotka považovala za velké vyznamenání, že směla při těchto pracích přiložit ruku k dílu, a třebaže se ve vztahu k tetě dosud od všech zbytků dávného pocitu uctivé bázně neoprostila, dostalo se jí už tolika náznaků přízně a důvěry, že nyní byly s tetou nejlepší možné přítelkyně. Nadešel však čas (mluvím o sobotě, kdy jsem měl přijít k slečně Millsové na čaj), kdy se Peggotka musila už vrátit domů a ujmout se výkonu povinností, k nimž se v Hamově zájmu uvolila. „Tak sbohem, Barkisová,“ řekla teta, „a dávejte na sebe pozor! Na mou věru, jaktěživa bych si nebyla pomyslela, že vás někdy budu nerada ztrácet.“

Doprovodil jsem Peggotku na dostavníkovou stanici a počkal jsem, až odjela. Při loučení plakala a svěřila mé přátelské péči bratra, jako to už udělal Ham. Od té doby, co pan Peggotty v tom slunném odpoledni odešel, jsme o něm ještě vůbec neslyšeli.

„A teď, můj milovaný, zlatý Davy, poslouchejte!“ řekla Peggotka. „Kdybyste, zatím co se budete ještě učit, potřeboval na útratu nějaké

peníze nebo kdybyste, můj zlatý, až budete mít učení odslouženo, nějaké potřeboval, abyste se mohl zařídit pro sebe (a určitě je budete potřebovat v jednom nebo v druhém případě nebo v obou, zlatíčko), tak kdopak má větší právo žádat, aby vám je směl půjčit, než já, stará hloupá Peggotka té mé líbezný děvečky?“

Nebyl jsem tak zarputile samostatný, abych odpověděl něco jiného, než že jestli si vůbec někdy od někoho vypůjčovat budu, tak si vypůjčím od ní. Myslím, že kromě skutečným přijetím velké částky hned tam na místě jsem nemohl Peggotce udělat větší radost ničím jiným než tímto slibem.

„A ještě něco, můj zlatý!“ zašeptala mi Peggotka. „Řekněte tomu krásnému andílkovi, že bych ji byla tolik ráda viděla, třeba jenom na minutku! A řekněte jí, až si bude mého chlapce brát, tak když vám to bude vhod, ještě před svatbou přijedu a vyparádím vám domeček jako klíčku!“

Prohlásil jsem, že se ho nikdo jiný nebude smět dotknout, a to Peggotku tak rozradostnilo, že odjížděla v docela dobré náladě.

Celý den jsem se ve Dvorech mořil nejrůznějšími plány, že to už dál ani nešlo, a navečer jsem se v určenou dobu odebral do ulice, kde bydlil pan Mills. Pan Mills, který měl hrozný zvyk po obědě si schrupnout, dosud neodešel a v prostředním okně stále ještě nebyla žádná ptačí klec.

Nechal mě venku čekat tak dlouho, až jsem si vřele přál, aby mu klub uložil pokutu za to, že se opozdil. Konečně přece jen vyšel a tu jsem spatřil svou milovanou Doru všet klec vlastníma rukama a vyhlédnout na balkon, aby se po mně rozhlédla, a zase zaběhnout, když viděla, že tam jsem, kdežto Cik zůstal na balkoně a výbojně štěkal na obrovského řeznického hafana na ulici, který by ho byl mohl spolknout jako pilulku.

Dora mi přišla naproti ke dveřím salonu; a Cik se jimi proškrábal ven a div se nepřekulil, jak vrčel v domněnání, že jsem nějaký lupič; a potom jsme všichni tři vešli, celí šťastní a zamilovaní, že to nelze

ani popsat. Ale brzy jsem plamen naší radosti zdusil bezútěšností – ne že bych to byl měl v úmyslu, ale proto, že mi ta věc ležela tak na srdci –, když jsem se Dory bez sebemenší přípravy zeptal, zda by mohla milovat žebráka.

Moje hezká, vyděšená Dorinka! Dovedla s tím slovem v představě spojit jediné žlutou tvář a noční čepici nebo pár berlí a dřevěnou nohu nebo psa s košíčkem na peníze v tlamě nebo zkrátka něco podobného – a vytřeštila na mne oči s nejrozkošnějším úžasem.

„Jak se mě můžeš ptát něco tak pošetilého?“ našpulila se Dora. „Milovat žebráka!“

„Doro, má jediná, nejdražší!“ řekl jsem. „Já jsem žebrák!“

„Jak můžeš být takový blázeňek,“ odpověděla Dora a pleskla mě přes ruku, „a tady sedět a povídat mi takové pohádky? Navedu Cika, aby tě kousl!“

Její dětinské chování pro mne sice bylo vrcholem vši roztomilosti na světě, ale přece jsem se musil vyslovit úplně jasně, a proto jsem vážně opakoval:

„Doro, živote můj, jsem tvůj ožebračený David!“

„Povídám, že navedu Cika, aby tě kousl,“ řekla Dora a pohodila lokýnkami, „jestli budeš tak směšně mluvit!“

Ale tvářil jsem se tak vážně, že Dora přestala natřásat lokýnky, položila mi rozechvělou ruku na rameno a z počátku vypadala polekaně a úzkostlivě a potom se rozplakala. To bylo strašné. Padl jsem u kanapíčka na kolena, hladil jsem ji a úpěnlivě prosil, aby mi nerval srdce; ale nějakou chvíli se chudák Dorinka nezmohla na nic jiného než na volání: Ach jeje! Ach jeje! A Bože, jak je vystrašená! A kdeže je Julie Millsová? A Bože, ať ji odvedu k Julii Millsové a jdu prosím pryč! – a naříkala, až jsem div nebyl bez sebe.

Po úmorném prošení a domlouvání jsem Doru konečně přiměl, aby se na mne podívala – s vyděšeným výrazem v obličeji, který jsem pomaličku ukonejšil, až vyjadřoval jenom lásku a Dořina sametová hezká tvářička spočinula na tváři mé. Potom jsem ji oběma rukama

objal a řekl jsem jí, jak ji miluji, jak vřele, úžasně vřele ji miluji; jak cítím povinnost jí nabídnout, že ji zprostím zasnubního slibu, když jsem teď chudý; že bych to nikdy nesnesl, kdybych ji ztratil, a byl do smrti učiněná troska; že nemám z chudoby strach, nemá-li ho ona, protože ona dodává mé paži síly a mému srdci vznětu; že už nyní pracuji s odvahou, jakou nezná nikdo než milující; že jsem začal být praktický a pohlížet do budoucnosti; že krušně vydělaná suchá kůrka je chutnější než zděděná hostina. To a ještě mnohem víc v témž smyslu jsem pronesl v návalu horečné výmluvnosti, která silně překvapovala i mne, ačkoliv jsem o tom přemýšlel dnem i nocí hned od chvíle, kdy mě teta tak udivila.

„Patří tvé srdce ještě mně, Doro drahá?“ zeptal jsem se zaníceně, poněvadž jsem podle toho, jak se ke mně vinula, nemohl nevědět, že ano.

„Ach ano!“ zvolala Dora. „Ach ano, patří celé tobě. Ach, jen mě už tak nestraš!“

Já a strašit? A Doru?

„Nemluv o tom, že jsi chudý a že těžce pracuješ!“ řekla Dora a přitulila se ke mně ještě víc. „Ach ne, nemluv o tom!“

„Zlatíčko moje nejdražší,“ začal jsem, „krušně vydělaná suchá kůrka...“

„Ach ano! Ale já už nechci o kůrkách nic slyšet!“ řekla Dora. „A Cik musí den co den v poledne dostat skopovou kotletu, nebo jinak umře!“

Její neodolatelné dětinské způsoby mě okouzlovaly. Vysvětlil jsem Doře láskyplně, že Cik bude dostávat svou skopovou kotletu s obvyklou pravidelností. Načrtl jsem jí obrázek naší skromné domácnosti, v níž budeme z mé práce žít na vlastních nohou – a vkreslil jsem do něho domeček, který jsem viděl v Highgatu, i s tetou v hořejším pokoji.

„Ted' tě už snad nestraším, Doro, že ne?“ řekl jsem něžně.

„Ach ne, ne!“ zvolala Dora. „Ale doufám, že tvá teta zůstane zalezlá ve svém pokoji co nejvíc. A doufám, že to není žádná hádavá bába!“

Bylo-li možné, abych miloval Doru ještě víc než předtím, jsem si jist, že jsem ji víc miloval – ale přesto jsem cítil, že je s ní trochu těžké pořízením. Zchlazovalo to mou sotva zrozenou horlivost, když jsem shledával, jak je těžké naočkovat tu horlivost i jí. Ale zkusil jsem to znovu. Když byla zase docela ve své míře a čechrala v prstech uši Cikovi, který jí ležel na klíně, zvážněl jsem a zeptal jsem se:

„Má jediná! Smím ti ještě něco říci?“

„Ach, prosím tě, nebud' takový rozumbrada,“ odpověděla Dora žadonivě, „protože mě to tolik leká!“

„Srdíčko zlaté,“ bránil jsem se, „nic z toho všeho tě přece nemusí lekat! Rád bych jenom, aby ses na to dívala docela jinak. Rád bych, Doro, aby tě to posilovalo a podněcovalo!“

„Ach, když to je tak hrozné!“ zvolala Dora.

„Není, zlato moje. Vytrvalost a síla vůle nám umožní překonat věci mnohem horší.“

„Ale já nemám vůbec žádnou sílu,“ řekla Dora a pohodila lokýnkami. „Že nemám, Ciku! – Ach, dej pusinku Cikovi a bud' přece milý!“

Bylo nemožné odolat a nepolíbit Cika, když mi ho k tomu účelu nastrkovala a sama špulila svou svěží růžovou hubičku k polibku, zatím co úkon řídila a trvala na tom, že se musí provést naprosto souměrně, přesně doprostřed čumáčku. Učinil jsem, jak mi nakázala – vzal jsem si pak za svou poslušnost odměnu – a Dora svým kouzlem odčarovala vážnější náladu na nevím jak dlouho.

„Ale, má milovaná Doro,“ řekl jsem, když se mi vážná nálada konečně znovu vrátila, „chtěl jsem ti ještě něco povědět.“

Sám předseda arcibiskupského pozůstalostního soudu by se do ní snad byl zamiloval, kdyby ji byl viděl, jak sepjala ručky a zdvihla je a prosila mě a žadonila, jen abych ji už nestrašil!

„Vždyť já tě opravdu nechci strašit, miláčku sladký!“ ujišťoval jsem ji. „Ale Doro, zlato moje, kdyby sis tak občas uvědomila – nijak malomyslně, víš, to dávno ne! –, ale kdyby sis tak občas uvědomila – jenom aby ses posílila –, že jsi snoubenkou chudého člověka...“

„Ne, ne! Prosím tě, neříkej to!“ zvolala Dora. „Je to tak hrozně strašlivé!“

„Ale dušinko, vůbec ne!“ řekl jsem zvesela. „Kdyby sis to občas uvědomila a sem tam se trochu zajímala o domácnost svého papá a pokusila se trochu naučit – dělat třeba domácí účty...“

Chudinka Dora přijala tento návrh s něčím, co bylo napůl vzlyk a napůl výkřik.

„... tak by nám to později bylo úžasně užitečné,“ pokračoval jsem. „A kdybys mi slíbila, že sem tam nakoukneš – do malé kuchařky, kterou bych ti poslal, bylo by to pro nás oba tak skvělé, protože naše stezka životem, Doro moje jediná,“ řekl jsem, jak jsem se tím námětem rozehříval, „je teď kamenitá a hrbolatá a je jenom na nás, abychom si ji uhladili. Musíme si cestu k budoucnosti probojovat. Musíme být stateční! Máme v cestě překážky a ty překážky musíme překonat a rozdrtit!“

Řečnil jsem s plnou vervou dál, pěst zaťatou a tvář nadšením v jednom plameni – bylo však zbytečné pokračovat. Řekl jsem už dost. Provedl jsem to už zas. Ach, je tak vystrašená! Ach, kde je Julie Millsová? Ach, ať ji dovedu k Julii Millsové a jdu prosím pryč! Naříkala zkrátka tak, že jsem byl skoro bez sebe a pobíhal po saloně jako šílený.

Myslíl jsem, že jsem ji tentokrát zabil. Kropil jsem jí obličej vodou. Padl jsem na kolena. Rval jsem si vlasy. Zatracoval jsem sám sebe co bezohledného surovce a nemilosrdného netvora. Žebrał jsem, aby mi odpustila. Zapřísahal jsem ji, aby se na mne podívala. Vydrancoval jsem šicí kazetu slečny Milisové, kde jsem hledal lahvičku s čpavou solí, a místo té jsem v blouznivých mukách dával Doře čichat k jehelníčku ze slonoviny a rozsypal jí všechny jehly po šatech. Zaťatými pěstmi jsem hrozil Cikovi, který vyváděl stejně

zuřivě jako já. Dopustil jsem se všech bláznivých pošetilostí, jaké se vůbec provést daly, a byl jsem s rozumem víc než v koncích, když vtom do pokoje vešla slečna Millsová.

„Kdo tohle udělal!“ zvolala slečna Millsová a chvátala na pomoc Doře.

Odpověděl jsem: „Já, slečno Millsová! Já to udělal. Zde vizte vraha!“ – nebo nějaká podobná slova – a schoval jsem obličej před světlem světa do polštářování kanapíčka.

Zprvu si slečna Millsová myslila, že to byla hádka a že jsme málem na pokraji saharské pouště; ale brzy poznala, jak se věci mají, protože moje drahá milující Dorinka ji objala, začala vykřikovat, že jsem „chudý nádeník“, a potom volala po mně, objala mě a ptala se, zda jí dovolím, aby mi darovala všechny své peníze, a potom padla kolem krku slečně Millsové a vzlykala, jako by jí bylo to něžné srdíčko puklo.

Slečna Millsová se jistě musela narodit jen proto, aby pro nás byla požehnáním. Zjistila si ode mne v stručnosti, o co vlastně jde, ukonejšila Doru a ponenáhlu ji přesvědčila, že nejsem nádeník – ze způsobu, jak jsem věc vylíčil, si Dora patrně vyvodila, že jsem kopáč na navigaci, kde celý den balancuji sem a tam na prkně a vozím kolečko –, a tak nás zase smířila. Když jsme se úplně uklidnili a Dora si odešla nahoru omýt oči růžovou vodou, zazvonila slečna Millsová pro čaj. V mezidobí, které nastalo, jsem slečně Millsové řekl, že je provždy mou přítelkyní a že by mi dřív muselo srdce přestat bít, než bych zapomněl na její porozumění.

Pak jsem slečně Millsové vyložil to, co jsem se s tak velkým nezdarem snažil vyložit Doře. Slečna Millsová odpověděla celkem vzato v ten smysl, že spokojenost v chudé chaloupce je lepší než studená nádhera paláce, a kde je láska, tam že je všechno.

Řekl jsem slečně Millsové, to že je svatá pravda a kdože by to měl vědět líp než já, jenž miluje Doru láskou, jakou dosud nepoznal žádný smrtelník? Ale když slečna Millsová malomyslně poznamenala, že by pro některá srdce bylo věru úlevou, kdyby tomu bylo opravdu

tak, vysvětlil jsem jí s omluvou, že si platnost tohoto výroku dovoluji omezit na smrtelníky rodu mužského.

Potom jsem slečnu Millsovou požádal, aby mi řekla svůj názor, zda mým návrhům, jež jsem považoval za nutné předložit a jež se týkaly domácích účtů, vedení domácnosti a kuchařské knížky, přikládá nějakou praktickou cenu, nebo ne.

Po krátké úvaze odpověděla slečna Millsová takto:

„Budu s vámi mluvit přímo, pane Copperfelde. Duševní útrapy a zkoušky nahrazují u některých povah počet let, a budu s vámi proto mluvit tak přímo, jako bych byla matka abatyše. Nikoliv! Tyto návrhy se pro naši Doru nehodí. Naše nejdražší Dora je miláčkem přírody. Je to dítě zosobněné světlo, vzdušná lehkost a radost. Neváhám přiznat, že kdyby se s tím něco dělat dalo, pak by to snad cenu mělo, ale –“ A slečna Millsová zavrtěla hlavou.

Toto závěrečné přiznání slečny Millsové mi dodalo odvahy, abych ji požádal, kdyby se jí snad naskytla příležitost a ona mohla Dořinu pozornost k takovým přípravám na vážný život přilákat, zda by ji pro Dořino dobro využila? Slečna Millsová přisvědčila s takovou ochotou, že jsem ji požádal dále, zda by si nevzala na starost tu kuchařskou knížku, a kdyby někdy dokázala Doru přemluvit, aby ji přijala, aniž při tom Doru vystraší, zda by se laskavě neuvolila tu vrcholnou službu mi prokázat. Slečna Millsová se podjala i tohoto důvěrného poslání, ale mnoho nadějí si nedělala.

A Dora se vrátila, rozkošné stvořeníčko, taková pastva pro oči, že jsem skutečně zapochyboval, má-li ji kdo s něčím tak přízemním vůbec trápit. A tolik mě milovala a byla tak kouzelná (obzvláště, když nutila Cika, aby se postavil na zadní nohy a prosil o topinku, a když dělala, jako by mu za trest za jeho neposlušnost ten jeho čumáček tiskla na horkou čajovou konvici), že jsem si při pomyšlení, jak jsem ji vystrašil a rozplakal, připadal jako nějaký netvor, který vpadl do komnaty víly.

Po čaji přišla na řadu její kytara a Dora zpívala tytéž sladké francouzské písničky o tom, jak je nemožné, nikdy a za nic na světě, přestat tančit tralala tralala, až jsem se cítil ještě větším netvorem než předtím.

Naši radost zkalila jen jedna událost a k té došlo chvíličku před mým odchodem, kdy slečna Millsová náhodou prohodila nějakou poznámku o zítřejším ránu a mně při tom nešťastně uklouzlo, že když se teď musím tak přičiňovat, vstávám o páté hodině. Jestli si snad Dora představovala, že jsem nějaký soukromý hlídač, to nejsem s to říci; ale udělalo to na ni silný dojem a od té chvíle už ani nehrála, ani nezpívala.

Když jsem jí dával sbohem, ještě stále jí to leželo v hlavě a roztomilým, mazlivým způsobem – jako bych byl nějaká její panenka, myslíval jsem si – mi řekla: „V pět hodin mi vstávat nesmíš, ty da-rebo! To je učiněný nesmysl!“

„Moje zlatá,“ namítl jsem, „mám přece práci, kterou musím udělat.“

„Ale ty ji nesmíš dělat!“ odpověděla Dora. „Nač bys ji dělal?“

Bylo nemožné říci té líbezně překvapené tváříčce jinak než ve-sele a hravě, že abychom mohli žít, musíme pracovat.

„Chm! Jak směšné!“ zvolala Dora.

„Jak bychom mohli bez práce žít, Doro?“ zeptal jsem se.

„Jak? – Nějak!“ řekla Dora.

Zřejmě si myslila, že otázku nadobro rozhodla, a dala mi přímo z hloubi svého nevinného srdce hubičku tak vítězoslavnou, že bych nebyl její pýše na tuto odpověď srazil hřebínek snad ani za celé království.

Nu, miloval jsem ji a nepřestal jsem ji milovat i dál nepopsatelně vřele, naprosto a bez výhrad. Ale zatím co jsem rovněž nepřestal usilovně pracovat a pilně udržovat žhavá všechna železa, která jsem měl právě v ohni, leckdy jsem večer sedával proti tetě a přemýšlel a přemýšlel o tom, jak jsem tehdy Doru vystrašil a jak nejlépe bych si cestu tím pralesem překážek proklestil s pouzdrem na kytaru v ruce – až mi často připadalo, že mi vlasy šedivějí až do běla.

KAPITOLA TŘICÁTÁ OSMÁ

Rozchod společníků

Své rozhodnutí, které se týkalo parlamentních debat, jsem nenechal vychladnout. To bylo jedno z želez, jež jsem začal okamžitě žhavit, a jedno z želez, jež jsem udržoval žhavé a kul s vytrvalostí, které se mohu dodnes poctivě obdivovat. Koupil jsem si osvědčenou soustavu vznešeného umění a tajemství těsnopisu (která mě stála deset a půl šilinku) a pohroužil jsem se do moře spletitostí, jež mě v několika týdnech přivedly na pokraj šílenství. Rozličné významy, přisuzované tečkám, které v jedné určité poloze znamenaly to a to a v jiné určité poloze zase něco jiného, docela odlišného, podivuhodné šprýmy, jež si z člověka tropily kroužky, nevysvětlitelné následky, jež vyvolávala znaménka podobná muším nožičkám, úžasné účinky obloučku na nepravém místě – to vše mě nejenom trýznilo v hodinách bdění, ale zjevovalo se mým očím dál i ve spánku. Když jsem se jako slepec protápal těmito obtížemi a osvojil si abecedu, která už sama o sobě byla tajemná jako egyptský chrám, tu přede mnou vyvstala řada nových hrůz, zvaných samoznaky, nejtyranštějších to znaků, jaké jsem kdy poznal, které na příklad tvrdily, že můří noha jako vlasek pavučiny znamená „očekávání“ a že inkoustem načrtnutá rachejtle se píše místo „nevýhodný“. Když jsem si vtloukl tyto motaniny do hlavy, seznal jsem, že mi z ní vyhnaly všechno ostatní; a když jsem pak začal znovu od začátku, zapomněl jsem zase je, a zatím co jsem je v paměti sbíral dohromady, ostatní drobty celé soustavy jsem ztrácel. Zkrátka, zoufalstvím mi div srdce nepuklo.

A bylo by mi možná puklo doopravdy, nebýt Dory, která byla mé bouří zmítané lodičce oporou a kotvou. Každý klikyhák v učebnici byl sukovatý dub v pralese překážek a já je nepřestával kácet jeden

po druhém s takovou vervou, že jsem ve třech či čtyřech měsících byl s to udělat pokus s jedním z našich nejlepších řečníků ve Dvorech. Myslíte, že někdy zapomenu, jak se mi ten znamenitý řečník utrhl, ještě než jsem vůbec začal psát, a nechal mou negramotnou tužku škobrtat po papíře jako v záchvatu tance sv. Víta?

Bylo docela jasné, takhle že to nepůjde. Pustil jsem se tuze vysoko a takhle bych se byl nikdy nikam nedostal. Uchýlil jsem se o radu k Traddlesovi a ten mi nabídl, že by mi s občasným odmlčením diktoval řeči rychlostí přiměřenou mým slabým znalostem. S velkou vděčností za takovou přátelskou pomoc jsem jeho nabídku přijal a dlouhou dobu jsme vždy večer, skoro každý večer, když jsem se vrátil od doktora Stronga, měli v Buckingham Streetu jakýsi domácí parlament.

Rád bych viděl takový parlament někde jinde! Teta a pan Dick představovali vládní stranu nebo opozici (jak se právě hodilo) a Traddles, který si vzal na pomoc Enfieldova „Řečníka“ nebo svazek parlamentních řečí, je hřímavým hlasem neslýchaně napadal. Traddles stával u stolu s prstem na stránce, aby neztratil místo v textu, pravicí šermoval nad hlavou a hned jako Pitt, hned jako Fox, Sheridan, Burke, lord Castlereagh, vikomt Sidmouth nebo Canning se vybičoval do nejprudšího žáru a chrlil ze sebe nejdrtivější obžaloby tetiny i páně Dickovy rozmařilosti a prohnílosti, zatím co já sedával s blokem na koleně kousek od něho a pachtil jsem se za ním, co mi síly stačily. V nedůslednosti a bezohlednosti by Traddlese nebyl předčil žádný skutečný politik. V rozpětí jediného týdne se bil za všechny možné politické směry a vyvěsil na žerdě všech možných stran kdekterý prapor na světě. Teta se tvářila velmi podobně jako neochvějný kancléř pokladu a sem a tam, když se jí zdálo, že toho místo v řeči vyžaduje, prohodila jednu dvě poznámky: „Slyšte!“ nebo „Ne!“ nebo „Ó!“, což bylo pro pana Dicka (dokonalého urozeného statkáře) po každé pokynem, aby po ní totéž zvolání se zápallem opakoval. Ale na pana Dicka se během jeho parlamentní

kariéry snesla vina za věci tak závažné a svalila odpovědnost za následky tak strašlivé, že mu to někdy až znepokojovalo mysl. Jak se domnívám, začal se už skutečně bát, že doopravdy páchal skutky, které směřovaly k smetení britské ústavy a zhoubě vlasti.

Často a často jsme pokračovali v těchto debatách, až hodiny ukazovaly půlnoc a svíčky už dohořivaly. Výsledek tolika vydatných cvičení byl, že jsem časem začal držet s Traddlesem krok docela slušně a že bych byl skákal radostí, kdybych byl měl i jen sebeslabší ponětí, co moje zápisy vlastně znamenají. Ale přečíst, co jsem napsal, bylo úplně stejné, jako bych byl opsal všechny čínské nápisy na celém lodním nákladu čajových beden nebo zlatá písmena na honosných červených a zelených lahvích, kolik jich jen ve všech lékárnách je!

Nezbývalo nic jiného než se vrátit a začít zase úplně znova. Bylo to velmi trpké, ale já se, i když s těžkým srdcem, vrátil a hlemýždím tempem jsem se začal pracně a soustavně prodírat týmiž nudnými základy zase znovu, při čemž jsem ustával v psaní, abych důkladně prozkoumal kdejakou tečičku v cestě, ať byla, kde byla, a s nejzoufalejším úsilím jsem se snažil vštípit si ty záludné znaky do oka, kdekoli jsem na ně narazil. Do kanceláře jsem přicházel vždycky na minutu přesně, k doktorovi také a skutečně jsem se dřel, jak se obecně říká, jako mezek.

Jednoho dne, když jsem jako obvykle přišel do Dvorů, zastihl jsem ve vchodu pana Spenlowa, kterak se tváří nadmíru vážně a sám pro sebe si něco povídá. Protože měl ve zvyku naříkat si na bolení hlavy – měl od přírody krátký krk a úplně vážně věřím, že množství škoru na sobě přeháněl –, znepokojila mě zprvu myšlenka, že mu není po té stránce docela volno; ale brzy mě mé předtuchy zbavil.

Místo aby mé přání dobrého jitra s obvyklou přívětivostí opětoval, zdrženlivým a formálním pohledem si mě změřil a chladně mě požádal, abych ho doprovodil do jisté kavárny, do níž v těch dobách vedly dveře přímo ze Dvorů, a to rovnou z úzkého průchodu do ulice u svatopavelského hřbitova. S krajně znepokojenou myslí

jsem šel s ním a celé tělo mě pálilo, jako by na něm mé obavy pučely poupaty. Když jsem ho nechal jít kousek napřed, protože cesta byla úzká, pozoroval jsem, že nese hlavu nějak pyšně, což bylo zvlášť zlé znamení; a srdce mi sevřela zlá předtucha, že přišel na to, jak se věci s mou milovanou Dorou mají.

Kdybych to nebyl tušil už cestou do kavárny, sotva bych byl mohl nepoznat, kolik uhodilo, když jsem za ním vešel do jednoho pokoje v patře a spatřil v něm slečnu Murdstonovou, zarámovanou pozadím kredence, na níž leželo několik citronů, chráněných poklopenými sklenicemi, a dvě z těch prapodivných skřínek samá hrana a štěrbina, do nichž se zastrkovaly nože a vidličky a které na štěstí pro lidstvo jsou dnes už předpotopní.

Slečna Murdstonová mi podala své chladné nehty a usadila se neúprosně strnule. Pan Spenlow zavřel dveře, pokynul mi, abych si sedl, a sám zůstal stát na koberečku před krbem.

„Buďte tak laskava, slečno Murdstonová,“ řekl pan Spenlow, „a ukažte panu Copperfieldovi, co máte v taštičce.“

Mám dojem, že to byla táž stará kabelka s ocelovým rámečkem, která v dobách mého dětství sklápovala jako past.

V souladu s klapavou sponou stiskla slečna Murdstonová rty a otevřela kabelku – zároveň s tím pootevřela i ústa – a vytáhla můj poslední dopis Doře, přeplněný výrazy něžné náklonnosti.

„Domnívám se, že to je vaše písmo, pane Copperfelde, že?“ pravil pan Spenlow.

Bylo mi horko, a když jsem říkal: „Ano, pane, je,“ slyšel jsem hlas, který se mému skoro vůbec nepodobal.

„Pakliže se nemýlím,“ pravil pan Spenlow, když slečna Murdstonová vytáhla z kabelky balíček dopisů, převázaný kouskem mně předrahé modré stužky, „tyto dopisy pocházejí rovněž z vašeho pera, pane Copperfelde, ne?“

Přijal jsem od ní svazeček s pocitem strašlivé bezútěšnosti, a když jsem v záhlavích zahlédl taková oslovení jako „Má provždy

nejdražší a jediná Doro“, „Můj vroucně milovaný anděli“, „Má na věky posvěcená“ a podobně, zčervenal jsem jako rak a sklopil jsem hlavu.

„Ne, děkuji,“ pravil pan Spenlow chladně, když jsem mu dopisy mechanicky podával zpátky. „Nebudu vás o ně připravovat. Slečno Murdstonová, buďte tak laskava a pokračujte!“

Ten něžný tvor se po krátké zamyšlené prohlídce koberce s velmi kazatelským zanícením vyjádřil takto:

„Musím přiznat, že jsem jistá podezření co do poměru slečny Spenlowové k Davidu Copperfieldovi chovala už delší čas. Pozorovala jsem slečnu Spenlowovou a Davida Copperfielda, když se setkali po prvé, a dojem, který na mne tehdy učinili, nebyl nijak příznivý. Zkušenost lidského srdce je taková...“

„Prokážete mi laskavost, madame,“ přerušil ji pan Spenlow, „když se omezíte jedině na fakta.“

Slečna Murdstonová sklopila oči, pohodila hlavou, jako by toto nevhodné vyrušení s nelibostí odmítala, a s mračnou důstojností pokračovala:

„Jelikož se mám omezit jedině na fakta, podám je tak stroze, jak dovedu. To se snad bude považovat za přijatelný postup výkladu. Jak jsem už řekla, pane, jistá podezření co do poměru slečny Spenlowové k Davidu Copperfieldovi jsem chovala už delší čas. Často jsem se pokoušela objevit nezvratné potvrzení těchto podezření, ale bez výsledku. Chránila jsem se tudíž otci slečny Spenlowové se s nimi svěřit,“ tu se na něho přísně zadívala, „neboť vím, jak málo zpravidla bývá v takových případech ochoty přiznat zásluhu za svědomité plnění povinností.“

Pan Spenlow vypadal, jako by ho bylo mužně vyzývané a strohé chování slečny Murdstonové zastrašilo, a pokusil se její přísnost zahnat lehkým smířlivým mávnutím ruky.

„Když jsem se po čase své nepřítomnosti, zaviněné sňatkem mého bratra, vrátila do Norwoodu,“ pokračovala slečna Murdstonová

pohrdavým tónem, „a když se slečna Spenlowová vrátila z návštěvy u své přítelkyně slečny Millsové, tu mi připadalo, že mi chování slečny Spenlowové zavadává víc důvodů k podezření než předtím. Pozorovala jsem tudíž slečnu Spenlowovou bedlivě.“

Drahá, něžná Dorinka, tak nevědomá toho, že ji hlídá oko té dračice!

„Přesto,“ pokračovala slečna Murdstonová, „jsem až do včerejšího večera nenarazila na jediný důkaz. Zdálo se mi totiž, že slečna Spenlowová dostává příliš mnoho dopisů od své přítelkyně slečny Millsové; jelikož slečna Millsová je její přítelkyní s plným souhlasem otcovým,“ další pádný šleh na adresu pana Spenlowa, „nebylo na mně, abych se do toho vměšovala. Není-li mi již dovoleno zmínit se o přirozené zkaženosti lidského srdce, pak mi aspoň bude – musí být – dovoleno zmínit se prozatím o nemístně věnované důvěře.“

Pan Spenlow omluvně hlesl jakoby na souhlas.

„Včera večer po čaji,“ pokračovala slečna Murdstonová, „jsem pozorovala psíka, jak skáče po saloně, válí se a vrčí a rve něco v zubech. Řekla jsem slečně Spenlowové: ‚Doro, co to má ten pes v zubech? Je to papír.‘ Slečna Spenlowová si ihned přejela rukou po šatech, znenadání vykřikla a rozběhla se k psovi. Zakročila jsem a řekla jsem: ‚Doro, musíte mi dovodit, má drahá!‘“

Ach, Ciku, ty bídný pinčlíku, tahle hanebnost je tedy tvoje dílo!

„Slečna Spenlowová,“ řekla slečna Murdstonová, „se mě pokoušela uplatit líbáním, kazetami na šití a drobnými šperky – o tom ovšem pomlčím. Když jsem se blížila k psíčkovi, zalezl pod pohovku a teprve s velkou námahou jsem ho odtamtud vyhnala pohrabáčem. I když jsem ho už vyhnala, stále ještě držel dopis v zubech, a když jsem se mu ho s krajním nebezpečím, že mě kousne, pokusila odejmout, sevřel ho s takovou houževnatostí, že ho nepustil, ani když jsem ho za ten papír vyzdvihla celého do výšky. Konečně jsem se však dopisu přece jen zmocnila. Po jeho přečtení jsem na slečnu Spenlowovou uhodila, že podobných dopisů má ve svém majetku

ještě mnoho, a nakonec jsem od ní získala svazeček, který je nyní v rukou Davida Copperfielda.“

Těmi slovy skončila; a když opět sklapla kabelku a zároveň zavřela ústa, tvářila se, jako by ji snad bylo možno zlomit, ale nikdy ohnout.

„Slyšel jste slečnu Murdstonovou,“ pravil pan Spenlow, když se obrátil ke mně. „Dovolte mi otázku, pane Copperfelde, máte-li k tomu co podotknout?“

Obrázek, který se mi vznášel před očima, jak ten křehoučký krásný poklad mého srdce vzlyká a celou noc pláče – jak byla ten čas samotinká, vystrašená a poničená – jak tolik dojemně žadonila a prosila tu ženu s kamenným srdcem, aby jí odpustila – jak jí marně nabízela ty polibky, kazety na šití a drobné šperky – v jak žalostné je tísní a všechno jen kvůli mně –, značně zeslabil i tu trochu důstojnosti, k níž jsem se dokázal vypnout. Obávám se, že jsem se krátkou chvílí celý trásl, ačkoliv jsem se to ze všech sil snažil skrýt.

„Není, co bych podotkl, pane,“ odpověděl jsem, „kromě toho, že všechna vina padá na mne. To já jsem Doru...“

„Slečnu Spenlowovou, budete-li tak laskav,“ pravil její otec zvysoka.

„... pohnul a přemluvil,“ pokračoval jsem a ono chladnější pojmenování jsem s nelibostí spolkl, „aby k tomuto skrývání svolila, a hořce toho lituji.“

„Vaše vina je velmi veliká, pane,“ pravil pan Spenlow, zatím co přecházel po koberečku před krbem sem a tam a dodával svým slovům důrazu celým trupem, a nikoliv jen hlavou, tak tuhý měl nákrčník i páteř. „Dopustil jste se záludného a neslušného skutku, pane Copperfelde. Pozvu-li do svého domu gentlemana, nezáleží na tom, je-li mu devatenáct, devětadvacet, nebo devadesát, zvu ho tam v duchu naprosté důvěry. Pakliže mé důvěry zneužije, dopouští se nečestného činu, pane Copperfelde.“

„Cítím to, pane, ujišťuji vás,“ odpověděl jsem. „Ale nikdy mě to předtím nenapadlo. Upřímně, poctivě, skutečně, pane Spenlowe,

nikdy mě to předtím nenapadlo. Miluji slečnu Spenlowovou tak nevýslovně...”

„Pchá! Nesmysl!“ pravil pan Spenlow a zrudl. „Prosím, abyste mi neříkal do očí, že milujete mou dceru, pane Copperfelde!“

„Mohl bych snad své jednání obhájit, kdyby tomu tak nebylo, pane?“ namítl jsem nejvýš pokorně.

„Můžete snad své jednání obhájit, i když tomu tak je, pane?“ pravil pan Spenlow a prudce se na koberečku zastavil. „Uvážil jste, kolik let je vám a kolik let je mé dceři, pane Copperfelde? Uvážil jste, co to znamená podkopat důvěru, která má mou dceru a mne vzájemně pojít? Uvážil jste společenské postavení mé dcery i záměry, které snad pro její povznesení chovám, a testamentární úmysly, které snad se zřetelem na její osobu mám! Uvážil jste vůbec něco, pane Copperfelde?“

„Bojím se, že velmi málo, pane,“ odpověděl jsem tak uctivě a lítostivě, jak jsem cítil, „ale věřte mi, prosím, že o *svém* postavení ve světě jsem uvažoval. Když jsem vám je vysvětloval, byli jsme už zasnoubeni...”

„Vyprošuji si,“ pravil pan Spenlow, a když si rázně uhodil jednou rukou do druhé, byl ještě podobnější kašpárkovi, než jak jsem ho viděl kdy předtím – jak jsem si ani ve svém zoufalství nemohl nevšimnout, „abyste přede mnou mluvil o nějakém zasnoubení, pane Copperfelde!“

Slečna Murdstonová, jinak strnule nehybná, se pohrdlivě zasmála jedinou krátkou slabikou.

„Když jsem vám své změněné postavení vysvětloval, pane,“ začal jsem znovu a opsal jsem novým vyjadřovacím obratem: to, co pro něho bylo tak nestravitelné, „bylo toto skrývání, k němuž jsem bohužel tak nešťastně slečnu Spenlowovou svedl, už v proudu. Od té doby, co se moje postavení tak změnilo, napjal jsem všechny svaly, vynaložil všechny síly, abych je zlepšil. Jsem si jist, že je časem také skutečně zlepším. Poskytnete mi k tomu čas – jakkoli dlouhý čas? Jsme oba tak mladí, pane...”

„Máte pravdu,“ přerušil mě pan Spenlow, pokývl velmi mnohokrát hlavou a velmi silně se mračil, „jste oba velice mladí. Je to všechno pošetilost. Udělejme té pošetilosti konec. Odneste si ty dopisy a hod'te je do ohně. Dejte mi dopisy slečny Spenlowové, abych je hodil do ohně také. A třebaže se naše příští vzájemné styky musí omezit pouze na Dvory, jak si jistě uvědomujete, dohodneme se, že o minulosti už mezi námi nepadne ani zmínka. Nuže, pane Copperfelde, vám rozumný úsudek nechybí a toto je jediné rozumné řešení.“

Nikoliv. Nebylo ani pomyšlení, že bych na to mohl přistoupit. Bylo mi velice líto, ale zde rozhodovaly vyšší zřetele než rozum. Láska stála výš než všechny lidské zřetele a já miloval Doru až k zbožnění a Dora milovala mne. Neřekl jsem to takhle doslova – zmírnil jsem to, jak jsem jen mohl –, ale naznačil jsem to a vyjádřil se rozhodně. Nemyslím, že jsem se tuze zesměšnil, ale vím, že jsem byl rozhodný.

„Nuže dobrá, pane Copperfelde,“ pravil pan Spenlow, „musím tedy zkusit, co pořídím s dcerou.“

Jakýmsi výrazným zvukem, táhlým vydechnutím, jež nebylo ani povzdech, ani sten, ale podobalo se obojímu, vyjádřila slečna Murdstonová mínění, to že měl udělat nejdřív.

„Musím tedy zkusit,“ pravil pan Spenlow, touto podporou posílený, „co pořídím s dcerou. Odmítáte si ty dopisy vzít, pane Copperfelde!“ Položil jsem je totiž na stůl.

Ano. Vyslovil jsem naději, že to ode mne nebude pokládat za nesprávné, ale že je zhola nemožné, abych je přijal od slečny Murdstonové.

„Ani ode mne ne?“ pravil pan Spenlow.

Nikoliv, odpověděl jsem s nejhlubší úctou, ani od něho ne.

„Velmi dobře!“ pravil pan Spenlow.

Nastalo ticho a já kolísal, mám-li odejít, nebo zůstat. Konečně jsem zamířil tiše ke dveřím s úmyslem říci, že snad projeví k jeho citům ohled nejšetrněji, jestliže se vzdám, když tu s rukama

v kapsách – měl věru co dělat, aby se do nich dostal – a s výrazem, který bych snad celkově nejlépe označil za vznešeně bohobojnou tvář, pravil:

„Pravděpodobně vám není neznámo, pane Copperfelde, že nejsem tak zhola bez pozemských statků a že moje dcera je mým nejbližším a nejdražším příbuzným?“

Pospíšil jsem si s odpovědí v tom smyslu, že mu bohdá chyba, k níž mě svedla šílená prudkost mé lásky, nevnučuje domněnku, že ke všemu jsem ještě vypočítavý.

„Nezmiňuji se o té věci z tohoto hlediska,“ pravil pan Spenlow. „Pro vás i pro nás všechny by bylo lépe, kdybyste vypočítavý byl, pane Copperfelde – chci tím říci, kdybyste byl rozvážnější a méně se dával unášet vší tou mladickou pošetilostí. Nikoliv. Z docela jiného zřetele prostě pravím, že vám pravděpodobně není neznámo, že mám jistý majetek, jímž mohu obmyslit své dítě, ano?“

To jsem ovšem předpokládal.

„A při zkušenostech,“ pravil pan Spenlow, „jež zde ve Dvorech čerpáte a při nichž den co den narážíme na rozličné případy neodpovědného a nedbalého počínání lidí, pokud jde o jejich poslední pořízení – o věc, při níž se na světě snad ze všeho nejvíc setkáváme s nejpodivnějšími úkazy lidské nedůslednosti –, si sotva budete myslet něco jiného, než že já jsem je už udělal!“

Úklonem hlavy jsem mu jeho domněnku potvrdil. „Nemohu dopustit,“ pravil pan Spenlow očividně s ještě spravedlivějším pocitem bohobojnosti a vrtěl pomalu hlavou, zatím co se přehupoval ze špiček na paty, „aby na patřičné zaopatření mého dítěte měl vliv takový mladicky pošetilý vrtoch, jako je tento. Je to pouhá pošetilost. Pouhý nesmysl. Za chvíličku bude mít menší váhu než peříčko. Ale kdyby tato bláhovost nadobro a dočista nepřestala, mohl bych se – pravím, mohl bych se – dát v některém úzkostlivém okamžiku svést, abych ji ostříhal a obklopil štítem ochranných klauzulí proti následkům jakéhokoli nepředloženého kroku, najmě sňatku.

Nuže, pane Copperfelde, doufám, že mě nedoženete k nutnosti, abych – byť i jen na čtvrt hodinky – onu zavřenou stránku života rozevřel a – byť i jen na čtvrt hodinky – převracel vážné věci, už dávno uspořádané.“

Vyzařovala z něho vážnost, klid, nádech smírného západu života, až mě to vskutku dojímalo. Byl tak pokojný a vyrovnaný – zřejmě měl všechny záležitosti tak dokonale uspořádané a tak soustavně vyřízené –, že při pomyslení na to mohl právem cítit pohnutí. Doopravdy myslím, že jsem spatřil, že se mu v očích perlí slzy samým dojetím, jak hluboce to všechno procituje.

Ale co jsem mohl dělat? Nemohl jsem přece zapřít Doru ani vlastní srdce. Když pravil, že udělám nejlépe, vezmu-li si týden na rozmyšlenou toho, co mi řekl, jak jsem mohl odpovědět, že si žádný týden brát nebudu? Vždyť jsem přece nemohl nevědět, že na lásku, jako je moje, nemůže mít vliv ani týdnů sebevíc!

„Mezitím se poradte se slečnou Trotwoodovou nebo s kýmkoli, kdo má se životem nějakou zkušenost,“ pravil pan Spenslow a oběma rukama si přitom rovnal nákrčník. „Vezměte si týden, pane Copperfelde.“

Podvolil jsem se a s výrazem, který vyjadřoval tolik sklíčené a zoufalé vytrvalosti, kolik jsem jí byl s to do něho vložit, jsem vyšel z pokoje. Chmurné obočí slečny Murdstonové mě sledovalo ke dveřím – volím raději slovo obočí, a nikoliv oči, protože to hrálo v jejím obličejí mnohem význačnější rohu – a tvářila se tak přesně stejně, jak se asi v touž hodinu ranní kdysi tvářovala v našem obývacím pokoji v Blunderstonu, že mi snadno mohlo připadat, jako bych byl v domácích úkolech opět neuspěl a jako by nesnesitelný balvan, který mi leží na srdci, byl ten hrozný starý slabikář s oválnými dřevoryty, jež mi v mé dětské fantazii tvarem připomínaly skla z brýlí.

Když jsem došel do kanceláře, usedl ke stolku ve svém vyhrazeném koutě, rukama si zastřel výhled na starého Tiffeyho i ostatní, přemýšlel o tomto zemětřesení, které se tak nečekaně strhlo,

a z hloubi své hořkosti proklínal Cika, propadl jsem tak mučivým obavám o Doru, že je opravdu div, jak jsem odolal, abych nepopadl klobouk a nerozběhl se bláznivě do Norwoodu. Pomyšlení, že ji vystraší a doženou k pláči a já že u ní nebudu, abych ji ukonejšil, bylo tak trýznivé, že mě přimělo k napsání ztřeštěného dopisu panu Spenlowovi, v němž jsem ho úpěnlivě prosil, aby jí nedal pocítit následky mého hrozného údělu. Zapřísahal jsem ho, aby šetřil její něžnou povahu – aby nepošlapal křehký květ –, a celkem, pokud si mohu vzpomenout, jsem k němu vůbec hovořil, jako by nebyl její otec, nýbrž nějaký lidožrout nebo sedmihlavá saň. Tento dopis jsem zapečetil a položil mu ho na stůl, dřív než se vrátil; a když přišel, pootevřenými dveřmi jeho pokoje jsem ho viděl dopis zvednout a číst.

Celé dopoledne se o dopise ani nezmínil, ale odpoledne, než odešel, si mě k sobě zavolal a řekl mi, že si se štěstím jeho dcery nemusím dělat pražádné starosti. Ujistil ji prý, pravil, že to všechno je bláhovost, a víc jí už nemá co říci. Věří, že je shovívavý otec (a to skutečně byl), a já si prý mohu všechny obavy o ni ušetřit.

„Kdybyste byl pošetilý nebo neústupný, pane Copperfelde,“ pravil, „mohl byste mě i donutit, abych na čas poslal dceru znovu do ciziny; ale já mám o vás lepší mínění. Doufám, že se za nějaký ten den umoudříte a nedoženete mě k tomu. Co se týče slečny Murdstonové,“ neboť jsem se o ní v dopise zmínil, „vážím si bdělosti té dámy a cítím se jí zavázán; má ale přísný příkaz o té věci nemluvit. Všechno, co bych si přál, pane Copperfelde, je pouze to, aby se na ni zapomnělo. Všechno, co máte udělat, pane Copperfelde, je na ni zapomenout.“

Všechno! V dopise, který jsem napsal slečně Millsové, jsem tuto moudrost zahořkle citoval. Všechno, co mám dělat, psal jsem s chmurnou jizlivostí, je na Doru zapomenout. To je všechno – a co to je? Prosil jsem slečnu Millsovou, aby mě večer přijala. Nemůže-li se tak stát se schválením a souhlasem pana Millse, naléhavě jsem si

vyprošoval tajný rozhovor v pokojíku za kuchyní, v němž stojí ten mandl. Sdělil jsem jí, že trůn mého rozumu se viklá a že jedině ona, slečna Millsová, může zabránit, aby se neskácel. Podepsal jsem se jako její smyslů zbavený, a když jsem si tento výtvar ještě jednou pročetl, dřív než ho po posluhovi odešlu, neubránil jsem se dojmu, že co do slohu trochu připomíná pana Micawbera.

Nicméně jsem dopis odeslal. Večer jsem se odebral do ulice, kde bydlela slečna Millsová, a procházel jsem se jí sem a tam, dokud pro mne pokradmu nepřišla služebná slečny Millsové a nezavedla mě zadem přes dvorek do pokojíku za kuchyní. Od té doby jsem však poznal důvody k přesvědčení, že tomu, abych vešel hlavním vchodem a aby mě uvedli nahoru do salonu, nebránilo nic na světě než záliba slečny Millsové v romantice a tajnůstkářství.

V pokojíku za kuchyní jsem třeštil a šlel, jak se na mne slušelo. Šel jsem tam myslím jen proto, abych ze sebe udělal blázna, a jsem si jist, že se mi to podařilo. Slečna Millsová dostala od Dory spěšné psaníčko se zprávou, že je všechno prozrazeno, a s prosbou: „Ach, prosím tě, Julie, přijď ke mně, přijď, přijď!“ Ale slečna Millsová se obávala, že by vládnoucí vrstvy její přítomnost zrovna neuvítaly, a proto u ní dosud nebyla; a na nás všechny se snesla temná noc saharské pouště.

Slečna Millsová měla dar neobyčejně plynulé výmluvnosti a ráda jím plýtvala. Ačkoliv mísila svoje slzy s mými, neubránil jsem se dojmu, že se našimi mukami nesmírně kochá. Mazlila se s nimi, abych tak řekl, a těžila z nich, co se dalo. Mezi mnou a Dorou, jak řekla, se prý rozzela hluboká propast, a tu může svou duhou překlenout jedině Láska. Údělem Lásky v tomto nelítostném světě je trpět – tak tomu vždycky bylo a tak tomu vždycky bude. Na tom však nezáleží, podotkla slečna Millsová. Srdce opředená pavučinami nakonec puknou a tehdy Láska vezme svou pokutu.

To byla slabá útěcha – ale slečna Millsová ne a ne, klamné naděje prý žít nebude. Její zásluhou jsem byl mnohem zbědovanější než

před rozmluvou s ní a cítil jsem (jak jsem jí také v nejhlubší vděčnosti řekl), že je věru opravdový přítel. Umluvili jsme si, že první věc ráno zajde k Doře a vynajde už nějaký způsob, jak ji ujistit, ať už pohledem, nebo slovem, o mé lásce a žalu. Rozloučili jsme se hořem celí zdrcení; a myslím, že si slečna Millsová přišla v plné míře na své.

Když jsem přišel domů, svěřil jsem se se vším tetě a přes všechno, co mi mohla říci, jsem šel spát zoufalý. Zoufalý jsem vstal a zoufalý jsem také odcházel. Byla sobota ráno a šel jsem přímo do Dvorů.

Když jsem přišel na dohled našich kancelářských dveří, překvapilo mě, že vidím poslíčky stát venku a spolu rozprávět a že na okna, zastřená okenicemi, zevluje několik náhodných diváků. Přidal jsem do kroku, prošel jsem hloučkem s podivem, proč se po mně tak dívají, a kvapně jsem vstoupil dovnitř.

Písaři byli v kanceláři všichni, ale nikdo nic nedělal. Starý Tiffey seděl – řekl bych, že po prvé v životě – na jiné stoličce než na své a nepověsil si ani klobouk.

„To je hrozné neštěstí, pane Copperfelde,“ řekl, když jsem vstoupil.

„Co je?“ zvolal jsem. „Co se stalo?“

„Vy nic nevíte?“ vykřikl Tiffey a s ním všichni ostatní a shlukli se kolem mne.

„Ne!“ řekl jsem a díval jsem se z jednoho na druhého.

„Pan Spenlow!“ řekl Tiffey.

„Co je s ním?“

„Nebožtík!“

Myslil jsem, že se to motá kancelář, a ne já, když mě jeden z písařů zachytil. Posadili mě do křesla, rozvázali mi nákrčník a přinesli mi trochu vody. Nemám tušení, zda a jak dlouho to trvalo.

„Nebožtík?“ řekl jsem.

„Obědval včera v městě a potom jel sám kočárkem domů,“ řekl Tiffey, „když předtím poslal svého kočího do Norwoodu dostavníkem, jak to někdy dělával, víte...“

„Nu a?“

„Kočárek dojel domů bez něho. Koně zastavili před vraty maštale, kočí vyšel s lucernou ven, a v kočárku nikdo!“

„Splášili se?“

„Určení nebyli,“ řekl Tiffey a nasadil si brýle; „jak jsem vyrozuměl, nebyl určeníější, než kdyby byli jeli obvyklým tempem. Opratě byly potřhané, ale vláčely se po zemi. Kočí hned vzbouřil celý dům a tři muži se vydali po silnici. Míli od domu ho našli...“

„Něco přes míli, pane Tiffey,“ skočil mu do řeči mladší písař.

„Něco přes? Myslím, že máte pravdu,“ řekl Tiffey. – „Tedy něco přes míli od domu – kousek od kostela – ho našli ležet tváří k zemi, půl těla v příkopě, půl těla na banketu. Jestli vypadl, když ho ranila mrtvice, nebo jestli vystoupil, protože mu bylo nevolno, než ho ranila – ani jestli už byl nadobro mrtev, ačkoliv není pochyby, že byl nadobro v bezvědomí –, to, jak se zdá, nikdo neví. Ale jestli ještě dýchal, jistě už nepromluvil. Lékařskou pomoc sice sehnali, jak se dalo nejrychleji, ale nebyla vůbec nic platná.“

Nedovedu vypsát myšlenkový zmatek, do něhož mě tato novina uvrhla. Otřes z toho, že se událost takového rázu přihodila tak náhle a že se přihodila člověku, s nímž jsem byl do jisté míry v neshodě – děsivá prázdnota pokoje, v němž tak nedávno ještě pobýval a kde jeho židle a stůl jako by na něho čekaly a jeho písmo ze včerejška strašilo jako duch – nevyjadřitelná nemožnost ho od té místnosti odloučit a nemít při každém otevření dveří pocit, jako by měl vejít – lenivé ticho a klid, jež vládly kanceláří, a nenasytná lačnost, s níž naši lidé o události vykládali a cizí lidé se celý den trousili sem a tam a zprávy o nehodě do přecpání hltali –, to jistě každý snadno pochopí. Nedovedu však vypsát, jak se mi kdesi v nejtajnějších hlubinách srdce číhavě ozývala žárlivost i na samu Smrt. Jak jsem cítil, jako by mě její majestát mohl vytlačit z mého místa v Dořiných myšlenkách. Jak jsem s jakousi nevolí, pro niž nemám slov, žehral i na Dořin žal. Jak mě zneklidňovalo pomyšlení, že si ulevuje pláčem u jiných a jiní

že ji utěšují. Jak jsem si chamtivě a lakomě přál zamknout ji před všemi ostatními kromě mne na sedm zámků a být jí, ze všech dob právě v téhle nejnevhodnější, vším na světě.

V tomto rozháraném duševním rozpoložení – doufám, že nijak příznačném výlučně pro mne, nýbrž dobře známém i jiným – jsem téhož večera zašel do Norwoodu, a když jsem se na poptávku dole u dveří od jednoho ze sluhů dověděl, že slečna Millsová je tam, přiměl jsem tetu, aby jí adresovala dopis, který jsem napsal já. Vyjádřil jsem svůj zármutek nad předčasnou smrtí pana Spenlowa s největší upřímností a při psaní toho dopisu jsem si poplakal. Prosil jsem ji, aby Doře pověděla, bude-li to s to vyslechnout, že se mnou mluvil nejvýš laskavě a ohleduplně a že v souvislosti s jejím jménem neznal nic než něžnost a neřekl ani jediné vyčítavé slovo. Víím, že jsem v tom jednal sobecky – abych jí připomněl své jméno –, ale snažil jsem se věřit, že to je pouze spravedlivé zadostučinění jeho památce. Možná, že jsem v to i věřil.

Druhý den dostala teta krátkou odpověď, několik řádek adresovaných zvenčí jí, uvnitř mně. Dora je prý žalem bez sebe, a když se jí přítelkyně ptala, má-li od ní vyřídít pozdrav, jen prý zanaříkala, jak ostatně pořád naříká: „Ach, drahý papá! Ach, chudáček papá!“ Neřekla však ne, a to jsem si vyložil v nejpříznivějším smyslu.

Pan Jorkins, který ode dne nehody už v Norwoodu byl, přišel po několika dnech do kanceláře. Krátkou chvíli se pan Jorkins a Tiffey spolu zavřeli sami a potom vystrčil Tiffey hlavu ze dveří a kývl na mne, abych šel k nim.

„Nu,“ řekl pan Jorkins, „pan Tiffey a já, pane Copperfelde, se právě chystáme k prohlídce stolů, skříní a ostatních podobných schránek zesnulého, abychom mohli jeho soukromé písemnosti zapečetit a poohlédli se také po poslední vůli. Nikde po ní není ani stopy. Snad by vám nevadilo, kdybyste nám laskavě pomohl.“

Mučivě mě šířala touha dovědět se něco určitého o poměrech, v nichž se moje Dora napříště octne – jako na příklad, kdo bude

jejím poručníkem a podobně –, a zde se mi k tomu naskýtal jistá příležitost. Začali jsme s prohlídkou ihned, pan Jorkins odmykal skříně a stoly a všichni jsme z nich vybírali papíry. Kancelářské spisy jsme kladli na jednu stranu a soukromé písemnosti (jichž nebylo mnoho) na druhou. Počínali jsme si s velkou vážností, a když jsme přišli na zapadlou pečeť nebo chránítka na tužku nebo prsten nebo jakýkoli jiný podobný malý předmět, který nám připomínal jeho osobu, mluvili jsme velmi tiše.

Zapečetili jsme už několik balíčků a v tichu a prachu jsme pokračovali v práci dál, když pan Jorkins použil o svém zesnulém společníkovi navlas týchž slov, jakých použil jeho zesnulý společník o něm, a řekl nám:

„Pana Spenlowa bylo velice těžko pohnout, aby vybočil z vyjeté dráhy. Však vy víte, jaký byl. – Kloním se k domněnce, že žádnou poslední vůli vůbec neudělal.“

„Ale já vím, že udělal!“ řekl jsem.

Oba se zarazili a podívali se na mne.

„Právě ten den, kdy jsem ho viděl naposledy,“ prohlásil jsem „mi řekl, že poslední pořizování udělal a že jeho záležitosti jsou už dávno rozhodnuté.“

Pan Jorkins a starý Tiffey potřásali hlavou jako do taktu. „To vypadá špatně,“ řekl Tiffey.

„Velmi špatně,“ řekl pan Jorkins.

„Přece zajisté nepochybujete...“ začal jsem.

„Můj milý pane Copperfelde!“ řekl Tiffey, položil mi ruku na rameno, a zatím co potřásal hlavou, zavřel obě oči, „kdybyste byl ve Dvorech tak dlouho jako já, věděl byste, že na světě není nic, v čem by lidé byli tak nedůslední a tak málo hodni důvěry.“

„Ale, pane na nebi, vždyť právě tohle mi říkal on!“ odpověděl jsem umíněně.

„To podle mého věc skoro pečetí,“ řekl Tiffey. „Moje mínění je – žádná poslední vůle neexistuje!“

Zdalo se mi to velice divné, ale ukázalo se, že poslední vůle opravdu není. Pokud jeho papíry poskytovaly nějaký důkaz, jaktěživ nějaké poslední pořízení udělat vůbec ani nepomýšlel, neboť nikde se nenašel ani sebemenší náznak, náčrtek nebo záznam, že se nějakými testamentárními úmysly vůbec někdy zabýval. Sotva méně mě udivilo, že jeho záležitosti byly v největším nepořádku. Jak jsem slyšel, bylo nesmírně těžké spočítat, co komu dluží nebo co komu zaplatil a s jakým majetkem vlastně zemřel. Pokládalo se za pravděpodobné, že sám už asi po léta neměl o těchto věcech jasný obraz. Pomaloučku vyšlo najevo, že ve snaze udržet po všech stránkách krok s módním odíváním a vznešeným vystupováním, jež tehdy ve Dvorech horečně řádilo, utrácel více než svůj příjem z proktorské kanceláře, který nebyl zrovna nejvyšší, a že své soukromé jmění, bylo-li vůbec kdy velké (což bylo nejvýš pochybné), ztenčil na míru vskutku velmi malou. V Norwoodu se konala dražba nábytku a zbývajícího nájmu; a Tiffey, který sotva tušil, jak mě ten námět zajímá, mi řekl, že by – po zaplacení všech nesporných dluhů zesnulého a po odpočtu jeho podílu na nezaplacených nedobytných a pochybných pohledávkách firmy – za celý pozůstalý majetek nedal ani tisíc liber.

To jsem se dověděl asi ke konci šestého týdne. Celou tu dobu jsem trpěl hotová muka a myslil jsem si, že mi skutečně nezbude než sáhnout si na život, když mi slečna Millsová napořád hlásila, že moje zdrcená Dorinka při zmínce o mně neříká nic jiného než: „Ach, chudáček papá! Ach, drahý papá!“ Rovněž mi sdělila, že nemá jiné příbuzenstvo než dvě tety, neprovdané sestry pana Spenlowa, které bydlí v Putney a které se s bratrem už mnoho let nestýkaly jinak než náhodně. Ne že by se s ním byly kdy nějak rozhněvaly (jak mi sdělila slečna Millsová), ale proto, že při příležitosti Dořiných křtin dostaly pozvání k čaji, a poněvadž pokládaly za své právo dostat pozvání k obědu, vyjádřily své mínění písemně v tom smyslu, že „pro blaho všech zúčastněných bude lépe, zůstanou-li stranou vůbec“. Od té doby si pak šly svou cestou a jejich bratr šel také svou.

Tyto dvě dámy nyní ze svého ústraní vystoupily a nabídly, že si vezmou Doru k sobě do Putney. Dora se k oběma přivinula a s pláčem zvolala: „Ach, tetičky, ano! Prosím, vezměte Julii Millsovou, mě i Cika s sebou do Putney!“ A velmi brzy po pohřbu se tam tedy nastěhovali.

Jak jsem vůbec našel čas, abych mohl broudit do Putney, to na mou věru nevím; ale ať tak nebo jinak, nějak jsem už dokázal, že jsem po té končině slídíval hodně často. Aby učinila přátelským povinností zadost ještě víc, vedla si slečna Millsová deník a občas se v obecním parku se mnou scházívala a četla mi ho nebo (když neměla na čtení čas) mi ho půjčovala. Ach, jak jsem si cenil těch zápisů, z nichž tu připojuji výňatek!

Pondělí. Moje sladká D. stále silně sklíčená. Bolest hlavy. Upozorňuji, že C. je překrásně učený. D. se mazlí s C. Takto probuzené vzpomínky otevřou stavidla žalu. Přiznání k návalu stesku. (Jsou snad slzy rosou srdce? J. M.)

Úterý. D. slabá a rozrušená. Krásná tak bledá! (Nepozorujeme něco podobného u luny? J. M.) D., J. M. a C. na krátké vyjíždě kočárem. C. se dívá z okna a jeho zuřivé štěkání na metaře vyloudí na líčkách D. úsměv. (Z takových křehkých článků je utkán řetěz života! J. M.)

Středa. D. poměrně veselá. Zpívám jí, jako přiměřené náladě, „Večerní zvony“. Účinek nijak uklidňující, právě naopak. D. nevýslovně dojatá. Později ji zastihnu v jejím pokoji v pláči. Recituji verše o sobě a mladé gazele. Bezvýsledně. Rovněž se zmiňuji o soše Trpělivosti na Požárovém sloupu. (Dotaz: Proč na vyhlídkovém sloupu? J. M.)

Čtvrtek. D. citelně zotavená. Lepší noc. Nádech růže se vrací do líček. Rozhoduji se nadhodit jméno D. C. Při projíždce se o něm opatrně zmíním. D. okamžitě propuká v slzy. „Ach, má drahá, předrahá Julie! Ach, co jsem to byla za nezvedené a neposlušné dítě!“ Tiším ji a konejším. Črtám ideální obraz D. C. na pokraji hrobu. D. znovu

v slzách. „Ach, co si počnu, co si počnu? Ach, odved mě někam!“ Strašně mě poleká. D. omdlívá, sklenice vody z hostince. (Poetický příměr: pestrý štít na dveřích – pestrý lidský život. Běda! J. M.)

Pátek. Rušný den. V kuchyni se objeví muž s modrou brašnou „pro dámské boty, opravit podpatky“. Kuchařka odpoví: „Nikdo mi nic nenařídil.“ Muž se nedá odbýt. Kuchařka sejde zeptat, muž sám s C. Po návratu kuchařky trvá mužná svém dál, ale konečně odejde. C. najednou nikde. D. celá zoufalá. Oznámení na policii. Muže lze poznat podle širokého nosu a nohou jako od klavíru. Pátrání na všech stranách. C. pořád nikde. D. hořce pláče a není k utišení. Znovu zmínka o mladé gazele. Příhodná, ale nic platná. K večeru přijde cizí chlapec. Vezmou ho do pokoje. Široký nos, ale žádný klavír. Říká, že chce libru a ví o psu. Přes silný nátlak další vysvětlení odmítá. Když D. vytáhne libru, odvede kuchařku do domku, kde je C. sám, uvázaný k noze stolu. D. má radost, tancuje kolem C., zatím co C. žere večeři. Ten šťastný obrat mě osmělí a zmíním se nahoře o D. C. – D. se znovu rozpláče, žalostně zvolá: „Ach, ne, mlč, mlč! Je to ukrutný hřích, myslet na něco jiného než na chudáčka papá!“, přivine si do náruče C. a pláče, až z toho usne. (Nemusí se D. C. svěřit olbřímím perutím Času? J. M.)

Slečna Millsová a její deník byly v té době mou jedinou útěchou. Vidět *ji*, která se zrovna před chvílí viděla s Dorou – sledovat na jejích stránkách plných porozumění počáteční písmeno Dořina jména – nechávat si jejím přičiněním svůj smutek stále víc a víc jitřit – to byly moje jediné radosti. Bylo mi, jako bych býval žil v paláci z karet, který se nyní sesypal a v troskách nepohrbil jedinečně slečnu Millsovou a mne; bylo mi, jako by nějaký krutý kouzelník byl nevinnou bohyni mého srdce začaroval do zakletého kruhu, do něhož mi neumožní vkročit opravdu nic jiného než ty olbřímí perutě, schopné přenést tolik lidí přes tak mnohé!

KAPITOLA TŘICÁTÁ DEVÁTÁ

Wickfield a Heep

Tetu, jak si představuji, začala vážně znepokojovat moje sklíčenost, která nebrala konce, a proto se na oko stavěla, že by ráda viděla, kdybych se zajel do Doveru přesvědčit, je-li v domku, který pronajala, všechno v pořádku, a kdybych s dosavadním nájemníkem ujednal smlouvu na delší nájemní lhůtu. Janetu získala do svých služeb paní Strongová, u níž jsem ji denně vídal. Při odchodu z Doveru byla na vážkách, zda má, či nemá svému zapřisáhlému odporu k mužskému pokolení, k němuž cílila její výchova, nasadit korunu tím, že se vdá za jednoho lodivoda, ale pak se rozhodla do toho dobrodružství se nepouštět. Domnívám se, že ani ne tolik ze zásady, jako spíš proto, že se jí náhodou nelíbil.

Ačkoliv ode mne vyžadovalo dost úsilí, abych se rozhodl od slečny Millsové se odloučit, celkem ochotně jsem přijal tetinu zámlinku za svou jakožto prostředek, který mi umožní strávit několik klidných hodin s Agnes. Zeptal jsem se dobrého doktora, co by tomu říkal, kdybych potřeboval třídní dovolenou; a protože mě doktor nabádal, abych si jen vyrazil – ba nabádal mě, abych se zdržel ještě déle, ale to bylo mé pracovní horlivosti proti mysli –, rozhodl jsem se, že pojedu.

Co se týče Dvorů, neměl jsem žádný zvláštní důvod, abych si s povinnostmi po té stránce dělal těžkou hlavu. Abych řekl pravdu, nevynikali jsme mezi proktorskou smetánkou zrovna nejlepším věhlasem a rychle jsme upadali na úroveň pověsti málem pochybné. Dokud nepřišel pan Spenlow a kancelář vedl pan Jorkins, držela se praxe firmy jakž takž na průměru; a ačkoliv ji příliv nové krve i okázalost, kterou pan Spenlow rozvinul, trochu pozvedly, přesto dosud nespočívala na základech dost pevných, aby bez otřesu snesla

takovou ránu, jako je nenadálá ztráta skutečného vůdčího ducha. Praxe valem upadala. Přes svou pověst uvnitř kanceláře byl pan Jorkins lhotejně bezstarostný a neschopný člověk, jehož pověst mimo kancelář rozhodne nemohla praxi pozvednout. Nyní jsem byl k ruce jemu, a když jsem ho viděl, jak si klidně šnupe a praxi nechává běžet, litoval jsem tetina tisíce liber víc než kdy předtím.

Ale to nebylo na všem ještě to nejhorší. Po Dvorech se totiž hemžila řada nekvalifikovaných příživníků a pokoutních ocásků, kteří sami nebyli proktory, ale fušovali do věcí běžné rutiny a dávali si je vyřizovat od skutečných proktorů, kteří jim za určitou náhradu, to jest podíl na výtěžku, propůjčovali své jméno; a těch tam byla také hezká řádka. A protože teď naše kancelář potřebovala práci stůj co stůj, přidali jsme se k této vznešené klíce a vnadili všelijak na řečené příživníky a ocásky, aby své případy nosili k vyřízení nám. Všichni jsme se sháněli po případech, u nichž šlo o získání sňatkového povolení nebo o vyřízení menší pozůstalosti, neboť ty vynášely nejvíc; a boj o ně se vedl hlava nehlava. Ve všech vchodech, které vedly do Dvorů, číhali únosci a náhončí s příkazem, aby se ze všech sil snažili polapit všechny osoby ve smutku a všechny pány i jen trošičku ostýchavého vzezření a přilákali je do kanceláře, na níž mají jejich příslušní zaměstnavatelé zájem; a plnili tyto příkazy s takovou horlivostí, že i mne, než si mě od vidění zapamatovali, dvakrát dostrkali do kanceláře našeho hlavního konkurenta. Protože protichůdné zájmy těchto dotěrných pánů lovců byly toho rázu, že jitřily jejich city, docházelo k osobním srážkám; a Dvory zažily dokonce ostudu, že náš hlavní náhončí (který původně agentoval ve víně a později pro přísežného senzála) chodil několik dní s modřinou na oku. Žádný z těchto slídilů se ani v nejmenším nerozpakoval pomoci staré dámě v černém zdvořile z povozu, udělat mrtvolu z kteréhokoliv proktora, po němž se dáma ptala, prohlásit svého zaměstnavatele za pravoplatného nástupce a zástupce dotyčného proktora a unést starou dámu (někdy hluboce dojatou)

do kanceláře svého zaměstnavatele. Takovým způsobem se ke mně dostalo mnoho ulovených. V oboru sňatkových povolení dosáhlo soutěžení takové ostrosti, že plachý pán, který povolení potřeboval, neměl na vybranou nic jiného než se prvnímu náhončímu podrobit, nebo je nechat, aby se o něho porvali, a stát se kořistí nejsilnějšího. Jeden z písařů, který byl naším náhončím, sedával v době, kdy toto soupeření dosáhlo vrcholu, s kloboukem na hlavě, aby se mohl co nejrychleji vyřídit ven a předvést k přísaze před biskupským justiciářem kteroukoli ulovenou obětí. Pokud vím, tento systém náhončích trvá až do dneška. Když jsem byl ve Dvorech naposled, vrhl se na mne z jedné dveří zdvořilý hromotluk v bílé rochetce, a když mi do ucha tázavě pošeptal slova „Sňatkové povolení?“, jen s velkou námahou jsem mu zabránil, aby mě nevzal na lokty a neodnesl k některému proktorovi.

Od této vsuvky se s čtenářovým dovořením přenesu rovnou do Doveru.

V domku jsem zastihl všechno v uspokojivém stavu a mohl jsem tetu potěšit zprávou, že nájemník podědil její nesmiřitelnou zášť a vede nepřetržitou válku proti oslům. Když jsem vyřídil krátkou záležitost, kterou jsem tam měl sjednat, a jednu noc tam přespal, časně ráno jsem vykročil do Canterbury. Byla už zase zima – a svěží, studený, větrný den a širá pahorkovitá krajina trochu povzbudily mé naděje.

Když jsem došel do Canterbury a procházel volným krokem starými ulicemi, cítil jsem nevzrušené potěšení, které uklidňovalo mou mysl a ulevovalo mému srdci. Nad krámy visely staré známé štíty se starými známými jmény a obsluhovali v nich staří známí lidé. Připadalo mi to tak dávno, co jsem tam býval studentíkem, že jsem se divil, jak málo se město změnilo, dokud jsem si neuvědomil, jak málo jsem se vlastně změnil i já. Ku podivu, ten klidný vliv, který byl v mé mysli neodlučitelný od Agnes, jako by prolínal i celé město, v němž žila. Ta velebná katedrála i staré kavky a vrány se svým jalovým

hašteřením, jež stupňovalo vznešenou odloučenost věží ještě víc, než by bylo dokázalo naprosté ticho; ovětralé portály, kdysi posázené sochami, dávno strženými a v prach rozpadlými jako zbožní poutníci, kteří na ně kdysi s úctou hleděli; tichá zákoutí, kde se brečtanový porost celých staletí pjal po štítech a pobořených zdech; ty starobylé domy, ten selankovitý kraj rolí, sadů a zahrad – všude a na všem jsem cítil tíž jasnější nádech, téhož klidného, hloubavého, tišivého ducha.

Když jsem přišel do domu pana Wickfielda, spatřil jsem v nižším pokojíku v přízemí, kde kdysi sedával Uriáš Heep, pana Micawbera, jak se s velkou horlivostí ohání perem. Měl na sobě černý oblek juristického vzhledu a jeho postava vypadala v té kancelářičce hřmotná a mohutná.

Pan Micawber byl nesmírně rád, že mě vidí, ale i trochu rozpačitý. Chtěl mě okamžitě uvést k Uriášovi, ale odmítl jsem.

„Nezapomínejte, že se v domě vyznám od dřívějšíka,“ řekl jsem, „a že nahoru trefím sám. Jak se vám líbí právníčení, pane Micawbere?“

„Můj drahý Copperfelde!“ odpověděl. „Pro člověka nadaného vyšší mírou představivosti je při studiu práv překážkou volumen přesných podrobností, jímž se jus vyznačuje. Ani v naší obchodní korespondenci,“ pravil pan Micawber a přelétl pohledem hromádku dopisů, které právě psal, „nemá mysl volnost rozepnout křídla nějakým vzletnějším slovním obratem. Nicméně to je vznešené povolání! Vznešené povolání!“

Potom mi řekl, že se ujal držby starého domku Uriáše Heepa a že by paní Micawberová měla velkou radost, kdyby mě opět jednou mohla uvítat pod vlastním krovem.

„Je sprostný,“ řekl pan Micawber, „abych použil oblíbeného výrazu přítele Heepa, ale může se ukázat stupínkem k honosnějšímu rodinnému domicilu.“

Zeptal jsem se ho, má-li až dosud důvody k spokojenosti s chováním přítele Heepa vůči sobě? Pan Micawber vstal a šel se přesvědčit, jsou-li dveře dobře zavřeny, než mi ztlumeným hlasem odpověděl:

„Můj drahý Copperfelde, člověk, který vrávorá pod tíhou peněžních nesnází, je proti většině lidí v nevýhodě. Tato nevýhoda se nijak nezmenšuje, jestliže ho ta tíha nutí vybírat si služební požitky dříve, než jsou tyto požitky regulérně splatné. Mohu říci jen tolik, že na apely, o jejichž povaze se snad nemusím podrobněji zmiňovat, přítel Heep reagoval způsobem, který nezbytně zahrnuje ctí jak jeho hlavu, tak i jeho srdce.“

„Ani bych nebyl řekl, že bude se svými penězi tak štědře nakládat,“ podotkl jsem.

„Promiňte!“ pravil pan Micawber s nádechem zdrženlivosti. „Mluvím o svém příteli Heepovi, jak s ním mám zkušenosti já.“

„Jsem rád, že vaše zkušenost je tak příznivá,“ odpověděl jsem.

„Jste velice laskav, můj drahý Copperfelde,“ řekl pan Micawber a začal si pobroukávat písničku.

„Vídáte se hodně s panem Wickfieldem?“ zeptal jsem se, abych změnil předmět hovoru.

„Hodně zrovna ne,“ odpověděl pan Micawber přezíravě. „Pan Wickfield je podle mého jistě muž vsutku znamenitých snah, ale je – prostě, je vysloužilá veličina.“

„Obávám se, že se to z něho jeho společník snaží udělat,“ řekl jsem.

„Můj drahý Copperfelde!“ odpověděl pan Micawber, když sebou na stoličce několikrát rozpačitě zavrtěl, „dovolte mi, abych vám něco vysvětlil! Jsem zde v hodnosti tajemníka. Zaujímám zde postavení důvěrníka. Jak se mi dalo na srozuměnou, rozprávět o jistých věcech, dokonce i s paní Micawberovou (tak dávným druhem mých střídavých životních osudů a ženou intelektu pozoruhodně pronikavého), je naprosto neslučitelné s povinnostmi, jež na mně nyní spočívají. Dovolil bych si tudíž navrhnout, abychom si pro naše přátelské styky – jež bohdá nikdy nic nerozvrátí! – stanovili určitou mez. Na jedné straně této meze,“ řekl pan Micawber a znázornil ji na stole kancelářským pravítkem, „leží všechen lidský duch v plném svém

rozsahu, až na jedinou nepatrnou výjimku; a na druhé leží právě ta výjimka, to jest a znamená, záležitosti kanceláře pp. Wickfielda a Heepa se vším, co k tomu patří a co k tomu náleží. Věřím, že druha svého mládí nijak neurážím, pakliže tento návrh předkládám jeho chladnější úvaze.“

Ačkoliv jsem na panu Micawberovi pozoroval jakousi změnu k rozpačitosti, která ho tísnila, jako by mu jeho nové povinnosti neseseděly, cítil jsem, že nemám právo se urážet. Zdálo se, že se mu ulevilo, když jsem mu to řekl, a potrásl mi rukou.

„Copperfelde,“ řekl pan Micawber, „dovolte, abych vás ujistil, že mě slečna Wickfieldová okouzluje! Je to mladá dáma vskutku mimořádných kvalit, pozoruhodně poutavá, půvabná a dokonalá. Na mou čest,“ pravil pan Micawber, do nekonečna si líbal ruku a ukláněl se se svým nejsalonnějším výrazem, „vzdávám slečně Wickfieldové hold! Hm!“

„Jsem rád, že slyším aspoň to,“ poznamenal jsem.

„Kdybyste nás, můj drahý Copperfelde, tehdy to příjemné odpoledne, které jsme měli to štěstí strávit ve vaší společnosti, nebyl ujistil, že vaše nejmilejší písmeno je D,“ pravil pan Micawber, „byl bych měl bezesporu za to, že to bylo A.“

Všichni jistě více méně známe pocit, který nás někdy přepadá, že co právě říkáme a děláme, říkali a dělali jsme už někdy dřív, kdysi dávno – že nás kdysi, před dávnými věky, obklopovaly tytéž tváře, předměty a okolnosti –, že víme úplně přesně, co kdo vzápětí řekne, jako bychom si na to náhle vzpomněli! Tento záhadný pocit se mne v celém životě nezmocnil nikdy tak silně jako v okamžiku, než pan Micawber ta slova dopověděl.

Pro tu chvíli jsem se s panem Micawberem rozloučil a uložil jsem mu, aby všem doma ode mne vyřídil nejsrdečnější pozdrav. Když jsem odcházel a on se znovu usadil na stoličku, chopil se pera a nakroutil si v nákrčníku hlavu do polohy k psaní nejpohodlnější, docela jasně jsem pochopil, že se od té doby, co nastoupil nové

zaměstnání, mezi něho a mne vetřelo něco, co nám brání, abychom si byli tak blízcí, jako jsme bývali, a co povahu našeho vzájemného styku úplně změnilo.

V roztomilém starobylém saloně nebyl nikdo, ačkoliv v něm bylo vidět známky přítomnosti paní Heepové. Nahlédl jsem do pokojíku, který doposud obývala Agnes, a spatřil jsem ji, jak sedí u svého hezkého starožitného psacího stolku u krbu a píše.

Moje postava zatměla světlo a to ji přimělo, že zdvihla oči. Jaká to byla radost, být příčinou takového vyjasnění v její pozorné tváři a předmětem tak milého pohledu a uvítání!

„Ach, Agnes,“ řekl jsem, když jsme seděli vedle sebe, „v poslední době jsi mi tolik chyběla!“

„Opravdu?“ odpověděla. „Už zase? A tak brzy?“

Potrásl jsem hlavou.

„Nevím, jak to přijde, Agnes, ale zdá se, že mi schází nějaká povahová vlastnost, kterou bych mít měl. V těch šťastných starých časech tady jsi tolik a tak často myslívala za mne a já k tobě přicházel o radu a pomoc tak samozřejmě, že si dnes opravdu myslím, že jsem si ji zapomněl osvojit!“

„A co to je?“ zeptala se Agnes zvesela.

„Nevím, jak bych to nazval,“ odpověděl jsem. „Vážný a vytrvalý myslím jsem, ne?“

„O tom nepochybuji,“ řekla Agnes.

„A trpělivý, Agnes?“ zeptal jsem se trochu váhavě.

„Ano,“ odpověděla Agnes se smíchem. „Celkem ano.“

„A přece,“ řekl jsem, „bývám tak poničený a utrápený a jsem co do schopnosti dodat si jistoty tak váhavý a nerozhodný, že jak vím, jakási sebedůvěra – abych to nějak nazval – mi prostě scházet musí!“

„Nazvi to třebaš tak, když chceš,“ řekla Agnes.

„No, podívej!“ odpověděl jsem. „Ty přijedeš do Londýna, já u tebe hledám oporu, a hned mám cíl i směr! Něco mě z něho vyšine, já přijedu sem, a v mžiku se cítím jako proměněný! Okolnosti, které mě

tísnily, se sice od chvíle, co jsem vešel do tvého pokoje, nijak nezměnily, ale už v té kratičké době na mne zapůsobí vliv, který mě změní, ach, o kolik v můj prospěch! V čem to je? V čem je to tvé tajemství, Agnes?“

Hlavu měla skloněnou a dívala se do ohně.

„To je pořád ta stará historie,“ pokračoval jsem. „Nesměj se, když ti řeknu, že to bylo odjakživa stejné v malých věcech, jako je to dnes ve větších věcech. Moje dřívější starosti byly hlouposti a nyní jsou vážné; ale kdykoli jsem odešel od své přivlastněné sestry...“

Agnes zdvihla oči – s výrazem tak andělským! – a podala mi ruku. Nedalo mi, abych tu ruku nepolíbil.

„... kdykoli jsem tě neměl, Agnes, abys mi v nějaké věci hned na začátku poradila a schválila ji, tu jako bych začal bloudit a zaplétal se do všemožných nesnází. A kdykoli jsem nakonec přišel k tobě (jakože jsem to udělal vždycky), došel jsem klidu a štěstí. Přicházím nyní sem domů jako unavený poutník a nacházím tak blažený pocit klidu a míru!“

To, co jsem říkal, cítil jsem tak hluboce a dojímalo mě to tak upřímně, že mi hlas selhal a já si zakryl rukou tvář a propukl v slzy. Píšu pravdu. O jakýchkoli rozporech a nesrovnalostech, které v mém nitru byly, jakože jsou v nitru tak mnohých z nás – o čemkoli, co mohlo dopadnout tak jinak a o tolik lépe – o čemkoli, co jsem udělal a v čem jsem se svéhlavě uchýlil od hlasu vlastního srdce, jsem nevěděl nic. Věděl jsem jen tolik, že to myslím horoucně vážně: že ve mně Agnesina blízkost budí pocit klidu a míru.

Svým smírným sesterským chováním, zářivýma očima, něžným hlasem a vlídnou vyrovnaností, které už dávno proměnily dům, v němž pobývala, v místo pro mne přímo posvátné, mi brzy pomohla tuto slabost překonat a přiměla mě, abych jí vypověděl všechno, co se od našeho posledního setkání událo.

„A už nezbyvá ani slůvko, co bych ti ještě pověděl, Agnes,“ řekl jsem, když jsem se svým svěřováním skončil. „A teď spoléhám na tebe.“

„Ale na mne spoléhat nesmíš, Trotwoode,“ odpověděla Agnes s laskavým úsměvem. „To přece musíš na někoho jiného.“

„Na Doru?“ řekl jsem.

„Samozřejmě.“

„Víš, Agnes, zapomněl jsem se ti zmínit,“ řekl jsem trochu rozpačitě, „že na Doru je trochu těžko – ani za nic na světě bych nechtěl tvrdit, že spoléhat, protože Dora je zosobněná ryzost a pravda – ale je u ní trochu těžko – vlastně ani nevím, jak bych to vyjádřil, Agnes, opravdu nevím. Je taková drobounká a bojácná a hned ji všechno rozruší a vystraší. Když jsem před nějakým časem, ještě než jí umřel otec, považoval za svou povinnost jí říci – i co, jestli se mnou budeš mít strpení, tak ti raději vypovím, jak to všechno bylo.“

A tak jsem tedy Agnes vyprávěl, jak jsem se Doře přiznal k chudobě, o té kuchařské knize i domácích účtech a zkrátka všechno ostatní.

„Ach, Trotwoode!“ pokárala mě s úsměvem. „Zase ta tvá stará zbrkllost! Mohl jsi to s tou snahou, někam se ve světě dostat, brát docela vážně a nemusel jsi přitom přece to plaché, milující a nezkušené děvče tak zničehonic lekat! Chudák Dora!“

V životě jsem ještě neslyšel, aby hlas vyjádřil tolik mile shovívavé laskavosti, kolik jí vyjádřila Agnes, když mi takto odpověděla. Bylo to, jako bych ji byl viděl s obdivem a něžností přivinout Doru do náruče a mlčky mě tou účastnou ochranou kárat za horkokrevný spěch, jímž jsem Dořino srdíčko poplašil, až se rozbušilo. Bylo to, jako bych byl viděl Doru, jak ve vší své čarovné bezelstnosti Agnes hladí, děkuje jí, mazlivě na mne žaluje a přitom mě se vší svou dětskou neviností miluje.

Jakou jsem cítil k Agnes vděčnost a jak jsem se jí obdivoval! Viděl jsem ty dvě v růžové budoucnosti pospolu jako dvojici přítelkyň obapolně pro sebe přímo stvořených, jednu druhé navzájem tak skvělou okrasou!

„Co bych tedy měl dělat, Agnes?“ zeptal jsem se po chvilce, když jsem odvrátil oči od ohně. „Co by bylo správné, abych udělal?“

„Myslím,“ řekla Agnes, „že čestná cesta, kterou bys měl postupovat, by byla těm dvěma dámám napsat. Nemyslíš, že všechny tajné cesty jsou nedůstojné?“

„Ano. Když si to myslíš ty...,“ řekl jsem.

„Mám málo oprávnění o těchto věcech soudit,“ pokračovala Agnes skromně a zdráhavě, „ale rozhodně cítím – zkrátka, cítím, že jednat potají a podloudně ti není podobné – že to nejsi ty.“

„Že to nejsem já – podle tuze vysokého mínění, Agnes, jaké o mně máš, obávám se,“ řekl jsem.

„Že to nejsi ty podle přímosti tvé povahy,“ odpověděla, „a proto bych těm dvěma dámám napsala. Tak jasně a otevřeně, jak je možno, bych vypověděla všechno, co se událo, a požádala bych o dovolení, abych směla někdy vykonat v jejich domě návštěvu. Když se uváží, že jsi mladý a o své místo ve světě teprve bojuješ, myslím, že by bylo dobře, kdybys připomněl, že se ochotně podrobíš jakýmkoli podmínkám, které by ti snad uložily. Poprosil bys je, aby tvou žádost nezamítaly, dokud se nezeptají Dory; a aby si s ní o tom pohovořily, až samy uznají chvíli za vhodnou. Nepsala bych tuze vášnivě,“ řekla Agnes mírně, „ani bych tuze mnoho neslibovala. Důvěřovala bych vlastní věrnosti a vytrvalosti – a Doře.“

„Ale co, Agnes, jestli Doru zase postraší, když s ní o tom budou mluvit!“ řekl jsem. „A co jestli se Dora rozpláče a vůbec nic o mně neřekne!“

„Je to pravděpodobné?“ zeptala se Agnes s touž milou účastí ve tváři.

„Chraň ji ruka Boží, Dora se hned poplaší jako ptáček,“ řekl jsem. „Mohlo by se to stát! Nebo co kdyby ty dvě slečny Spenlowovy (takové starší dámy mívají leckdy podivínskou povahu) nebyly osoby toho druhu, aby se na ně člověk mohl obracet takovýmhle způsobem?“

„Nemyslím, Trotwoode,“ odpověděla Agnes a zdvihla při tom ty vlahé oči ke mně, „že bych uvažovala takhle. Snad by bylo líp

uvažovat jen o tom, jestli je správné to udělat, nebo ne, a když ano, tak to udělat.“

Neměl jsem v té věci už žádné pochybnosti. S lehčím srdcem, ačkoliv s hlubokým vědomím krajní závažnosti svého úkolu jsem celé odpoledne věnoval koncipování tohoto dopisu – u psacího stolu, který mi Agnes k tomuto důležitému účelu postoupila. Napřed jsem se však šel podívat dolů na paní Heepovou a Uriáše Heepa.

Uriáše jsem zastihl kralovat v nové kanceláři, přistavěné do zahrady; místnost ještě páchla čerstvou omítkou a Uriáš vypadal uprostřed té spousty knih a papíru nadobyčej mrzce. Přijal mě se svou obvyklou úlisností a předstíral, že o mém příchodu dosud od pana Micawbera neslyšel; předstírání to, kterému jsem si dovolil nevěřit. Doprovodil mě do pracovny pana Wickfielda, která byla jen stínem své dřívější podoby – do pokoje, oloupeného ve prospěch kanceláře nového společníka o různé kusy zařízení – zůstal stát před krbem, a zatím co jsme si já a pan Wickfield vyměňovali pozdravy, hřál si záda a kostlivou rukou si holil bradu.

„Zůstaneš u nás, Trotwoode, pokud se zdržíš v Canterbury?“ zeptal se pan Wickfield, nikoliv bez letmého pohledu na Uriáše, zda to schvaluje.

„Máte pro mne místo?“ opáčil jsem.

„Ó zajisté, mladý pane Copperfield – měl bych vlastně říci jenom *pane* Copperfield, ale to druhé se člověku zdá tak přirozené,“ řekl Uriáš, „s radostí bych vám uvolnil váš bývalý pokoj, kdybyste si přál.“

„Ne, ne,“ pravil pan Wickfield. „Proč byste se měl obtěžovat vy? Máme jiný pokoj. Máme jiný pokoj.“

„Ó, ale víte,“ odpověděl Uriáš a zazubil se, „udělal bych to opravdu s potěšením!“

Abych věc skoncoval, prohlásil jsem, že přijmu buď ten druhý pokoj, nebo vůbec žádný; a když se ujednalo, že tedy dostanu ten druhý pokoj, a když jsem se firmě odporoučel až do oběda, odešel jsem zase nahoru.

Doufal jsem, že nebudu mít jinou společnost než Agnes. Ale paní Heepová požádala o dovolení, aby se směla s pletením usadit u krbu v Agnesině pokoji – pod záminkou, že ta strana je se zřetelem na směr větru pro její revmatismus příznivější než salon nebo jídelna. Ačkoliv bych ji byl bez nejmenší výčitky svědomí nejraději ponechal na milost a nemilost větru na vrcholku nejvyšší věže katedrály, udělal jsem z nouze ctnost a přátelsky jsem ji pozdravil.

„Přijměte mé sprostné díky, pane,“ řekla paní Heepová v odpověď na moje dotazy po jejím zdraví, „ale jen tak tak, že to ještě ujde. Nemám se zrovna čím chlubit. Kdybych viděla Uriáška v životě teple usazeného, myslím, že bych snad víc už ani nechtěla. Jak se vám zdá, že můj Uriášek vypadá, pane?“

Mně se zdálo, že vypadá stejně ničemně jako kdy jindy, a odpověděl jsem, že jsem na něm žádnou změnu nepozoroval.

„Ó, vy tedy nemyslíte, že se nějak změnil?“ řekla paní Heepová. „V tom vás musím sprostně prosit za prominutí, že s vámi nejsem zajedno. Nevidíte, jak je hubený?“

„Ne víc, než býval,“ odpověděl jsem.

„Že to nevidíte!“ podivila se paní Heepová. „No ovšem, vy se na něho nedíváte mateřskými očima!“

Když se pohled jejích mateřských očí střetl s mým, pomyslí si, že to jsou oči pro všechen ostatní svět zlé, jakkoli snad láskyplné pro něho – a věřím, že se matka se synem navzájem opravdu milovali. Jejich pohled se svezl ze mne a přešel na Agnes.

„Ani vy, slečno Wickfieldová, na něm nevidíte, jak chudne a jak se trápí?“ zeptala se paní Heepová.

„Ne,“ odpověděla Agnes a poklidně pokračovala v práci, kterou se zabývala. „Jste o něho příliš starostlivá. Je úplně zdravý.“

Se strašlivým frknutím se paní Heepová pustila zase do pletení.

Ani na chvíli toho nenechala a ani na chvíli nenechala o samotě nás. Přišel jsem ten den dost brzy a zbývaly nám do oběda ještě tři nebo čtyři hodiny, ale paní Heepová seděla a seděla a mrskala

jehlicemi stejně jednotvárně, asi jako když přesýpací hodiny propouštějí crčkem písek. Seděla z jedné strany krbu, já seděl u psacího stolku před ním a kousek ode mne na druhou stranu seděla Agnes. Kdykoli jsem při dumavém rozjímání nad dopisem zvedl oči a utkvěl jimi na zamyšlené tváři Agnesině, viděl jsem, jak se jasní v ten andělský výraz a povzbudivě se na mne usmívá, a vzápětí jsem hned pocítil ty zlé oči paní Heepové spočinout na okamžik na mně, pak sklouznout na Agnes, vrátit se zase na mne a nakonec se pokradmu opět sklopit k pletení. Co to pletla, nevím, protože se v tom umění nevyznám, ale vypadalo to jako síť, a jak mrskala těmi jehlicemi, podobnými čínským hůlčičkám, vyjímala se v záři ohně jako škaredá čarodějnice, až dosud sice protějším zářivým dobrem brzděná, ale chystající se co nevidět svou síť rozhodit.

S týmž ostražitým pohledem držela svou stráž neúnavně i u oběda. Po obědě ji vystřídal syn, a když jsme potom s panem Wickfieldem a s ním zůstali spolu o samotě, potouchle po mně pošilhával a tak se nakrucoval, div jsem to vůbec vydržel. V saloně zase pletla a hlídala matka. Celou dobu, co Agnes zpívala a hrála, seděla matka u piana. Jednou si vyžádala určitou baladu, po níž prý, jak řekla, její Uriášek (který právě v lenošce zíval) přímo blouzní, a chvílemi se po něm ohlédla a hlásila Agnes, že syn je z její hudby celý u vytržení. Jinak sotva kdy promluvila – pochybuji, že se to stalo vůbec někdy –, aby se aspoň slůvkem nezmínila také o něm. Bylo úplně jasné, to že je úkol jí přiřčený.

Tak to šlo dál, dokud nebyl čas jít spát. Vidět tu matku a syna, jak visí nad celým domem jako dva obrovští netopýři a svými šerednými podobami ho temným mrakem zastírají, mě tak tížilo, že bych byl raději zůstal sedět dole, s pletením i se vším všudy, než si šel nahoru lehnout. Sotva jsem zamhouřil oko. Příští ráno začalo pletení a hlídání znovu a trvalo celý den.

Neměl jsem příležitost promluvit si s Agnes ani na deset minut. Sotva jsem jí stačil ukázat svůj dopis. Navrhl jsem jí, aby se šla se

mnou trochu projít ven – ale protože si paní Heepová nepřestávala stěžovat, že se jí přitížilo, zůstala Agnes šlechetně doma, aby jí dělala společnost. Před soumrakem jsem se tedy vydal na procházku sám a přemýšlel, co bych měl dělat a mám-li právo i nadále před Agnes tajit, co mi Uriáš Heep v Londýně říkal – neboť mi to znovu začalo dělat velmi těžkou starost.

Nedošel jsem po ramsgateské silnici, podle níž vedl docela pěkný chodníček, ještě dost daleko, abych nechal město úplně za sebou, když vtom na mne zvířeným prachem kdosi vzadu zavolal. Tu šouravou postavu a nanicovatý plášť si člověk zmýlit nemohl. Zastavil jsem se a Uriáš Heep mě dohonal.

„Copak?“ zeptal jsem se.

„Šlapete ale rychle!“ řekl. „Mám sice hezky dlouhé nohy, ale prohnal jste mi je důkladně.“

„Kam jdete?“ zeptal jsem se.

„Jdu za vámi, mladý pane Copperfield, jestliže mi dopřejete to potěšení, abych se prošel se starým známým.“ S těmi slovy křečovitým škubnutím, které mohlo znamenat stejně dobře zkroušenost jako posměch, srovnal krok s mým.

„Uriáši!“ začal jsem po chvíli mlčení, jak jsem mohl nejlídněji.

„Ano, mladý pane Copperfield?“ řekl Uriáš.

„Abych vám řekl pravdu (a jistě mi to nebudete mít za zlé), vyšel jsem si na procházku sám, protože jsem si chtěl odpočinout od společnosti.“

Podíval se po mně úkosem a řekl s nejdopornějším zazuběním: „To myslíte od matky.“

„Ovšem, ano, myslím,“ řekl jsem.

„Ó! Přece víte, jak velice jsme sprostní,“ odpověděl na to. „A jelikož si tu svou sprostnost tak dobře uvědomujeme, musíme opravdu dávat pozor, aby nás nepřitlačovali ke zdi lidé, kteří sprostní nejsou. V lásce, pane, je každá lest dovolena.“

Zdvihl své velké ruce, až se jimi dotýkal brady, hebce si je mnul a hebce se pokuckával; pomyslí jsem si, že se podobá zlovolnému paviánu tak věrně, jak to jen je u něčeho člověčího vůbec možné.

„Víte,“ řekl a stále ještě se tak protivně samolibě choulil a pokyvoval na mne hlavou, „vy jste tuze nebezpečný sok, mladý pane Copperfield. To jste vždycky byl, nevíte?“

„To kvůli mně dáváte slečnu Wickfieldovou hlídat a kazíte a bereíte jí domov?“ zeptal jsem se.

„Ó, mladý pane Copperfield! To jsou velice drsná slova!“ odpověděl.

„Použijte si pro mou myšlenku slov, jakých chcete, Uriáši,“ řekl jsem, „ale víte stejně dobře jako já, co tím míním!“

„Ó nikoli! Musíte pro ni těch slov použít sám,“ odpověděl. „Ó skutečně! Sám to udělat nemohu.“

„Domníváte se snad,“ řekl jsem a kvůli Agnes jsem se nutil jednat s ním velmi umírněně a klidně, „že se na slečnu Wickfieldovou dívám jinak než jako na svou nejdražší sestru?“

„Nu, mladý pane Copperfield,“ odpověděl, „jistě chápete, že nejsem povinován na tuto otázku odpovědět. Možná že ne, kdo ví? A možná že ano, víme?“

V životě jsem ještě neviděl nic, co by se vyrovnalo podlé zchytralosti jeho tváře a těch nestíněných očí bez jediné stopy po řasách.

„Tak poslyšte!“ řekl jsem. „Kvěli slečně Wickfieldové...“

„Kvěli mojí Agnes!“ zvolal s odporným, křečovitým zkroucením těla. „Byl byste tak laskav a říkal jí Agnes, mladý pane Copperfield?“

„Tedy kvůli Agnes Wickfieldové – aby jí Bůh žehnal...“

„Děkuji vám za to zbožné přání, mladý pane Copperfield!“ skočil mi do řeči.

„... vám povím, co by mě za každých jiných okolností asi spíš napadlo povědět – Jacku Oprátkovi.“

„Komu, pane?“ zeptal se Uriáš, natáhl krk a zvedl k uchu dlaň stočenou do kornoutu.

„Katovi,“ odpověděl jsem. „Člověku, který by mi pravděpodobně napadl ze všech poslední,“ – ačkoliv mi ten nápad docela přirozeně vnukl právě jeho obličej. „Jsem zasnouben s jinou mladou dámou. Doufám, že to vás uspokojí.“

„Můžete se na to dušovat?“ řekl Uriáš.

Už jsem chtěl své prohlášení žádaným způsobem rozhořčeně potvrdit, když tu mě popadl za ruku a stiskl mi ji.

„Ó, mladý pane Copperfield!“ zvolal. „Kdybyste se jen byl ráčil tolik snížit a oplatil mi mou důvěru, když jsem vám tak plně vylil srdce tu noc, kdy jsem vás svým noclehováním u vás v pokoji u krbu tak úžasně inkomodoval, jaktěživ bych nebyl o vás pochyboval. Ale takto samozřejmě matku ihned odvolám, víc než s potěšením. Víím, že obezřelost mé lásky jistě omluvíte, že? Jaká škoda, mladý pane Copperfield, že jste se neráčil tolik snížit a mou důvěru mi oplatit! Jistě jsem vám poskytl veškerou příležitost. Ale vy jste se ke mně nikdy nesnížil natolik, jak bych si byl přál. Víím, že jste mě nikdy neměl tak rád, jako jsem měl já rád vás!“

Celou tu dobu mi ždímal ruku v těch slizkých rybích prstech, zatím co já se vši mocí snažil pokud možno slušně se mu vymanit. Ale marně, nezdařilo se mi to. Protáhl si mou ruku pod rukávem svého fialového pláště a já kráčel vedle něho, téměř násilím do něho zavěšený.

„Nevrátíme se?“ řekl Uriáš a pomalu se otáčel k městu, na které teď svítil časný měsíc a stříbřil v dálce okna.

„Než obrátíme list, měl byste vědět,“ řekl jsem po hezky dlouhém odmlčení, „že podle mého Agnes Wickfieldová stojí nad vámi tak vysoko a je všem vašim tužbám tak daleko jako ten měsíc tam.“

„Klidná! Že?“ řekl Uriáš. „Velice! A nyní se přiznejte, mladý pane Copperfield, že jste mě nikdy neměl tak rád, jako jsem měl já rád vás. Nic bych se nedivil, kdybyste mě byl odjakživa považoval za příliš sprostného, že?“

„Nemám výlevy poníženosti rád,“ odpověděl jsem, „a žádné jiné taky ne.“

„Co jsem říkal?!“ pravil Uriáš a jeho obličej vypadal v měsíčním světle zvadlý a olověně šedý. „Jako bych to nevěděl! Ale jak málo víte, mladý pane Copperfield, že sprostnost člověka v mém postavení je plně oprávněná. Otce i mne vychovala chudinská chlapecká škola a stejně tak i matku vychoval jakýsi dobročinný veřejný ústav. Všechny nás tam učili samou sprostnost – od rána do večera, a pokud vím, skoro nic jiného. Měli jsme být sprostně poníženi hned před tou osobou, hned před tamtou; hned před někým mačkat čepici v ruce, hned se před jiným klanět; a vždycky vědět, kde je naše místo, a pokořovat se před lepšími. A těch lepších bylo! Otec si svou sprostností vysloužil odznak žákovského prefekta. Já taky. Otcí pomohla sprostnost k tomu, že dostal místo hrobníka. Měl u pánů pověst člověka tak způsobného, že se ho rozhodli pro to místo navrhnout. ‚Když budeš sprostný, Uriáši,‘ říkával mi otec, někam to dotáhneš. To odjakživa ve škole vtloukali do hlavy mně i tobě; a to se taky nejlíp vyplácí. ‚Když budeš sprostný,‘ říkával otec, ‚pak něco dokážeš!‘ A na mou pravdu, nevyplatilo se mi to špatně!“

Bylo to po prvé, co mě vůbec napadlo, že ta hnusná pokrytecká písnička falešné pokory třebaš vyvěrá z lůna Heepovy rodiny. Žeň jsem pozoroval, ale z jaké je setby, na to jsem jaktěživ nepomyslel.

„Když jsem byl ještě docela malý hoch,“ řekl Uriáš, „poznal jsem, co sprostná poníženost dokáže, a držel jsem se toho. Živil jsem se chlebičkem ponížení s chutí. Učil jsem se jen tolik, abych nepřekročil sprostnou mez vzdělání, a pak jsem si řekl: ‚Už dost!‘ Když jste mi nabízel, že mě budete učit latinsky, věděl jsem své. ‚Lidé se rádi vidí nad tebou výš,‘ říkával mi otec, ‚a ty se drž nízko.‘ Ještě dnes jsem velice sprostný, mladý pane Copperfield, ale trochu moci mám!“

A všechno to říkal proto – jak jsem poznal, když jsem ve světle měsíce pozoroval jeho tvář –, abych porozuměl, že má pevný úmysl

využitím své moci se odškodnit. O jeho podlosti, lstivosti a zlo vůli jsem nikdy nepochyboval, ale až teď jsem po prvé plně pochopil, jakého mrzkého, nemilosrdného a mstivého ducha musilo toto časné a toto dlouhé potlačování osobnosti zplodit.

Z jeho vyprávění o sobě vyplynul prozatím alespoň jeden příjemný výsledek – pohnulo ho totiž k tomu, že mi propustil ruku, aby si mohl znovu samolibě zamnout ruce pod bradou. Jakmile jsem se mu jednou vymanil, rozhodl jsem se už tak zůstat, a vraceli jsme se tedy domů už volně vedle sebe a cestou jsme už skoro nepromluvili.

Pozvedlo-li mu náladu prohlášení, které jsem před ním učinil, nebo to, že se pokochal pohledem do minulosti, to nevím; ale tak či onak, něco mu náladu pozdvihlo. U oběda mluvil víc, než u něho bylo obvyklé; ptal se matky (zproštěné služby tím okamžikem, kdy jsme zase vkročili do domu), nezačíná-li se z něho snad už klubat starý mládenec, a jednou se podíval na Agnes tak, že bych byl dal všechno na světě za dovolení srazit ho k zemi.

Když jsme my tři muži zůstali po jídle sami, stoupla jeho kuráž ještě víc. Víno u oběda nepil, nebo jen málo, a domnívám se, že neměl v hlavě nic jiného než nestoudnou radost z vítězství, roznícenou možná ještě tím, že ho moje přítomnost dráždila se s ní ukazovat.

Už předešlý den jsem si všiml, že se snaží svést pana Wickfielda k pití; ale když jsem si vyložil pohled, jímž se na mne Agnes při odchodu z pokoje podívala, po první sklenici jsem další odmítl a navrhl pak, abychom šli nahoru za ní. Byl bych to tentokrát udělal zase, Uriáš mě však mazaně předešel.

„Našeho dnešního hosta vídáme tak vzácně, pane,“ řekl na adresu pana Wickfielda, který seděl na dolním konci stolu jako tak úžasný protiklad k Heepovi, „že bych navrhoval, jestliže proti tomu ovšem nic nenamítáte, abychom ho uctili ještě jednou či dvěma sklenkami vína. Na vaše zdraví a štěstí, pane Copperfield!“

Nezbylo mi než se na oko radostně chopit ruky, kterou ke mně natahoval přes stůl, a potom jsem s pocity velmi odlišnými stiskl ruku zlomenému ušlechtilému muži, jeho společníkovi.

„A teď, pane kolego,“ řekl Uriáš, „jestliže si smím takovou smělost dovolit – co kdybyste něco takového nebo makového na počest Copperfieldovi pronesl vy?“

Nebudu popisovat páně Wickfieldův přípitek mé tetě, jeho přípitek panu Dickovi, jeho přípitek Sudím dvorům, jeho přípitek Uriášovi ani to, že po každé vypil dvě sklenice; nebudu popisovat jeho vědomí o vlastní slabosti ani marné úsilí ji zvládnout; ani zápas mezi jeho studem za Uriášovo chování a mezi touhou si ho nerozhněvat; ani okázalé nadšení, s nímž se Uriáš kroutil jako had a prezentoval mi pana Wickfielda. Pohled na to mi padal kamenem na srdce a moje ruka se zpěčuje o tom psát.

„A teď, pane kolego,“ řekl Uriáš nakonec, „připíji ještě někomu já! Sprostně prosím o plné číše, neboť hodlám připít nejspanilejší ze všech žen.“

Její otec měl v ruce prázdnou sklenici. Viděl jsem ho postavit ji na stůl, podívat se na obraz, kterému se dcera tak podobala, přitisknout si ruku na čelo a schoulit se v křesle do koutka.

„Jsem tuze sprostný tvor, abych jí před vámi připíjel na zdraví,“ pokračoval Uriáš, „ale obdivuji se jí – zbožňuji ji!“

Žádná tělesná bolest, kterou by snad byla šedivá hlava jejího otce zakoušela, by mi nebyla připadala strašlivější než duševní trýzeň, kterou jsem nyní viděl sevřenou v obou jeho rukou.

„Agnes,“ řekl Uriáš, který se buď na pana Wickfielda neohlížel, nebo neznal důvod, proč si tak počíná, „Agnes Wickfieldová je, jak mohu s jistotou tvrdit, nejspanilejší ze všech žen. Smím mezi přáteli mluvit otevřeně? Být jejím otcem je vysoké vyznamenání, ale být jejím manželem...“

Kéž mě osud ušetří, abych ještě někdy v životě slyšel takový výkřik, s jakým její otec vstal od stolu!

„Co se děje?“ řekl Uriáš a na smrt zbledl. „Snad jste se nakonec nezbláznil, pane Wickfield? Když řeknu, že mám ctižádost učinit z vaší Agnes svou Agnes, mám na to stejné právo jako každý jiný muž. Ba mám na to větší právo než kterýkoli jiný muž!“

Objal jsem pana Wickfielda a při všem, nač jsem si jen dovedl vzpomenout, ze všeho nejčastěji při jeho lásce k Agnes, jsem ho úpěnlivě prosil, aby se trochu uklidnil. Byl tu chvíli úplně nepřítel; rval si vlasy, bušil se do hlavy, snažil se mě vši silou odstrčit a snažil se mi vši silou vymknout, neodpovídal ani slovem, na nikoho z nás se nedíval ani nikoho z nás neviděl; slepě o něco usiloval a nevěděl o co, obličej celý vyjevený a zkroucený – podívaná jedna hrůza.

Zapřísahal jsem ho, úryvkovitě, ale s nejbolestnější vroucností, aby se té zuřivosti nepoddával, ale aby mě vyslechl. Snažně jsem ho prosil, aby myslel na Agnes, aby ve mně viděl Agnes – aby si vzpomněl, jak jsme Agnes a já spolu vyrůstali, jak ji ctím a miluji, jak je jeho pýchou a radostí. Snažil jsem se přivést mu její obraz na mysl všemi možnými cestami; dokonce jsem mu vyčítal, že nemá dost pevné vůle ji ušetřit, aby se o tom výstupu nedověděla. Možná, že jsem něco dokázal, nebo možná, že se jeho zuřivost sama strávila – ale buď jak buď, pomalu v odporu povoloval a začal si mě prohlížet – z počátku očima cizíma a později chápavýma, jako když mě poznává. Posléze řekl: „Vím, Trotwoode! Moje milované dítě a ty – vím! Ale podívej se na něho!“

Ukázal do kouta na Uriáše, bledého a mračného, očividně překvapeného a ve svých výpočtech silně zklamaného.

„Podívej se na mého mučitele,“ pokračoval. „Kvůli němu jsem postupně ztratil jméno a čest, mír a klid, dům a domov!“

„Já jsem vám jméno a čest, mír a klid i dům a domov zachoval,“ řekl Uriáš vzpurným a spěšným tónem člověka poraženého a hotového k ústupkům. „Nebud'te bláhový, pane Wickfield. Jestliže jsem zašel trochu dále, než jste vy očekával, mohu zase couvnout, nemám pravdu? Nic zlého se přece nestalo.“

„U každého člověka jsem vždycky hledal jednu prostou pohnutku,“ pravil pan Wickfield, „a spokojil jsem se vysvětlením, že jeho ke mně váže pohnutka hmotného zájmu. Ale podívej, co v něm je – ach, podívej se, co v něm je!“

„Když to dokážete, Copperfelde, tak ho raději umlčte!“ zvolal Uriáš a vystřelil svůj dlouhý ukazovák proti mně. „Každým okamžikem řekne něco – dejte pozor! –, čeho bude potom litovat, že to vypustil z úst, a vy budete litovat, že jste to slyšel!“

„Řeknu cokoli!“ vykřikl pan Wickfield s výrazem zoufalce. „Proč by mě neměl mít v moci celý svět, když mě už máte v moci vy?“

„Pozor! Povídám vám!“ řekl mi Uriáš jako další výstrahu. „Když mu neumlčíte jazyk, nejste jeho přítelem! Proč že by vás neměl mít v moci celý svět, pane Wickfield? Protože máte dceru! Vy i já víme, co víme, nemám pravdu? Nechte staré věci spát – kdo by s nimi hýbal? Já ne. Copak nevidíte, že jsem sprostný, jak jen mohu? Říkám vám, jestliže jsem zašel trochu daleko, tak toho lituji. Co byste chtěl víc, pane?“

„Ach, Trotwoode, Trotwoode!“ zvolal pan Wickfield a zalomil rukama. „Kam až jsem to jen klesl od té doby, co jsem tě prvně viděl tady v domě! Už tehdy jsem byl na šikmé ploše, ale ta strašlivá, strašlivá cesta, kterou jsem od té doby prošel! Zničily mě slabošské záliby. Nezřízená záliba ve vzpomínání a nezřízená záliba v zapomínání. Můj přirozený žal nad ztrátou matky mého dítěte se zvrátil v chorobu; má přirozená láska k dítěti se zvrátila v chorobu. Nakazil jsem všechno, čeho jsem se dotkl. Přivedl jsem bědy na to, co tak vřele miluji, vím to – i ty to víš! Domníval jsem se, že mohu opravdově milovat jen jedinou bytost na světě a nemilovat ostatní; domníval jsem se, že mohu opravdově truchlit jen pro jedinou bytost, která už není z tohoto světa, a nemít účast na zármutku všech ostatních, kdo truchlí. Tak zvráceně jsem pochopil naučení, která mi život dal!“

Užíral jsem si vlastní chorobné srdce, to srdce skety, a ono zas užíralo mne! Špinavec v mém zármutku, špinavec ve své lásce, špinavec

ve svém bídném útěku před stinnější stránkou toho obojího – ach, podívej se, jaká je ze mne ruina, a nenávid' mě a štit' se mě!“

Zhroutil se do křesla a slabě vzlykal. Rozčilení, do něhož ho společník přivedl, pomalu ochabovalo. Uriáš vystoupil ze svého kouta.

„Nevím, co všechno jsem v té své pobloudilosti udělal,“ řekl pan Wickfield a vztáhl proti mně dlaně, jako by zažehnával můj odsudek. „Ten tady,“ a myslil tím Uriáše Heepa, „to ví nejlíp, protože se mi bez ustání lepil na paty a našeptával mi. Vidíš, že mi visí na krku jako žernov. Najdeš ho v mém domě, najdeš ho v mé firmě. Právě před chvílí jsi ho slyšel. Co víc ti potřebuji povídat!“

„Nepotřebujete povídat ani tolik, ani z poloviny tolik, nejlíp vůbec nic,“ poznamenal k tomu Uriáš napůl vzdorovitě, napůl lísavě. „Nebýt toho vína, nebyl byste si to bral tak k srdci. Zítra se na to už budete dívat rozumněji, pane. Jestliže jsem řekl příliš mnoho nebo víc, než jsem měl v úmyslu, co na tom? Přece na tom netrvám!“

Vtom se otevřely dveře a lehkým krokem vešla Agnes; neměla v obličeji ani stopu barvy, objala jednou rukou otce kolem krku a klidně řekla: „Tatínku, tobě není dobře. Pojď se mnou!“ Položil jí hlavu na rameno, jako by se hrbil pod tíhou hluboké hanby, a vyšel s ní. Jen na okamžik se setkal její pohled s mým, a přesto jsem z něho poznal, kolik ví o tom, co se událo.

„Nečekal jsem, že se tak rozčilí, mladý pane Copperfield,“ řekl Uriáš. „Ale to nic není. Zítra jsme zase přátelé. Je to jenom k jeho dobru. Sprostně se starám o jeho dobro.“

Neodpověděl jsem mu a odešel jsem nahoru do tichého pokoje, kde vedle mne u školních knih tak často sedávala Agnes. Nikdo se u mne dlouho do noci neukázal. Vzal jsem si nějakou knihu a pokoušel se číst. Slyšel jsem hodiny odbíjet už půlnoc a dosud jsem četl, aniž jsem věděl, co čtu, když vtom se mě dotkla Agnes.

„Odcházíš časně ráno, Trotwoode! Rozlučme se raději teď!“

Bylo vidět, že plakala, ale tvář měla přesto tak klidnou a krásnou!

„Bůh ti žehnej!“ řekla a podala mi ruku.

„Nejdražší Agnes,“ odpověděl jsem, „vidím, že chceš, abych o dnešním večeru nemluvil – ale nedá se opravdu nic dělat?“

„Jedině spoléhat v Boha!“ odpověděla.

„Nemohl bych já něco udělat – já, který k tobě vždycky přicházím s těmi malichernými starostmi svými?“

„A který mým tolik ulehčuješ,“ dopověděla. „Ne, drahý Trotwoode, nemůžeš!“

„Drahá Agnes,“ řekl jsem, „byla by to troufalost, kdybych já, který mám tak málo všeho, čeho ty máš tolik – dobroty, rozhodnosti, všech ušlechtilých vlastností – o tobě pochyboval nebo ti říkal, co máš udělat –, ale víš přece, kolik máš mé lásky a za co všechno ti dlužím. Vid', Agnes, ty se mylně chápanému smyslu pro povinnost neobětuješ nikdy, že ne?“

Na okamžik rozrušenější, než jsem ji kdy předtím viděl, pustila se mé ruky a o krok ucouvla.

„Řekni, drahá Agnes, že na nic takového nemyslíš! Ty, mnohem víc než moje sestro! Pomysli na to, jakým převzácným darem je srdce jako tvoje a láska jako tvoje!“

Ach! Dlouho potom, ještě předlouho jsem před sebou viděl vystávat tu tvář s oním chvilkovým výrazem, prostým jak podivu, tak obžaloby, tak lítosti. Ach, dlouho potom, ještě předlouho jsem viděl ten výraz pozvolna přejít, jako se stalo tu chvíli, v onen krásný úsměv, s nímž mi řekla, že se o sebe nebojí – že se o ni nemusím bát ani já –, a s oslovením „Bratře!“ mi dala sbohem a odběhla!

Když jsem ráno před dveřmi hostince nasedl na dostavník, bylo ještě tma. Když jsme se chystali vyjet, začalo se právě rozednívat, a tu, jak jsem tak seděl na voze a myslel na Agnes, tím šerem mezi nocí a dnem se po boku dostavníku vydrápala Uriášova hlava.

„Copperfelde!“ řekl skuhravým šepotem, zatím co se držel za železné brlení na střeše, „myslel jsem, že docela rád uslyšíte, než odjedete, že mezi námi je všechno v pořádku. Byl jsem už u něho v pokoji a všechno jsme urovnali. Víte přece, i když jsem sprostný,

jsem mu užitečný; a když nemá v hlavě, tak ví dobře, co je v jeho prospěch! Při tom všem, jaký je to nakonec milý člověk, mladý pane Copperfield!“

Vynutil jsem ze sebe odpověď, že mě těší, že se mu omluvil.

„Ó, jak jinak!“ řekl Uriáš. „Když je člověk sprostný, víte, co je pro něho omluva? Úplná hračka! Poslyšte! Myslím,“ a zavrtěl sebou, „že jste už někdy taky utrl hrušku, než byla zralá, ne, mladý pane Copperfield?“

„Myslím, že ano,“ odpověděl jsem.

„Já to udělal včera večer,“ řekl Uriáš, „ale ona ještě uzraje! Potřebuje jenom čas a péči. Já dovedu čekat!“

S přemírou přání na rozloučenou slezl zase dolů, až když se vozka vyšvihl na kozlík. Co já vím, třebas žvýkal něco na ochranu před sychravým ranním vzduchem – ale pohyboval ústy tak, jako by ta hruška byla zralá a on si na ni už mlaskavě brousil zuby.

KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ

Poutník

Ten den večer jsme v Buckingham Streetu měli velmi vážnou rozmluvu o domácích poměrech a událostech, které jsem podrobněji vylíčil v kapitole předešlé. Teta o ně projevovala hluboký zájem, a když jsem s vyprávěním skončil, déle než dvě hodiny přecházela s rukama založenými po pokoji sem a tam. Kdykoli ji něco zvlášť silně zneklidňovalo, po každé se oddala jednomu z těchto pochodových cvičení a na sílu jejího neklidu bylo vždycky možno soudit podle délky její procházky. Tentokrát měla mysl tak rozrušenou, že pokládala za nutné otevřít dveře do ložnice a udělat si tak trať, která sahala přes oba celé pokoje od zdi ke zdi; a zatím co jsme já a pan Dick seděli tiše u krbu, s pravidelností hodinového kyvadla ustavičně po této vytčené dráze stejnoměrným krokem přicházela a odcházela.

Když pan Dick odešel spát a teta a já jsme spolu osaměli, usadil jsem se, abych napsal dopis těm dvěma starým dámám. Teta, kterou procházka tou dobou už unavila, seděla u krbu se sukní županu povykasanou jako obyčejně. Ale místo aby seděla jako obyčejně a držela si večerní sklenici na koleně, nechávala ji stát bez povšimnutí na římse krbu a s levým loktem podepřeným o pravou ruku a s bradou podepřenou o levou dlaň se dívala zamyšleně na mne. Kdykoli jsem zvedl oči od práce, jíž jsem se zabýval, po každé jsem se setkal s jejím pohledem. „Mám jinak náladu jako v ráji, můj drahy,“ ujistila mě a přikývla na to, „ale jsem trochu jako na trní a nějak lítostivá!“

Měl jsem tuze napilno, abych si všiml dřív, než až už odešla spát, že nechala svůj večerní střík, jak tomu vždycky říkala, stát na krbové římse netknutý. Když jsem na ni zaklepal, abych jí tento objev

sdělil, přišla ke dveřím s výrazem ještě láskyplnějším než obvykle, ale řekla pouze: „Nemám dnes večer srdce to vypít, Trote,“ zavrtěla hlavou a zašla zase do pokoje.

Ráno si můj dopis oběma starým dámám přečetla a schválila ho. Odeslal jsem ho a pak mi už nezbývalo nic než čekat na odpověď tak trpělivě, jak jen dokážu. Byl jsem dosud v tomto stavu očekávání, který trval už téměř týden, když jsem jednou večer vykročil z domu doktora Stronga na cestu domů a octl se v sněživé noci.

Celý den mrzlo, jen praštělo, a nějakou dobu vál řezavý severovýchodní vítr. Se soumrakem se povětrí utišilo, a proto se spustil sníh. Pamatuji si, že padal hustě a vytrvale ve velkých vločkách a zůstával vysoko ležet. Rachot kol i dupot lidských kroků zněl tak tlumeně, jako by ulice pokrývala stejně vysoká vrstva perí.

Nejkratší cesta domů – samozřejmě jsem v takový večer zvolil cestu nejkratší – vedla Svatomartinskou ulicí. Za těch časů však kostel, podle něhož se ulička jmenuje, nestál tak volně jako dnes, neboť před ním nebylo žádné prázdné prostranství, a ulička se klikatila ke Strandu. Když jsem procházel kolem jeho stupňovitého sloupového průčelí, zahlédl jsem na rohu ženskou tvář. Podívala se mi do očí, přešla na druhou stranu uličky a zmizela. Znal jsem ji. Už jsem ji někde viděl. Ale nemohl jsem se upamatovat kde. Pojila se k ní v mé mysli nějaká představa, která mě rázem vzala za srdce; ale když jsem ji zahlédl, myslil jsem právě na něco jiného a cítil jsem v hlavě zmatek.

Na schodech kostela stála sehnutá postava muže, který si do měkkého sněhu odložil nějaký ranec a něco na něm upravoval. Jak tu ženskou tvář, tak i jeho jsem zahlédl současně. Nemyslím, že jsem se v tom překvapení zastavil – ale buď jak buď, když jsem šel dál, muž se napřímil, obrátil se a sestupoval proti mně. Stanul jsem tváří v tvář panu Peggottymu!

Tu teprve jsem se upamatoval na onu ženu. Byla to Marta, které Emilka tehdy v noci v kuchyni dala peníze. Marta Endellová – vedle

níž by byl nechtěl svou milovanou neteř vidět ani za všechny poklady potopené na dně mořském, jak mi řekl Ham.

Srdečně jsme si potřásli rukou. Zprvu ani jeden z nás nemohl ze sebe vypravit slovo.

„Mladý pane Davy!“ řekl a svíral mi pevně ruku. „To mi dělá u srdce dobře, že vás vidím, pane. Šťastná setkaná, šťastná setkaná!“

„Šťastné setkání, můj drahý starý příteli,“ řekl jsem.

„Už jsem myslel, pane, že se po vás půjdu dnes večer poptat,“ řekl, „ale když vím, že níčko s vámi bydlí vaše teta – zabrousil jsem totiž tam – do Yarmouthu –, tak jsem se bál, že je už krapet pozdě. Byl bych přišel časně ráno zítra, pane, dřív než zas půjdu dál.“

„Zase?“ řekl jsem.

„Ba, ba, pane,“ přítakal a trpělivě potřásl hlavou, „zítra jsem zase pryč.“

„A kam jste měl namířeno teď?“ zeptal jsem se.

„Inu,“ odpověděl a zacloumal hlavou, aby si z dlouhých vlasů vytrásl sníh, „níčko jsem si chtěl najít někde nocleh.“

V těch dobách vedl do zájezdního dvora Zlatého kříže, hostince pro mne v souvislosti s neštěstím pana Peggottyho tak památného, postranní vchod skoro přímo naproti místu, kde jsme právě stáli. Ukázal jsem na vrata, vzal jsem ho pod paždí a oba jsme přešli ulici. Ze dvora vedly dveře do dvou tří menších lokálů, a když jsem do jednoho nahlédl a viděl, že je prázdný a že v něm hoří pořádný oheň, zavedl jsem ho dovnitř.

Když jsem ho viděl ve světle, zpozoroval jsem, že má nejenom dlouhé a štrapaté vlasy, ale i obličej od slunce do tmava opálený. Byl šedivější, vrásky na tvářích i na čele měl hlubší a jevil všechny známky toho, že se trmácel a bloudil všemožným časem i nečasem, ale vypadal velmi silný a jako člověk, kterého živí odhodlání dosáhnout vytčeného cíle a kterého nemůže nic umořit. Zatím co jsem si to v duchu říkal, setřásal si z klobouku a ze šatů sníh a stíral si ho z obličeje. Když se zády ke dveřím, jimiž jsme vstoupili,

usadil proti mně ke stolu, opět mi podal svou drsnou ruku a všele stiskl mou.

„Inu, povím vám, mladý pane Davy,“ řekl – „kde jsem všude byl a co jsme všechno zvěděli. Byl jsem daleko a zvěděli jsme toho po mále – ale povím vám to!“

Zazvonil jsem o něco teplého k pití. Pan Peggotty nechtěl nic silnějšího než pivo, a než je přinesli a než je na krbovém ohni ohřáli, tiše seděl a přemýšlel. Z tváře mu zírала krásná soustředěná vážnost, z níž jsem se ho neodvažoval vyrušit.

„Když byla ještě maličká,“ pravil a zdvihl hlavu skoro hned, jakmile jsme osaměli, „povídala mi často o moři a o takových březích, kde je moře tmavě modré a klidně se leskne a leskne v slunci. Občas mě napadlo, jestli nemá toho moře tak plnou hlavu proto, že v něm její otec utonul. Nevím, ale docela možná, víte, že věřila – nebo doufala –, že ho třebaš vlny zanesly do těch končin, kde květiny věčně kvetou a slunce věčně svítí.“

„To asi byla jenom dětská fantazie,“ poznamenal jsem.

„Když ji – když zmizela,“ pravil pan Peggotty, „pořád mi něco říkalo, že ji zaveze někam do těch končin. Pořád mi něco říkalo, že jí o nich jistě vyprávěl divy, že tam z ní bude pravá dáma, a na nějaké takové podobné povídání že ji vlastně z počátku nachytl, aby ho poslouchala. Když jsme byli u jeho matky, hnedka jsem docela jistě věděl, že mám pravdu. Vydal jsem se přes Kanál do Francie a přistál jsem tam, jako bych byl spadl z nebe.“

Spatřil jsem, že se dveře pootevřely a dovnitř zalétá sněh. Spatřil jsem, že se pootevřely ještě víc a něčí ruka že je zlehka přidržuje, aby zůstaly otevřené.

„Vyhledal jsem jednoho anglického pána, co měl přes ty věci moc,“ pravil pan Peggotty, „a řekl jsem mu, že jdu hledat neter. Ten mi opatřil papíry, které jsem potřeboval, abych mohl volně cestovat – nevím ani, jak se jim správně říká –, a chtěl mi dát i peníze, ale ty jsem bohudík nepotřeboval. Za všechno, co pro mne udělal,

jsem mu pěkně poděkoval, to se rozumí! ,Napsal jsem o vás lidem už napřed,‘ povídá mi, ,a promluvím ještě s mnoha jinými, kteří cestují taky na tu stranu, a najdete cestou mnoho známých, i daleko odtud, i když budete cestovat sám.‘ Pověděl jsem mu tedy, co jsem uměl nejlíp, jak jsem mu nesmírně vděčný, a pustil jsem se po Francii.“

„Sám a pěšky?“ zeptal jsem se.

„Hlavně pěšky,“ odpověděl, „a někdy na káře spolu s lidmi, co jeli na trh, někdy v prázdném kočáře. Šlapal jsem den co den mnohou míli a často s nějakým chudým vojákem nebo bůhvíkým, který se šel zrovna podívat na rodinu nebo přátele. Dorozumět jsem se s ním nemohl,“ řekl pan Peggotty, „a on se mnou taky ne, ale byli jsme si navzájem na těch zaprášených silnicích kamarády.“

Byl bych si to představil už jen z přívětivého tónu jeho hlasu.

„Když jsem přišel někam do města,“ pokračoval, „našel jsem si hostinec a čekal na dvoře, dokud se neukázal někdo (jak se většinou stalo), kdo rozuměl anglicky. Tomu jsem pak pověděl, že jako jsem na cestě, abych našel svou neteř, a on pověděl zase mně, jací fajnovější lidé v domě zrovna jsou, a já pak čekal, abych si mohl prohlédnout všecky, co mi připadaly, že by to mohla být ona, až půjdou ven nebo dovnitř. Když to Emilka nebyla, vydal jsem se zase dál. S časem jsem začal pomalounku poznávat, když jsem došel do některé nové vesnice mezi chudé lidi, že o mně už vědí. Nutili mě, abych se posadil na zápraží u jejich chalupy, snášeli mi všechno možné jídlo a pití a ukazovali mi, kde se u nich mám vyspat; a mnohou ženu, mladý pane Davy, která taky mívala dceru asi v tom stáří jako Emilka, jsem zastihl, jak na mne čeká u křížku nebo božích muk před vesnicí, aby mi prokázala nějakou podobnou laskavost. Leckterá z nich měla už taky dceru nebožku. A jenom Bůh ví, jak na mne ty matky byly hodné!“

Ta osoba u dveří byla Marta. Zřetelně jsem rozeznával její vyžáblou, pozorně napjatou tvář. Hrozil jsem se, aby se pan Peggotty snad neohlédl a nespatřil ji také.

„Často mi posazovali děti – zvláště malé holčičky,“ pravil pan Peggotty, „na kolena a častokrát byste mě byl mohl vidět, jak sedím u nich na zápraží, zatím co se snáší noc, a houpám je, jako kdyby to byly děti mé nejsladší děvenky. Ach, moje děvenka nejsladší!“

Pod tíhou nenadálého stesku se hlasitě rozplakal. Položil jsem mu rozechvělou ruku na ruku, jíž si zastíral obličej. „Děkuju vám, pane,“ řekl, „toho si nevšímejte.“

Za kratinkou chvíličku si tvář odkryl, položil si ruku na prsa a vyprávěl svůj příběh dál.

„Často mě chodily ráno vyprovodit,“ řekl, „míli i dvě po silnici, a když jsme se loučili a já povídám: ‚Moc pěkně vám za všechno děkuju! Bůh vám žehnej!‘, vždycky se mi zdálo, že mi rozumějí, a odpovídaly mi moc hezky. Konečně jsem došel k moři. Dovedete si jistě představit, že to pro starého námořníka, jako jsem já, nebylo nic těžkého, plavbu do Itálie si odpracovat. Když jsem se dostal tam, putoval jsem pořád jako dosavad. Lidé tam na mne byli stejně hodní a byl bych zase šel od města k městu, možná křížem krážem přes celou zem, kdybych se byl doslechl, že ji někdo viděl někde v těch horách ve Švajcarsku. Jeden, co znal toho jeho sluhu, je tam viděl všechny tři a řekl mi, jak cestují a kde právě jsou. Namířil jsem si to tedy k těm horám, mladý pane Davy, a šlapal ve dne v noci. A čím víc jsem ušel, tím dál se mi ty hory zdály, jako by přede mnou utíkaly. Ale dohonil jsem je a přešel. Když jsem se dostal už hezky blízko k místu, kde měli být, jak mi lidé řekli, začal jsem se sám sebe ptát: ‚Copak udělám, až ji uvidím?‘“

Napjatá tvář, která naslouchala, jako by nevlídnost noci vůbec nevnímala, se ještě stále krčila za dveřmi a ruce mě prosily – žebro-nily –, abych ji nezahlánil.

„Jaktěživ jsem o ní nezapochyboval,“ řekl pan Peggotty. „I to to! Ani krapet! Jen až uvidí můj obličej – jen až uslyší můj hlas – jen až mě uvidí stát mlčky před sebou, hned jí to připamatuje domov, odkud utekla, i dítě, jaké bývala –, a i kdyby už z ní byla sama princezna,

jistě mi padne k nohám! Já to dobře věděl! Kolikrát jsem ji už ve snu slyšel vykřiknout: ‚Strýčku!‘ a viděl ji skácet se přede mnou jako špalek! Kolikrát jsem ji už ve snu zdvihl a šeptal jí: ‚Emilko, děvenko zlatá, přišel jsem, abych ti přinesl odpuštění a odvedl si tě domů!‘“

Odmlčel se, potřásl hlavou a potom s povzdechem pokračoval:

„On už pro mne neznamenal nic. Všechno pro mne byla Emilka. Koupil jsem pro ni vesnické šaty, abych ji do nich mohl oblíknout, a věděl jsem, jak ji jednou najdu, že se mnou půjde po všech těch kamenitých cestách, ať půjdu, kam půjdu, a nikdy mě už neopustí. Oblíknout ji do těch šatů a zahodit, co má na sobě – provlíknout si její ruku pod pažďí a putovat s ní domů – občas se cestou někde zastavit a hojit jí rozbolavělé nohy a ještě hůř rozbolavělé srdce –, to bylo všechno, na co jsem ten čas myslel. Myslím, že jemu bych nebyl věnoval vůbec ani pohled. Než, mladý pane Davy, osud si to nepřál – ještě ne! Přišel jsem tam pozdě a oni už byli pryč. Kam odjeli, to jsem se nemohl dovědět. Někdo říkal sem, někdo říkal tam. Putoval jsem tam, ale Emilku jsem nenašel, a tak jsem se vrátil domů.“

„Jak jste tady dlouho?“ zeptal jsem se.

„Ale pár dnů, tak čtyry,“ řekl pan Peggotty. „Zahlédl jsem naši starou loď, když už se snesla tma, a v okně zářilo světýlko. Když jsem přišel blíž a nahlédl přes sklo dovnitř, viděl jsem tu věrnou duši, paní Gummidgeovou, sedět u ohně samotnou, jak jsme si to domluvili. Zavolał jsem: ‚Nebojte se! To jsem já, Daniel!‘ a vešel jsem dovnitř. Co živ bych si nebyl pomyslel, že ta stará loď bude vypadat tak cize!“

Z nějaké kapsy na prsou vytáhl velmi opatrným hmatem hromádku papírů, v níž byly dva či tři dopisy nebo balíčky, a položil ji na stůl.

„Tohle psaní přišlo první,“ pravil, když z hromádky vybral jeden papír, „ještě než jsem byl na cestě týden. Padesátilibrová bankocetle, zabalená v listě papíru, adresovaná na mne a podstrčená v noci pod

dveře. Onačila písmo, aby ho zatajila, ale zatajit ho přede mnou? To nedokázala!“

Velmi trpělivě a pečlivě složil opět dopis přesně do téhož tvaru a odložil ho stranou.

„Tohle přišlo na paní Gummidgeovou,“ řekl a rozložil další papír, „před nějakými dvěma třemi měsíci.“ Když se na dopis na chvíli zahleděl, podal mi ho a řekl tichým hlasem: „Bud'te od té dobroty a přečtete si to, pane!“

Četl jsem, jak následuje:

„Ach, jaké asi budou Vaše pocity, až spatříte toto písmo a poznáte, že pochází z mé hříšné ruky! Ale snažte se, snažte se – ne kvůli mně, ale kvůli strýčkově dobrotě –, snažte se obměkčit se ke mně v srdci alespoň na malinkou, malinkou chvilíčku! Snažte se, prosím o to, snažte se mít slitování s nešťastným děvčetem a napište mi na kousek papíru, jestli mu slouží zdraví a co o mně říkal, než jste mezi sebou nadobro přestali vyslovovat mé jméno – a jestli ho někdy, když se večer přiblíží chvíle, kdy jsem se dřív obyčejně vracívala domů, vidíte se dívat, jako by myslel na tu, kterou kdysi tak vroucně miloval! Ach, srdce mi puká, když na to pomyslím! Klekám před Vámi na kolena, žebrám a zapřísahám Vás, abyste ke mně nebyla tak tvrdá, jak si zasloužím – jak dobře, předobře vím, že si zasloužím –, ale abyste byla tak laskavá a tak hodná a napsala mi o něm něco a poslala mi to. Nemusíte mi už říkat Malá, nemusíte mi už říkat jménem, které jsem zneuctila, ale ach, prosím, vyslyšte mě v mé mučivé bolesti a slitujte se nade mnou alespoň do té míry, že mi napíšete i jen pár slůvek o strýčkovi, kterého nemají moje oči na tomto světě už nikdy, nikdy spatřit!“

Drahá paní Gummidgeová, jestli se Vaše srdce proti mně zatvrdilo – spravedlivě zatvrdilo, to dobře vím –, ale slyšte mě, drahá paní Gummidgeová, jestli se zatvrdilo, požádejte toho,

*kterému jsem ublížila nejvíc – toho, jehož ženou jsem měla být –, dříve než se rozhodnete nadobro mou úpěnlivou, pře-
úpěnlivou prosbu zamítnout! Jestli v sobě najde tolik soucitu,
aby řekl, že mi smíte něco napsat a potěšit tím mé oči – myslím,
že to řekne, ach, myslím, že to řekne, jen když ho požádáte,
protože odjakživa býval tak šlechetný a tak shovívavý –, pak
mu řekněte (ale jinak ne), že když v noci slyším hučet vítr,
v srdci cítím, jako by s hněvem přilétal od něho a od strýčka,
které viděl, a s obžalobou proti mně stoupal k Bohu. Řekněte
mu, že kdybych měla zítra umřít (ach, kdybych byla způsobila
před Boha předstoupit, jak ráda bych umřela!), že bych jemu
i strýčkovi žehnala ještě svým posledním slovem a modlila se
za jeho šťastný domov ještě s poslední dechem!”*

I do tohoto dopisu přiložila něco peněz. Pět liber. Zůstávaly stejně netknuté jako částka předešlá a pan Peggotty dopis tímž způsobem jako předtím opět složil. Dopis obsahoval ještě podrobné pokyny, kam a jak odpověď adresovat, pokyny, které sice prozrazovaly, že odpověď projde řetězem několika rukou, a tím také ztěžovaly utvoření jakéhokoli trochu přesnějšího dohadu, pokud se týká místa, kde se Emilka skrývá, ale přesto alespoň nevylučovaly pravděpodobnost, že dopis psala z obce, v níž ji podle doslechu prý někdo spatřil.

„Co jí kdo odpověděl?“ zeptal jsem se pana Peggottyho.

„Protože paní Gummidgeová,“ odpověděl, „není zrovna v korešpondování silná, pane, byl Ham tak hodný a složil jí to a ona to jen opsala. Oznámili jí, že jsem ji šel hledat, a co jsem jí vzkázal, než jsem se vydal na cestu.“

„Co máte v ruce, to je ještě nějaký dopis?“ zeptal jsem se.

„To jsou peníze, pane,“ řekl pan Peggotty a malinko list pootevřel. „Vidíte, deset liber. A uvnitř stojí ‚Od věrného přítele‘ jako v tom

prvním. Jenže to první někdo podstrčil pod dveře, ale tohle přišlo především poštou. Půjdu ji hledat podle poštovního razítka.“

Ukázal mi je. Bylo to město na horním Rýně. V Yarmouthu obešel několik obchodníků, kteří měli spojení s cizinou a ten kraj znali, a ti mu zhruba nakreslili jakousi příruční mapu, v níž se docela dobře vyznal. Rozložil ji mezi nás na stole a s bradou podepřenou o ruku mi na ní druhou rukou vyznačoval směr své příští cesty.

Zeptal jsem se ho, jak se vede Hamovi. Potřásl hlavou.

„Pracuje,“ řekl, „se stejnou vervou jako každý řádný mužský. V celém kraji má nejlepší jméno, jaké může člověk vůbec kde na světě mít. Není ruka, aby mu ochotně nepomohla, chápete, a on zase ochotně pomáhá jim. Nikdo ho ještě neslyšel, aby si slovem postěžoval. Ale sestra věří (to jen mezi námi), že ho to ranilo až do kořene.“

„Chudák, to si dovedu představit!“

„Nějak mu níčko nezáleží, mladý pane Davy,“ řekl pan Peggotty hluboce vážným šepotem – „nějak mu níčko vůbec nezáleží na životě. Když potřebují mužského na hrubou práci v drsném povětrí, už Ham skočí. Když potřebují splnit nějaký těžký úkol, kde hrozí nebezpečí, první ze všech se přihlásí Ham. A přitom je něžný jako dítě. V Yarmouthu není jedno dítě, aby ho neznalo.“

Rozvážlivě sebral dopisy, každý při tom rukou uhladil, srovnal je zase do svazečku a ten si opatrně uložil zpátky do záňadří. Tvář ode dveří zmizela. Dosud jsem viděl, že dovnitř zalétá sních, ale nic jiného ve dveřích už nebylo.

„No,“ řekl a podíval se na svůj ranec, „když jsem vás dnes viděl, mladý pane Davy (a dělá mi to věru dobře!), časně zítra ráno zase vyrazím. Viděl jste, co mám tady,“ přitiskl si ruku na místo, kde spočíval svazeček dopisů, „dělá mi teď starost už jenom pomyšlení, že by se mi mohlo něco přihodit dřív, než ty peníze vrátím. Kdybych měl umřít a ty peníze se ztratily nebo by je někdo ukradl, nebo kdyby vůbec nějak vzaly za své a on se nikdy nedověděl, že jsem

si je nenechal, tak věřím, že by mě na onom světě nikdo neudržel! Věřím, že bych se musel vrátit na zem!“

Vstal a já jsem vstal také; znovu jsme si pevně stiskli ruce, než jsme vyšli ven.

„Šel bych kraj světa,“ řekl, „šel bych, až bych duši vypustil, jen abych mohl ty peníze před něho položit. Když to dokážu a najdu Emilkku, jsem spokojený. Jestli ji nenajdu, snad se jí přece jen někdy donese k uším, že ji strýcova láska přestala hledat, teprve když mu život ušel; a jak ji znám, i to jí nakonec ukáže cestu zpátky k domovu.“

Když vycházel do nelítostné noci, viděl jsem, jak před námi ta osamělá postava prchá. Kvapně jsem ho pod nějakou záminkou obrátil a zdržel ho hovorem, dokud nezmizela docela.

Zmínil se o noclehárně pro pocestné na Dover Roadu, kde prý, jak ví, jistě dostane na tu noc čistý, prostý nocleh. Dorovodil jsem ho přes Westminsterský most a na surreyském břehu jsem se s ním rozloučil. A když sněhem znovu vykročil na svou osamělou pouť, tu mé obrazotvornosti připadalo, jako by všechno vůkol bylo z úcty k němu ztichlo.

Vrátil jsem se na dvůr hostince a pod dojmem vzpomínky na tu tvář jsem se po ní úzkostlivě rozhlížel. Ale nebyla tam. Naše nedávné šlépěje sním zatím zavál a bylo vidět jedině mou novou stopu; a i ta začínala mizet (jak hustě sněžilo), když jsem se přes rameno ohlédl.

KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ PRVNÍ

Dořiny tety

Konečně přišla od těch dvou starých dam odpověď. Vzkázaly panu Copperfieldovi poručení a oznámily mu, že jeho dopis podrobily nejbedlivější úvaze, „se zřetelem na blaho obou zúčastněných stran“ – což jsem považoval za slovní obrat značně znepokojivý nejenom proto, že ho už použily také v souvislosti s dříve zmíněnou rodinnou roztržkou, ale i proto, že jsem poznal již tenkrát (a poznával potom v životě napořád), že konvenční fráze jsou jakýsi druh rachejtlí, který lze snadno vypustit a který je náchylný vytvářet nejrůznější tvary a barvy zcela jiné, než jejich původní podoba napovídá. Slečny Spenlowovy dodaly, že prosí o dovolení, aby nemusily svůj názor na věc obsaženou v páně Copperfieldově listě „formulovat cestou písemnou“, ale jestliže jim pan Copperfield prokáže tu laskavost a ten a ten den je navštíví (třebas v doprovodu důvěrného přítele, uzná-li tak za vhodné), že si s ním o dotyčné věci s největší radostí pohovoří.

Pan Copperfield odpověděl na tento dopis obratem a s uctivým poručením se vyjádřil, že té cti využije a slečnám Spenlowovým v určenou dobu návštěvu vykoná – a to v souhlase s jejich laskavým dovolením v doprovodu svého přítele, pana Tomáše Traddlese z Inner Templu. Po odeslání této noty upadl pan Copperfield do stavu silného nervového rozrušení a v něm také setrval, dokud stanovený den nenadešel.

Můj tísnivý neklid ještě značně zveličovala okolnost, že jsem se v tomto památném kritickém okamžiku musil obejít bez necenitelných služeb slečny Millsové. Ale pan Mills, který ustavičně dělal hned to a hned zas ono mně naschvál – nebo jsem alespoň pociťoval, jako by si tak počínal, což bylo vlastně totéž –, nasadil

svému jednání korunu tím, že si zamluvil odjet do Indie. Proč by jinak jezdil do Indie, ne-li proto, aby mě potýral? Je sice pravda, že s žádnou jinou končinou celého světa neměl co dělat, kdežto s touhle měl co dělat hodně, poněvadž se zabýval výhradně indickým obchodem, ať už se tím rozumělo, co chtělo (osobně jsem vždycky míval matnou představu zlatých přehozů a sloních klů), a strávil mládí v Kalkatě a nyní se tam zamýšlel vydat znovu, tentokrát v postavení společníka firmy se stálým pobytem na místě – ale pro mne to nic neznamenal. Buď jak buď, pro něho to však znamenalo tolik, že do Indie musela Julie s ním; a Julie odjela zatím na venkov, aby se rozloučila s příbuzenstvem, a dům přímo povlékli vývěskami s oznámením, že je k pronajmutí nebo na prodej a že se nábytek (i mandl a všechno všudy vůbec) rozprodá za odhadní cenu. To tedy bylo nové zemětřesení, jehož jsem se stal obětí, ještě než jsem se vzpamatoval z otřesu předešlého!

Byl jsem na vahách, co si mám v ten důležitý den vzít na sebe, neboť jsem se zmítal mezi touhou ukázat se ve světle co nejlepším a mezi obavou, abych se neoblékl do něčeho, co by v očích slečen Spenlowových mohlo vyvolat nepříznivý dojem, že nejsem člověk dost stroze praktický. Snažil jsem se mezi oběma těmi krajnostmi najít zlatou střední cestu, teta výsledek schválila, a když jsem s Traddlesem scházel ze schodů, hodil za námi pan Dick pro štěstí jeden ze svých střevíců.

Ať už jsem věděl sebelépe, jak znamenitý chlapík je Traddles, a ať už jsem k němu choval náklonnost sebevřelejší, nemohl jsem se v té ožehavé chvíli ubránit zbožnému přání, aby si nikdy nebyl zvykl česat vlasy tak strašně ježatě. Dodávaly mu vyjevený výraz – nemám-li přímo říci skoro výraz kominické štětky –, který, jak mi obavy našeptávaly, by nám mohl být osudný.

Zatím co jsme kráčeli do Putney, odvážil jsem se o tom zmínit Traddlesovi a řekl jsem mu, že kdyby si ty vlasy trochu uhladil...

„Můj drahý Copperfelde,“ namítl Traddles, sundal si klobouk a všemi směry si dřel vlasy dolů, „nic by mi nemohlo udělat větší radost. Ale nejde to.“

„Nedají se uhladit?“ zeptal jsem se.

„Ne,“ odpověděl Traddles. „Nic je k tomu nedostane. Kdybych na nich celou cestu až do Putney nesl váhu padesáti liber, jakmile bych tu tíhu sundal, hned by mi zase stály. Nedovedeš si vůbec představit, Copperfelde, jak tvrdošíjné ty moje vlasy jsou. Jsem docela jako naježený dikobraz.“

Musím přiznat, že jsem cítil trochu zklamání, ale jeho dobrosrdečnost mě naproti tomu úplně okouzila. Řekl jsem mu, jak si jeho dobrosrdečnosti vážím, a dodal jsem, že se mu patrně všechna umíněnost jeho povahy stáhla do vlasů, protože on sám jinak žádnou nejeví.

„Ach já!“ odpověděl Traddles se smíchem. „Ujišťuji tě, že ty mé nešťastné vlasy jsou hodně stará bolest. Už strýcova žena je nemohla vystát. Říkala, že jí prý jdou na nervy. A taky mi strašně moc vadily z počátku, když jsem se zamiloval do Sofi. Strašně moc mi vadily!“

„Měla proti nim něco?“

„Ona ne,“ odpověděl Traddles, „ale její nejstarší sestra – to je ta rodinná kráska, víš – si z nich dělala ukrutnou legraci, pokud vím. Ostatně se jim smějí všechny sestry.“

„Příjemné!“ řekl jsem.

„Ano,“ odpověděl Traddles úplně bezelstně, „máme z nich všichni legraci. Žertují, že Sofi má ve stolku mou kadeř a musí ji zavírat do památníku se zámečkem, aby vydržela ležet. Všichni se tomu smějeme.“

„Abych nezapomněl, můj drahý Traddlesi,“ řekl jsem, „tvá zkušenost by mi snad mohla v něčem poradit. Když jsi se s tou mladou dámou, co jsi o ní právě mluvil, tenkrát zasnoubil, požádal jsi o její ruku obřadně celou rodinu? Událo se něco takového jako – jako na příklad něco podobného, co nás čeká dnes?“ dodal jsem rozčileně.

„Hmm,“ odpověděl Traddles, na jehož pozornou tvář se vkradl zádušný stín, „v mém případě, Copperfelde, to bylo jednání dost trapné. Víš, když je Sofi celé rodině tak užitečná, nikomu z nich se nechtěla líbit představa, že by se někdy mohla vdát. Po pravdě si už vlastně mezi sebou rozhodli, že se nikdy vdávat nebude, a říkali jí ‚naše stará panna‘. Proto když jsem se o tom s největší šetrností zmínil paní Crewlerové...“

„To jest mamince?“ řekl jsem.

„To jest mamince,“ potvrdil Traddles – „otec je důstojný pán Crewler – když jsem se o tom tedy s největší možnou šetrností zmínil paní Crewlerové, mělo to na ni takový účinek, že vykřikla a ztratila vědomí. Kolik měsíců jsem se pak nemohl o té věci vůbec zmínit...“

„Ale nakonec ses zmínil?“ řekl jsem.

„Nu, zmínil se o tom důstojný pán Crewler,“ odpověděl Traddles. „Je to skvělý člověk, v každém směru opravdu příkladný, a ten jí připomněl, že by se jako křesťanka měla k takové oběti (zvláště když je to oběť tak nejistá) odhodlat a neměla by mi to mít nelaskavě za zlé. Co se mne týče, Copperfelde, na to ti dávám slovo, já si ti vůči té rodině připadal jako sup.“

„Ale sestry stály, doufám, na tvé straně, Traddlesi, ne?“

„Hm, to bych zrovna tvrdit nemohl,“ odpověděl. „Když jsme s tím jak takž smířili paní Crewlerovou, museli jsme to šetrně oznámit Sáře. Pamatuješ se, jak jsem ti říkal o Sáře – o té sestře, která má něco s páteří?“

„Jakpak by ne!“

„Ta zaťala obě ruce v pěst,“ řekl Traddles a podíval se na mne zaraženě, „zavřela oči, zbledla jako smrt, úplně ti zdřevěněla a celé dva dny nevzala do úst než ve vodě máčený suchar, který jí podávali po lžičkách.“

„To ale musí být pěkně protivné děvče, Traddlesi!“ podotkl jsem.

„Hm, to zase odpust', Copperfielde!“ řekl Traddles. „Je to děvče moc roztomilé, jenže je strašně citlivá. Strašně citlivé jsou vlastně všechny. Sofi mi později řekla, že výčitky svědomí, které pak při ošetřování Sáry vytrpěla, nelze slovy vůbec vylíčit. Podle toho, jak jsem se cítil já, Copperfielde, jsem věděl, že musely být kruté, protože jsem si sám připadal jako zločinec. Když se zotavila Sára, ještě nám zbývalo oznámit to ostatním osmi a u těch to vyvolalo účinky sice velmi rozličné, ale vesměs povahy nesmírně pohnutlivé. Ty dvě nejmenší, kterým Sofi dělá učitelku, si mě vlastně přestaly pro-ti-vit teprve nedávno.“

„Ale tak nebo tak, doufám, že teď už se s tím smířily všechny, ne?“ zeptal jsem se.

„A – ano, řekl bych, že se tomu vcelku odevzdaly jako osudu,“ odpověděl Traddles váhavě. „Ale pravda je, že se zmínce o té věci vyhýbáme a moje nejisté vyhlídky a nevalné hmotné poměry jsou jim velkou útěchou. Ať se budeme brát, kdy chceme, vždycky z toho kouká žalostná scéna. Bude to vypadat mnohem spíš jako pohřeb než jako svatba. A všichni mě jistě budou nenávidět za to, že jim ji odvádím!“

Jeho poctivá tvář, když se na mne díval a s tragikomickým výrazem pokyvoval hlavou, mě dojímá ve vzpomínce víc, než tomu bylo tehdy ve skutečnosti, poněvadž tenkrát jsem měl myšlenky rozechvělé a roztěkané měrou tak nevýslovnou, že jsem vůbec nebyl s to upnout na něco pozornost. Když jsme se přiblížili k domu, kde bydlily slečny Spenlowovy, byl jsem co do tělesného vzhledu i duševní vyrovnanosti tak hluboko pod pari, že mi Traddles předepsal mírné posílení v podobě sklenice piva. Když mi je v sousedním hostinci podal, dovedl mě, v nohou roztřeseného, ke dveřím slečen Spenlowových.

Služebná otevřela a já měl mlhavý pocit, že tam stojím takřka jako nějaký výstavní kus a nějak – nevím jak – vrávorám přes síň s tlakoměrem na stěně a vcházím do tichého salónku v přízemí,

jehož okna vedou do pěkné zahrady. Rovněž že si tam sedám na pohovku a vidím, jak Traddlesovi, když nyní sundal klobouk, vlasy prudce vyskočily podobně jako jedna z těch neodbytných figurek na péru, která vyletí z falešné tabatěrky, když se otevře víčko. Rovněž že slyším starodávné hodiny na krbové římse odtikávat čas a že se snažím uvést jejich tikot v soulad se škubavým tepem svého srdce – ale bezvýsledně. Rovněž že se rozhlížím po pokoji, zda uvidím nějakou známku po Doře, a nenacházím nic. Rovněž že mi připadá, jako by kdesi daleko byl jednou štěkl Cik a někdo ho hned umlčel. Nakonec jsem si uvědomil, že zády zatlačuji Traddlese do krbu a s hroznými rozpaky se klaním dvěma vyschlým, drobným, obstarožním dámám v černých šatech, které se jedna jako druhá podivuhodně podobají dřevěné nebo kožené figuríně nebožtíka pana Spenlowa.

„Prosím,“ řekla jedna z těch dvou drobných dam, „raďte se posadit.“

Když jsem se konečně domotal přes Traddlese a posadil se na něco, co nebyla kočka – mé první sedadlo kočka byla –, vrátily se mi zrakové schopnosti alespoň natolik, abych postřehl, že pan Spenlow byl zjevně ze sourozenců nejmladší, že mezi oběma sestrami je věkový rozdíl nějakých šesti až osmi let a že mladší zřejmě poradě předsedá a vede ji, poněvadž drží v ruce můj dopis – jak mi připadal známý, a přesto tak divný! – a nahlíží do něho lorňonem. Šaty měly stejné, ale tato sestra se v nich nesla s výrazem jaksi mladistvějším než druhá; měla na sobě možná o malinko víc sámečků nebo bohatší fižátko nebo nějakou brož či náramek nebo jinou drobnůstku, která její vzhled trochu víc oživovala. Obě držely při sezení tělo velmi zpříma a byly obřadné, puntičkářské, vyrovnané a klidné. Sestra, která neměla můj dopis, měla ruce zkřížené na prsou a podpírala si jednu o druhou jako modla.

„Pan Copperfield, mám za to,“ řekla sestra, která měla můj dopis, a obrátila se s těmi slovy na Traddlese.

To byl hrozný začátek. Traddles musil vysvětlit, že pan Copperfield jsem já, a já se musil prohlásit, že já jsem já, a ony se musily zbavit předem přijaté domněnky, že Traddles je pan Copperfield – a celkově jsme byli vůbec v pěkné situaci. Ještě ke všemu jsme všichni zřetelně slyšeli, jak Cik dvakrát krátce štěkl a jak ho někdo znovu umlčel.

„Pane Copperfelde!“ pravila sestra s dopisem.

Nějak jsem reagoval – myslím, že jsem se uklonil – a celý jsem napjatě zpozorněl, když tu se do řeči vložila druhá sestra.

„Moje sestra Lavinie,“ řekla, „která je v záležitostech tohoto druhu zběhlá, vám přednese, co považujeme pro blaho obou zúčastněných stran ze nejvhodnější a nejprospěšnější.“

Později jsem poznal, že slečna Lavinie platí za autoritu v srdečných záležitostech na základě toho, že se kdysi v nepamětnu vyskytoval nějaký pan Pidger, který hrával poloviční whist a o němž se mělo za to, že k ní plane láskou. Můj soukromý názor však je, že to byla domněnka naprosto nepodložená a že u Pidgera nebylo po nějakém takovém něžném citu ani potuchy – alespoň jsem jaktěživ neslyšel, že by ho byl kdy jakýmkoli způsobem projevil. Ale jak slečna Lavinie, tak i slečna Klarissa slepě věřily, že by se byl ze své lásky určitě vyznal, nebýt toho, že ho v mládí (asi kolem šedesáti) předčasně sklála smrt, poněvadž se napájel víc, než snesla jeho soustava, a potom zase přeháněl snahu to napravit tím, že do sebe lil lázeňskou vodu na sudy. Měly dokonce skryté podezření, že ho zabila tajná láska; ačkoliv musím říci, že v domě visela jeho podobizna se zarudlým nosem, který nevypadal na to, že by na něm bylo toto nevyřčené tajemství vůbec kdy hlodalo.

„Minulou historii této záležitosti,“ řekla slečna Lavinie, „rozvádět nebudeme. Úmrtí našeho nebohého bratra Francise ji smazalo.“

„Neměly jsme ve zvyku,“ řekla slečna Klarissa, „pěstovat s naším bratrem Francisem časté styky, třebaže žádná vyslovená roztržka nebo rozkol mezi námi nebyly. Francis si šel svou cestou a my si šly

zase svou. Pokládali jsme pro blaho všech zúčastněných stran za prospěšné, aby tomu tak bylo. A také tomu tak bylo.“

Každá z obou sester se při řeči trochu naklonila kupředu, po řeči potřásla hlavou, a když se odmlčela nadobro, hned se zase napřímila. Slečna Klarissa celý čas nezměnila polohu paží. Chvillemi si na nich vybrnkávala prsty nějakou melodii – řekl bych, že menuety a pochody – ale jinak rukama vůbec nehnula.

„Postavení naší neteře, nebo snad lépe její domnělé postavení, se smrtí našeho bratra Francise velice změnilo,“ řekla slečna Lavinie, „a proto považujeme úsudek našeho bratra, pokud se týká jejího postavení, rovněž za změněný. Nemáme důvod, pane Copperfelde, proč bychom pochybovaly, že jste mladý pán nadaný dobrými vlastnostmi a čestným charakterem ani že chováte náklonnost – nebo jste alespoň pevně přesvědčen, že chováte náklonnost – k naší neteři.“

Odpověděl jsem, jako jsem vždycky odpovídal, kdykoli se mi k tomu naskytla příležitost, že nikdo na světě ještě nemiloval nikoho tak, jako já miluji Doru. Traddles mi přispěchal na pomoc tichým slůvkem potvrzení.

Slečna Lavinie se už chystala něco odpovědět, když tu jí slečna Klarissa, která byla touhou hovořit o bratru Francisovi zřejmě ustavičně posedlá, znovu skočila do řeči.

„Kdyby Dořina mamá,“ pravila, „když si brala našeho bratra Francise, byla řekla hned rovnou, že pro jeho rodinu není u hostiny místo, bývalo by to pro blaho všech zúčastněných stran lepší.“

„Sestro Klarisso,“ řekla slečna Lavinie, „tím se teď snad nemusíme zabývat.“

„Sestro Lavinie,“ řekla slečna Klarissa, „to patří k věci. Do tvé stránky věci, o které můžeš právem soudit pouze a jenom ty, by mě ani nenapadlo zasahovat. Ale v této stránce věci mám hlas a názor také já. Pro blaho všech zúčastněných stran by bylo bývalo lépe, kdyby Dořina mamá, když si brala našeho bratra Francise, byla

hned upřímně řekla, jaké má úmysly. Pak bychom byly věděly, co máme očekávat. Byly bychom řekly: ‚Nezvěte nás, prosím, vůbec nikdy,‘ a všem možnostem nedorozumění se mohlo zabránit.“

Slečna Klarissa potřásla hlavou a potom se znovu ujala slova slečna Lavinie, když napřed lorňonem nahlédla do mého dopisu. Mimochodem, obě měly jiskřivá, kulatá, mžikavá očička, která se podobala ptačím. Celým vzhledem vlastně nebyly nepodobné ptákům, protože měly prudké, hbité, nenadálé pohyby a manýru poněkud trhaně a titěrně se upravovat jako kanáří.

Slečna Lavinie, jak jsem už řekl, se ujala slova:

„Pane Copperfielde, žádáte mou sestru Klarissu a mne o dovolu, abyste nás směl navštěvovat jako uznáný nápadník naší neteře.“

„Jestliže se náš bratr Francis,“ vyhrkla opět slečna Klarissa, smím-li něco tak klidného nazvat vyhrknutím, „přál obklopit ovzduším Sudích dvorů a ničeho jiného než Sudích dvorů, jaké právo nebo přání jsme měly, abychom proti tomu něco namítaly? Zajisté žádné. Odjakživa nám nebylo nic vzdálenější než chtít se komukoli vnučovat. Ale proč to neříci přímo? Jen ať si náš bratr Francis a jeho žena svou společnost mají. Má sestra Lavinie a já ať zase máme společnost svou. Doufám, že si ji dovedeme najít samy!“

Protože se zdálo, jako by se těmito slovy obracela na Traddlese a na mne, Traddles i já jsme na to něco odpověděli. Traddlesovi nebylo rozumět. Já jsem tuším podotkl, že to je všem zúčastněným nejvýš ke cti. Nemám ani sebemenší ponětí, co jsem tím vlastně myslel.

„Sestro Lavinie,“ řekla slečna Klarissa, když takto ulevila svému srdci, „můžeš mluvit dál, sestři milá.“

Slečna Lavinie pokračovala:

„Pane Copperfielde, moje sestra Klarissa i já jsme o tomto dopise uvažovaly vskutku velmi bedlivě; a neuvážily jsme o něm, aniž jsme ho nakonec ukázaly naší neteři a prohovořily ho s naší neteří. Vůbec nepochybujeme, že si myslíte, že ji máte velice rád.“

„Myslím, madame?“ začal jsem zaníceně. „Ach! –“

Ale když po mně slečna Klarissa mrskla očkem (zrovna jako čiperný kanár), jako by žádala, abych hlas orákula nepřerušoval, poprosil jsem za prominutí.

„Láska,“ pravila slečna Lavinie a vyžádala si od sestry pohledem souhlas, jehož se jí pak od ní také na konci každé věty slabým přikývnutím dostávalo, „zralá láska, úcta a oddanost, se projevuje jen nesnadno. Její hlas je tichý. Je skromná a zdrženlivá, číhá v skrytu a čeká a čeká. Takový je zralý plod. Někdy uplyne celý život a jeho sklonek ji vidí ještě stále zrát ve stínu.“

Tu chvíli jsem ovšem ještě nechápal, že to je narážka na její domnělou zkušenost se skláceným Pidgerem; ale z vážnosti, s níž slečna Klarissa pokývla hlavou, jsem poznal, že se k těm slovům váže velká váha.

„Mělké – poněvadž ve srovnání s takovými city je nazývám mělkými – náklonnosti velmi mladých lidí,“ pokračovala slečna Lavinie, „jsou proti nim jako prach proti skále. Jedině obtížnost zjistit, jaká je pravděpodobnost, že jsou trvalé nebo mají nějaký vskutku pevný základ, zavinila, že má sestra Klarissa i já jsme byly ve značných rozpacích, jak jednat, pane Copperfielde, a pane –“

„Traddles,“ řekl můj přítel, když viděl, že pohled platí jemu.

„Promiňte, prosím. Z Inner Templu, nemýlím se?“ řekla slečna Klarissa a znovu se podívala do mého dopisu.

Traddles řekl: „Zcela správně,“ a zrudl v obličeji jako rak.

Nuže, ačkoliv se mi až doposud žádného výslovného povzbuzení nedostalo, přesto mi připadalo, že na obou drobných sestrách a obzvlášť na slečně Lavinii vidím, jak na tento nový a plodný předmět rodinného zájmu pohlížejí se zvýšeným požitkem, jak se rozhodují vytěžit z něho, co se dá, a jak jeví sklon ho hýčkat, a v tom pro mne byl věru jasný paprsek naděje. Domníval jsem se, že na slečně Lavinii poznávám, jak neobyčejné uspokojení by jí způsobil dozor nad dvěma mladými milenci, jako jsme Dora a já; a že by slečna

Klarissa patrně cítila uspokojení sotva menší, kdyby viděla svou sestru nás vést a na nás dozírat a mohla sama přizvukovat se svou vlastní oblíbenou stránkou věci, kdykoli by k tomu pocítila silné nutkání. To mi dodalo odvahy, abych co nejvášnivěji prohlásil, že miluji Doru víc, než dovedu vyjádřit nebo než by kdo mohl uvěřit, že všichni mí přátelé vědí, jak ji miluji, a že moje teta, Agnes, Traddles, vůbec všichni, kdo mě znají, dobře vědí, jak ji miluji a jak jsem vlivem té lásky zvažněl. Na potvrzení toho, že mluvím pravdu, jsem se dovolával Traddlese. A Traddles se rozohnil, jako by se pouštěl do parlamentní debaty, a skutečně se vyznamenal; podpíral mé tvrzení pěknými a přiléhavými obraty a prostým, rozumným a rozšafným chováním, což očividně dělalo příznivý dojem.

„Mluvím, smím-li si to dovolit připomenout, jako člověk, který sám má v těch věcech jistou zkušenost,“ řekl Traddles, „neboť jsem zasnouben s mladou dámou – jednou z deseti dcer až v Devonshiru –, třebaže prozatím nevidím pravděpodobnost, že by naše zasnoubení mohlo v dohledné době skončit sňatkem.“

„Mohl byste snad potvrdit to, co jsem řekla, pane Traddlesi,“ poznamenala slečna Lavinie, která na něho zřejmě začala pohlížet s novým zájmem, „totiž, že láska je skromná a zdrženlivá a že čeká a čeká?“

„Naprosto, madame,“ řekl Traddles.

Slečna Klarissa se podívala na slečnu Lavinii a vážně pokývla hlavou. Slečna Lavinie se podívala významně na slečnu Klarissu a maličko si povzdechla.

„Sestro Lavinie,“ řekla slečna Klarissa, „přičichni si k mé lahvičce.“

Slečna Lavinie se osvěžila několikerym vdechnutím vonného octíčku – čemuž jsme s Traddlesem celou tu chvíli velmi účastně přihlíželi – a potom pokračovala poněkud ochable v řeči:

„Sestra i já jsme byly na velkých pochybách, pane Traddlesi, jakou cestu máme nastoupit ve věci zalíbení – nebo domnělého zalíbení – dvou tak velmi mladých lidí, jako je váš přítel pan Copperfield a naše neteř.“

„Dítě našeho bratra Francise,“ poznamenala slečna Klarissa. „Kdyby žena našeho bratra Francise byla za svého života uznala za příležitost (ačkoliv ovšem měla nepopiratelné právo jednat, jak pokládala za nejlepší) zvat jeho rodinu k pohostinnému stolu, mohly jsme dnes znát dítě našeho bratra Francise lépe. Sestro Lavinie, pokračuj.“

Slečna Lavinie obrátila můj dopis tak, aby měla stránku s oslovením proti sobě, a podívala se lornonem na několik poznámek, velmi vzhledně uspořádaných, které si na tu část dopisu napsala.

„Zdá se nám moudré, pane Traddlesi,“ řekla, „abychom tyto city podrobily zkoušce svého osobního pozorování. Prozatím o nich vůbec nic nevíme, a nejsme tedy s to posoudit, do jaké míry snad skutečně existují. Proto jsme ochotny přistoupit na návrh pana Copperfielda až potud, že mu dovolíme, aby nás navštěvoval.“

„Nikdy, vzácné dámy,“ zvolal jsem v úlevě, když mi ohromný balvan úzkosti spadl ze srdce, „na vaši laskavost nezapomenu!“

„Ale,“ pokračovala slečna Lavinie – „ale prozatím bychom si přály, pane Traddlesi, pohlížet na tyto návštěvy spíš jako na návštěvy konané nám. Musíme se střežit, abychom jakýmkoli způsobem uznaly zasnoubení pana Copperfielda s naší neteří za skutečně platné, dokud nebudeme mít příležitost...“

„Dokud nebudeš mít příležitost ty, sestro Lavinie,“ řekla slečna Klarissa.

„Budiž,“ přisvědčila slečna Lavinie s povzdechem – „dokud nebudu mít příležitost nějaký čas je pozorovat.“

„Copperfelde,“ obrátil se na mne Traddles, „jistě uznáš, že nic nemůže být rozumnějšího ani prozíravějšího.“

„Nic!“ zvolal jsem. „Jsem si toho hluboce vědom.“

„Se zřetelem na tento stav věcí,“ řekla slečna Lavinie, když znovu nahlédla do svých poznámek, „a s dorozuměním, že panu Copperfieldovi povolujeme návštěvy jedině za těchto podmínek, musíme od pana Copperfielda žádat, aby nás na své čestné slovo jednoznačně ujistil,

že se nižádné dorozumívání jakéhokoli druhu mezi ním a naší neteří nebude dít bez našeho vědomí. A že se nebude zabývat žádnými zá-
měry, které se týkají naší neteře, aniž je dříve předloží nám...”

„Tobě, sestro Lavinie,“ přerušila ji slečna Klarissa.

„Budiž, Klarisso!“ přisvědčila slečna Lavinie odevzdaně. „Tedy mně – a obdrží od nás schválení. Toto si musíme vymínit jako výhradu zvlášť výslovnou a důležitou, která se nesmí za žádnou cenu porušit. Přály jsme si, aby dnes pana Copperfielda doprovázel některý jeho důvěrný přítel,“ s úklonkou hlavy k Traddlesovi, který se oplátkou rovněž uklonil, „proto, aby v té věci nevznikly žádné pochybnosti ani nedorozumění. Má-li snad pan Copperfield nebo máte-li snad vy, pane Traddlesi, proti tomuto závaznému slibu i jen sebemenší námitku, račte si vzít čas na rozmyšlenou.“

Ve stavu krajně horoucího vytržení jsem zvolal, že není zapotřebí věc ani okamžik rozmyšlet. Nejvášnivějšími slovy jsem se zavázal požadovanému slibu dostát, dovolával jsem se při tom Traddlese jako svědka a zatracoval jsem sám sebe jako nejpodlejší individuum pod sluncem, jestliže se někdy svému slibu i jen v sebemenší míře zpronevěřím.

„Zadržte!“ řekla slečna Lavinie a vztáhla proti mně dlaň. „Ještě před tím, než jsme měly potěšení vás pány přijmout, rozhodly jsme se, že vás ponecháme čtvrt hodiny o samotě, abyste si mohli tento bod rozmyslit. Dovolte proto, abychom se vzdálily.“

Nadarmo jsem se ohrazoval, že na věci není zapotřebí nic roz-
myšlet. Trvaly na tom, že se na řečenou dobu vzdálí. A tak ti dva ptáckové s velkou důstojností vyhupkali a ponechali mě o samotě s Traddlesem, abych mohl v klidu přijmout jeho blahopřání a oddat se pocitu, jako bych se byl přenesl někam do říše vrcholného blaha. Přesně po uplynutí stanovené čtvrt hodiny se sestry znovu objevily s nemenší důstojností, než s jakou zmizely. Odšustěly z pokoje, jako by měly sporé šaty ne z látky, ale z podzimního listí, a přišustěly zpátky navlas stejně.

A tu jsem se znovu zavázal splnit všechny předepsané podmínky. „Sestro Klarisso,“ řekla slečna Lavinie, „ostatní je už tvoje věc.“

Slečna Klarissa ponejprv uvolnila založené ruce, přijala od sestry poznámky a podívala se do nich.

„Bude nám potěšením,“ řekla slečna Klarissa, „pakliže se to panu Copperfieldovi hodí, uvítat ho každou neděli na oběd. Naše doba jsou tři hodiny.“

Uklonil jsem se.

„Mezi týdnem nám bude potěšením,“ řekla slečna Klarissa, „uvítat pana Copperfielda na čaj. Naše doba je půl sedmé.“

Uklonil jsem se znovu.

„Dvakrát za týden,“ řekla slečna Klarissa, „ale zpravidla nikoli častěji.“

Uklonil jsem se znovu.

„Slečna Trotwoodová,“ řekla slečna Klarissa, „o které se pan Copperfield v dopise zmiňuje, nás snad poctí návštěvou rovněž. Je-li navštěvování blahu všech zúčastněných stran na prospěch, pak návštěvy rády přijímáme i oplácíme. Je-li pro blaho všech zúčastněných stran prospěšnější, aby se od všeho navštěvování upustilo (jako v případě našeho bratra Francise a jeho domácnosti), pak je to něco docela jiného.“

Nadhodil jsem, že seznámení s nimi naplní tetu hrдостí i radostí – ačkoliv jsem, musím přiznat, necítil žádnou jistotu, že spolu budou vycházet zrovna zvlášť uspokojivě. A protože víc podmínek už nebylo, vyjádřil jsem nyní co nejvřeleji své díky, chopil jsem se nejdříve ruky slečny Klarissy a pak ruky slečny Lavinie a v obou případech jsem na ně vtiskl polibek.

Potom slečna Lavinie vstala, a když poprosila Traddlese, aby nás na minutku omluvil, požádala mě, abych šel s ní. Celý rozechvělý jsem poslechl a slečna Lavinie mě zavedla do jiného pokoje. A tam jsem zastihl svého nejdražšího miláčka, jak s tou roztomilou tvářičkou obrácenou ke zdi stojí za dveřmi a zacpává si ouška, a Cika

s hlavou ovázanou ručníkem, nacpaného do drátěného košíčku k ohřívání talířů.

Ach! Jak byla v těch černých šatech krásná a jak z počátku vzlykala a plakala a mermomocí nechtěla vyjít z kouta za dveřmi! A když konečně vyšla, jak zamilovaně jsme se v sobě utápěli! A jaké blaho mě prostupovalo, když jsme Cika z ohříváče na talíře vysvobodili a celého ukýchaného ho zbavili oslepení a byli konečně zase všichni tři pohromadě!

„Má nejdražší Doro! Ted’ opravdu moje navždycky!“

„Ach, nemluv tak!“ žadonila Dora. „Prosím, ne!“

„Nejsi tedy moje navždycky, Doro?“

„Ach ano, to se rozumí, že jsem,“ zvolala Dora, „ale jsem tak vystrašená!“

„Vystrašená, má jediná?“

„Ach ano! Nelíbí se mi,“ řekla Dora. „Proč nejde pryč?“

„Kdo, srdíčko moje?“

„Ten tvůj přítel,“ řekla Dora. „Nic mu přece do toho není. Musí být ukrutný hlupák!“

„Ale, miláčku!“ (Svět ještě nepoznal nic neodolatelnějšího než její dětinské chování.) „Je to nejhodnější člověk pod sluncem!“

„Ach, ale my tady žádné nejhodnější lidi nepotřebujeme!“ špulila se Dora.

„Moje drahá,“ namítl jsem, „brzy ho dobře poznáš a zalíbíš si ho víc než koho jiného. A taky k vám brzy přijde moje teta, a až ji poznáš, taky si ji zalíbíš víc než koho jiného.“

„Ne, prosím tě, nevod’ ji sem!“ řekla Dora, dala mi vyděšenou hubičku a sepjala přede mnou ručky. „Nevod ji sem! Víím, že to je škaredá, zlomyslná bába! Nevod’ ji sem, Doudy!“ – tak totiž zkomolila jméno David.

Tu chvíli nemělo smysl jí něco vymlouvat, a proto jsem se smál a v blouznivé zamilovanosti a vrcholném štěstí jsem se na ní pásl očima; a Dora mi předváděla Cikův nový kousek, totiž jak umí

v rohu pokoje stát na zadních nohou – což dokázal tak asi na dobu, co by okem mžikl, a potom se svalil – a věru nevím, jak dlouho bych tam byl zůstal a vůbec si na Traddlese ani nevzpomněl, kdyby nebyla přišla slečna Lavinie, aby si mě odvedla. Slečna Lavinie měla Doru velice ráda (řekla mi, že Dora je naprosto věrnou podobou jí samé, jak vypadala v jejích letech – musila se tedy notně změnit) a jednala s Dorou úplně stejně, jako by to byla nějaká hračka. Chtěl jsem Doru přemluvit, aby se šla podívat na Traddlese, ale když jsem jí to navrhl, utekla do svého pokoje a zamkla se v něm; vrátil jsem se tedy k Traddlesovi bez ní a odešel jsem s ním, jako když se vznáším v oblacích.

„Líp to snad ani dopadnout nemohlo,“ řekl Traddles, „a jsou to věru moc milé staré dámy. Vůbec bych se nedivil, kdybys měl svatbu o léta dřív než já, Copperfielde!“

„Hraje tvoje Sofi na nějaký nástroj, Traddlesi?“ zeptal jsem se ho z hloubi své pýchy.

„Umí hrát na piano dost, aby mohla učit hrát své sestřičky,“ řekl Traddles.

„A zpívá vůbec?“ ptal jsem se.

„Nu, někdy zpívá balady, aby trochu povyrazila druhé, když zrovna mají špatnou náladu,“ řekl Traddles. „Ale soustavně se zpívat neučila.“

„Ona nezpívá ke kytáře?“ zeptal jsem se.

„Jejej, kdepak!“ řekl Traddles.

„A maluje vůbec?“

„Vůbec ne,“ řekl Traddles.

Slíbil jsem Traddlesovi, že uslyší Doru zpívat a uvidí některé její malby květin, a on řekl, to že bude nesmírně rád.

V přemíře dobré nálady a radosti jsme se vraceli domů a vedli se pod paždím. Cestou jsem ho povzbuzoval, aby mluvil o Sofi, a on mi o ní vyprávěl s takovou láskyplnou důvěrou v ni, že se mi jeho řeč vskutku nesmírně líbila. V duchu jsem srovnával Sofi s Dorou

a cítil jsem při tom značné vnitřní uspokojení, ale zároveň jsem si také upřímně přiznával, že Sofi je vlastně pro Traddlese znamenitý typ děvčete.

Rozumí se, že jsem tetu se zdárným výsledkem porady i se vším, co se v jejím průběhu mluvilo a událo, okamžitě obeznámil. Byla šťastná, že mě vidí tak šťastného, a slíbila, že nebude s návštěvou Dořiných tet otálet. Ale týž večer, zatím co jsem psal Agnes, procházela se teta po obou našich pokojích sem a tam tak dlouho a vytrvale, že mě už napadlo, nehodlá-li se snad tak procházet až do bílého rána.

Můj dopis Agnes dýchal vřelostí a vděčností a obsahoval vyličení všech dobrých následků, které vyplynuly z toho, že jsem se řídil její radou. Obratem pošty mi odpověděla. Z jejího dopisu dýchala zase naděje, vážnost a veselí. Od té doby byla pak Agnes vždycky veselá.

Měl jsem teď víc plné ruce práce než kdy předtím. Při mých každodenních cestách do Highgatu bylo pro mne Putney ovšem hezky daleko, ale já tam chtěl přirozeně chodit tak často, jak jsem jen mohl. Protože navržené čajování mezi týdnem bylo pro mne vůbec neproveditelné, vymohl jsem si od slečny Lavinie dovolení, abych směl přicházet na návštěvu každou sobotu odpoledne, aniž se tím připravím o svou nedělní privilej. Tak se stalo, že pro mne sklonek každého týdne byl rajský čas; a radostnou vyhlídkou na něj jsem se přenášel přes dny ostatní.

Úžasné se mi ulevilo, když jsem poznal, že moje teta a Dořiny tety spolu vycházejí celkem vzato mnohem lépe, než jsem vůbec mohl očekávat. Teta jim vykonala slíbenou návštěvu v několika málo dnech po mé audienci a v několika málo dalších dnech navštívily Dořiny tety ve vši obřadnosti a důstojnosti zase ji. Podobné, ale již srdečnější vzájemné návštěvy se pak konaly dále, obyčejně v přestávkách tří až čtyř neděl. Moje teta, jak se pamatuji, velmi značnou měrou pohoršovala Dořiny tety tím, že dočista pohrdala důstojnou dopravou v nájemné kolesce a přicházela do Putney

pěšky v nejnemožnější chvíli, jako třeba krátce po snídani nebo těsně před večerním čajem, a stejně i tím, že nosila klobouk nasazený jakýmkoli způsobem, který zrovna náhodou připadal její hlavně pohodlný, a vůbec se v té věci nepodrobovala předsudkům civilizovaného světa. Ale Dořiny tety se brzy shodly v tom, že pohlížely na mou tetu jako na výstřední dámu poněkud mužského založení a s velkou dávkou rozumu, a třebaže teta občasným projevem některého svého kacířského názoru na různé otázky společenské obřadnosti Dořiným tetám tu a tam rozčepýřila peříčka, milovala mě příliš opravdově, aby ve prospěch všeobecného souladu něco ze svého podivínství přece jen neobětovala.

Jediný člen naší úzké společnosti, který se rozhodně vzpíral přizpůsobit okolnostem, byl Cik. Nemohl prostě spatřit tetu, aby okamžitě nevycenil kdejaký svůj zub, nezalezl pod židli, bez ustání nevrčel a tu a tam žalostně nezavyl, jako by na jeho city útočila skutečně přespříliš. Zkoušeli jsme s ním pořídit všemi možnými způsoby – mazlením, hubováním, naplácáním, ba přivedli jsme ho i do Buckingham Streetu (kde se k zděšení všech diváků okamžitě vrhl na obě kočky), ale jaktěživ se nedokázal přinutit, aby společnost mé tety snášel. Někdy se mu už sice rozleželo, že snad přece jen svůj odpor přemohl, a chvíli se choval docela přátelsky – ale pak znenadání zdvihl svůj placatý čumáček a vyl tak zoufale, že nezbývalo nic jiného než zavázat mu oči a strčit ho do ohřívače talířů. Nakonec ho pak Dora zamotávala do ručníku a schovávala do ohřívače docela pravidelně, jakmile se ukázalo, že teta je u dveří.

Když jsme už byli v tomto poklidném chodu života jako ve svém živlu, dělala mi velkou starost jedna věc, a to ta, že se zdálo, jako by se všichni ostatní jednomyslně dívali na Doru jako na nějakou hezkou loutku nebo hračičku. Moje teta, s níž se Dora ponenáhlu docela spřátelila, jí napořád říkala ‚Kytinka‘ a slečna Lavinie neměla v životě větší radost než ji obskakovat, kadeřit jí vlasy, všelijakými tretami ji parádit a hýčkat ji jako rodinného mazlíčka. Co dělala

slečna Lavinie, to ovšem docela samozřejmě dělala i její sestra. Připadalo mi to sice strašně podivné, ale měl jsem dojem, že všichni jednají s Dorou co člověkem skoro stejně, jako Dora jedná s Cikem co zvířetem.

Rozhodl jsem se, že si o tom s Dorou promluším, a také jednoho dne, když jsme spolu byli na procházce (neboť slečna Lavinie nám po nějaké době povolila vycházet ven bez doprovodu), jsem jí řekl, že bych byl rád, kdyby tety přiměla, aby se k ní chovaly jinak.

„Vždyť přece víš, moje milovaná,“ domlouval jsem jí, „že už nejsi žádné dítě.“

„Tak!“ řekla Dora. „Už zase začínáš být protivný!“

„Protivný, miláčku?“

„Já vím jen to, že jsou na mne strašně hodné,“ řekla Dora „a že já jsem strašně šťastná.“

„Ale ovšem, má nejdražší,“ řekl jsem, „můžeš být strašně šťastná, i když s tebou budou jednat rozumně.“

Dora na mne upřela vyčítavý pohled – nevýslovně roztomilý pohled! – a pak začala vzlykat, a že prý, když se mi nelíbí, proč jsem se vůbec o to tolik bral, aby se se mnou zasnubovala? A proč prý nejdu pryč, když ji nemohu vystát?

Co jsem mohl po tomhle udělat jiného než jí slíbat slzy a ujistit ji, jak blouznivě ji mám rád?

„Dovedu jistě mít strašně ráda,“ řekla Dora, „a neměl bys být na mne takový ukrutný, Doudy!“

„Ukrutný, moje zlato nejdražší! Jako bych na tebe chtěl – nebo mohl být ukrutný! Ani za nic na světě!“

„Tak mě tedy nehubuj,“ řekla Dora a sešpulila ústa do poupěte, „a já budu hodná.“

Krátce potom mě úplně okouzila, když mě sama od sebe požádala, abych jí přinesl tu kuchařskou knížku, o které jsem jednou mluvil, a abych jí ukázal, jak se vedou domácí účty, jak jsem jí to jednou slíbil ukázat. Při příští návštěvě jsem tedy vzal kuchařskou

knihu s sebou (dříve jsem ji však dal krásně svázat, aby vypadala vábněji a méně suchopárně), a když jsme se procházeli po obecním parku, ukázal jsem jí starou domácí účetní knihu tetinu a dal jsem jí soupřavu psacích destiček, hezké pouzdro na tužky a krabičku tužek, aby se mohla v domácím účetnictví cvičit.

Ale z kuchařky rozbolela Doru hlava a číslice ji dohnaly k pláči. Součty se jí prý nechtějí shodovat, řekla. Tak je vymazala a všechny bločky pokrývala kresbami kytiček a mými a Cikovými podobiznami.

Potom jsem se ji snažil do domácích záležitostí žertovně zaučovat slovním výkladem, když jsme si v sobotu odpoledne vyšli na procházku. Někdy jsme, řekněme, šli kolem řeznictví a já se zeptal:

„Podívej, moje sluníčko, dejme tomu, že už jsme svoji a ty chceš k obědu koupit skopové plecko. Uměla bys to koupit?“

V tu chvíli se obličejíček mé roztomilé Dorinky protáhl a opět sešpulila pusinku do poupátka právě tak, jako kdyby mi ze všeho nejraději chtěla zavřít ústa polibkem.

„Uměla bys to koupit, miláčku?“ opakoval jsem někdy, když jsem zrovna byl velmi neoblomný.

Tu se Dora malinko zamyslí a potom třeba s ukrutnou vítě-zoslávou vyhrkla:

„No co, řezník by to už přece uměl prodat! Nač bych si s tím tedy měla lámat hlavu já? Ach, jsi mi ty hlupáček!“

Podobně, když jsem se s myšlenkou na kuchařskou knihu Dory jednou zeptal, co by dělala, kdybychom už byli svoji a já jí řekl, že bych měl chuť na dobré skopové ragú, tu mi odpověděla, že by prostě řekla služebné, aby je uvařila, a potom mi sepjatýma ručkama obemkla paži a rozesmála se tak roztomile, že byla rozkošnější než kdy jindy.

A výsledek toho všeho? Hlavní posláním, jemuž kuchařská knížka sloužila, bylo ležet v koutě pokoje, aby Cik měl na čem panáčkovat. Ale když ho Dora vycvičila, aby na knížce panáčkoval bez vrávorání,

jako by měl každým okamžikem spadnout, a zároveň držel v tlamičce pouzdro na tužky, měla takovou radost, že jsem přesto byl velmi rád, že jsem knihu koupil.

A vrátili jsme se tedy zase k pouzdru s kytarou a k malování kytiček a k písničkám o tom, že člověk nikdy nemá přestat tančit tralalá, a tonuli jsme v štěstí, jak byl týden dlouhý. Občas jsem si přál, abych si dodal odvahy a slečně Lavinii naznačil, že s miláčkem mého srdce zachází přespříliš jako s hračičkou; a někdy mi bylo, jako bych se probudil ze sna a divil se poznání, že jsem do téže obecné chyby upadl i já a že s ní zacházím jako s hračičkou sám – to se však nestávalo často.

KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ DRUHÁ

Ničemnost

Třebaže tento rukopis nemají spatřit jiné oči než moje, připadá mi, že bych zde ani neměl zaznamenávat, jak usilovně jsem ve svém vědomí odpovědnosti k Doře i jejím tetám ten strašlivý těsnopis dřel a jaké všelijaké pokroky jsem po té stránce dělal. K tomu, co jsem o své vytrvalosti v onom období života i o trpělivé a houževnaté energii – která ve mně tehdy začala dozrávat a o níž vím, že je silnou stránkou mého charakteru, pokud v něm vůbec něco silného je – zde již napsal, dodám pouze tolik, že při tomto ohlédnutí do minulosti vidím pramen svého životního úspěchu právě v tom. Ve světských věcech mi štěstí velice přálo; mnoho lidí pracovalo mnohem perněji a nedodělalo se úspěchu ani zdaleka takového; ale nikdy bych nebyl s to dokázat, co jsem dokázal, kdybych si v té době nebyl navykl přesnosti, pořádku a pílí, jakož i pevné vůli soustředit se vždy pouze na jednu jedinou věc, ať se mi už další cíl dral na mysl sebenaléhavěji. Ví Bůh, že tyto řádky nepíši vůbec s úmyslem se chválit. Člověk, který přehlíží svůj dosavadní život, jako to činím já, když tu v něm tak stránku po stránce listuji, by nezbytně musil být tvor vsutku znamenitý, aby mohl své nitro ušetřit trpkého vědomí, že mnohé vlohy zanedbává a mnohou příležitost promarnuje a že mnohé pobloudilé a zvrácené city vedou ustavičně v jeho prsou boj a deptají ho. Myslím, že nemám jedinou vrozenou vloh, které bych nebyl nějak zneužíval. Chci říci prostě jenom to, že ať jsem se už v životě pustil, do čeho chtěl, vždycky jsem se z celého srdce snažil dělat to dobře; že ať jsem se už věnoval, čemu chtěl, vždycky jsem se tomu věnoval cele; že ať už šlo o věc velkou, nebo malou, vždycky jsem ji bral s hlubokou opravdovostí. Jaktěživ jsem nepokládal za možné, že by kterákoli vrozená či vypěstovaná vloh

měla výsadu obejít se bez pomoci vlastností, jako jsou vytrvalost, opravdovost a usilovná pracovitost, a mít přitom naději, že dojde svého cíle. Nic takového se na tomto světě splnit nemůže. Trocha šťastného nadání a trocha příznivé příležitosti mohou snad tvořit obě postranní stojky žebříku, po němž někteří lidé v životě stoupají, ale příčle tohoto žebříku musí být z materiálu, který odolá všemu opotřebování a nečasu; a za cílevědomou, usilovnou a plnokrevnou opravdovost náhrady prostě není. Nikdy nepřiložit pouze jednu ruku k dílu, do něhož se mohu vrhnout tělem duší, a nikdy ani na oko svou práci nepodceňovat, ať je jakákoli – to bylo, jak nyní poznávám, mé zlaté pravidlo.

Za kolik z této zkušenosti, kterou jsem zde právě shrnul do krátké poučky, vděčím Agnes, nebudu zde už opakovat. A k Agnes se nyní ve svém vyprávění s pocitem vděčné lásky vracím.

Přijela na čtrnáct dní na návštěvu k Strongovým. Pan Wickfield byl doktorův dávný přítel a doktor si s ním chtěl popovídat a připravit mu pár hezkých chvil. Mluvil o tom s Agnes, když byla naposled v Londýně, a z jejich hovoru tato návštěva vyplynula. Agnes přijela spolu s otcem. Nijak zvlášť mě nepřekvapilo, když jsem se od ní dověděl, že slíbila najít v blízkosti byt pro paní Heepovou, jejíž revmatický neduh prý vyžaduje změnu vzduchu a kterou by prý velmi těšilo, kdyby si jí mohla dopřát v takové společnosti. Taktéž mě nepřekvapilo, když Uriáš jako pečlivý syn hned druhý den svou váženou máteř přivezl a do nalezeného bytu ji nastěhoval.

„Víte, mladý pane Copperfield,“ řekl, když se přitřel do mé společnosti, zatím co jsem se procházel po doktorově zahradě, „když jeden miluje, tak jeden trochu žárlí – nebo přinejmenším má rád svou milovanou na očích.“

„Na kohopak žárlíte teď?“ zeptal jsem se.

„Díky vám, mladý pane Copperfield,“ odpověděl mi, „právě teď na nikoho určitého – alespoň ne na žádnou osobu mužského pohlaví.“

„Myslíte tím, že žárlíte na nějakou osobu ženského pohlaví?“

Zašilhal po mně do strany svýma zlodušíma rudýma očima a zasmál se.

„Vskutku, mladý pane Copperfield,“ řekl, „– měl bych vlastně říkat jenom *pane* Copperfield, ale vím, že už omluvíte zvyk, do něhož jsem upadl –, dovedete se tak roztomile vemlouvát, že ze mne všechno vypáčíte jako heverem! Nu, nevádí, když vám řeknu, pane,“ a položil mi svou slizkou rybí dlaň na ruku, „že v dámském světě celkem vzato žádné zvláštní obliby nepožívám a u paní Strongové že jsem jí nepožíval nikdy.“

Jeho oči, když je nyní s lotrovskou lstivostí upřel do mých, vypadaly zelené.

„Co tím myslíte?“ zeptal jsem se.

„Nu, třebaže jsem právník, mladý pane Copperfield,“ odpověděl a střízlivě se zazubil, „právě tuto chvíli myslím to, co říkám.“

„A co myslíte tím, jak se díváte?“ namítl jsem klidně.

„Tím, jak se dívám? Můj ty Bože, Copperfelde, jdete na mne zostra! Cože myslím tím, jak se dívám?“

„Ano,“ přikývl jsem, „jak se díváte.“

Zdálo se, že ho to velmi pobavilo, a rozesmál se tak upřímně, jak se při té své povaze vůbec smát dovedl. Chvilí si drhl rukou bradu a potom, stále ještě za velmi pomalého drhnutí s očima sklopenýma k zemi, pokračoval v řeči:

„Dokud jsem ještě býval jenom sprostný písař, vždycky se na mne dívala svrchu. Odjakživa chtěla mít mou Agnes u sebe doma pečenou vařenou a k vám, mladý pane Copperfield, se odjakživa chovala jako přítelkyně, kdežto já stál příliš hluboko pod ní, aby si mě všimla.“

„Nu a?“ řekl jsem. „Dejme tomu, že ano, co pak?“

„– A pod ním taky,“ pokračoval Uriáš velmi zřetelně a přemítavým tónem, zatím co si drhl bradu dál.

„To znáte doktora tak málo,“ řekl jsem, „abyste od něho čekal, že bude o vaší existenci vůbec vědět, když vás nemá zrovna na očích?“

Opět na mne zašilhal tím postranním pohledem, a aby si mohl pohodlněji drhnout bradu, našklebil velmi do hranata čelist, zatím co mi odpovídal:

„Ó božítku, o doktorovi přece nemluvím! Ó ne, o tom chudákovi ne! Myslím pana Maldona!“

Srdce se ve mně zastavilo. Všechny své dávné pochybností a obavy v té věci, všechno doktorovo štěstí a klid, všechny ty spleťté možnosti viny a nevin, které jsem nebyl s to rozluštit, jsem v tom okamžiku viděl v drápech toho podlého pleticháře, vydané mu na milost a nemilost.

„Ten nikdy nepřišel do kanceláře, aby mě nekomandoval a pořád nějak nehonil,“ řekl Uriáš. „Taky jeden pěkný pán, jen co je pravda! Byl jsem povolný a sprostný – a jsem takový i teď. Ale takové jednání se mi nelíbilo – a nelíbí se mi ani teď!“ Přestal si drhnout bradu, vtáhl tváře tak hluboko do sebe, až mi připadalo, že se mu uvnitř v ústech dotýkají, a přitom mě nepřestal úkosem pozorovat.

„Ona je jedna z těch rozkošných žen, to jistě je,“ pokračoval, když si zvolna srovnal obličej zase do přirozené podoby, „a nemá chuť se přátelit s takovými, jako jsem já, to vím. Právě ona je jako dělaná, aby mé Agnes nasadila do hlavy nóblejší vrtochy. Chm, já sice žádný takový růžový kavalír nejsem, mladý pane Copperfield, ale mám oči v hlavě, a to už hezky dlouhou dobu. My sprostní máme většinou oči v hlavě – a taky na ně vidíme.“

Snažil jsem se vypadat, že nemám o ničem potuchy a že mě jeho řeč nijak neznepokojila, ale z jeho výrazu jsem poznal, že s chabým úspěchem.

„Ale já, Copperfelde, se doběhnout nenechám,“ pokračoval v řeči a zdvihl přitom vítězně a škodolibě tu část obličeje, kde by byl měl zrzavé obočí, kdyby mu vůbec nějaké bylo narostlo, „a udělám, co je v mých silách, abych jim to kamarádění zarazil. Mně se nezamlouvá. Neváhám se vám přiznat, že mám povahu trochu řevnivou a chci

si držet všechny vetřelce hezky od těla. Nebudu se přece vědomě vystavovat nebezpečí, že by se proti mně intrikovalo.“

„Vy sám věčně intrikujete a pak si namlouváte, až tomu myslím věříte, že všichni ostatní dělají totéž co vy,“ řekl jsem.

„Možná že ano, mladý pane Copperfield,“ odpověděl Uriáš. „Ale já k tomu mám pohnutku, jak můj pan kolega říkával, a té se zuby nehty držím. Jako sprostný člověk se nesmím nechat přespříliš ušlapávat. Nemohu dopustit, aby mi lidé překáželi v cestě. Jinak to nejde, mladý pane Copperfield, musejí mi udělat místo!“

„Nerozumím vám,“ řekl jsem.

„Nerozumíte, jistě?“ odpověděl a škubavě sebou zavrtěl. „To mě udivuje, mladý pane Copperfield, vždyť přece býváte tak chápavý! Někdy jindy se tedy pokusím mluvit jasněji. – Není tamhleten na koni, pane, co zvoní u branky, pan Maldon?“

„Zdá se, že je,“ odpověděl jsem tak lhostejně, jak jsem jen dokázal.

Uriáš se na místě zastavil, strčil si ruce mezi boulovitá kolena a smíchem se až ohýbal. Smíchem naprosto tichým. Nevydal ze sebe ani hlásek. Jeho odporné chování, zvláště toto hnusné zakončení, mě tak odpuzovalo, že jsem se od něho beze všech okolků odvrátil a zanechal ho uprostřed zahrady ohnutého jako hastroše, který se kácí a potřebuje podepřít.

Nikoliv týž večer, nýbrž jak se dobře pamatuji, až o dva dny později, totiž v sobotu večer, jsem přivedl Agnes k Doře. Umluvil jsem tu návštěvu se slečnou Lavinií předem a Dořiny tety očekávaly Agnes na čaj.

Byl jsem celý rozechvělý pýchou i úzkostí; pýchou na svou drahou maličkou snoubenku a úzkostí, aby se Agnes Wickfieldové zalíbila. Celou cestu do Putney, při níž Agnes seděla uvnitř dostavníku a já na střeše, jsem si představoval Doru v kdejaké roztomilé podobě, jež jsem všechny tak dobře znal; hned jsem se ustanovil na tom, že bych si přál, aby vypadala přesně tak a tak, jak vypadala tehdy a tehdy, a hned vzápětí jsem zase zapochyboval, zda bych snad nebyl

raději, kdyby vypadala stejně, jak vypadala tehdy a tehdy jindy, a div že jsem z toho všeho starání nedostal horečku.

Netrápila mě ani nejmenší pochybnost, že bude tak jako tak strašně hezká; ale dopadlo to tak, že jsem ji ještě nikdy předtím neviděl vypadat krásněji. Když jsem Agnes Dořiným drobným tetičkám představoval, nebyla Dora v saloně, nýbrž stydlivě se někde schovala. Věděl jsem už, kde ji mám hledat, a na mou věru, také jsem ji našel, jak si za týmiž starými tmavými dveřmi zase zacpává uši.

Z počátku se mnou nechtěla vůbec jít a potom mě uprosila, abych jí dal přesně pět minut času podle svých hodiněk. Když mi konečně provlekla ruku pod paždí, abych ji zavedl do salonu, měla svou roztomilou tvářičku zardělou a ještě nikdy dřív nevypadala tak krásně. Ale když jsme vešli do salonu a tvářička jí silně zbledla, byla ještě tisíckrát krásnější.

Dora měla z Agnes strach. Prozradila mi předtím, že ví, jak je Agnes „strašně chytrá“. Ale když teď spatřila její tvář, zároveň tak radostnou i vážnou a tak přemýšlivou i tak dobrou, příjemným překvapením kraťounce a slabounce vykřikla a už objímala Agnes láskyplnými ručkama kolem krku a tiskla svou nevinnou tvářičku k jejímu obličejí.

Jaktěživ jsem se necítil šťastnější. Jaktěživ jsem ještě neměl větší radost, než když jsem viděl ty dvě sedět spolu, jednu vedle druhé; než když jsem viděl svou sladkou dívenku tak nelíčené vzhlížet do těch upřímných očí; než když jsem viděl něžný a krásný pohled, jímž jí Agnes splácela.

Slečna Lavinie a slečna Klarissa se mnou tu radost po svém sdílely. Byla to nejpríjemnější čajová společnost na celém světě. Slečna Klarissa předsedala v čele stolu. Já krájel a rozdával sladký kmínový koláč – drobné sestřičky měly úplně ptačí zálibu v sezobávání kmínů a d'obání po cukru – a slečna Lavinie přihlížela s blahovolnou přízní, jako by naše blažená láska byla jen a jen její dílo; a všichni jsme byli spokojenost sama jak sami se sebou, tak i jeden s druhým.

Agnesino jemné veselí si podmanilo srdce všech. Její tichý zájem o všechno, co zajímalo Doru; způsob, jakým se uměla skamarádit s Cikem (který byl okamžitě přátelský); její milé chování, když se Dora ostýchala jít si sednout na obvyklé místo vedle mne; její skromný půvab a konejšivý klid, který u Dory vyloudil celou snůšku drobných a plachých projevů důvěry a sdílnosti – teprve to jako by náš kroužek úplně a dokonale doplňovalo.

„Tolik mě těší,“ řekla Dora po čaji, „že se vám líbím. Bála jsem se, že to tak nedopadne, a teď, co je Julie Millsová pryč, potřebuji víc než kdy jindy, aby mě měl někdo rád.“

Mimochodem, zapomněl jsem se o tom zmínit. Slečna Millsová už odplula. Dora a já jsme jí šli dát sbohem na palubu velké východoindické obchodní lodi v Gravesendu a tam jsme s ní k polední přesnídávce pojedli naložený zázvor a kujavu i jiné podobné pochoutky; zanechali jsme pak slečnu Millsovou na zadní horní palubě sedět v slzách na skládací sedačce a tisknout v podpaždí velký nový deník, do něhož hodlala zaznamenat a pod pevným zámekem uchovat všechny původní úvahy, vzbuzené dumáním nad nezměrností oceánu.

Agnes vyslovila obavu, že jsem jí musil dát velmi špatné vysvětlení; ale Dora to okamžitě vyvrátila.

„Ó ne,“ zvolala a zavrtěla na mne lokýnkami, „říkal jen samou chválu. Přikládá vašemu mínění tak velkou váhu, že jsem z něho měla úplný strach.“

„Moje dobré mínění nemůže posílit jeho oddanost k některým lidem, které zná,“ odpověděla Agnes s úsměvem. „Není tak vzácné, aby o ně stáli.“

„Ale jestli můžete, prosím, věnujte mi je!“ zaprosila Dora svým žebronivým způsobem.

Dobírali jsme si Doru, že chce, aby ji měl kdekdo rád, a Dora řekla, že jsem oslík a že mě stejně nemůže ani vidět, a krátký večer nám uplynul jako babí léto ve větru. Byl už málem čas, kdy se pro

nás měl dostavník zastavit. Stál jsem sám před krbem, když tu se do pokoje tichounce vkradla Dora, aby mi dala obvyklé přesladké políbení na rozloučenou.

„Co myslíš, Doudy? Kdybych ji byla měla za přítelkyni už dávno,“ řekla Dora s jasnými očima velmi jasně rozzářenými a pravou ručkou si přitom pohrávala s jedním knoflíkem na mém kabátě, „nebyla bych dnes možná chytřejší?“

„Srdíčko moje,“ odpověděl jsem, „co je to za nesmysl!“

„Ty myslíš, že to je nesmysl?“ namítla na to Dora, aniž ke mně vzhledla. „Víš to jistě?“

„Ovšem, jistě!“

„Už jsem zapomněla,“ řekla Dora a stále ještě kroutila mým knoflíkem, „jak jste spolu s Agnes vlastně příbuzní, ty darebáčku jeden.“

„My spolu přece opravdu příbuzní nejsme,“ odpověděl jsem, „jenom jsme spolu vyrůstali jako bratr a sestra.“

„Zajímalo by mě vědět, proč ses do mne vlastně vůbec kdy zamiloval?“ řekla Dora a pustila se do jiného knoflíku na mém kabátě.

„Možná proto, Doro, že jsem nebyl s to tě vidět a nezamilovat se do tebe.“

„Dejme tomu, že bys mě vůbec nikdy nebyl uviděl,“ řekla Dora a přešla k dalšímu knoflíku.

„Dejme tomu, že bychom se nebyli vůbec nikdy narodili!“ namítl jsem se smíchem.

Mlčky a s obdivem jsem se díval na měkkou ručičku, jak mi po knoflících na kabátě přebíhá odspodu nahoru s jednoho na druhý, na bohaté kadeře, jak mi leží na prsou, a na řasy jejích sklopených očí, jak se zvolna zdvíhají, zatím co sledují hru nenechavých prstíků, a uvažoval jsem přitom, o čem asi přemýšlí. Konečně zdvihla oči až k mým, stoupla si na špičky a zamyšleněji než jindy mi dala ten obvyklý převzácný polibek – jednou, po druhé, po třetí – a pak vyšla z pokoje.

Neuplynulo ani pět minut, když se všechny vrátily zase do pokoje a po Dořině nezvyklé zadumanosti nebylo už ani památky. Rozesmátá nedala jinak, než že nám do příjezdu dostavníku předvede celý repertoár Cikových kousků. Představení trvalo dost dlouho (ani ne tak proto, že by pořad byl nějak zvlášť pestrý, jako spíš proto, že Cik měl svou hlavu) a nebylo ještě u konce, když jsme zaslechli rachot dostavníku přede dveřmi. Nastalo spěšné, ale velmi něžné loučení mezi Dorou a Agnes a Dora slíbila Agnes psát (ale nesmí si z toho prý nic dělat, budou-li její dopisy pošetilé, řekla Dora) a Agnes zase slíbila psát Doře; potom došlo k druhému loučení u dvířek dostavníku a ještě ke třetímu, když Dora přes všechno napomínání slečny Lavinie vyběhla ještě jednou ven, aby u okénka dostavníku Agnes znovu ty dopisy připamatovala a na mne nahoře na kozlíku potřásla lokýnkami.

Dostavník nás měl vyložit kousek cesty od Covent Gardenu, kde jsme pak měli nasednout do jiného dostavníku a jet do Highgatu. Nemohl jsem se dočkat té krátké procházky mezi přeseďákem, aby mi Agnes mohla Doru pochválit. Ach, co to bylo za chválu! Jak láskyplně a vřele a se vším svým nelíčeným půvabem, rozvitým do nejkrásnějšího květu, doporučovala tu krásnou bytost, jíž jsem dobyt, do mé nejněžnější péče! Jak starostlivě mi připomínala – ale přesto bez sebemenší okázalosti, že tak činí – hlubokou odpovědnost zástity, kterou nad tím osiřelým dítětem přejímám!

Nikdy, nikdy předtím jsem ještě Doru nemiloval tak vroucně a opravdově, jako jsem ji miloval ten večer. Když jsme znovu vystoupili z dostavníku a ve světle hvězd kráčeli po tiché cestě, která vedla k doktorovu domu, řekl jsem Agnes, že to je její dílo.

„Když jsi seděla vedle ní,“ pravil jsem, „zdála ses mi, že jsi zrovna tak její strážný anděl jako můj; a zdáš se mi tak i teď, Agnes.“

„Chabý anděl,“ odpověděla, „ale věrný.“

Jasný tón jejího hlasu, který mě vzal přímo za srdce, mi docela přirozeně přivedl na rty slova:

„Jak jsem si dnes všiml, Agnes, tvoje radostná povaha (jakou máš jen ty a nikdo jiný, koho jsem kdy v životě viděl) zase tolik ožila, až už začínám doufat, že jsi doma šťastnější, ne?“

„Jsem šťastnější sama v sobě,“ odpověděla. „Jsem docela veselá a bezstarostná.“

Podíval jsem se na tu klidnou tvář, pozvednutou k obloze, a pomyslně jsem si, to že ty hvězdy jí dodávají vzhled tak ušlechtilý.

„Doma se neudála žádná změna,“ pronesla po chvíli Agnes. „Žádná nová nárážka,“ řekl jsem, „na – nechtěl bych tě zarmucovat, Agnes, ale nemohu jinak než se tě zeptat – na to, o čem jsme spolu mluvili, když jsme se posledně loučili?“

„Ne, žádná,“ odpověděla.

„Tolik jsem o tom přemýšlel!“

„Nesmíš na to tolik myslet. Pamatuj si, že plně spoléhám na konečné vítězství pravdy a prosté lásky. Neměj o mne strach, Trotwoode,“ dodala za okamžik. „Krok, kterého se u mne tak hrozíš, nikdy neudělám.“

Ačkoliv se domnívám, že jsem se toho ve chvíli skutečně chladné rozvahy věru nikdy nebál, bylo pro mne přesto nevýslovnou úlevou, když jsem toto ujištění slyšel z jejích vlastních pravdivých rtů. To jsem jí také velmi vážně řekl.

„A až tvá nynější návštěva skončí,“ dodal jsem – „protože třebaš jindy už nebudeme spolu sami – jak dlouho asi může trvat, má drahá Agnes, než zase přijedeš do Londýna?“

„Pravděpodobně hezky dlouho,“ odpověděla; „myslím, že bude nejlíp – kvůli tatínkovi –, když zůstaneme doma. Delší dobu se teď spolu patrně nebudeme často vidět, ale budu si s Dorou pilně psát, a tak jeden o druhém uslyšíme co chvíli.“

Došli jsme zatím na dvorek doktorova domku. Bylo už hodně pozdě a v okně ložnice paní Strongové hořelo světlo. Agnes na ně ukázala a dala mi dobrou noc.

„S naším neštěstím a bolestmi,“ řekla a podala mi ruku, „si nedělej starosti. Nic mě nemůže udělat šťastnější než tvoje štěstí. Kdybys mi někdy mohl poskytnout pomoc, spolehni na to, že tě o ni požádám. Bůh tě ve všem opatruj!“

Připadalo mi, že v jejím zářivém úsměvu i v těch posledních tónech jejího radostného hlasu znovu vidím a slyším svou Dorinku v její společnosti. Zůstal jsem chvíli stát a se srdcem plným lásky a vděku jsem se verandou díval na hvězdy a potom jsem se zvolna vydal na další cestu. Měl jsem v jedné slušné hospodě v blízkém sousedství zamluvený nocleh a právě jsem vycházel z branky, když tu mi náhodou sklouzly oči a já spatřil v doktorově pracovním světle. Hlavou mi kmitla polovyčítavá domněnka, nepracuje-li tam snad bez mé pomoci na slovníku sám. S úmyslem se přesvědčit, je-li tomu tak, či ne, a v každém případě mu popřát dobrou noc, kdyby snad opravdu u svých knih ještě seděl, jsem se zase vrátil, prošel jsem zticha síní, opatrně jsem pootevřel dveře a nahlédl dovnitř.

První, koho jsem k svému překvapení v tlumeném světle stíněné lampy spatřil, byl Uriáš. Stál hned u lampy s jednou kostlivčí rukou na ústech a druhou se opíral o doktorův stůl. Doktor seděl ve svém pracovním křesle a zakrýval si rukama obličej. Pan Wickfield, hluboce zneklidněný a zarmoucený, se nakláněl kupředu a váhavě držel ruku na doktorově rameni.

V prvním okamžiku jsem si myslel, že doktorovi není dobře.

V tom domnění jsem kvapně pokročil do pokoje, když vtom jsem se setkal s pohledem Uriášovým a hned jsem věděl, kolik uhodilo. Byl bych se vzdálil, ale doktor mi pokynul rukou, abych neodcházel, a já tedy v pokoji zůstal.

„V každém případě,“ podotkl Uriáš a zavrtěl svou nemotornou postavou, „snad abychom raději nechali dveře zavřené. Nemusíme to přece rozhlásit na celé město.“

Když dořekl, přešel po špičkách ke dveřím, které jsem nechal otevřené, a pečlivě je zavřel. Potom se zase vrátil a zaujal dřívější

postoj. Jeho hlas i chování jevíly s dotěrnou okázalostí horlivou útrpnost, ještě nesnesitelnější – alespoň pro mne – než jakékoli jiné chování, které by byl zvolil.

„Považoval jsem se za povinována, mladý pane Copperfield,“ řekl Uriáš, „upozornit doktora Stronga na to, o čem jsme spolu již mluvili. Ale vy jste mi patrně zcela neporozuměl, že?“

Počastoval jsem ho pohledem, ale žádnou jinou odpovědí, a přistoupil jsem k svému laskavému starému učiteli a řekl mu několik slov, která jsem mínil jako slova útěchy a povzbuzení. Položil mi ruku na rameno, jak mívával ve zvyku, dokud jsem byl ještě docela mladý klučina, ale šedivou hlavu nezdvihl.

„Jelikož jste mi neporozuměl, mladý pane Copperfield,“ pokračoval Uriáš týmž servilním tónem, „a jelikož tu jsme mezi přáteli, smím se snad osmělit k sprostnému poznamenání, že jsem si dovolil doktora Stronga upozornit na podivné počínání paní Strongové. Vměšovat se do něčeho tak nepříjemného se mi sice silně přičí, Copperfelde, to vás mohu ujistit, ale jak se věci ve skutečnosti mají, vpravdě se všichni zaplétáme do něčeho, co by vlastně nemělo být. To jsem měl na mysli tehdy, pane, když jste mým slovům neporozuměl.“

Když si dnes vzpomenu na jeho poťouchlý pohled, nestačím se divit, že jsem ho tenkrát nepopadl za límec a nepokusil se z něho vytrást duši.

„Domnívám se, že jsem se nevyjádřil dost jasně,“ pokračoval, „a vy rovněž ne. Zcela samozřejmě bychom se oba byli takové věci nejraději na hony vyhnuli. Nicméně však, posléze jsem se rozhodl promluvit jasné slovo a řekl jsem doktorovi Strongovi, že – pravil jste něco, pane?“

To platilo doktorovi, který právě zasténal. Připadalo mi, že by ten zvuk musil pohnout každým srdcem, ale na Uriášovo neměl účinek sebemenší.

„... řekl jsem doktorovi Strongovi,“ pokračoval, „že kdekomu je zřejmé, jak pan Maldon a ta roztomilá a příjemná dáma, choť

doktora Stronga, jsou na sebe navzájem až přespříliš něžní. Věru že nadešel čas (jelikož jsme nyní všichni zapleteni do něčeho, co by vlastně nemělo být), kdy je doktoru Strongovi nezbytně dlužno říci, že to všechno bylo každému nad slunce jasnější, už než pan Maldon odjel do Indie. Pro nic jiného že pan Maldon nevyhledával záminky k návratu a ani pro nic jiného že sem ustavičně nedochází. Než jste přišel, pane, právě jsem svého pana kolegu zde," a obrátil se ke společníkovi, „vyzval, aby na své čestné slovo doktoru Strongovi řekl, zda a jak dávno byl už snad téhož mínění, či ne. Nuže, pane Wickfield, prosím! Byl byste tak laskav a řekl nám to? Ano, nebo ne, prosím? Nu, pane kolego!"

„Pro Boha živého, můj drahý doktore," pravil pan Wickfield a znovu položil doktorovi váhavě ruku na rameno, „nepřikládejte příliš velkou váhu jakémukoli podezření, které jsem snad míval."

„Vida!" zvolal Uriáš a potřásl hlavou. „To je věru smutné potvrzení, že? A od něho! Takového starého přítele! Ať mě hrom, Copperfelde, jestli jsem ho neviděl stokrát, a ne jen jednou, dokud jsem ještě nebyl nic než písař u něho v kanceláři, jak je celý nesvůj – víte celý pryč (a to se na něho jako na otce taky docela slušelo, já mu to věru zazlívát nemohu) z pomyšlení, že se slečna Agnes zaplétá do něčeho, co by vlastně nemělo být."

„Můj drahý Strongu," pravil pan Wickfield rozechvělým hlasem, „můj dobrý příteli, nemusím vám vykládat, že má vada odjakživa byla hledat u každého vždycky jednu stěžejní pohnutku a všechny skutky soudit podle jednoho úzkého hlediska. Právě vinou tohoto omylu ve mně možná vyklíčily pochybnosti, pokud jsem jaké měl."

„Vy jste pochybnosti měl, Wickfelde," řekl doktor, aniž zdvihl hlavu. „Vy jste pochybnosti měl."

„Jen mluvte, pane kolego," ponoukl ho Uriáš.

„Jistě, jeden čas jsem pochybnosti měl," pravil pan Wickfield. „Ale – Bůh mi odpusť! – myslil jsem, že je máte i vy!"

„Ne, ne, ne!“ odpověděl doktor tónem propastně dojmavého žalu.

„Jeden čas jsem myslel,“ pravil pan Wickfield, „že si přejete poslat Maldona do ciziny proto, abyste tak dosáhl žádoucího odloučení.“

„Ne, ne, ne!“ odpověděl doktor. „Abych udělal své Anny radost, když se postarám o zaopatření jejího kamaráda z dětství. Jen proto.“

„To jsem poznal,“ pravil pan Wickfield. „Nemohl jsem o tom pochybovat, když jste mi to sám řekl. Ale myslel jsem – snažně vás prosím, abyste nezapomínal na úzké hledisko a výklad, jimiž jsem se tak zatvrzele prohřešoval –, že v případě, kde je tak velký věkový rozdíl...“

„To je přece krásně řečeno, nemyslíte, mladý pane Copperfield?“ prohodil Uriáš s patolízalským, až urážlivým soucitem.

„... a dáma tak mladá a tak půvabná, mohly ji, byť vás měla v úctě i sebeopravdovější, k sňatku pohnout třeba jen hmotné zájmy. Nepřihlížím tu vůbec k nesčetným citům a okolnostem, které se mohly všechny vykládat jako polehčující. Pro Boha živého, nezapomínejte na to!“

„Jak šetrně řečeno!“ poznamenal Uriáš a potřásl hlavou.

„Posuzoval jsem ji vždycky pouze z jediného hlediska,“ pravil pan Wickfield, „ale při všem, co je vám drahé, můj starý příteli, naléhavě vás prosím, abyste uvážil, jaké hledisko to bylo! Chtě nechtě musím nyní přiznat, když jiné východisko není...“

„Není! Když to dospělo až sem, pane,“ ozval se Uriáš, „pak z toho jiné východisko, prosím, není!“

„... že jsem jí,“ pravil pan Wickfield a zadíval se bezmocným a nepřítomným pohledem na svého společníka, „že jsem jí nedůvěřoval a považoval ji za ženu s nedostatečným smyslem pro povinnosti, které k vám má; a že mi leckdy, musím-li už říci všechno, nebylo právě vhod, že s ní Agnes udržuje styky tak přátelské, že by mohla vidět to, co jsem viděl já nebo co jsem si ve své chorobné teorii namlouval, že vidím. Nikdy jsem se o tom nikomu slovem nezmínil. A nikdy jsem ani nechtěl, aby o tom někdo věděl. A třebaže je pro vás strašlivé to

slyšet," pravil pan Wickfield, celý zdrcený, „kdybyste věděl, jak strašlivé je pro mne to říkat, jistě byste se mnou měl soucit.“

V bezměrné dobrotě své povahy k němu doktor vztáhl ruku. Pan Wickfield ji se skloněnou hlavou podržel chvilíčku ve své.

„Ba věru," vetřel se do jejich mlčení Uriáš a vtíral se do něho jako mořský úhoř dál, „tohle je věc pro každého krajně nepříjemná. Jelikož jsme však dospěli už tak daleko, měl bych si dovolit ještě poznámku, že Copperfield to pozoroval taky.“

Obořil jsem se na něho s otázkou, jak si troufá odvolávat se na mne!

„Ó! To je od vás velice hezké, Copperfelde," namítl mi Uriáš a zavlnil se od hlavy až k patě, „a všichni zde víme, jakou máte roztomilou povahu; ale dobře víte, že jste v tu chvíli, kdy jsem s vámi onehdy večer mluvil, hned věděl, co myslím. Vy víte, že jste věděl, co myslím, Copperfelde, nezapírejte to! Zapíráte v nejlepším úmyslu, ale nedělejte to, Copperfelde!“

Viděl jsem, jak mírný pohled starého dobráka doktora na okamžik spočinul na mně, a cítil jsem, že se mi přiznání mých starých obav a vzpomínek zračí v obličeji příliš zřetelně, aby je bylo možno přehlédnout. Zuřit nemělo smysl. Čiň co čiň, odčinit jsem to nemohl. Řekni co řekni, odřeknout jsem to nemohl.

Znovu jsme se odmlčeli a setrvali jsme v mlčení, dokud doktor nevstal a několikrát nepřešel pokoj sem a tam. Potom se vrátil k místu, kde stálo jeho křeslo, podepřel se zezadu o lenoch, a zatím co si chvílemi s prostou upřímností – která mu podle mého názoru dělala větší čest než jakákoli přetvářka, k níž by se snad byl uchýlil – přikládal kapesník k očím, pravil:

„Velká vina tady leží na mně. Věřím, že obrovská vina tady leží na mně. Ženu, kterou chovám v srdci, jsem vystavil protivenstvím a utrhačnosti – říkám tomu utrhačnost, i když to byly jen myšlenky počaté a utajené v nejhlubším nitru kohokoli –, jejichž terčem, nebýt mne, by se nikdy nebyla mohla stát.“

Uriáš Heep vydal zvuk, jako by popotáhl nosem. Myslím, aby vyjádřil svou účast.

„Jejichž terčem, nebýt mne,“ opakoval doktor, „by se moje Anny nikdy nebyla mohla stát. Jak víte, pánové, jsem už starý člověk – a dnes večer mi je, jako bych toho neměl na světě právě mnoho, pro co žít. Ale za věrnost a čest drahé dámy, která byla předmětem tohoto rozhovoru, dám život – vlastní život!“

Myslím, že ani sám vtělený vzor všeho rytířství, oživlý obraz nejsličnější a nejromantičtější postavy, jakou si kdy který malíř vysnil, by nebyl mohl tato slova pronést s důstojností důraznější a dojímavější, než to učinil ten prostý starý doktor.

„Nikterak však,“ pokračoval, „nehodlám popírat – a byl jsem snad v podvědomí do jisté míry hotov připustit i dříve –, že jsem možná onu dámu nevědomky vlákal do nešťastného manželství. Jsem člověk zcela nezvyklý pozorovat; a nemohu tedy jinak než věřit, že pozorování několika lidí různého věku a stavu, jež všechna až tuze jasně vedou k jednomu a témuž závěru (a to tak přirozenému), jsou přesnější než můj vlastní postřeh.“

Jak jsem popsal už jinde, doktorovu laskavému chování k jeho mladé ženě jsem se obdivoval už často; ale úctyplná něha, kterou při každé zmínce o ní dával najevo tentokrát, a téměř posvátná vážnost, s níž od sebe zapuzoval i sebemenší pochybnost o její bezúhonnosti, ho v mých očích povznesla tak, že se to vymyká všemu popisu.

„Oženil jsem se s tou dámou,“ pravil doktor, „když byla ještě velmi mladičká. Vzal jsem si ji v době, kdy její charakter byl teprve tak tak dozrálý. Pokud a v čem vyvinutý byl, pokládal jsem se za šťastného, že se tak stalo mým vlivem. Znal jsem dobře jejího otce. Znal jsem dobře i ji. A pro všechny její krásné a ctnostné vlastnosti jsem ji učil, co jsem mohl. Jestliže jsem jí ublížil, jakože se obávám, že ano, když jsem využil (ale nikdy úmyslně) její vděčnosti a oddanosti, pak tu dámu z hloubi srdce prosím za odpuštění!“

Přešel přes pokoj, vrátil se zase na totéž místo a přidržoval se křečovitě křesla, při čemž se mu ruka samou opravdovostí chvěla stejně jako jeho zdušený hlas.

„Pokládal jsem se za jakési útočiště, jež ji ochrání před nebezpečími a výkyvy životních osudů. Namlouval jsem si, že i přes velký věkový rozdíl mezi námi bude se mnou žít bezstarostně a spokojeně. Nikdy jsem ze svých úvah nevylučoval pomyšlení na čas, kdy ji opustím opět volnou, stále ještě mladou a stále ještě krásnou, ale se soudností již vyzrálejší – ne, pánové, nikdy – na mou pravdu!“

Jeho všedně prostý zjev se zdál tou poctivou věrností a šlechetností přímo prozářený. Každé slovo, které vyřkl, mělo sílu, jakou by mu nebyla mohla dodat žádná jiná ctnost.

„Můj život s touto dámou byl velmi šťastný. Až do dnešního večera jsem měl nepřetržitě proč žehnat dni, kdy jsem na ní spáchal to velké bezpráví.“

Hlas, který mu při pronášení těchto slov vázl v hrdle stále víc a víc, se nakrátko odmlčel; potom doktor pokračoval: „Když jsem se však už jednou ze sna probudil – byl jsem, ať už v tom či onom, věru ubohý snílek celý svůj život! –, tu vidím, jak je přirozené, jestliže k dávnému kamarádovi a rostenci chová jisté lítostivé pocity. Že na něho pohlíží s jakousi nevinnou lítostí, s jakýmsi bezúhonným pomyšlením na to, co mohlo být, nebýt mne, to je, jak se obávám, až příliš pravdivé. Mnohé, co jsem viděl, ale čeho jsem nedbal, mi v čase této poslední krušné hodiny opět vytanulo v mysli v novém světle. Ale kromě toho, pánové, se jméno té drahé dámy nesmí uvádět v pochybnost ani jediným slůvkem, ani jediným hlesem!“

Na krátký okamžik mu oči zaplály a hlas zněl pevně, na krátký okamžik se pak znovu odmlčel. Potom pokračoval zase jako předtím:

„Nezbývá mi nic jiného, než abych vědomí, že jsem to celé neštěstí zavinil já, snášel tak pokorně, jak jen mohu. Ona, ona má právo něco vytýkat, nikoli já. Mně připadá povinnost, abych její počínání

uchránil před mylným výkladem, krutě mylným výkladem, kterému se nedokázali vyhnout ani mí přátelé. Čím víc budeme žít v ústraní, tím lépe budu té povinnosti činit zadost. A až přijde čas – kéž by přišel brzy, zlíbí-li se tak milostivému Bohu! –, kdy ji má smrt vysvobodí z pout, zavřu oči před její počestnou tváří s bezmeznou důvěrou a láskou a zanechám ji, pak už bez zármutku, šťastnějším a jasnějším dnům.“

Ani jsem ho neviděl pro slzy, které mi do očí vehnala jeho dobrota a vážná opravdovost, jež tolik krásnila neskonalá prostota jeho chování a jež zas tolik kráslily ji. Poodešel již ke dveřím, když ještě dodal:

„Odhalil jsem vám své srdce, pánové. Jsem přesvědčen, že na ně budete mít ohled. O čem jsme tu dnes hovořili, o tom se už víckrát hovořit nebude. Wickfielde, nabídněte mi rámě starého přítele a doved'te mě nahoru!“

Pan Wickfield k němu kvapně přistoupil. Nepromluvili spolu ani jediné slovo, když zvolna odcházeli z pokoje, a Uriáš se za nimi díval.

„Nu, mladý pane Copperfield!“ řekl Uriáš a obrátil se schlíple ke mně. „Nedopadlo to vlastně docela tak, jak by se bylo dalo čekat, protože ten starý učený pán – věru znamenitý člověk! – je slepý jako krtek, ale *tahle* rodina je už z cesty, doufám!“

V tu chvíli mi stačilo jenom slyšet zvuk jeho hlasu, aby ve mně vzplanul hněv tak zuřivý, jaký jsem ještě v životě nepocítil ani do té doby, ani nikdy později.

„Vy bídáku,“ vyhrkl jsem, „jak si to představujete, že mě zatahujete do svých pletich? Jak se to opovažujete, tady před chvílí se mě dovolávat, vy zrádný ničemo, jako bychom o tom byli kdy spolu hovořili?“

Jak jsme tak stáli čelem proti sobě, viděl jsem v poťouchlém výrazu škodolibé radosti na jeho tváři zcela jasně to, co jsem beztak již zcela jasně věděl – že mi totiž vnutil svou důvěru výslovně jen proto, aby mě zkrušil zármutkem, a že mi právě v téhle věci

úmyslně nastražil léčku. To bylo víc, než jsem mohl snést. Celá jeho protáhlá a vpadlá tvář se mi zrovna nabízela – a vytál jsem mu políček s takovou silou a prudkostí, že mě až štípaly prsty, jako bych si je byl spálil.

Sevřel mi tu ruku v prstech a v tom semknutí jsme stáli proti sobě a hleděli si do očí. Stáli jsme tak dlouhou chvíli; dost dlouhou, abych mohl pozorovat, jak se bílé otisky mých prstů v temné červení jeho tváře rozplývají a zanechávají po sobě červen ještě temnější.

„Copperfelde,“ řekl konečně sípavým hlasem, „rozloučil jste se snad s rozumem?“

„Rozloučil jsem se s vámi!“ odpověděl jsem a vyškubl jsem ruku z jeho sevření. „Od téhle chvíle vás nechci znát, vy hyeno!“

„Že ne?“ řekl a položil si ruku na tvář, jak ho k tomu nutila bolest. „Možná, že se tomu nebudete s to vyhnout. Ale není to od vás vlastně nevděk?“

„Dost často jsem vám už ukázal, že si vás hnusím,“ odpověděl jsem. „A že tomu tak je, to jsem vám právě teď ukázal ještě jasněji. Proč bych se měl děsit, že všem kolem sebe děláte pořád jen to nejhorší, co umíte? Co jiného vůbec kdy děláte?“

Porozuměl dokonale této narážce na ohledy, které mě až do té doby při styku s ním krotily. Nepochybuji skoro vůbec, že bych se nebyl dal strhnout ani k té ráně, ani k té narážce, kdyby mi Agnes právě týž večer nebyla dala své ujištění. Ale na tom vlastně nezáleží.

Nastala další dlouhá pomlka. Jak se na mne díval, zdálo se, jako by jeho panenky měnily barvu na kdejaký odstín, který dovede oči zhyzdit.

„Copperfelde,“ řekl a sňal si ruku z tváře, „stavěl jste se proti mně vždycky. Víím, že jste v domě pana Wickfielda býval vždycky proti mně.“

„Myslet si můžete, co chcete,“ odsekl jsem, ještě stále vztekem bez sebe. „Jestli to není pravda, tím spíš vám to sedí.“

„A přece jsem vás vždycky měl rád, Copperfelde!“ odpověděl mi.

Neuznal jsem ho za hodna odpovědi, popadl jsem klobouk a zamířil jsem ven s úmyslem jít si lehnout, když vtom mě Uriáš dohonil a zastoupil mi dveře.

„Copperfelde,“ řekl, „k hádce musejí být vždycky dva. A já tím druhým nebudu.“

„Můžete si táhnout ke všem d'asům!“ odsekl jsem.

„Neříkejte to!“ odpověděl. „Vím, že vás to pak bude mrzet. Jak si můžete přede mnou tak zadávat a ukazovat se mi z tak špatné stránky? Ale já vám odpouštím.“

„Vy mi odpouštíte!“ opakoval jsem s opovržením.

„Ano, odpouštím; a co proti tomu můžete dělat?“ řekl na to Uriáš. „Když člověk pováží, že si zamanete napadnout mne, který byl odjakživa vaším přítelem! Ale k hádce musejí být vždycky dva a já tím druhým nebudu. Zůstanu vaším přítelem i proti vaší vůli. Ted' tedy víte, co můžete čekat.“

Nutnost vést tento dialog (Uriášův part tempem velmi pomalým a můj velmi rychlým) dost tlumeně, abychom v tak nepřříležitou hodinu nevyburcovali celý dům ze spaní, sice k zlepšení mé nálady zrovna nepřispívala, ale přesto začalo mé hněvivé rozčilení ochladat. Řekl jsem mu pouze, že od něho neočekávám nic jiného, než co jsem od něho očekával vždycky a čeho jsem se dosud také vždycky dočkal, otevřel jsem prudce dveře, až jsem ho přitiskl ke zdi, jako by byl nějaký obrovský ořech, vložený tam k rozlousknutí, a vyšel jsem z domu. Ale ani Uriáš nespal v doktorově domě, nýbrž v matčině bytě, a neušel jsem ještě víc než několik set kroků, když mě dohonil.

„Dobře víte, Copperfelde,“ řekl mi do ucha (neobrátil jsem k němu hlavu), „že váš postoj je naprosto pochybený,“ – vědomí, že to je pravda, jitřilo mou zlost ještě víc –, „že z tohotole hrdinský kousek udělat nemůžete a že se ani nemůžete ubránit, abych vám odpustil. Nehodlám se o tom zmínit ani matce, ani nikomu jinému. Rozhodl jsem se, že vám odpustím. Ale opravdu se divím, že jste mohl vztáhnout ruku na člověka, o němž víte, jaký je sprostný!“

Připadal jsem si div ne tak přízemní jako on. Znal mě lépe, než jsem se znal sám. Kdyby mi byl paríroval nebo kdyby mě byl nepokrytě dráždil, byla by to pro mne bývala úleva a zadostučinění; ale takhle mě položil na slabý ohníček, na němž jsem se v mukách smažil polovinu noci.

Když jsem ráno vyšel ven, vyzváněli právě na ranní a Uriáš se procházel s matkou po ulici. Oslovil mě, jako by se nechumelilo, a já nemohl udělat nic jiného než mu odpovědět. Udeřil jsem ho myslím dost prudce, aby ho z té rány rozbolely zuby. Alespoň měl tvář ovázanou černým hedvábným šátkem, který spolu s kloboukem, naraženým přes něj, rozhodně k zlepšení jeho zjevu nepřispíval. Slyšel jsem, že v pondělí ráno jel do Londýna k zubnímu lékaři a dal si vytrhnout zub. Doufám, že to bylo dvojče.

Doktor oznámil, že mu není docela dobře, a po celý zbytek návštěvy Wickfieldových zůstával větší část dne o samotě. Agnes a její otec byli už týden pryč, než jsme s doktorem znovu zahájili obvyklou práci. Den před tím, než jsme opět začali, mi doktor vlastnoručně odevzdal složený, ale nezapečetěný dopis. Byl to dopis pro mne a doktor mi v něm stručnými a vlídnými slovy kladl na srdce, abych se o předmětu tehdejšího večerního hovoru nikdy nikomu nezmiňoval. Svěřil jsem se s tím už sice tetě, ale jinak nikomu jinému. Nebyla to věc, o níž bych mohl hovořit s Agnes, a Agnes určitě neměla ani sebemenší tušení, co se zběhlo.

Měl jsem přesvědčivý dojem, že tehdy nic netušila ani paní Strongová. Uplynulo několik neděl, než jsem na ní upozoroval slabounké známky nějaké změny. Doléhala na ni pomalu – jako se blíží mrak, když nevane vítr. Zprvu se zdálo, že ji udivuje soucitná něha, s níž k ní doktor mluví, a pak jeho přání, že by si k sobě měla vzít matku a zpestřit si tak nudnou jednotvárnost denního života. Často, když jsme s doktorem pracovali a ona seděla s námi v pokoji, jsem ji viděl ustat v tom, čím se právě zabývala, a zadívat se na něho s oním výrazem, který mi tak utkvěl v paměti. Později jsem ji občas zahlédl

vstát a s očima zalitýma slzami odejít z pokoje. Ponenáhlu se na její krásu snášel nešťastný stín a každým dnem temněl. Tehdy už byla paní Marklehamová řádnou obyvatelkou domku, ale jen mluvila a mluvila a nic neviděla.

Zároveň s tím, jak tato změna téměř nepozorovaně doléhala na Anny, kdysi skutečné sluníčko doktorova domu, ještě víc vážněl a zjevem stárl i doktor, ale milá vlídnost jeho povahy, mírná laskavost v chování i jeho dobrotivá starostlivost o ni, bylo-li u nich nějaké stupňování vůbec možné, se ještě stupňovaly. Viděl jsem jednou, a to časně ráno v den jejích narozenin, když si přišla sednout k oknu, zatím co jsme s doktorem pracovali (což činila vždycky, ale poslední dobou začala přicházet s bázlivým a nejistým výrazem, který mi připadal hluboce dojemný), jak k ní doktor přistoupil, vzal jí hlavu za skráně do dlaní, políbil ji na čelo a v přílišném dojetí, aby mohl zůstat, chvatně odešel z pokoje. Viděl jsem, jak ona zůstala stát na místě, kde ji zanechal, jako socha; a jak potom sklopila hlavu, sepjala ruce a rozplakala se, nedovedu ani vyjádřit, jak usedavě.

Po té příhodě jsem míval občas pocit, že by ráda něco řekla – třeba i mně ve chvílích, kdy jsme spolu v pokoji osaměli. Ale nikdy nevyřkla ani slovo. Doktor ustavičně sypal z rukávu nové a nové návrhy, jak a kde by se mohla s matkou rozptýlit nějakou zábavou mimo dům, a paní Marklehamová, která měla zábavy velice ráda a nad vším ostatním velice snadno ohrnovala nos, přistupovala na jeho návrhy s nesmírnou ochotou a nešetřila hlučnou chválou. Ale Anny, nešťastná a jako bez ducha, pouze chodila, kam ji matka zavedla, a zdálo se, že vůbec o nic nemá zájem.

Nevěděl jsem, co si o tom mám myslet. Nevěděla to ani teta, která musila ve své nejistotě prochodit – na několikrát – snad sto mil. Ze všeho nejpodivnější však bylo to, že jediná skutečná úleva, která pronikla do tajných sfér tohoto rodinného rozladění, tam pronikla v osobě pana Dicka.

Co si o celé té věci myslel nebo co vypožadoval, nejsem s to vysvětlit stejně tak, jako by patrně on nebyl s to s vysvětlením mi pomoci. Ale jak jsem už vypsal v líčení svých studentských let, jeho posvátná úcta k doktorovi byla bezmezná; a každá opravdová oddanost, i když jde pouze o příchýlnost některého z nižších živočichů k člověku, se vyznačuje nesmírně jemným postřehem, jež nepředčí ani sebebystřejší soudnost. A přímo tomuto páně Dickovu mozku srdce, smím-li to tak nazvat, svítl nějaký zářivý paprsek pravdy.

S hrdostí se totiž znovu uvázal ve své výsadní právo a mnohou hodinu prázdně prochodil s doktorem po zahradě sem a tam, stejně jako se s ním kdysi procházel sem a tam po „Doktorově promenádě“ v Canterbury. Ale jakmile došlo v doktorově domě k napětí, hned tomuto promenování zasněvil všechen volný čas (a vstával dokonce časněji, aby ho prodloužil). Jestliže dříve neznal větší štěstí, než když mu doktor četl z toho zázračného díla, svého Slovníku, byl nyní doslova nešťastný, dokud doktor nevytáhl kus slovníku z kapsy a nezačal mu číst. Když jsme se s doktorem zabývali prací, vzal si teď pan Dick do zvyku provázet po zahradě paní Strongovou a pomáhat jí s ošetřováním jejích oblíbených květin nebo s pletím záhonů. Myslím, že zřídka kdy promluvil za hodinu víc než deset slov, ale jeho mlčelivý zájem a hloubavý výraz vyvolal v srdci obou manželů okamžitou odezvu – jeden o druhém věděli, že mají pana Dicka rádi a pan Dick že oba miluje; a tak se stal něčím, čím nemohl být nikdo jiný – pojítkem mezi nimi.

Když na něho pomyslím, jak si s tou neproniknutelně moudrou tváří vykračuje vedle doktora sem a tam a s nadšením poslouchá kanonádu krkolomných slov ze slovníku; když na něho pomyslím, jak vládí obrovské zahradnické konve za Anny, jak s rukavicemi jako neforemnými tlapami klečí u záhonu a trpělivě se piplá s nimravou prací mezi malinkatými lístečky, jak vším, co dělá, vyjadřuje lépe, než by to dokázal vyjádřit kterýkoli filozof, útlocitnou touhu být jí přítelem a jak každíčkou dírečkou kropící konve chrlí déšť

porozumění, důvěřivosti a lásky; když na něho pomyslím, jak v té lepší půli své mysli, v níž každé neštěstí nacházelo odezvu, nikdy nebloudil a jak nikdy do doktorovy zahrady nepřivedl nebohého krále Karla, jak ve své vděčné službě nikdy neochabl a jak se nikdy neodchýlil od vědomí, že někde něco neklape, ani od přání to napravit – tu se za svou tehdejší vědomost, že nemá docela zdravý rozum, opravdu málem stydím, uvážím-li vrcholný výsledek, jehož jsem s rozumem svým dosáhl já.

„Nikdo jiný neví, Trote, co v tom člověku vězí, jenom já!“ říkala teta hrdě, když jsme o tom spolu hovořili. „Dick se ještě jednou vyznamená!“

Ale dříve než tuto kapitolu uzavřu, musím se zmínit ještě o jedné jiné věci. V době, kdy v doktorově domě dosud dleli na návštěvě Wickfieldovi, jsem pozoroval, že listonoš nosí každé ráno dva tři dopisy pro Uriáše Heepa, který zůstal v Highgatu, dokud se na zpáteční cestu nevydali i ostatní, protože kancelář měla právě okurkovou sezónu; a že to jsou vesměs dopisy, adresované úředním stylem rukou pana Micawbera, který si teď osvojil vypsané kancelářské písmo. Podle těchto nepatrných známek jsem soudil, a to s potěšením, že si pan Micawber vede dobře, a zažil jsem proto značné překvapení, když jsem asi tou dobou dostal od jeho roztočilé manželky následující dopis:

Canterbury, pondělí večer

Není pochyby, že se budete divit, můj drahý pane Copperfelde, že dostáváte tento dopis. Ještě víc Vás udiví jeho obsah. A ještě víc Vás udiví moje výhrada, kterou si Vám dovoluji uložit, abyste ho totiž bezpodmínečně zachoval v tajnosti. Ale potřebuji ulevit svým citům co manželky a matky, a protože se nechci radit se svou rodinou (která je citům pana Micawbera beztak již protivná), neznám nikoho vhodnějšího, koho bych mohla požádat o radu, než svého přítele a bývalého podnájemníka.

Snad jste vypožoroval, můj drahý pane Copperfelde, že mezi mnou a panem Micawberem (kterého nikdy neopustím) vládá odjakživa duch vzájemné důvěry. Možná, že pan Micawber tu a tam vystavil nějakou směnku, aniž se dříve se mnou poradil, nebo že mě uvedl v omyl co do lhůty, kdy bude ten finanční závazek splatný. Takové případy skutečně byly. Ale celkem vzato nemíval pan Micawber před náručí lásky – tím myslím jeho choť – žádná tajemství a každý večer, když jsme ulehli k spánku, mi vypověděl všechny události dne.

Jistě si dovedete představit, můj drahý pane Copperfelde, jak palčivě bolestné musí moje city být, když Vám sdělím, že se pan Micawber od základu změnil. Je zdrženlivý. Tajnůstkaří. Jeho denní život je pro druhá jeho radostí i žalostí – tím opět myslím jeho choť – úplným tajemstvím, a kdybych Vás ujistila, že o něm kromě vědomí, že ho tráví od rána do večera v kanceláři, vím méně, než vím o muži na měsíci, o němž dětičky s prázdnými hlavami do omrzení brebentí nicotnou báchorku o harfě a podobných věcech, použila bych pouze běžného, otřelého výmyslu, abych vyjádřila holý fakt.

Ale to není všechno. Pan Micawber je mrzutý. Pan Micawber je přísný. Pan Micawber se odcizil našemu prvorozenému i nejstarší dcerušce, není už hrdý na svoje dvojčátka, ba hledí s chladem v oku i na nevíňoučkého cizinečka, který rozmnožil řady našeho rodinného kruhu jako poslední. Finanční prostředky ke krytí našich výdajů, stlačených až na nejnutnější groš, lze od něho obdržet jen s velkou námahou, někdy dokonce i za jeho strašlivých vyhrůžek, že se sebou skoncuje (jeho vlastní slova). A jakékoli vysvětlení tohoto jednání, které mě dohání k zoufalství, neúprosně odmítá.

Těžko se to snáší. Rve to srdce. Víte, jak chabé jsou mé schopnosti, a jestliže mi s tím vědomím poradíte, jak byste myslil, že bych jich mohla u problému tak nezvyklého nejlépe

využít, připojte další přátelský počín k tolika ostatním, jimiž jste si mě již zavázal vděkem. Se srdečnými pozdravy od dětí a s úsměvem od blaženě nevědomého cizinečka jsem, drahý pane Copperfelde,

Vaše sklíčená

Ema Micawberová

Necítil jsem se dost v právu doporučit vdané ženě tak zkušené, jako byla paní Micawberová, nic jiného, než aby se snažila opět získat pana Micawbera trpělivostí a vlídností (což jsem věděl, že podnikne tak jako tak), ale její dopis mě přiměl, abych se nad panem Micawberem pořádně zamyslel.

KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ TŘETÍ

Druhé ohlédnutí do minulosti

Dovolte, abych se opět jednou pozastavil nad pamětihodným obdobím svého života. Dovolte, abych postál stranou a popatřil na mlhavý průvod, v němž přede mnou vidiny oněch dnů defilují a provázejí můj vlastní stín.

Uplývají týdny, měsíce, roční doby. Připadají mi sotva delší než letní den a zimní večer. Hle, nyní tu je občina, po níž se procházím s Dorou: je v jednom květu, pláň třpytného zlata. A hned zas neviděný vřes leží v hromádkách a trsech pod sněhovou pokrývkou. V jediném okamžiku se řeka, která protéká našimi nedělními procházkami, leskle mihotá v letním slunci, čeří v zimním větru nebo válí po hladině kupy ledových ker. Rychleji, než se kdy která řeka hnala k moři, vzplane jasem, ztemní a uběhne pryč.

V domě obou drobných dam podobných ptáčkům se nezměnila ani nitka. Hodiny tikají nad krbem, tlakoměr visí v síni. Ani hodiny, ani tlakoměr neukazují nikdy správně, ale my jim zbožně věříme.

Podle zákona jsem dospěl v muže. Dosáhl jsem důstojenství dvaceti a jednoho roku. Je to však jakési důstojenství leckomu někdy neočekávaně vnucené. Podívejme se, co jsem do té doby dokázal.

To nespoutané tajemství těsnopisu jsem zkrotil. Mám z něho slušný příjem. Pro svou zběhlost ve všem, co se k tomuto umění vztahuje, se těším velké vážnosti a ve společnosti jedenácti dalších zapisují parlamentní debaty jakožto zpravodaj jedněch ranních novin. Večer co večer zaznamenávám předpovědi, které se nikdy neuskuteční, ujišťování a sliby, které se nikdy nesplní, výklady a vysvětlení, které nemají jiný účel než mást pojmy. Topím se po krk ve slovech. Británie, ta nešťastná žena, leží stále přede mnou jako kuře, připravené na pekáč – skrz naskrz prošpikovaná zde úředními péry

a na rukou i na nohou svázaná zde úředním provázkem. Vidím dost hluboko do zákulisí, abych znal hodnotu politického života. Jsem po té stránce hotový pohan a nikdo mě jaktěživo na víru neobráť.

Můj milý Traddles se v témž oboru pokoušel o štěstí také, ale Traddlesovi podobné věci prostě neleží. Nedá si tím nezdarem svou dobrou náladu ani v nejmenším pokazit a připomíná mi, že se odjakživa považoval za trochu těžkopádného. Příležitostně pracuje pro tytéž noviny co já a sbírá fakta o nezáživných tématech, jež pak rozvádějí a přikrašlují mozky vynalézavější. Má už advokátský diplom a s obdivuhodnou pílí a sebezapíráním si pracně naškudlil dalších sto liber na vklad realitnímu notáři, do jehož kanceláře dochází. Když dostal jmenování, spotřebovala se spousta notně silného portského, a uvážíme-li výši účtu, skoro bych řekl, že na tom Inner Temple musel vydělat.

Měl jsem úspěch ještě v něčem jiném. S rukou strachem roztrěsenou jsem se pustil do spisování. Napsal jsem potají nějakou maličkost a poslal ji do jednoho časopisu a v tom časopise také vyšla. Od té doby jsem si troufal napsat již hezkou řádku všelijakých drobností. Ted' už za ně dostávám pravidelně zapláceno. Celkem vzato se mi daří znamenitě; když počítám své příjmy na prstech levé ruky, přeju přes tři prsty a na čtvrtém se zastavím u prostředního kloubu.

Přestěhovali jsme se z Buckingham Streetu do pěkného malého domku velmi blízko toho, který jsem si byl prohlédnout v prvním návalu pracovní horlivosti. Ale teta (která svůj domek v Doveru velmi výhodně prodala), nehodlá u mne zůstat, nýbrž zamýšlí se odstěhovat do ještě menšího domku hned vedle. Cože to věští? Mou ženitbu? Ano!

Ano! Mám před svatbou, budu si brát Doru! Slečna Lavinie a slečna Klarissa nám daly svolení; a jestli kdo kdy viděl kanárky vzrušené, ony vzrušené jsou. Slečna Lavinie, která se z vlastního pověření ujala vrchního dozoru nad garderobou mého miláčka,

ustavičně vystřihuje z hnědého balicího papíru kyrysy a rozchází se v názorech s velmi slušným mladým mužem s dlouhou štůčkou a dřevěným krejčovským loktem pod paždí. Švadlena, s ňadry stále probodenými navlečenou jehlou, je v domě na stravu i na byt a mně připadá, že ať jí, ať pije, ať spí, nikdy náprstek z prstu nesundá. Dělají z mé nejdražší krejčovskou pannu. Ustavičně pro ni posílají, aby přišla to či ono ozkoušet. Nemůžeme spolu večer šťastně posedět ani pět minut, aby na dveře nezaklepala nějaká dotěrná ženská a nevolala: „Nemohla byste, slečno Doro, laskavě zaskočit na chvíličku nahoru?“

Slečna Klarissa a moje teta vymetají celý Londýn a shánějí nábytek a zařízení, které pak musím chodit s Dorou obhlížet. Udělaly by lépe, kdyby bez této ceremonie naší prohlídky všechny ty věci koupily rovnou, protože když se jdeme podívat na kuchyňskou mřížku před ohniště a rošt na maso, Dora se místo toho dívá na čínskou boudičku pro Cika, která má na střeše plno zvonečků, a vezme raději tu. A když jsme ji už koupili, trvá dlouhou dobu, než si Cik na nové obydlí zvykne, protože kdykoli leze dovnitř nebo ven, vždycky všechny zvonečky rozhoupá a je na smrt vyděšený.

Přijíždí Peggotka, aby nabídla pomocnou ruku, a hned se vrhá do práce. Její pole působnosti, jak se zdá, je kdeco ustavičně znovu a znovu čistit. Drhne všechno, co se drhnout dá, až se to od nepřetržitého dření leskne jako její poctivá tvář. A v té době začínám vídat jejího osamělého bratra, jak v noci bloumá tmavými ulicemi a při chůzi pátravě hledí do bludných tváří. Nikdy na něho v takovou chvíli nepromluví. Když se jeho vážná postava tak plouží dál a dál, vím až tuze dobře, co hledá a čeho se hrozí.

Je po poledni, jsem v Sudích dvorech – kam dosud občas zajdu, aby se neřeklo, když mám čas – a přichází za mnou Traddles. Proč se jen tváří tak důležitě? Mé jinošské denní snění se má splnit. Půjdu si s ním dát vystavit povolení k sňatku.

Na svůj obrovský význam to je listina věru nepatrná; leží na mém stole a Traddles si ji hloubavě prohlíží napůl s obdivem, napůl s posvátným úžasem. Hle, zde jsou na ní v té sladké, dávno vysněné spojitosti vedle sebe jména David Copperfield a Dora Spenlowová; a zde v rohu je otcovsky starostlivá instituce – Kolkový úřad, který má tak dobrotivý zájem o rozmanité události lidského života – a shlíží na naše spojení; a hle, tu sám arcibiskup canterburský svolává na naše hlavy tištěné požehnání a dělá to tak lacino, jak se v mezích možnosti dá vůbec očekávat.

Přesto žiji ve snu, v opojeném, blaženém, kolotavém snu. Nemohu uvěřit, že se to vůbec kdy stane, a na druhé straně zas nemohu jinak než věřit, že každý chodec, s nímž se na ulici potkám, prostě musí mít takové či onaké tušení, že popozitří mám svatbu. Když jdu složit přísežné prohlášení, biskupský justiciář mě zná a odbude se mnou všechno tak hladce, jako by mezi námi bylo nějaké zednářské dorozumění. Traddles je u toho vůbec zbytečný, ale přisluhuje jako můj pomocník pro všechno.

„Až sem přijdeš příště, milý kamaráde,“ říkám Traddlesovi, „doutám, že to bude za týměž účelem jako dnes, ale pro tebe osobně. A doufám, že to bude brzo.“

„Děkuji ti za ta pěkná přání, můj drahý Copperfelde,“ odpovídá. „Já v to doufám taky. Je věru potěšením vědět, že na mne počká, jak dlouho bude zapotřebí, a že to je opravdu nejmilejší děvče...“

„Kdy jí máš přijít naproti k dostavníku?“ ptám se.

„V sedm,“ odpovídá Traddles a dívá se na prosté staré stříbrné hodinky – tytéž hodinky, z nichž kdysi ve škole vyndal kolečko, aby si udělal vodní větrníček. „Tou dobou taky asi přijede slečna Wickfieldová, ne?“

„To je trochu brzy. Ta přijede až v půl deváté.“

„Ujišťuji tě, chlapče drahý,“ říká Traddles, „že mám skoro takovou radost, jako kdybych měl před svatbou sám, když pomyslím, že tvoje známost spěje k takovému šťastnému konci! A vaše srdečné

přátelství a laskavost, projevená přáním, aby se Sofi té radostné slavnosti osobně zúčastnila, i pozváním, aby spolu se slečnou Wickfieldovou šla za družičku, si vskutku vynucuje mé nejvřelejší díky. Plně si to uvědomuji.“

Slyším ho a tisknu si s ním ruce a pak si povídáme a jdeme a obědváme a tak dál – ale nevěřím tomu. Nic není skutečné.

V očekávanou hodinu se v domě Dořiných tet objeví Sofi. Má úžasně příjemnou tvář – ne sice vysloveně krásnou, ale nadobytějš roztomilou – a je to jedno z nejvyšších přívětivých, nelíčených, upřímných a půvabných stvoření, jaké jsem kdy viděl. Traddles nám ji s velkou pýchou představuje, a když mu v koutě pokoje blahopřeji k jeho vkusu, mne si ruce, podle hodin přesně celých deset minut, zatím co se mu každý jednotlivý vlas ježí, div mu nevyleze z hlavy.

Přivedl jsem Agnes od canterburského dostavníku a její radostná a krásná tvář se ocitá v našem kruhu po druhé. Agnes má v Traddlesovi velké zalíbení a je to věru nádherná podívaná je vidět, jak se spolu setkávají, a pozorovat Traddlesovu radostnou pýchu, když jejímu přátelství doporučuje a svěřuje nejmilejší děvče na světě.

A přece tomu dosud nevěřím! Prožíváme rozkošný večer a jsme na vrcholu štěstí – ale já tomu nevěřím dosud! Nemohu se vzpamatovat. Nemohu své štěstí vychutnávat současně s tím, jak je zažívám. Jsem v jakémsi omámeném a rozdrážděném citovém rozpoložení, jako bych byl před týdnem či dvěma časně ráno vstal a od té doby ještě postel neviděl. Nemohu si ujasnit, kdy bylo včera. Připadá mi, že nosím sňatkové povolení v kapse už celé měsíce.

Stejně tak i příští den, když si všichni pohromadě jdeme prohlédnout dům – náš dům – Dořin a můj – nejsem vůbec s to vidět v sobě jeho pána. Připadá mi, že tam jsem s dovolením kohosi jiného. Napolo očekávám, že co chvíli se jeho skutečný majitel vrátí domů a řekne, jak ho těší, že mě vidí. Takový krásný domeček to je! Všechno se v něm třpytí novotou, květy na kobercích vypadají, jako

by je právě natrhal, a zelené lístečky na tapetách, jako by právě vyrašily; neposkvrněné mušelinové záclony jsou padlý sníh a růžově čalouněný nábytek jako by se rděl a Dořin zahradní širák s modrou stuhou – jak bych si zrovna tuhle chvíli nevzpomněl, jak jsem po ní blouznil, když jsem ji v jiném, podobném klobouku viděl prvně! – už visí na vlastním věšáčku; pouzdro s kytarou, jež stojí na knoflíkách v koutě, je s domkem zřejmě už srostlé a ta Cikova pagoda, která je na naši domácnost příliš velká a přes kterou kdekdo klopýtá!

Další šťastný večer, navlas stejně neskutečný jako všechno ostatní, a před odchodem vklouznu tiše do známého pokoje. Ale Dora tam není. Myslím si, že to věčné zkoušení šatů patrně ještě neskončilo. Slečna Lavinie mrkne očičkem do dveří a s tajuplným výrazem mi říká, že Dora přijde hned, nebude to trvat dlouho. Nicméně jí to dlouho trvá, ale konečně přece jen slyším za dveřmi šustot a někdo klepe.

Říkám: „Dále!“, ale ten někdo klepe znovu.

Jdu otevřít s podivem, kdo to asi je, a tu se střetávám s dvojicí rozzářených očí a ruměnou tvářičkou; jsou to Dořiny oči a Dořina tvářička a slečna Lavinie ji oblékla do zítřejších šatů, kloboučku a všeho ostatního, aby se mi ukázala. Přivinu si svou drahou ženušku na srdce a slečna Lavinie slabounce vypískne, protože pomačkám Doře klobouček, a Dora se směje a pláče zároveň, když vidí, jak se mi líbí. A já tomu věřím ještě méně než kdy jindy.

„Myslíš, že jsou hezké, Doudy?“ ptá se Dora.

Hezké?! To bych myslel!

„A víš docela jistě, že mě máš strašně rád?“ ptá se Dora.

V tom námětu se skrývá tak velké nebezpečí pro klobouček, že slečna Lavinie znovu slabounce vypískne a vyprošuje si, abych přece chápal, že se Dora přišla pouze ukázat a že se jí za žádnou cenu nesmím dotýkat. A Dora tedy stojí v rozkošných rozpacích minutu či dvě, abych se jí mohl obdivovat, a potom si sundá klobouček – jak přirozeně bez něho vypadá! – a s kloboučkem v ruce vybíhá z pokoje. Za chvíli přihopká tanečním krokem zase dolů, už

v obvyklých všedních šatech, vyptává se Cika, jestli opravdu budu mít krásnou ženušku a jestli se na ni nehněvá, že se vdává, a potom si kleká a uprošuje ho, aby zapanáčkoval na kuchařské knize – ještě naposledy, dokud je svobodná.

Odcházím domů a věřím tomu všemu čím dál tím méně; noclehují v bytě, který jsem si opatřil v těsném sousedství, a ráno vstávám velmi časně, abych napřed ještě zajel na highgateskou silnici pro tetu.

V životě jsem ještě tetu neviděl v takové nádheře. Má na sobě hedvábnou, levandulově fialovou róbu, na hlavě bílý klobouk a vypadá prostě úžasně. Janeta ji nastrojila a čeká jen proto, aby mě viděla. Peggotka je hotova, jen odejít do kostela, kde hodlá obřadu přihlížet z kruchty. Pan Dick, který má mého miláčka vyvdát a u oltáře mi ho odevzdat, si dal nakadeřit vlasy. Traddles, který ke mně podle úmluvy přisedl u mýta, skýtá oslnivou podívanou na kombinaci barvy krémové s bleděmodrou; a jak Traddles, tak i pan Dick působí celkovým dojmem, že jsou samá rukavice.

Není pochyby, vidím to jen proto, poněvadž vím, že to tak je; ale jsem jako ztracený a zdá se mi, že nevidím nic. Také ničemu, praničemu nevěřím. Ale když projíždíme v otevřeném kočáře ulicemi, je pro mne tato fatamorganická svatba přesto natolik skutečná, že ve mně budí jakýsi užaslý soucit s nešťastníky, kteří s ní nemají nic společného, nýbrž vymetají krámy nebo kráčejí za svým denním zaměstnáním.

Celou cestu mě teta drží za ruku. Když zastavíme kousek od kostela, abychom vyložili Peggotku, která se s námi vezla na kozlíku, teta mi ruku stiskne a políbí mě.

„Dej ti Bůh požehnání, Trote! Nemohla bych tě mít raději, kdybys byl můj vlastní syn. Od rána dnes myslím na to ubohé drahé děcko, tvou matku!“

„Já taky. A na všechno, zač vděčím vám, drahá teto.“

„Mlč, dítě!“ řekne teta, s překypělou vřelostí podává ruku Traddlesovi a ten zas podá ruku panu Dickovi, ten zas podá ruku mně,

já zas podám ruku Traddlesovi a vtom se ocitáme před vchodem do kostela.

V kostele je dozajista obvyklý klid, to vím, ale co do míry, jíž působí konejšivým účinkem na mne, docela možná, že to je strojní tkalcovna v plném běhu. Taková mě jímá závrať. Ostatek je už všechno více méně nesouvislý sen.

Sen, jak přivádějí Doru; jak nás uvaděčka řadí před zábradlím u oltáře jako kaprál vojáky a jak i tu chvíli ještě s údivem přemítám, proč jsou kostelní uvaděčky vždycky bez výjimky nejprotivnější satorie, jaké lze vůbec sehnat, a existuje-li snad nějaká nábožná hrůza před zkázonosnou nakažlivostí dobré nálady, která činí nezbytným stavět takové nádoby octa na cestu do nebes.

Jak přichází kněz a kostelník, jak se dovnitř kolébá hrstka lodníků a jiných diváků, jak nějaký námořnický veterán za mými zády zamořuje celý kostel pronikavým pachem rumu, jak obřad hlubokým hlasem začíná a jak všichni napínáme pozornost.

Jak slečna Lavinie, která zastává úlohu jakési polovýpomocné starosvatky, se dává do pláče první a svým štkáním vzdává hold (jak to chápu já) památce Pidgerově; jak jí slečna Klarissa podává lahvičku s vonným octíčkem, jak se Agnes ujímá Dory, jak se moje teta snaží vypadat jako vtělená neoblomnost a po tvářích se jí přitom kutálejí slzy, jak se Dorinka chvěje jako list a odpovídá knězi sotva slyšitelným šepotem.

Jak si oba klekáme, jeden vedle druhého; jak se Dora chvěje stále méně a méně, ale Agnesinu ruku svírá pevně dál, jak obřad klidně a vážně pokračuje, a když je po něm, jak se všichni po sobě rozhlížíme s aprílovým střídáním slz a úsměvů; jak mé mladinké ženě selhávají v sakristii nervy a s výbuchy pláče vzlyká pro svého nebohého papá, svého drahého papá!

Jak se opět brzy vzpamatovává a všichni dokola se podepisujeme do matriky. Jak jdu na kůr pro Peggotku, aby se šla podepsat i ona,

jak mě Peggotka v koutě objímá a říká mi, že viděla mou drahou maminku se vdávat; jak je po všem a my odcházíme.

Jak si uličkou mezi lavicemi tak pyšně a rozněžněle na ruce vedu svou líbeznou ženu nejasnou mlhou sotva zřetelné směsice lidí, kazatelen, soch, lavic, křtitelnic, varhan a kostelních oken, jíž prochvívají slabounké motivy vzpomínek na kostel mých dětských let tam doma a tak dávno.

Jak si lidé šeptají, když je mjííme, jaký jsme to mladý párek a co je to za hezkou mladinkou nevěstu. Jak jsme všichni na zpáteční cestě kočárem a co toho napovídáme. Jak nám Sofi vypráví, že div neomdlela, když je slyšela žádat sňatkové povolení od Traddlese (jemuž jsem je svěřil), protože měla za jisté, že se mu je podaří ztratit nebo že mu je někdo ukradne z kapsy. Jak se Agnes živě směje a jak Dora lne k Agnes s takovou příchýlností, že se od ní ani za nic nedá odtrhnout a stále si ji drží za ruku.

Jak sedíme u bohaté snídaně s hojností krásných a vydatných lahůdek na stole a já se na jídle a pití podílím, stejně jako by tomu bylo v každém jiném snu, a jejich chuť vůbec nevnímám; jak jím a piji, abych tak řekl, nic než lásku a manželství a nevěřím při tom v skutečnost potravy o nic víc než v skutečnost čeho jiného.

Jak s týmž snovým dojmem pronáším řeč, aniž mám nějaký pojem, co chci vlastně říci, vyjma takový, jaký lze vyvodit z plného přesvědčení, že jsem to neřekl. Jak jsme všichni družní a upřímně šťastní (ačkoliv stále ještě ve snu) a jak Cik dostává ze svatebního koláče svůj díl a potom mu je z toho nanic.

Jak před dům předjíždí pár najatých poštovských koní a jak se Dora odchází převléknout. Jak moje teta a slečna Klarissa zůstávají s námi a jak se procházíme v zahradě a jak teta, která u snídaně proslovila na adresu Dořiných tet znamenitou řeč, má sama ze sebe ukrutnou švandu, ale je zároveň na svůj výkon trochu pyšná.

Jak je Dora konečně hotova a jak se kolem ní slečna Lavinie ustavičně točí a zřejmě nerada ztrácí svou roztomilou hračku, která jí

poskytovala tolik příjemného zaměstnání. Jak Dořiny objevy, při nichž s překvapením shledává, že si zapomněla celou snůšku všemožných drobností, neberou konce a jak kdekdo běhá a lítá na všechny strany, aby jí je přinesl.

Jak se všichni kolem Dory tlačí, když se konečně začíná loučit, a v těch pestrých barvách a stuhách vypadají dohromady jako záhon květin. Jak moje milovaná má co dělat, aby ji květiny neudusily, jak se z nich noří a se smíchem i pláčem dohromady se vrhá do mé žárlivé náruče.

Jak se nabízím, že ponesu Cika (který má jet s námi), a jak Dora říká, že ne, toho musí nést sama, jinak by si prý myslel, že už ho nemá ráda, když je teď vdaná paní, a z toho by mu prý puklo srdíčko. Jak odcházíme do sebe zavěšení a Dora se zastavuje a ohlíží a říká: „Jestli jsem někdy byla na někoho protivná nebo nevděčná, zapomeňte na to!“ a propuká v pláč.

Jak mává malinkou ručkou a jak znovu odcházíme. Jak se zastavuje ještě jednou a ohlíží se a rozběhne se k Agnes a ze všech právě jí dává poslední polibky a sbohem.

Odjíždíme spolu – a já se probouzím ze sna. Konečně tomu věřím. Tady vedle mne sedí moje drahá, nejdražší manželčička, kterou tak hluboce miluji!

„Jsi teď šťastný, můj hlupáčku?“ ptá se Dora. „A jistě toho nelituješ?“

Postál jsem stranou, abych popatřil, jak přede mnou vidiny oněch dnů defilují. Přešly – a já znovu nastupuji cestu svého vyprávění.

KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ ČTVRTÁ

Naše domácnost

Podivná to byla situace i pocit, když líbánky skončily, družičky se rozjely domů a já seděl ve vlastním domku s Dorou, najednou po stránce bývalého rozkošného zaneprázdnění, totiž namlouvání, úplně nezaměstnaný, smím-li tak říci.

Jak prazvláštní mi připadalo mít Doru stále u sebe! Jak nevysvětlitelné mi bylo, že už nemusím nikam chodit, abych se s ní viděl, že už nemám důvod, abych se kvůli ní soužil, že jí už nemusím psát ani si lámat hlavu s vynalézáním příležitostí, jak se s ní setkat o samotě! Leckterý večer, když jsem zdvihl oči od psaní a spatřil ji sedět proti sobě, opřel jsem se pohodlně o lenoch křesla a rozjímal o tom, jak je podivné, že tam tak úplně samozřejmě sedíme spolu sami – nikdo že do toho už nemá co mluvit – celá romantika našeho zasnoubení že je ta tam a reziví na hromadě jako staré železo – nikomu že se už nemusíme zavděčovat než jeden druhému – pouze jeden druhému se zavděčovat, nadosmrti.

Když byla v parlamentě debata a já se zdržel dlouho do noci mimo dům a vracel se potom pěšky k domovu, jak divné mi připadalo po-myšlení, že Dora je u mne doma! Jak báječný jsem míval z počátku pocit, když tichounce přicházela dolů do pokoje, aby si se mnou popovídala, zatím co budu večeřet! Jaký úžas ve mně vzbudilo, když jsem jistojistě poznal, že si natáčí vlasy na papírky! Jak venkoncem závrtná to byla podívaná, na vlastní oči ji při té proceduře vidět!

Pochybuji, že by párek mladých hrdlíček byl mohl o vedení domácnosti vědět méně, než jsem věděl já a moje hezoučká Dora. To se rozumí, měli jsme služebnou. Ta nám vedla domácnost. Dodnes mám tajné podezření, že to musila být přestrojená dcera paní Cruppové, takové trápení jsme totiž s Mariannou zkusili.

Jmenovala se Modelová. Když jsme ji přijímali, vylíčili nám její povahu v tom smyslu, že její jméno ani zdaleka nevystihuje její vlastnosti. Měla písemné vysvědčení, dlouhé jako nějaká proklamače, a podle tohoto dokumentu ovládala všechny možné domácí práce, o kterých jsem kdy slyšel, a velkou spoustu věcí, o kterých jsem jaktěživ neslyšel. Byla to žena v nejlepších letech, přísné tváře a trpěla (zvláště na pažích) jakýmisi chronickými spalničkami či ohnivě rudou vyrážkou. Měla bratrance u jízdny gardy, muže s nohama tak dlouhýma, že vypadal jako odpolední stín někoho jiného. Vycházková jezdecká blůza mu byla příliš malá asi stejnou měrou, jak byl on příliš velký pro naše obydlí. Svou velikostí, pro náš domeček tak strašně neúměrnou, zmenšoval jeho rozměry víc, než bylo milo. Kromě toho zdi nebyly silné, a kdykoli trávil večer v našem domě, vždycky jsme to poznali podle toho, že jsme z kuchyně v jednom kuse slyšeli hluboké vrčení.

Náš klenot byl podle záruky abstinents a poctivec. Proto mám dobrou vůli věřit, že ji přepadl nějaký záchvat, když jsme ji našli ležet u prádelního kotle, a že schodek ve stříbrných lžičkách měl na svědomí popelář.

Ale rozvracela náš duševní klid strašlivě. Uvědomovali jsme si svou nezkušenost a nebyli jsme s to si pomoci. Byli bychom počítali s její slitovností, kdyby byla v srdci nějakou měla; ale byla to žena nelítostná a slitování neznala. Byla příčinou naší první neshody.

„Dušinko moje,“ řekl jsem jeden den Doře, „myslíš, že naše Marianna má vůbec nějaké ponětí o čase?“

„Proč, Doudy?“ zeptala se Dora a zdvihla nevinné oči od kreslení.

„Protože je pět hodin, zlatíčko, a ve čtyři jsme měli obědvat.“

Dora se podívala zamyšleně na hodiny a podotkla, že má dojem, jestli nejdou napřed.

„Právě naopak, miláčku,“ řekl jsem a podíval jsem se na své hodinky, „jdou o několik minut pozdě.“

Moje manželička si mi přišla sednout na koleno, aby mě mazlením ukonejšila, a středem po hřbetě nosu mi tužkou táhla čáru; ale toho jsem se naobědvat nemohl, i když to bylo velice příjemné.

„Nemyslíš, dušinko,“ navrhl jsem, „že bys udělala dobře, kdybys to Marianně jednou už řekla?“

„Ó ne, prosím ne! To bych nedovedla, Doudy!“ odpověděla Dora.

„Proč ne, miláčku?“ zeptal jsem se něžně.

„Ach, protože jsem taková ubohá husička,“ řekla Dora, „a ona to o mně ví!“

Tento názor mi připadal tak neslučitelný s potřebou zavést jakýkoli soustavný dozor nad Mariannou, že jsem se trochu zamračil.

„Ach, co to je za šeredné vrásky na čelíčku mého uličníčka!“ zvolala Dora, a protože mi dosud seděla na koleně, začala je vytahovat tužkou; co chvíli naslinila růžovou pusinkou špičku, aby psala černěji, a kreslila mi po čele s tak roztomile koketním výrazem strojené píle, že jsem se proti své vůli úplně rozveselil.

„To je hodné díátko!“ řekla Dora. „A oč je hezčí, když se mu tvářička směje!“

„Ale, dušinko!“ řekl jsem.

„Ne, ne! Prosím, ne!“ zvolala Dora a políbila mě. „Nebud' přece zlý Modrovous! Nebud' vážný!“

„Má předrahá ženo,“ řekl jsem, „někdy být vážní musíme. Pojd'! Posad' se tady na tu židli, hned vedle mne! A dej mi tu tužku! Tak! A teď si spolu promluvíme rozumně. Víš, má drahá,“ – co to bylo za krásnou ručičku, kterou jsem držel, a jak malilinký jsem to na ní viděl snubní prstýnek! –, „víš, dušinko, že to není zrovna příjemné, když člověk musí jít z domova bez oběda? Nu, co myslíš?“

„N-n-ne!“ odpověděla Dora tichounce.

„Dušinko zlatá, vždyť se celá třeseš!“

„Protože VÍM, že mě budeš hubovat,“ zvolala Dora lítostivým hlasem.

„Srdíčko moje, chci si s tebou jenom porozumovat.“

„Ach, rozumování je ještě horší než hubování!“ zvolala Dora zoufale. „Nevdávala jsem se proto, aby se se mnou rozumovalo. Jestli jsi chtěl rozumovat s takovou chudinkou malou, jako jsem já, mělš mi to říci napřed, ukrutníku jeden!“

Pokoušel jsem se Doru usmířit, ale odvrátila ode mne tvář, vrtěla lokýnkami ze strany na stranu a pořád jen opakovala: „Ukrut-níku, ukrut-níku!“ tak dlouho, že jsem si nevěděl rady, co vlastně počít, a ze samé nerozhodnosti jsem několikrát přešel sem tam po pokoji a zase jsem se k ní vrátil.

„Doro, moje milovaná!“

„Ne, nejsem tvoje milovaná! Protože ty *musíš* litovat, že sis mě vzal, nebo jinak bys se mnou nerozumoval!“ namítla Dora.

Nedůsledná malichernost jejího obvinění se mne tak dotkla, že mi dodala odvahy, abych byl vážný.

„Podívej, Doro moje jediná,“ řekl jsem, „jsi strašná dětina a mluvíš hlouposti. Jistě si pamatuješ, že jsem včera musel odejít v polovici oběda a předevčírem že se mi udělalo úplně špatně, když jsem ve spěchu musel sníst to polosyrové telecí. Dnes nebudu patrně obědvat vůbec – a jak dlouho jsme čekali na snídani, to se bojím vůbec říkat – a ani pak se voda na čaj ještě nevařila. Nechci ti nic vyčítat, má zlatá, ale tohle příjemné není.“

„Ach, ty ukrutníče ukrutný, říkat mi, že jsem protivná manželka!“ zvolala Dora.

„To ne, Doro moje zlatá! Přece sama víš, to že jsem nikdy neřekl!“

„Ale řekl jsi, že nejsem příjemná!“ zvolala Dora.

„Řekl jsem, že takové hospodaření není příjemné!“

„To je přece navlas stejné!“ zvolala Dora a zřejmě si to opravdu myslela, protože se srdcelomně rozplakala.

Znovu jsem se poprocházel po pokoji – se srdcem překypělým láskou k rozmilé ženě a zároveň zmučeným sebeobžalobnou touhou rozbít si hlavu o zeď. Posadil jsem se opět a řekl jsem:

„Nedávám ti přece žádnou vinu, Doro. Oba se ještě musíme mnoho učit. Jenom se ti snažím vysvětlit, má drahá, že si musíš – musíš, opravdu musíš,“ (v tomhle jsem rozhodně povolit nemínil) „zvyknout na Mariannu dohlížet. A stejně tak udělat občas něco samostatně nebo zastat mne.“

„To se divím, opravdu, že můžeš mluvit tak nevděčně,“ vzlykala Dora, „když přece víš, jak jsi oněhdy říkal, že bys měl chuť na kousek ryby, a já hned sama běžela až bůhvíkam, abych ti ji objednala a překvapila tě! Já sama!“

„A bylo to od tebe strašně krásné, miláčku můj jediný,“ řekl jsem. „Tak mě to dojalo, že bych ti za nic na světě nebyl ani slovíčkem připomněl, proč jsi koupila celého lososa – to bylo přece pro dva víc než moc. Ani to, že stál libru a šest šilinků – což bylo víc, než si můžeme dovolit.“

„Tolik ti to chutnalo,“ vzlykala Dora. „A řekl jsi mi, že jsem tvoje myška.“

„A řeknu to zas, moje milovaná,“ odpověděl jsem, „třeba tisíckrát!“

Ale její choulostivé srdíčko jsem už zranil a Dora se tu chvíli ne a ne dát ukonejšit. Vzlykala a bědovala tak tklivě a dojemně, že jsem měl pocit, jako bych byl řekl nevím co jiného, co jí ublížilo. Ale musel jsem odejít, měl jsem nejvyšší čas. Práce mě zdržela dlouho do noci mimo dům a celý večer mě trápily tak pronikavé výčitky svědomí, že jsem z toho byl celý nešťastný. Připadal jsem si jako úkladný vrah a nemohl jsem setřást jakýsi nejasný pocit, že jsem člověk nevýslovně ničemný.

Byly už dvě či tři hodiny z půlnoci, když jsem se teprve dostal domů. Tam, v našem domě, jsem zastihl tetu, jak na mne čeká.

„Stalo se něco, teto?“ zeptal jsem se polekaně.

„Nic, Trote,“ odpověděla. „Jen si sedni, sedni si. Naše Kytinka měla trochu moc posmutnělou náladu, a tak jsem jí dělala společnost. Nic jiného.“

Opřel jsem si hlavu o ruku, a zatím co jsem tak seděl a díval se do ohně, cítil jsem větší lítost a sklíčenost, než jakou bych byl kdy

pokládal za možnou tak brzy po splnění svých nejvroucnějších nadějí. A jak jsem tak seděl a uvažoval, setkal jsem se náhodou s tetinými očima, jež spočívaly na mém obličejí. Ale úzkostlivý výraz, který se v nich zračil, se ihned vyjasnil.

„Ujišťuji vás, teto,“ řekl jsem, „z pomyšlení, že Dora je smutná, jsem byl celý večer úplně nešťastný. Ale neměl jsem v úmyslu nic jiného než si s ní docela něžně a láskyplně promluvit o našich domácích věcech.“

Teta přikývla povzbudivě hlavou.

„Musíš mít trpělivost, Trote,“ řekla.

„Ovšem. Pán Bůh ví, že nechci vymáhat nic nerozumného, teto!“

„To vím,“ řekla teta. „Ale Kytinka je opravdu moc křehký kvítek a i vítr s ní musí zacházet šetrně.“

V hloubi srdce jsem k dobré tetě za tu něhu k mé ženě cítil vděk; a vůbec jsem nepochyboval, že teta dobře ví, co cítím.

„Co myslíte, teto,“ řekl jsem, když jsem se chvíli opět díval do ohně, „nemohla byste pro dobro nás obou Doře občas trochu poradit a v leccem ji poučit?“

„Trote,“ odpověděla teta poněkud vzrušeně, „to ne! Nic takového na mně nechtěj!“

Její hlas zněl tak velmi vážně, že jsem překvapením zdvihl oči.

„Vzpomínám na svůj minulý život, dítě,“ řekla teta, „a myslím na leckoho, koho už kryje země a s kým jsem mohla vycházet přátelštěji. Jestli jsem omyly, kterých se v manželství dopouštěli jiní lidé, soudila příkře, bylo to možná proto, že jsem měla trpké důvody soudit příkře omyly své. To ale přejdeme. Je to už hodně, hodně let, co se ze mne stala taková rozbručená, nevrlá a vrtošivá ženská. Jsem taková ještě dnes a budu taková už do smrti. Ale my dva, Trote, jsme si navzájem prokázali ledaco dobrého – v každém případě jsi aspoň prokázal dobro ty mně, můj zlatý – a v téhle pokročilé době nás nesmí rozdělit žádná roztržka.“

„Roztržka? Rozdělit? Nás!“ zvolal jsem.

„Dítě, dítě!“ řekla teta a uhladila si šaty. „Žádný prorok by nemohl předpovědět, jak brzy by nás mohla rozdělit nebo jak nešťastnou bych mohla udělat naši Kytinku, kdybych se vám do něčeho pletla. Chci, aby mě náš mazlíček měl rád a poletoval si bezstarostně jako motýlek. Vzpomeň si na svůj domov za toho druhého manželství, a nikdy ani mně, ani jí neubližuj tím, co jsi zrovna naznačil.“

Okamžitě jsem pochopil, že teta má pravdu; a rovněž jsem pochopil, jak bohatá je míra její šlechetné náklonnosti k mé drahé ženě.

„Jsou to teprve první začátky, Trote,“ pokračovala, „a Řím taky nestál za den, ba ani za rok. Volil sis sám a svobodně,“ zdálo se mi, že jí přes tvář přelétl letmý stín – „a vyvolil sis věru krásné a věru láskyplné stvoření. Bude tvou povinností a bude pro tebe i potěšením – rozumí se, že to dobře vím, nedělám ti žádné kázání – oceňovat ji (stejně jako sis ji vyvolil) podle vlastností, které má, a ne podle vlastností, které snad nemá. Ty druhé v ní musíš vypěstovat, jestli můžeš. A jestli nemůžeš, dítě,“ tu si teta zamnula nos, „tak si musíš zvyknout obejít se bez nich. Ale pamatuj, můj drahý, že vaše budoucnost je jenom ve vašich rukou. Nikdo vám nemůže pomoci; musíte si ji vybudovat sami. To je manželství, Trote, a dej vám v něm Bůh oběma hodně požehnání, vy dětičky z pohádky, zbloudilé v hlubokém lese!“

To vyslovila teta docela zvesela, a aby požehnání dotvrdila, vtiskla mi polibek.

„A teď,“ řekla, „mi rozsviť mou lucerničku a doprovod mě přes zahradu do té mé škatulky.“ Mezi našimi domky bylo totiž tím směrem spojení. „Až se vrátíš, vyříd’ Kytince od Betsy Trotwoodové hezké pozdravení, Trote, a dělej co dělej, ať tě nikdy ani ve snu nenapadne dělat z Betsy strašáka, protože jestli jsem ji kdy dobře viděla v zrcadle sama, tak je dost strašidelná a příšerná už tak, jaká je od přírody.“

S těmi slovy si teta omotala hlavu šátkem, jímž si ji v takových případech byla zvyklá svazovat jako do ranečku, a já ji dovedl domů.

Když už stála ve své zahradě a zdvihla tu malou lucerničku do výše, aby mi posvítila na cestu zpátky, zdálo se mi, že pohled, jímž mě pozoruje, má opět starostlivý výraz; ale příliš mě zaměstnávalo přemítání o tom, co mi teta řekla, a příliš na mne doléhalo – ve skutečnosti vlastně po prvé – přesvědčivé uvědomění, že Dora i já si opravdu musíme svou budoucnost vybudovat sami a že nám při tom nikdo nemůže pomoci, abych tetinu pohledu věnoval nějakou zvláštní pozornost.

Když jsem teď byl sám, přikradla se dolů tiše v pantoflíčkách Dora, aby mě přivítala, rozplakala se mi na rameně a řekla, že jsem byl ukrutný tyran a ona že byla ošklivá, a mám dojem, že jsem vcelku řekl vlastně asi totéž. A udobřili jsme se a dohodli, že tato naše první malá neshoda bude také naší poslední a že k jiné nesmí už mezi námi nikdy dojít, i kdybychom žili ještě sto let.

Další domácí zkouškou, kterou jsme musili projít, byl očištec se služebnými. Mariannin bratranec dezertoval do našeho sklípka na uhlí; k našemu velkému překvapení ho odtamtud vytáhla patrola jeho druhů ve zbrani a spoutaného na rukou eskortovala pryč v průvodu, který znesvětil naši zahrádku před domem ostudným příkrovem hanby. To mi dodalo odvahy, abych se Marianny zbavil; a když jsem jí vyplatil mzdu, odcházela tak krotce, až mě to překvapovalo – dokud jsem později neobjevil ten schodek v čajových lžičkách a rovněž dloužky, které mým jménem bez dovolení napáchala u různých obchodníků. Po mezivládí paní Kidgerburyové – myslím, že nejstarší obyvatelky Kentish Townu, která chodila posluhovat, ačkoliv byla tuze vetchá, aby stačila vykonávat to, co si pod tímto oborem lidské činnosti představovala – jsme našli další poklad. Byla to jedna z nejroztomilejších žen pod sluncem, která si zpravidla dávala velmi záležet na tom, aby cestou po kuchyňských schodech, ať už nahoru, nebo dolů, i s tácem upadla, a která vpadala s čajovým příborem do pokoje skoro tak, jako se skáče do rybníka. Spousty, které tato nešťastnice natropila, si vynutily, abychom ji

propustili, a po ní se u nás vystříдалo (s občasnou výpomocí paní Kidgerburyové v mezidobích) procesí neschopnic, uzavřené mladou osobou panského zjevu, která si vyšla na pout' do Greenwiche v Dořině klobouku. Poté si už nevzpomínám na nic než na to, že následovala jednotvárná řada průměrných nezdarů.

Jak se zdálo, každý, s kým jsme měli co dělat, nás šidil. Jakmile jsme vešli někam do krámu, bylo to pro obchodníka signálem, aby okamžitě vyrukoval s vadným zbožím. Když jsme koupili humra, byl jistě vodnatý. Všechno maso, které jsme dostali, se ukázalo tuhé a chléb tak tak, že vůbec měl kůrčičku. Při pátrání po pravidle, podle něhož se má péci kýta, aby se správně upekla, ani málo, ani moc, jsem si sám prostudoval kuchařku a našel v ní předpis, že přiměřená doba pečení je asi čtvrt hodiny na každou libru masa, po případě celkem ještě o jednu čtvrt hodinu víc. Ale nějakou osudnou náhodou u nás toto pravidlo vždycky selhalo a nikdy se nám nepodařilo trefit na nějakou zlatou střední cestu mezi pečení krvavou a na škvarek spálenou.

Důvodně jsem se domníval, že si dosahováním těchto neúspěchů způsobujeme výdaje mnohem větší, než kdybychom docilovali vítězství za vítězství. Když jsem procházel nákupní knížky obchodníků, připadalo mi, že bychom celý suterén mohli mít neustále vydlážděný máslem, tak nesmírné výše dosahovala naše spotřeba tohoto druhu zboží. Nevím, zda výnos spotřební daně v té době vykazoval nějakou zvýšenou poptávku po pepři; ale jestliže naše rekordy neměly na celkový trh žádný účinek, musilo ho patrně několik rodin přestat vůbec používat. A ze všeho nejpodivuhodnější na věci bylo to, že jsme jaktěživo doma nic neměli.

Že pradlena odnese prádlo do zastavárny a pak přijde v návalu kající opilsti prosit za odpuštění, to se mohlo myslím kolikrát za sebou přihodit i každému jinému. Rovněž tak oheň v komíně, obecní stříkačka před domem a falešný údaj obecního písaře. Ale obávám se, že ryze individuální bylo neštěstí, že jsme přijali služebnou,

která měla zálibu v žaludečních likérech a zvyšovala náš běžný účet za pivo v hostinci takovými nevysvětlitelnými položkami jako „štuc rumového punče (pí. C.)“, „panák žitné s hřebíčkovou (pí. C.)“, „dvojlót rumu s mátovou (pí. C.)“ – při čemž závorky se vždýcky vztahovaly na Doru, o níž se mělo za to, jak se později při bližším vysvětlení ukázalo, že všechny ty posilující nápoje využívala sama.

Jednou z našich prvních velkých událostí v domácím životě bylo menší pohoštění Traddlese. Potkal jsem ho v městě a pozval jsem ho, aby šel odpoledne se mnou a poobědval s námi. Když pozvání ochotně přijal, poslal jsem Doře lístek s oznámením, že ho přivedu s sebou. Počasí bylo pěkné a za předmět hovoru po cestě jsme si vybrali mé rodinné štěstí. Traddles ho měl plnou hlavu a řekl, že když si v duchu představí podobný domov vlastní, v němž na něho čeká Sofi a chystá pro něho, nedovede si vzpomenout na nic, co by mu k vrcholné blaženosti ještě chybělo.

Roztomilejší manželičku na protější straně stolu jsem si asi přát nemohl, ale když jsme se posadili, jistě jsem si mohl přát, aby bylo trochu víc místa. Nevím, čím to bylo, ale třebaže jsme v rodině byli jenom dva, měli jsme ustavičně místa zoufale málo, a přesto zase ustavičně místa habaděj, aby se kdeco mohlo poztrácet. Bylo to možná tím, mám podezření, že nic u nás nemělo své pevné místo, leda Cikova pagoda, která zpravidla tarasila hlavní směr cesty. Tentokrát pagoda, pouzdro na kytaru, Dořin malířský stojan a můj psací stůl tísnily Traddlese ze všech stran takovou měrou, že jsem měl vážné pochybnosti, bude-li vůbec moci používat nože a vidličky, ale Traddles se svou příznačnou bodrostí prohlašoval: „Fůra místa, Copperfielde! Ujišťuji tě, fůra místa!“

Kromě toho bych si byl přál ještě jedno, a to, aby nikdo nebyl jaktěživo Cika naučil procházet se při jídle po ubruse. Napadlo mě už dřív, není-li jeho pobyt na stole vlastně nepřístojnost, i kdyby neměl ve zvyku řápat do slánky nebo do rozpuštěného másla. Ale tentokrát si zřejmě myslel, že ho Dora posadila na stůl výslovně

proto, aby Traddlese držel v šachu a štěkal na mého starého kama-
ráda a dorážel na jeho talíř tak neochvějně a vytrvale, až by se dalo
říci, že na sebe strhl hlavní slovo.

Ale protože jsem věděl, jak něžné má moje drahá Dora srdíčko
a jak těžce by každý projev nevážnosti k svému mazlíčkovi nesla, nic
jsem proti tomu nenamítal. Z podobného důvodu jsem nechal bez
povšimnutí srážení talířů na podlahu, rovněž ostudný vzhled slánek
a karafinek, které se válely páté přes deváté a vypadaly jako opilé,
a také další blokádu Traddlese zbloudilými miskami se zeleninou
a džbánky. Když jsem se zadíval na tu vařenou kýtu před sebou,
kterou jsem se právě chystal nakrojit, neubránil jsem se v duchu
zvědavé otázce, jak to přijde, že každý náš kus masa má vždycky
takový prapodivný tvar – a nemá-li snad náš řezník smluvně za-
ručený výkup všech ovčích zrud, které přicházejí na svět; ale tyto
úvahy jsem si nechal pro sebe.

„Co to máš v té míse, zlatíčko?“ zeptal jsem se Dory.

Nemohl jsem uhádnout, proč se na mne Dora tak svůdně špulí,
jako by mi chtěla dát hubičku.

„Ústřice, můj milý,“ řekla Dora ostýchavě.

„Čí to byl nápad? Tvůj?“ zeptal jsem se s radostí.

„A-ano, Doudy,“ potvrdila Dora.

„Tak si tedy nikdy neměla šťastnější!“ zvolal jsem a odložil jsem
dranžírovací nůž i vidličku. „Nic na světě nemá Traddles raději!“

„A-ano, Doudy,“ řekla Dora, „a koupila jsem jich takový krásný
soudeček a ten člověk říkal, že jsou znamenité! Ale – ale bojím se, že
s nimi něco je. Nějak se mi nezdají.“ A Dora zavrtěla hlavou a v očích
se jí zatřpytily dýmanty.

„Je jenom zapotřebí rozevřít obě skořápky,“ řekl jsem. „Odloupni
tu horní, zlatíčko.“

„Ale když ona nechce jít,“ řekla Dora, zatím co se vši silou snažila
skořápky rozevřít, a vypadala na smrt nešťastná.

„Víš co, Copperfielde,“ řekl Traddles a s bodrým výrazem nahlížel do mísy, „mně se zdá, že to je proto – jsou to jistě skvělé ústřice, ale mně se zdá, že to nejde proto – že nejsou vůbec otevřené.“

Otevřené opravdu nebyly a my neměli ústřicové nože – a i kdybychom je byli měli, nebyli bychom s nimi dovedli skořápky rozpáčit – a dívali jsme se proto na ústřice a jedli skopovou. Totiž jedli jsme z ní aspoň to, co bylo dovařené, a náladu jsme si spravovali šprýmováním. Sázím krk, že Traddles, kdybych mu to byl dovolil, by ze sebe byl udělal hotového kanibala a snědl třebas plný talíř syrového masa, jen aby dal najevo, jak znamenitě mu chutná; takovou oběť na oltáři přátelství jsem mu nemohl trpět, a vzali jsme si tedy místo toho chodu studený bůček, protože šťastnou náhodou ho kus ve spíži byl.

Dokud si chudinka moje ženuška myslila, že se budu zlobit, byla tak sklíčená, a když poznala, že se nezlobím, měla radost tak úžasnou, že se můj potlačovaný zmatek velmi brzy rozplynul a my pak trávilí rozkošný večer. Zatím co jsme si s Traddlesem pochutnávali na skleničce vína, seděla Dora s rukou na lenochu mé židle a využívala každé příležitosti, aby mi pošeptala do ucha, jak je ode mne hezké, že ze sebe nedělám tyranského mrzutého dědka. Časem nám udělala čaj a vidět ji, jak si počíná skoro tak, jako by si hrála s nádobíčkem pro panenky, bylo tak líbezné, že mi jakost připraveného nápoje ani nedělala hlavu. Potom jsme si s Traddlesem zahráli dvě tři partie cribbage, a když nám Dora k tomu zpívala a doprovázela se na kytaru, měl jsem dojem, jako by doba našich námluv i svatba byly jen mým sladkým snem a jako by onen večer, kdy jsem jejímu zpěvu naslouchal po prvé, dosud neuplynul.

Když Traddles odešel a já ho vyprovodil ven, vrátil jsem se zase do pokoje a moje žena si přistrčila židli blízko k mé a posadila se vedle mne.

„Strašně mě to mrzí,“ řekla. „Nezkusil bys to trošku mě učit, Doudy?“

„Nejdřív musím učit sám sebe, Doro,“ odpověděl jsem. „Jsem na tom stejně špatně jako ty, zlato moje.“

„Ach ty! Ty se přece naučíš, co chceš,“ odpověděla, „ty jsi chytrý, chytrý muž!“

„Hlouposti, myško!“ řekl jsem.

„Škoda,“ promluvila opět moje žena po delším mlčení, „že jsem nemohla aspoň na rok odjet na venek a žít pohromadě s Agnes!“

Sepjatýma rukama mi visela na rameni, bradou se o ně opírala a modrýma očima mi hleděla klidně do očí.

„Pročpak?“ zeptal jsem se.

„Myslím, že mě mohla v ledačem učit, a myslím, od ní že bych se to byla naučila,“ řekla Dora.

„Dočkej času, zlato moje. Agnes se stará o otce a hospodářů mu už mnoho let, na to nezapomínej. Už jako docela malé dítě to byla ta Agnes, jak ji známe dnes,“ pravil jsem.

„Říkal bys mi tak, jak bych ráda, abys mi říkal?“ zeptala se Dora, aniž sebou hnula.

„Japak?“ opáčil jsem s úsměvem.

„Je to hloupé jméno,“ řekla a pohazovala chvíličky lokýnkami. „Vdané dítě.“

Se smíchem jsem se svého vdaného dítěte zeptal, co si to zamana, že chce, abych jí tak říkal. Aniž se pohnula jinak, než co mi snad moje paže, jíž jsem ji objímal, maličko přiblížila její modré oči, odpověděla:

„Já nechci, ty hlupáčku jeden, abys mi tak říkal místo ‚Dora‘. Chci jenom, abys na mne tak myslel. Až se na mne budeš zlobit, řekni si: ‚Co chci, vždyť to je jenom moje vdané dítě!‘ Až tě někdy v něčem strašně zklam, řekni si: ‚Já věděl vždycky, že z ní jakživo nebude nic jiného než vdané dítě!‘ Až ve mně budeš postrádat to, co bych ráda byla a co ze mne myslím nikdy být nemůže, řekni si: ‚Atši, moje vdané dítě mě miluje!‘ Protože tě na mou pravdu miluju!“

Nebral jsem ji vážně, protože jsem se až do tohoto okamžiku nenadál, že Dora sama to myslí vážně. Ale slova, jimiž jsem jí nyní z hloubi srdce odpověděl, žahla její láskyplnou duši takovým štěstím, že se jí tvář rozzářila smíchem ještě dříve, než jí trpytivé oči oschly. A ve chvíli byla opravdu moje vdané dítě: sedla si na podlahu vedle čínského domečku a cinkala po řadě jedním zvončkem za druhým, aby Cika za jeho nedávné nezpůsobné chování potrestala, ale Cik si ležel klidně uvnitř, hlavu měl vystrčenou ven a jenom mžoural očima, tuze líný i na to, aby se nechal rozškádlit.

Tato Dořina žádost se mi vtiskla hluboko do srdce. Vracím se ve vzpomínkách do doby, o které právě píšu; vyvolávám si tu nevinnou bytost, kterou jsem tak vřele miloval, aby vystoupila z mlhy a stínů minulosti a ještě jednou ke mně obrátila svou něžnou tvář; a stále mohu tvrdit, že mi tyto její větičky nikdy ani na okamžik nevymizely z paměti. Možná, že jsem se jimi neřídil vždycky s nejlepším výsledkem, byl jsem mladý a nezkušený – ale nikdy jsem nebyl hluchý k nelíbené, úpěnlivé prosbě v nich obsažené.

Krátce potom mi Dora oznámila, že z ní bude báječná hospodyně. Ve shodě s tímto rozhodnutím si vyleštila psací destičky, ořezala si tužku, koupila si velikánskou účetní knihu, pečlivě sešila všechny listy kuchařské knihy, které Cik vyškubal, a s vypětím vskutku skoro zoufalým se snažila „být hodná“, jak tomu říkala. Ale číslice se ještě stále vyznačovaly stejně tvrdohlavým sklonem jako kdysi – ne a ne se shodovat. A když někdy do účetní knihy pracně zapsala dvě tři položky, Cik se jí začal batolit po stránce, vrtěl ocáskem a k nerozeznání všechno písmo rozmazal. Svůj malinký prostředníček na pravé ruce měla až na kost prosáklý inkoustem a myslím, že to byl jediný nepopíratelný výsledek jejích snah.

Když jsem byl večer doma a seděl u práce – protože teď jsem psal věru hodně a začínal být do jisté míry známý jako spisovatel –, odkládal jsem někdy pero a zadíval se na své vdané dítě, jak se snaží „být hodná“. Především si přinesla tu velikánskou účetní

knihu a s hlubokým vzdechem ji položila na stůl. Potom ji rozevřela na stránku, kde Cik den předtím všechno rozmazal k nepřečtení, a zavolala si Cika, aby se podíval, jakou neplechu natropil. To bývalo podnětem k pomazlení s Cikem, při němž mu někdy třebas omazala za trest čumáček inkoustem. Potom Cikovi nařídila, aby si okamžitě na stole lehl „jako lev“ – což byl jeden z jeho dovedných kousků, ačkoliv nemohu tvrdit, že by podoba bývala nějak nápadná –, a měl-li zrovna poslušnou náladu, tedy vskutku poslechl. Pak si Dora vzala pero, a sotva začala psát, měla v něm chloupek. Pak si vzala jiné pero, a sotva začala psát, zjistila, že stříká po papíře. Pak si vzala jiné pero, a sotva začala psát, řekla tiše: „Ach, tohle moc hlasitě skřípe, to by Doudyho rušilo!“ A pak všeho jakožto marné práce nechala a účetní knihu zase uklidila, ale napřed ještě dělala, jako by chtěla svého lva tou knihou rozplácnout.

Nebo jindy, byla-li zrovna v zvlášť klidném a vážném rozpoložení myslí, se usadila s psacími destičkami a s košíčkem s účty a různými jinými písemnými doklady, které vypadaly spíš jako papírové natáčky na vlasy než co jiného, a pokoušela se z nich dojít k nějakému výsledku. Když je soustředěně navzájem porovnávala, zapsala jednotlivé položky do destiček, zase je vymazala a spočítala si několikrát za sebou všechny prsty na levé ruce sem i tam, tam i sem, bývala nakonec tak utrápená a malomyslná a vypadala tak nešťastně, že mě pohled na tu její svěží tvářičku tak zakaboněnou – a ke všemu kvůli mně – až bolel, a tu jsem k ní tiše přistoupil a ptával se:

„Copak je, Doro?“

A Dora ke mně zdvíhala beznadějně oči a odpovídala: „Nechce mi to vycházet. Až mi z toho třeští hlava. Já s těmi číslicemi ne a ne něco pořídit!“

Tu jsem jí říkával: „Tak to tedy zkusíme spolu, Doro. Počkej, ukážu ti to.“

A hned jsem se pustil do názorného předvádění, jak si při tom počínat. Dora věnovala mému výkladu hlubokou pozornost snad

pět minut, než začala pociťovat strašlivou únavu, a zpestřovala si vyučování tím, že mi natáčela vlasy na prst nebo zkoušela, jak mi to sluší, když mi ohrne špičky límce dolů. Jestliže jsem jí v tomto škádlivém hraní mlčky bránil a v lekci pokračoval, tvářila se v mém stále větším a větším zmatku z toho všeho čím dál tím zděšeněji a nešťastněji, až mi v mysli vyčítavě vytanula vzpomínka na její živelnou radostnost, když jsem jí kdysi vkročil do cesty po prvé, a na to, že teď je moje vdané dítě; a tu jsem pak tužku odložil a požádal, aby mi zahrála na kytaru.

Měl jsem opravdu hodně práce a měl jsem mnoho starostí, ale tytéž pohnutky a ohledy mě přiměly, abych si je nechával pro sebe. Ani zdaleka necítím jistotu, že to ode mne bylo počínání správné, ale jednal jsem tak pro dobro svého vdaného dítěte. Pátrám ve svém nitru a všechna jeho tajemství, pokud je znám, svěřuji tomuto papíru, aniž cokoli zamlčuji. Uvědomuji si, že pocit dávné nešťastné ztráty a nedostatku čehosi mi do jisté míry srdce tížil; ale ne tolik, aby mi ztrpčoval život. Když jsem se za krásného dne někdy vydal na procházku sám a myslel na ten letní čas, kdy se všechen vzduch mým chlapeckým okouzlením jen tetelil, tu jsem v uskutečnění svých snů mezery opravdu viděl; ale domníval jsem se, že to je vybledlá slavozář minulosti, slavozář, kterou na přítomnost nemůže přenést nic. Tu a tam jsem na chvilíčku opravdu míval pocit, že jsem si snad přával, aby mi žena byla rádkyní, aby měla silnější vůli a byla cílevědomější, a byla mi tak oporou a povznášela mě tím, aby měla dar a moc vyplnit prázdnotu, kterou jsem kdesi kolem sebe ustavičně cítil – ale připadalo mi, to že by bylo pro mou blaženost vyvrcholením až nepozemsky slastným, jež mi osud nikdy nepřisoudil a jež také nikdy nemůže být.

Co do let jsem byl manžel chlapec. Nepoznal jsem zušlechtující vliv žádných žalů ani zážitků než těch, jež jsem na těchto stránkách dosud zaznamenal. Jestliže jsem si někdy počínal špatně, a docela možná, že to bylo i dost často, počínal jsem si tak z mylného pojetí

lásky a z nedostatku moudré soudnosti. Podávám zde nahou pravdu. Nemělo by pro mne vůbec smysl, abych ji dodatečně přikrašloval.

Tak se tedy stalo, že jsem trampoty a starosti našeho života vzal na sebe a neměl nikoho, kdo by se o ně se mnou dělil. Naše domácnost se celkem nezměnila a hospodařili jsme skoro stejně jako předtím, ale já si na ten život zvykl a těšilo mě, že teď už jen zřídka kdy vidím Doru utrápenou. Smála se a radovala svým dětinským způsobem jako dřív, vroucně mě milovala a byla ve svém obvyklém laškování šťastná.

Když byla debata v parlamentě otravná – myslím co do délky, ne co do jakosti, protože po této druhé stránce bývaly debaty zřídka jiné – a já se vrátil domů až pozdě v noci, Dora nikdy ještě nespala, a když zaslechla moje kroky, vždycky mě přišla dolů přivítat. Když mi zaměstnání, pro něž jsem se s tak velkou námahou kvalifikoval, ponechávalo večer volný a já se doma zabýval spisováním, vysedávala tiše u mne, ať bylo pozdě, jak chtělo, nešpitla ani nehlesla, až jsem si často myslel, že usnula. Ale když jsem zdvihl hlavu, obvykle jsem spatřil, jak na mne její modré oči hledí s mlčelivou pozorností, o které jsem zde již mluvil.

„Ach, je to utrmácený chlapeček!“ řekla Dora jednou večer, když jsem sklápěl psací pult a setkal se při tom s jejím pohledem.

„Ach, je to utrmácená holčička!“ odpověděl jsem. „To je důležitější. Po druhé musíš jít spát, dušinko. Tohle je na tebe strašně pozdě.“

„Ach ne, neposílej mě spát!“ zaprosila Dora a přistoupila ke mně. „Prosím ne, neposílej!“

„Doro?!“

S úžasem jsem poznal, že mi pláče na rameně.

„Není ti dobře, má zlatá? Nejsi šťastná?“

„Ó ano, je mi dobře a jsem hrozně šťastná!“ řekla Dora. „Ale slib mi, že mi dovolíš, abych u tebe seděla a dívala se, jak píšeš.“

„Ale jdi, co je to pro taková zářivá očička za podívanou? A o půlnoci k tomu!“ odpověděl jsem.

„Opravdu mám zářivé oči?“ zeptala se Dora se smíchem. „To mám radost, že jsou zářivé!“

„Ty ješito malá!“ řekl jsem.

Ale nebyla to ješitnost, bylo to jen nevinné potěšení z mého obdivu. Věděl jsem to velice dobře ještě dřív, než mi to pověděla sama.

„Když si myslíš, že mám krásné oči, tak mi slib, že vždycky smím zůstat vzhůru a dívat se, jak píšeš!“ řekla Dora. „Myslíš si opravdu, že jsou krásné?“

„Překrásné!“

„Tak mi dovol, abych vždycky zůstala vzhůru a dívala se, jak píšeš.“

„Bojím se, Doro, to že jim na záři nepřidá!“

„Ó ano, přidá! Proto, ty mudrci, že na mne nebudeš zapomínat, zatím co se ti hlavou tiše honí vybájené postavy. Nebudeš se zlobit, když ti řeknu něco moc a moc hloupého – hloupějšího než obyčejně?“ řekla Dora a nakukovala mi přes rameno do obličeje.

„Co to bude světoborného?“ zeptal jsem se.

„Prosím tě, dovol mi, abych ti držela pera,“ řekla Dora. „Ráda bych taky něco dělala celý ten čas, kdy jsi tak pilný. Smím ti držet pera?“

Vzpomínka na její krásnou radost, když jsem přikývl „ano“, mi vhánil slzy do očí ještě dnes. Když jsem se posadil ke psaní příště, a od té doby potom už pravidelně vždycky, sedla si Dora na svoje staré místo s hromádkou zásobních per u ruky. Její pýcha na tuto pracovní součinnost se mnou i její nesmírná radost, když jsem potřeboval nové pero – velmi často jsem si tu potřebu jen vymýšlel –, mě přivedly na nápad, jak působit svému vdanému dítěti potěšení ještě jinak. A předstíral jsem občas, že potřebuji jednu nebo víc stránek rukopisu opsat. Tu Dora blahem zářila. Co příprav vždycky k té důležité práci konala, co zástěrek si navazovala, co si z kuchyně navypůjčovala laclů, aby se nepokaňkala inkoustem, co času na to psaní spotřebovala; ty nesčetné přestávky, které prosmála s Cikem,

jako kdyby tomu mohl vůbec rozumět, to přesvědčení, že by její práce nebyla úplná, kdyby se na konci nepodepsala, i ten způsob, jak mi hotový opis podávala jako školní úlohu a jak mi padla kolem krku, když jsem ji pochválil – to všechno jsou vzpomínky, jakkoli naivní možná připadají ostatním lidem, pro mne dojemné.

Brzy potom si vzala do opatrování klíče, nosila je všechny v jednom svazku v lýčené kabelčičce, zavěšené u štíhlého pasu, a cinkala jimi po celém domě. Zřídka kdy jsem však zjistil, že skříň či dveře, od nichž má klíč, jsou zamčené nebo že ty její klíče mají nějaký jiný smysl než jako hračka pro Cika – ale Dora se z toho těšila a to zase těšilo mne. Chovala pevné přesvědčení, že tímto domnělým hospodařením dociluje bůhvíčeho, a byla z toho tak veselá, jako bychom si ze žertu hráli na tatínka a na maminku a kuchařili panenkám.

Tak nám plynul život dál. Dora byla sotva něžnější ke mně než k mé tetě a často jí říkala, že bývaly doby, kdy z ní mívala strach, že je „protivná bába“. Jaktěživ jsem ještě neviděl, aby se teta někomu podvolovala důsledněji než Doře. Ucházela se o Cikovu přízeň, ačkoliv Cik zůstával zatvrzele nepřístupný; den co den poslouchala kytaru, ačkoliv se s lítostí domnívám, že v hudbě zálibu zrovna neměla; nikdy se neobořila na některou z našich neschopnic, ačkoliv pokušení na ni musilo jistě dorážet velmi silně; chodila pěšky neuvěřitelně daleko koupit jako překvapení jakoukoli maličkost, o níž zjistila, že ji Dora právě potřebuje; a kdykoli přišla zadem přes zahradu a nezastihla Doru dole v pokoji, po každé volala od paty schodů hlasem, který se vesele rozléhal celým domkem:

„Kdepak je naše Kytinka!“

KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ PÁTÁ

Pan Dick splňuje tetinu předpověď

Uplynul již jistý čas od té doby, kdy jsem přestal pracovat s doktorem. Protože jsem bydlel v jeho blízkosti, často jsem se s ním vídal a několikrát jsme u něho všichni byli na obědě nebo na čaji. Generálka rozbila pod doktorovou střechou stan natrvalo. Byla navlas stejná jako dřív a tíž nesmrtelní motýlkové se jí třepotali nad kloboukem.

Stejně jako některé jiné matky, jež jsem za dobu svého života poznal, i paní Marklehamová byla mnohem lačnější častého rozptýlení než její dcera. Neměla zábavy nikdy dost a jako mazaná stará vojna předstíráním, že se obětuje pro dítě, hověla ve skutečnosti choutkám vlastním. Doktorovo přání, aby se Anny rozptylovala, se proto této znamenité matce zvláště výborně hodilo do krámu a také se o doktorově prozíravé moudrosti vyjadřovala s bezvýhradnou chválou.

Nepochybuji však, že ve skutečnosti vlastně doktorovu ránu nevědomky jen jitřila. Myslím, že z žádného jiného důvodu než z jisté vyzrálé rozpustilosti a sobeckosti, od let před odkvětem nikoliv vždy odlučitelné, vlastně doktora svým nezřízeným vychvalováním jeho záměru tíhu života její dceři ulehčit, jen utvrzovala v obavách, že je své mladé ženě koulí na noze a že spolu citově vůbec neharmonují.

„Má duše drahá,“ řekla mu jeden den, když jsem u něho zrovna byl, „jistě víte, že by to pro Anny bylo beze sporu trochu jednotvárné, kdyby neviděla nic než tyhle zdi.“

Doktor přikývl dobráčkou hlavou.

„Až bude v matčiných letech,“ řekla paní Marklehamová a rozmáchla se vějířem, „pak to bude něco jiného. Mne na příklad byste mohl vsadit třeba do žaláře, a když mi k tomu dáte nóbl společnost

a whistové karty, bude mi úplně jedno, jestli tam už zůstanu nadobro. Ale to víte, já nejsem Anny – a Anny není zase její matka.“

„Zajisté, zajisté,“ pravil doktor.

„Jste nejlepší člověk pod sluncem – ne, ne, promiňte prosím!“ to proto, že doktor učinil odmítavý posunek, „musím vám říci do očí, stejně jako to vždycky říkám za vašimi zády, jste nejlepší člověk pod sluncem, ale je nablízni, že vás, pokud se týče zaneprázdnění a zálib, neuspokojuje totéž co Anny – či ano?“

„Ne,“ odpověděl doktor s tesklivostí v hlase.

„Ne, jak by taky,“ odsekla Generálka. „Vezměte si na příklad ten svůj slovník. Co to je za užitečné dílo, takový slovník! Jak potřebné dílo! Význam slov! Nebýt doktora Johnsona nebo někoho podobného, možná že jsme tuhle chvíli kulmě na vlasy říkali postel. Ale nedá se přece čekat, že takový slovník – zvlášť když se teprve dělá – bude zajímat Anny, nebo dá?“

Doktor zavrtěl hlavou.

„A proto právě musím vaše uznané jednání,“ řekla paní Marklehamová a poklepala doktorovi sklapnutým vějířem na rameno, „tolik schvalovat. Dokazujete tím, že nečekáte, jak mnoho starších lidí vskutku očekává, že na mladém těle bude sedět stará hlava. Bedlivě jste Annyinu povahu pozoroval a rozumíte jí. To právě shledávám tak roztomilým!“

I klidná a trpělivá tvář doktora Stronga prozrazovala jisté známky, že mu je trapné – jak se mi zdálo –, když na něho prší tyto poklony.

„A proto, můj drahý doktore,“ řekla Generálka a poklepala mu několikrát láskyplně vějířem na ruku, „na mne můžete v každou hodinu a dobu, v zimě jako v létě, bezvýhradně spoléhat. Rozumějte, prosím, že jsem vám úplně k službám. Mileráda budu s Anny chodit na opery, na koncerty, na výstavy, na všechno možné – a nikdy mě nepřistihnete, že bych si stěžovala na únavu. Povinnost, můj drahý doktore, nade všechno a především!“

Slovo skutečně držela. Patřila k lidem, kteří dovedou vydržet notnou porci zábavy, a její vytrvalost po této stránce byla prostě nezdolná. Zřídka kdy vzala do ruky noviny (k nimž se den co den usazovala do nejměkčího křesla v domě a dvě hodiny v nich bádala lorňonem), aby nepřišla na něco, o čem s jistotou ví, že by to Anny ráda viděla. Nadarmo se Anny bránila, že ji už takové zábavy unavují. Matčina námitka byla vždycky stejná: „Nu, má drahá Anny, víš to jistě sama nejlíp, ale musím ti říci, milunko, že takhle doktoru Strongovi patřičnou vděčnost za jeho laskavost zrovna neprojevuješ.“

To říkala obvykle v doktorově přítomnosti a v tom jsem spatřoval hlavní pohnutku, která Anny přiměla, aby ustoupila od námitek, pokud jaké vůbec vznesla. Zpravidla se však matce podrobila a šla, kam Generálka chtěla.

Stávalo se teď jen málokdy, že je doprovázel pan Maldon. Někdy požádaly o doprovod mou tetu a Doru a ty pozvání rády přijaly. Někdy zvaly jenom Doru. Bývaly doby, kdy bych si byl dělal starosti, kdyby s nimi měla jít, ale úvaha o tom, co se tenkrát večer událo v doktorově pracovně, způsobila v mém pocitu nedůvěry změnu. Uvěřil jsem, že doktor má pravdu, a horší podezření jsem neměl.

Teta, když jsme náhodou byli spolu sami, si někdy mnula nos a říkala, že si to nedovede v hlavě srovnat, jenom prý by ráda, aby ti dva byli šťastnější; a nemyslí, že by náš vojanský přítelíček (tak vždycky nazývala Generálku) celé věci vůbec nějak prospíval. Kromě toho projevila teta mínění, že „kdyby si náš vojanský přítelíček ty motýlky ušmíkl a daroval je komíníkům na májovou slavnost, vypadalo by to aspoň, že konečně začíná dostávat rozum“.

Ale hlavní a neochvějnou naději skládala v pana Dicka. Ten člověk má zřejmě něco v hlavě, řekla, a kdyby se mu tu myšlenku podařilo aspoň jednou rafnout za pačesy – což je prý u něho vždycky největší obtíž –, vyznamenal by se jistě způsobem úplně mimořádným.

Pan Dick, který neměl o této předpovědi ani zdání, nepřestal zaujímat ve vztahu k doktorovi a k paní Strongové přesně stejné

místo jako dosud. Zdálo se, že se jim ani nepřibližuje, ani nevzdaluje. Zřejmě se usadil v původních základech – jako budova –, a jak musím přiznat, moje víra v to, že se kdy hne, nebyla o mnoho větší, než kdyby budovou skutečně býval.

Ale jednou večer, když už jsem byl několik měsíců Dořiným manželem, strčil pan Dick hlavu do pokoje, kde jsem o samotě psal (protože Dora odešla s tetou na čaj k oběma kanárkům), a s významným zakašláním řekl:

„Bojím se, abych tě nerušil, Trotwoode, ale nemohl bych si s tebou o něčem promluvit?“

„Ale ovšem, pane Dicku,“ odpověděl jsem, „jen pojďte dál!“

„Trotwoode,“ řekl pan Dick a přitiskl si prst ze strany na nos, když mi napřed potřásl rukou, „než se posadím, rád bych něco podotkl. Znáš svou tetu?“

„Trošku,“ odpověděl jsem.

„Je to nejobdivuhodnější žena na světě, prosím!“

Když si odlehčil tímto prohlášením, které z něho vyletělo jako náboj z pušky, s větší vážností, než jindy se posadil a zadíval se na mne.

„A teď, chlapče,“ pravil pan Dick, „se tě tedy na něco zeptám.“

„Ptejte se, kolik je vám libo,“ odpověděl jsem.

„Za koho mě máš, prosím?“ zeptal se pan Dick a založil si ruce.

„Za drahého starého přítele,“ řekl jsem.

„Děkuju ti, Trotwoode,“ odpověděl na to pan Dick se smíchem a s ohromným potěšením se ke mně natáhl, aby mi mohl stisknout ruku. „Ale já myslel, chlapče,“ řekl zase vážně, „za koho mě máš po téhle stránce?“ a dotkl se čela.

Byl jsem na rozpacích, jak mu odpovědět, ale pomohl mi jediným slůvkem sám.

„Slabý?“ nadhodil pan Dick.

„Nu, hm,“ odpověděl jsem váhavě. „Tak trochu snad.“

„Správně!“ zvolal pan Dick, kterého má odpověď, jak se zdálo, přímo okouzila. „Když totiž, Trotwoode, vzali nějakou tu starost z hlavy, však víš čím, a nastrkali je, však víš kam, tak se –“ Tu pan Dick mnohokrát za sebou zamlel rukama velmi rychle kolem dokola, jako by jimi točil mlýnek, pak je prudce spráskl a válel je rychle jednu po druhé, aby naznačil motanici. „Něco takového jako by se bylo se mnou tehdy stalo, hm?“

Přikývl jsem mu a on zase přikývl mně.

„Zkrátka, chlapče,“ pravil pan Dick a ztlumil hlas do šepotu, „jsem na duchu slabý.“

Chtěl jsem tento závěr poněkud zmírnit, ale pan Dick mě zarazil.

„Ano! Jsem! Ona se staví, že nejsem. Nechce o tom ani slyšet, ale já jsem! Víím to, že jsem. Nebýt toho, že se o mne přátelsky vzala, panečku, tak by mě byli někam šoupli a leta letoucí jsem už vedl bědný život. Ale já ji zaopatřím! Na peníze, které dostávám za to opisování, jsem ještě ani nesáhl. Střádám je do škatulky. Udělal jsem poslední vůli. Všechny je odkážu jí. Bude bohatá – vznešená!“

Pan Dick si vyndal kapesník a otřel si oči. Potom kapesník opět velmi pečlivě složil, zmandloval ho do hladka mezi dlaněmi, uložil si ho zase zpátky do kapsy – a zdálo se, že s kapesníkem odložil i tetu.

„No. Ty jsi vzdělaný člověk, Trotwoode,“ pravil pan Dick. „Jsi moc vzdělaný člověk. A víš, jak učený, jak velký muž je doktor. Víš taky, jakou mi odjakživa prokazoval čest. Není v té své moudrosti ani krapet pyšný. Je skromný, skromný člověk – blahovolný i k takovému chudákovi Dickovi, který je prostáček a nemá žádné vědomosti. Poslal jsem jeho jméno nahoru k draku, když se vznášel vysoko na obloze mezi skřivany, napsané na papírku, aby k němu vyklouzalo po šňůře. Drak je celý šťastný uvítal a obloha se jím až rozjasnila, prosím!“

Udělal jsem mu velkou radost, když jsem z vřelého srdce řekl, že si doktor vskutku naši největší úctu a nejhlubší vážnost zasluhuje.

„A ta jeho krásná žena je učiněná hvězda,“ pravil pan Dick.

„Zářivá hvězda! Viděl jsem ji zářit, prosím! Ale,“ a přitáhl si židli blíž ke mně a položil mi ruku na koleno – „mraky, prosím – mraky!“

Na starostlivý výraz, který se mu jevil v tváři, jsem odpověděl tím, že jsem se zatvářil stejně starostlivě a potřásl hlavou.

„Jaké mraky?“ řekl pan Dick.

Díval se mi do tváře tak hloubavě a s takovou dychtivostí porozumět, že jsem si dal velice záležet, abych mu odpovídal zvolna a zřetelně, jak bych se asi byl snažil něco vysvětlit malému dítěti.

„Je mezi nimi nějaké nešťastné nedorozumění,“ odpověděl jsem. „Nějaká nešťastná příčina roztržky. Tajemství. Je to možná neodlučitelné od nerovnosti v jejich věku. Mohlo to vzniknout skoro z ničeho.“

Pan Dick, který každou mou větu na potvrzenou odděloval zamýšleným příkývnutím, přestal kývat hlavou, když jsem domluvil, a seděl přemítavě s očima upřenýma na můj obličej a s rukou na mém koleně.

„Nehněvá se na ni doktor, Trotwoode?“ zeptal se po chvíli.

„Ne. Zbožňuje ji.“

„Pak to tedy mám, chlapče!“ zvolal pan Dick.

Náhly výbuch nadšení, s nímž mě pleskl do kolena a opřel se pak zády o lenoch židle s obočím tak vysoko zdviženým, že výš je už prostě zdvihnout nemohl, ve mně vzbudil domněnku, že mu rozum bloudí víc než jindy. Stejně náhle však opět zvázněl, naklonil se jako předtím kupředu a pravil – když nejdřív ještě úctyplně vytáhl kapesník, jako by skutečně představoval tetu:

„Nejobdivuhodnější žena na světě, Trotwoode. Proč už ta neudělala něco, aby tu věc nějak napravila?“

„Je to věc tuze choulostivá a těžká, aby do ní mohla zasáhnout,“ odpověděl jsem.

„Vzdělaný člověk,“ pravil pan Dick a dotkl se mě prstem. „Proč v tom něco neudělá ten?“

„Z téhož důvodu,“ odpověděl jsem.

„Pak to tedy mám, chlapče!“ zvolal pan Dick. A postavil se přede mne s tváří ještě jásavější než předtím a do nekonečna kýval hlavou

a tloukl se do prsou, až si mohl člověk málem myslit, že si z těla vykýval a vytloukl skoro všechn dech.

„Pomatený ubožák, prosím,“ pravil pan Dick, „prostáček, slaboduchý člověk – zde přítomný, vidíš,“ a znovu se udeřil, „možná, dokáže, co obdivuhodní lidé možná nedokážou! Já je svedu dohromady, chlapče. Zkusím to. *Mně* nic zazlívát nebudou. Proti *mně* nic namítat nebudou. Co udělám já, na to nic nedají, i když to bude špatně. Jsem jenom pan Dick. Kdo vůbec na pana Dicka něco dá? Dick je nikdo! Pfú!“ A odfoukl si pohrdavě, jako by odfukoval sebe.

Bylo štěstí, že se svým tajemstvím dospěl až takhle daleko, protože jsme právě zaslechli, jak u zahradní branky zastavil povoz, který přivezl tetu a Doru domů.

„Nikomu ani muk, chlapče!“ pokračoval šeptem. „Nech všechnu vinu na Dickovi – na prostoduchém Dickovi – na pomateném Dickovi. Už dlouhou dobu, prosím, si myslím, že to mám na dosah, a teď to mám doopravdy. Po tom, co jsi mi řekl, jistojistě vím, že to mám! Výborně!“

Pan Dick už o té věci nehlesl ani slůvkem, ale celou příští půlhodinu si (k velkému zneklidnění tetiny mysli) počínal jak učiněný živý telegraf, aby mi důrazně vštípil vědomí, jak posvátné je to tajemství.

Překvapovalo mě, když jsem pak o celé věci dva tři týdny nic neslyšel, ačkoliv mě výsledek jeho snažení věru silně zajímal, neboť jsem v závěru, k němuž pan Dick došel, rozpoznával podivný záblesk zdravého úsudku – o zdravém citu vůbec nemluvě, protože tím se pan Dick vyznačoval stále. Nakonec ve mně zvítězila domněnka, že pan Dick v tom těkavém a neurovnaném myšlenkovém stavu buď na svůj úmysl zapomněl, nebo se ho vzdal.

Jednou večer, když Dora neměla zrovna náladu jít se mnou ven, ač bylo krásně, vyšli jsme si s tetou procházkou k doktorovu domku. Byl podzim, kdy se nekonaly žádné debaty, jež by otravovaly podvečerní vzduch, a pamatuji se, jak listí, když jsme po něm šlapali,

vonělo jako naše blunderstoneská zahrada a jak mi připadalo, že mě se sténáním větru zároveň ovívá i ten starý pocit běd a smutku.

Než jsme došli k doktorovu domku, začalo se už smrákat. Paní Strongová odcházela právě ze zahrady, kde dosud meškal pan Dick, oháněl se nožem a pomáhal zahradníkovi přirézávat nějaké kolíky do špičky. Doktor má prý zrovna s někým v pracovně nějaké jednání, ale návštěva jistě co nevidět odejde, řekla nám paní Strongová a žádala nás, abychom počkali a popovídali si s ním. Šli jsme s ní tedy do salonu a usadili se u tmavnoucího okna. Při návštěvě takových starých přátel a sousedů, jako jsme byli my, se nikdy netrvalo na obřadnostech.

Seděli jsme tak sotva několik minut, když vtom paní Marklehamová, které se obvykle podařilo přivést se něčím do vzruchu, vpadla s novinami v ruce do pokoje jako velká voda a celá bez dechu vyhrkla: „Propánakrále, Anny, proč jsi mi neřekla, že v pracovně někdo je?“

„Drahá mamá,“ odpověděla Anny klidně, „jak jsem mohla vědět, že tě to zajímá?“

„Jestli mě to zajímá!“ řekla paní Marklehamová a klesla na pohovku. „Nepamatuju takové leknutí, co jsem živa!“

„Ty jsi tedy v pracovně byla, mamá?“ zeptala se Anny.

„To jsem tedy v pracovně BYLA, milunko!“ opakovala Generálka s důrazem. „To jsem tedy byla! A přistihla jsem to roztomilé dobrotisko – jen se vmyslete v mé pocity, slečno Trotwoodová a Davide – právě jak dělá poslední vůli.“

Její dcera se kvapně otočila od okna.

„Právě, má drahá Anny,“ opakovala paní Marklehamová a rozprostřela si při tom noviny po klíně jako ubrus a rozplácla na ně ruce, „jak dělá svou poslední vůli a závěť! Ach, ta prozíravost a láska té duše drahé! Ale musím vám vyprávět, jak to bylo. Skutečně, už jen ze spravedlnosti k tomu zlatíčkovi – protože mň se o něm říci nedá! – musím vám vyprávět, jak to bylo. Vy možná víte, slečno Trotwoodová,

že tady v domě se jaktěživo nezapálí jediná svíčka, dokud člověku doslova nevyhlédají oči z důlků, jak je napíná, aby v novinách něco přečetl. A že taky v celém domě není jediná židle, kde by si člověk mohl noviny přečíst – aspoň čemu já říkám přečíst! –, kromě jediné lenošky v pracovně. To zavedlo mé kroky k pracovně, kde jsem viděla svítit. Otevřela jsem dveře. Náš doktor tam měl společnost dvou lepších pánů, na první pohled odborníků v právech, a všichni tři stáli u stolu a zlatíčko doktor měl pero v ruce. „Toto tedy prostě vyjadřuje,“ řekl doktor – Anny, milunko drahá, dávej dobrý pozor na každé slovo – „toto tedy prostě vyjadřuje, pánové, mou důvěru, kterou chovám k paní Strongové, a zanechává všechno bezvýhradně jí, že?“ Jeden z těch pánů odborníků opakoval: „A zanechává všechno bezvýhradně jí.“ Jak jsem to slyšela, v návalu přirozeného mateřského citu jsem řekla: „Dobrý Bože, promiňte, prosím!“, vyklopýtala jsem přes práh a odešla zadní chodbičkou, co je špižírna.“

Paní Strongová otevřela skleněné dveře, vyšla na verandu, po-depřela se o sloup a zůstala tam tak stát.

„A není to osvěžení, slečno Trotwoodová, není, Davide,“ řekla paní Marklehamová, zatím co bezděčně provázela dceru očima, „když člověk vidí u muže v takovém věku, jako je doktor Strong, ještě tolik duševní síly, aby udělal něco podobného? To jen dokazuje, jakou jsem měla pravdu. Však jsem Anny hned řekla, když mě doktor Strong poctil tou velmi lichotivou návštěvou a učinil ji předmětem svého vyznání a nabídnutí, však jsem jí hned řekla: „Pokud se týče vhodného zaopatření pro tebe, má drahá, tak podle mého názoru není ani sebemenší pochyby, že doktor Strong udělá víc, než k čemu se zavazuje.““

Vtom zazněl zvonek a slyšeli jsme zvuk kroků, jak návštěvníci odcházejí ven.

„Není pochyby, už je po všem,“ řekla Generálka, když chvíli špi-covala uši. „Ta duše drahá podepsala, zapečetila a pořídila a má teď už mysl klidnou. A to plným právem. Jaká to mysl! Anny, milunko

moje, jdu si do pracovny přečíst noviny, protože bez nových zpráv jsem chudák jako bezruká. Slečno Trotwoodová, Davide, pojdte si prosím popovídat s doktorem.“

Uvědomoval jsem si sice, když jsme ji provázeli do pracovny, že v tmavém koutě pokoje stojí pan Dick a zavírá zahradnický nůž a že si teta – co mírný projev osobní antipatie k našemu vojanskému přítelíčkovi – po cestě zuřivě mne nos, ale kdo vstoupil do pracovny první, nebo jak to, že se paní Marklehamová tak mžikem uvelebila v oblíbené lenošce, nebo jak se stalo, že jsem se s tetou opozdil a zůstal stát u dveří (leđa že snad teta měla bystřejší postřeh než já a zadržela mě), to jsem už dávno zapomněl, pokud jsem to vůbec kdy věděl. Víím však tolik, že jsme spatřili doktora, dřív než spatřil on nás, sedět u stolu mezi tlustými folianty, v nichž nacházel potěšení, s hlavou klidně podepřenou o ruku. Že jsme v témž okamžiku spatřili do pokoje tiše vklouznout paní Strongovou, celou bledou, rozechvělou a zavěšenou do pana Dicka, který ji podpíral. Že pan Dick položil druhou ruku na rameno doktorovi a následkem toho, že doktor s nepřítomným výrazem v očích vzhlédl. Že při prvním hnutí doktorovy hlavy padla jeho žena manželovi k nohám a vkleče, na jednom koleni a s rukama úpěnlivě vztaženými, upřela na jeho obličej ten pamětihodný pohled, který jsem co živ ani na okamžik nezapomněl. Že paní Marklehamová, když to spatřila, upustila noviny a vytřeštila oči spíš jako klounová hlavice, určená pro loď nazvanou Úžas, než jako co jiného, nač si právě dovedu vzpomenout.

Něžnou jemnost doktorova chování i překvapení, tu důstojnost, jež prozařovala prosebným postojem jeho ženy, přátelský zájem páně Dickův i hlubokou opravdovost, s níž si moje teta pro sebe šeptla: „Ten a blázen?!“ (slova, z nichž sálala vítězná radost nad tím, jakých bēd ho uchránila) – to všechno vidím a slyším, spíš než si pamatuji, když tu nyní o tom píši.

„Doktore!“ řekl pan Dick. „Copak tady neklape? Podívejte se!“

„Anny!“ zvolal doktor. „Ne u mých nohou, má drahá!“

„Ano, tam!“ řekla. „Žádám a snažně prosím, aby nikdo neodcházel z pokoje! Ach, můj manželi a otče, prolom to dlouhé mlčení! Ať oba zvíme, co nás rozdělilo!“

Vtom paní Marklehamová, již se zatím schopnost řeči opět vrátila a která zřejmě překypovala rodinnou pýchou i mateřským rozhořčením, zvolala: „Anny, okamžitě vstaň a nepřiváděj tímhle svým ponižováním celou rodinu do hanby, ledaže bys mě chtěla vidět na místě přijít o rozum!“

„Mamá!“ odpověděla jí Anny. „Neplytvej na mne slovy, protože moje naléhavá prosba platí mému manželu a v tom ani ty nic neznamenáš.“

„Nic!“ zvolala paní Marklehamová. „Já a nic?! To dítě se minulo s rozumem. Podejte mi někdo sklenici vody, prosím!“

Sledoval jsem příliš napjatě doktora a jeho ženu, abych věnoval nějakou pozornost této žádosti, která neudělala sebemenší dojem ani na nikoho jiného, a proto paní Marklehamová pouze lapala po dechu, poulila oči a ovívala se vějířem.

„Anny!“ řekl doktor a něžně se jí chopil. „Moje drahá! Jestliže náš manželský život s postupem doby doznal nějaké nevyhnutelné změny, vina neleží na tobě. Je to vina moje a jedině moje. Moje láska, obdiv a úcta k tobě se nezměnily ani v nejmenším. Chci tě vidět šťastnou. Hluboce tě miluji a ctím. Prosím, Anny, vstaň!“

Ale Anny nevstávala. Chvilíčku se na doktora dívala a potom se k němu sklonila ještě blíže, položila mu na koleno svou paži, na tu klesla hlavou a řekla:

„Mám-li zde nějakého přítele, který může místo mne nebo místo mého manžela v této věci něco říci, mám-li zde nějakého přítele, který může slovy vyjevit kterékoli z podezření, jež mi kdy srdce našeptávalo, mám-li zde nějakého přítele, který ctí mého manžela nebo který by dbal o mne a má vědomost o něčem, ať je to cokoli, co by mohlo přispět k našemu dorozumění – pak toho přítele úpěnlivě prosím, aby promluvil!“

Rozhostilo se hluboké ticho. Po chvíličky trapného váhání jsem ticho prolomil já.

„Paní Strongová,“ řekl jsem, „vskutku mám vědomost o něčem, co jsem na naléhavou žádost doktora Stronga měl chovat v tajnosti a co jsem až do dnešního večera také v tajnosti uchoval. Soudím však, že nadešla chvíle, kdy by se jakékoli další utajování té věci rovnalo mylnému chápání jemnocitu i věrnosti danému slovu a kdy mě vaše prosba zbavuje slibu, který si ode mne doktor Strong důtklivě vyžádal.“

Otočila obličej na chvíličku ke mně a hned jsem věděl, že jedním správně. Nebyl bych jeho úpěnlivé prosbě odolal, i kdyby ujištění, jež mi podával, bývalo méně přesvědčivé.

„Náš budoucí soulad,“ řekla, „leží možná ve vašich rukou. Svěřuji vám ho s důvěrou, že mi nic nezamlčíte. Vím předem, že mi ani vy, ani kdokoli jiný nemůže říci nic, co by ukázalo šlechetné srdce mého manžela v jiném světle. Jakkoli silně se mne snad budou vaše slova dotýkat, nic nedbejte svého zdání a neberte na mne ohledy. Napřed jemu a potom Bohu se zodpovím sama.“

Tato naléhavá prosba byla tak hluboce vážná, že jsem si už od doktora ani nevyžádal svolení, nýbrž pouze s jedinou odchylkou od ryzí pravdy – že jsem touž neomalenou hrubost Uriáše Heepa trochu mírnil – jsem prostými slovy vyličil, co se v témž pokoji odehrálo tenkrát večer. Jak paní Marklehamová po celou dobu mého vyprávění třeštila oči a jak mě co chvíli krátkými vřískavými výkřiky přerušovala, to se vymyká veškerému popisu.

Když jsem dovyprávěl, zůstala Anny krátkou chvíli mlčky klečet s hlavou sklopenou, jak jsem už popsal. Potom vzala doktora za ruku (seděl dosud v téže pozici, jako když jsme vešli do pokoje), přitiskla si ji na prsa a políbila mu ji. Pan Dick jí jemně pomohl na nohy, a když potom začala mluvit, už stála, podpírala se o pana Dicka a shlížela na manžela – a neodvrátila od něho oči ani na okamžik.

„Všechno, co se od našeho sňatku v mé duši dělo,“ řekla tlumeným, pokorným, něžným hlasem, „před tebou obnažím. Když vím, co vím nyní, nemohu žít a jednu jedinou myšlenku přitom tajit.“

„Nikoliv, Anny,“ pravil doktor mírně, „nikdy jsem o tobě nezapochyboval, dítě moje! Není zapotřebí, ne, opravdu není zapotřebí, má drahá.“

„Je krajně zapotřebí,“ odpověděla týmž tónem, „abych celé své srdce odhalila duši nic než šlechetné a pravdivé, kterou jsem, Bůh je mi svědkem, rok za rokem a den za dnem milovala a ctíla stále víc a víc!“

„Na mou pravdu,“ přerušila ji paní Marklehamová, „jestli mi ještě zbyl aspoň kousíček soudnosti...“

(„Jakože ne, ty popleto kazisvětská,“ poznamenala teta hněvivým šepotem.)

„... pak se mi musí dovolit podotknout, že naprosto neexistuje nutnost zabíhat do takových podrobností.“

„To nemůže posoudit nikdo jiný než můj manžel, mamá,“ prohlásila Anny, aniž odvrátila oči od jeho tváře, „a ten mě vyslechne. Řeknu-li něco, co ti způsobí bolest, mamá, odpusť mi. Já snáším bolest často a už dost dlouho.“

„Na mou věru!“ zaspála paní Marklehamová.

„Když jsem byla ještě velmi mladá,“ řekla Anny, „docela malé dítě, tu všechny mé první poznatky, ať kteréhokoli druhu, měly nerozlučný vztah k trpělivému příteli a učiteli, který byl přítelem mého nebožtíka otce a který mi byl vždycky drahý. Nemohu si vzpomenout na nic, co znám, abych si nevzpomněla na něho. Vyzbrojil mou mysl prvními poklady a všem vtiskl pečeť svého charakteru. Myslím, že by mi nikdy nebývaly tak prospěšné, jak prospěšné mi byly, kdybych je byla přijímala z rukou kohokoli jiného.“

„Matka, v té nevidí nic!“ zvolala paní Marklehamová.

„To ne, mamá,“ řekla Anny, „ale v něm vidím to, co pro mne byl. To je moje povinnost. Když jsem dospívala, zaujímal stále totéž místo.“

Byla jsem pyšná, že má o mne zájem, a moje oddanost k němu byla hluboká, něžná a vděčná. Vzhlížela jsem k němu, těžko dovedu vyjádřit jak – jako k otci, jako k vůdci, jako k člověku, jehož pochvala byla něco docela jiného než všechny ostatní pochvaly, jako k člověku, jemuž jsem mohla věřit a se svěřovat, i kdybych byla nedůvěřovala celému světu. Ty víš, mamá, jaká jsem byla mladá a nezkušená, když jsi mi ho zčistajasna představila jako nápadníka.“

„Tuhle skutečnost jsem kdekomu tady vypravovala nejmíň padesátkrát!“ řekla paní Marklehamová.

(„Tak, pro smilování Boží, drž jazyk za zuby a už si to nech pro sebe!“ zahučela teta.)

„Byla to velká změna,“ řekla Anny, dosud stále tímž tónem a s tímž výrazem jako předtím, „totiž tak velká ztráta, jak mi to zprvu připadalo, že jsem byla celá rozčilená a nešťastná. Byla jsem sotva odrostlé dítě, a když se s rolí, v níž jsem ho tak dlouho viděla a k němu vzhlížela, udála tak velká změna, myslím, že mi to bylo líto. Ale nic z něho už nemohlo učinit opět to, čím mi býval předtím; byla jsem však i pyšná, že mi přikládá takovou čest – a vzali jsme se.“

„U svatého Alfaga v Canterbury,“ poznamenala paní Marklehamová.

(„Čert aby tu ženskou vzal,“ řekla teta, „ona ne a ne mlčet!“)

„Nikdy jsem nepomyslela,“ pokračovala Anny a tvář jí zruděla, „na to, jaké hmotné výhody mi toto manželství přinese. V mém mladém srdci, plném pocty a úcty, nebylo pro žádné takové nízké zřetele místo. Odpusť mi, mamá, když řeknu, že jsi to byla ty, kdo mi první nasadil do hlavy myšlenku, že kdekdo může křivdit mně a křivdit jemu takovým krutým podezřením.“

„Já!“ zvolala paní Marklehamová.

(„Cha! Ty, to se rozumí!“ poznamenala teta. „A už to tím vějířem neodmáváš, můj vojanský přítelíčku!“)

„To byla první žalost v mém novém životě,“ řekla Anny. „To byla prapříčina všech nešťastných chvil, jaké jsem kdy potom zažila.“

Poslední dobou bylo těch chvil víc, než mohu spočítat; ale nikoliv – můj šlechetný manželi! – z důvodu, který předpokládáš. Neboť v mém srdci není jediné myšlenky, jediné vzpomínky ani jediné naděje, kterou by jakákoli moc mohla oddělit od tebe!“

Pozdvihla oči, sepjala ruce a vypadala tak krásná a pravdivá, zdálo se mi, jako zosobněná čistá duše. Doktor se na ni od této chvíle díval stejně upřeně jako ona na něho.

„Nelze mou mamá vinit,“ pokračovala Anny, „že na tobě snad někdy něco vymáhala pro sebe, a nelze ji dojista v žádném směru vinit ani ze špatných úmyslů – ale když jsem viděla, jaké množství neodbytných požadavků se na tebe mým jménem vznáší a tobě vnucuje, jak tě mým jménem bezohledně vydírají a odírají, jak jsi šlechetný a jak pana Wickfielda, kterému tvé blaho leželo vždycky tolik na srdci, tyto zjevy pohoršují, tu na mne dopadl první záblesk pocitu, jako bych byla terčem podlého podezření, že moje láska je koupená – a prodaná tobě, ze všech lidí na světě právě tobě –, dopadl na mne jako nezasloužená potupa, na níž jsem tě já nutila se podílet. Nemohu vůbec vypovědět, co to bylo – mamá si to nedovede představit, co to bylo –, vláčet tuhle hrůzu a tíhu ustavičně v hlavě, a přesto v hloubi srdce vědět, že můj svatební den byl korunou vší lásky a cti mého života!“

„Pěkná ukázka díků, jakých se člověk dočká,“ zvolala paní Marklehamová v slzách, „když se stará o děti! To jsem Tatar!“

(„Ukrutná škoda, že nejsi, ukrutná – a že nejsi ve své rodné zemi k tomu!“ poznamenala teta.)

„To se stalo v době, kdy mamá měla tak velkou starost o mého bratrance Maldona. Mívala jsem ho ráda,“ hovořila Anny tiše, ale bez jakékoli váhavosti, „velmi ráda. Jako děti jsme do sebe byli zamilovaní. Kdyby se okolnosti nebyly vyvinuly jinak, byla bych si, kdo ví, možná časem namluvila, že ho miluji opravdu, a byla bych si ho možná vzala a byla nejbědnějším tvorem na světě. Nemůže být a není větší nerovnosti v manželství než rozdílnost povah a cílů.“

Uvažoval jsem nad těmi slovy – i když jsem zároveň dychtivě sledoval další hovor –, jako by měla nějaký zvláštní význam nebo nějaký neznámý výklad, který se marně snažím vytušit. „Nemůže být a není větší nerovnosti v manželství než rozdílnost povah a cílů – není větší nerovnosti v manželství než rozdílnost povah a cílů...“

„Není mezi námi nic společného,“ řekla Anny. „Už dávno jsem se přesvědčila, že mezi námi není nic společného. Kdybych nebyla svému manželovi vděčná za nic víc – místo abych mu byla vděčná za tolik mnoho –, pak bych musila být vděčná za to, že mě zachránil před krokem, k němuž mě mohlo první mylné hnutí neukázněného srdce svést.“

Stála před doktorem úplně bez hnutí a hovořila s vroucí opravdovostí, která mě přímo uchvacovala. A přesto zněl její hlas stejně klidně jako předtím.

„Když čekal, až se stane předmětem tvé velkodušné štědrosti, kterou jsi ho potom kvůli mně tak hojnou měrou zahrnoval, a když jsem se já cítila tak nešťastná v rouchu prodejnosti, do něhož mě násilím oblékli, myslila jsem si, že by se pro něho slušelo lépe, kdyby si probíjel cestu životem vlastní silou. Myslila jsem si, že být na jeho místě já, snažila bych se to dokázat i za cenu obětí snad sebetěžších. Ale nesmýšlela jsem o něm nijak hůř až do toho večera, kdy odjížděl do Indie. Ten večer jsem poznala, že má falešné a nevďěčné srdce. A tu jsem si uvědomila, že pátravý pohled, jímž mě pan Wickfield pozoruje, má dvojí význam. Po prvé jsem postřehla temný mrak podezření, který zastínil můj život.“

„Podezření, Anny?“ pravil doktor. „Ne, ne, ne!“

„Vím, drahý manželi, v tvé mysli ne!“ odpověděla na to Anny. „A když jsem tehdy večer přišla za tebou, abych celé to břemeno hanby a žalu složila z beder, a uvědomila si, že ti musím říci, jak jeden z mých pokrevných příbuzných, jemuž jsi z lásky ke mně prokazoval dobrodiní, pod tvou vlastní střechou pronesl vůči mně slova, která neměl nikdy vypustit z úst, i kdybych opravdu byla bývala tou

slabošskou a prodejnou bídnicí, za jakou mě považoval – celou duší jsem se zhrozila poskvrny, kterou obsahovalo už jen samo vyličení té příhody. Všechna slova o tom mi odumřela na rtech a od té doby až do přítomného okamžiku z nich také nikdy nesklouzla.“

Paní Marklehamová krátce zasténala, opřela se v lenošce zády a schovala se za vějíř, jako by už nikdy nechtěla vyjít na světlo boží.

„Nikdy jsem s ním už potom nepromluvila ani slůvko, leda v tvé přítomnosti, a i tehdy jen tolik, co bylo nutné, abych se vyhnula tomuto vysvětlování. Od té doby, co ode mne vyrozuměl, jaké je jeho postavení zde, uplynuly roky. Laskavosti, jež jsi mu potají prokázoval, abys mu v životě pomohl výš, a jež jsi mi potom prozrazoval jako překvapení, které mi udělá radost, vlastně jenom zhoršovaly žalost a tíhu mého tajemství, jak jistě pochopíš.“

Klesla jemně doktorovi k nohám, i když se jí v tom pokoušel všemožně zabránit, se slzami zalitou tváří se mu zadívala do obličeje a pravila:

„Ne, ještě na mne nemluv! Dovol, abych ti ještě něco řekla! Ať už jsem jednala správně, nebo chybně, myslím, že kdyby se to mělo opakovat, zachovala bych se navlas stejně. Nikdy si nemůžeš představit, co to bylo, milovat tě se všemi těmi dávnými vzpomínkami a přitom s vědomím, že se nejenom najde někdo tak bezcitný, aby se domníval, že jsem věrnost svého srdce zašantročila, ale že mě i obklopuje zdání, které tu domněnku jistě potvrzuje. Byla jsem velmi mladá a neměla jsem nikoho, s kým se poradit. V názorech na všechno, co se týkalo tebe, jsme se s mamá na hony rozcházely. Ale jestliže jsem se uzavírala do sebe, abych utajila pohanu, kterou jsem utrpěla, činila jsem tak jen proto, že jsem tě tolik ctila a že jsem si tolik přála, abys ty ctil mne!“

„Anny, srdce moje ryzí!“ pravil doktor. „Děvče moje drahé!“

„Ještě něco! Už jenom několik slov! Myslívala jsem si, kolik je těch, s kterými ses mohl oženit a které by nebyly na tvou hlavu uvalily takové břímě ani starosti a byly by z tvého domova vytvořily

domov důstojnější. Mívala jsem úzkostlivé pochybnosti, zda bych možná nebyla učinila lépe, kdybych byla raději zůstala tvou žákyň a skoro tvým dítětem. Mívala jsem strach, že se tolik nehodím k tvému vědění a moudrosti! A jestliže mě to všechno nutilo (jakože ano), abych se do sebe uzavřela a nevypověděla ti to, činila jsem tak i v tomto případě jen proto, že jsem tě tolik ctíla a doufala, že snad jednoho dne získám i úctu tvou.“

„Ten den vzešel už dávno a dávno – a září, co jsme spolu, Anny,“ pravil doktor, „a může skončit jen jedinou předlouhou nocí, má drahá.“

„Ještě slovo! Později jsem se rozhodla – pevně rozhodla a stroze si uložila – nést celou tíhu vědomí, jak nehodný je člověk, kterému jsi prokázal tolik dobrého. A teď poslední slovo, můj nejdražší a nejlepší příteli! Pravá příčina změny, kterou jsem na tobě poslední dobou pozorovala s takovou bolestí a lítostí a kterou jsem někdy přičítala svým starým obavám – a jindy zase nesmělým dohadům, pravdě bližším – se mi dnes večer vysvětlila; a čistou náhodou jsem dnes také poznala celou velikost tvé šlechetné víry ve mne i přes všechno mylné domnění, které jsi v té věci měl. Nemohu sice doufat, že mě kdy jakákoli míra lásky a oddanosti, jíž bych ti mohla splácet, učiní tvé převzácné důvěry víc hodnou, ale s vědomím všeho toho, co jsem dnes seznala, mohu pozdvihnout oči k tvé drahé tváři, kterou hluboce ctím jako tvář otcovu, kterou miluji jako tvář manželovu a která mi v dětství byla posvátná jako tvář přítele, a slavnostně prohlásit, že jsem se vůči tobě nikdy ani sebemenší myšlenkou neprohřešila a že jsem v lásce a věrnosti, kterou ti jsem povinována, nikdy nezakolísala!“

Ovinula paže kolem doktorovy šíje a doktor k ní sklonil hlavu, až mu šediny přepadly na její tmavohnědé kadeře.

„Ach, přiviň mě na srdce, můj manželi! Nikdy mě od sebe neodvrhuj! Nemysli na nerovnost mezi námi a ani o ní nemluv, protože kromě mých četných nedostatků mezi námi žádné není. S každým

dalším rokem jsem to poznávala lépe a lépe, stejně jako jsem si tě stále víc a víc vážila. Ach, přitiskni mě na srdce, můj manželi, protože moje láska kotví na skále a přetrvá věky!“

V tichu, které nyní zavládlo, vykročila teta vážně a bez nejmenšího spěchu k panu Dickovi, objala ho a vtiskla mu hlučný polibek. A se zřetelem na jeho dobrou pověst bylo vskutku velké štěstí, že tak učinila, protože bych na to vzal jed, že jsem ho v tom okamžiku přistihl, jak se právě chystá tancovat na jedné noze, aby nějakým vhodným způsobem vyjádřil svou radost.

„Jste velice pozoruhodný člověk, Dicku!“ řekla teta s výrazem bezvýhradné pochvaly. „A víckrát ať mi už nepředstíráte, že jste něco jiného, protože já vím své!“

S těmi slovy ho teta zatahala za rukáv, kývla na mne a všichni tři jsme se tiše vytratil z pokoje a opustili dům.

„Bud’ jak bud’, tohle našeho vojanského přítelíčka odrovnalo!“ řekla teta cestou domů. „I kdyby nebylo nic víc, proč mít radost, už jen pro tohle by se mi spalo líp!“

„Mám obavu, že ji to úplně žalem zmohlo,“ řekl pan Dick velmi soucitně.

„Cože! Viděl jste už někdy žalem zmoženého krokodýla?“ zeptala se teta.

„Myslím, že jsem krokodýla nikdy neviděl,“ odpověděl pan Dick mírně.

„Jaktěživo nemuselo k ničemu takovému dojít, nebýt té staré dračice,“ řekla teta se silným důrazem. „Bylo by nadmíru záhodno, aby některé matky nechávaly své dcery po svatbě na pokoji a nebyly mateřskou láskou tak posedlé. Myslí si, jak se zdá, že jejich jedinou odměnou za přivedení mladé nešťastnice na svět – Bůh mou duši chraň, jako kdyby o to prosila a stála nebo se sama na svět drala! – může být jen neomezené právo trápením ji ze světa zase vyhnat. Nač myslíš, Trote?“

Myslil jsem právě na všechno, co se mluvilo. Hlavou mi ještě znělo několik vět a úryvků, které jsem slyšel. „Nemůže být a není větší nerovnosti v manželství než rozdílnost povah a cílů“ – „první mylné hnutí neukázněného srdce“ – „moje láska kotví na skále“. Ale to už jsme byli doma; pod nohama nám leželo pošlapané listí a vzduchem se nesl podzimní vítr.

KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ ŠESTÁ

Novina

Mohu-li věřit své paměti, na data ne dost spolehlivé, musil jsem být ženatý už asi rok nebo tak nějak, když jsem se jednou večer vracel z osamělé procházky a v zamyšlení nad knihou, kterou jsem právě psal – neboť můj úspěch stoupal úměrně s mou vytrvalou pílí a já v té době pracoval na prvním románovém díle –, jsem šel kolem domu paní Steerforthové. Za dobu, po kterou jsem v té končině bydlil, jsem kolem něho přešel už častokrát, třebaže pouze tehdy, když jsem si nemohl vybrat cestu jinou. Leč občas se přihodilo, že jsem jinou cestu snadno volit nemohl, nechtěl-li jsem udělat velkou okliku, a proto jsem mimo něj celkem vzato procházel dost často.

Kdykoli jsem dům zrychleným krokem míjel, nikdy jsem mu nevěnoval víc než jen letmý pohled. Byl stále stejně ponurý a mrtvý. Žádný z parádních pokojů neměl okna do ulice a úzká starodávná okénka v tlustých rámech, tak jak tak nikdy veselá, nyní však neprodyšně uzavřená a s žaluziemi věčně staženými, vypadala věru neutěšeně. Přes dlážděný dvorek vedla krytá cesta ke vchodu, jehož se nikdy nepoužívalo, a jedno kulaté schodištní okno, podivně v nesouladu se všemi ostatními a jediné nezastřené okenicí, mělo týž nepoužívaný, pustý vzhled. Nepamatuji se, že bych kdy byl v celém domě spatřil světlo. Být náhodným chodcem, byl bych si pravděpodobně pomyslel, že v něm leží mrtvola nějakého bezdětného člověka. Kdybych byl měl to štěstí a nic o tom domě nevěděl a kdybych ho byl v té neměnné statickosti často vídal, byl bych myslím mnoha důmyslnými dohady jistě popustil uzdu své fantazii.

Takto jsem na něj však myslel co možná nejméně. Jenže má mysl nedovedla kolem něho přejít a zanechat ho za sebou tak lehce, jak to dokázalo mé tělo, a dům mi obyčejně vybavil v hlavě celý řetěz

úvah. Když se přede mnou vynořil toho večera, o němž mluvím, tu mě dům, opředený dětskými vzpomínkami i pozdějšími sny a preludy nedozrálých nadějí, rozervanými stíny nejasně viděných i chápaných zklamání a směsicí skutečnosti a obrazotvornosti příznačnou pro činnost, jíž se moje myšlenky právě horlivě zabývaly, upoutal podmanivěji než jindy. Jak jsem tak kráčel dál, upadl jsem do hlubokého přemítání, když vtom mě vylekal hlas vedle mne.

Ke všemu to byl hlas ženy. Netrvalo mi dlouho, než jsem v ní poznal mladou panskou paní Steerforthové, tu, která kdysi nosívala v čepečku modré stužky. Ty však od té doby vyvlekla – myslím patrně proto, aby se přizpůsobila změněnému rázu domu – a měla na sobě pouze dvě tři bezútesné mašličky střízlivě hnědé barvy.

„Dovolte, pane, nezašel byste laskavě dovnitř a nepromluvil si se slečnou Dartlovou?“

„Slečna Dartlová vás pro mne poslala?“ zeptal jsem se.

„Dnes zrovna ne, pane, ale to nevadí. Slečna Dartlová vás včera nebo předevírem viděla jít kolem a uložila mi, abych si sedla s prací na schody, a až vás uvidím jít zase kolem, abych vás požádala, jestli byste nezašel dovnitř a nepromluvil si s ní.“

Obrátil jsem se a cestou jsem se své průvodkyně zeptal, jak se daří paní Steerforthové. Řekla mi, že se její paní nevede zrovna valně a že většinu času tráví ve svém pokoji.

Když jsme došli k domu, ukázala mi do zahrady a nechala mě, abych se slečně Dartlové ohlásil sám. Slečna Dartlová seděla na lavičce na konci jakési terasy s vyhlídkou na velké město. Byl chmurný podvečer se sinavě osvětlenou oblohou, a když jsem v dálce spatřil mračný obzor, z něhož do ponurého jasu tu a tam vyčníval nějaký větší obrys, napadlo mě, že to není nevhodný protějšek paměti té vášnivé ženy.

Uviděla mě, jak k ní přicházím, a na okamžik vstala, aby mě přivítala. Tu chvíli mi připadala ještě bezbarvější a hubenější, než když jsem ji viděl minule, a její blýskavé oči se mi zdály ještě palčivější a její jizva ještě zřetelnější.

Naše setkání nevyznělo srdečně. Posledně jsme se rozešli ve hněvu a nyní z ní číselo jakési pohrdání, jež se nijak nepokoušela zastírat.

„Prý si se mnou přejete mluvit, slečno Dartlová,“ řekl jsem. Neuposlechl jsem jejího pokynu, jímž mě zvala, abych se posadil, a s rukou na opěradle lavičky jsem zůstal stát vedle ní.

„Budete-li tak laskav,“ řekla. „To děvče se už, prosím, našlo?“

„Ne.“

„Vždyť přece utekla!“

Zatím co se na mne dívala, viděl jsem, jak jí tenké rty jen jen hrají, jako by se nemohly dočkat, až budou moci dívku zasypat výčitkami.

„Utekla?“ opakoval jsem.

„Ano. Utekla mu,“ řekla se smíchem. „A jestli se nenašla, tak se možná už nenajde vůbec. Třeba je mrtvá!“

Zpupnou ukrutnost, s níž čelila mému pohledu, jsem dosud neviděl vyjádřenou v žádné jiné tváři, kterou jsem kdy v životě spatřil.

„Přát jí smrt,“ řekl jsem, „je možná nejlaskavější přání, jímž ji může některá jiná žena obmyslit. Jsem rád, že vás čas tolik obměkčil, slečno Dartlová.“

Neuznala za vhodné na to odpovědět, jenom se opět pohrdavě zasmála a vyhrkla na mne:

„Přátelé té výtečné a těžce ukřivděné mladé dámy jsou vašimi přáteli. Jste jejich zastáncem a hájíte jejich práva. Chcete vědět, co je o ní známo?“

„Ano,“ přisvědčil jsem.

S osklivým úsměvem vstala, popošla několik kroků k živému cesmínovému plotu, který nedaleko odděloval trávník od zeleninové zahrádky, a silnějším hlasem zavolala: „Pojďte sem!“ – jako by volala na nějaké nečisté zvíře.

„Tady u nás, pane Copperfelde, se ovšem zdržíte všech prudkých projevů obhajoby nebo mstivosti, že?“ řekla a podívala se na mne přes rameno s týmž výrazem jako předtím.

Přikývl jsem slabě, aniž jsem chápal, co má vlastně na mysli, a slečna Dartlová znovu zvolala: „Pojďte sem!“, zamířila zase zpátky a za ní se objevil úctyhodný pan Littimer, jenž se mi s nezmenšenou úctyhodností uklonil a zaujal místo za jejími zády. Výraz zla – vítězoslávy, která do sebe ku podivu měla přece jen cosi žensky svůdného –, s nímž se rozložila na lavičce mezi námi a zahleděla se na mne, byl výraz hodný ukrutné princezny z pohádky.

„Nuže,“ řekla pánovitě, aniž se na něho podívala, a přitiskla si prsty na starou jizvu, která se tepavě chvěla – tentokrát patrně spíš radostí než bolestí – „povězte panu Copperfieldovi, jak to bylo s tím útekem!“

„Pan James a já, madame...“

„Neoslovujte mne!“ přerušila ho a sraštila čelo.

„Mne, prosím, taky ne,“ řekl jsem.

Pan Littimer, kterého to vůbec nepřivedlo z rovnováhy, dal lehkou úklonou najevo, že všechno, co vyhovuje nejlépe nám, vyhovuje nejlépe i jemu, a začal znovu:

„Pan James a já jsme byli s tou mladou ženou za hranicemi celou dobu, co pod ochranou pana Jamese odešla z Yarmouthu. Sjezdili jsme mnoho měst a viděli jsme hodně cizích krajů. Byli jsme ve Francii, ve Švýcarech, v Itálii – zkrátka skoro všude.“

Díval se na opěradlo lavičky, jako by hovořil k němu, a jemně na ně potukával prsty, jako by na bezhlasém pianě vybrnkával akordy.

„Pan James k té mladé ženě vskutku neobyčejně lnul a delší čas byl usedlejší, než jsem ho kdy znal od té doby, co jsem vstoupil do jeho služeb. Ta mladá žena byla velice učenlivá, rychle si osvojila cizí jazyky a nikdo by nebyl řekl, že to je táž prostá venkovanka. Ať jsme přišli, kam chtěli, všude jsem pozoroval, že se těší značnému obdivu.“

Slečna Dartlová si přitiskla ruku pod srdce. Viděl jsem, jak se po ní Littimer kradmo podíval a sotva znatelně pousmál.

„Opravdu velmi značnému obdivu se ta mladá žena těšila. Jednak ty šaty a tolik vzduchu a slunce, jednak ty okolky, co se s ní dělaly, a jedno k druhému to a ono – její půvaby vskutku poutaly všeobecnou pozornost.“

Nakrátko se odmlčel. Slečna Dartlová těkala neklidně očima po vzdáleném obzoru a kousala se do spodního rtu, aby zarazila nepokojné chvění úst.

Littimer sundal ruce z opěradla, složil je do sebe, přenesl váhu těla na jednu nohu a s očima sklopenýma a s úctyhodnou hlavou nachýlenou trochu ke straně pokračoval:

„Nějakou dobu ta mladá žena takhle žila, ale tu a tam mívala skleslou náladu, až myslím začala pana Jamese nudit, jak se své skleslosti a vrtošivosti pořád oddávala, a pak to už mezi nimi tak nehrálo. Pan James začal znovu propadat bývalému neklidu. Čím byl neklidnější, tím hůř bylo s ní; a co se týče mne, tu musím přiznat, že jsem mezi těmi dvěma zažil věru velmi svízelné chvíle. Ale jednou se věci urovnaly tak, po druhé se spravily onak a to se opakovalo pořád a pořád; jsem si jist, že jejich shoda přetrvala celkem vzato delší čas, než by kdo byl čekal.“

Tu slečna Dartlová odtrhla zrak od dálky a podívala se na mne znovu s tímž výrazem jako předtím. Pan Littimer si zastřel rukou ústa, krátce a úctyhodně si odkašlal, přešlápl na druhou nohu a pokračoval:

„Když už dohromady padla hezká řádka slov a výčitek, pan James se jednou ráno v okolí Neapole, kde jsme měli vilu (ta mladá žena měla totiž náramně ráda moře), konečně sebral a pod záminkou, že se za nějaký den vrátí, mi dal na starost, abych jí šetrně pověděl, že pro celkové blaho všech, kterých se to týká,“ – tu Littimer přerušil řeč odkašláním –, „nadobro odchází. Musím ale přiznat, že se pan James zachoval věru neobyčejně čestně, protože navrhoval, aby se ta mladá žena provdala za velice ctihodného člověka, který se vůbec nerozpokoval zamhouřit nad její minulostí oči a byl přinejmenším

stejně dobrý jako každý jiný muž, na jakého si mohla ta mladá žena za normálních poměrů myslet, protože pocházela z velmi nízké rodiny.“

Znovu přešlápl z nohy na nohu a olízl si rty. Byl jsem přesvědčen, že ten ničema mluví o sobě, a odraz téhož přesvědčení jsem viděl i ve tváři slečny Dartlové.

„Měl jsem na starosti sdělit jí i tohle. Byl jsem hotov udělat cokoli, abych pana Jamese vysvobodil z nesnází a pomohl obnovit shodu mezi ním a jeho milující matkou, která pro něho tolik vytrpěla. Proto jsem se taky toho úkolu podjal. Když jsem té mladé ženě oznámil, že pan James nadobro odešel, a ona se z toho vzpamatovala, rozzuřila se nad všechno očekávání. Přímo šlela a nemohlo ji udržet nic než násilí, protože když se už nemohla dostat k noži nebo skočit do moře, byla by si roztloukla hlavu o mramorovou podlahu.“

Slečna Dartlová, opřená na lavičce nazad a s tváří zjasněnou nadšeným zápallem, vypadala, jako by se slovy, jež ten člověk pronesl, málem kochala.

„Ale když jsem dospěl k druhému vzkazu, jímž mě pan James pověřil,“ řekl pan Littimer a zamnul si rozpačité ruce, „ke vzkazu, o němž jistě každý mohl předpokládat, že ho ta mladá žena přinejmenším ocení jako šlechetný úmysl, tu se ukázala v pravém světle. Ostudnější osobu jsem v životě ještě neviděl. Chovala se tak hanebně, že to až překvapovalo. Neprojevila o nic víc vděčnosti ani citu, o nic víc trpělivosti ani rozumu než pařez nebo kámen. Kdybych si nebyl dal pozor, jsem si jist, že by byla prolila mou krev.“

„Tím u mne jenom stoupá v ceně,“ řekl jsem rozhořčeně.

Pan Littimer nachýlil maličko hlavu, jako by chtěl říci: „Opravdu pane? Jste vy ještě mládě!“, a pokračoval ve vyprávění:

„Zkrátka nezbývalo než na nějaký čas odstranit z její blízkosti všechno, čím by mohla sobě nebo někomu jinému ublížit, a zavřít ji na zámek. Přes to všechno se jednou v noci dostala ven. Vylámala z okna mříž, kterou jsem vlastnoručně přitloukl hřebíky, sešplhla

po révě, která se pod ním pjala, a od té doby, pokud vím, ji už nikdo neviděl ani o ní neslyšel.“

„Je možná mrtvá,“ řekla slečna Dartlová s úsměvem, asi jako by jí byla mrtvolu zničeného děvčete odkopla.

„Třeba se utopila, slečno,“ odpověděl pan Littimer a využil tak příležitosti, aby mohl někoho přímo oslovit. „To je docela možné. Nebo jí třeba pomohli rybáři nebo rybářky a jejich děti. Protože jí hověla sprostá společnost, velice často se s nimi na břehu bavila a vysedávala u jejich lodí, slečno Dartlová. Sám jsem ji viděl trávit tak celé dny, když pan James byl někdy pryč. Pana Jamese ani dost málo nepotěšilo, když se jednou dověděl, jak dětem vyprávěla, že sama je rybářská dcerka a že kdysi dávno doma pobíhala po břehu stejně jako ony.“

Ach, Emilko! Ty nešťastná krasavice! Ach, ten obrázek, který mi vytanul před očima! – jak sedí na dalekém břehu uprostřed dětí podobných jí, dokud byla stejně nevinná, a jak poslouchá dětské hlásky, jež jí mohly říkat „maminko“, kdyby se byla provdala za chudého muže, i mocný hlas moře s jeho věčným: „Nikdy víc!“

„Když bylo jasné, že se nedá nic dělat, slečno Dartlová...“

„Neřekla jsem vám, abyste mě neoslovoval?“ ohradila se slečna Dartlová stroze a s pohrdáním.

„Sama jste mě oslovila, slečno,“ odpověděl Littimer. „Prosím za prominutí. Ale mou povinností je poslouchat.“

„Konejte tedy svou povinnost,“ opáčila. „Dopovězte to a jděte!“

„Když bylo jasné,“ řekl Littimer nesmírně úctyhodně a poslušně se uklonil, „že ji nenajdeme, odjel jsem za panem Jamesem na místo, kam jsem mu měl podle úmluvy psát, a oznámil jsem mu, co se stalo. Došlo proto mezi námi k jisté výměně názorů a já cítil, že moje čest vyžaduje, abych od něho odešel. Hodně jsem dovedl od pana Jamese snést, a taky snášel, ale tentokrát mě urazil příliš těžce. Zranil mě. Protože jsem věděl o neblahé roztržce mezi ním a jeho matkou a domyslí si, jak úzkostlivě se o něho asi strachuje, dovolil jsem si vrátit se do Anglie a vypovědět jí...“

„Za peníze, které jsem mu dala,“ poznamenala slečna Dartlová ke mně.

„Zcela správně, madame – a vypověděl jí, co mi je o věci známo. Pokud vím,“ řekl pan Littimer po krátkém rozmýšlení, „nic jsem nevynechal. Pro přítomnou dobu jsem bez zaměstnání a uvítal bych, kdyby se mi naskytlo nějaké slušnější místo.“

Slečna Dartlová se po mně podívala, jako by se ptala, nemám-li snad něco, nač bych se rád zeptal. A protože mě vskutku něco napadlo, řekl jsem v odpověď:

„Rád bych od toho – individua tady,“ – nedokázal jsem se přinutit, abych použil nějakého mírnějšího výrazu –, „věděl, jestli ti dva zadrželi dopis, který jí z domova poslala rodina, nebo jestli myslí, že ho Emilka dostala.“

Littimera to nevyrušilo z klidu a s očima upřenýma do země a se špičkami všech prstů pravé ruky lehce opřenými o špičky všech prstů levé ruky mlčel.

Slečna Dartlová se po něm pohrdavě ohlédla.

„Prosím o prominutí, slečno,“ řekl, když se probral ze zamyšlení, „ale jakkoli se podřizuji vám, mám určité společenské postavení, ačkoliv jsem sluha. Pan Copperfield a vy, slečno, jste dva různí lidé. Jestliže si ode mne pan Copperfield přeje něco vědět, dovoluji si panu Copperfieldovi připomenout, že se mě může zeptat přímo. Musím dbát své cti.“

Po kratičkém vnitřním boji jsem se na něho podíval a řekl jsem: „Slyšel jste mou otázku. Chcete-li, považujte ji za položenou přímo vám. Jakou odpověď mi dáte?“

„Moje odpověď, pane,“ odvětil a střídavě ty jemné prstíčky od sebe odlepoval a zase je k sobě tiskl, „musí být do jisté míry omezená, protože zradit důvěru pana Jamese vůči jeho matce a zradit ji vůči vám jsou dvě věci docela odlišné. Podle mého názoru není pravděpodobné, že by pan James napomáhal doručování dopisů, které by tu skleslost a nepříjemnou náladu patrně ještě zhoršily; ale dál než sem, pane, bych ve své odpovědi nerad zacházel.“

„To je všechno?“ zeptala se mě slečna Dartlová.

Naznačil jsem, že už nemám, co bych řekl. „Leda snad,“ dodal jsem, když jsem ho viděl odcházet, „že rozumím, jakou úlohu v té ničemné hře tenhle člověk sehrál, a že bych mu doporučoval, aby se na veřejnosti tuze neukazoval, protože tomu počestnému muži, který jí byl od malička otcem, všechno vypovím.“

Jakmile jsem začal mluvit, Littimer se zastavil a s obvyklým klidným chováním mou řeč vyslechl.

„Děkuji vám, pane. Ale jistě mě omluvíte, pane, jestliže vám řeknu, že v naší zemi neexistují ani otroci, ani otrokáři, a že se občanům nedovoluje brát zákon do vlastních rukou. Pakliže to už někdo udělá, mívá z toho myslím škodu spíš sám než ostatní lidé. Musím proto prohlásit, že nemám nejmenší strach chodit, kam a kudy se mi zlíbí, pane!“

S těmi slovy se zdvořile uklonil a s další úklonou slečně Dartlové zmizel v oblouku v cesmínové stěně, jímž předtím přišel. Slečna Dartlová a já jsme se na chvíličku mlčky na sebe dívali, ona s postojem a chováním přesně stejným jako ve chvíli, kdy toho člověka volala.

„Kromě toho ještě říká,“ pravila a spodní ret se jí zvolna ohrnul, „že se jeho pán, jak slyšel povídat, plaví podle španělských břehů, a až je obepluje, že se vydá na další plavbu a bude svým mořeplaveckým choutkám hovět, dokud ho neznudí. Ale to vás vůbec nezajímá. Mezi oběma těmi pyšnými tvory, matkou a synem, zeje hlubší propast než kdy předtím a na její překlenutí je pramalá naděje, protože v nitru jsou jeden jako druhý a čas jejich umíněnost a pánovitost jen utvrzuje. Ani tohle vás nezajímá, ale je to úvod k tomu, co vám chci říci. Ta dáblice, z které děláte anděla, totiž ta sprostá holka, kterou vytáhl z pobřežního bahna,“ – tu na mne pronikavě upřela své černé oči a hněvivě vztyčila ukazovák –, „je možná na živu – věřím totiž, že leckterá chamrad' má tuhý život. Pakliže na živu je, jistě si budete přát, aby se ta převzácná perla

našla a aby o ni bylo postaráno. My si to přejeme rovněž – aby se nemohlo v žádném případě stát, že by jí znovu padl do drápů. Po té stránce máme jeden zájem společný, a proto také jsem já, která bych jí udělala všechno nejhorší, co jen je taková sprostá bídnic s to pocítit, pro vás poslala, abyste si vypočlechl, co jste právě slyšel.“

Ze změny výrazu v její tváři jsem vytušil, že za mými zády někdo přichází. Byla to paní Steerforthová; podala mi ruku chladněji než za starých dob a s bývalou majestátností v chování ještě vystupňovanou, ale jak jsem přesto vycítil – a to s dojetím – zároveň s nevyhladitelnou vzpomínkou na to, že jsem kdysi jejího syna zbožňoval. Změnila se velmi nápadně. Ztepilou postavu nenesla už ani zdaleka tak zpříma, v hezké tváři měla hluboké vrásky a vlasy jí zatím skoro úplně zbělely. Ale když se posadila na lavičku, byla to ještě stále krásná paní; a jak dobře jsem znal ty jasné oči s povzneseným pohledem, které mi ve škole bývaly světlem i ve snu!

„Pověděla jsi panu Copperfieldovi všechno, Roso?“

„Ano.“

„A slyšel Littimera na vlastní uši?“

„Ano. Řekla jsem mu, proč si to přeješ.“

„To jsi hodná. – S vaším bývalým přítelem, pane,“ pravila paní Steerforthová ke mně, „jsem vyměnila několik dopisů, ale smysl pro povinnost a závazky vůči rodině se mi u něho vzkřísit nepodařilo. Nejde mi proto v té věci o nic jiného, než o čem se vám zmínila Rosa. Může-li opatření, jež třebas uleví srdci onoho slušného muže, kterého jste mi sem přivedl (a kterého mi je líto – více říci nemohu), mého syna uchránit, aby znovu neupadl do osidel lstivého nepřítele, bude dobře!“

„Chápu, madame,“ řekl jsem uctivě. „Není nebezpečí, ujišťuji vás, že bych vašim pohnutkám přikládal nějaký překroucený smysl. Protože však tu hluboce postiženou rodinu znám už od dětství, musím říci, a to i vám, že se utápíte v strašlivém omylu, jestliže se domníváte, že dívka, která utrpěla tak kruté příkoří, nebyla hanebně

svedena a že by nezemřela sterou smrtí raději, než aby dnes z rukou vašeho syna přijala třeba jen sklenici vody!“

„Nu, Roso, nu,“ řekla paní Steerforthová, když se slečna Dartlová chystala vmísit do řeči, „na tom nesejde. Nech toho být. Slyšela jsem, pane, že jste se oženil, ano?“

Odpověděl jsem, že jsem již jistou dobu ženatý.

„A daří se vám dobře? Vedu tichý život a dovídám se jen málo, ale jak jsem slyšela, začínáte být slavný.“

„Až doposud jsem měl velké štěstí,“ řekl jsem, „a jistá chvála se k mému jménu pojí.“

„Vy nemáte matku?“ zeptala se méně chladným hlasem.

„Ne.“

„To je škoda,“ odpověděla. „Byla by na vás hrdá. Dobrou noc!“

Přijal jsem ruku, kterou mi s důstojným a nepřístupným výrazem podala, a ta spočinula v mé dlani tak klidně, jako by v srdci paní Steerforthové vládl mír. Zdálo se, že její pýcha dovede utlumit i jeho tep a zastrýt její tvář poklidným závojem, skrze nějž hleděla přímo před sebe do dálky.

Když jsem po terase od nich odcházel, nemohl jsem nezpazovat, jak upřeně obě zírají na dálný výhled a jak se obzor kalí a kolem nich svírá. Tu a tam bylo ve vzdáleném městě vidět zákmit ojedinělé časné lucerny a na východní straně oblohy dosud otálelo sinavé světlo. Ale z větší části mezilehlé široké doliny stoupala mlha jako moře, mísila se s šerem a dělala dojem, jako by se vzdouvající vody chystaly obě ženy pohltit. Mám důvod si to pamatovat a s hrůzou na to vzpomínat, neboť než jsem obě ty ženy spatřil znovu, bouřlivé moře se jim vskutku vzdulo až k nohám.

Když jsem uvažoval o tom, co jsem se takto dověděl, uznal jsem, že je správné, aby se o tom dověděl pan Peggotty. Druhý den večer jsem ho tedy šel do Londýna vyhledat. Bloudil dosud ustavičně z místa na místo s jediným cílem na očích: najít svou neteř. Ale zdržoval se víc v Londýně než kde jinde a často a často jsem ho nyní

zahlédl putovat v hloubi noci po ulicích a pátrat mezi hrstkou těch, kdo se v takových nevhodných hodinách potloukají venku, po tom, co se hrozil objevit.

Nad malým hokynářstvím na Hungerford Marketu si držel byt, o němž jsem měl příležitost se zmínit už víc než jednou a z něhož se kdysi vydal na svou milosrdnou pouť po prvé. Tam jsem také zaměřil kroky. Když jsem se po něm ptal, dověděl jsem se od lidí v domě, že dosud neodešel a že ho zastihnu nahoře v jeho pokoji.

Seděl u okna, v němž si pěstoval nějaké květiny, a četl. Pokoj byl velmi spořádaný a úpravný. Na první pohled jsem poznal, že ho udržuje stále připravený k jejímu pobytu a že nikdy neodchází bez pomyšlení na možnost, že si ji třeba přivede domů. Moje zaklepání na dveře neslyšel a pozdvihl zrak, teprve když jsem mu položil ruku na rameno.

„Mladý pan Davy! Děkuju vám, pane! Upřímně vám za tuhle návštěvu děkuju! Posad'te se! Pěkně vás vítám, pane!“

„Nečekejte mnoho, pane Peggotty!“ řekl jsem a posadil jsem se na židli, kterou mi přistrčil. „Ale nějakou zprávu mám.“

„O Emilce!“

Zneklidněným pohybem si zakryl rukou ústa a zbledl, když se mi zahleděl upřeně do očí.

„Stopu, kde je, nám to sice nedá, ale s ním už není.“

Zůstal sedět, pozorně se na mne díval a bez jediného hlesu vypočetl všechno, co jsem mu mohl povědět. Dodnes si dobře pamatuji, jakým dojmem důstojnosti, ba krásy na mne zapůsobila trpělivá vážnost jeho tváře, když volným pohybem odvrátil pohled ode mne a s čelem opřeným o ruku se díval do země. Ničím mě nepřerušil a po celou dobu zachoval naprostý klid. Zdálo se, že přes celé vyprávění sleduje pouze její postavu a všechny ostatní osoby nechává míjet, jako by byly vzduch.

Když jsem domluvil, zakryl si obličej a mlčel dál. Díval jsem se chvíli z okna a prohlížel jsem si květiny v něm.

„Co o tom všem jako soudíte, mladý pane Davy?“ zeptal se konečně.

„Myslím, že je na živu,“ odpověděl jsem.

„Nevím, nevím. Co jestli byl ten první otřes moc silný a ona v té rozervanosti srdce –! To modré moře, o kterém mluvívala! Co jestli ho měla tolik let plnou hlavu proto, že v něm měla jednu najít hrob!“

To řekl přemítavě, tichým a úzkostlivým hlasem, a přešel přes pokojík.

„A přesto, mladý pane Davy,“ dodal, „jsem cítil takovou jistotu, že je na živu – v bdění i ve spánku jsem tak určitě věděl, že ji svatosvatě najdu – tak mě ta víra poháněla a posilovala –, že nevěřím, že bych se byl mýlil. Ne! Emilka žije!“

Opřel se rukou pevně o stůl a stáhl svou sluncem osmahlou tvář do rozhodného výrazu.

„Moje neteř, pane, žije!“ řekl pevně. „Nevím, odkud se ten hlas bere nebo jak to přijde, ale *něco mi říká*, že Emilka žije!“

Při těch slovech vypadal skoro jako člověk navštívený zjevením shůry. Vyčkal jsem chvíličku, až bude s to věnovat mi rozptýlenou pozornost, a pak jsem mu nadhodil několik opatření, jež by bylo moudré učinit, jak mě večer předtím napadlo.

„Nuže, příteli drahý...,“ začal jsem.

„Děkuju vám, děkuju vám, laskavý pane,“ řekl a sevřel mi ruku do obou dlaní.

„Jestli se vydá do Londýna, a to je pravděpodobné – protože kde jinde by se mohla lépe ztratit než v tomhle obrovském městě a co jiného by si přála než se vrátit a schovat, když nejde domů –?“

„A ta domů nepůjde,“ přerušil mě a zavrtěl truchlivě hlavou. „Kdyby byla odešla o své vůli, možná že by domů šla; ale takhle, pane, ne!“

„A jestli sem přijde,“ pokračoval jsem, „pak tady je myslím jedna osoba, která by ji mohla vypátrat spíš než kdo jiný ve světě.“

Pamatujete se – vyslechněte má slova s klidnou rozvahou – myslete na svůj velký cíl! –, pamatujete se na Martu?“

„Od nás z Yarmouthu?“

Jinou odpověď než výraz jeho tváře jsem nepotřeboval.

„Víte, že je v Londýně?“

„Zahlédl jsem ji kolikrát na ulici,“ odpověděl a otrásl se.

„Nevíte ale,“ řekl jsem, „že jí Emilka s Hamovým přispěním šlechtně pomohla dlouho předtím, než sama utekla z domova. Nevíte ani to, že když jsme se my dva jednou večer potkali a v tom lokále tam, na druhé straně ulice, spolu hovořili, že nás Marta u dveří poslouchala.“

„Mladý pane Davy!“ odpověděl s úžasem. „Ten večer, co tak hustě sněžilo?“

„Ten večer. Od té doby jsem ji neviděl. Když jsem se s vámi rozloučil, vrátil jsem se, abych si s ní promluvil, ale byla už pryč. Nechtěl jsem s vámi o ní tenkrát mluvit a ani teď se o ní nezmiňuji rád, ale právě ona je ta osoba, o které mluvím a s kterou bychom si myslím měli pohovořit. Rozumíte mi?“

„Až moc dobře, pane,“ odpověděl. Ztišili jsme hlas skoro až do šepotu a pokračovali jsme tím tónem v hovoru dál.

„Říkáte, že jste ji viděl. Myslíte, že byste ji našel? Já sám bych mohl jenom doufat, že se s ní srazím čirou náhodou.“

„Myslím, mladý pane Davy, že vím, kde ji hledat.“

„Je tma. Když už jsme spolu, co kdybychom si vyšli ven a zkusili ji najít hned dnes?“

Projevil souhlas a začal se chystat na cestu se mnou. Viděl jsem, aniž jsem se prozradil, že jeho počínání pozoruji, jak pečlivě uklízí pokojík, nachystává svíčku a potřeby k zapálení a urovnává postel i jak nakonec ze zásuvky vytáhl jedny z jejích šatů (pamatuji se, že jsem je na ní viděl), pěkně složené spolu s nějakými jinými kusy oděvu, a jak je i s kloboukem připravil na židli. Neřekl o těch šatech ani slova a já rovněž ne. Není pochyby, že tam na ni tak čekaly už mnohý a mnohý večer.

„Bývaly časy, mladý pane Davy,“ pravil, když jsme scházeli ze schodů, „kdy jsem to děvče, tuhleto Martu, považoval skoro za bláto pod Emilčinýma nohama. Bůh mi odpusť, níčko smýšlím jinak!“

Po cestě – dílem proto, abych ho zaměstnal hovorem, a dílem z opravdového zájmu – jsem se ho zeptal na Hama. Odpověděl mi skoro týmiž slovy jako minule, že Ham je pořád stejný a „tráví život, jako by mu na něm níčko vůbec nezáleželo, ale ani slůvkem si nepostěžuje a kdekdo ho má rád“.

Zeptal jsem se ho, jakého je podle jeho názoru Ham smýšlení, pokud se týče příčiny jejich neštěstí, a domnívá-li se snad, že nebezpečného? Co na příklad myslí, že by Ham udělal, kdyby se někdy se Steerforthem náhodou setkal?

„Ani nevím, pane,“ odpověděl. „Přemýšlel jsem o tom už, ale dělej co dělej, ne a ne to vymutýrovat.“

Připomněl jsem mu to ráno po Emilčině útěku, kdy jsme se všichni tři procházeli po břehu. „Pamatujete se,“ řekl jsem, „jak se tak nějak rozdivočele díval do dálky na moře a mluvil o ‚konci toho všeho‘?“

„Jápak by ne!“ odpověděl.

„Co tím podle vašeho myslel?“

„Mladý pane Davy,“ řekl na to, „tuhle otázku jsem si položil snad už tisíckrát, ale odpověď jsem ještě nenašel. A jedno je divné – že i když je takový vlídný, asi bych nebyl ve své kůži, kdybych mu to měl zkusit připomenout. V životě mi neřekl slovo, aby nebylo patřičně uctivé, jak se sluší, a nevypadá to, že by níčko začal mluvit jinak; ale jeho mysl dávno není stojatá mělčina, kde mu ty myšlenky leží. Je to hloubka, pane, a já do ní nevidím.“

„Máte pravdu,“ řekl jsem, „a to mi leckdy dělalo starosti.“

„Ba, mně taky, mladý pane Davy,“ odpověděl mi. „Ba větší než ta jeho krkolomná odvaha, to mi věřte, i když to obojí patří k tomu, jak se změnil. Nevím, jestli by vůbec kdy dovedl na někoho vztáhnout ruku, ale doufám, že se ty dva podaří udržet od sebe.“

Prošli jsme branou Temple Bar do vnitřního města. Nemluvili jsme už, a jak šel vedle mne a opět se cele věnoval jedinému cíli svého oddaného života, kráčel v onom mlčelivém soustředění všech smyslů, jež by z něho bylo učinilo osamělou postavu i uprostřed davu. Došli jsme už skoro k Blackfriarskému mostu, když pootočil hlavu a ukázal na osamělou ženskou postavu, která pospíchala po protější straně ulice. Ihned jsem poznal, že to je osoba, kterou hledáme.

Přešli jsme na druhou stranu a už jsme ji doháněli, když tu mě napadlo, že by možná projevila soucitnější ženský zájem o pohřešovanou dívku, kdybychom si s ní promluvili na místě klidnějším, od ruchu chodců odlehlém, a někde, kde bychom nebyli tolik na očích. Proto jsem svému společníkovi navrhl, abychom ji ještě neoslovovali, ale šli za ní; při té radě jsem se řídil i neurčitým přáním vědět, kam dívka jde.

Poněvadž s tím pan Peggotty souhlasil, šli jsme zpovzdáli za ní; neztráceli jsme ji z očí, ale dávali jsme si záležet, abychom se jí tuze nepřiblížili, protože se často ohlížela. Jednou se zastavila, aby si poslechla muzikanty, a tu jsme se zastavili také.

Ušla už hezký kus cesty. A stále jsme šli za ní. Z toho, jak sledovala jistý směr, bylo zřejmé, že jde za nějakým určitým cílem; tato záměrnost, jakož i to, že se držela živých ulic, a myslím i zvláštní kouzlo takového kradmého a tajemného stopování kohokoliv vůbec mě přiměly, abych při původním úmyslu setrval. Konečně zabočila do tiché tmavé uličky, v níž po hluku a po chodcích nebylo památky, a já řekl: „Teď ji můžeme oslovit.“ Přidali jsme do kroku a pustili se za ní.

KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ SEDMÁ

Marta

To jsme byli už ve Westminsteru. Obrátili jsme se, abychom ji sledovali, když jsme ji spatřili přicházet proti nám, a Westminsterské opatství bylo místo, kde vyšla ze světel a hluku hlavních ulic. Když se pak vymanila ze dvou proudů chodců, jež mířily jeden k mostu a druhý od něho, kráčela tak rychle, že jsme se při náskoku, který před námi beztak měla, už když odbočila, octli v úzké pobřežní uličce u Millbanku, než jsme ji dohonili. V tu chvíli přešla na druhou stranu, jako by chtěla uniknout krokům, které zaslechla tak blízko za sebou, a bez jediného ohlédnutí pokračovala v cestě ještě rychleji.

Záblesk řeky v tmavé bráně, do níž bylo na noc zataženo několik povozů, jako by mi zarazil kroky. Beze slova jsem dotykem ruky upozornil svého druha a oba jsme zanechali úmyslu přejít přes ulici za ní a sledovali ji dál po naší straně, kde jsme se co možná tiše snažili jít ve stínu domů, ale v největší blízkosti za ní.

Tehdy na konci té nízko položené uličky stála – a v době, kdy toto píši, dosud stojí – malá polorozpadlá dřevěná stavba, pravděpodobně vysloužilá přívoznická bouda. Stojí přesně na místě, kde ulička končí a odkud pak už vede jen cesta mezi řadou domů a řekou. Jakmile došla dívka až sem a spatřila vodu, zarazila se, jako by byla dospěla k cíli, ale vzápětí zamířila volným krokem po samém krajičku řeky a hleděla upřeně do vody.

Celou cestu městem jsem se domníval, že jde do nějakého domu, ba jaksi nejasně jsem doufal, není-li snad ten dům v nějaké spojitosti se ztraceným děvčetem. Ale jediný šerý záblesk řeky, který jsem zahlédl v bráně, mi vnukl tušení, že dívčina cesta dál nevede.

Byla to tehdy končina neutěšená, tak tísnivá, smutná a v noci osamělá, jako snad žádné jiné místo v Londýně. Na zádumčivé,

pusté cestě u velké holé věznice nebylo ani přístaviště, ani domy. Líná strouha ukládala své bahno pod věžeňskou zdí. Celá bažinatá půda kolem se ježila trsy hrubých travin a bujného plevelu. Na jedné straně se rozpadávaly mršiny domů, neblaze započatých a nikdy nedostavěných. Na druhé straně tarasily volnou zem rezavé zrudly železných parních kotlů, kol, klikových hřídelů, rour, topenišť, kolesových lopatek, kotev, potápěcích zvonů, křídel větrných mlýnů a nevím jakých prapodivných věcí, které tam nahromadil nějaký spekulant; válely se v prachu a špíně, a jak se za deštivého počasí vlastní vahou zaryly do hlíny, vypadaly, jako by se v ní marně snažily schovat. Dunění rozličných továren na poříčí a zář jejich pecí s večerem zmohutněly a rušily všechno kromě hustý a neúnavný dým, který se valil z jejich komínů. Mezi starými dřevěnými pilotami, na nichž ulpíval hnusný sliz jako zelené vlasy a na nichž se nad čarou vysokého přílivu třepotaly cáry loňských vyhlášek, které nabízely odměnu za zjištění totožnosti utopenců, se klikatily kluzké výmoly a pěšiny a vedly bahnem a marastem k čáře odlivu. Vyprávělo se, že právě někde v těch místech je jedna z jam, vykopaných za velkého londýnského moru k pohřbívání mrtvých, a zdálo se, jako by svým otravným vlivem opravdu celé okolí zamořovala. Ostatně ta končina vypadala, jako by ji až do toho příšerného stavu byly časem rozežraly splašky, přeteklé ze strouhy.

Dívka, kterou jsme sledovali, sestoupila až na samý okraj vody, a jako by sama patřila k odpadkům, jež řeka vyvrhla a ponechala hnilobě a rozpadu, sirá a mlčelivá stála uprostřed této noční scény a dívala se do vody.

V bahně na břehu vězelo několik vytažených člunů a lodic a ty nám umožnily, abychom se k ní nepozorovaně přiblížili až na vzdálenost několika málo kroků. Potom jsem dal panu Peggottymu znamení, aby zůstal, kde je, a vystoupil jsem z jejich stínu, abych Martu oslovil. Neblížil jsem se k její osamělé postavě bez rozechvění, neboť tento ponurý cíl jejích rozhodných kroků i to, jak tam stála,

propastným stínem železného mostu skoro pohlcená, a hleděla na tetelivý odraz světél v mocném proudu, ve mně budilo hrůzu.

Myslím, že hovořila sama k sobě. Pamatuji se, že ačkoliv hleděla upřeně do vody, zamotávala si ruce do šátku, který se jí svezl z ramenou, a to pohyby těkavými a zmatenými podobnými spíš počínání osoby náměsíčné než v bdělém stavu. Víím, a nikdy na to nezapomenu, že v jejím rozčileném chování bylo něco, co mě ujistilo o jednom jediném: že nepopadnu-li ji pevně za ruku, pohltní ji před mýma očima hloubka.

V témž okamžiku jsem řekl: „Marto!“

Zděšeně vykřikla a začala se se mnou rvát s takovou silou, že pochybuji, zda bych ji byl zmohl sám. Ale chopila se jí ruka silnější než moje, a když dívka zdvihla poděšené oči a spatřila, čím ruka to je, učinila už jen jediný pokus se vymanit a zhroutila se na zem mezi nás. Odnegli jsme ji od vody na místo, kde bylo několik suchých kamenů, a zatím co plakala a sténala, položili jsme ji na ně. Po chvíli se mezi kameny posadila a oběma rukama si sevřela nešťastnou hlavu.

„Ach, ta řeka!“ volala vášnivě. „Ach, ta řeka!“

„Ale, ale!“ řekl jsem. „Uklidněte se!“

Opakovala však táž slova dál a vykřikovala: „Ach, ta řeka!“ ustavičně znovu a znovu.

„Vím, že je jako já!“ zvolala. „Vím, že k ní patřím. Vím, že je pravou společnicí takových, jako jsem já! Plyne sem z venkova, kde kdysi byla bez poskvrny – a plouží se tesknými ulicemi pošpiněná a zbídačená – a odplývá, jako můj život, k ohromnému, věčně neklidnému moři – a já cítím, že musím jít s ní!“

V životě jsem ještě nepoznal, co je zoufalství, až ze zvuku těchto slov.

„Nemohu se od ní odtrhnout. Nemohu na ni zapomenout. Pronásleduje mě ve dne v noci. To je to jediné na celém světě, k čemu se hodím nebo co se hodí ke mně. Ach, ta strašlivá řeka!“

Hlavou mi bleskla myšlenka, že bych z obličeje svého druha, jak na ni nyní mlčky a bez hnutí hleděl, mohl vyčíst celou historii jeho neteře, i kdybych z ní pranic neznal.

Na žádném obraze ani ve skutečnosti jsem dosud neviděl směs hrůzy a soucitu tak výmluvně vyjádřenou. Třásl se, jako by se měl co chvíli zhroutit, a jeho ruka – za kterou jsem ho vzal, protože mě jeho vzezření poplašilo – byla mrtvolně studená.

„Přišlo na ni blouznění,“ pošeptal jsem mu. „Za chvíličku bude mluvit jinak.“

Nevím, co by mi byl odpověděl. Pohnul trochu ústy a zřejmě si myslil, že něco řekl, ale zatím na ni pouze napřaženou rukou ukázal.

Vtom ji přepadl nový záchvat pláče a tu si opět skryla obličej mezi kamení a choulila se před námi, zhroucený obraz ponížení a zkázy. Protože jsem věděl, že bychom hovorem s ní sotva něco dokázali, dokud se z toho stavu neprobere, odvážil jsem se pana Peggottyho zadržet, když se ji chystal pozdvihnout, a mlčky jsme nad ní stáli a čekali, až se trochu uklidní.

„Marto,“ řekl jsem potom, když jsem se k ní sklonil, a pomohl jsem jí vstát – zřejmě chtěla vstát, jako by hodlala odejít, ale byla tuze slabá, a opřela se proto o člun –, „víte, kdo to je, kdo je tady se mnou?“

„Ano,“ odpověděla mdle.

„Víte, že jsme vás dnes večer velký kus cesty sledovali?“

Zavrtěla hlavou. Nedívala se ani na něho, ani na mne, ale stála zkroušeně před námi, v jedné ruce držela, zřejmě jako by si to ani neuvědomovala, klobouk a šátek a druhou, zaťatou v pěst, si tiskla k čelu.

„Jste už dost uklidněná,“ řekl jsem, „abyste mohla mluvit o věci, která vás tolik zajímala – kéž vám to Bůh nikdy nezapomene – tu noc, co tolik sněžilo?“

Znovu se rozvzlykala a mumlala přitom jakási přerývaná slova díků za to, že jsem ji tehdy neodehnal ode dveří.

„Na svou obhajobu nechci pronést ani slovo,“ řekla po nějaké chvíli. „Jsem špatná, jsem ztracená. Nemám už ani jiskřičku naděje. Ale jestli ke mně necítíte tuze velkou hořkost, pane, abyste to udělal, povězte mu,“ a ucouvla od pana Peggottyho, „že jsem jeho neštěstí nezavinila.“

„To vám také nikdo nepřipisoval,“ odpověděl jsem se stejnou vážností, jak vážně mluvila ona.

„Jestli se neklam, byl jste to vy,“ řekla zlomeným hlasem, „kdo přišel do kuchyně tehdy večer, co ke mně byla tak milosrdná; co ke mně byla tak vlídná, neodtahovala se ode mne jako všichni ostatní a tak šlechetně mi poskytla pomoc! Byl jste to vy, pane?“

„Ano, byl,“ odpověděl jsem.

„Mít na svědomí nějakou křivdu vůči ní, byla bych do řeky skočila už dávno,“ řekla a podívala se s děsivým výrazem na vodu. „Nebýt po té stránce úplně bez viny, nebyla bych se ani jedinkou zimní noc udržela, abych do ní neskočila.“

„Co ji přimělo k útěku, to je známo až tuze dobře,“ řekl jsem. „Jak pevně věříme – ne, jak víme, jste v té věci úplně bez viny.“

„Ach, už jen kvůli ní jsem mohla být o mnoho lepší, jen mít lepší srdce,“ zvolala dívka s lítostí krajně zoufalou, „protože ke mně byla vždycky hodná! Nikdy mi neřekla jediné zlé ani křivé slovo. Je pravděpodobné, že bych kdy byla chtěla udělat z ní to, co jsem sama, když tak dobře vím, co jsem? Když jsem ztratila všechno, co dělá život krásným, nejhorší ze všeho pomyšlení pro mne bylo, že my dvě jsme od sebe odloučeny na věky!“

Pan Peggotty, který stál se sklopenýma očima a jednou rukou se opíral o palubní zábradlí člunu, si volnou rukou zakryl obličej.

„A když jsem se od lidí od nás z města dověděla, co se přihodilo před tou sněživou nocí,“ vzlykala Marta, „tu nejtrpčí ze všech mých myšlenek bylo to, že si lidé vzpomenou, jak jsme spolu kdysi chodívaly, a řeknou, že to já ji zkazila! Zatím co, ví Bůh, bych byla třeba umřela, jen abych jí vrátila její dobré jméno!“

Protože už dávno všemu sebeovládání odvykla, zněla palčivá bolest jejích sebevýčitek a zármutku vskutku strašlivě.

„Umřít, to by nebývalo mnoho – co mám říci? – já bych byla žila!“ křičela. „Byla bych žila na těchhle bídných ulicích – až do stáří – a toulala se tmou jako vyvrhel – a dívala se, jak se nad strašidelnými řadami domů rozednívá, a vzpomínala, jak mi kdysi totéž slunce svítívalo do pokojíku a probouzelo mě – i to bych byla udělala, abych ji zachránila!“

Tu se zhroutila na kameny, vzala si do každé ruky několik oblázků a drtila je v pěsti, jako by je chtěla rozemlít. Svíjela se a zmítala sebou na všechny možné strany. Křečovitě napínala paže, zakládala si je před obličejem, jako by chtěla ochránit oči i před tou trochou světla, které vůbec bylo, a věšela hlavu, jako by ji tížilo břímě nesnesitelných vzpomínek.

„Co si kdy počnu?“ řekla v tom zápase se zoufalstvím. „Jak mohu žít dál, to, co jsem, sirá kletba sama sobě, živoucí hanba pro každého, komu přijdu nablízko?“ Znenadání se obrátila k mému společníkovi. „Udupejte mě, zabijte mě! Dokud byla vaší pýchou, byl byste si myslil, že jsem jí ublížila, kdybych se o ni byla na ulici i jen otřela. Nemůžete mi uvěřit – proč byste mi věřil? – jediné slůvko, které vypustím z úst. Ještě dnes byste to cítil jako palčivou hanbu, kdybychom si my dvě spolu vyměnily pár slov. Nestěžuji si. Neříkám, že ona a já jsme stejné. Víím, že mezi námi je velký, obrovský rozdíl. S vědomím vší vlastní viny a bídnosti říkám jen tolik, že jsem jí z duše vděčná a že ji miluju. Ach, nemyslete, že ve mně nadobro odumřela všechna schopnost někoho milovat. Odkopněte mě, jako mě odvrhuje svět! Zabijte mě pro to, co jsem, a pro to, že jsem ji kdy znala, ale tohle si o mně nemyslete!“

Zatím co tak úpěnlivě prosila, díval se na ni zaníceným, roztržitým pohledem; a když domluvila, pomohl jí něžně na nohy.

„Marto,“ pravil pan Peggotty, „Bůh uchovej, abych tě nějak soudil. Bůh uchovej, abych ze všech lidí na světě právě já tě nějak soudil,

děvče milé! Jestli mi takový úmysl podkládáš, pak nevíš, jak jsem se s během času změnil. No!“ odmlčel se na okamžik a pak pokračoval. „Nechápeš, jak to přijde, že tady ten pán a já jsme s tebou chtěli mluvit. Nechápeš, co máme na mysli. Tak poslouchej!“

Úplně ji svým vlivem ovládl. Stála před ním zdráhavě, jako by se bála setkat s jeho pohledem, ale její vášnivý žal se zcela utišil a oněměl.

„Jestli jsi tu noc, co byla ta metelice,“ pravil pan Peggotty, „něco zaslechla, co jsme tuhle s mladým panem Davym mluvili, tak víš, že jsem byl – bůhvíkde daleko – hledat svou milenou neteř. Svou milenou neteř,“ opakoval pevným hlasem, „protože mi je dnes dražší, Marto, než jak drahá mi byla kdy dřív.“

Zastřela si rukama obličej, ale jinak zachovala klid.

„Slyšel jsem ji vypravovat,“ pravil pan Peggotty, „že jsi moc brzo přišla o rodiče a neměla ani žádnou přátelskou duši, která by se tě na jejich místě drsně po námořnicku ujala. Dovedeš si možná domyslet, že kdybys nějakého takového přítele byla měla, s lety by ses jistě dostala k tomu, abys ho měla ráda, a že pro mě moje neteř byla skoro jako dcera.“

Jak tak před ním mlčky stála a třásla se, přehodil jí starostlivě přes ramena šátek, který k tomu cíli zdvihl ze země.

„Proto taky vím,“ pravil, „že jako by se mnou šla až na samý kraj světa, kdyby se zas jednou se mnou setkala, zrovna tak by až na samý kraj světa utekla, jen aby se setkání se mnou vyhnula. Protože i když nemá nejmenší příčinu o mé lásce pochybovat a taky o ní nepochybuje – nepochybuje,“ opakoval s klidnou důvěrou v pravdivost svých slov, „je tady stud a ten se mezi nás staví.“

V každíčkém slově jeho prostého, působivého vyjadřování jsem poznával nový důkaz toho, že tento námět všech námětů promyslnil ze všech stránek, které se naskýtal.

„Jak počítáme,“ pokračoval, „tuhle mladý pan Davy a já, podobá se pravdě, že ta osamělá pouť toho chudáčka opuštěného jednoho

krásného dne skončí v Londýně. Věříme – mladý pan Davy, já, i my všichni vůbec –, že na všem, co ji postihlo, máš právě tak málo viny jako čisté nenarozeně. Říkala jsi, jak k tobě byla milá a šlechetná. Bůh jí žehnej, já věděl, že taková byla. Věděl jsem, že taková byla ke všem a vždycky. Jsi jí vděčná a miluješ ji. Pomož nám, co můžeš, abychom ji našli, a kéž ti to Bůh odplatí!“

Kvapně se na něho podívala – a to po prvé vůbec –, jako by o jeho slovech pochybovala.

„Vy byste mi důvěřovali?“ zeptala se užaslým šepotem.

„Plně a rád!“ pravil pan Peggotty.

„Mám se k ní přihlásit, jestli ji někdy najdu? Mám ji u sebe ubytovat, jestli budu mít nějaký byt, o který bych se s ní mohla podělit? A mám potom bez jejího vědomí zajít k vám a přivést vás k ní?“ ptala se spěšně.

Oba jsme odpověděli společně: „Ano.“

Zdvihla oči a slavnostně prohlásila, že se tomu úkolu oddá se vši vroucí horlivostí a opravdovostí a že nikdy ve svém úsilí neochabne, dokud bude zbývat i jen jiskřička naděje. Pakliže se svému slibu zpronevěří, nechť ji cíl, který od nynějška v životě má a který ji poutá k něčemu, v čem není zbla špatnosti, tím okamžikem, kdy z jejího života zmizí, zanechá ještě opuštěnější a zoufalejší, je-li to možné, než byla dnes večer na pokraji řeky; a nechť jí osud na věky odřekne veškerou pomoc, ruky lidské jako Boží!

Nezvýšila hlas nad slabounký šepot a nemluvila ani k nám, nýbrž říkala to noční obloze; potom zůstala stát, tichá jako hrob, a hleděla do temna vody.

Pokládali jsme chvíli za vhodnou, abychom jí pověděli všechno, co víme, a já jí to dopodrobna vyložil. Poslouchala velmi pozorně a s tváří, která se sice často měnila, ale která si při všech různých výrazech podržela stále touž rozhodnost. Chvilími se jí do očí draly slzy, ale potlačila je. Zdála se duchem úplně proměněná a klidnější už prostě být nemohla.

Když jsem jí všechno vypověděl, zeptala se, kam nám má podat zprávu, kdyby bylo zapotřebí. Pod matnou pouliční lampou jsem napsal obě naše adresy na list papíru, který jsem vytrhl ze svého zápisníku a který si schovala za ubohými řadry. Zeptal jsem se jí, kde bydlí ona. Chvilíčku mlčela a potom řekla, že nikdy nebydlí dlouho na jednom místě a že bude lépe, když to nebudeme vědět.

Když mi pan Peggotty šeptem připomněl, co už napadlo i mne samého, vytáhl jsem toboleku; nepodařilo se mi ji však přemluvit, aby nějaké peníze přijala, ani se mi nepodařilo vynutit na ní slib, že je přijme někdy jindy. Vysvětlil jsem jí, že pana Peggottyho nelze na příslušníka jeho stavu pokládat za chudého a že se ani on, ani já nemůžeme smířit s představou, že by se zabývala tímto pátráním a spoléhala při tom jedině na vlastní peněžní prostředky. Trvala však neochvějně na svém. Po této stránce byl jeho vliv na ni stejně bez účinku jako můj. Upřímně mu poděkovala, ale zůstala neoblomná. „Možná, že seženu nějakou práci,“ řekla. „Zkusím to.“

„Přijměte tedy aspoň nějakou pomoc,“ odpověděl jsem, „než to zkusíte.“

„To, co jsem slíbila, bych za peníze dělat nemohla,“ odpověděla. „Nemohla bych je přijmout, ani kdybych umírala hlady. Dát mi peníze by znamenalo, že mi berete svou důvěru, že mi berete cíl, který jste mi dali, že mi berete to jedno jediné jisté, co mě zachraňuje před řekou.“

„Ve jménu nejvyššího Soudce,“ řekl jsem, „před nímž vy i my všichni musíme v Jeho den hrůzy stanout, pusťte tuto strašlivou myšlenku z hlavy! Jen chtít, a všichni můžeme udělat něco dobrého.“

Trásla se, ret se jí chvěl a tvář měla ještě bledší, když odpovídala:

„Možná, že vašim srdcím vnukl, aby zachránila ničemného tvora a obrátila ho na cestu pokání. Bojím si to myslet, zdá se to tuze smělé. Vzejde-li ode mne snad něco dobrého, začnu možná doufat – protože až dosud nepošlo z mého konání nic než zlo. Po prvé za dlouhý čas mám i při svém bídném životě něčí důvěru – projevenou

úkolem, který jste mi dali a o který se mám pokusit. Víc nevím a víc ani nemohu říci.“

Opět potlačila slzy, které jí vyhrkly, vztáhla třaslavou ruku, dotkla se pana Peggottyho, jako by v sobě měl nějakou hojivou sílu, a vykročila po pusté cestě pryč od nás. Byla nemocná, pravděpodobně už dlouhou dobu. Při této příležitosti, kdy jsem ji mohl pozorovat blíž, jsem si povšiml, že je sešlá a vyzáblá a že její zapadlé oči prozrazují strádání a utrpení.

Šli jsme v malé vzdálenosti za ní, protože nás cesta vedla stejným směrem, až jsme se opět octli v osvětlených a zalidněných ulicích. Měl jsem v Martin slavnostní slib tak pevnou důvěru, že jsem na tom místě panu Peggottymu nadhodil k úvaze, nebude-li to hned na začátku vypadat jako projev nedůvěry, půjdeme-li za ní ještě dál. Protože byl téhož názoru a spoléhal na ni stejně jako já, nechali jsme ji, aby si šla svou cestou, a sami jsme se dali také svou, totiž k Highgatu. Doprovodil mě notný kus, a když jsme se se zbožným přáním, aby se tento další pokus setkal s úspěchem, spolu loučili, zíral z pana Peggottyho nový a starostlivý soucit, který jsem si bez obtíží ihned vyložil.

Tloukla půlnoc, než jsem došel domů. Byl jsem právě u naší zahravní branky, kde jsem se zastavil a napjatě čekal na hluboký hlas svatopavelského zvonu, jehož zvuk, jak se mi zdálo, ke mně dolehl mezi množstvím ostatních hodin, které odbíjely, když vtom jsem se značným překvapením spatřil, že dveře tetina domku jsou dokořán a slabé světlo v předsínce vrhá jasný pruh ven přes cestu.

V domnění, že tetu možná zase popadl záchvat jejího dávného strachu a že třeba někde pozoruje, jak se v dálce šíří nějaký domnělý požár, zamířil jsem k ní, abych si s ní pohovořil. Vskutku velmi mě překvapilo, když jsem u ní na zahrádce spatřil stát nějakého muže.

Měl v ruce sklenici a láhev a právě pil. Zarazil jsem se a zůstal stát pod hustými stromy před zahrádkou, protože nyní už svítil měsíc, i když se skrýval za mrakem; a poznal jsem muže, kterého jsem

kdysi pokládal za páně Dickův prelud a kterého jsem pak s tetou jednou potkal na ulici v městě.

Nejenom pil, ale také jedl a zdálo se, že jí s hladovou lačností. Rovněž se zdálo, že v něm domek budí zvědavost, jako by ho viděl po prvé. Když se sehnul, aby postavil láhev na zem, podíval se nahoru k oknům a potom se rozhlížel – třebaže kradmo a s netrpělivým výrazem, jako by se nemohl dočkat, aby už byl pryč.

Světlo v chodbě se na okamžik zatemnilo a vyšla teta. Byla rozčilená a vysázela mu na dlaň nějaké peníze. Slyšel jsem je cinkat.

„Co mi je tohle platné?“ zeptal se muž.

„Víc nemohu postrádat,“ odpověděla teta.

„Potom tedy nemohu odejít,“ řekl. „Tumáš! Můžeš si to vzít zpátky.“

„Ty zloduchu,“ ohradila se teta velmi vzrušeně, „jak mě můžeš tak využívat? Ale proč se vlastně ptám? Víš, jaký jsem slaboch, proto! Abych se tvých návštěv jednou provždy zbavila, stačí, abych tě ponechala tvému zaslouženému osudu, nemyslíš?“

„A proč mě tedy mému zaslouženému osudu neponecháš?“ řekl.

„Proč! To se mě ptáš ty?“ odpověděla teta. „Co ty musíš mít za srdce!“

Rozmrzele postával, cinkal penězi a vrtěl hlavou, až konečně řekl:

„Víc mi tedy dát nehodláš?“

„Víc ti dát nemohu,“ odpověděla teta. „Přece víš, že jsem přišla o peníze a že jsem chudší, než jsem bývala. Už jsem ti to řekla. Když jsi peníze dostal, proč mě týráš tím, že mě nutíš, abych se na tebe ještě dále dívala a viděla, co se z tebe stalo?“

„No, zchátral jsem dost, jestli myslíš to,“ řekl. „Vedu život nočního ptáka.“

„Obral jsi mě o větší díl všeho, co jsem kdy měla,“ řekla teta. „Léta a léta jsi mi zatvrzoval srdce proti celému světu. Zachoval ses ke mně proradně, nevděčně a krutě. Jdi a kaj se za to! Nepřidávej nové rány k dlouhé, předlouhé řadě ran, které jsi mi už zasadil!“

„Hmm!“ odpověděl. „To je všechno moc pěkné! – Nu dobrá! Musím si myslím prozatím poradit, jak umím.“

Zřejmě se neubráníl, aby v něm tetiny rozhořčené slzy nevzbudily pocit zahanbení, a zamířil schlíple ze zahrady. Udělal jsem dva tři rychlé kroky, jako bych byl právě přišel, potkal jsem se s ním u branky a prošel jsem jí v okamžiku, kdy on vycházel. Když jsme se mýjeli, pronikavě jsme se na sebe podívali, a to nijak přívětivě.

„Teto,“ řekl jsem kvapně, „ten člověk vás zase znepokojoval? Dovolte, abych si s ním promluvil. Kdo to je?“

„Pojď dovnitř, dítě,“ odpověděla teta a vzala mě za paži, „a deset minut na mne nemluv.“

Usadili jsme se v jejím malém obývacím pokoji. Teta se uchýlila za kulatý zelený vějíř z bývalých dob, přišroubovaný tentokrát na opěradle křesla, a seděla tak asi čtvrt hodiny a chvílemi si utírala oči. Potom se vynořila a posadila se vedle mne.

„Trote,“ řekla teta klidně, „to je můj muž.“

„Váš muž, teto? Myslel jsem, že už dávno umřel!“

„Pro mne umřel,“ odpověděla teta, „ale jinak žije.“

Seděl jsem úžasem oněmělý.

„Betsy Trotwoodová na to zrovna nevypadá, že by se oddala něžné náruživosti,“ řekla teta klidně, „ale byly doby, Trote, kdy v toho člověka bez výhrady věřila. Kdy ho milovala, Trote, skutečně a opravdově. Kdy nebylo důkazu oddanosti a náklonnosti, který by mu nepodala. Oplatil jí tím, že ji připravil o majetek a že jí málem zlomil srdce. Proto takové city jednou provždycky uložila do hrobu a zaházela ho hlínou a srovnala se zemí.“

„Má drahá, hodná teto!“

„Rozešla jsem se s ním,“ pokračovala teta a jako obyčejně si položila ruku na hřbet mé ruky, „velkodušně. Po tak dlouhé době snad už smím říci, Trote, že jsem se s ním rozešla velkodušně. Jednal se mnou tak krutě, že jsem mohla dosáhnout rozvodu za podmínek pro mne příznivých, ale neudělala jsem to. Co jsem mu dala, to brzo

rozházel, klesal pořád hloub a hloub, znova se myslím oženil, vedl život dobrodruha, hazardního hráče a podvodníka. Co z něho je teď, to jsi viděl. Ale když jsem si ho brala, byl to krásný muž," řekla teta s ozvěnou bývalé pýchy a obdivu v hlase, „a považovala jsem ho – byla jsem blázen! – za člověka naveskrz čestného!“

Stiskla mi ruku a zavrtěla hlavou.

„Dnes už pro mne neznamená nic, Trote, je mi míň než nic.

Ale než bych ho nechala za všechna jeho provinění pykat (a tomu by se nevyhnul, kdyby se u nás potloukal), dávám mu víc peněz, než si mohu dovolit, když se tady občas ukáže, jen aby zase odjel. Byla jsem blázen, když jsem si ho vzala, a dodnes jsem v tomhle tak nenapravitelný blázen, že kvůli tomu, zač jsem ho kdysi považovala, nechci dopustit, aby i na tenhle stín mé pošetilé faty morgány dopadla tvrdá ruka. Protože jestli někdy některá žena milovala opravdově, Trote, pak jsem to byla já.“

Teta zakončila hovor o té věci hlubokým povzdechem a přihlédla si šaty.

„To bychom měli, můj milý," řekla. „Teď znáš začátek, prostředek i konec a všechno o tom vůbec. Nebudeme už spolu o té věci nikdy mluvit a ani ty o ní samo sebou nebudeš mluvit s nikým jiným. To je moje mrzutá babská historie, Trote, a my dva si ji necháme pro sebe!“

KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ OSMÁ

Domáci

Pracoval jsem pilně na své knize – i když jsem při tom dbal, aby mi nepřekážela v přesném plnění novinářských povinností – a kniha vyšla a měla velký úspěch. Chvála, která mi zněla do uší, mě neomráčila, třebaže jsem ji procíťoval velmi živě a smýšlel, jak vůbec nepochybuji, o svém výtvoru lépe než kdo jiný na světě. Při svém studiu lidské povahy jsem odjakživa pozoroval, že se člověk, který má jakýkoli dobrý důvod v sebe věřit, nikdy nevypíná před jinými lidmi ve snaze je přimět, aby v něho věřili i oni. Proto jsem už jen z pouhé sebeúcty zachovával skromnost, a čím víc chvály se mi dostávalo, tím víc jsem se snažil si ji zasloužit.

Není mým úmyslem v tomto příběhu, ačkoliv ve všech ostatních podstatných bodech představuje vypsání mých pamětí, podrobně sledovat historii svých románů. Ty mluví samy za sebe a já je ponechávám samy sobě. Pokud se tu o nich namátkou zmiňuji, pak jedině jako o úseku svého životního vzestupu.

Protože jsem tou dobou už měl jistý podklad k víře, že příroda a náhoda ze mne udělaly spisovatele, s důvěrou jsem se svému povolání oddal. Bez takové záruky bych toho byl dozajista nechal a upjal své schopnosti na nějaké jiné úsilí. Byl bych se snažil vyzkoumat, co ze mne příroda a náhoda udělaly doopravdy, a být právě tím a ničím jiným.

Psal jsem do novin i jinam a psaní se mi tak vyplácelo, že když jsem dosáhl tohoto nového úspěchu, usoudil jsem, že mám dobré právo ukázat těm úmorným debatám záda. A tak jsem jednoho krásného večera zapsal melodii parlamentní dudácké tahačky naposledy a od té chvíle jsem ji už víckrát neslyšel – ačkoliv tu starou hučivou odrhovačku – bez valných změn (leda snad, že bývá delší) – dodnes rozeznávám v novinách pořád, jak je zasedací období dlouhé.

Píšu teď o době, kdy jsem byl myslím už asi tak půl druhého roku ženatý. Po několika rozličných pokusech jsme uznali, že se nám vedení domácnosti nevede, a vzdali jsme se ho. Domácnost se vedla sama a my do ní uvedli lokajčka. Hlavním posláním tohoto námezdného mládenečka bylo hádat se s kuchařkou a po té stránce byl učiněný Whittington, jenže bez kočky i sebemenší čáky, že se také stane londýnským primátorem.

Jak ho dnes vidím, žil v neustálém krupobití pokliček. Celý jeho život byla jedna rvačka. Vřískával o pomoc v nejnevhodnějších chvílích – jako na příklad, když jsme měli nějakou menší společnost na oběd nebo večer návštěvu několika přátel – a prchal o překot z kuchyně v dešti železných projektilů za ním metaných. Byli bychom se ho rádi zbavili, ale velmi silně k nám lnul a ne a ne odejít. Byl to mládeneček plačtivý a stačilo mu možnost rozchodu s ním jen naznačit, aby se pustil do nářku tak žalostného, že jsme si ho nechat prostě musili. Matku už neměl, a pokud jsem mohl zjistit, ani žádnou jinou osobu z přízné vyjma sestru, která utekla do Ameriky v tu ránu, jak jsme ji starostí o něho zbavili; a tak nám zůstal na krku jako hrůzostrašný podvržený spratek. Své nešťastné postavení si citlivě uvědomoval a ustavičně si rukávem kazajky utíral oči nebo se shýbal, aby se vysmrkal do samého cípku malinkého kapesníčku, který za nic na světě nevytáhl nikdy z kapsy celý, nýbrž vždycky ho používal úsporně a pokradmu.

Tento nešťastný mládenec, jehož jsme v neblahou hodinu přijali za roční plat šesti liber a deseti šilinků, byl pro mne zdrojem neustálých starostí. Sledoval jsem jeho růst – a rostl jako z vody – a hleděl jsem s trapnými obavami vstříc době, kdy se začne holit, ba i času, kdy už bude holohlavý nebo šedovlasý. Nikde jsem neviděl naději, že se ho někdy zbavím, a když jsem sám sebe v duchu přenesl do budoucnosti, myslíval jsem si, jak nepohodlným břemenem se stane, až z něho bude stařec.

Jaktěživ jsem nic nečekal méně než způsob, jímž mě ten nešťastník sám z té svízelné situace vytáhl. Ukradl Dořiny hodinky, které, jako všechen ostatní náš osobní majetek, neměly žádné určité vyhrazené místo; a když je obrátil v peníze, utrácel výtěžek (byl odjakživa mládeneček slaboduchý) tak, že se neustále vozil na střeše dostavníku z Londýna do Uxbridge a zpátky. Pokud se pamatuji, dopravili ho do policejní věznice v Bow Streetu, právě když dokončil patnáctou jízdu, a našli u něho všeho všudy čtyři šilinky a šest pencí a obehnanou flétnu, na kterou nedovedl foukat.

Toto překvapení a jeho následky by pro mne bývaly mnohem méně nepříjemné, kdyby se mládeneček nebyl kál. Kál se však opravdu hluboce, a to prapodivným způsobem – nikoliv najednou, nýbrž na pokračování. Na příklad: Den nato, když jsem musel jít k soudu proti němu vypovídat, učinil jistá odhalení stran koše, který jsme měli ve sklepě a který jsme považovali za plný vína, ale v němž nebylo nic než láhve a zátky. Domnívali jsme se, že tím ulevil svému srdci a pověděl na kuchařku, co o ní věděl nejhoršího, ale o den dva později pocítil nové výčitky a prozradil, že kuchařka má holčičku, která si den co den časně ráno odnáší náš chléb, a rovněž to, že jeho samého svedla, aby mlékaře zásoboval naším uhlím. Za další dva tři dny mi úřední místa oznámila, že se jeho přičiněním přišlo na objev celých kusů hovězí svíčkové ve škopku na pomyje a prostěradel v pytli na staré hadry. Krátce nato zabrousil se svými odhaleními zcela novým směrem a přiznal se k vědomosti o tom, že se k nám zamýšlí vloupat pikolík, který nám donáší pivo a kterého potom okamžitě také sebrali. Můj stud nad tím, že jsem obětí tolika podvádění, nabyl takové síly, že bych mu byl dal nevím jakou částku, jen aby držel jazyk za zuby, nebo že bych byl nabídl slušný peníz jako úplatek, jen aby ho nechali uprchnout. Celou věc jen ještě zhoršovala ta okolnost, že mládeneček o tom neměl ani tušení, ale právě naopak se domníval, že každým tím novým odhalením činí vůči mně pokání, ba dokonce že na mou hlavu kupí závazky vděčnosti.

Nakonec jsem prchal sám, kdykoli jsem viděl, že se k domu blíží policejní posel s nějakou novou zprávou, a žil jsem na zapřenou, dokud nedošlo k soudnímu přelíčení a mládence neodsoudili k deportaci. Ale ani pak nedal pokoj, nýbrž psal nám ustavičně dopisy a tolik toužil vidět Doru, dříve než ho odvezou, že ho Dora šla opravdu navštívit a omdlela, když se viděla uvnitř za mřížemi. Zkrátka, neměl jsem v životě ani chvíličku klidu, dokud ho nevyhostili a neudělali pasákem (jak jsem se později dověděl) kdesi „tam nahoře“; o zeměpisné poloze toho místa nemám ani tušení.

To všechno mě vedlo k rozličným vážným úvahám a ukázalo mi naše chyby z nové stránky – a neubránil jsem se, abych se o tom Doře přes všechnu něžnou lásku k ní jednou večer nezmínil.

„Dušinko,“ řekl jsem, „velice bolestně nesu pomyšlení, že se náš nedostatek soustavnosti a špatné vedení domácnosti dotýkají nejen nás (čemuž jsme už přivykli), ale i jiných lidí.“

„Dlouhou dobu jsi mlčel, a teď se budeš zase vadit!“ řekla Dora.

„Ale kde, miláčku, to jistě ne! Dovol, abych ti vysvětlil, co mám na mysli.“

„Mně se zdá, že to nechci vědět,“ řekla Dora.

„Ale já chci, abys to věděla, dušinko. Postav Cika na zem.“

Dora mi přistrčila Cikův čumáček k nosu a řekla: „Bu-bu!“, aby mi rozehnala vážnou náladu; když se jí to však nepovedlo, poručila, aby zalezl do pagody, a seděla a dívala se na mne s ručkama složenými a s roztomilou, úžasně odevzdanou tvářičkou.

„Věc se má tak, moje zlatá,“ začal jsem, „že v nás vězí nějaká nákaza. Každého kolem sebe nakazíme.“

Byl bych možná pokračoval tímto obrazným způsobem, kdyby mě Dořin výraz nebyl upozornil, že se jí může hlava rozskočit samým hádáním, hodlám-li proti tomuto našemu neblahému zdravotnímu stavu navrhnout nějaké nové očkování nebo jiný léčebný prostředek. Proto jsem se zarazil a vyjadřoval se dále srozumitelněji.

„Nejde jenom o to, panenko moje,“ řekl jsem, „že se připravujeme o peníze a pohodlí a někdy i o dobrou náladu, když se neučíme být opatrnější; ale bereme na sebe taky vážnou odpovědnost za to, že zkažíme každého, kdo k nám vstoupí do služby nebo s kým se octneme v jakémkoli obchodním spojení. Začínám se obávat, že chyba není tak docela jen na jedné straně, ale že se všichni ti lidé ukazují jako špatní, protože my sami se neukazujeme zrovna dobří.“

„Ach, to je ale obvinění!“ zvolala Dora a vykulila oči. „Říkat, že jsi mě kdy viděl krást zlaté hodinky! No ne!“

„Má nejdražší,“ ohradil jsem se, „neříkej takové zpozdilé nescmsy! Kdo se tady třeba i jen slůvkem zmínil o zlatých hodinkách?“

„Ty,“ odpověděla Dora, „však víš, že ty. Řekl jsi, že jsem se neukázala dobrá a srovnával jsi mě s ním.“

„S kým?“ zeptal jsem se.

„S naším sluhou,“ vzlykala Dora. „Ach, ty ukrutníku, srovnávat svou milující ženu s deportovaným sluhou! Proč jsi mi neřekl, jaké máš o mně mínění, dřív než jsme se vzali? Proč jsi mi neřekl už tenkrát, že pevně věříš, ty člověče bez srdce, že jsem horší než deportovaný sluha? Ach, mít takové hrozné mínění o mně! Ach božíčku!“

„Ale Doro, zlato moje,“ odpověděl jsem jí a pokusil se zlehounka odtáhnout kapesník, který si tiskla na oči, „tohle je od tebe neje-nom úplně směšné, ale i úplně nesprávné. Především to není vůbec pravda.“

„Vždycky jsi říkal, že je prolhaný,“ vzlykala Dora. „A teď tvrdíš totéž o mně! Ach, co si počnu! Co si jen počnu!“

„Holčičko milovaná,“ zakřikl jsem ji, „opravdu tě musím snažně prosit, abys byla rozumná a popřála sluchu tomu, co jsem už řekl a co říkám dál. Doro moje zlatá, jestli se nenaučíme plnit svou povinnost vůči těm, které zaměstnáváme, ani oni se nikdy nenaučí plnit své povinnosti vůči nám. Obávám se, že poskytujeme lidem příležitosti k špatnostem, příležitosti, které by se nikdy poskytovat

neměly. I kdybychom byli v celém domácím životě tak liknaví, jak jsme, zcela úmyslně – což nejsme –, ba i kdybychom si v tom libovali a shledávali ten stav příjemným – což jistě neděláme –, jsem přesvědčen, že bychom neměli nejmenší právo v takovém počínání pokračovat. Vysloveně lidi kazíme. Musíme o tom přemýšlet. Nedá mi, abych o tom nepřemýšlel, Doro. Nejsem s to zapudit tu myšlenku z hlavy a někdy mi dělá velké starosti. No, dušinko, a to je všechno. Co říkáš? Nebud' přece bláhová!"

Dlouhou chvíli mi Dora bránila, abych jí stáhl kapesníček z očí. Seděla a vzlykala a brumlala si pod ním, že když si dělám starosti, proč jsem se vlastně vůbec ženil. Proč jsem jí prý neřekl, třeba i poslední den předtím, než jsme spolu šli do kostela, že vím, že budu mít starosti, proto že raději ženění nechám? Když ji nesnáším, proč ji prý nepošlu zpátky k tetám do Putney nebo k Julii Millsové do Indie? Julie by ji viděla, ráda a neříkala by jí deportovaný sluha. Julie jí jaktěživa nic takového neřekla. Zkrátka, Dora byla tak sklíčená a skličovala i mne tímto svým rozpoložením tolik, že jsem cítil, že nemá vůbec smysl, abych jakýkoli podobný pokus opakoval, i kdybych při něm postupoval sebešetrněji, a že tedy musím nastoupit jinou cestu.

Jaká jiná cesta mi zbývala? Snad „utvářet jejího ducha“? To byl běžný slovní obrat, který měl pěkný a slibný zvuk, a rozhodl jsem se tedy, že budu utvářet Dořina ducha.

Pustil jsem se do toho ihned. Když se Dora chovala krajně dětinsky a já bych se byl neskonale raději její náladě přizpůsobil, snažil jsem se být vážný – a rozladil jsem ji a sebe také. Vyprávěl jsem jí o námětech, které mi zaměstnávaly mysl, a předčítal jsem jí ze Shakespeara – a unavoval jsem ji, div jsem ji neumohl. Naučil jsem se podávat jí, docela jako mimochodem, drobtý užitečných vědomostí a logických závěrů – a jakmile jsem vypustil nějakou moudrost z úst, lekla se jí, jako bych jí byl pod nohy hodil žabku. Ať už moje snaha utvářet ducha mé drobné ženy vyzněla sebenahodileji a sebezpřírozeněji, přece mi

neušlo, že po každé pudově vycítila, co mám za lubem, a propadla mučivým obavám. Obzvlášť mi bylo jasné, že Shakespeara pokládá za strašlivého tvora. Utváření pokračovalo velmi pomalu.

Zapráhl jsem do svého úsilí Traddlese, aniž o tom věděl – a kdykoli k nám přišel na návštěvu, zasypával jsem ho osvětovou kanonádou, aby se tak Dora povzdělala z druhé ruky. Množství užitečných moudrostí, jimiž jsem tímto způsobem Traddlese častoval, bylo nezměrné a vskutku nejlepší jakosti, ale na Doru nemělo jiný účinek, než že jí zkazilo náladu a vždycky ji znepokojilo strachem, že vzápětí přijde na řadu ona. Octl jsem se v postavení kantora, záludného číhaře, který neustále líčí na Doru jako pavouk na mušku a k jejímu neskonalému zděšení se na ni ze své skrýše neustále vrhá.

Nicméně jsem, se zrakem upřeným přes toto přechodné období až ke dnům, kdy mezi mnou a Dorou zavládne dokonalé porozumění a kdy budu s „utvářením jejího ducha“ ke své úplné spokojenosti hotov, ve svém úsilí nepolevoval, a vytrval při něm dokonce celé měsíce. Když jsem však nakonec shledal, že jsem vůbec nic nedokázal, ačkoli jsem celou tu dobu byl učiněný dikobraz či ježek, jak jsem odhodlaností celý jen jen sršel, tu mě začalo napadat, nemá-li snad Dora ducha už „utvořeného“.

Po delším přemýšlení se mi to zdálo tak pravděpodobné, že jsem upustil od dosavadní cesty, která kdysi vypadala v teorii slibněji než později v praxi, a rozhodl jsem se, že se nadále se svým vdaným dítětem spokojím tak, jak je, a že se ji nižádným způsobem nebudu pokoušet změnit v něco jiného. Mít patent na rozum a moudrost jen sám a vidět svého miláčka ustavičně utlačeného mě už dokonale omrzelo, a tak jsem jí jednoho dne koupil hezké náušnice a obojek pro Cika a přišel jsem domů s úmyslem být co nejmilejší.

Doru dárečky úžasně těšily a radostně mě zlíbala; ale přesto mezi námi ležel stín, i když sebelehčí, a já se rozhodl, že mezi námi zůstat nesmí. Musí-li už někde takový stín ležet, pak ho pro budoucnost skryji ve svém srdci.

Posadil jsem se vedle své ženy na pohovku a zavěsil jsem jí náušnice do oušek; a potom jsem jí řekl, že se bojím, že jsme si v poslední době nebyli tak dobrými kamarády, jako jsme bývali, a že chyba je na mé straně. Skutečně jsem to upřímně cítil a skutečně to bylo pravda.

„Už je to tak, sluníčko moje,“ řekl jsem, „pokoušel jsem se být moudrý, Doro.“

„A udělat moudrou taky mne,“ dodala Dora plaše. „Nemám pravdu, Doudy?“

Na roztomilou otázku zdviženého obočí jsem přikývl a pootevřené rty jsem políbil.

„Není to vůbec nic platné,“ řekla Dora a zavrtěla hlavou, až jí náušničky znovu zacinkaly. „Přece víš, jaká jsem maličká a jak jsem chtěla, abys mi hned od začátku říkal. Jestli to nedokážeš, pak se bojím, že se ti nebudu líbit nikdy. Nemyslíš si někdy, víš to jistě, že by bylo bývalo lepší nedělat –“

„Nedělat co, moje zlatá?“ Neboť se nijak nesnažila pokračovat v řeči.

„Nic!“ řekla Dora.

„Nic?“ opakoval jsem.

Padla mi kolem krku a smála se a říkala si svým oblíbeným přízviskem „oslík“ a zabořila si na mém rameně obličej do takové houště lokýnek, že mi dalo notnou práci, než jsem je odhrnul a podíval se na něj.

„Jestli nemyslím, že by bylo bývalo lepší nedělat raději nic než zkoušet utvářet ducha své ženušky?“ řekl jsem a zasmál jsem se sám sobě. „To je ta otázka? Ano, opravdu si to myslím.“

„To jsi tedy zkoušel?“ zvolala Dora. „Ach, ty hanebníku!“

„Ale už to víckrát zkoušet nebudu,“ řekl jsem. „Protože ji vroucně miluju takovou, jaká je.“

„Žádná pohádka – opravdu?“ zeptala se Dora a přivinula se ke mně těsněji.

„Proč bych se měl snažit,“ řekl jsem, „předělávat něco, co mi je už tak dlouho nade všechno drahé? Nikdy nemůžeš být milejší, sladká moje Doro, než když budeš přirozená a svá; a nebudeme už zkoušet žádné ješitné experimenty, ale vrátíme se zase k starému způsobu života a budeme šťastní.“

„A budeme šťastní!“ opakovala Dora. „Ano! Celý boží den! A nebude ti vadit, jestli to někdy bude u nás v něčem kapinku kulhat?“

„Ne, ne,“ řekl jsem. „Musíme brát věci tak, jak jsou.“

„A víckrát mi už nebudeš říkat, že jiné lidi kazíme,“ lichotila se Dora, „vid', že ne? Protože to je tak strašně protivné, víš! Nebo budeš?“

„Ne, ne,“ slíbil jsem.

„Že je lepší, když jsem hloupá, než když jsem nesvá, vid'?“ zeptala se Dora.

„Přirozeně svá Dora je lepší než co jiného na světě.“

„Na světě! Ach, Doudy, svět, to je velký kus!“

Zavrtěla hlavou, zdvihla rozradostněné jasné oči k mým, políbila mě, jásavě se rozesmála a vyskočila, aby Cikovi navlékla nový obojek.

Tak skončil můj poslední pokus nějak Doru předělat. Když jsem se o to pokoušel, byl jsem nešťastný; moje osamocená moudrost byla pro mne nesnesitelná; nedovedl jsem ji uvést v soulad s Dořinou někdejší prosbou, abych v ní viděl své vdané dítě. Rozhodl jsem se, že se budu sám ze všech sil nenápadně přičiňovat, abych domácí poměry zlepšil, ale věděl jsem předem, že moje největší úsilí vydá za strašně málo, nezvrhnu-li se zase v pavouka a nebudu ustavičně na číhané!

A stín, o němž jsem se zmínil, který nadále už neměl ležet mezi námi, nýbrž měl tížit jen a jen mé srdce – jak to dopadlo s ním?

Starý truchlivý pocit prolínal celé mé bytí. Změnil-li se vůbec nějak, pak jen zesílil; byl však i nadále stejně neujasněný jako odjakživa a doléhal na mne jako úryvek tklivé melodie, která tiše zní

nocí. Vroucně jsem svou ženu miloval a byl jsem šťastný; ale štěstí, jaké jsem si kdysi nejasně do budoucna kreslil, nebylo ono štěstí, které jsem prožíval nyní, a stále mi cosi chybělo.

Abych splnil slib, jímž jsem se sám sobě zavázal, že totiž na těchto stránkách zobrazím celé své srdce, znovu je bedlivě zkoumám a vynáším jeho tajnosti na světlo. To, co jsem pohřešoval, považoval jsem dosud – považoval vždycky – za něco, co si vysnila moje mladistvá fantazie, co se nedá uskutečnit, co nyní s jistou přirozenou bolestí, jakou cítí všichni lidé, opravdu neuskutečnitelným shledávám. Ale to, že by pro mne bylo lépe, kdyby mi žena mohla víc pomáhat a podílela se se mnou na mnoha myšlenkách, pro něž nemám druhá, a to obojí že *mohlo* být, to jsem věděl.

Mezi těmito dvěma neslučitelnými závěry – jednak že to, co cítím, je všeobecné a nevyhnutelné, jednak že to je ryze osobní a mohlo by být jiné – jsem se podivně potácel, aniž jsem si jejich protichůdnost jasně uvědomoval. Když jsem myslel na vzletné sny mládí, které nelze uskutečnit, myslel jsem i na ono krásnější životní období, jež předchází mužný věk a z něhož jsem už vyrostl. A tu mi ty spokojené dny, které jsem prožil s Agnes ve starém milém domě, vyvstaly před očima jako odumřelé stíny, jež na jiném světě možná ožijí, ale jež nelze už nikdy vzkřísit na zemi.

Někdy mě při přemýšlení napadla otázka, co by se bylo mohlo stát nebo co by se bylo stalo, kdybychom se s Dorou nebyli vůbec poznali. Dora však byla tak nedílnou částí mého života, že to byl blouznivý nápad ze všech nejnicotnější a brzo mi uprchl z dosahu i dohledu jako babí léto, odváte větrem.

Nikdy jsem ji nepřestal milovat. To, co líčím, dřímalo a napůl se probouzelo a zase usínalo v nejhlubším koutku mého srdce. Navenek to na mně nebylo vůbec znát a nevím, že by to mělo nějaký účinek na cokoli, co jsem říkal nebo dělal. Nesl jsem tíhu všech našich drobných starostí a všech svých plánů; Dora držela pera; a oba jsme měli pocit, že podíl každého z nás je přiměřený a odpovídá

věci. Měla mě ze srdce ráda a byla na mne pyšná, a kdykoli se Agnes ve svých dopisech Doře několika vážnými slovy zmínila o hrdosti a zájmu, s nimiž mí starí přátelé přijímají zprávy o mé rostoucí pověsti a čtou mou knihu, jako by mě slyšeli její obsah vyprávět, Dora mi je s radostnými slzami v jasných očích předčítala a prohlašovala, že jsem její milovaný, milý, chytrý a slavný klučiček.

„První mylné hnutí neukázněného srdce.“ Tato slova paní Strongové se mi v té době ustavičně vracela na mysl, ba téměř stále mi v mysli tkvěla. Často jsem se s nimi probouzel v noci – pamatuji se, že jsem je dokonce ve snech čítal napsaná na zdích domů. Neboť tou dobou jsem už věděl, že mé srdce, když se zamilovalo do Dory, bylo neukázněné; a že být ukázněné, nikdy nemohlo po naší svatbě cítit to, co ve svých tajených zážitcích cítilo.

„Nemůže být větší nerovnosti v manželství než rozdílnost cílů a povah.“ Na ta slova jsem rovněž vzpomínal. Snažil jsem se Doru přizpůsobit sobě a shledal jsem, že to je neproveditelné. Nezbyvalo mi tedy než přizpůsobit sebe Doře, sdílet s ní, co mohu, a být šťastný; nést na vlastních bedrech, co musím, a přesto být šťastný. To byla kázeň, kterou jsem se snažil vštípit svému srdci, když jsem začal přemýšlet. Způsobila, že můj druhý rok manželství byl mnohem šťastnější než první, a co lepšího, že Dořin život byl jedno sluníčko.

Ale když ten rok pokročil, nebyla Dora zrovna při zdraví. Doufal jsem, že hebké ruce než moje pomohou utvářet její povahu a že úsměv děťátka na jejích prsou třeba změní mé vdané dítě v ženu. Nemělo to však být. Dušička se na prahu své maličké schránky kratičce zatřepetala, a aniž si byla vůbec vědoma věznění, rozepjala křídla.

„Až budu zase moci běhat, jako jsem běhávala, tetičko,“ řekla Dora, „pořádne Cika proženu. Je čím dál pomalejší a línější.“

„Bojím se, má drahá,“ pravila teta, která vedle ní tiše pracovala, „že Cik je na tom hůř než tak. Jeho nemoc je stárí, Doro.“

„Myslíte, že je starý?“ zeptala se Dora užasle. „Ach, to je divné pomyšlení, Cik a stárnout!“

„To je nemoc, moje maličká, které podléháme všichni, když nám přibývají léta,“ řekla teta zvesela. „Necítím, že by mě držela míň, než mě držívala, to tě ujišťuji.“

„Ale Cik,“ řekla Dora a zadívala se na něj soucitně, „i můj malý Cik! Ach, chudátko!“

„Řekla bych, že si tady pobude ještě hezkou chvíli, Kytinko,“ řekla teta a pohladila po tvářičce Doru, která se vyklonila přes bok pohovky, aby se podívala na Cika, jenž odpověděl tím, že se stavěl na zadní nohy a s nezdarem podnikal rozličné dýchavičné pokusy mermomocí se vyškrábat nahoru. „Musí letos na zimu dostat do boudičky kus teplého flanelu a vůbec se nebudu divit, jestli z ní na jaře nevyleze svěží jako jarní kytička. Vypečený pejsánek!“ zvolala teta. „I kdyby měl život tuhý jako kočka a nakonec mu šlo o krk už doopravdy, myslím, že by na mne štěkal ještě s posledním dechem!“

Dora mu totiž pomohla na pohovku, kde se na tetu rozběsnil opravdu tak divoce, že se ani neudržel na nohou a samým štěkáním se svalil stranou. Čím déle se na něho teta dívala, tím víc na ni láteřil, neboť teta začala poslední dobou nosit brýle a Cik je z nějaké nevysvětlitelné příčiny považoval za osobní urážku.

Po dlouhém domlouvání ho Dora přiměla, aby si vedle ní lehl, a když se utiší docela, protahovala si jedno jeho dlouhé ucho mezi prsty ruky a při tom zamyšleně opakovala: „I můj malý Cik! Ach, chudátko!“

„Copak, plíce má dobré,“ řekla teta vesele, „a svou nechut' taky nedává najevo nijak slabě. Není pochyby, že má před sebou ještě hezkou řádku let. Ale jestli chceš psa, s kterým bys mohla běhat o závod, Kytinko, tak na to žil Cik tuze blahobytně a já ti dám jiného.“

„Děkuji vám, tetičko,“ řekla Dora tichounce. „Ale prosím vás, to raději ne!“

„Ne?“ podivila se teta a sundala si brýle z očí.

„Nemohla bych mít jiného psa než Cika,“ řekla Dora. „Bylo by to k Cikovi strašně bezohledné! Taký bych se s žádným jiným psem

nedovedla tak skamarádit jako s Cikem, protože ten by mě určitě neznal ještě jako svobodnou ani by nebyl štěkal na Doudyho, když k nám přišel ponejprv. Bojím se, tetičko, že bych žádného jiného psa nemohla mít tak ráda jako Cika!“

„To se rozumí!“ řekla teta a znovu ji pohladila po tvářičce. „Máš pravdu!“

„Nezlobíte se na mne, tetičko,“ řekla Dora, „že ne?“

„Ale kde, ty dušinko citlivá!“ zvolala teta a láskyplně se k ní sklonila. „Myslet si, že by mě to mohlo zlobit!“

„Ne, to ne, já si to doopravdy nemyslela,“ odpověděla Dora, „ale jsem maličko unavená a z toho jsem asi na chvíli zhloupkla – však víte, vždycky jsem takový hloupý oslík, ale z toho jsem zhloupkla ještě víc –,“ a začala mluvit o Cikovi. „Znal mě a byl se mnou při všem, co jsem zažila, vid', Ciku? A já bych ho nedokázala odstrčit jenom proto, že je trochu jiný – vid', že ne, Ciku?“

Cik se přitulil k své paní ještě blíže a líně jí olizoval ruku.

„Ty nejsi ještě tak starý, Ciku, abys paničku opustil, vid'?“ řekla Dora. „Ještě nějakou chvíli spolu snad budeme!“

Má hezká Dora! Když příští neděli sešla dolů k obědu a měla takovou radost, že zase vidí milého Traddlese (který u nás každou neděli býval na oběd), mysli-li jsme, že za pár dní „bude zase běhat, jako běhávala dřív“. Ale řekli, abychom ještě několik dní počkali, a potom, abychom počkali ještě několik dní, a Dora pořád ani neběhala, ani nechodila. Vypadala velmi hezky a byla velmi veselá, ale nožičky, které bývaly tak čilé, když tančily kolem Cika, byly mdlé a nehybné.

Začal jsem ji každé ráno snášet dolů a večer zase vynášet nahoru. Vždycky se mne při tom držela kolem krku a smála se, jako kdybych to dělal o sázku. Cik štěkal a poskakoval kolem nás a potom se rozběhl napřed a nahoře na schodech se celý udýchaný otáčel, aby viděl, jdeme-li za ním. Teta, nejlepší a nejveselejší ošetřovatelka pod sluncem, se plahočila za námi, učiněná hora šálů a polštářů

v pohybu. Pan Dick by byl svůj úřad světlonoše nepostoupil nikomu na světě. Traddles stával často dole u schodů, přihlížel a přijímal šprýmovné vzkazy od Dory nejmilejšímu děvčeti na světě. Celou proceduru jsme obraceli v docela veselý průvod a nejveselejší z nás bývalo moje vdané dítě.

Ale někdy, když jsem ji nesl v náruči nahoru a cítil, jak je opět trochu lehčí, mě přepadl pocit nekonečně pusté nicoty, jako bych se blížil k nějaké dosud neznámé oblasti věčného ledu, která ve mně zmrazuje život. Odpíral jsem vzít ten pocit na vědomí tím, že bych mu dal jméno nebo ho u sebe rozbíral, až jednou večer, když mě přepadl zvlášť silně a teta při odchodu od ní zavolala na rozloučenou: „Dobrou noc, Kytinko,“ jsem si sedl ke svému stolu sám a rozplakal se při myšlence, jak osudně, ach, to jméno zní a jak květ v plném rozpuku na haluzi stromu uvadá!

KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ DEVÁTÁ

Zaplétám se do tajemství

Jednou ráno jsem dostal následující dopis, datovaný v Canterbury a adresovaný do Sudích dvorů, který jsem přečetl s jistým překvapením:

„Vážený pane!

Okolnosti vymykající se sféře mé osobní moci jsou již po značně dlouhou dobu příčinou zpřetrhání oněch důvěrných styků, jež mi – při omezených možnostech, ruchem úředních povinností mi ponechaných ke vzpomínání na jevy a děje minulosti zbarvené duhovými odstíny paměti – vždy skýtaly, jakož i nadále vždycky skýtati budou radostné potěšení nikterak všedního charakteru. Tato skutečnost, vážený pane, a spolu s ní i význačné postavení, k němuž Vás povzneslo Vaše nadání, mi zbraňují, abych se osmělil domáhat se práva oslovit druhá svého mládí důvěrným pojmenováním „Copperfelde!“ Postačuje mi vědomí, že jméno, jež si pokládám za čest shora slovně uvést, bude s pocity osobní úcty k Vám, blížíci se takměř lásce, v našem rodinném archivu (narážím na sbírku písemností, týkajících se našich bývalých podnájemníků, již paní Micawberová uchovála) provždy chováno jako klenot.

Nesluší se na člověka, nacházejícího se v důsledku vlastních osobních omylů i nahodilé shody nepříznivých okolností v postavení ztroskotavší archy (smí-li si dovolit použít podobnosti tak ryze mořeplaveckého), jenž se v této chvíli chápe pera k písemnému sdělení Vám – nesluší se, opakuji, na člověka v takových poměrech, by používal mluvy komplementární ni blahopřejné. To ponechává rukám schopnějším a čistším.

Pakliže Vám Vaše důležitější zaneprázdnění vůbec dovolí, abyste toto neumělé písmo dosledoval až sem – k čemuž podle vyskytnuvších se okolností dojít může a také nemusí –, zcela přirozeně si položíte otázku, jakýže důvod mě k sestavení tohoto písemného sdělení přiměl. Dovolte, abych prohlásil, že rozumnou povahu této otázky plně uznávám, a následovnému vysvětlujícímu rozvinutí předeslal, že to není důvod rázu peněžního.

Neodvolává se blíže na jakoukolivěk dřímající moc vládnout bleskem či vrhat zžíhavé plameny pomsty kterýmukoli směrem, mé osobě po případě propůjčenou, smím si snad dovolit mimochodem podotknout, že se mé nejskvělejší vidiny navždy rozplynuly vniveč – že můj klid je rozkotán a moje schopnost se radovat zničena – že již nemám srdce na pravém místě – a že již nekráčím před svým spolubližním zpřímá. Zhoubná sněť rozežírá květ. Pohár hořkosti přetéká. Červ hlodá a brzy svou oběť zdolá. Čím dříve tím lépe. Leč nebudu odbíhat.

Octnuv se v duševním rozpoložení obzvláště bolestném, vymykajícím se i dosahu konejšivého vlivu paní Micawberové, třebaže vykonávaného v trojjediné úloze ženy, choti a matky, pojal jsem úmysl na krátkou dobu utéci sám před sebou a věnovat tuto lhůtu osmačtyřiceti hodin opětné návštěvě naší metropole a zhlédnutí některých dějišť uplynulých šťastných chvil. Kromě k jiným přístavům domácího pokoje a duševního klidu zamíří mé kroky samovolně i k věznici Královského soudního dvora. Uvedu-li, že se pozítří přesně v sedm hodin večer (Deo volente) budu nalézat na vnější straně jižní zdi tohoto ústavu, určeného k věznění podle civilního práva, je účelu tohoto mého listovního sdělení dosaženo.

Necítím se oprávněn svého bývalého přítele pana Copperfielda ani svého bývalého přítele pana Tomáše Traddlese z Inner Templu, je-li tento pán dosud na živu a v dostupné blízkosti,

*obtěžovat prosbou, aby se ráčili se mnou setkat a (pokud to lze)
obnovili naše bývalé styky z dávných dob. Omezují se pouze na
stručné podotknutí, že v hodinu a na místě, jež jsem uvedl, bude
lze najít ty zhroucené trosky, jež dosud
zůstávají ze zřícené věže*

Wilkinse Micawbera

*P. S. K shora uvedenému je snad záhodno připojit ještě dodatek,
že paní Micawberová není s mými úmysly důvěrně obezná-
mena.“*

Pročetl jsem si dopis několikrát. I když jsem vzal patřičný zřetel jak na páně Micawberův nabubřelý sloh, tak na mimořádný požit-ek, s nímž si při všech možných i nemožných příležitostech sedá ke psaní sáhodlouhých dopisů, přesto jsem věřil, že to vyhýbavě rozvláčné sdělení v sobě skrývá něco důležitého. Odložil jsem do-
pis, abych si ho rozmyslil; znovu jsem ho vzal do ruky, abych si ho přečetl ještě jednou; a zaměstnával jsem se tak ještě, když vtom mě uprostřed největší bezradnosti navštívil Traddles.

„Hochu milý,“ řekl jsem, „jaktěživ jsem neměl takovou radost, že tě vidím. Přicházíš jako na zavolanou, abys mi svým střízlivým úsudkem pomohl právě v nejvhodnější chvíli. Dostal jsem prapo-
divný dopis, Traddlesi. Od pana Micawbera.“

„No ne!“ zvolal Traddles. „Co neříkáš? A já zase dostal dopis od paní Micawberové!“

S těmi slovy Traddles, od chůze rozehřátý a s vlasy spojeným účinkem procházky i rozčilení naježenými, jako by před sebou viděl nějaké veselé strašidlo, vytáhl svůj dopis a vyměnil si ho za můj. Pozoroval jsem ho, dokud nedočetl asi doprostřed, povytáhl jsem obočí jako on, když řekl: „Vládnout bleskem či vrhat zžíhavé plameny pomsty! Proboha, Copperfelde!“ – a potom jsem se pustil do pozorného čtení dopisu paní Micawberové.

Zněl takto:

„Můj uctivý pozdrav panu Tomáši Traddlesovi, a pamatuje-li se dosud na osobu, která před časem měla štěstí dobře se s ním znát, smím ho poprosit, aby mi věnoval několik chviliek svého volného času? Ujišťuji pana T. T., že bych ho v jeho laskavosti neobtěžovala, kdybych byla v každém jiném postavení než na pokraji zoufalství.

Příčinou toho, že se na pana Traddlese s touto nešťastnou prosbou obracím a že se dovolávám jeho nejvyšší shovívavosti, je – ačkoliv mi řeč o tom drásá srdce – odcizení pana Micawbera (dříve tak domáckého) své ženě a dětem. Pan T. si nemůže učinit ani přibližně jasnou představu o tom, jak se chování pana Micawbera změnilo, o jeho divokosti, o jeho zuřivosti. Ta se časem vystupňovala tak, až dnes budí dojem duševní úchylky. Ujišťuji pana Traddlese, že sotva mine jediný den, aby se nedostavil nějaký záchvat. Pan T. na mně jistě nebude žádat, abych mu vylíčila své pocity, když mu oznámím, že jsem si již zvykla poslouchat páně Micawberovo tvrzení, že se zaprodal ďáblu. Tajnůstkářství a nesdílnost jsou již dlouho jeho hlavními povahovými rysy a již dlouho nastoupily na místo jeho dřívější bezvýhradné důvěry. Seběmenší popud, třebaš i jen otázka, zda by měl k obědu raději to, či ono, bývá příčinou, že projeví přání dát se rozvést. Včera večer odpověděl na dětinské žadonění o dvě pence na ‚citronové špalky‘ – oblíbená místní cukrátko – tím, že se proti našim dvojčátkům rozpráhl nožem na ústřice!

Snažně pana Traddlese prosím, aby se mnou měl strpení, že zabíhám do těchto podrobností. Bez nich by si však pan T. jistě stěžl dovedl utvořit i jen sebechabější představu o mé srdce-ryvné situaci.

Smím se nyní odvážit toho, že se panu T. svěřím s účelem svého dopisu? Dovolí mi nyní, abych spoléhala na jeho přátelskou laskavost? Jistě ano, protože znám jeho srdce!

Bystré oko lásky se nedá lehko ošálit, zvláště ne oko ženy. Pan Micawber se chystá jet do Londýna. Dnes ráno před snídaní psal adresu na kartičku, kterou přivěsil na malou hnědou brašnu ze šťastnějších dob, a třebaže si pečlivě zakrýval ruku, ostržít pohled úzkostlivé manželky přece jen zahlédl jasně písmena d, ý, n. Konečná stanice dostavníku ve West Etidu je Zlatý Kříž. Odvážuji se pana T. vroucně a úpěnlivě prosit, aby na mého pobloudilého manžela čekal a rozumně mu domluvil? Odvážuji se pana T. požádat, aby se pokusil mezi panem Micawberem a jeho utrýzněnou rodinou prostředkovat? Ach, nikoli, neboť to by bylo příliš!

Pamatuje-li se pan Copperfield dosud na osobu, která slávou neslyne, ujme se pan T. úkolu vyřídit mu moji neztenčenou úctu a touž prosbu? V každém případě však jistě bude tak laskav a bude toto sdělení považovat za přísně důvěrné a za nic na světě se o něm ani sebemenší narážkou nezmíní před panem Micawberem. Kdyby na ně pan T. hodlal snad odpovědět (což nemohu než považovat za nejvýš nepravděpodobné), pak bude dopis, adresovaný M. E., poste restante Canterbury, co do možných trapných následků méně nebezpečný než dopis adresovaný přímo té, která se s nevýslovným žalem podpisuje jakožto
panu Tomáši Traddlesovi
v úctě oddaná

přítelkyně a prosebnice

Emma Micawberová“

„Co si o tom psaní myslíš?“ řekl Traddles, když jsem si dopis dvakrát přečetl, a podíval se na mne.

„A co si myslíš ty o tom druhém?“ řekl jsem. Neboť si se svraštělým čelem dopis dosud pročítal.

„Myslím, Copperfelde, že oba dohromady říkají víc,“ odpověděl Traddles, „než pan a paní Micawberová v dopisech obyčejně

říkávají – jenže nevím co. Nemám pochyby, že je oba psali v dobré víře a bez jakéhokoli vzájemného dorozumění. Chuděra,“ řekl s myšlenkou na dopis paní Micawberové, jak jsme tak stáli vedle sebe a oba dopisy porovnávali, „rozhodně to bude lidumilnost, když jí odepíšeme a slíbíme, že se neopomineme s panem Micawberem sejít.“

Souhlasil jsem s jeho návrhem tím ochotněji, že jsem si nyní vyčítal, jak jsem její minulý dopis bral poněkud na lehkou váhu. Jak jsem na patřičném místě už uvedl, zavalil mi tehdy sice podnět k usilovnému přemýšlení, ale můj soustředěný zájem o vlastní věci, moje znalost Micawberovy rodiny i to, že jsem o ní už nic víc neslyšel, vedly ponenáhlu k tomu, že jsem celou záležitost pustil z hlavy. Myslíl jsem na Micawberovy často, ale hlavně tak, že jsem zvědavě přemítal, jaké „peněžní závazky“ na sebe v Canterbury asi berou, a vzpomínal, jak zdrženlivě se ke mně začal chovat pan Micawber, když se stal písařem u Uriáše Heepa.

Ale přesto jsem nyní jménem nás obou napsal paní Micawberové utěšlivý dopis a oba jsme ho podepsali. Když jsme ho šli do města hodit na poštu, vedli jsme s Traddlosem dlouhou poradu a pouštěli se do četných dohadů, jež zde nemusím probírat. Odpoledne jsme přibrali na poradu tetu, ale jediný určitý závěr všeho byl, že neopomineme schůzku s panem Micawberem velmi přesně dodržet.

Ačkoliv jsme se na udaném místě objevili čtvrt hodiny před stanoveným časem, spatřili jsme pana Micawbera už čekat. Stál s rukama založenýma poblíž zdi a čelem k ní a s tesklivým výrazem pozoroval bodce mříží na jejím hřbetě, jako by to byly prokřížené větve stromů, jejichž stín chránil jeho mladá léta.

Když jsme ho oslovili, ukázalo se jeho chování poněkud rozpačitéjší a poněkud méně salonní než za dávných dob. Pro tento zájezd odložil černý juristický úbor a vzal si havelok a přiléhavé nohavice jako za stara, ale bývalé vystupování přece jen docela neměl. Jak jsme s ním rozprávěli, ponenáhlu se do něho sice stále víc a víc

dostával, ale zdálo se, že i ten monokl mu visí méně nonšalantně a že jeho límec od košile, třebaže dosud týchž velkolepých rozměrů jako dříve, je trochu zplihlý.

„Pánové,“ řekl pan Micawber po úvodních pozdraveních, „jste praví přátelé, jaké člověk pozná teprve v nouzi. Dovolte mi, abych vznesl dotaz, v jakém zdravotním stavu se nachází paní Copperfieldová *in esse* a paní Traddlesová *in posse* – předpokládám totiž, že můj přítel pan Traddles s předmětem své lásky ve svazek pro dobré i zlé dosud nevstoupil.“

Poděkovali jsme mu za jeho zdvořilý dotaz a patřičně jsme na něj odpověděli. Potom obrátil naši pozornost ke zdi a už začínal: „Ujišťuji vás, pánové,“ když jsem si dovilil vyslovit s touto obřadnou formou oslovení nesouhlas a požádat ho, aby s námi mluvil jako dříve.

„Můj drahý Copperfelde,“ odpověděl mi se stiskem ruky, „vaše srdečnost mě hluboce dojíká. Takové přijetí rozpadlých trosek chrámu kdysi zvaného člověkem – smím-li si dovolit tak se vyjádřit – svědčí o srdci, jež je ctí celému našemu lidskému pokolení. Právě jsem hodlal podotknout, že znovu patřím na poklidné místo, v němž mi uprchlo několik nejšťastnějších chvil celého života.“

„Nejšťastnějších jistě přičiněním paní Micawberové,“ řekl jsem. „Daří se jí dobře, doufám, že?“

„Děkuji,“ odpověděl pan Micawber, jehož tvář se při mé otázce zachmuřila, „ale za mnoho to nestojí. A zde,“ řekl pan Micawber a pokývl smutně hlavou, „je Královské vězení dlužníků. Místo, kde se po prvé v dlouhém koloběhu let drtivý tlak peněžních závazků neprojevoval každodenním pokřikem dotěrných hlasů, odmítajících opustit chodbu, kde na dveřích nebylo klepadlo, k jehož použití by se mohl kterýkoli věřitel uchýlit, kde se předvolání nemusela doručovat osobně a kde se inkarcerační příkazy odevzdávaly pouze ve vrátnici! Pánové,“ řekl pan Micawber, „když se stín těchto železných mříží na hřebeni cihlové stavby rýsoval na hrubém písku promenády, viděl jsem své děti proplétat se bludištěm spletitého

vzoru a vyhýbat se černým čarám. Znával jsem zde každičkový kámen. Jestliže dávám najevo slabost, jistě mě budete umět omluvit.“

„Od té doby jsme všichni v životě pokročili, pane Micawbere,“ řekl jsem.

„Když jsem býval obyvatelem tohoto útulku, pane Copperfelde,“ odpověděl pan Micawber zatrpkle, „mohl jsem se svému bližnímu podívat do očí, a jestliže mě urazil, mohl jsem mu dát jednu po hlavě. Ale můj bližní a já dnes už v takovém kapitálním poměru nestojíme.“

Pan Micawber se zkormouceně odvrátil od budovy, přijal z jedné strany nabízené rámě moje a z druhé nabízené rámě Traddlesovo a takto mezi námi odcházel.

„Na cestě ke hrobu mívá člověk rozličné mezníky,“ poznamenal pan Micawber a dojatě se ohlédl přes rameno, „které by, nebýt to přání bezbožné, byl nejradyji nikdy nepřešel. Takovým mezníkem v mém pohnutém životě je Královské vězení dlužníků.“

„Ale, ale, máte nějakou špatnou náladu, pane Micawbere,“ řekl Traddles.

„To mám, pane,“ potvrdil pan Micawber.

„Ne proto, jak doufám,“ řekl Traddles, „že jste pojal nechut' k právům – víte přece, že sám jsem taky právník.“

Pan Micawber neodpověděl ani slovem.

„Jak se vede našemu příteli Heepovi, pane Micawbere?“ řekl jsem po chvíli mlčení.

„Můj drahý Copperfelde,“ odpověděl pan Micawber, nenadále silně rozčilený, a zbledl přitom, „jestliže se na mého zaměstnavatele ptáte jako na přítele svého, je mi to líto, a jestliže se na něho ptáte jako na přítele mého, musím se tomu hořce usmát. Ať se na mého zaměstnavatele ptáte ve smyslu tom či onom, prosím, aniž vás míním urazit, abych směl svou odpověď omezit na to, že ať je jeho zdravotní stav jakýkoli, zjevem to je prohnáný lišák, ne-li sám ďábel. Dovolíte mi laskavě, abych co osoba soukromá odmítl hovořit dále o předmětu, který mě v mém postavení právníckém dohnal až na samý kraj zoufalství.“

Vyslovil jsem politování, že jsem se nevědomky dotkl námětu, který ho tolik rozrušuje. „Smím se zeptat,“ řekl jsem, „aniž se vystavím nebezpečí, že se téže chyby dopustím znovu, jak se vede mým starým přátelům, panu a slečně Wickfieldovým?“

„Slečna Wickfieldová,“ pravil pan Micawber a tentokrát zrudl, „je – dnes stejně jako vždycky – učiněný vzor a jasný příklad. Je to, můj drahý Copperfelde, jediný zářivý bod v tomto bídném životě. Moje úcta k té mladé dámě, můj obdiv k jejímu charakteru, má oddanost k ní pro její lásku a věrnost a dobrotu neznají mezí! – Vezměte mě někam za roh,“ řekl pan Micawber, „protože, přísámbohu, v tomhle duševním rozpoložení to je nad mé síly!“

Dostrkali jsme ho do úzké ulice, kde potom vytáhl kapesník a opřel se zády o zeď. Díval-li jsem se na něho tak vážně jako Traddles, jistě nemohl naši společnost pokládat za povzbudivou.

„Je už mým osudem,“ pravil pan Micawber a nelíčeně přitom plakal, ačkoliv i při pláči měl ve tváři stopu někdejšího výrazu, jako by pokládal své počínání za něco salonně uhlazeného, „je už mým osudem, pánové, že se u mne všechny krásnější lidské city obracejí ve výčitky. Můj hold slečně Wickfieldové je mračnem šípů v mou hrud'. Snad byste mě měli nejraději nechat jít, abych bloudil světem jako tulák. Tak na mně aspoň červ výčitek dokoná své dílo dvakrát dřív.“

Nevěnovali jsme jeho výzvě pozornost a zůstali jsme u něho, dokud kapesník zase nezastrčil; a když si pak ještě popotáhl límec a s kloboukem nápadně na stranu posunutým si začal pobzukovat písničku, aby oklamal kdekoho v okolí, kdo by ho snad byl pozoroval, řekl jsem mu – neboť jsem nevěděl, co všechno by nám mohlo ujít, necháme-li ho už teď odejít –, že by mi způsobilo velké potěšení, kdybych ho mohl představit tetě, a pojedeli-li se mnou do Highgatu, že tam bude mít postel k dispozici.

„Namícháte nám sklenici svého výtečného punče, pane Micawbere,“ řekl jsem, „a v příjemnějších vzpomínkách zapomenete na to, co vám dělá těžkou hlavu.“

„Nebo kdyby vám spíš ulevilo to, že byste se s něčím svěřil přátelům, pak to povíte nám, pane Micawbere,“ řekl Traddles prozíravě.

„Pánové, dělejte si se mnou, co chcete!“ odpověděl pan Micawber. „Jsem třtina na hladině širé hlubiny, tříska živlů – prosím za prominutí, měl jsem říci hříčka živlů, které mnou zmítají na všechny strany.“

Vykročili jsme tedy dál a vedli se všichni pod pažďí jako předtím; dostavník jsme stihli právě ve chvíli, kdy se chystal vyjet, a do Highgatu jsme dojeli, aniž jsme cestou zažili nějakou nemilou příhodu. Byl jsem v duchu velice neklidný a velice nejistý, co nejlépe říci nebo udělat – a totéž se zřejmě dělo i s Traddlesem. Pan Micawber se většinu času nořil do těžkých chmur. Chvillemi se pokusil trochu se vzpružit a začal si pobzukovat refrén nějaké písničky; ale směšnost klobouku, výstředně sešoupnutého ke straně, a košilového límce, povytaženého špičkami až k očím, činila každé jeho opětovné propadnutí hluboké zádumčivosti ještě nápadnějším.

Protože Doře nebylo dobře, zamířili jsme raději do tetina domku než k nám. Když jsme pro tetu vzkázali, sešla dolů a přivítala pana Micawbera s blahovlnnou srdečností. Pan Micawber jí políbil ruku, poodešel stranou k oknu, a když vytáhl kapesník, v duchu sám se sebou bojoval.

Pan Dick byl doma. Byl svou povahou tak úžasně soucitný s každým, kdo se zdál zkrušený, a vycítil všechny lidi toho druhu tak bystře, že panu Micawberovi v pěti minutách potřásl rukou alespoň desetkrát. Tato vřelost, projevovaná úplně cizím člověkem, dojímala pana Micawbera v jeho zármutku tak nevýslovně, že se při každém novém potřesení rukou zmohl pouze na slova: „Můj vzácný pane, vaše laskavost mě přemáhá!“ To působilo panu Dickovi takové potěšení, že opakoval stisk znovu a s ještě větší vervou než předtím.

„Přátelská vlídnost tohoto pána,“ pravil pan Micawber k tetě, „dovolíte-li, madame, abych vybral slovní obrat ze slovníku našich drsnějších národních sportů – mě odrovnává. Člověku, který zápolí

se složitým břemenem duševní rozpolcenosti a starostí, rve takové přijetí srdce, o tom vás ujišťuji.“

„Můj přítel pan Dick,“ odpověděla teta pyšně, „není obyčejný člověk.“

„O tom jsem přesvědčen,“ pravil pan Micawber. „Můj vzácný pane!“ – protože pan Dick mu už zase potřásl rukou – „Vaše srdečnost mě hluboce dojíká!“

„Jak se vynacházíte?“ řekl pan Dick se starostlivým výrazem.

„Tak všelijak, můj vzácný pane,“ odpověděl pan Micawber s povzdechem.

„Nesmíte ztrácet odvalu,“ řekl pan Dick, „a musíte se tady cítit co možná jako doma.“

Tato přátelská slova pana Micawbera úplně přemohla, a když znovu pocítil páně Dickovu ruku ve své, pravil: „Osud mi dopřál najít v mnohotvárném panoramatu života člověčenstva tu a tam oázu, ale dosud nikdy jsem ještě nenašel oázu tak svěží a tak zelenou jako dnes!“

Jindy by mě to všechno bylo bavilo; ale tu chvíli jsem cítil, že jsme vesměs jaksi nucení a nesví, a pozoroval jsem páně Micawberovo ustavičné kolísání mezi zřejmým odhodláním něco prozradit a mezi opačným odhodláním neprozrazovat nic tak úzkostlivě, že jsem z toho měl úplnou horečku. Traddles, který seděl na krajíčku židle s očima vypoulenýma a s vlasy naježenými ještě vzpurněji než jindy, civěl střídavě do země a na pana Micawbera, aniž se pokusil přičinit k hovoru jediné slůvko. Teta – ačkoliv jsem viděl, že na svého nového hosta soustřeďuje nejbystřejší pozornost – projevovala víc chladné rozvahy a rozumu než my dva, neboť s ním udržovala hovor a nutila ho tak mluvit, ať se mu už chtělo, nebo nechtělo.

„Jste pradávný přítel mého synovce, pane Micawbere,“ řekla teta. „Škoda, že jsem neměla potěšení setkat se s vámi už dřív.“

„Madame,“ odpověděl pan Micawber, „moje škoda, že jsem neměl tu čest už před delším časem poznat vás. Nebýval jsem vždycky taková troska, na jakou patříte nyní.“

„Doufám, že se paní Micawberové i celé vaší rodině vede dobře, pane,“ řekla teta.

Pan Micawber nachýlil maličko hlavu. „Vede se jim tak dobře, madame,“ pravil po chvíli mlčení zoufale, „jak mohou vyobcovaní a vyvržení doufat, že se jim kdy povede.“

„Pro smilování boží, pane!“ vykřikla teta zprudka, jak už to měla ve zvyku. „Co to povídáte?“

„Obživa mé rodiny, madame,“ odpověděl pan Micawber, „visí na vlásku. Můj zaměstnavatel...“

Tu pan Micawber jako pro zlost utál řeč a pustil se do loupání citronů, které mu z mého návodu zatím nachystali spolu se všemi přísadami, jichž používal k přípravě punče.

„Váš zaměstnavatel, víme?“ pravil pan Dick a jemně mu ťukl do ruky, aby ho upozornil, že chtěl něco říci.

„Jsem vám velice zavázán, můj vzácný pane,“ odpověděl pan Micawber, „že mě upomínáte.“ Znovu si potřásl rukou. „Můj zaměstnavatel, madame, – pan Heep – byl kdysi tak laskav a připomněl mi, že kdybych nepobíral peněžní odměny vyplývající z mého zaměstnání u něho, budu se pravděpodobně živit jako potulný kejklíř, který polyká meče a požírá zhoubný živel. Přese všechno, co by mohlo podle mého mínění tento názor vyvrátit, je dosud pravděpodobné, že moje děti budou nuceny hledat obživu mrzačením těla jako hadí lidé, zatím co je paní Micawberová bude k těmto protipřirozeným cvikům pobádat doprovodem na kolovrátek.“

Planým, ale výmluvným mávnutím nože pan Micawber naznačil, že uskutečnění takovýchto produkcí lze očekávat, až jeho už nebude, a potom se s výrazem beznaděje znovu pustil do loupání citronů.

Teta si opřela loket o kulatý stůl, který obyčejně mívala vedle sebe, a pozorně si pana Micawbera měřila. Přes všechnen odpor, s nímž jsem pohlížel na myšlenku vylákat z něho lstí jakékoliv odhalení, které nehodlal učinit dobrovolně, bych se do něho byl právě tuto chvíli pustil, kdybych nebyl pozoroval podivné úkony, jimiž se zabýval a z nichž

mimo jiné nejpozoruhodnější bylo to, že hodil citronovou kůru do kotlíku, cukr do misky s kratiknotem, rum nalil do prázdného džbánu a docela samozřejmě se pokoušel nalévat vřelou vodu ze svícnu. Viděl jsem, že se blíží krize, a také se dostavila. Hlučně shrnul všechny přípravy i náčiní dohromady, vstal z židle, vytáhl kapesník a propukl v pláč.

„Můj drahý Copperfelde,“ pravil pan Micawber do kapesníku, „toto je práce, která ze všech nejvíc vyžaduje především duševní klid a sebeúctu. Nemohu ji vykonat. Úplně vyloučeno.“

„O co jde, pane Micawbere?“ řekl jsem. „Mluvte, prosím, bez obalu. Jste mezi přáteli.“

„Mezi přáteli, pane!“ opakoval pan Micawber a všechno, co v sobě zadržoval, se z něho začalo hrnout. „Dobrý Bože, jsem přece v takovém duševním rozpoložení právě proto, že *jsem* mezi přáteli! O co jde, pánové? O co *nejde*? Jde o padoušství! Jde o podlost! Jde o lež, podvod, pikle! A jméno celé té hromady ohavností je – HEEP!“

Teta spráskla ruce a všichni jsme polekaně vyskočili, jako když do nás uhodí.

„Boj je u konce!“ prohlásil pan Micawber, mával při řeči divoce kapesníkem a chvílemi vyrážel oběma rukama od těla, úplně jako by s nadlidským vypětím sil plaval. „Takhle už déle žít nebudu. Jsem bídný ubožák, odtržený od všeho, co dělá život snesitelným. Ve službách toho pekelného zlosyna jsem byl věčně jako v zakletí. Vraťte mi mou ženu, vraťte mi mé děti, postavte na místo bídného slabocha, který dnes chodí v botách, jež mám na nohou, zase Micawbera a nakažte mi, abych zítra polykal meče, a já to udělám s chutí!“

Jaktěživ jsem ještě neviděl člověka tak rozpáleného. Snažil jsem se ho uklidnit, abychom se dostali k nějakému rozumnému hovoru, ale rozpaloval se čím dál tím víc a nechtěl slyšet ani slovo.

„Nikomu na světě nepodám ruku,“ pokračoval pan Micawber a při řeči lapal po dechu, supěl a zalykal se takovou měrou, že se podobal člověku, který zápolí s ledovou vodou, „dokud – neroztrhám na cucky – toho – ch – hnusného – plaza – HEEPA! Od nikoho nepřijmu

pohostinství – dokud – ch – nedonutím Vesuv – aby ve své lávě pohřbil – toho – ch – prokletého lotra – HEEPA! Občerstvení – ch – pod touto střechou – a zvláště punč – by mi – ch – svíralo hrdlo – dokud dřív – nesevřu hrdlo – ch – toho – bezmezného podvodníka a lháře – HEEPA – až mu vymáčknu – oči z důlků! Nebudu – ch – nikoho znát – a – ch – nepromluví slovo – a – ch – nesložím hlavu – pod žádnou střechu – dokud – na samou padrt' – ch – nerozdrtím – toho svrchovaného – a – ch – nevyrovnatelného pokrytce – a – ch – křivopřísežníka – HEEPA!"

Měl jsem opravdu strach, že pana Micawbera na místě sklátí smrt. To, jak namáhavě si těmi přerývanými větami klestil cestu, a kdykoli poznal, že se už ocitá blízko jména Heep, jak se k tomu slovu probíjel, jak se na ně v mátožném polovědomí vrhal a jak je ze sebe vyrážel silou jen o málo méně než zázračnou, budilo hrůzu; ale když se nyní celý zchvácený zhroutil na židli a rozhlížel se po nás s obličejem zbarveným všemi možnými odstíny, které tam neměly co dělat, zatím co se mu jednou křečí za druhou stahovalo hrdlo a nekonečná řada zalykavých vzlyků v něm klokotala a vřela, jako by se pěníla až do čela, tu měl vzhled člověka v posledním tažení. Byl bych se ho ujal, ale pohybem ruky mě odmítl a nedal si říci.

„Ne, Copperfelde! – Žádné vysvětlení – ch – dokud – slečna Wickfieldová – ch – odškodnění za bezpráví – spáchané tím stoprocentním lotrem – HEEPEM!“ (Jsem si úplně jist, že by ze sebe nebyl vypravil ani tři slova, nebýt úžasné síly, které mu dodávalo toto jméno, když cítil, že k němu v řeči spěje.) „Posvátné tajemství – ch – před celým světem – ch – bez výjimky – ode dneška za týden – ch – ráno u snídaně – ch – za účasti všech – také tety – ch – a nesmírně vlídného pána – podávané v hostinci v Canterbury – ch – kde – paní Micawberová a já – sborem Staré zlaté časy – a – ch – odhalím toho – lotrovského vyvrhela – HEEPA! Víc nic neřeknu – ch – ani se nedám přemluvit – ihned odcházím – nejsem schopen – ch – snášet společnost – po stopě – zkáze zasvěceného a propadlého zrádce – HEEPA!“

S tímto posledním opakováním kouzelného slova, které mu udržovalo duši aspoň na jazyku a při němž tentokrát všechno své dřívější úsilí překonal, se pan Micawber vyřítíl z domu a zanechal nás ve stavu rozčilení, nadějí a podivu – ve stavu, který nás uvrhl do rozpoložení sotva lepšího, než v jakém byl sám. Ale i za těch okolností byla jeho vášnivá záliba v psaní dopisů příliš silná, aby jí odolal, neboť mi, zatím co naše rozčilení, naděje i podiv byly dosud na vrcholu, z nejbližší hospůdky, kde se zastavil, aby ji napsal, doručili následující epištolu:

„Přísně tajné a důvěrné!

Vážený pane!

Prosím o dovolení, abych Vaším prostřednictvím směl Vaší vzácné tetě vyslovit omluvu za své nedávné rozčilení. Výbuch doutnajících sopky, dlouho potlačovaný, byl výsledkem vnitřního zápasu, jež si lze snáze představit než jej popsat.

Kojím se nadějí, že jsem sdostatek srozumitelně vyslovil pozvání na snídani ode dneška za týden v domě veřejného pohostinství v Canterbury, kde jsme já a paní Micawberová měli kdysi čest připojit svůj hlas k Vašemu při zpěvu vyhlášené písně nesmrtelného celního revizora, odchovaného na druhém břehu Tweedu.

Až splním svou povinnost a akt zadostučinění dokonám, což jedině mi umožní pohlédnout spolubližnímu opět do očí, už mne nebude. Budu si žádat pouze uložení na onom místě obecného klidu, kde

*– v své cele těsné každý uložen,
hle, předkové tu naši provždy spí –*

s prostým nápisem

Wilkins Micawber“

KAPITOLA PADESÁTÁ

Sen pana Peggottyho dochází splnění

Od onoho večera, kdy jsme na břehu řeky mluvili s Martou, uplynulo už několik měsíců. Neviděl jsem ji od té doby, ale ona se několikrát přihlásila panu Peggottymu. Její horlivá snaha pomoci zůstávala dosud bez výsledku; a ani z toho, co mi vypravoval pan Peggotty, jsem nemohl soudit, že se i jen na chvíličku podařilo zachytit jakoukoli stopu Emilčina osudu. Začínal jsem, přiznávám, propadat beznaději, že ji vůbec nenajdeme, a ponenáhlu víc a víc podléhat názoru, že už nežije.

Jeho přesvědčení zůstávalo beze změny. Pokud vím – a domnívám se, že jsem mu do toho poctivého srdce viděl až na dno –, nikdy už ve své vážné jistotě, že ji najde, znovu nezakolísal. Jeho trpělivost ani na okamžik neochabovala. A třebaže jsem se chvěl strachem, jaká muka by mu mohla jeho pevná víra jednoho dne způsobit, kdyby se rázem sesula v trosky, přesto v ní bylo cosi tak zbožného, cosi tak dojímavě přesvědčivého, co dotvrzovalo, v jak přečistých hlubinách jeho šlechetné povahy její kotva tkví, že úcta a vážnost, v níž jsem ho měl, každým dnem ještě vzrůstala.

Jeho důvěřivost nebyla lenivá pohodlnost, která jen doufá a nic víc. Po celý svůj život byl pan Peggotty mužem rázného činu a věděl, že ve všem, v čem se mu nedostává cizí pomoci, musí jak poctivě vykonat svůj úkol, tak pomoci si sám. Věděl jsem, že se jednou v noci z obavy, zda snad nějakou náhodou světlo za oknem jeho staré lodi nechybí, sebral a šel pěšky do Yarmouthu. Věděl jsem, že po přečtení jakési zprávy v novinách, která se mohla hodit na Emilku, popadl hůl a vydal se na cestu šedesát osmdesát mil dlouhou. Když ode mne vyslechl historii, k níž mi dopomohla slečna Dartlová, vypravil se po moři do Neapole a zpátky. Všechny cesty

konal za drsných podmínek, protože se neochvějně držel cíle ušetřit peníze pro Emilku, až ji najde. Celou tu dlouhou dobu usilovného pátrání jsem ho nikdy neslyšel, aby si postěžoval; nikdy jsem ho neslyšel zanaříkat na únavu ani na ztrátu odvahy.

Dora se s ním od naší svatby vídala dost často a docela si ho zamilovala. Ještě nyní v duchu před sebou vidím jeho postavu, jak s hrubou čepicí v ruce stojí u jejího lehátka a jak mu modré oči mého vdaného dítěte s plachým obdivem vzhlížejí do tváře. Leckterý večer, když si za soumraku přišel se mnou popovídat a my dva se spolu pomalu procházeli po zahradě sem a tam, jsem ho přemluvil, aby si vykouřil svou dýmku; a tehdy mi obraz jeho opuštěného domova i útulné ovzduší, jímž v mých dětských očích dýchával navečer, když v krbu hořel oheň a kolem lodi se s kvílením proháněl vítr, vyvstával v duchu nejživěji.

Jednou večer, právě v takovou hodinu, mi řekl, že když včera v noci vyšel na ulici, zastihl nedaleko svého bytu Martu a že ho žádala, aby v žádném případě neodcházel z Londýna, dokud si s ní ještě jednou nepromluví.

„Řekla vám proč?“ zeptal jsem se.

„Ptal jsem se jí, mladý pane Davy,“ odpověděl, „ale ona vždycky řekne jenom pár slov, a tak ze mne dostala jen ten slib a hned odešla.“

„Řekla vám, kdy byste mohl asi čekat, že se zase ukáže?“ vyptával jsem se dál.

„Ne, mladý pane Davy,“ odpověděl a zamyšleně si přejel rukou po tváři. „Taky jsem se na to ptal, ale ona řekla, to že je víc, než mi může povědět.“

Už dávno jsem ho přestal povzbuzovat v nadějích, které visely na tak slabounké nitce, a proto jsem k této zprávě nepoznamenal nic jiného, než že ji podle mého uvidí brzy. Pokud ve mně vzbudila nějaké dohady, nechal jsem si je pro sebe; byly ostatně pramálo nadějně.

Jednou večer, asi čtrnáct dní potom, jsem se procházel sám po zahradě. Pamatuji se na ten večer dobře. Byl to druhý večer týden-
ní lhůty stanovené panem Micawberem. Celý den pršelo a vzduch
čišel vlhkostí. Stromy halila houšť listů, skleslého pod tíhou vody,
ale déšť už ustal, ačkoliv obloha byla ještě zatažená, a důvěřiví ptáci
radostně švitořili. A jak jsem se tak procházel po zahradě a kolem
mne se začínal snášet soumrak, jejich hlásky ponenáhlu utichly
a rozhostilo se ono zvláštní ticho, jaké patří k večeru na venkově,
kdy i nejslabší stromky jsou v úplném klidu až na krůpěje, které jim
chvillemi skápnou z větví.

Po jedné straně našeho domku se táhlo úzké zelené loubí, po-
rostlé břechtanem, a jím jsem měl ze zahrady, kde jsem se procházel,
průhled na ulici před domem. Jak jsem tak uvažoval o rozličných
věcech, stočil jsem náhodou do toho loubí pohled a vzadu jsem
spatřil postavu, oblečenou v prostém plášti. Nakláněla se dychtivě
směrem ke mně a kývala na mne.

„Marto!“ řekl jsem cestou k ní.

„Můžete jít se mnou?“ zeptala se vzrušeným šepotem. „Byla jsem
u něho, ale on není doma. Napsala jsem mu, kam má přijít, a sama
jsem mu to nechala na stole. Říkali, že se vrátí domů brzy. Mám pro
něho zprávy. Můžete jít hned?“

Odpověděl jsem tím, že jsem okamžitě vyšel z branky. Učinila
rukou prudký pohyb, jako by mě prosila, abych měl trpělivost
a mlčel, a zamířila k Londýnu, odkud zřejmě přispěchala pěšky, jak
prozrazoval její úbor.

Zeptal jsem se jí, je-li naším cílem opravdu Londýn. Když to
stejně prudkým pohybem jako předtím potvrdila, zastavil jsem
prázdný nájemný kočár, který jel kolem, a nasedli jsme do něho.
Na mou otázku, kam má kočí jet, odpověděla: „Někam blízko Golden
Squaru! – a rychle!“ – a potom se schoulila do koutka, jednou roze-
chvělou rukou si zakryla obličej a druhou učinila opět stejný pohyb
jako prve, jako by nemohla snést mluvené slovo.

Nyní již velmi vzrušený a protichůdnými záblesky naděje a strachu zmatený jsem na ni pohlédl, dá-li mi nějaké vysvětlení. Když jsem však viděl, jak silně touží zachovat ticho, a cítil, že po tom vlastně v takové chvíli stejně samozřejmě toužím i já, už jsem se nepokusil mlčení prolomit. Pokračovali jsme tedy v jízdě, aniž jsme promluvili slovo. Chvílemi se podívala z okna, jako by jí připadalo, že jedeme tuze pomalu, ačkoliv ve skutečnosti jsme jeli rychle, ale jinak zůstávala sedět stejně jako na počátku.

Vystoupili jsme u jednoho z vjezdů na náměstí, které označila, a tam jsem nařídil kočímu s povozem čekat, protože jsem nevěděl, nebudeme-li ho možná ještě potřebovat. Položila mi ruku na paži a vedla mě spěšně do jedné z pochmurných ulic, jichž je víc v této končině, kde domy bývaly kdysi krásná obydlí, osídlená jednotlivými rodinami, ale potom začaly upadat a po dlouhé době také upadly až na ubohé baráky, pronajímané po jednotlivých místnostech. Když do otevřených dveří jednoho z těchto domů vstoupila a pustila se mé paže, pokynula mi, abych ji následoval po společném schodišti, které vypadalo jako přítok ulice.

Dům se nájemníky jen hemžil. Zatím co jsme vystupovali, dveře světnic se otvíraly a v nich se ukazovaly hlavy; a na schodech jsme mýjeli další lidi, kteří šli dolů. Když jsem se, dřív než jsme vešli, rozhlédl po domě zvenčí, spatřil jsem nad květináči v oknech lelkovat ženy a děti a zdálo se, že jsme podnítili jejich zvědavost, neboť to byli hlavně ti zevlouni, kdo vykukoval ze dveří. Široké deštěné schodiště mělo mohutné sloupkové zábradlí z nějakého tmavého dřeva a nade dveřmi byly římsy, zdobené řezbami ovoce a květů, a pod okny široká sedátka. Ale všechny tyto známky bývalé nádhery vypadaly uboze sešlé a špinavé; hniloba, plíseň a stáří nahlodaly podlahu, která byla na mnoha místech zpuchřelá, ba i nohám nebezpečná. Všiml jsem si několika pokusů dodat tomuto chátrajícímu tělu novou krev tím, že starou vzácnou tesařskou práci tu a tam přiopravili obyčejným měkkým prknem; to se však podobalo

manželství zchudlého starého šlechtice s plebejskou chudačkou a obě strany tohoto nerovného svazku se od sebe odtahovaly. Několik zadních oken na schodišti zastřeli nebo úplně zabetonovali a v těch, která zbývala, nebyl skoro ani kousek skla; jejich zborcenými rámy, jimiž jako by špatný vzduch neustále proudil dovnitř a nikdy ven, jsem jinými okny beze skla viděl do jiných domů v podobném stavu a s pocitem závratí spatřil dole bídny dvorek, který byl společným smetištěm celého domu.

Stoupali jsme až do nejhořejšího patra domu. Cestou se mi několikrát zdálo, že jsem v šerém světle zahlédl sukně nějaké ženy, která jde před námi nahoru. Otočili jsme se právě k poslednímu odstavci schodů, který nás ještě dělil od podkrovního, a vtom jsme zahlédli onu postavu naplno, když se u jedné dveří na okamžik zastavila. Vzápětí stiskla kliku a vešla.

„Co to?“ řekla Marta šeptem. „Vešla do mého pokoje! A já ji neznám!“

Ale znal jsem ji já. K svému úžasu jsem v ní poznal slečnu Dartlovou.

Několika málo slovy jsem podal své průvodkyni vysvětlení v tom smyslu, že to je dáma, s kterou jsem se už kdysi setkal; a sotva jsem domluvil, zaslechli jsme z pokoje její hlas, ačkoliv z místa, kde jsme stáli, jsme nerozeznali, co říká. S udivenou tváří opakovala Marta též pohyb jako dříve a vedla mě tiše po schodech nahoru a potom malými zadními dveřmi, jež zřejmě neměly vůbec zámek a jež otevřela tím, že do nich prostě strčila, do prázdného podkrovního pokojíku s nízkým šikmým stropem, o málo lepšího než komora. Z té vedly do pokoje, který předtím označila za svůj, malé dveře, tu chvíli právě pootevřené. Tam jsme se zastavili, od stoupání celí udýchaní, a Marta mi lehce zakryla rukou ústa. Z druhého pokoje jsem viděl jediné to, že je slušně velký, že v něm stojí postel a že na stěnách visí několik obyčejných obrázků lodí. Slečnu Dartlovou ani osobu, na kterou jsme ji slyšeli před chvílkou mluvit, jsem neviděl

a jistě ji nemohla vidět ani moje společnice, protože výhodnější postavení jsem měl já.

Chvilíčku vládlo hluboké ticho. Marta mi jednou rukou zakrývala ústa a druhou si přidržovala k uchu a naslouchala.

„Na tom mi málo záleží, že není doma,“ řekla Rosa Dartlová povýšeně. „Nic o ní nevím. Přišla jsem se podívat na vás.“

„Na mne?“ ozval se mírný hlas.

Při jeho zvuku mi celým tělem projel mráz. Byl to totiž hlas Emilčin!

„Ano,“ odpověděla slečna Dartlová, „přišla jsem si prohlédnout vás. Cože? Vy se za tu tvář, která toho tolik natropila, nestydíte?“

Rozhodná a nesmiřitelná nenávist v jejím hlase, jeho mrazivě bezcitná příkrost i krocená zloba mi ji ukázaly, jako bych ji na vlastní oči viděl stát před sebou ve světle. Viděl jsem ty blýskavé černé oči i postavu šířanou vášnivým hněvem; a viděl jsem tu jizvu, která jí bílou stopou přetínala rty, při řeči se chvět a tepem nalévat.

„Přišla jsem se podívat,“ řekla „jaký má James Steerforth vkus – na děvče, které s ním uteklo a je předmětem klevet nejnižší chátrý rodného městečka; na drzou, zpupnou, protřelou společnici lidí, jako je James Steerforth. Chci vědět, jak taková holka vypadá.“

Bylo slyšet šustot, jako by se nešťastná dívka, kterou slečna Dartlová zahrnovala těmito úštěpkami, byla rozběhla ke dveřím a jako by jí mluvčí byla zastoupila cestu. Po něm nastalo krátké ticho.

Když slečna Dartlová opět promluvila, cedila slova zaťatými zuby a dupala při tom na podlahu.

„Zůstanete tady,“ řekla, „nebo vás vykřičím na celý dům a na celou ulici! Jestli se pokusíte uklouznout mně, zadržím vás, i kdyby to muselo být za vlasy, a vzbouřím proti vám celý dům!“

Zděšený šepot byla jediná odpověď, kterou můj sluch zachytil. Nastalo opět ticho. Nevěděl jsem, co mám dělat. Ačkoliv jsem měl sto chutí tu rozmluvu ukončit, cítil jsem, že nemám právo se jim ukázat, že jedině pan Peggotty k ní smí vstoupit a objevit ji. „Copak nepřijde vůbec?“ pomyslil jsem si nedočkavě.

„Tak,“ řekla Rosa Dartlová s pohrdavým smíchem, „konečně ji vidím! Byl vlastně ubožák, dát se nachytat touhle cudnou lžiskromností a sklopenou hlavičkou!“

„Ach, pro Boha živého, mějte se mnou slitování!“ zvolala Emilka. „Ať jste, kdo jste, znáte mou žalostnou historii, a pro Boha živého, mějte se mnou slitování, jestli chcete dojít slitování sama!“

„Jestli chci dojít slitování sama!“ odsekla druhá žena zuřivě. „Co si myslíte, že máme společného my dvě?“

„Nic, než že jsem žena jako vy,“ řekla Emilka a propukla v slzy.

„Tohle,“ řekla Rosa Dartlová, „je osobování tak nestydaté a projevené tvorem tak bezectným, že kdybych k vám v nitru chovala jakékoli jiné city než opovržení a hnus, muselo by je to umrtvit. Žena jako já! Děláte ženám pěknou čest, jen co je pravda!“

„Zasluhuji si to všechno,“ řekla Emilka, „ale je to strašlivé! Drahá, drahá paní, považte, co jsem vytrpěla a jak hluboký je můj pád! Ach, Marto, vrať se! Ach, domove, domove!“

Slečna Dartlová se posadila na židli, na kterou bylo našimi dveřmi vidět, a dívala se do země, jako by se Emilka choulila na podlaze před ní. Protože seděla mezi mnou a světlem, viděl jsem nyní její zvlněný ret i kruté oči, s lačnou škodolibostí upřené na jedno místo.

„Poslouchejte, co vám řeknu,“ pravila, „a schovejte si tu zchytalou přetvářku pro své lehkověrné hlupce! Čekáte snad, že svými slzami pohnete mne? O nic víc, než byste mě okouzila svými úsměvy, vy děvko prodejná!“

„Ach, mějte se mnou přece trochu smilování!“ zvolala Emilka. „Ukažte mi trochu soucitu, nebo jinak v šílenství umřu!“

„To by nebylo zrovna valné pokání za vaše zločiny,“ řekla Rosa Dartlová. „Víte, co jste udělala? Pomyslíte vůbec někdy na domov, který jste rozvrátila?“

„Ach, je vůbec noc nebo den, kdy bych na něj nemyslela?“ zvolala Emilka – a vtom jsem ji právě zahlédl klečet na zemi, hlavu dozadu zvrácenou, bledou tvář upřenou vzhůru, ruce křečovitě sepnuté

a vztažené a vlasy po ramenou rozpuštěné. „Uplynula snad kdy jediná minuta, abych ho at' v bdění nebo ve spánku neměla před očima právě takový, jaký býval v ten nenávratný čas, než jsem se k němu na věky věků obrátila zády? Ach, domove, domove! Ach drahý, předrahý strýčku, kdybys byl mohl kdy vědět, jaká muka mi bude tvá láska působit, až se spustím dobře, jistě bys mi ji nebyl dával najevo tak vytrvale, at' jsi ji cítil sebevíc, ale býval by ses na mne rozhněval, přinejmenším jednou v životě, abych tak měla aspoň nějakou útěchu! Nemám žádnou, pražádnou, ani jedinou útěchu na zemi, protože všichni doma mě vždycky měli rádi!“ A s úpěnlivým úsilím zachytit se jejích sukni padla na tvář před panovačnou postavou na židli.

Rosa Dartlová zůstala sedět a shlížela na ni nepohnutě jako bronzová socha. Tiskla rty pevně k sobě, jako by věděla, že se musí vši mocí ovládat – píši jen to, co upřímně věřím –, jinak že by neodolala, aby tu krásnou bytost neodkopla. Viděl jsem ji zřetelně a zdálo se, že se do tohoto výrazu soustředila všechna síla její tváře i povahy. – Což pan Peggotty vůbec nepřijde?

„Jaká uboze ješitná dovede být taková lidská veš!“ řekla, když ovládla bouřlivé vzdouvání ňader natolik, aby se mohla odvážit slova.

„Váš domov! Snad si nepředstavujete, že mu věnuji jedinou myšlenku nebo že se domnívám, že byste mohla tomu mrzkému brlohu nějak ublížit, aby se to nedalo penězi zaplatit, a to doboha? Váš domov! Patřila jste prostě ke zboží své rodiny a prodávali a kupovali vás jako každý jiný prodejný artikl, s jakým vaše rodina obchodovala.“

„Ach, to neříkejte!“ zvolala Emilka. „O mně si mluvte, co chcete, ale nezahrnujte *mou* potupou a hanbou lidi, kteří jsou stejně úctyhodní jako vy, víc než jsem je už zneuctila já! Protože jste dáma, mějte aspoň trochu úcty k nim, když už nemáte slitování pro mne!“

„Mluvím,“ řekla Rosa Dartlová, aniž se uráčila věnovat této úpěnlivé prosbě sebemenší pozornost, a přitáhla si sukni, aby ji

uchránila před poskvrnou Emilčina doteku, „mluvím o *jeho* domově – kde bydlím i já. Hle,“ řekla, ukázala s pohrdavým smíchem napřaženou rukou a upřela oči na pokořenou dívku na zemi, „zde je důstojná příčina roztržky mezi vznešenou matkou a vznešeným synem, příčina zármutku v domě, kde by ji nebyli přijali ani jako kuchyňskou ficku, příčina hněvu, lítosti a výčitek! Tahle nectná špína, sebraná u vody a dobrá k tomu, aby ji člověk na hodinku vyznamenal pozorností a potom ji odhodil tam, odkud vzešla!“

„Ne, ne!“ zvolala Emilka a sepjala ruce. „Když mi vkročil do cesty – kéž ten den pro mne nikdy nevzešel, a on mě potkal, až jak mě nesou ke hrobu! –, byla jsem vychovaná stejně počestně jako vy nebo každá jiná dáma a měla jsem se stát ženou člověka tak řádného, že za řádnějšího se nikdy provdat nemůžete ani vy, ani žádná jiná dáma na světě. Jestli bydlíte v jeho rodině a znáte ho, pak snad znáte i moc, jakou může mít na slabé, marnivé děvče. Neomlouvám se, ale dobře vím a taky on dobře ví – nebo aspoň bude vědět, až nadejde hodina jeho smrti a svědomí mu nedá pro to pokoj –, že užil vši své moci k tomu, aby mě oklamal, a že já mu věřila, důvěřovala mu a milovala ho!“

Rosa Dartlová vylítla ze židle, uskočila nazad a v skoku se po Emilce ohnala s výrazem tak záštiplným, tak zamračeným a vášnivou zlobou znetvořeným, že jsem se div mezi ně nevrhl. Rána, nemířená a nazdařbůh vedená, vyšla naprázdno. A jak tam nyní stála, lapala po dechu, dívala se na Emilku s největším hnusem, jaký byla s to vyjádřit, a od hlavy až k patě se třásla vztekem a pohrdáním, zdálo se mi, že jsem takovou podívanou v životě neviděl a druhou takovou že už také do smrti neuvidím.

„Vy že jste ho milovala? Vy?“ křičela s rukou zatátou v pěst a roztrěsenou, jako by jí chyběla jediné dýka, aby předmět své zloby probodla.

Emilka ucouvla z mého zorného pole. Nebylo slyšet žádnou odpověď.

„A to říkáte svými nectnými rty *mně*?“ dodala. „Proč nedávají takové kreatury mrskat? Kdybych měla moc to poručit, dala bych z té holky vymrskat duši!“

A nemám pochyby, že by to byla udělala. Já bych jí nebyl věřil, že by nepoužila dokonce i katovského skřipce, dokud měla ten divý výraz.

Zvolna, strašlivě zvolna přešla v smích a ukázala rukou na Emilku, jako by ji před bohy i lidmi stavěla na pranýř hanby.

„*Ta* a láska!“ řekla. „Taková mrcha! A bude mi povídat, že o ni vůbec kdy stál! Ha, ha! Dovedou tihle kramáři v hrdlo lhát!“

Její výsměch byl horší než její netajený vztek. Mnohem raději bych se byl smířil s tím, být terčem jejího vzteku než terčem jejího výsměchu. Ale povolila-li vzteku a pustila ho z řetězu, stalo se tak pouze na okamžik. Ihned ho zase spoutala a dusila v sobě, ať jí v nitru lomcoval sebevíc.

„Přišla jsem, vy čistá studánko lásky,“ pravila, „abych se podívala – jak jsem vám řekla hned na začátku –, jak takový tvor jako vy vlastně vypadá. Byla jsem zvědavá. Už to vím. A přišla jsem vám také říci, že uděláte nejlépe, když si do toho svého domova co nejrychleji pospíšíte a schováte hlavu mezi těmi znamenitými lidmi, kteří vás očekávají a kterým budou vaše peníze útěchou. Až se rozkutálejí, můžete věřit a důvěřovat a milovat zase nanovo! Pokládala jsem vás za polámanou hračku, která svou chvíli vydržela, za bezcennou cetku, která ztratila lesk, a proto odhozenou. Ale když shledávám, že jste ryzí zlato, učiněná dáma a oklamaná nevinnost se svěžím srdcem, plným lásky a důvěřivosti – na to přece vypadáte a taky se to úplně shoduje s vaším příběhem –, pak vám musím říci ještě něco jiného. Dávejte pozor, protože co říkám, to taky udělám. Slyšíte mě, luzná vílo? Co říkám, to taky hodlám udělat!“

Na okamžik u ní nabyl opět vrchu vztek; ale pouze jí kmitl tvář jako křečovitě škubnutí a zanechal v ní úsměv.

„Schovejte se,“ pokračovala, „když už ne doma, tedy jinde. Ale ať je to někde mimo můj dosah, v nějakém pokoutním životě – nebo ještě lépe v nějaké pokoutní smrti. Divím se, když vám to vaše milující srdce nechce puknout, že jste ještě nenašla způsob, jak byste mu dopomohla ke klidu. Kolikrát jsem už o podobných prostředcích slyšela. Mám dojem, že není těžké je najít.“

Tu ji přerušil tichý pláč, vycházející od Emilky. Ustala v řeči a naslouchala, jako by to byla hudba.

„Jsem možná divně založená,“ pokračovala Rosa Dartlová, „ale nemohu volně dýchat ve vzduchu, který dýcháte vy. Dělá se mi z něho špatně. Proto si ho provětrám, proto si ho od vás očistím. Jestliže zítra budete bydlet ještě tady, dám vaši historii i firmu rozhlásit veřejně na schodišti. V tomto domě bydlí slušné ženy, jak jsem slyšela, a bylo by škoda, kdyby taková světluška jako vy žila mezi nimi na zapřenou. Jestliže si, až odtud odejdete, tady v městě vyhledáte nějaký útulek pod jakoukoli jinou firmou než svou pravou (k té se můžete směle hlásit bez obavy, že vás budu znepokojovat), dočkáte se téže úsluhy, jakmile se o vašem úkrytu doslechnu. Po té stránce hledím budoucnosti vstříc s důvěrou, neboť mi pomáhá pán, který před nedávnem pokládal za čest ucházet se o vaši ruku.“

Což pan Peggotty nepřijde, vůbec nepřijde? Jak dlouho to mám ještě snášet? Jak dlouho to ještě snesu?

„Ach, Bože, Bože!“ zvolala zbědovaná Emilka hlasem, který by byl, jak mi připadalo, dojal i srdce nejkamennější, ale úsměv Rosy Dartlové zůstal neoblomný. „Co, ach, co mám dělat!“

„Dělat?“ opakovala po ní Rosa. „Žít blaze v zahloubání do sebe. Zsvětít život vzpomínkám na útlocit Jamese Steerfortha – chtěl vás přece provdat za svého sluhu, nemám pravdu? – nebo třeba pocitu vděčnosti k tomu bezúhonnému a zasloužilému člověku, který by vás byl od něho přijal darem. Nebo jestliže vám tyto hrdé vzpomínky spolu s vědomím vlastních ctností a čestného postavení, k jakému vás vynesly v očích všech tvorů, kteří mají lidskou podobu,

k životu nestačí, pak se za toho dobrého muže vdejte a hledejte štěstí v jeho blahovolnosti. A jestliže vám nevyhoví ani tohle, pak hledejte smrt! Je dost cest a žump pro takovou smrt a zoufalství – najděte si nějakou a vzneste se do nebe!“

Zaslechl jsem vzdálené kroky na schodech. Poznal jsem je s jistotou. Byly to kroky jeho, díky Bohu!

Když to dořekla, popošla zvolna z místa přede dveřmi a zmizela mi z očí.

„Ale pamatujte si,“ dodala pomalu a tvrdě, když už otvírala druhé dveře a byla na odchodu, „že mě důvody, které mám, i všechna nenávist, kterou k vám chovám, utvrzují v rozhodnutí štvát vás jako psance, jestliže se nadobro neodklidíte z dosahu mé moci nebo tu svou hezkou škrabošku neodhodíte. To jsem vám musela ještě říci. A co říkám, to taky hodlám splnit!“

Kroky na schodišti se blížily – blíž a blíž –, minuly ji, když scházela dolů – vřítily se do pokoje!

„Strýčku!“

Po tomto slově se ozval strašlivý výkřik. Počkal jsem okamžik, a když jsem pak nahlédl do pokoje, spatřil jsem ho držet v náruči její nevnímavou postavu. Chvilíčku jí hleděl upřeně do obličeje, potom se shýbl a políbil ji – ach, jak něžně! – a zastřel jej šátkem.

„Mladý pane Davy,“ řekl tichým, třaslavým hlasem, když jí zakryl tvář, „vzdávám díky Otci nebeskému, že se mi sen vyplnil! Vzdávám mu z celého srdce díky, že mě po svých vlastních cestách dovedl k mé znejmilejší!“

S těmi slovy ji vzal na lokty; a s tou zastřenou tváří, ležící mu na prsou a obrácenou proti tváři jeho, ji bezvládnou a bezvědomou snášel ze schodů.

KAPITOLA PADESÁTÁ PRVNÍ

Počátek pouti ještě delší

Nazítří bylo dosud časně zrána a já se právě procházel po naší zahradě s tetou (která se teď málokdy dostala na vzduch jinak, protože skoro všechen čas trávila ošetřováním mé drahé Dory), když mi ohlásili, že si se mnou přeje mluvit pan Peggotty. Jakmile jsem zamířil k brance, vstoupil do zahrady, vykročil mi na půl cesty naproti a smekl, jak měl vždycky ve zvyku, když spatřil mou tetu, k níž choval hlubokou úctu. Vyprávěl jsem jí zrovna o všem, co se předešlého večera událo. Neřekla ani slovo, ale se srdečným výrazem k němu přistoupila, podala mu ruku a popleskala ho po rameni. Učinila to tak výmluvně, že nepotřebovala říci jediné slovo. Pan Peggotty jí rozuměl stejně dobře, jako by jich byla řekla tisíc.

„Půjdu teď dovnitř, Trote,“ pravila teta, „a pomohu Kytince, každou chvíli bude už vstávat.“

„Doufám, že ne kvůli tomu, madame, že jsem přišel?“ řekl pan Peggotty. „Jestli nemám dneska ráno rozum jeden cumel“ – čímž pan Peggotty chtěl říci, nemá-li rozum jeden chumel –, „tak to kvůli mně chcete odejít?“

„Máte si co povídat, dobrý příteli,“ odpověděla teta, „a beze mne vám to půjde líp.“

„Když dovolíte, madame,“ odpověděl pan Peggotty, „bral bych to od vás jako laskavost, jestli vám moje klábosení nevadí, kdybyste u nás zůstala.“

„Jistě?“ řekla teta s dobromyslnou stručností. „Pak tedy věru zůstanu!“

S těmi slovy se do pana Peggottyho zavěsila a vedla ho k zarostlému altánku, který stál na konci zahrady, a tam se pak posadila na lavičku a já vedle ní. Bylo dost místa, aby si mohl sednout i pan

Peggotty, ale ten zůstal raději stát a podepřel se rukou o malý zahradní stolek. Jak tak stál a díval se do čepice tu krátkou chvíli, než začal mluvit, nemohl jsem si nepovšimnout, jakou moc a sílu charakteru jeho svalnatá ruka vyjadřuje a jak dobrým a věrným je druhem jeho poctivému čelu a ocelově šedým vlasům.

„Včera večír jsem si to své drahé dítě,“ začal pan Peggotty a pozdvihl oči k nám, „odvedl k sobě do bytu, kde jsem na ni takovou dobu čekal a všechno pro ni chystal. Kolik hodin mě pořádně nepoznávala, a když mě nakonec poznala, padla přede mnou na kolena, a skoro jako by odříkávala modlitby, mi jako vypověděla, jak se to všechno vlastně mělo. Věřte mi nebo ne, ale když jsem slyšel ten její hlas, co jsem ho doma slychával tak čtveračit, a viděl ji poníženou, skoro jakoby sraženou v prach, co do něho svou požehnanou rukou psával náš Spasitel, tu jsem přes všechnu vděčnost cítil, jak mi srdce drásá palčivá bolest!“

Přešel si rukama přes obličej, aniž se nějak pokusil skrývat proč, a potom si odkášlal.

„Ale necítil jsem to dlouho, protože jsem ji přece našel. Stačilo, abych si jen pomyslel, že jsem ji našel, a už to zmizelo. Věřu, ani nevím, proč o tom tady teď vlastně vůbec mluvím. Je to sotva minoutka, co jsem si umiňoval, že o sobě neřeknu ani slovíčko, ale přišlo mi to na mysl tak nějak samo sebou, že jsem se nechal strhnout, dřív než jsem si to uvědomil.“

„Jste duše, která se dovede zapírat,“ řekla teta, „odplata vás nemine.“

Pan Peggotty, kterému po obličejí pohrával stín listí, se tetě s překvapením malinko uklonil, jako by jí za takové dobré mínění děkoval, a potom znovu navázal nit hovoru, kterou přetřhl.

„Když moje Emilka,“ řekl a na okamžik zpřísněl hněvem, „utekla z domu, kde ji věznil ten špinavý had, co ho mladý pan Davy viděl – a jeho povídačka je pravdivá, Bůh ho zatrat! –, utekla v noci. Byla tmavá noc, nebe samá hvězda. Emilka byla jako smyslů zbavená.

Běžela po mořském břehu v domnění, že tam je naše stará loď, a volala na nás, abychom se obrátili a nedívali, protože poběží kolem nás. Slyšela sama sebe volat, jako kdyby to byl někdo cizí, a ostré hrany těch kamenů a balvanů jí rozdíraly nohy, ale necítila to o nic víc, než jako by sama byla kámen. Běžela pořád dál a dál a před očima jí blýskaly plameny a v uších jí hřmělo. A zničehonic – tak aspoň myslela, rozumíte? – se rozbřeskl den, deštivý a větrný den a ona ležela pod hromadou kamení na břehu a nějaká žena na ni mluvila a jazykem té země se jí ptala, cože prý hrozného se jí to stalo?“

Všechno, co vyprávěl, viděl před sebou. Zatím co mluvil, mýjelo mu to před očima tak živě, že všechno, co mi líčil slovy, podával v té hluboké opravdovosti zřetelněji, než zde dovedu vyjádřit. I dnes, když o tom píší po tak dlouhé době, dovedu stěží uvěřit, že jsem ty výjevy neviděl na vlastní oči – tak úžasně věrným dojmem se mi vtiskly do mysli.

„Když Emilčiny oči – měla víčka jako olověná – viděly tu ženu líc,“ pokračoval pan Peggotty, „tak poznala, že to je jedna z těch, co si s nimi na břehu často povídala. Protože i když v noci běžela pořád dál a dál (jak jsem už řekl), často se předtím dílem pěšky a dílem v člunech nebo v kočárech toulávala hezký kus cesty a znala celý ten kraj při břehu na míle daleko. Ta žena, teprve novomanželka, neměla ještě děti, ale byla v naději, že se brzo prvního dočká. A kéž nebe vyslyší moje modlitby a dá, aby jí to dítě bylo po celý život ke štěstí a k útěše a ke cti! Aby ji v jejím stáří milovalo a ctílo, aby jí dosloužilo až do poslední hodinky a bylo jí andělem na zemi i na nebi!“

„Amen!“ řekla teta.

„Bývávala krapet plachá a zaražená,“ pravil pan Peggotty, „a když si Emilka povídala s dětmi, sedávala z počátku se svým předemím, nebo co náhodou právě dělala, kousek stranou. Ale Emilka si jí všimla a šla k ní a navázala s ní řeč, a protože ta mladá žena měla taky ráda děti, obě se brzy spřátelily. A spřátelily se tak, že když Emilka

v tu stranu zabloudila, vždycky od ní dostávala květiny. A tahle žena se jí právě teď vyptávala, co hrozného se jí to prý stalo. Emilka jí to pověděla a ta žena – si ji vzala k sobě domů. Namoutě že ano. Vzala si ji k sobě domů,“ řekl pan Peggotty a zakryl si obličej.

Tento laskavý skutek ho dojal víc, než jsem ho kdy viděl něčím dojatého od toho večera, kdy Emilka odešla. Teta i já jsme se snažili ho nevyrušit.

„Jak si dovedete představit, byl to jen malý baráček,“ pokračoval hned zas dál, „ale přece v něm našla pro Emilku místo – manžel se právě plavil někde po moři – a držela to v tajnosti a přemluvila i všechny sousedy, co měla (moc jich nablízku zrovna nebylo), aby to drželi v tajnosti taky. Emilka dostala prudkou horečku, a co mi je nejdivnější – možná, že študovaným lidem to tak divné nepřipadá –, řeč té země jí docela vypadla z hlavy a ona dovedla mluvit jenom svým rodným jazykem, kterému nikdo nerozuměl. Vzpomíná si, jako by se jí to bylo zdálo ve snu, jak tam ležela, pořád jen mluvila rodnou řečí, pořád i myslela, že naše stará loď je hned za vedlejším výběžkem v zátoce, a prosila a zapřísahala je, aby tam poslali a vyřídili, že umírá, a aby jí přinesli vzkaz, že jí odpouštíme, i kdyby to bylo jenom jedno slůvko. Málem celou tu dobu měla dojem – hned že ten, co jsem o něm právě mluvil, na ni číhá pod oknem, a hned zas, že ten, co ji do toho všeho přivedl, je ve světnici s ní – a pořád na tu dobrou mladou ženu volala, aby jim ji nevydávala, i když přitom věděla, že jí ta žena nemůže rozumět, a hrozila se toho, že si ji jistě odvedou. A ještě pořád měla před očima taky ty plameny a v uších jí to hřmělo a nebyl žádný dnešek ani žádný včerejšek ani ještě žádný zítřek; ale všechno, co se jí kdy v životě stalo nebo co se kdy mohlo stát, i všechno, co se nikdy nestalo a nikdy ani stát nemohlo, se na ni páté přes deváté hrnulo a nic z toho nebylo jasné ani příjemné, a přece si zpívala a smála se tomu! Jak dlouho tohle trvalo, to nevím, ale potom na ni přišel spánek a z toho spánku, mnohokrát silnějšího než ona, zeslábla tolik, že byla jako malinké robě.“

Tu ustal, jako by se chtěl z hrůz vlastního líčení zotavit. Chvilinku mlčel a potom ve vyprávění pokračoval:

„Bylo hezké odpoledne, když se probudila, a takové ticho, že nebylo slyšet nic, než jak to modré moře bez přílivu šplouchá o břeh. Nejprv myslela, že je doma a že je nedělní ráno; ale listí révy, které viděla za oknem, a ty hory vzadu domov nebyly a ten dojem jí vyvracely. Potom přišla dovnitř ta její přítelkyně posedět u ní u postele a tu si Emilka uvědomila, že naše stará loď už není za sousedním výběžkem v zátoce, ale že je daleko a daleko, a uvědomila si, kde je a proč – a rozplakala se na prsou té hodné mladé ženy, kde doufám, že teď leží její maličké a rozveseluje ji svýma hezkýma očkami!“

Nemohl o té dobré Emilčině přítelkyni mluvit, aby neproléval slzy. Marná byla všechna jeho snaha. Zatím co se pokoušel svolávat na její hlavu požehnání, přemohlo ho dojetí znovu.

„To udělalo mé Emilce dobře,“ navázal opět vyprávění po takovém citovém výlevu, že jsem na něj nemohl patřit, aby nestrhl i mne – a pokud jde o tetu, ta plakala z celého srdce – „to udělalo Emilce dobře a od té chvíle se začala sbírat. Ale řeč té země jí vypadla úplně z hlavy a musela se dorozumívat ukazováním. A tak jí plynul čas – den ze dne, pomalu, ale jistě jí bylo líp a snažila se naučit jména každodenních věcí – jména, která jí připadala, že je jaktěživa ještě neslyšela –, až přišel jeden večer, kdy seděla zrovna u okna a dívala se na malou holčičku, jak si hraje na břehu. A to dítě k ní zčistajasna natáhlo ruku a řeklo, co by po anglicku znamenalo: ‚Rybářská dcerko, tumáš mušli!‘ – abyste totiž rozuměli, ze začátku jí tam říkali ‚krásná paní‘, jak je v té zemi všeobecně zvykem, a ona je učila, aby jí místo toho říkali ‚rybářská dcerka‘. A to dítě zničehonic řekne: ‚Rybářská dcerko, tumáš mušli!‘ A vtom vám jí Emilka najednou porozumí – a odpoví a dá se do pláče a celá paměť se jí vrátí!

Když se Emilka pozdravila,“ pokračoval pan Peggotty po dalším krátkém odmlčení, „rozhodla se od toho mladého dobrého stvoření

odejít a nějak se dostat do Anglie. Muž té ženy se zatím už vrátil domů a ti dva spolu ji potom posadili na malou obchodní loď, která měla namířeno do Livorna a odtamtud do Francie. Emilka měla něco málo peněz, ale bylo to míň než málo, kolik se od ní uvolili vzít za to všechno, co pro ni udělali. Skoro mě to těší, i když byli tak chudí. Co udělali, mají uloženo tam, kde to nezničí mol ani rez a kam se neproláme ani zloděj, ani lupič. Takový skutek, mladý pane Davy, přetrvá všechny poklady světa!

Emilka se dostala do Francie a v jednom hostinci v přístavě se dala najmout k obsluhování cestujících dam. A tam, tam se jednoho dne ukáže ten had! – Ať mi jaktěživ nechodí na oči! Nevím, co bych mu možná udělal! – Jakmile ho viděla, i když on neviděl ji, znovu ji přepadl všechen strach a neklid a utekla už jen před tím vzduchem, co dýchal on. Odplula do Anglie a vystoupila na břeh v Doveru.

Nevím,“ řekl pan Peggotty, „kdy ji vlastně začala opouštět odva- ha, ale celou cestu do Anglie myslela na to, že se vrátí do milného domova. Sotva byla v Anglii, hned k němu zamířila. Ale strach, že jí neodpustíme, strach, že si na ni lidé budou ukazovat prstem, strach, že někdo z nás je kvůli ní možná už pod drnem, strach z mnoha jiné- ho ji od cesty domů odvracel skoro jako násilím. ‚Strýčku, strýčku,‘ povídá mi, ‚strach, že nejsem hodna udělat to, co moje rozervané a zkrvavené srdce tolik toužilo udělat, byl strach ze všech nejděsi- vější. Obracela jsem se k domovu zády, zatím co jsem se z hloubi duše modlila, abych se směla v noci doplazit na náš starý práh, políbit ho, položit na něj tu svou hříšnou tvář a ráno aby mě tam našli mrtvou!’

Přišla,“ řekl pan Peggotty a ztišil hlas do bázlivého šepotu, „do Londýna. Emilka – která v něm od narození ještě nikdy nebyla – sama – bez groše – mladá – tak hezká – přišla do Londýna. Skoro tu minoutku, co sem vkročila, tak nesmírně opuštěná, potkala (jak myslela) přátelskou duši – slušnou ženu, která s ní mluvila o šití, co se mu vyučila, o tom, že jí najde spoustu práce, že si ji vezme na

noc k sobě a že se druhý den potají vyptá na mne i na celou rodinu. A když moje dítě,“ řekl nahlas a s vděčností, která ho rozechvívala od hlavy až k patě, „stálo jednou nohou nad propastí hlubší, než dovedu říct nebo i jen pomyslet – Marta, věrná svému slibu, ji zachránila!“

Nebyl jsem s to potlačit výkřik radosti.

„Mladý pane Davy,“ řekl a sevřel mi v té své železné dlani ruku, „to vy jste se mi o ní zmínil první. Děkuju vám, pane!“

Vzala to poctivě. Z vlastní trpké zkušenosti věděla, kde hlídat a co dělat. A udělala to. A nade vším bděl Bůh! Bledá a uspěchaná našla Emilku, zrovna když spala. Povídá jí: „Uteč před věcí horší, než je smrt, a pojd’ se mnou!“ Lidé v domě ji chtěli zadržet, ale to by byli spíš zadrželi moře. „Jděte mi z cesty,“ povídá Marta, „jsem duch, který ji volá od jejího otevřeného robu!“ Řekla Emilce, že se mnou mluvila a že ví, jak ji miluju, a že jí odpouštím. Ve spěchu na ni naházela šaty a celou rozechvělou a mátožnou si ji odváděla a podpírala. Na to, co ti lidé tam říkali, dala právě tolik, jako by vůbec neměla uši. Vedla mezi nimi mé dítě, všímala si jenom jí a taky j i z té černé propasti zkázy uprostřed hluboké noci bez úhony vyvedla!

Opatrovala Emilku,“ řekl pan Peggotty, když pustil mou ruku a položil si dlaň na rozbouřená prsa, „opatrovala mou Emilku, která až dlouho do druhého dne ležela úplně vyčerpaná a chvílemi blouznila. Potom šla hledat mne a potom šla hledat vás, mladý pane Davy. Emilce neřekla, proč vlastně jde pryč, aby snad neztratila odvahu a aby ji nenapadlo někam se schovat. Jak se ta zlá dáma dověděla, kde Emilka je, to nemám potuchy. Jestli je ten, co jsem o něm už tolik mluvil, náhodou viděl tam jít nebo jestli se to (a to se podle mého podobá pravdě nejspíš) dověděl od té ženské, tím si ani moc hlavu nelámu. Svou neteř jsem našel.

Emilka a já,“ hovořil pan Peggotty, „jsme byli celou noc spolu. Je toho (na tu dobu) málo, co mi Emilka mezi tím srdcelomným pláčem řekla; a je toho ještě míň, co jsem vyčetl z její drahé tváře,

která u mého krbu vypsěla ve tvář ženy. Ale celou dlouhou noc se mě oběma rukama držela kolem krku a její hlava mi ležela tady a oba máme plnou jistotu, že můžeme jeden na druhého spoléhat až do posledního dechu.“

Domluvil a jeho ruka, jež spočívala na stolku úplně klidně, prozrazovala odhodlanost, která by snad byla zdolala i lva.

„To mě osvítil jasný paprsek shůry, Trote,“ řekla teta, zatím co si osušovala oči, „když jsem se rozhodla jít za kmotru tvé sestře Betsy Trotwoodové, která mě tolik zklamala; ale kromě tohohle by mi sotva co mohlo udělat větší radost než být kmotřičkou robátku té hodné mladé ženy!“

Pan Peggotty přikývl na znamení, že chápe tetiny city, ale netroufal si přičinit k předmětu tetiny chvály ani sebemenší poznámku slovy. Všichni jsme zachovávali mlčení a obírali se každý vlastními myšlenkami (teta si utírala oči a hned usedavě vzlykala, hned se zase smála a spílala si, jaký že je blázen), až jsem nakonec promluvil já.

„Co se týče budoucnosti, dobrý příteli,“ řekl jsem panu Peggottymu, „už jste se rozhodl nadobro? Asi se vás nemusím vůbec ptát.“

„Nadobro, mladý pane Davy,“ potvrdil mi, „a pověděl jsem to taky Emilce. Jsou širé země – daleko odtud. Náš budoucí život leží za mořem.“

„Chtějí se spolu odtud vystěhovat, teto,“ řekl jsem.

„Ba, ba!“ přitakal pan Peggotty s úsměvem plným naděje. „V Austrálii nemůže mému miláčkovi nikdo nic předhazovat. Tam začneme nový život!“

Zeptal jsem se ho, zda si snad už určil nějakou dobu pro odjezd.

„Dneska časně ráno jsem byl v přístavu, pane,“ odpověděl mi, „abych se na ty lodě vyptal. Asi tak za šest neděl nebo za dva měsíce ode dneška jedna vypluje – dneska ráno jsem ji viděl – byl jsem až na palubě – a po té pojedeme.“

„Jen vy dva?“ zeptal jsem se.

„Baže, mladý pane Davy!“ přisvědčil. „Moje sestra, víte, má tak ráda vás i vaši rodinu a je tak zvyklá myslet jen na svůj kraj, že by to sotva bylo poctivé, nechat ji jet s námi. A vedle toho tady má na starost někoho, mladý pane Davy, na koho nesmíme zapomínat.“

„Chudák Ham!“ řekl jsem.

„Moje dobrá sestra mu obstarává domov, madame, víme, a on na ní lpí,“ vysvětloval pan Peggotty, aby teta lépe porozuměla. „S tou se posadí a povídá si s ní docela klidně, když je vidět, že by před jiným nedokázal vůbec ústa otevřít. Chudák,“ pravil pan Peggotty a potřásl hlavou, „nezbylo mu toho v životě tolik, aby se mohl obejít i bez toho mála, co ještě má.“

„A co paní Gummidgeová?“ řekl jsem.

„No, to vám povídám, paní Gummidgeová mi dala nějakou spekulaci!“ odpověděl pan Peggotty s výrazem nerozhodnosti, který se mu však při řeči ponenáhlu z tváře vytratil. „To víte, jak se paní Gummidgeová pustí do mutýrování o tom svém starém, tak není, jak by se řeklo, zrovna milá spolécnice. Jen tak mezi námi, mladý pane Davy – a mezi vámi taky, madame – když paní Gummidgeová začne cabit – náš starý venkovský výraz pro pláč –, tak obyčejně připadá těm, co neznali jejího starého, něco jako morous. Nu, ale já jejího starého znal,“ řekl pan Peggotty, „a znal jsem i jeho dobré stránky, a proto jí rozumím; ale s jinými, víte, to tak docela není – přirozeně, taky nemůže být!“

Teta i já jsme mlčky přikývli.

„Tím pádem,“ pravil pan Peggotty, „by sestra mohla – neříkám, že by musela, ale mohla by – v paní Gummidgeové vidět člověka, který jí je sem tam krapet na obtíž. Nemám proto v oumyslu zakotvit paní Gummidgeovou u nich, ale najdu jí bejvání, kde si může cuckotit pro sebe.“ (Bejvání znamená v tamním nářečí domov a cuckotit znamená skromně hospodařit.) „K tomu oučelu,“ pravil pan Peggotty, „jí hodlám přiřknout vejminek, než odjedu, dost pěkný, aby mohla žít docela slušně. Je to tvor, aby věrnějšího pohledal. Nikdo nemůže na

naší dobré staré kmotře chtít, to se rozumí, aby se ve svém věku, a když je tak opuštěná a ztracená, tloukla lodí po moři a štrapicírovala se v lesích a divočinách nové a daleké země. Tak se tedy hodlám postarat o tu.“

Nezapomínal na nikoho. Myslíl na potřeby a tužby všech, jenom na svoje ne.

„Emilka,“ pokračoval, „zůstane u mne – potřebuje, chudinečka malá, klid a odpočinek jako sůl – až do té doby, než se vydáme na cestu. Spíchne nějaký ten hadřík, co s sebou musíme mít, a když bude zase u svého strýce, který je sice drsný chlap, ale miluje ji, doufám, že jí to její trápení začne připadat dávno pryč, víc, než vlastně je.“

Teta přikývla na znamení, že s ním tuto naději sdílí, a způsobila tím panu Peggotty velkou radost.

„Je tady ještě jedna věc, mladý pane Davy,“ řekl pan Peggotty a sáhl si do náprsní tašky, vážně z ní vytáhl papírový balíček, který jsem už kdysi viděl, a na stolku ho rozbálil. „Jsou tady ještě tyhle librové bankocetle – padesátka a desítka. K těm chci přidat ještě peníze, co s nimi odešla od něho. Vyptal jsem se jí, kolik toho bylo (ale neřekl jsem jí proč), a sečetl jsem všechno dohromady. Nemám ale školy. Byl byste od té dobroty a podíval se, jestli to mám dobře?“

S výrazem, jako by se za svůj nedostatek vzdělání omlouval, mi podal kousek papíru a pozoroval mě, zatím co jsem součet zkoumal. Byl úplně správný.

„Děkuju vám, pane,“ řekl, když si ode mne lístek opět vzal. „Jestli proti tomu nic nemáte, mladý pane Davy, tak poslední předtím, než odjedu, dám tyhle peníze do obálky s jeho atresou a tu dám do druhé obálky s atresou na jeho matku. Napíšu jí, jen tak párma slovy, právě jako to říkám vám, co jsou ty peníze zač, že jsem pryč a že mi je už nikdo nemůže vrátit.“

Řekl jsem mu, že to podle mého domnění bude čin zcela správný – že to podle mého pevného přesvědčení bude správné, poněvadž to za správné považuje on.

„Řekl jsem, že tady je už jenom jedna další věc,“ pokračoval s vážným úsměvem, když balíček zase složil a zastrčil do kapsy, „ale ony to jsou věci dvě. Když jsem dnes ráno odcházel z domu, neměl jsem docela jistotu, jestli se dokážu vypravit a jen tak sám Hamovi šetrně oznámit, co se tak požehnaně událo. Tak jsem tedy, když jsem už byl venku, napsal našim psaní a hned podal na poště, a v něm jsem jim vypsal všechno, co a jak se zběhlo, a že k nim zítra přijedu, abych vyřídil rozličné maličkosti, které je třeba obstarat a které mi dělají hlavu, a abych se pravděpodobně rozloučil s Yarmouthem nadobro.“

„A chtěl byste, abych jel s vámi?“ zeptal jsem se, protože jsem viděl, že si něco nechal pro sebe.

„Kdybyste mi mohl takovou velkou laskavost prokázat, mladý pane Davy,“ odpověděl, „vím, že by je pohled na vás krapet povyrazil.“

Protože Dorinka byla v dobré náladě a velmi si přála, abych jel – jak jsem poznal, když jsem se s ní o tom radil –, ochotně jsem slíbil, že ho podle jeho přání doprovodím. Z toho vyplynulo, že jsme druhý den ráno seděli na yarmouthském dostavníku a zase jednou ujížděli starým krajem.

Když jsme večer kráčeli známou ulicí – pan Peggotty mi přes všechny moje námitky nesl brašnu –, nahlédl jsem do krámu firmy Omer a Joram a spatřil tam svého starého přítele, pana Omera, jak si pokuřuje z dýmky. Nechtělo se mi být svědkem prvního setkání pana Peggottyho se sestrou a s Hamem, a proto jsem si vybral pana Omera za záminku, abych se mohl trochu pozdržet.

„Jakpak se po tak dlouhé době vede panu Omerovi?“ zeptal jsem se, když jsem vcházel.

Rozehnal rukou kouř z dýmky, aby mě lépe viděl, a vzápětí mě s velkým potěšením poznal.

„Měl bych vstát, pane, abych takové návštěvě vzdal čest,“ odpověděl, „jenže nohy mi nechtějí sloužit a naši mě vozí. Ale až na ty nohy a dech, musím bohudíky přiznat, jsem zdravý jako rybička.“

Blahopřál jsem mu, jak spokojeně vypadá a jakou má dobrou náladu, a teprve nyní jsem si všiml, že jeho křeslo jezdí po kolečkách.

„To je patent, co?“ zeptal se, pohlédl týměž směrem jako já a loktem přeštil opěradlo. „Běhá to lehce jako pírkó a rejduje to šikovně jako poštovní kočár. Jářku, moje malá Minnie – moje vnučka, víte, dcerka od Minnie –, ta se do toho svou dětskou silou zezadu opře, postrčí to a už jedeme jedna radost a vesele, že to svět neviděl! A něco vám povím – na pobafčení z dýmky to je židle přímo jedinečná!“

V životě jsem ještě neviděl takového starého dobráka, který by se dovedl se vším tak vyrovnat a najít v tom i potěšení, jako byl pan Omer. Celý jen zářil, jako by to jeho křeslo, záducha i ochrnuté nohy byly jen rozličné články důmyslného vynálezu k zvýšení požitku z dýmky.

„Mohu vás ujistit,“ pravil pan Omer, „že v té židli poznávám svět víc, než jsem ho kdy poznával bez ní. Překvapilo by vás, kolik lidí se tady za den stavuje na kus řeči! Věru by vás to překvapilo! Co jsem začal sedat tady v té židli, je toho v novinách dvakrát víc, než v nich bývalo dřív. A co se týče jiného počtení, jejda, jakou hromadu já spořádám toho! To právě cítím tak silně, víte? Kdyby to bývaly oči, co bych si byl počal? Kdyby to bývaly uši, co bych si byl počal? Ale když to jsou nohy, co pro mne znamená to? Vždyť mi ty nohy jen darmo ukracovaly dech, dokud jsem po nich běhal. Ale teď, když se mi zachce ven na ulici nebo na břeh, stačí mi zavolat Dicka, Joramova nejmladšího učedníka, a už si jedu ve vlastní ekvipáži jako londýnský primátor!“

A tu se rozesmál, div se nezahlasil.

„Božítku,“ řekl pan Omer a ujal se opět dýmky, „člověk přece musí brát tlusté s libovým, jak to přijde. V životě vezdejším se s tímhle musí už smířit. Joramovi jde obchod náramně. Je-di-neč-ně!“

„To velice rád slyším,“ poznamenal jsem.

„Já věděl, že budete rád,“ řekl pan Omer. „A Joram a Minnie vrkají jako milenci. Co víc může jeden chtít? Co jsou jeho nohy proti tomu?“

Jeho vrcholné pohrdání vlastníma nohama, jak si tak seděl a pokuřoval, bylo jedním z nejroztomilejších podivínství, s nimiž jsem se kdy v životě setkal.

„A zatím co jsem se já pustil do čtení všeho možného, pustil jste se vy do psaní všeho možného, že pane?“ řekl pan Omer a s obdivem si mě prohlížel. „Co to je za krásu, ta kniha, co jste napsal! Ty výrazy! Čtu ji slovo od slova – slovo od slova. A jestli se mi neklíží oči? Ani trochu!“

Se smíchem jsem mu projevil své potěšení, ale musím přiznat, že mi toto spojení představ připadalo významné.

„Přijměte mé čestné slovo, pane,“ řekl pan Omer, „že když si tu knihu položím před sebe na stůl a prohlížím si ji z vnějšku – komplet ve třech jednotlivých samostatných svazcích, jeden, dva, tři – nafouknu se jako páv, když si pomyslím, že jsem kdysi měl čest být s vaší rodinou ve spojení. A pámbu ví, je to už hezky dlouhá doba, co? Že? Tamhle v Blunderstonu. Hezká osůbka, uložená spolu s druhou osobou. A vy sám jste tehdy byl taky docela malá osůbka. Božítku, božítku!“

Změnil jsem předmět hovoru tím, že jsem začal o Emilce. Napřed jsem ho ujistil, že jsem nikdy nezapomněl, jaký o ni vždycky jevil zájem a jak laskavě se k ní vždycky choval, a potom jsem mu zhruba vylíčil, jak se s Martinou pomocí zase shledala se strýcem, protože jsem věděl, že to toho starého dobráka potěší. Poslouchal nejvýš pozorně, a když jsem domluvil, řekl dojatě:

„To mě nesmírně těší, pane! To je nejlepší novina, jakou jsem slyšel za notně dlouhý čas. Božítku, božítku, božítku! A co se teď udělá pro tu mladou nešťastnici, pro Martu?“

„To jste zavadil o věc, na kterou bez ustání myslím už od včerejška,“ řekl jsem, „ale o které vám ještě nemohu říci nic určitého, pane Omere. Pan Peggotty se o tom vůbec nezmnínil a já se ostýchám o tom začít. Víím, že na to nezapomněl. Nezapomíná na nic, co je nesobecké a dobré.“

„Abyste totiž věděl,“ pravil pan Omer a navázal řeč tam, kde přestal, „jestli se pro ni něco udělá, ať to už je to, nebo ono, nerad bych zůstal mimo. Počítejte s mým příspěvkem do každé výše, kterou byste považoval za přiměřenou, a dejte mi vědět. Nikdy jsem si o tom děvčeti nemyslel, že je skrz naskrz špatné, a jsem rád, když vidím, že opravdu není. A moje dcera Minnie bude taky ráda. Mladé ženy bývají v leckterých věcech nedůsledné – její matka bývala zrovna taková jako ona –, ale srdce mají měkké a laskavé. To je všechno jenom na oko, co Minnie říká o Martě. Proč považuje za nutné něco hrát, to se vám nepokusím vysvětlovat. Ale všechno je to jenom na oko, na mou duši. Po straně by pro ni udělala, co může nejlepšího. Počítejte tedy s mým příspěvkem do každé výše, kterou byste považoval za přiměřenou – budete tak hodný, že? –, a napište mi pár řádek, kam ho mám poslat. Božínku,“ řekl pan Omer, „když se už člověk blíží k té chvíli života, kde se oba konce života setkávají, a když se vidí, ať je už sebezdravější, jak ho po druhé v životě vozí tak říkajíc v dětském trakáčku, může se jen ze srdce radovat, když má možnost udělat někomu dobro. Sám ho potřebuje co nejvíc. A tím nemyslím jen a jen sebe,“ řekl pan Omer, „protože jak se na to dívám já, pane, tak to jde ustavičně z kopce s námi se všemi, ať už jsme ve věku tom, nebo tom, protože čas se nezastaví ani na jedinou vteřinku. Konejme proto pořád dobro a radujme se z toho ze srdce! Nemám pravdu?“

Vyklepal popel z dýmky a uložil si ji na poličku na opěradle křesla, výslovně tam k tomu účelu připevněnou.

„Jako ten Emilčin bratranec, ten, co se za něho měla vdát,“ řekl pan Omer a chabě si zamnul ruce, „hodnějšího mládence aby v Yarmouthu pohledal! Občas ke mně večer zaskočí a popovídá si nebo mi čte, někdy i celou hodinu. Tomu já říkám konat dobro! Celý jeho život je samá dobročinnost.“

„Právě se na něho jdu podívat,“ řekl jsem.

„Jistě?“ pravil pan Omer. „Vyříd'te mu, že jsem při zdraví a že mu posílám pozdravení. Minnie s Joramem jsou na bále. Kdyby byli doma, dělali by si z vaší návštěvy stejně velkou čest jako já. Minnie, víte, nechce skoro vůbec nikam chodit, 'kvůli tatímu', jak říká. Tak jsem se tedy dnes zapřísáhl, jestli nepůjde, že v šest zalezu do postele. A proto,“ pan Omer se nad úspěchem své lsti smál, až se trásl břicho i křeslo, „je s Joramem na bále.“

Stiskl jsem mu ruku a popřál mu dobrou noc.

„Ještě vteřinku, pane,“ řekl pan Omer. „Kdybyste odešel a neviděl moje slončátko, přišel byste o nejlepší podívanou tady. Něco takového hned tak neuvidíte! Minnie!“

Odkudsi z patra odpověděl libozvučný hlásek: „Už jdu, dědečku!“ a ve chvílce vběhla do krámu roztomilá holčička s dlouhými vlnitými vlásy jako len.

„Tohle je moje slončátko, pane,“ řekl pan Omer a přivinul dítě něžně k sobě. „Siamská ráce, pane. No, slončátko!“

Slončátko otevřelo dveře do pokojíku za krámem, takže jsem mohl vidět, že ho v poslední době přeměnili na ložnici pro pana Omera, kterého bylo těžko dopravovat do poschodí; potom schovalo své hezké čílko za páně Omerovo křeslo a rozcuchalo si dlouhé vlásy, jak se sklonilo hlavou k opěradlu.

„Víte, pane, že slon trká,“ řekl pan Omer a zamrkal na mne, „když se do něčeho pouští. Duc, slončátko! Ráz-dva-tři!“

Na tento povel slončátko otočilo křeslo i pana Omera v něm s hbitostí u tak malého tvorečka skoro zázračnou a rozběhlo se s ním jako o překot do pokojíku, aniž zavadilo o rám dveří; panu Omerovi působila tato produkce zřejmě nevýslovnou radost a za jízdy se na mne vítězně ohlédl, jako by to byla koruna všeho jeho celoživotního snažení.

Prošel jsem se trochu po městě a potom jsem zamířil k Hamovu domku. Peggotka tam nyní bydlila nastálo a svůj domek pronajala páně Barkisovu nástupci ve formanské živnosti, který jí za klientelu,

za vůz i za koně skvěle zaplatil. Myslím, že týž pomalý valášek, s nímž jezdíval pan Barkis, ještě stále sloužil.

Zastihl jsem je v útulné kuchyni ve společnosti paní Gummidgeové, pro kterou si do staré lodi došel sám pan Peggotty. Pochybuji, že by ji někdo jiný byl dovedl pohnout k tomu, aby svou stráž opustila. Bylo zřejmé, že jim už všechno pověděl. Peggotka i paní Gummidgeová si tiskly zástěru na oči a Ham si právě vyšel „trochu se projít po břehu“. Ale ve chvíli se zase vrátil a měl velkou radost, že mě vidí; a já doufám, že jim všem moje přítomnost mezi nimi jen posloužila. Jakž takž vesele jsme rozprávěli o tom, jak pan Peggotty v nové vlasti zbohatne a jaké divy nám bude v dopisech líčit. Emilčino jméno nikdy nevyslovil, ale nepřímou o ní padla zmínka víc než jednou. Nejklidnější z celé společnosti byl Ham.

Ale Peggotka, když mi svítila na cestu do pokojíčka, kde na stole ležela pro mne nachystaná krokodýlí knížka, mi řekla, že je pořád stejný. Podle ní (to mi pověděla s pláčem) mu to prý zlomilo srdce, ačkoli kypí stejně odvahou jako dobrotou a pracuje pilněji a lépe než kterýkoli lodní tesař v kterékoli loděnici v celém kraji. Bývají prý občas večer chvíle, řekla, kdy se rozpovídá o starých časech v domku z lodi, a tu se někdy zmíní o Emilce jako o dítěti. Ale jako o ženě se o ní nezmíní nikdy.

Vyčetl jsem mu z tváře, jak se mi zdálo, že by si se mnou rád promluvil o samotě. Proto jsem se rozhodl, že ho příští večer, až se bude vracet z práce domů, jakoby náhodou potkám. A jen jsem se na tom ustanovil, už jsem spal. Tu noc, po prvé ze všech těch mnoha nocí, svíčka v okně chyběla, pan Peggotty se houpal na své staré rohoži ve staré lodi a kolem hlavy mu vítr hučel svou starou písničku.

Celý příští den se zabýval jednak prodejem svého rybářského člunu a náčiní, jednak tím, že balil ty domácí drobnosti, které mohl podle svého názoru v budoucnosti potřebovat, a odeslal je po formanovi do Londýna, kdežto ostatní věci nechal ležet nebo jimi

podaroval paní Gummidgeovou. Ta s ním byla celý den. Pocítil jsem teskné přání tu starou loď ještě jednou vidět, dřív než ji zavrou na zámek, a proto jsem si s nimi umluvil, že je tam přijdu večer navštívit. Ale zařídil jsem to tak, abych se napřed sešel s Hamem.

Protože jsem věděl, kde pracuje, bylo docela snadné zkrřížit mu cestu. Potkal jsem se s ním na odlehlém místě písčitého břehu, kudy musel přejít, jak jsem věděl, a vrátil jsem se s ním, aby měl dost času si se mnou promluvit, jestliže si to opravdu přeje. Nevyložil jsem si výraz jeho tváře mylně. Ušli jsme spolu sotva kousek cesty, když řekl, aniž se na mne podíval:

„Viděl jste ji, mladý pane Davy?“

„Jenom chvíličku, a to byla v mdlobách,“ odpověděl jsem tiše.

Ušli jsme zase kousek, než Ham řekl:

„Myslíte, že ji ještě uvidíte, mladý pane Davy?“

„Bylo by to pro ni možná tuze bolestné,“ řekl jsem.

„Taky mě to napadlo,“ odpověděl. „Baže bylo, pane, baže bylo!“

„Ale, Hame,“ řekl jsem mírně, „jestli něco máte, co bych jí mohl vaším jménem napsat pro případ, že bych jí to nemohl vyřídit ústně, nebo jestli něco máte, co byste jí chtěl mým prostřednictvím sdělit, pokládal bych to za posvátné poslání.“

„To vím, to vím. Děkuju vám, pane, moc vám děkuju! Myslím, že něco mám, co bych jí chtěl vzkázat nebo napsat.“

„Co to je?“

Opět jsme kráčeli kousek cesty mlčky a potom Ham promluvil:

„Ne to, že jí odpouštím. To nemá takovou váhu. Spíš to, že ji prosím, aby ona odpustila mně, že jsem jí svou lásku tak vnucoval. Sem tam mě napadá, pane, že ke mně měla tolik přátelské důvěry, že nebýt toho slibu, kterým se mi zavázala si mě vzít, tak by mi byla pověděla, jaký boj v srdci vede, byla by se se mnou poradila a já ji mohl zachránit.“

Stiskl jsem mu ruku. „To je všechno?“

„Měl bych ještě něco,“ odpověděl, „jestli to totiž dovedu říct, mladý pane Davy.“

Šli jsme dál, delší kus, než jsme ušli doposud, a teprve pak opět promluvil. Když se chvílemi odmlčoval v přestávkách, které tu naznačím pomlčkami, to neplakal. Pouze se soustřeďoval, aby se vyjádřil co možná zřetelně.

„Miloval jsem ji – a miluju její památku – tuze vroucně –, abych byl s to podněcovat v ní myšlenku, že sám jsem šťastný. Mohl bych být šťastný jenom tehdy – kdybych na ni zapomněl – a bojím se, že bych asi sotva snesl, kdyby jí někdo měl říct, že jsem na ni zapomněl. Ale kdybyste si vy, mladý pane Davy, takový vysoce učený pán, dovedl něco vymyslet, co byste jí řekl, aby to v ní mohlo vzbudit víru, že necítím žádnou těžkou křivdu, že ji ještě pořád miluju a pro ni truchlím, to nebo ono, co by v ní mohlo vzbudit víru, že nejsem sice životem omrzelý, ale přesto doufám, že ji spatřím bez hany tam, kde hříšní přestávají páchat zlo a znavení docházejí odpočinku – to nebo ono, co by jejímu utrápenému srdci ulevilo, a přece v ní nevzbudilo myšlenku, že se třebas jednou ožením nebo že by pro mne některá jiná mohla někdy být tím, čím mi byla ona –, pak bych vás prosil, abyste jí to řekl – a dodal, že se za ni modlím – za ni, která mi je tak drahá.“

Znovu jsem mu stiskl tu mužnou ruku a řekl jsem mu, že si kladu za úkol splnit toto jeho přání, jak nejlépe dovedu.

„Děkuju vám, pane,“ odpověděl. „Bylo od vás moc laskavé, že jste za mnou přišel. Bylo od vás moc laskavé, že jste ho na cestě sem doprovodil. Vím docela určitě, mladý pane Davy, i když moje teta přijede do Londýna, než vyploujou, a oni se všichni ještě jednou sejdou, že já ho už v životě asi víckrát neuvidím. Cítím to v krvi. Sice o tom nemluvím, ale tak to bude a tak je to taky lepší. Až s ním budete poslední chvíli – opravdu tu nejposlednější –, budete tak dobrý a vyřídíte mu nejvřelejší úctu a díky od sirotka, kterému byl odjakživa víc než otcem?“

I to jsem mu upřímně slíbil.

„Ještě jednou vám děkuju, pane,“ řekl a potřásl mi srdečně rukou. „Vím, kam jdete. Sbohem!“

S letmým mávnutím rukou jakoby na vysvětlenou, že by do té staré lodi už vkročit nemohl, se ode mne odvrátil. Když jsem se díval za jeho postavou, jak v měsíčním světle kráčí přes pustou pláň, viděl jsem ho otočit tvář k pruhu stříbřité záře na moři a s pohledem na ni jít a jít, dokud se mi v dálce neproměnil v stín.

Dveře k domku ze staré lodi byly dokořán, když jsem přicházel, a já vstoupil dovnitř a spatřil, že v něm ze všeho nábytku zbývá pouze jedna ze starých truhlic, na níž s košíkem na koleně sedí paní Gummidgeová a dívá se na pana Peggottyho. Ten se podpíral loktem o holou krbovou římsu a hleděl upřeně na hromádku dohasínajících oharků na ohništi, ale když jsem vešel, zdvihl s důvěrou hlavu a mluvil docela vesele.

„Přišel jste se s lodí rozloučit, jak jste slíbil, mladý pane Davy, vidíte?“ řekl a zdvihl svíčku do výšky. „Holá, jak se patří, co?“

„Využil jste času věru pořádně,“ řekl jsem.

„No, zrovna jsme nelenošili, pane. Paní Gummidgeová pracovala jako – věru nevím, jako co paní Gummidgeová nepracovala,“ řekl pan Peggotty a díval se na ni v rozpacích, jakého dost pochvalného přirovnání by použil:

Paní Gummidgeová se opírala o svůj košík a nic k tomu nepoznamenala.

„Tohle tady je zrovna ta truhlička, co jste na ní sedával vedle Emilky!“ řekl pan Peggotty šeptem. „Odvezu si ji s sebou, poslední ze všeho. A tuhle je vaše bývalá komůrka, mladý pane Davy, vidíte? Níčko skoro tak smutná, až se srdce svírá!“

Vítr, třebaže ne silný, zněl vskutku ponuře a kroužil kolem prázdného domku s tlumeným kvílením, z něhož číšel hluboký smutek. Všechno bylo pryč, i to malé zrcátko v lasturovém rámečku. Vzpomněl jsem si, jak jsem tam lehával, zatím co se doma právě dala

ta první velká změna. Vzpomněl jsem si na modrooké dítě, které mi učarovalo. Vzpomněl jsem si na Steerfortha – a přepadl mě bláhový, děsivý pocit, že je někde nablízku a že ho mohu za každým rohem potkat.

„Bude asi trvat dlouho,“ řekl pan Peggotty tichým hlasem, „než tahle loď najde nového obyvatele. Není tady níčko v oblíbě, že jako přináší neštěstí!“

„Patří někomu tady v okolí?“ zeptal jsem se.

„Jednomu ráhnaři nahoře v městě,“ řekl pan Peggotty. „Dnes mu půjdu odevzdat klíč.“

Nahlédli jsme do druhé komůrky a potom jsme se vrátili k paní Gummidgeové, která dosud seděla na truhlici. Pan Peggotty postavil světlo na krbovou římsu a požádal paní Gummidgeovou, aby vstala, aby mohl truhlici vynést ze dveří, dřív než zhasí svíčku.

„Danieli,“ řekla paní Gummidgeová, zničehonic nechala košík košíkem a pověsila se panu Peggottymu na paži, „můj drahý Danieli, poslední slova na rozloučenou, která v tomhle domě říkám, jsou, že mě nesmíte nechat tady. Upustte od myšlenky, že byste mě nechal tady, Danieli! Ach, tady mě přece nechat nesmíte!“

Pan Peggotty, kterého to zarazilo, se podíval z paní Gummidgeové na mne a ze mne na paní Gummidgeovou, jako by se byl probudil ze sna.

„Nenechávejte mě tady, nejdražší Danieli, nenechávejte!“ volala paní Gummidgeová úpěnlivě. „Vezměte mě s sebou, Danieli, vezměte mě s sebou a s Emilkou! Budu vám sloužit, poctivě a věrně. Jestli jsou v těch končinách, kam jedete, otroci, tak se vám celá šťastná uvážu jako otrokyně, ale jenom mě nenechávejte tady, Danieli, srdce moje hodné, zlaté!“

„Vy duše dobrá,“ řekl pan Peggotty a zavrtěl hlavou, „nemáte vůbec ponětí, co to je za dlouhou cestu a jaký je tam krušný život!“

„Ano, mám, Danieli! Dovedu si to představit!“ zvolala paní Gummidgeová. „Ale moje poslední slova pod touhle střechou jsou, že

když mě nevezmete s sebou, tak půjdu na obec a umřu. Umím kopat, Danieli. Umím pracovat. Umím snášet těžký život. Umím teď už být laskavá a trpělivá – víc než si myslíte, Danieli, jen kdybyste to se mnou zkusil! Těch vašich peněz, které jste mi vymínil, bych se nedotkla, ani kdybych umírala hlady, Danieli Peggotty – ale s vámi a s Emilkou, jen když mě vezmete s sebou, půjdu třeba až na konec světa! Víím, jak to je – víím, že si myslíte, že jsem sama v sobě opuštěná a ztracená, ale moji milí, to už dávno není pravda! Neseděla jsem tady takovou dobu a nehlídala a nemyslela na vaše trápení, aby z toho pro mne nepošlo něco dobrého! Mladý pane Davy, přimluvte se za mne u něho! Znáím povahu jeho i Emilčinu, znám taky jejich soužení a můžu je sem tam utěšit a do skonání pro ně pracovat! Danieli, můj drahý Danieli, nechte mě jet s vámi!“

A paní Gummidgeová ho vzala za ruku a v nelíčeném výbuchu oddanosti a vděku, které si po pravdě zasluhoval, mu ji s nelíčeným dojetím a něhou políbila.

Vynesli jsme truhlici ven, zhasili svíčku, zamkli zvenčí dveře a nechali jsme starou loď, pevně zavřenou, za sebou jako tmavou skvrnu v mračné noci. Druhý den, když jsme se na střeše dostavníku vraceli do Londýna, seděla paní Gummidgeová i se svým košíkem na zadním sedadle a byla celá šťastná.

KAPITOLA PADESÁTÁ DRUHÁ

Jsem svědkem výbuchu

Když do vypršení lhůty, panem Micawberem tak tajemně stanovené, chybělo už jen čtyřiaadvacet hodin, měl jsem s tetou poradu o tom, jak si máme v té věci počínat, protože teta se silně vzpírala myšlence, že by nechala Doru doma samotnou. Ach, jak snadno jsem teď nosil Doru po schodech nahoru i dolů!

Přes výslovnou žádost pana Micawbera, aby se schůzky zúčastnila i teta, klonili jsme se k názoru, že má zůstat doma a dát se zastupovat panem Dickem a mnou. Zkrátka, k tomuto postupu jsme se nakonec také rozhodli, když tu nám Dora znovu spletlá rozpočet prohlášením, že by nikdy neodpustila sobě a nikdy že by neodpustila ani svému darebovi, kdyby teta pod jakoukoli záminkou zůstala doma.

„Nebudu s vámi mluvit,“ řekla Dora a hrozila tetě kudrlinkami. „Budu protivná! Budu Cika celý den navádět, aby na vás štěkal. Jestli nepojedete, nebudu už vůbec pochybovat, že jste opravdu mrzutá, hádává bábinka!“

„Pš, pš, pš, Kytinko!“ rozesmála se teta. „Však ty víš, že se beze mne neobejdeš!“

„Ale ano, obejdu,“ řekla Dora. „Nejste mi přece vůbec nic platná. Celý boží den nevyběhnete kvůli mně po schodech nahoru a dolů. Nikdy si u mne nesednete a nevyprávíte mi o tom, jak Doudy měl boty nadranc a byl od hlavy až k patě samý prach – ach, chudinka jeden, takový drobeček! Nikdy mi neuděláte nic pro radost, vidíte, teti drahá?“ Dora si honem pospíšila a políbila tetu a řekla: „Ó ano, ano! To já jen žertem!“ – aby se snad teta nedomnívala, že to myslí doopravdy.

„Ale, teti,“ řekla Dora mazlivě, „teď poslouchejte! Musíte jet. Budu vás tak dlouho trápit, až v té věci prosadím svou. Jestli vás ten můj dareba nepřiměje, abyste jela, tak mu osladím život, že bude

koukat. Budu ukrutně protivná – a Cik taky! Jestli nepojedete, budete nadosmrti litovat, že jste nebyla raději hodná a neposlechla mě a nejela. Ostatně,” řekla Dora, odhrnula si vlasy nazad a podívala se tázavě na tetu i na mne, „proč vlastně nechcete jet oba? Tak nemocná přece nejsem. Nebo ano?”

„Jdi, to je otázka!” zvolala teta.

„To je nápad!” řekl jsem.

„Ano! Já vím, že jsem hloupý blážínek!” řekla Dora, pomalu svezla pohled z jednoho z nás na druhého a potom se na pohovce nadzdvihla a nastrčila nám svou roztomilou hubičku k políbení. „Tak dobrá, musíte tedy jet oba, jinak vám nebudu věřit; a potom budu plakat!”

Z tetina obličej je jsem poznal, že začíná povolovat, a když to zpozorovala i Dora, opět se rozveselila.

„Až se vrátíte, budete mít tolik co vypravovat, že vám potrvá aspoň týden, než mi to vysvětlíte tak, abych to pochopila!” řekla Dora. „Protože já vím, že to nebudu chápat strašně dlouho, jestli v tom jde o něco ouředního. A něco ouředního v tom zaručeně je! A jestli v tom ještě ke všemu bude nějaké sčítání, tak nevím, kdy si to vůbec srovnám v hlavě, a můj dareba se bude celou dobu tvářit ukrutně nešťastně. No vidíte! Tak pojedete, že? Vždyť budete pryč jenom jednu noc, a zatím co budete pryč, stačí mě ohlídat Cik. Než odjedete, Doudy mě odnese nahoru, a dokud se nevrátíte, tak sem dolů nesejdu; a dám vám s sebou pro Agnes psaní a ukrutně jí v něm vyhubuji, že se na nás ještě jaktěživa nepřijela podívat!”

Bez jakéhokoli dalšího radění jsme se shodli na tom, že pojedeme oba a že Dora je malá podvodnice, která dělá, že jí je moc špatně, protože má ráda, když se s ní každý mazlí. Měla velkou radost a byla velmi veselá; a my čtyři, to jest teta, pan Dick, Traddles a já, jsme téhož dne večer odjeli doverským poštovním dostavníkem do Canterbury.

V hostinci, kde jsme měli pana Micawbera na jeho žádost očekávat a kam jsme se s jistými potížemi dostali až o půlnoci, na mne čekal dopis, v němž nám pan Micawber oznamoval, že se zítra ráno

dostaví přesně o půl desáté. V tu nekřesťanskou hodinu a chladem celí roztřesení jsme se potom rozličnými dusnými chodbami, které čpěly, jako by je po celá staletí máčeli v láku z polévky a stájového pachu, odebrali každý do svého pokoje.

Časně ráno jsem se šel potoulat po známých milých ulicích, prosycených klidem, a zase jednou jsem se nořil do stínů ctihodných portálů a kostelů. Kolem věží katedrály kroužily vrány a ty věže, které přehlížely mnohou a mnohou nezměněnou mli žírného kraje i jeho líbezných toků, prořezávaly jasný ranní vzduch, jako by na zemi něco takového, jako je změna, vůbec neexistovalo. Když se však rozezněly zvony, vyprávěly mi tesklivě, že se mění všechno. Vyprávěly mi o svém stáří a o mládí mé sličné Dory; a o těch mnoha, kteří nikdy nezestárli, kteří žili, milovali a umírali, zatím co ohlas zvonů dunivě rozechvíval zrezivělé brnění Černého prince, jež visí uvnitř, a kteří se, jako nepatrná zrníčka prachu na hlubině Času, rozplynuli ve vzduchu jako kruhy na vodě.

Od rohu ulice jsem se díval na starý známý dům, ale nešel jsem k němu blíž, neboť jsem se bál, abych snad tím, že by mě někdo zpozoroval, nevědomky nějak nepoškodil plán, který jsem sem přišel podpořit. Časné slunce dopadalo ze strany na jeho štíty a mřížkovaná okna a zalévalo je zlatem; a několik paprsků jeho bývalého poklidu jako by mi bylo proniklo až k srdci.

Vyšel jsem si za město, a když jsem se asi hodinku toulal po kraji, zase jsem se vrátil hlavní třídou, která se zatím probrala ze spánku uplynulé noci. Mezi těmi, kdo se měli v krámech k světu, jsem spatřil i svého dávného nepřítele řezníka, který se zatím zmohl na holínky a nemluvně a také na vlastní živnost. Choval právě děcko a vypadal na docela dobráckého člena lidské společnosti.

Jakmile jsme se posadili k snídani, všichni jsme propadli silné nedočkavosti a netrpělivosti. Čím víc se ručička na hodinách blížila k půl desáté, tím víc náš neklid z čekání na pana Micawbera sílil. Nakonec jsme už ani nepředstírali, že věnujeme pozornost jídlu,

kteřé bylo pro všechny mimo pana Dicka hned od začátku beztak jen pouhou formalitou, a teta přecházela po pokoji sem a tam, Traddles seděl na pohovce a s očima upřenýma na strop se tvářil, že čte noviny, kdežto já vyhlížel z okna, abych příchod pana Micawbera včas ohlásil. A nemusil jsem ani hlídat dlouho, protože s prvním úderem půlhodiny se vynořil v ulici.

„Už jde,“ řekl jsem, „a není ve své právnícké parádě!“

Teta si zavázala stuhy od klobouku (přišla v něm k snídani) a přehodila si přes ramena šátek, jako by byla hotova projednat cokoli, k čemu je zapotřebí rozhodnosti a nesmlouvavosti. Traddles si s odhodlaným výrazem zapjal kabát. Pana Dicka tyto zlověstné úkazy znepokojily, ale protože považoval za nezbytné nezůstat pozadu, narazil si oběma rukama klobouk na uši tak rázně, jak jen bylo v jeho silách, ale hned ho zase sundal, aby mohl pana Micawbera přivítat.

„Dobré jitro, paní a pánové,“ pravil pan Micawber. „Můj vzácný pane,“ obrátil se k panu Dickovi, který mu zuřivě potřásl rukou, „jste nesmírně laskav.“

„Snídal jste už?“ zeptal se pan Dick. „Dejte si kotletku!“

„Ani za nic na světě, můj vzácný pane!“ zvolal pan Micawber a zarazil pana Dicka, který zamířil ke zvonku, „apetit a já, pane Dicksone, jsme si už dávno cizí.“

Pan Dickson měl ze svého nového jména takovou radost a zřejmě považoval to, že mu je pan Micawber udělil, za takovou laskavost, že mu znovu potřásl rukou a trochu dětinsky se rozesmál.

„Dicku,“ řekla teta, „pozor!“

Pan Dick se s uzarděním vzpamatoval.

„A teď, pane,“ řekla teta panu Micawberovi a navlékala si přitom rukavice, „jsme připraveni na Vesuv i na všechno ostatní, co a kdy bude libo vám.“

„Madame,“ odpověděl pan Micawber, „pevně doufám, že budete svědkem výbuchu co nevidět. Pane Traddlesi, mylím se snad, že mám vaše svolení, abych zde podotkl, že jsme spolu byli ve styku?“

„Je tomu vskutku tak, Copperfelde,“ řekl Traddles, na něhož jsem se s překvapením podíval. „Pan Micawber mě vyhledal stran toho, co má v úmyslu, a já mu podle svého nejlepšího vědomí a svědomí poradil.“

„Pakliže se neklam, pane Traddlesi,“ pokračoval pan Micawber, „to, co mám v úmyslu, je odhalení závažného rázu.“

„Krajně závažného,“ řekl Traddles.

„Za takových okolností, paní a pánové,“ pravil pan Micawber, „mi snad prokážete tu úsluhu, že se pro krátkou chvíli podřídíte vedení tvora, jenž, ať již je sebevíc nehoden, aby se na něho pohlíželo v jakémkoli jiném světle než jako na bludnou duši, vyvrženou na periferii člověčenstva, zůstává přesto vaším spolubližním, třebaže ho vlastní přehmaty a kumulativní síla shody okolností vytlačily z jeho původní podoby.“

„Máme ve vás plnou důvěru, pane Micawbere,“ řekl jsem, „a učiníme, co si budete přát.“

„Pane Copperfelde,“ odpověděl mi pan Micawber, „v stávající kritické chvíli neplýtváte svou důvěrou nadarmo. Prosil bych, abyste mi laskavě povolili časový náskok přesných pěti minut podle hodin a potom abych směl přítomnou společnost, která se bude ptát po slečně Wickfieldové, přijmout v kanceláři firmy Wickfield a Heep, jejímž jsem námezdným zaměstnancem.“

Teta a já jsme se podívali na Traddlese a ten přikývl na souhlas.

„Pro tu chvíli,“ pravil pan Micawber, „nemám, co bych více řekl.“

S těmi slovy se k mému nevýslovnému překvapení jedinou poklonou, která platila nám všem dohromady, odporoučel a byl ten tam; v chování byl nesmírně zdrženlivý a ve tváři nesmírně bledý.

Když jsem tázavým pohledem hledal u Traddlese vysvětlení, pouze se usmál a zavrtěl hlavou (s vlasy na vršíčku naježenými jako bodliny); vytáhl jsem tedy hodinky a jako poslední možnost jsem odpočítával těch pět minut. Teta držela v ruce hodinky svoje a počítala také. Když určený čas uplynul, nabídl jí Traddles rámě a všichni společně jsme zamířili ke starému domu, aniž jsme po cestě promluvili jediné slovo.

Pana Micawbera jsme zastihli u jeho stolu v kulaté kanceláři v přízemí věžičky, horlivě zabraného do psaní, ať už opravdově, nebo předstíraně. Za vestu si zastrčil dlouhé kancelářské pravítko, ale neukryl je dost dobře, aby mu stopa, ne-li víc, tohoto náčiní nevyčuhovala ze zářadří jako nějaká nová móda v jabotech.

Protože jsem měl dojem, že se ode mne očekává, abych já promluvil první, řekl jsem hlasitě:

„Jak se vede, pane Micawbere?“

„Děkuji, pane Copperfelde,“ pravil pan Micawber vážně. „Doufám, že jste zdrav.“

„Je slečna Wickfieldová doma?“ zeptal jsem se.

„Pan Wickfield je nemocen a leží, pane, má záchvat hostce,“ odpověděl mi, „ale nepochybuji, že slečna Wickfieldová uvítá staré přátele s radostí. Račte prosím dál, pane.“

Šel před námi, zavedl nás do jídelny – do prvního pokoje, do něhož jsem v tom domě kdysi vkročil – rozhodil dokořán dveře bývalé pracovny pana Wickfielda a zvučným hlasem pronesl:

„Slečna Trotwoodová, pan David Copperfield, pan Tomáš Tradles a pan Dickson!“

Neviděl jsem Uriáše Heepa od té doby, co jsem ho udeřil. Naše návštěva ho zřejmě překvapila – o nic méně proto, řekl bych, že překvapila i nás. Nesvraštil obočí, poněvadž dohromady vlastně žádné neměl, ale zamračil se tak silně, že ta malá očka bezmála zavřel, přičemž chvatný pohyb jeho chrupavčité ruky, kterou pozdvihl k bradě, prozrazoval jakési leknutí nebo úžas. To však trvalo jen ten okamžik, co jsme procházeli dveřmi, kdy jsem ho zahlédl přes tetino rameno. Vzápětí byl už zase samá úlisnost a pokorná sprostnost jako vždycky předtím.

„Nu, na mou věru,“ řekl. „To je vskutku neočekávané potěšení! Spatřit, tak říkajíc, všechny přátele ze stínu Svatého Pavla na jednu pohromadě, to je potěcha věru nečekaná! Doufám, pane Copperfelde, že jste zdrav a – smím-li se sprostně tak vyjádřit –

přátelsky nakloněn vůči těm, kdo jsou odjakživa vašimi přáteli, ať o to stojíte, nebo ne. Doufám, že paní Copperfieldová se zotavuje, pane. Ujišťuji vás, že nás zprávy, které jsme poslední dobou o jejím zdravotním stavu dostávali, silně znepokojovaly.“

Stydl jsem se, že mu dovoluji, aby mi stiskl ruku, ale prozatím jsem nevěděl, co jiného mám udělat.

„Od té doby, co jsem zde byl sprostný písař a držel vám poníka, slečno Trotwoodová, hodně se u nás v kanceláři změnilo, že?“ řekl Uriáš se svým nejhnusnějším úsměvem. „Ale já se nezměnil, slečno Trotwoodová!“

„Nu, pane,“ odpověděla teta, „abych vám řekla pravdu, myslím, že skoro navlas plníte očekávání těch, kteří vás znali za mlada – jestli z toho máte nějaké uspokojení.“

„Děkuji vám, slečno Trotwoodová,“ řekl Uriáš s tím nemotorným zakroucením, „za vaše dobré mínění! Micawbere, dejte návštěvu ohlásit slečně Agnes – a matce. Matka nebude radostí vědět kudy kam, až přítomnou společnost uvidí!“ řekl Uriáš a rozestavoval pro nás židle.

„Vy nemáte práci, pane Heepe?“ zeptal se Traddles, jehož pohled se náhodou střetl s pohledem těch lstivých rudých očí, když si nás pátravě prohlížely a zároveň nám uhýbaly.

„Ne, pane Traddles,“ odpověděl Uriáš, usadil se opět do svého šéfovského křesla a kostnaté ruce, přiložené dlaní na dlaň, si tiskl mezi kostnatými koleny. „Ne tolik, kolik bych si přál. Ale to víte, advokáty, žraloky a pijavky není jen tak lehko uspokojit! Ne že bychom tady já a Micawber neměli většinu času plné ruce práce, když pan Wickfield je sotva způsobilý vykonávat jakékoli zaměstnání, pane. Ale to se rozumí, pracovat pro něho je nejen naše povinnost, ale i radost. Vy se, pane Traddles, s panem Wickfieldem myslím blíž neznáte, že? Pokud vím, měl jsem sám čest spatřit vás teprve jednou.“

„Ne, já se s panem Wickfieldem blíž neznám,“ odpověděl Traddles; „jinak bych vám byl možná vykonal návštěvu už dávno, pane Heepe.“

V přízvuku této odpovědi bylo něco, co Uriáš přimělo, aby se s velmi hrozivým a podezřivým výrazem podíval na mluvčího ještě jednou. Když však viděl jenom Traddlese a jeho dobrácký obličej, prostomyslné chování a vlasy jako špendlíky, pustil to z hlavy a s trhavým pohybem celého těla, ale krku obzvlášť, odpověděl:

„To je škoda, pane Traddles. Byl byste pro něho měl stejný obdiv, jako máme všichni. Pro jeho drobné slabůstky byste si ho byl zamiloval tím víc. Ale pakliže chcete slyšet mého pana kolegu chválit výmluvněji, musím vás odkázat na Copperfielda. Rodina pana Wickfielda je jeho koníček, který znamenitě ovládá – pokud jste ho ještě neslyšel.“

Příchod Agnes, kterou právě přivedl pan Micawber, mi zabránil, abych tuto poklonu odmítl (kdybych se pro to byl vůbec rozhodl). Připadalo mi, že Agnes není docela tak klidná jako obvykle, a očividně ji poslední dobou trápily starosti a únava. Ale její vážná srdečnost a klidná krása zářily proto leskem tím ušlechtilějším.

Viděl jsem, jak ji Uriáš hlídá, zatím co se s ní zdravíme, a připomínal mi ohydného a vzpurného démona, který hlídá dobrého ducha. Mezitím si pan Micawber a Traddles vyměnili jakési letmé znamení a Traddles odešel z pokoje, aniž si toho všiml někdo jiný než já.

„Nečekejte, Micawbere,“ řekl Uriáš.

Pan Micawber, s rukou na pravítku za řadry, stál vzpřímeně u dveří a s pozorností nejvýš neklamnou hleděl upřeně na jednoho ze svých spolubližních – a tímto bližním byl jeho zaměstnavatel.

„Na co čekáte, Micawbere?“ zeptal se Uriáš. „Neslyšel jste mě, když jsem vám řekl, abyste nečekal?“

„Slyšel!“ odpověděl neochvějný pan Micawber.

„Proč tedy čekáte?“ řekl Uriáš.

„Protože – zkrátka, protože chci!“ vyhrkl pan Micawber výbojně.

Uriášovi zmizela z tváří všechna červeň a místo ní se mu po obličejí rozestřela sinavá bledost, stále ještě slabě zbarvená prolínajícím ruměncem. Hleděl napjatě na pana Micawbera a celá tvář mu kašdickým rysem jen supěla.

„Jste ztřeštěný darmošlap, jak ví celý svět,“ řekl s nuceným úsměvem, „a já se obávám, že mě donutíte, abych se vás zbavil. Zmizte! Hned si spolu promluvíme!“

„Jestliže po této zemi šlape nějaký gauner,“ řekl pan Micawber, jenž znenadání opět s krajní prudkostí vybuchl, „s kterým jsem už mluvil víc než dost, pak se ten gauner jmenuje – HEEP!“

Uriáš uskočil, jako by byl dostal ránu nebo žihadlo, pomalu se po nás rozhlédl s nejzlobnější a nejjedovatějším výrazem, jaký byl jeho obličej s to vyjádřit, a ztlumeným hlasem řekl:

„Ahá! To je spiknutí! Domluvili jste se, že se tady sejdete! Vy si s mým písařem nahráváte, Copperfelde, vidíte? Pak si tedy dejte dobrý pozor. Nic s tím nesvedete. My dva, vy a já, si přece navzájem rozumíme. Nemáme se zrovna v lásce. Byl jste odjakživa náramně pyšné štěně, hned od první chvíle, co jste sem vkročil, a závidíte mi, že jsem se vyšinul, co? Na mne jste se svými intrikami krátký, dovedu vám zkazit rozpočet intrikami svými. Micawbere, už ať jste venku! Hned si spolu promluvíme!“

„Pane Micawbere,“ řekl jsem, „s tímhle člověkem zde se náhle udála změna po více stránkách než jen v té podivuhodnosti, že v jedné maličkosti mluvil dokonce pravdu, a to mi skýtá jistotu, že se octl v úzkých. Naložte s ním, jak zasluhuje!“

„Jste mi čistá společnost, jen co je pravda,“ řekl Uriáš tímž ztlumeným hlasem a stíral si svou dlouhou, hubenou rukou slizký pot, který mu vyvstal na čele, „když si podplatíte mého písaře, cháma, který patří mezi splašky lidské společnosti – jako jste patřil i vy, Copperfelde, však víte, než se nad vámi někdo ustrnul –, aby mě svým prolhaným jazykem očerňoval! Slečno Trotwoodová, radím vám, skoncuje to, nebo jinak skoncuji já s vaším manželem rychleji, než vám bude milo! Neznám vaši historii ze spisů nadarmo, důstojná matrono! Slečno Wickfieldová, jestli máte svého otce jen trochu ráda, uděláte líp, když se s touhle klikou nespřáhnete. Jestli ano, tak ho zničím! Hm – a teď to zkuste! Některé z vás mám v železné hrsti.

Rozmyslete si to dvakrát, než vás rozdrtí. Micawbere, rozmyslete si to dvakrát, jestli nechcete být na padrť. Doporučuju vám, abyste se vzdálil, a hned si spolu promluvíme, dokud máte ještě čas couvnout, blázne jeden! Kde je matka?“ zeptal se, když si zřejmě všiml, nenadále a s leknutím, že Traddles není v pokoji, a zatáhl za šňůru zvonku. „Pěkné kousky vidí člověk ve svém domě provádět!“

„Paní Heepová je zde, pane,“ řekl Traddles, který se s vzácnou matkou vzácného syna právě tu chvíli vrátil. „Byl jsem tak smělý a představil jsem se jí sám.“

„Co jste zač, abyste se sám představoval?“ odsekl Uriáš. „A co tady vůbec chcete?“

„Jsem zástupcem a přítelem pana Wickfielda, pane,“ řekl Traddles klidným tónem právnické profese. „A mám v kapse jeho plnou moc, která mě pověřuje jednat ve všem za něho.“

„Ten starý osel už od samého pití až zdětinštl,“ řekl Uriáš a zohyzdněl ještě víc než předtím, „a dostal jste ji z něho podvodem!“

„Vím, že někdo z něho něco podvodem dostal,“ odpověděl Traddles klidně, „a vy to víte také, pane Heepe. Tento bod, dovolíte-li, ponecháme panu Micawberovi.“

„Uriášku –!“ začala paní Heepová s úzkostlivým posunkem.

„Ty mlč, máti,“ odpověděl, „čím méně slov, tím méně škody.“

„Ale Uriášku –“

„Budeš už mlčet, máti, a necháš mluvit mne?“

Ačkoliv jsem už odedávna věděl, že jeho lokajská podlízavost je falešná a všechny jeho zástěrky jen samá podlost a jalovost, přesto jsem neměl dostatečnou představu o míře, jíž jeho pokrytectví dosahuje, dokud jsem ho nyní nespátril bez masky. Náhlost, s jakou ji odhodil, když postřehl, že mu není už nic platná, zloba, nestoudnost a nenávist, jež nepokrytě projevoval, škodolibý úsměv, jímž se ještě tuto chvíli radoval ze zla, které napáchal – přičemž jím celou tu dobu zároveň i lomcovalo zoufalství, že je s rozumem v koncích, jak to narafičit, aby na nás vyžrál –, to všechno, třebaže to plně

odpovídalo zkušenostem, které jsem s ním měl, překvapilo zprvu i mne, jenž jsem ho znal už tak dlouho a ošklivil si ho tak od srdce.

Nemluvím vůbec o pohledu, který mi věnoval, když tam tak stál a jednoho po druhém si nás prohlížel; věděl jsem totiž odjakživa, že mě nenávidí, a měl jsem také živě v paměti ty stopy své ruky na jeho tváři. Když se však jeho pohled svezl na Agnes a já viděl, jak běsní vztekem z vědomí, že mu moc nad ní klouže z ruky, i jak prozrazuje ohavné vášně, nyní zklamané, které ho vedly k tomu, aby usiloval o bytost, jejíž skvělé vlastnosti by nikdy nedovedl ocenit ani o ně stát, zhrozil jsem se už jen pouhého pomýšlení, že musila strávit byť i jen hodinku života s takovým člověkem na očích.

Když si chvíličku pomnul spodní část obličeje a chvíličku si nás těma zlýma očima přes své kostlivé prsty popohlížel, napůl pláčtivě a napůl urážlivě oslovil ještě jednou mne.

„Pokládáte to za omluvitelné, Copperfelde, vy, který si na svou čest a všechno podobné tolik potrpíte, pokládáte to za omluvitelné, co, takhle mi s mým písařem slídit po domě a poslouchat za dveřmi? Kdybych si tak byl počínal já, ani bych se nedivil, protože já ze sebe gentlemana nedělám (ačkoliv jsem se nikdy nepotloukal po ulicích jako vy, jak mi řekl Micawber), ale že si tak počínáte vy? – A taky se vůbec nebojíte takhle jednat? Nenapadlo vás vůbec pomyslet na to, co vám oplátkou za to udělám já, nebo že budete mít na krku opletačky pro strojení úkladů a podobně? No dobrá, uvidíme! Vy, pane Tentononc, jste chtěl nějaký bod ponechat panu Micawberovi. Váš mluvčí je tamhle. Proč ho nemáte k tomu, aby spustil? Vidím, že umí svou úlohu nazpaměť!“

Protože poznal, že jeho slova nemají účinek ani na mne, ani na nikoho jiného z nás, posadil se s rukama v kapsách na kraj svého stolu, jedním tím vybočeným chodidlem si ovinul nohu druhou a zarytě čekal, co asi přijde dál.

Pan Micawber, jehož zuřivost jsem až dosud krotil jen s největší obtíží a který mu co chvíli skákal do řeči první slabikou slova GAU-ner!, aniž se zmohl na druhou, vyrazil nyní kupředu, vytrhl

ze záadří pravítko (zřejmě jako zbraň obrannou) a vytáhl z kapsy listinu archového formátu, složenou do tvaru velkého dopisu. Když papír s někdejší širokým gestem rozložil a přelétl očima obsah, jako by se s jistým uměleckým požitkem kochal jeho slohovými obraty, pustil se do čtení toho, co následuje:

„Vážená slečno Trotwoodová a pánové –“

„Pán Bůh s ním a zlý pryč!“ zvolala teta přidušeně. „Ten nepřestane psát dopisy na celé stohy, i kdyby na každý byla oprátka!“
Pan Micawber ji neslyšel a pokračoval.

„Jestliže předstupuji před vás, abych odhalil pravděpodobně největšího padoucha, jakého kdy země nosila,“

tu pan Micawber napřáhl pravítko a jako strašidelným kyjem jím ukázal na Uriáše Heepa, aniž pozdvihl od listu oči,

„nedožaduji se ohledů pro sebe. Jsa už od kolébky obětí peněžních závazků, jimž jsem nebyl nikdy s to dostát, byl jsem odjakživa terčem a hříčkou ponižujících poměrů. Mými průvodci na životní dráze, ať už jednotlivě, nebo společně, byly hanba, bída, zoufalství a šílenství.“

Rozkoši, s níž pan Micawber líčil sám sebe jako oběť těchto hrozných ran, se snad vyrovnal jedině důraz, s nímž svůj dopis předčítal, a jakýsi hold, který svému skládání vzdával pokývnutím hlavy, kdykoli se domníval, že některá věta je vskutku pádná a výstižná.

„Donucen kumulovaným nápirem hanby, bídy, zoufalství a šílenství, nastoupil jsem do kanceláře – nebo jak by se vyjádřil náš živý galský soused, do bureau – firmy, nominálně provozované pod

jménem Wickfield a – HEEP, již však ve skutečnosti zcela ovládal pouze sám – HEEP. Pouze – HEEP a jedině – HEEP je hybnou silou tohoto aparátu. HEEP a jedině – HEEP je padělatel a podvodník!“

Uriáš, při těchto slovech v tváři spíš modrý než bílý, hmátl po listině, jako by ji chtěl roztrhat. Ale pan Micawber, s obratností přímo zázračnou nebo náhodou přímo zázračnou, zasáhl vystřelenou pravici pravítkem do kotníku a ochromil mu ji. Svěsila se v zápěstí, jako by byla zlomená. Rána třeskla, jako by byla dopadla na dřevo.

„Spral vás d'as!“ řekl Uriáš a bolestí se zkroutil docela jinak než jindy. „Tohle mi splatíte!“

„Jen pojd'te blíž, vy – vy – vy heepovská hromado ohavností,“ lapal po dechu pan Micawber, „a jestli máte hlavu lidskou, tak vám ji rozbiju! Jen pojd'te, jen pojd'te!“

Myslím, že jsem v životě neviděl nic směšnějšího – uvědomoval jsem si to i v tu chvíli – než to, jak pan Micawber s pravítkem jako palašem skákal ustavičně do střehu a volal: „Jen pojd'te!“ a jak jsme ho s Traddlesem zatlačovali zpátky do kouta, odkud se mu vždycky podařilo vyrazit k novému výpadu, sotva jsme ho tam zahnali.

Jeho sok si chvíli mnul poraněné klouby a potom si něco pro sebe brumlal, stáhl si pomalu šátek z krku a ruku si ovázal; nakonec si ji druhou rukou obemkl, sedl si zase na stůl a s nasupeným obličejem se díval do země.

Když pan Micawber sdostatek zchladl, pokračoval ve čtení dopisu:

„Peněžité požitky, se zřetelem k nimž jsem vstoupil – k HEEPovi,“

před tím slovem se vždycky zarazil a pak je vyhrkl s úžasnou prudkostí,

„do námezdných služeb, nebyly kromě bagatelní částky dvaceti dvou šilinků a šesti pencí týdně nijak pevně vymezeny. Všechn další příjem měl záviset na hodnotě mého pracovního úsilí;

jinými a srozumitelnějšími slovy, na nízkosti mé povahy, na vypočítavosti mých pohnutek, na chudobě mé rodiny, na všeobecné mravní (nebo spíše nemravní) podobnosti mezi mnou a – HEEPem. Musím snad podotýkat, že pro mne brzy vyvstala nutnost dožadovat se od – HEEPa – peněžitých záloh na životní potřeby paní Micawberové a naší postižené, leč rostoucí rodiny? Musím podotýkat, že – HEEP tuto nutnost předvídal? Že tyto zálohy byly zajišťovány směnkami a jinými podobnými recepty, běžnými v zákonné soustavě naší země? A že jsem se takto úplně zapletl do sítě, kterou na mé polapení zosnoval?“

Páně Micawberovo potěšení, jež při líčení této neblahé situace čerpal ze svých stylistických vloh, zřejmě zcela vyvažovalo všechny bolesti i úzkosti, které mu mohl způsobit skutečný stav věcí. Pokračoval ve čtení:

„Tehdy mě – HEEP – začal vyznamenávat právě takovou mírou důvěry, kolik jí bylo zapotřebí k provádění jeho ďábelského zámeru. Tehdy jsem se také začal – smím-li se tak shakespearovsky vyjádřit – tratit, vadnout a chřadnout. Seznal jsem, že se mých služeb neustále vyžaduje a používá k falšování věcí kancelářských a ke klamání osoby, kterou budu nazývat pan W. Že pan W. je všemožně a soustavně podváděn, udržován v nevědomosti a šílen, že však ten lotr – HEEP – přesto ustavičně projevuje bezmeznou vděčnost a bezmezné přátelství k tomuto hrubě podváděnému pánovi. To bylo věru zlé; ale jak praví ten filozofický Dán s onou všeobecnou platností, jež jest tak markantním rysem majestátního klenotu alžbětinské éry, horší ještě osud skrývá!“

Toto šťastné zakončení věty citátem okouzlovalo pana Micawbera takovou měrou, že dopřál sobě i nám ještě jeden přednes této věty pod záminkou, že ztratil místo, kde četl.

„Není mým úmyslem,“ pokračoval potom ve čtení, „podat v úzkém rámci tohoto listu zevrubný výčet (ač jinde je k dispozici) všech jednotlivých nezákonných praktik podřadnějšího rázu, jež se dotýkaly osoby, kterou jsem označil jménem pan W., a na nichž mám svým mlčelivým souhlasem spoluvinu. Když jsem dobojoval svůj niterný boj, zda mít nějaký plat, či nemít, mít na pekaře, či nemít, mít existenci, či nemít, předsevzal jsem si, že využiji příležitostí, které se mi naskytují, a objevím a odhalím nezákonné činy závažnějšího rázu, jež ku příkrému bezpráví a škodě onoho pána napáchal – HEEP. Podněcován vnitřně tichým mementem svědomí a zevně mementem neméně působivým a naléhavým – jež v stručnosti nazvu slečnou W. –, podjal jsem se nikoli nepracného úkolu tajného pátrání, jež podle mých nejlepších vědomostí, informací a znalostí zabralo do dnešního dne dobu delší dvanácti kalendářních měsíců.“

Tuto pasáž četl, jako by to byl výňatek z textu zákona, a zvuk vlastních slov zřejmě posílil jeho samolibou důstojnost.

„Vznáším proti – HEEPovi obžalobu,“ četl dále, podíval se na něho a pro případ potřeby si povytáhl pravítko pod levým paždím do příhodnější polohy, „v následujících bodech.“

Myslím, že jsme všichni zatajili dech. Vím však, že Uriáš jistě.

„Za prvé,“ pravil pan Micawber. „Když duševní schopnosti pana W. i jeho paměť pro úřední záležitosti ochably a nabyly zmatených forem z příčin, jež pro mne zde není nutno ani účelno rozvádět, tu – HEEP – veškeré úřední jednání zúmyslně zauzloval a komplikoval. Kdykoli byl pan W. nejméně způsobilý nějaké jednání vést – HEEP si vždycky pospíšil, aby ho k vyřizování té věci donutil. Za takovýchto okolností vylákal na panu W. podpisy na různé důležité listiny tím, že mu je předkládal jako listiny jiné, nedůležité. Takto vymámil na panu W. plnou moc vy-

brat jedno určité peněžní depozitum, znějící na částku dvanácti tisíc šesti set čtrnácti liber, dvou šilinků a devíti pencí, a použil těchto peněz k úhradě fingovaných obchodních výloh a mank, které byly buď již dávno uhrazeny, nebo nikdy doopravdy neexistovaly. Tomuto svému postupu propůjčil veskrze zdání, že k němu z nečestných úmyslů dal popud sám pan W. a že jej také sám pan W. svým nečestným činem dovršil. A toho pak od té doby využíval, aby ho týral a utiskoval.“

„Tohle mi dokážete, vy Copperfield!“ řekl Uriáš a potřásl výhružně hlavou. „Všeho do času!“

„Pane Traddlesi,“ řekl pan Micawber a zvedl oči od dopisu, „zeptejte se, prosím – HEePa, kdo po něm bydlil v jeho domě.“

„Tenhle blázen sám – a bydlí tam ještě pořád,“ odpověděl Uriáš opovržlivě.

„Zeptejte se, prosím – HEePa, zdali si v tom domě nevedl nějaké poznámky,“ řekl pan Micawber.

Všiml jsem si, jak se Uriášova vyzáblá ruka, jíž se poškrabával na bradě, mimoděk zastavila.

„Nebo se ho zeptejte,“ pokračoval pan Micawber, „zdali tam někdy spálil nějaký zápisník. Když vám řekne, že ano, a zeptá se vás, kde je popel z něho, odkažte ho na Wilkinse Micawbera. A od toho uslyší něco, co mu rozhodně nepůjde k duhu!“

Vítězné gesto, s nímž pan Micawber tato slova pronesl, silně poplašilo Heepovu matku, a ta velmi rozčileně zvolala:

„Uriášku, Uriášku! Pokoř se sprostně a domluv se, dítě moje!“

„Budeš už zticha, matko?“ okřikl ji. „Jsi vyděšená a nevíš, co mluvíš ani co chceš. Sprostně se pokořit!“ odsekl nenávistně a podíval se na mne. „Pokořil jsem některé z nich už hezky dávno, ať jsem sám byl sprostný nevím jak!“

Pan Micawber si salonním pohybem zabořil bradu do nákrčníku a hned zas pokračoval v čtení své skladby.

„Za druhé: Podle mých nejlepších vědomostí, informací a znalostí – HEEP...“

„Ale tohle přece nestačí,“ zabručel Uriáš s úlevou. „Matko, buď zticha!“

„Vynasnažíme se tedy ve chvíličky předložit něco, co stačit bude, pane, a co vám dá co proto nadobro,“ odpověděl pan Micawber.

„Za druhé: Podle mých nejlepších vědomostí, informací a znalostí – HEEP při různých příležitostech padělal podpis pana W. u rozličných záznamů, v knihách a na dokumentech a dopustil se toho jmenovitě v jednom případě, mnou osobně prokazatelném. To jest, způsobem následovným, totiž takto...“

I nadále čerpal pan Micawber z tohoto formálního hromadění slov požitků, který, jak musím přiznat, nebyl vůbec příznačný pouze pro něho, jakkoli směšně se v tomto jeho případě vyjímal. Pozoroval jsem to za svého života u mnoha lidí. Případá mi, že to je všeobecné pravidlo. Při skládání soudní přísahy působí na příklad svědkům zřejmě náramné potěšení, když dospějí k řadě několika pěkných slov za sebou, která mají jeden a týž význam, jako že něco zcela a naprosto odmítají, odsuzují, zavrhují a tak dále; chutná šťavnatost starých formulí, jimiž se uvalovala klatba, spočívá na téže zásadě. Mluvíme o tyranii slov, ale sami je také rádi tyranizujeme – libujeme si, máme-li pro významné chvíle k volné dispozici velký, nadbytečný početní stav slov, a domníváme se, že to vypadá důležitě a že to pěkně zní. Stejně jako nám při veřejných slavnostech celkem nezáleží na tom, jaký význam mají naše uniformy, jen když jsou pěkné a je jich dost, tak i význam a nutná potřeba našich slov jsou hlediska podružná, jen když jich je blýskavá řada. A jako se lidé dostávají do svízelných situací, když se tuze vychloubají služebnictvem, nebo jako otroci, když jejich počet tuze stoupne, povstávají proti svým pánům, tak bych mohl myslím uvést i národ, který se do mnoha těžkých nesází už dostal a do těžších se ještě dostane proto, že si vydržuje tuze velký voj slov.

Pan Micawber četl dál a div že nemlaskal rozkoší:

„To jest, způsobem následovným, totiž takto: Jelikož pan W. je neduživý, a jelikož tudíž leží v mezích pravděpodobnosti, že by jeho úmrtí mohlo vést k jistým odhalením a k zhroucení – HEEPovy moci nad rodinou W. – jak já, níže podepsaný Wilkins Micawber usuzuji –, ledaže by bylo možno na lásku jeho dcery kotci vykonávat potají vliv v tom směru, aby jakékoli vyšetřování společnických poměrů firmy nikdy nedopustila, řečený – HEEP považoval za účelné a vhodné mít po ruce dlužní úpis, údajně od pana W., na shora zmíněnou částku dvanácti tisíc šesti set čtrnácti liber, dvou šilinků a devíti pencí i s patřičnými úroky, podle slovního znění zapůjčenou – HEEPem panu W. proto, aby pana W. uchránil před zneuctěním, třebaže mu ve skutečnosti žádnou takovou částku nikdy nezapůjčil a třebaže tato částka byla už dávno znovu deponována. Podpisy k tomuto dokumentu přičiněné, to jest údajně vlastnoruční podpis pana W. a ověřující podpis Wilkinse Micawbera, jsou padělky – HEEPovy. Mám ve svém držení jeho zápisník a v něm několik psaných, jeho rukou psaných padělků podpisu pana W., tu a tam sice ohněm porušených, přesto však pro každého čitelných. Žádný takový dokument jsem nikdy svým podpisem neověřoval. A mám ve svém držení přímo i řečený dokument.“

Uriáš Heep sebou trhl, vytáhl z kapsy svazek klíčů a odemkl jednu ze zásuvek; vtom si však náhle uvědomil, co vlastně dělá, a otočil se zase k nám, aniž se do ní podíval.

„A mám ve svém držení,“ opakoval pan Micawber poslední větu a rozhlédl se kolem, jako by četl text nějakého kázání, „přímo i řečený dokument – to jest, měl jsem ho ještě dnes časně ráno, když jsem toto psal, ale zatím jsem ho již odevzdal panu Traddlesovi.“

„Ano, tak jest,“ přisvědčil Traddles.

„Uriášku, Uriášku,“ zvolala matka, „pokoř se sprostně a domluv se! Víím, pánové, že se můj syn sprostně pokoří, jen když mu dáte čas na rozmyšlenou. Pane Copperfield, jistě přece víte, že Uriášek býval vždycky moc sprostně pokorný!“

Bylo zvláštní pozorovat, jak matka na tom starém triku dosud lpí, ačkoliv syn od něho jako od zbytečnosti už upustil.

„Matko,“ řekl a zatál netrpělivě zuby do šátku, jímž měl ovázanou ruku, „raději abys popadla nabitou pistoli a vpálila mi kouli do hlavy!“

„Ale já tě miluju, Uriášku,“ zvolala paní Heepová. A vůbec nepochybují, že ho milovala ani že syn miloval ji, ať se to zdá sebedivnější – ačkoliv, to se rozumí, byli párek stejnorodý. „A nemohu snést, když tě slyším, jak pána dráždíš a ještě víc tím své postavení zhoršuješ. Když mi nahoře povídal, že všechno vyšlo na světlo, hned jsem pánovi řekla, že za tvou sprostnou pokoru ručím a že všechno napravíš. Ach, podívejte se, jak sprostná jsem já, pánové, a na něj nic nedejte!“

„Je tady přece Copperfield, matko,“ odsekl Uriáš vztekle a ukázal svým vyzábělým prstem na mou osobu, na niž se soustřeďovala všechna jeho nenávisť, protože mě považoval za hlavního strůjce celého odhalení; já ho však z jeho omylu nevyvedl. „Tady Copperfield by ti byl dal sto liber, abys řekla míň, než kolik jsi už vyzvonila!“

„Já za to nemohu, Uriášku,“ zvolala matka. „Nemohu vidět, jak se řítíš do nebezpečí tím, že se chováš tak zpupně. Líp, když budeš sprostně pokorný, jako jsi býval vždycky.“

Chvilíčku mlčel, hryzal si šátek a potom mi se zavilým výrazem řekl:

„Co víc můžete ještě proti mně uvést? Jestli něco máte, tak ven s tím. Proč se na mne tak díváte?“

Pan Micawber se hned zase pustil do čtení dopisu – rád, že se může vrátit k slovesnému výtvaru, nad nímž cítil tak velké uspokojení.

„Za třetí a za poslední. Jsem nyní schopen prokázat pomoci – HEEpových zfalšovaných knih a – HEEpových pravdivých záznamů, počínaje jeho částečně zničeným zápisníkem (jemuž

jsem ovšem nebyl s to porozumět v době, kdy jsme se ujali držby našeho nynějšího obydlí a paní Micawberová jej náhodou objevila v schránce či truhlici, určené k vysypání popela z uhlí, vyhořelého v našem rodinném krbu), že – HEEP všechny slabosti a chyby pana W., ba i jeho ctnosti, otcovskou lásku a smysl pro čest celá dlouhá léta podněcoval a k svým nekalým záměrům jich využíval. Že chamtivý, proradný a hrabivý – HEEP za účelem vlastního finančního obohacení celá dlouhá léta pana W. každým myslitelným způsobem podváděl a olupoval. Že hned po osobním zisku – HEEPovým stěžejním cílem bylo pana W. a slečnu W. si úplně podrobit (o jeho skrytějších úmyslech stran osoby posledně jmenované pomlčím). Že jeho posledním činem, dokonaným teprve před několika měsíci, bylo donucení pana W., aby vyhotovil cessi, již mu postupuje svůj společnický podíl ve firmě, a dokonce i smlouvu, již mu prodává všechen nábytek v domě, a to za úhradu v podobě určité renty, kterou mu – HEEP bude hotově, pravidelně a nezkráceně vyplácet vždy v zákonný kvartální platební den v každém následujícím roce. Že tyto nástrahy – započavší znepokojivými a falšovanými výkazy o majetku, jehož svěřenským správcem se pan W. stává v době, kdy pan W. zabředl do nepředložených a nerozumných spekulací a neměl třeba právě po ruce peníze, za něž byl mravně i před zákonem odpovědný, a pokračující předstíranými výpůjčkami peněz na horentní úrok, peněz, jež ve skutečnosti pocházely od – HEEPa a jež – HEEP pod zástěrkou takovýchto spekulací či jinak zpronevěřil či zatajil přímo panu W. samému, jakož i jsoucí ustavičně provázeny pestrrou řadou bezohledných šikan a sofistek – houstly poznenáhlu v takovou síť, až z ní nešťastný pan W. nakonec neviděl východiska. Ztroskotav, jak se domníval, po stránce jak poměrů hmotných, tak i po stránce všech ostatních vyhlídek a cti, viděl jedinou oporu v tomto netvoru v lidské podobě,“ na této frázi, jakožto na novém slovním obratu, si dal pan Micawber velmi záležet, „který

docílil jeho zničení, učiniv se pro něho nepostradatelným. To vše se zaručuji dokázat. Ba možno, že ještě víc!“

Pošeptal jsem několik slov Agnes, která vedle mne plakala napůl radostí a napůl zármutkem, a mezi námi se rozlehl šum, jako by pan Micawber byl skončil. Ten však neskonale vážně prohodil: „Promiňte, prosím,“ a se smíšenými pocity nejhlubší skleslosti i zas vrcholného požitku pristoupil k přednesu závěrečných pasáží dopisu:

„Tím uzavírám. Zbývá mi už pouze, abych vznesená obvinění ještě prokázal a potom abych i se svou osudem pronásledovanou rodinou zmizel z této scény, na níž jsme zjevně pouze na překážku. To se vyřídí brzy. Lze důvodně předpokládat, že naše robě, jsouc nejkřehčím členem našeho rodinného kruhu, zesne slabostí a vysílením první a hned po něm že dojde řada na naše dvojčata. Staň se vůle Páně! Pokud se týče mne, pout' do Canterbury mi věru dodala; a uvěznění podle civilního práva a bída to brzy dovrší. Pevně doufám, že lopota a nebezpečnost mého pátrání – jehož sebenepatrnější výsledky jsem, poután namáhavým zaměstnáním a drcen tíživými předtuchami nedostatku, zvolna skládal dohromady za jitřního rozbřesku, v mlhavý podvečer i ve stínu noci pod bdělým zrakem tvora, jehož je zbytečno zvat démonem zla – spolu s úsilím chudobného otce rodiny hotový výsledek tohoto pátrání nakonec správně uplatnit jednou mou pohřební hranici zchladí jako sprška několika krůpějí vonné rosy. Nic víc si nežádám. Budiž o mně pouze, a spravedlivě, řečeno jako o onom chrabrém a vynikajícím námořním hrdinovi, s nímž se nikterak nehodlám srovnávat, že to, co jsem učinil, učinil jsem, pohrdaje veškerými zištnými a sobeckými zájmy, jedině a pouze pro Anglii, pro vlast a krásu.

Zůstáváje vždycky Váš, atd. atd.,

Wilkins Micawber“

S hlubokým dojetím, ale přesto s labužnickým potěšením pan Micawber dopis složil a s úklonou ho podal tetě jako věc, kterou si možná ráda uschová.

Jak jsem si všiml hned při první návštěvě před dávnými lety, v pokoji stála železná pokladna. V zámku trčel klíč. Uriášovi zřejmě kmitlo hlavou náhlé podezření; pohlédl na pana Micawbera, přistoupil k ní a s řinkotem rozhodil dveře dokořán. Byla prázdná.

„Kde jsou knihy?“ zvolal s hrozivým výrazem. „Nějaký zloděj nám ukradl knihy!“

Pan Micawber si poklepal pravítkem na prsa. „Já je vzal, když jsem si od vás dnes ráno jako obvykle – ale o něco dřív – vyzdvihl klíč a otevřel ji.“

„Neznepokojujte se,“ řekl Traddles. „Přešly zatím do mých rukou a na základě plné moci, o které jsem už mluvil, se o ně postarám.“

„Tak vy tedy přechováváte kradené věci?“ zvolal Uriáš.

„Za takovýchto okolností,“ odpověděl Traddles, „ano.“

Jaký byl můj úžas, když jsem spatřil tetu, která až dosud úplně klidně a pozorně poslouchala, vrhnout se na Uriáše Heepa a popadnout ho oběma rukama za límec!

„Víte, co chci já?“ zvolala tetka.

„Svěrací kazajku,“ řekl.

„Ne! Svůj majetek!“ odpověděla tetka. „Agnes, moje milá, dokud jsem myslela, že jeho ztrátu opravdu zavinil tvůj otec, ani slůvkem bych nebyla naznačila – a nenaznačila jsem to, moje milá, ani Trotovi, jak dobře ví –, že jsem správu svých peněz svěřila jemu. Teď ale vím, že vinu na tom má tady ten člověk, a chci je zpátky! Trote, pojď a vezmi mu je!“

Zda se snad tetka pro tu chvíli domnívala, že Heep schovává její jmění v šátku na krku, to věru nevím, ale jistě mu ho rvala, jako by si to myslela. Vrhla jsem se honem mezi ně a ujistil jsem ji, že se všichni postaráme, aby jí co nejplněji nahradil všechno, co si nepoctivě присvojil. Toto ujištění a krátká úvaha ji opět uklidnily;

ale její počínání ji vůbec nepřivedlo z rovnováhy (ačkoliv o jejím klobouku to tvrdit nemohu) a klidně se zase posadila.

Posledních několik minut naléhala paní Heepová s křikem na syna, aby se sprostně pokořil, a jednomu po druhém se nám všem vrhala k nohám a na kolenou slibovala hory doly. Její syn ji posadil do svého křesla, postavil se zarytě vedle ní, uchopil ji, i když nijak hrubě, za rameno a se vzteklým pohledem mi řekl:

„Co chcete, aby se udělalo?“

„Povím vám, co se musí udělat,“ odpověděl Traddles.

„Copak ten Copperfield nemá jazyk?“ zavrčel Uriáš. „Dal bych vám za to nevím co, kdybyste mi mohli bez lhaní říci, že mu ho někdo vyřízl!“

„Můj Uriášek se chce pokořit!“ zvolala jeho matka. „Na jeho řeči nic nedejte, dobrotiví pánové!“

„Musí se udělat tohle,“ prohlásil Traddles. „Za prvé mi musíte odevzdat postupní listinu, o které jsme tu slyšeli, a to hned teď, tady na místě.“

„Co když ji nemám?“ přerušil ho Heep.

„Ale vy ji máte,“ řekl Traddles, „a proto, víte, nebudeme žádné ,co když‘ předpokládat.“ A chtěj nechtěj musím přiznat, že jsem v tu chvíli po prvé vskutku spravedlivě ocenil jasnou hlavu a zdravou, trpělivou, praktickou rozvahu svého starého spolužáka. „Potom,“ pokračoval Traddles, „se musíte připravit na to, že vydáte všechno, co jste ve své hrabivosti uchvátil, a že všechno až do posledního groše nahradíte. Všechny knihy a písemnosti společnické praxe musí zůstat v našich rukou; stejně tak i všechny knihy a písemnosti vaše, jakož i všechny peněžní účty a cenné papíry obojího druhu. Zkrátka všechno, co tady je.“

„Musí? O tom nic nevím,“ řekl Uriáš. „Musíte mi dát čas, abych si to rozmyslel.“

„Zajisté,“ odpověděl Traddles, „ale prozatím, a dokud se všechno nevyřídí k naší spokojenosti, podržíme všechny ty věci v rukou;

a žádáme vás – zkrátka, donutíme vás –, abyste zůstal ve svém pokoji a s nikým se nestýkal.“

„To neudělám!“ řekl Uriáš s kletbou.

„Maidstonská věznice skýtá jistě vazbu bezpečnější,“ prohlásil Traddles, „a třebaže zákonná cesta bude snad zdlouhavější, než se domůžeme práva, a třebaže nám snad nedopomůže k právu tak plně, jak můžete učinit vy sám, není vůbec pochyby o tom, že zákon vás potrestá. Božítku, víte to přece stejně dobře jako já! Copperfelde, nezašel bys na radnici a nepřivedl dva strážníky?“

Tu paní Heepové znovu povolily nervy. Padla před Agnes na kolena a s pláčem ji prosila, aby se za ně přimluvila; vykřikovala, že Uriáš je velice sprostný a pokorný, že všechno je pravda, kdyby neudělal, co chceme, že to udělá sama, a křičela ještě mnohem víc na touž notu, strachy o svého miláčka napůl šílená. Klást si otázku, co by byl Uriáš snad učinil, kdyby měl trochu odvahy, by bylo stejné jako se ptát, co by udělal nějaký voříškovský bastard, kdyby měl smělost tygra. Uriáš Heep byl skrz naskrz sketa a prozrazoval svou zbabělou povahu sveřepostí a pokorností, stejně jak ji ve svém podlém životě projevoval odjakživa.

„Stůjte!“ zavrčel na mne a přejel si rukou přes rozpálený obličej. „Matko, přestaň s tím kraválem! No dobrá! Tak jim tedy tu postupní listinu dej! Doběhni pro ni!“

„Bud'te tak laskav, pane Dicku,“ řekl Traddles, „a pomozte jí.“

Pan Dick, hrdý na svůj úkol, který plně pochopil, ji doprovázel asi tak, jako by ovčácký pes provázel ovci. Ale paní Heepová mu nedala mnoho práce, protože se vrátila nejenom s postupní listinou, ale i s celou schránkou, v níž listina byla a v níž jsme našli i vkladní knížku a několik jiných dokladů, které nám později platně posloužily.

„Dobře,“ řekl Traddles, když paní Heepová schránku přinesla. „A teď se, pane Heepe, můžete vzdát a přemýšlet; a mějte laskavě na paměti především to, co vám zde jménem všech přítomných

připomínám – že můžete udělat jenom jedno, totiž to, co jsem vám už vysvětlil, a že to musíte udělat bez prodlení.“

S rukou na bradě se Uriáš přešoural přes pokoj, aniž zdvihl oči od země, a když se u dveří zastavil, řekl:

„Copperfelde, odjakživa jsem vás nenáviděl. Odjakživa jste byl povýšenec a odjakživa jste se stavěl proti mně.“

„Pokud se pamatuji, už jsem vám jednou řekl,“ odpověděl jsem mu, „že to jste vy, kdo se svou chamtivostí a lstivostí odjakživa staví proti celému světu. Pro budoucnost by se vám možná vyplatilo, kdybyste uvážil, že na světě nebylo ještě chamtivosti a lstivosti, která nepřestřelila a sama se neuchamtila a nepřelstila. To je tak jisté jako smrt.“

„Nebo tak jisté, jako jak nás učili ve škole (v té samé, kde jsem pochytil tolik pokorné sprostnosti) od devíti do jedenácti, že práce je kletbou, a od jedenácti do jedné, že práce je požehnání a radost a důstojnost a nevím co všechno, hm?“ řekl uštěpačně. „Kázete mi tady asi stejně důsledně, jako mi kázali oni. Copak se pokorná sprostnost nevyplatí? Bez ní bych byl, myslím, svého ušlechtilého pana kolegu neoblafl. – Micawbere, vy chvastoune stará, vám to ale splatím!“

Pan Micawber, který měl pro Heepa i jeho natažený ukazovák pouze svrchované pohrdání, a dokud se Heep nevyploužil ze dveří, vypínal prsa, div nepraskl, se pak obrátil ke mně a vybídl mě, chci-li mít to potěšení a být „svědkem znovunastolení vzájemné důvěry mezi ním a paní Micawberovou“. Potom pozval k zhlédnutí této dojemné podívané hromadně i celou ostatní společnost.

„Opona, která se tak dlouho snášela mezi paní Micawberovou a mnou, se nyní rozestoupila,“ řekl pan Micawber, „a moje děti a původce jejich bytí mohou opět jednou navázat styk jakožto rovný s rovným.“

Protože jsme mu všichni byli velmi vděční a chtěli mu to také všichni dokázat, pokud nám to jen zmatek a neklid v duši dovoloval, byli bychom s ním šli jistě všichni, kdyby se Agnes nebyla musila

vrátit k otci, dosud neschopnému snést víc než pouhý zásvit naděje, a kdyby ještě někdo jiný nebyl musil hlídat Uriáše. K poslednímu jmenovanému účelu tam zůstal Traddles, jehož měl za nějakou dobu vystřídat pan Dick; a pan Dick, teta a já jsme doprovázeli pana Micawbera domů. Když jsem se ve spěchu loučil s drahou dívkou, které jsem za tolik vděčil, a pomyslel na to, před čím jsme ji – přes všechno její moudré odhodlání – toho rána možná zachránili, cítil jsem zbožnou vděčnost za trampoty svého dětství, jež mi vynesly seznámení s panem Micawberem.

Jeho dům byl nedaleko, a protože dveře z ulice vedly rovnou do obývacího pokoje a pan Micawber do nich vpadl se svým příznačným chvatem, octli jsme se naráz přímo v lůně rodiny. Pan Micawber zvolal: „Emmo, duše moje!“ a vrhl se paní Micawberové do náruče. Paní Micawberová vyvěřskla a přivinula pana Micawbera na prsa. Slečna Micawberová, která chovala nevědomého cizinečka z posledního dopisu paní Micawberové, cítila hluboké dojetí. Cizineček poskočil. Dvojčata prozrazovala radost rozličnými nepřiležitými, ale neškodnými projevy. Mladý pan Micawber, z něhož předčasná zklamání učinila tvora povahou zahořklého a vzhledu mrzoutského, podlehl lepším citům a spustil moldánky.

„Emmo!“ řekl pan Micawber. „Mrak, který mi tížil srdce, se rozplynul. Vzájemná důvěra, která nás tak dlouhou dobu pojila, opět zavládla a nikdy již nedozná újmy! A teď!“ zvolal pan Micawber a z očí mu vyhrkly slzy, „chudobo, vítej! Vítej, bído, vítej, živote bez přístřeší, vítej, hlade, vítejte, cary a vichřice, vítej, žebrácká mošno! Vzájemná důvěra nás doprovodí až ke hrobu!“

S těmito výkřiky usadil pan Micawber manželku na židli a potom zobímal jednoho člena rodiny po druhém, při čemž vítal rozličné ponuré vyhlídky, které podle mého nejlepšího úsudku připadaly rodině zřejmě všechno možné, jen ne vítané, a vyzýval ji, aby s ním vyšla do canterburských ulic jako potulný zpěvácký sbor, poněvadž žádná jiná možnost obživy jim nezbývá.

Ale protože paní Micawberová pod tíhou dojetí omdlela jako špalek, bylo především zapotřebí, dříve než bylo možno sbor pokládat za úplný, paní Micawberovou vzkřísit. To vykonala teta s panem Micawberem, a když ji potom pan Micawber představil, paní Micawberová mě poznala.

„Omluvte mě, drahý pane Copperfelde,“ řekla ta ubohá paní a podala mi ruku, „ale nejsem zrovna nejsilnější a to, že se nedávné nedorozumění mezi panem Micawberem a mnou rozplynulo, bylo na mne v první chvíli tuze mnoho.“

„Tohle jsou všechny vaše děti, madame?“ zeptala se teta.

„Víc jich prozatím nemáme,“ odpověděla paní Micawberová.

„Pro páníčka, tak jsem to nemyslela, madame,“ opravila se teta. „Myslela jsem, jestli jsou všechny ty děti vaše?“

„Madame,“ odpověděl pan Micawber, „to je celý komplet.“

„A tamhleten nejstarší mladý pán,“ řekla teta přemítavě, „k čemupak jste vychovali toho?“

„Když jsme přišli sem, bylo mou touhou dostat Wilkinse do služeb církve, nebo to snad vyjádřím přesněji, řeknu-li do kůrového sboru. Ale v důstojném velechrámu, kterým je toto město tak právem proslulé, nebylo pro tenora žádné volné místo, a tak – prostě, navykl si zpívat spíš v stáncích pohostinských než v stáncích posvátných.“

„Ale má dobrou vůli, on chce,“ poznamenala paní Micawberová něžně.

„Řekl bych, dušinko,“ namítl pan Micawber, „že má vskutku dobré vůle víc než dost, že chce, ale dodnes jsem ještě nepozoroval, že by to jeho chtění prakticky někam vedlo.“

Líčka mladého pana Micawbera znovu zastřel výraz rozmrzelosti. Poněkud nakvašeně se zeptal, co tedy má dělat, je snad spíš rozený truhlář nebo lakýrník než rozený zpěvavý pták? Může se snad sebrat a vedle v ulici si otevřít medicínální drogerii? Může se snad při příštím porotním zasedání přihnat k soudu a vydávat se za advokáta? Může se snad mocí vedrat do opery a násilím si

vynutit úspěch? Může snad dělat vůbec něco, když k ničemu nemá potřebnou průpravu?

Teta chvíličku přemýšlela a potom řekla:

„Divím se, pane Micawbere, že vás nikdy nenapadla myšlenka někam se vystěhovat.“

„Madame,“ odpověděl pan Micawber, „to bývalo snem mého mládí a šalebnou tužbou mých zralejších let.“ Mimochodem řečeno, jsem nezvratně přesvědčen, že na to za celý život vůbec ani nepomyslí.

„Tak?“ řekla teta a podívala se na mne. „Nu, nebylo by pro vás i pro vaše děti skvělé, pane a paní Micawberová, kdybyste se někam vystěhovali teď?“

„Ale potřebný kapitál, madame, kapitál,“ namítl pan Micawber s truchlivým výrazem.

„To je hlavní, a mohu říci, že jediná potíž, můj drahý pane Copperfelde,“ potvrdila jeho choť.

„Kapitál?“ zvolala teta. „Ale vždyť nám prokazujete velkou službu – troufám si tvrdit, že jste nám velkou službu už prokázal, protože z toho ohně zaručeně zachráníme dost – a co bychom pro vás mohli udělat lepšího než vám potřebný kapitál opatřit?“

„Jako dar bych to přijmout nemohl,“ pravil pan Micawber, nadšením celý rozohněný, „ale kdybych dostal vypůjčit potřebně velkou částku, řekněme na pět procent ročního úroku, za kterou bych se osobně zaručil – řekněme vlastními směnkami na dvanáct, osmnáct a čtyřicet měsíců, abych měl čas, než se něco přinatrefí –“

„Kdybyste dostal? Můžete dostat a taky dostanete za podmínek, jaké si sám určíte,“ odpověděla teta. „Stačí, když řeknete slovo. Přemýšlejte o tom teď, oba dva! David zná nějaké lidi, kteří v krátké době odjíždějí do Austrálie. Jestli se rozhodnete vystěhovat, proč byste neměli odplout stejnou lodí s nimi? Mohli byste si navzájem pomáhat. Jen o tom přemýšlejte, pane a paní Micawberová. Neukvapujte se a dobře si to rozvažte.“

„Mám pouze jedinou otázku, vzácná madame, kterou bych se ráda zeptala,“ řekla paní Micawberová. „Podnebí, doufám, je zdravé, ano?“

„Nejlepší na světě!“ řekla teta.

„Ba právě,“ odpověděla paní Micawberová. „A tu přichází na řadu moje otázka. Nuže, jsou poměry v tamější zemi takové, aby člověk se schopnostmi pana Micawbera měl příznivou vyhlídku na společenském žebříčku se vyšínout? Pro tu chvíli se nechci ptát, zda by mohl usilovat o úřad guvernéra nebo o jakékoli postavení podobné, ale najdou tam jeho vlohy pro začátek přiměřenou příležitost, aby se mohly rozvinout – sama taková příležitost by stačila až až – a vlastní silou se uplatnit?“

„Pro muže, který si vede řádně a je pilný,“ řekla teta, „se lepší příležitost nikde jinde nenajde.“

„Pro muže, který si vede řádně,“ opakovala paní Micawberová svým nejstřízlivějším tónem praktické ženy, „a je pilný. To je ono! Je mi úplně jasné, že Austrálie je nejvhodnější pole působnosti pro pana Micawbera.“

„Chovám přesvědčení, vzácná paní,“ pravil pan Micawber, „že za stávajících okolností to je pravá, ba jediná země pro mne a pro mou rodinu a že se na oněch březích přinatrefí něco mimořádně skvělého. Celkem vzato, není to dohromady žádná dálka, a třebaže si váš laskavý návrh zasluhuje vskutku uvážení, ujišťuji vás, že to je vlastně pouhá formalita.“

Zapomenu snad někdy, jak se pan Micawber v mžiku změnil v neoptimističtějšího člověka pod sluncem a už se viděl v blahobytu nebo jak se paní Micawberová vzápětí rozpovídala o životních zvyklostech klokanů? Vzpomenu si snad někdy na onu canterburskou ulici v den trhu, abych si zároveň nevzpomněl i na něho, jak nás doprovázel zpátky a svým boдрým světoběžnickým chováním, jež si rázem osvojil, vyjadřoval nespořádané způsoby přechodného obyvatele Anglie a jak si prohlížel volky, když kolem nás projížděli, okem australského farmáře?

KAPITOLA PADESÁTÁ TŘETÍ

Další ohlédnutí do minulosti

Musím se ještě jednou zastavit. Ach, moje vdané dítě! V davu, který mi v paměti míjí před očima, je postava, klidná a tichá, jež mi ve své bezelstné lásce a dětské kráse říká: „Zastav se a vzpomeň na mne – otoč se a pohlédni na Kytinku, jak se její květ třepotavě snáší k zemi!“

A já se ohlívám a vzpomínám. Všechno ostatní matní a mizí v mlze. Jsem zase s Dorou v našem domku. Ani nevím, jak dlouho už churaví. Přivykl jsem tomu s bolestí už tolik, že vůbec nemohu sledovat čas. Na týdny nebo na měsíce to vlastně není tak dlouho, ale podle mých každodenních zvyklostí a zkušeností to je doba krušně dlouhá, předlouhá.

Už mi přestali říkat, abych „ještě pár dní počkal“. Jaksi nejasně jsem se začal obávat, že třeba už nikdy nesvitne den, kdy uvidím své vdané dítě běhat se starým kamarádem Cikem opět venku na slunci.

Jakoby zničehonic Cik najednou strašně zestárl. Dost možná, že u své paní postrádá něco, co mu dodávalo čilosti a co ho omlazovalo; je nyní netečný, zrak má slabý a nohy zemdlené a tetu mrzí, že na ni už nedoráží, když leží u Dory na posteli a teta sedí vedle, nýbrž že se k ní přihrabe a přítulně jí líže ruku.

Dora leží, usmívá se na nás, je krásná, ani slůvkem neprojeví netrpělivost, ani slůvkem si nepostěžuje. Říká, že jsme na ni strašně hodní, že ví, jak ten její milý starostlivý chlapeček únavou až klesá, že teta sotva oko zamhouří, a přece je ustavičně čilá, účinnivá a laskavá. Někdy se na ni přijdou podívat ty drobné kanárčí dámy a tu si povídáme o našem svatebním dni a celém tom šťastném čase.

Jaký zvláštní klid a prodleva jako by padaly na můj život – na všechnen život vůbec, uvnitř domu i venku –, když tak sedím v tichu

ztemnělého spořádaného pokoje a modré oči mého vdaného dítěte na mně visí a její prstíčky mi oplétají ruku! Mnohou, přemnohou hodinu jsem tak proseděl, ale ze všech těch chvil mi v paměti nejživěji vyvstávají tři.

Je ráno; a Dora, kterou tak pěkně upravily tetiny ruce, mi ukazuje, jak se jí ty hezké vlasy na polštáři přes všechno ještě pořád vlní, jak jsou dlouhé a lesklé a jak ráda si je nechává jen tak volně v síťce, kterou má na hlavě.

„Ne že bych na ně teď byla nějak domýšlivá, ty posměváčku jeden,“ povídá, když se usmívám, „ale protože jsi říkával, že podle tvého jsou úžasně krásné, a protože jsem se dívala do zrcadla, když jsem na tebe po prvé začala myslet, a byla jsem zvědavá, jestli bys o to ukrutně moc stál, mít z nich pramínek. Ach, Doudy, vyváděl jsi ale jako blázeň, když jsem ti ho dala!“

„To bylo ten den, Doro, co jsi malovala ty květiny, které jsem ti přinesl, a kdy jsem se ti vyznal, jak strašně jsem se do tebe zamiloval.“

„Ach, ale mně se *tenkrát* nechtělo vyznat tobě,“ říká Dora, „jak jsem nad nimi plakala, protože jsem věřila, že sis mě opravdu zalíbil! Až zase budu moci běhat, jako jsem běhávala dřív, Doudy, tak se spolu zajdeme podívat na ta místa, kde jsme bývali takový pošetilý párek, chceš? A projdeme se po cestách, kudy jsme spolu chodívali, ano? A nezapomeneme ani na chudáčka papá, vid’?“

„Ano, to uděláme a užijeme si několik šťastných dní. Musíš si tedy pospíšet, aby ses uzdravila, má zlatá.“

„Ó, však já se uzdravím brzy! Ani nevíš, oč je mi už líp!“

Je večer; a já sedím v témž křesle, u téže postele a týž obličej ke mně vzhlíží. Mlčeli jsme a na její tváři se prostírá úsměv.

Přestal jsem už přenášet své lehké břímě nahoru a dolů. Ted' leží přes celý den nahoře.

„Doudy!“

„Copak, moje drahá Doro?“

„Nebudeš to považovat za nerozum, když ti to řeknu tak brzo po tom, cos mi povídal o panu Wickfieldovi, že mu není se zdravím zrovna nejlíp? Ráda bych viděla Agnes. Viděla bych ji strašně ráda.“

„Napíšu jí, dušinko.“

„Opravdu?“

„Ještě dnes.“

„Jsi ty hodný, milý chlapeček! Vezmi mě na ruce, Doudy! Opravdu, můj milý, to není jen pouhý rozmar. To není jen pošetilý vrtoch. Opravdu strašně ráda bych ji chtěla vidět!“

„Vůbec o tom nepochybuji. Stačí, když jí to napíšu, a ona určitě přijede.“

„Je ti teď moc smutno, když sejdeš dolů?“ zašeptá Dora s rukou kolem mého krku.

„Jak jinak mi může být, moje zlato jediné, když vidím tvou židli prázdnou?“

„Mou židli prázdnou!“ Chvilinku se Dora ke mně tulí a mlčí. „A doopravdy mě postrádáš, Doudy?“ zdvihne oči a zářivě se usmívá. „I když jsem taková chudinka popleta splašená?“

„Srdíčko moje, koho jiného na světě bych mohl postrádat víc?“

„Ach, manželí můj! Jsem tak šťastná a zas tak smutná!“ přivine se ke mně ještě víc a obejmě mě oběma rukama. Směje se a vzlyká a potom ztichne a je ukrutně spokojená.

„Ukrutně!“ říká. „Jenom vyříd' Agnes můj nejsrdečnější pozdrav a napiš jí, že bych ji strašně, strašně ráda viděla; a žádné jiné přání už nemám.“

„Leda aby ses zase uzdravila, Doro.“

„Ach, Doudy! Někdy si myslím – však víš, jaký jsem odjakživa hloupý blážínek! – toho že se nedočkám!“

„To neříkej, Doro, zlato moje nejdražší! To si myslet nesmíš!“

„Nebudu, Doudy – jestli to dokážu. Ale jsem strašně šťastná – třebaže si můj drahý chlapec připadá tak opuštěný, když sedí sám a vidí před sebou židli svého vdaného dítěte prázdnou!“

Je noc; a já jsem ještě stále u ní. Agnes přijela a pobyla s námi celý den a večer. Ona, teta i já jsme od rána všichni společně seděli u Dory. Mnoho jsme toho nenamluvili, ale Dora byla vrcholně spokojená a veselá. Teď jsme spolu sami.

Vím už teď jistě, že mě moje vdané dítě brzy opustí? Řekli mi, že ano; neřekli mým myšlenkám nic nového; ale ani zdaleka necítím jistotu, že jsem se s tou pravdou v srdci smířil. Nedovedu se s ní vyrovnat. Mnohokrát za den jsem odešel do ústraní, abych si o samotě poplakal. Vzpomínal jsem, kdo oplakával loučení živých s mrtvými. Rozpomínal jsem se na celý ten milostný a cituplný příběh. Snažil jsem se odevzdat do vůle osudu a utěšit se a to, jak doufám, se mi jakž takž zdařilo – ale nemohu pevně přijmout myšlenku, že konec nevyhnutelně přijde. Držím její ruku ve své, držím její srdce ve svém, vidím její lásku ke mně, živou v celé její síle. Nejsem s to zapudit slabounký pablesk houževnaté víry, že ji osud ušetří.

„Něco ti povím, Doudy. Povím ti něco, na co jsem v poslední době často myslela, že ti to řeknu. Nebudeš se zlobit?“ ptá se s něžným pohledem.

„Zlobit, dušinko zlatá?“

„Protože nevím, co si o tom budeš myslet nebo co sis třeba už myslel. Možná, že sis už často myslel totéž. Doudy, můj drahý, já se bojím, že jsem byla moc mladá.“

Kladu si hlavu na polštář vedle ní a Dora se mi dívá do očí a mluví velmi tiše. Zatím co hovoří dál, se srdcem bolestí sevřeným, poneáhlu poznávám, že o sobě mluví jako o někom, kdo byl a není.

„Bojím se, můj drahý, že jsem byla moc mladá. Nemyslím jenom lety, ale i zkušenostmi a nápady a vším vůbec. Byla jsem tak ukrutně hloupoučká! Myslím, bohužel, že by bylo bývalo lepší, kdybychom

se byli milovali jenom takovou chlapeckou a dívčí láskou a potom na ni zapomněli. Napadlo mě už častěji, že jsem se pro úlohu manželky nehodila.“

Namáhám se zadržet slzy a odpovědět jí: „Ach, Doro, miláčku, hodila ses pro ni stejně jako já pro úlohu manžela!“

„Nevím,“ potřese kudrlinkami, jak mívala ve zvyku. „Snad! Ale kdybych se byla pro manželství hodila líp, byla bych tě možná předělala, aby ses pro ně hodil líp i ty. Mimo to, ty jsi strašně chytrý, a to já nikdy nebyla.“

„Byli jsme spolu ukrutně šťastní, má sladká Doro.“

„Já byla ukrutně šťastná, ukrutně. Ale s během let by se byl můj drahý chlapeček svého vdaného dítěte nabažil. Bylo by mu bývalo čím dál méně životním druhem. Byl by si čím dál tím víc uvědomoval, co mu v jeho domově chybí. Jeho vdané dítě by se nebylo polepšilo. Je to lepší tak, jak to je.“

„Ach, Doro, moje drahá, předrahá, tohle mi neříkej! Každé slovo mi připadá jako výčitka!“

„Ne, ne, ani hláska výčitky!“ odpoví a políbí mě. „Ach, můj milý, nikdy sis žádnou nezasluhoval a já tě milovala tuze vroucně, abych ti někdy něco opravdu vážně vyčetla – to byla jediná přednost, kterou jsem kdy měla kromě toho, že jsem byla hezká – nebo jsi mě aspoň za hezkou považoval. Je tam dole smutno, Doudy?“

„Strašně! Strašně!“

„Neplač! Je tam moje židle?“

„Pořád na starém místě.“

„Ach, chudinka můj chlapeček tolik pláče! Pšš, pšš! A teď mi hezky něco slib. Chci mluvit s Agnes! Až sejdeš dolů, řekni jí to a pošli mi ji sem nahoru. A až s ní budu mluvit, nikoho sem nepouštěj – ani tetu ne. Chci mluvit s Agnes úplně o samotě.“

Slibuji Doře, že si s Agnes promluví hned, ale můj zármutek mi brání, abych od ní odešel.

„Řekla jsem ti, že to je lepší tak, jak to je!“ šeptá, zatím co mě drží v náruči. „Ach, Doudy, ještě nějaký rok, a jistě bys nebyl mohl milovat své vdané dítě vroucněji než dnes; a ještě nějaký rok, a bylo by tě tak trápilo a přinášelo ti tolik zklamání, že bys je třeba nebyl mohl milovat ani z poloviny tolik! Víím, že bys je třeba nebyl mohl milovat ani z poloviny tolik! Víím, že jsem byla tuze mladá a pošetilá. Je to mnohem lepší tak, jak to je!“

Agnes je dole, když vcházím do obývacího pokoje, a já vyřizuji vzkaz. Odchází a nechává mě samotného s Cikem.

Jeho čínská boudička stojí u krbu; Cik leží v ní, na svém flanelovém polštářku, a omrzele se snaží spát. Jasný měsíc visí vysoko na obloze a naplno září. Zatím co vyhlížím ven do noci, řinou se mi z očí slzy a moje neukázněné srdce si odpykává těžký, přetěžký trest.

Sedám si ke krbu a s tajnou výčitkou přemýšlím o všech skrytých pocitech, jež jsem od svatby choval v nitru. Přemýšlím o každyčce sebemenší maličkosti, která se týká mne a Dory, a uvědomuji si pravdu, že celý život se skládá právě z maličkostí. Z moře mých vzpomínek se neustále vynořuje obraz mého drahého dítěte, jak jsem ji spatřil po prvé, zkrášlený mladistvou láskou mou i její a obestřený každyčným kouzlem, na něž je taková láska bohatá. Bylo by doopravdy bývalo lépe, kdybychom se byli milovali jen chlapeckou a dívčí láskou a potom na to zapomněli? Neukázněné srdce, odpověz!

Ani si neuvědomuji, jak čas ubíhá, až mě starý kamarád mého vdaného dítěte vyburcuje. Neklidnější než předtím se škrábe z boudičky, podívá se na mne, dohrabe se ke dveřím a kňučí, abych ho pustil nahoru.

„Dnes ne, Ciku! Dnes ne!“

Hrozně pomalu se vrátí ke mně, líže mi ruku a zdvýchá ke mně kalné oči.

„Ach, Ciku! Možná, že to už nebude nikdy!“

Lehá si mi k nohám, natáhne se, jako by se připravoval k spánku, žalostně zakňučí – a je mrtev.

„Ach, Agnes! Podívej se, podívej – tady –“

– Ta tvář, tak plná soucitu a smutku, ten příval slz, ta úpěnlivá němá prosba ke mně, ta vážná ruka, vztažená k nebi!

– „Agnes?“

Je po všem. Před očima se mi zatmívá a na nějaký čas mi všechno, všecičko mizí z paměti.

KAPITOLA PADESÁTÁ ČTVRTÁ

Páně Micawberovy transakce

Toto není čas vhodný k tomu, abych se pouštěl do rozebírání stavu své mysli, zkrušené tíhou zármutku. Došel jsem k závěru, že mezi mnou a budoucností vyvstala hradba, že jsem s životními a činorodými silami v koncích, že se mi nepodaří najít přístav klidu nikde jinde než v hrobě. Jak říkám, k takovému závěru jsem došel – nikoli však v první otřesné chvíli žalu. Uzával ve mně pozvolna. Kdyby se události, o nichž budu nyní vyprávět, nebyly kolem mne tak shlukly, až můj žal z počátku mátlý a nakonec jen ještě prohloubily, je možné (ačkoliv myslím nepravděpodobné), že bych třeba byl do tohoto myšlenkového rozpoložení upadl ihned. Takto však, dřív než jsem si své neštěstí plně uvědomil, uplynula jistá přestávka; přestávka, za níž jsem se dokonce domníval, že nejpalčivější bolest mám už za sebou, a kdy si moje mysl dovedla ulevovat prodléváním u všeho, co bylo v něžné historii, nyní již navždycky uzavřené, nejčistší a nejkrásnější.

Ani dnes ještě přesně nevím, kdy se po první vyskytl návrh, abych odjel do ciziny, nebo jak vlastně mezi námi došlo k dohodě, že znovunabytí duševního klidu mám hledat ve změně a cestování. Agnesin duch pronikal v té době smutku všechno naše myšlení, hovor i konání takovou měrou, že se doufám nemýlím, připisují-li ten návrh vlivu jejímu. Ale její vliv byl tak nenápadný, že nic jistějšího o tom nevím.

A tu mě věru napadla myšlenka, že se mi v podobě dávné představy, v níž jsem si Agnes spojoval s barevným oknem v kostele, do mysli vloudila jakási prorocká předzvěst toho, čím pro mne Agnes bude v hrozném neštěstí, jež mě mělo postihnout, až se naplní čas. V celé té záplavě smutku, hned od onoho nadosmrtní

nezapomenutelného okamžiku, kdy přede mnou stanula s pozdviženou rukou, připadala mi v mém osiřelém domově jako posvátná bytost. Když na něj sestoupil anděl smrti, moje vdané dítě usnulo – jak mi řekli, když jsem to byl s to vyslechnout – s úsměvem na rtech v jejím náručí. Když jsem se probíral z mdloby, tu první, co jsem vědomě vnímal, byly její soucitné slzy, její nadějná a pokojná slova, její něžná tvář, která se sklání nad mým neukázněným srdcem, jako by se snášela z čistších, nebi bližších končin, a mírní jeho bolest.

Než dovolte, abych pokračoval.

Měl jsem odjet do ciziny. To jsme si mezi sebou rozhodli zřejmě hned na začátku. Když nyní země kryla všechno, co z mé zesnulé ženy mohlo propadnout zániku, čekal jsem už jenom na to, čemu pan Micawber říkal „konečné rozdrčení Heepa na prach“, a na odjezd našich vystěhovalců.

Na žádost Traddlese, který se v mém soužení osvědčil jako přítel vskutku nejvýš oddaný a obětavý, jsme se vrátili do Canterbury – totiž teta, Agnes a já. Podle úmluvy jsme zamířili rovnou do domku pana Micawbera, kde můj přítel, stejně jako v domě pana Wickfielda, pilně pracoval celou tu dobu od naší bouřlivé schůzky. Když mě chuděra paní Micawberová spatřila vcházet v černých šatech, jevila hluboké dojetí. V srdci paní Micawberové bylo hodně dobrého, co z něho nevymýtila ani ta dlouhá řada trudných let.

„Tak tedy, pane a paní Micawberovi,“ byla první slova, jimiž je teta pozdravila, když jsme se usadili. „Uvažovali jste už, prosím, o tom mém návrhu na vystěhování?“

„Moje vzácná paní,“ odpověděl pan Micawber, „závěr, k němuž paní Micawberová, váš pokorný služebník, a mohu ještě dodat, i naše děti společně i jednotlivě došli, nelze snad vyjádřit lépe, než vypůjčím-li si slova proslulého básníka a odpovím, že náš člun čeká na břehu a naše loď na moři.“

„To je dobře,“ řekla teta. „Předpovídám, že z vašeho rozumného rozhodnutí vzejde jenom všemožné dobro.“

„Madame, prokazujete nám velikou čest,“ odvětil. Potom nahlédl do listu poznámek. „Pokud se týče peněžní výpomoci, která nám má umožnit, abychom svou chatrnou kocábku spustili na moře odvážného podnikání, rozvážil jsem tuto důležitou obchodní otázku znovu a s vaším dovolením se osměluji nabídnout vlastní vydané směnky – vyhotovené, jak je zbytečno specifikovat, na formulářích s předtištěnými kolky v předepsané výši podle příslušných zákonných ustanovení, upravujících takovéto záruky – na osmnáct, čtyřadvacet a třicet měsíců. Návrh, který jsem předložil původně, zněl na dvanáct, osmnáct a čtyřadvacet měsíců; leč chovám obavu, že takovéto aranžmá by možná neposkytovalo dostatek času, než se potřebné množství – něčeho – přinatrefí. Mohlo by se třeba stát,“ pravil pan Micawber a rozhlédl se po místnosti, jako by představovala několik set jiter vzorně obdělané půdy, „že by první závazek dospěl k splatnosti a my měli zrovna úrodu špatnou nebo ji neměli ještě sklizenou. Pokud vím, v té části našich koloniálních držav, kde bude naším údělem zápolit s žírnou prstí, lze někdy pouze stěží získat potřebné pracovní síly.“

„Zaříd'te si to, pane, jak vám to nejlépe vyhovuje,“ řekla teta.

„Madame,“ odpověděl, „paní Micawberová i já si hluboce uvědomujeme velice uznalou laskavost našich přátel a příznivců. Ale přeji si, aby se jednání bralo po koleji naprosto obchodnické a naprosto přesné. Když nyní obracíme, jak se k tomu právě chystáme, zcela nový list a když nyní couváme, jakože právě couváme, abychom se rozběhli ke skoku dimenzí nikoliv všedních, je pro mé osobní povědomí sebeúcty i jako příklad pro mého syna důležité, aby se toto aranžmá projednalo jako mezi muži.“

Nevím, že by pan Micawber byl této poslední floskuli přiřítal nějaký význam; nevím, že by jí nějaký význam přiřítal vůbec kdo, ať nyní, nebo kdy dřív; ale zřejmě si na ní neobyčejně pochutnával, neboť s výmluvným zakašláním opakoval „jako mezi muži“.

„Navrhuji,“ pravil pan Micawber, „směnky – tu příležitou vymoženost obchodního světa, za jejíž původ, pokud vím, vděčíme židům, kteří se s nimi podle mého mínění od té doby už něco naoháněli –, poněvadž jsou převoditelné. Kdyby však bylo libo raději dlužní úpis nebo jakýkoli jiný záruční dokument, bude mi potěšením jakoukoli takovou písemnost vyhotovit. Jako mezi muži!“

Teta poznamenala, že v případě, kdy obě strany jeví ochotu na všem se dohodnout, považuje za samozřejmé, že vyřízení, této otázky nebude skýtat nejmenší potíže. Pan Micawber byl téhož názoru.

„Pokud se týče příprav naší rodiny, madame,“ pravil pan Micawber s jistou dávkou pýchy, „na utkání s osudem, kterému jsme se podle všeobecného dorozumění z vlastní vůle nově zasvětili, dovolím si o nich podat zprávu. Má nejstarší dcera dochází den co den o páté ráno do nedalekého hospodářství, aby si osvojila metodu – lze-li to metodou nazvat – dojení krav. Mladší děti mají příkaz vypozerovat tak podrobně, jak jim to okolnosti dovolí, životní zvyklosti vepřového bravu a pernatého zvířectva, chovaného v chudších částech zdejšího města – úkol to, od jehož plnění mi je lidé podvakerát přivedli domů, když jen o vlasek unikly přejetí. Já sám jsem v posledním týdnu věnoval trochu pozornosti umění pekařskému, kdežto syn Wilkins vycházel ven s holí a honil dobytek, pokud mu otrlí námezdní slouhové, kteří měli zvířata na starosti, dovolili prokázat v tom směru jakoukoli dobrovolnou službu – což se, jak musím k hanbě naší lidské přirozenosti s politováním konstatovat, nestávalo tuze často, neboť mu povětšině s nadávkami vyhrožovali, aby toho nechal.“

„To všechno je vskutku velmi správné,“ řekla teta povzbudivě. „A nepochybuji, že taky paní Micawberová se činila.“

„Má vzácná paní,“ odpověděla paní Micawberová se svým střízlivě praktickým výrazem, „neváhám přiznat, že jsem se nezabývala činně pracemi přímo spojenými s obděláváním půdy nebo chovem dobytka, ačkoliv si jsem dobře vědoma, že na cizích březích bude

mou pozornost vyžadovat to i to. Tu trochu chvilek, které se mi podařilo hospodyňským povinnostem uzmout, jsem věnovala dosti obšírnému korespondování se svou rodinou. Neboť přiznávám, že se mi zdá, můj drahý pane Copperfelde,“ řekla paní Micawberová, která se nakonec po každé uchylovala ke mně (patrně ze starého zvyku), ať se už na počátku hovoru obrátila na kohokoli jiného, „že nadešel čas, kdy by minulost měla upadnout v hrob zapomnění, kdy by moje rodina měla podat ruku panu Micawberovi a kdy by pan Micawber měl podat ruku mé rodině, kdy by lev měl ulehnout vedle beránka a kdy by moje rodina měla vejít v přátelský styk s panem Micawberem.“

Řekl jsem, že to si myslím také.

„V takovém světle, můj drahý pane Copperfelde,“ pokračovala paní Micawberová, „alespoň vidím tu věc já. Dokud jsem ještě žila doma u tatíčka a u matinky, ptával se vždycky tatíček, když se v našem úzkém kroužku o nějaké otázce diskutovalo: ‚V jakém pak světle vidíš tu věc naše Emička?‘ Víím sice, že mě tatíček trochu přeceňoval, ale přesto jsem si v takové věci, jako je mrazivý chlad, který odjakživa existoval mezi panem Micawberem a mou rodinou, nezbytně musela utvořit úsudek vlastní, i kdyby měl být třebaš klamný.“

„Samozřejmě, madame. To se rozumí, že ano,“ řekla teta.

„Zcela správně,“ přisvědčila paní Micawberová. „Nu, snad jsou mé závěry chybné; ba, je velice pravděpodobné, že jsou – ale můj osobní dojem je ten, že propast mezi mou rodinou a panem Micawberem lze odvodit od obavy ze strany mé rodiny, že pan Micawber bude potřebovat peněžní výpomoc. Nemohu se ubránit myšlence,“ řekla paní Micawberová s výrazem hluboce mudrckým, „že někteří členové mé rodiny se obávali a obávají, aby se pan Micawber neucházel o jejich jméno. – Nemám tím na mysli jméno udělené našim dětem při křtu, nýbrž jméno připsané na směnku a převedené na peněžní trh.“

Pronikavě bystrozraký pohled, s nímž paní Micawberová tento objev ohlásila, jako by to nikoho jiného na světě nebylo ještě nikdy

napadlo, zřejmě značně překvapil mou tetu, která v odpověď na to vyhrkla: „Nu, madame, celkem vzato bych se ani nedivila, kdybyste měla pravdu!“

„Protože pan Micawber stojí na prahu dne, kdy setřese peněžní okovy, které ho tak dlouho ujařmovaly,“ řekla paní Micawberová, „a kdy nastoupí novou životní dráhu v zemi, která skýtá jeho schopnostem dostatečně široké pole – což je podle mého mínění svrchovaně důležité, neboť schopností pana Micawbera si velký prostor výslovně vyžadují –, zdá se mi, že by moje rodina měla tuto událost vyzdvihnout tím, že podá ruku první. Co bych si přála vidět, to by bylo setkání pana Micawbera s mou rodinou při slavnostním pohoštění; uspořádaném mou rodinou na její vlastní útraty, při němž by některý přední člen mé rodiny pronesl přípitek na zdraví a životní úspěch pana Micawbera a poskytl tak panu Micawberovi příležitost, aby mohl rozvinout své názory.“

„Má nejmilejší,“ pravil pan Micawber poněkud podrážděně, „učiním patrně lépe, když ihned zde na místě jasně prohlásím, že by se mé názory, kdybych je před onou shromážděnou společností rozvinul, pravděpodobně ukázaly značně urážlivé, poněvadž můj dojem je, že členové tvé rodiny jsou ve svém celku nestydatí snobové, kdežto jednotlivě vyložení lotři.“

„Micawbere,“ řekla paní Micawberová a zavrtěla hlavou, „to ne! Ty jsi nikdy nerozuměl jim a oni nikdy nerozuměli tobě.“

Pan Micawber si odkašlal.

„Nikdy ti nerozuměli, Micawbere,“ řekla jeho choť. „Možná, že to prostě nedovedou. Je-li tomu tak, je to *jejich* neštěstí. Já je mohu v tom neštěstí jen politovat.“

„Má drahá Emmo, je mi nesmírně líto,“ pravil pan Micawber již smířlivěji, „že jsem se nechal strhnout k výrazům, které mohou, třeba i jen zdaleka, budit zdání výrazů silných. Řekl bych rád pouze tolik, že mohu odjet do ciziny, aniž mě tvoje rodina oblaží svou přítomností – prostě, aniž mě na rozloučenou postrčí svými chladnými

otočenými zády, a že bych celkem vzato raději opustil Anglii tempem, které mi umožňují síly vlastní, než se dal popohnat popudem ze strany jejich. Zároveň však, má nejmilejší, kdyby se uráčili na tvá písemná sdělení odpovědět – což je podle našich obapolných zkušeností nejvýš nepravděpodobné –, jsem dalek toho, abych snad byl tvému přání na překážku.“

Otázka se tedy takto smírně vyřešila a pan Micawber podal paní Micawberové rámě, pohlédl na hromadu knih a písemností, která ležela před Traddlesem na stole, a prohlásil, že nás nechají o samotě; a to manželé Micawberovi také obřadně učinili.

„Můj drahý Copperfelde,“ řekl Traddles, když se po jejich odchodu opřel zády o lenoch židle a zadíval se na mne s takovým pohnutím, že mu od něho až zrudly oči a vlasy se rozježily na všechny strany, „vůbec se ti neomlouvám, že tě s touhle právníčinou obtěžuji, protože vím, že máš na celé věci hluboký zájem a že ti to třeba pomůže rozptýlit myšlenky. Doufám, chlapče milý, že nejsi se silami v koncích?“

„Jsem docela při síle,“ řekl jsem po chvíli. „Ale především musíme myslet spíš na tetu než na koho jiného. Víš přece, co všechno udělala.“

„Ovšem, ovšem,“ odpověděl Traddles. „Kdo by na to mohl zapomenout!“

„Ale ani to není ještě všechno,“ řekl jsem. „Posledních čtrnáct dní ji trápila nějaká nová starost a den co den jezdila do města. Několikrát odešla z domu časně ráno a nevrátila se, až za tmy. Včera večer, Traddlesi, ačkoliv měla tuhle cestu před sebou, přišla domů skoro až o půlnoci. Víš, jak je k ostatním lidem ohleduplná. Nechce mi prozradit, co se stalo, že ji to tak rmoutí.“

Teta, velice bledá a s hlubokými vráskami v obličeji, seděla bez hnutí, dokud jsem nedomluvil; když jí pak na tvář skanulo několik bludných slz, položila svou ruku na mou.

„Nic to není, Trote, nic to není. Už s tím bude konec. Časem se to dovíš. Nu, Agnes, pustíme se tedy do toho, má drahá, ano?“

„Abych byl k panu Micawberovi spravedlivý, musím říci,“ začal Traddles, „že ačkoliv jeho práce pro vlastní prospěch nestála nikdy zjevně za mnoho, v práci pro jiné je hotový nezmar. Takového člověka jsem v životě ještě neviděl. Jestli si počíná vždycky takhle, musí být touhle dobou prakticky aspoň dvě stě let starý. Horlivost a náruživost, kterou se ustavičně vzněcoval, i splašenost a překotnost, s kterou ve dne v noci slídl v knihách a papírech, a to ani nemluví o nesčíslném množství dopisů, co mi posílal mezi tímhle domem a domem pana Wickfielda, ba často i přes stůl, když seděl proti mně a mnohem pohodlněji mi to mohl říci přímo, je skutečně něco mimořádného.“

„Dopisů!“ zvolala teta. „Myslím, že ten píše dopisy i ve snu!“

„A potom je tady pan Dick,“ řekl Traddles. „Ten taky dělal hotové divy! Sotva se uvolnil, že nemusel hlídat Uriáše Heepa, kterého střežil tak bedlivě, že jsem pečlivějšího strážce v životě ještě neviděl, už se věnoval panu Wickfieldovi. A skutečně jeho úzkostlivá touha být nám v pátrání, které jsme vedli, co nejvíc platný, i jeho skutečně platné služby, které nám vypisováním a opisováním i přinášáním a odnášením písemností prokázal, nám byly silnou vzpruhou.“

„Dick je velice pozoruhodný člověk,“ zvolala teta, „to říkám odjakživa. Ty to víš, Trote.“

„Mohu vám s potěšením oznámit, slečno Wickfieldová,“ pokračoval Traddles velmi šetrně a zároveň velmi vážně, „že pan Wickfield se za vaši nepřítomnosti ztatečně zotavil. Když ho nyní už nesužuje upír, který mu tak dlouhou dobu sál krev, ani strašlivé obavy, které ho tížily, je to skoro docela jiný člověk. Občas se dokonce zotavila i jeho ochablá schopnost soustředit paměť i pozornost na některou určitou firemní záležitost, a tu nám byl s to pomoci s ujasněním leckteré věci, kterou bychom bez něho byli luštili s velkými, ne-li přímo nepřekonatelnými potížemi. Mým úkolem je však přednést

závěry, které jsou ostatně celkem stručné, a nikoliv klábosit o všech nadějných okolnostech, kterých jsem si všiml, nebo jinak nebudu do smrti hotov.“

Jeho nenucené chování a příjemná prostota svědčily průhledně o tom, že tak mluví jen proto, aby nám dodal odvahy a umožnil Agnes vyslechnout zprávy o otci s větší důvěrou v budoucnost; přesto však to nebylo o nic méně milé.

„Tak se na to tedy podíváme,“ řekl Traddles, zatím co hledal mezi papíry na stole. „Když jsme si udělali bilanci a uvedli do pořádku obrovskou spoustu za první zmatku neúmyslného a za druhé zmatku záměrného a falzifikací, pokládáme za jasné, že pan Wickfield může nyní svou práci i svěrenskou majetkovou správu zlikvidovat, aniž vykáže jakýkoli schodek či zpronevěru.“

„Ach, chvála Bohu!“ zvolala Agnes vroucně.

„Ale,“ pokračoval Traddles, „zůstatek, který by mu zbyl jako prostředek obživy – a když to říkám, mám na mysli i prodej tohoto domu –, by byl tak malý, se vši pravděpodobností nikoli větší než několik set liber, že by snad bylo nejlépe uvážit, slečno Wickfieldová, zda by si nemohl ponechat svěrenskou správu majetku, kterou tak dlouho vedl. Jeho přátelé mu mohou přece poradit, je nyní volný. Snad vy sama, slečno Wickfieldová – Copperfield – já –“

„Už jsem o tom uvažovala, Trotwoode,“ řekla Agnes a podívala se na mne, „a cítím, že by to neměl přijmout a že to nesmí přijmout – ani na doporučení přítele, kterému jsem tolik vděčná a kterému tolik dlužím.“

„Nechci říkat, že to doporučuji,“ poznamenal Traddles. „Pokládám pouze za správné to navrhnout, nic víc.“

„Ráda slyším, co říkáte,“ odpověděla Agnes pevně, „protože mi to dává naději, ba skoro jistotu, že smýšlíme stejně. Když je tatínek se ctí zase volný, drahý pane Traddlesi a drahý Trotwoode, co víc bych si mohla přát? Odjakživa jsem tolik toužila, kdyby se mi ho podařilo vyprostit z pasti, která ho svírá, odvděčit se mu aspoň maličkým

dílem lásky a péče, kterou mu dlužím, a zasvětit mu svůj život. To pro mne bylo dlouhá léta nejvyšší metou všech nadějí. Největším štěstím, jaké si dovedu představit – největším hned po radosti, že se tatínek zbavil vši odpovědnosti a starostí, pro mne bude vzít péči o naši budoucnost na sebe.“

„Přemýšlela jsi už o tom, jak, Agnes?“

„Často! Já se toho nebojím, drahý Trotwoode! Určitě vím, že to dokážu. Zná mě tady tolik lidí a smýšlejí o mně tak hezky, že to vím určitě. Nepodceňuj mě. Nepotřebujeme k živobytí mnoho. Když náš milý starý dům pronajmu a zřídím si školu, budu užitečná i šťastná.“

Poklidná vroucnost jejího přívětivého hlasu mi připomněla na před ten milý starý dům a potom můj vlastní osiřelý domov tak živě, že mi srdce až vázlo v hrdle a já nemohl vůbec promluvit. Traddles se chvíli stavěl, jako by pilně hledal v papírech na stole.

„A teď, slečno Trotwoodová,“ řekl Traddles, „k tomu vašemu majetku.“

„Nu, pane,“ povzdychla si teta. „K tomu bych snad měla na srdci jenom tolik, že jestli je pryč, dovedu to snést, a jestli není pryč, že budu docela ráda, když ho dostanu zpátky.“

„Původně to myslím bylo osm tisíc liber – v státních obligacích, že?“ řekl Traddles.

„Správně!“ potvrdila teta.

„Nemohu se dopátrat víc než pěti,“ řekl Traddles s výrazem rozpačité nerozhodnosti.

„– myslíte tisíc,“ zeptala se teta s neobyčejným klidem, „nebo liber?“

„Pěti tisíc liber,“ řekl Traddles.

„Víc tady toho taky nebylo,“ odpověděla teta. „Tři jsem prodala sama. Jeden jsem zaplatila za tvoje praktikum, Trote, chlapče milý, druhé dva mám schované. Když jsem o to ostatní přišla, myslela jsem si, že bude moudré o těch penězích raději nemluvit, ale nechat si je potají v záloze pro strýčka Příhodu. Chtěla jsem vědět, jak při

té zkoušce obstojíš, Trote, a obstál jsi slavně – projevil jsi samostatnost, houževnatost, sebezapření! A Dick taky! Nemluvte na mne, protože cítím, že mám nervy nějak pocuchané!“

To by do ní nebyl nikdo řekl, když ji viděl sedět tak zpříma s rukama založenýma; ale teta se dovedla podivuhodně ovládat.

„Pak vám tedy musím s potěšením oznámit,“ vykřikl Traddles, radostí celý rozzářený, „že jsme všechny vaše peníze zachránili!“

„Nikdo ať mi negratuluje!“ zvolala teta. „Jak to přijde, pane?“

„Domnívala jste se, že je pan Wickfield neoprávněně zcizil, že?“ řekl Traddles.

„To se rozumí, to jsem myslela,“ odpověděla teta, „a proto jsem se taky dala snadno umlčet. Agnes, ani slovo!“

„A opravdu,“ pokračoval Traddles, „na základě plné moci, kterou jste mu vystavila, k prodeji těch papírů taky došlo – ale nemusím snad říkat, kdo je prodal nebo kdo skutečně prodej podepsal. Ten ničema potom panu Wickfieldovi namluvil – a taky mu to účetně prokázal –, že si ty peníze přivlastnil (na základě plného zmocnění, říkal on), aby zamaskoval jiné schodky a ztráty. Pan Wickfield byl takový slaboch a v jeho rukou tak bezmocný, že vám později ještě několikrát vyplatil patřičné úroky z údajné jistiny, o které věděl, že neexistuje, a tím se bohužel stal spoluviníkem toho podvodu.“

„A nakonec vzal vinu docela na sebe,“ dodala teta, „a napsal mi divoký dopis, v kterém se obviňoval z krádeže a neslýchaných špatností. Po tom dopise jsem mu jednou časně ráno vykonala návštěvu, dala jsem si přinést svíčku, dopis jsem spálila a řekla jsem mu, kdyby mohl jednou zjednat právo mně i sobě, aby to udělal, a kdyby nemohl, aby o tom kvůli své dceři byl zticha. – Jestli na mne někdo promluví, tak se seberu a odejdu!“

Všichni jsme zachovali mlčení; Agnes si zakryla rukama obličej.

„Nu, můj milý příteli,“ řekla teta po chvíli, „vy jste tedy ty peníze opravdu z něho vypáčil?“

„Vlastně pravda je,“ odpověděl Traddles, „že ho pan Micawber přitiskl tak pevně ke zdi a měl proti němu ustavičně po ruce tolik nových škráloupů, když některý dřívější selhal, že nám Heep prostě nemohl uklouznout. Nejvýš pozoruhodná okolnost je ale moje pevné přesvědčení, že se této částky zmocnil ani ne tak proto, aby ukojil svou hrabivost, která byla nezřízená, jako spíš z nenávisti, kterou cítil ke Copperfieldovi. To mi taky bez okolků řekl. Řekl, že by byl tolik peněz klidně i obětoval, jen aby Copperfieldovi zhatil plány nebo mu uškodil.“

„Hled'me!“ řekla teta, přemítavě svažila obočí a podívala se na Agnes. „A co dělá teď?“

„Nevím,“ odpověděl Traddles. „Odešel odsud i s matkou, která tady celý ten čas bědovala, úpěnlivě žebronila a vybrebtávala tajnosti. Odjeli jedním večerním londýnským dostavníkem a víc o něm už nevím nic leda to, že mě při rozchodu zahrnoval nehoráznou zlobou. Zřejmě si myslel, že mně dluží sotva za méně než panu Micawberovi, což považuji (jak jsem mu řekl) za náramnou poklonu.“

„Myslíš, že má nějaké peníze, Traddlesi?“ zeptal jsem se.

„Bodejť by ne, to bych myslel,“ odpověděl Traddles a potřásl vážně hlavou. „Řekl bych, že si tak nebo onak nachramoustil až dost. Ale kdybys měl možnost sledovat jeho další život, Copperfelde, poznal bys myslím, že toho člověka peníze od zla neodvrátí nikdy. Je to takový vtělený arcipokrytec, že ať usiluje, o co chce, vždycky za tím musí jít křivou cestou. To je jeho jediné odškodnění za zevní zdrženlivost, kterou si ukládá. Protože se za každým maličkým cílem, ať už takovým, nebo onakým, ustavičně plazí při zemi, vidí všechny věci, které mu stojí v cestě, vždycky větší, než opravdu jsou, a následkem toho zarytě nenávidí a podezírá každého, kdo se třebas i sebenevinněji nachomýtně mezi něho a ten cíl. A tak se jeho křivé cesty každyčným okamžikem ze sebemenší příčiny nebo i docela bezdůvodně, křiví ještě víc. Stačí, když si člověk jenom probere jeho historii tady,“ dodal Traddles, „aby si to uvědomil.“

„Je to zosobněný duch podlosti!“ řekla teta.

„Abych řekl pravdu, ani nevím,“ poznamenal Traddles zamyšleně. „Mnozí lidé dokážou být notně podlí, když se tomu záměrně věnují.“

„A teď bychom se snad vrátili k panu Micawberovi,“ nadhodila teta.

„Nu, na mou věru,“ řekl Traddles zvesela, „ještě jednou musím panu Micawberovi vzdát nejvyšší chválu. Nebýt toho, že tak dlouhou dobu byl tak trpělivý a houževnatý, nikdy bychom nebyli mohli doufat, že dokážeme něco, aby to stálo za řeč. A měli bychom myslím ocenit, že pan Micawber jednal spravedlivě čistě pro spravedlnost samu, když uvážíme, co všechno mohl za svoje mlčení z Uriáše Heepa dostat.“

„To si myslím taky,“ řekl jsem.

„Co byste mu tedy dal?“ zeptala se teta.

„Chm, než přistoupíme k tomuhle,“ řekl Traddles poněkud rozpačitě, „musím bohužel přiznat, že jsem při sjednávání tohoto nezákonného narovnání – je přece zcela nezákonné od začátku až do konce – pokládal za moudré opominout (protože jsem nebyl s to vyřídit zdárně všechno) dva body této svízelné záležitosti. Ty směnky a tak dále, co pan Micawber dal za zálohy, které od něho přijal...“

„Hm! Ty se musejí zaplatit,“ řekla teta.

„Ano, jenže nevím, kdy se kdo může domáhat jejich proplacení ani kde jsou,“ odpověděl Traddles a vypoulil oči, „a očekávám, že panu Micawberovi od nynějška až do jeho odjezdu hrozí ustavičné uvěznování nebo uvalování exekucí.“

„Potom ho tedy musíme ustavičně z vězení vysvobozovat nebo z exekucí vyplácet,“ řekla teta. „Kolik ta částka celkem dělá?“

„Nu, pan Micawber si vedl o těchto transakcích – říká tomu transakce – náramně přesné záznamy,“ odpověděl Traddles s úsměvem, „a podle něho celková suma činí sto tři libry pět šilinků.“

„Co mu tedy dáme, dohromady i s touhle sumou?“ zeptala se teta. „Agnes, moje milá, o tom, jak se o to rozdělíme, si spolu můžeme promluvit později. Kolik mu tedy dáme? Pět set liber?“

Tu jsme se do věci okamžitě vložili Traddles i já zároveň. Oba jsme doporučovali dát mu menší částku v hotovosti a zaplatit, aniž se panu Micawberovi přesně zavážeme, všechny Uriášovy pohledávky, jakmile je někdo uplatní. Radili jsme zaplatit celé rodině cestu i potřebnou výbavu a k tomu přidat ještě sto liber, jakož i brát zcela vážně páně Micawberovy záruky za splacení půjčky, poněvadž mu bude možná jenom svědčit, bude-li se domnívat, že na něm tyto závazky spočívají. K tomu jsem ještě připojil vlastní návrh, že bych snad měl o jeho povaze i životní historii podat jisté vysvětlení panu Peggottymu, kterého znám jako člověka, na něhož je spolehnutí, a že bychom pana Peggottyho měli tajně pověřit, aby jim podle svého uvážení později vyplatil dalších sto liber. Dále jsem se také nabídl vzbudit u pana Micawbera zájem o pana Peggottyho tím, že mu z životní historie pana Peggottyho svěřím tolik, kolik zrovna uznám za přípustné nebo kolik budu považovat za účelné, a pokusit se svést ty dva dohromady, aby si k obapolnému prospěchu byli navzájem oporou. Všichni jsme se v těchto názorech vřele shodovali a mohu také ihned prozradit, že se v nich krátce nato s největší ochotou a svorností shodly i obě hlavní osoby.

Protože jsem viděl, že se Traddles znovu bázlivě podíval po tetě, připomněl jsem mu druhý a poslední bod, na který předtím v řeči poukázal.

„Ty i tvá teta, Copperfelde, mi jistě prominete, když se dotknu bolestného námětu, jak se velice obávám, že učiním,“ řekl Traddles váhavě, „ale pokládám za nutné vám to připomenout. Toho dne, kdy pan Micawber pronesl ono pamětihodné odhalení, padla z úst Uriáše Heepa výhružná nárážka na manžela – tvé tety.“

Teta si zachovala strnulý postoj a zjevný klid i dál a pouze přikývnutím přisvědčila.

„Možná,“ pravil Traddles, „že to byla jenom taková jalová nestoudnost.“

„Nebyla,“ odpověděla teta.

„Promiňte – ale žil opravdu někdy takový člověk a byl vůbec v jeho drápech?“ nadhodil Traddles.

„Ano, můj dobrý příteli,“ řekla teta.

Traddles, jemuž se znatelně protáhl obličej, nám vyložil, že nebyl s to tuto záležitost řešit a že ji stihl týž osud jako závazky pana Micawbera, neboť nebyla zahrnuta do podmínek, které sjednal; že už nad Uriášem Heepem nemáme žádnou zákonnou moc, a bude-li mít možnost nám nebo někomu z nás způsobit nějakou škodu nebo nepříjemnost, určitě že to udělá.

Teta zůstala tiše, až jí opět několik zbloudilých slz skanulo na tváře.

„Máte úplně pravdu,“ řekla. „Je to od vás velká pozornost, že se o tom zmiňujete.“

„Mohl bych v tom já – nebo Copperfield – něco dělat?“ zeptal se Traddles šetrně.

„Nic,“ řekla teta. „Děkuju vám mnohokrát. Trote, chlapče milý, je to planá hrozba! Zavolejme si zase manžele Micawberovy. A nikdo z vás ať na mne nemluví!“ S těmi slovy si přihladila šaty a prkenně vzpřímená v zádech seděla a dívala se na dveře.

„Nuže, pane a paní Micawberovi!“ řekla teta, když vstoupili do pokoje. „Radili jsme se o tom vašem vystěhování a mnohokrát se vám omlouváme, že jsme vás tak dlouho nechali venku. Povím vám, jak navrhujeme, aby se to zařídilo.“

A k bezmezné radosti celé rodiny – tentokrát totiž přišly v plném počtu i děti – jim všechno vyložila a probudila v panu Micawberovi přesnost, jíž se v počáteční fázi všech směnečných transakcí obvykle vyznačoval, měrou tak živou, že si nedal rozmluvit, aby se v nejbujarejším rozmaru nerozběhl ven koupit kolkované blankety na svoje směňky. Ale jeho radost utrpěla nenadálý otřes, neboť za

pět minut byl v doprovodu šerifova vykonavatele zpátky a v záplavě slz nám oznámil, že všechno je ztraceno. Protože jsme byli na tuto událost, která byla samozřejmě dílem Uriáše Heepa, zcela připraveni, ihned jsme potřebnou částku zaplatili; a za dalších pět minut seděl pan Micawber už za stolem a vyplňoval směnečné blankety s výrazem vrcholného blaha, jež mohlo na jeho rozzářené tváři ve vší plnosti vyloudit jedině toto sympatické zaměstnání nebo vaření punče. Stálo vskutku za podívanou ho vidět, jak s požitkem umělce vpisuje do kolkovaných blanketů text, jak je připravuje jako malíř obrázky, okukuje je ze všech stran, jak si důležitě poznamenává data i částky do zápisníku a jak si nakonec hotové směnky s nevšedním vědomím jejich drahocennosti prohlíží.

„To nejlepší, co teď můžete udělat, pane, jestli mi dovolíte, abych vám poradila,“ prohodila teta, když ho chvíli mlčky pozorovala, „je zapříisáhnout se, že tohoto zaměstnání nadosmrti zanecháte.“

„Madame,“ odpověděl pan Micawber, „je mým úmyslem vepsat právě tento slib na panensky neposkvřněnou stránku své budoucnosti. Paní Micawberová jej stvrdí jakožto svědek. Pevně doufám,“ pravil pan Micawber slavnostně, „že můj syn Wilkins provždy podrží v paměti, že je nekonečně lépe vložit ruku do ohně než ji použít k tomu, aby zacházela s jedovatými plazy, kteří otrávil životní mízu jeho nešťastného rodiče!“ Pan Micawber, hluboce dojatý a v mžiku změněný v pravý obraz zoufalství, patřil na jedovaté plazy s výrazem štítivosti (v níž se jeho nedávný obdiv k nim ještě docela nerozplynul), složil je a zastrčil do kapsy.

Tím jednací pořad toho večera skončil. Smutek a únava nás skličovaly a teta a já jsme se měli druhý den vrátit do Londýna. Ujednali jsme, že Micawberovi přijedou za námi, jakmile uskuteční prodej svršků vetešníkoví; že se záležitosti pana Wickfielda mají pod Traddlesovým vedením se vším možným urychlením urovnat, a než se všechno spořádá, že se do Londýna má odebrat i Agnes. Noc jsme strávili ve starém domě, který nám, nyní osvobozený od

přítomnosti Heepových, připadal jako očištěný od moru, a já spal ve svém starém pokoji jako zbloudilý trosečník, jenž se vrátil domů.

Druhý den jsme se vrátili do tetina domku – ne ke mně domů –, a když jsme pak večer před spaním seděli spolu o samotě jako za stara, řekla mi:

„Trote, opravdu bys rád věděl, co mi v poslední době dělalo těžkou hlavu?“

„Ano, teto, opravdu. Jestli někdy byla chvíle, kdy jsem viděl nerad, abyste měla nějaký zármutek nebo starost, o které se s vámi nemohu dělit, tak je to teď.“

„Měl jsi už až dost *svého* zármutku, dítě,“ řekla teta láskyplně, „abych ti ještě přitěžovala drobnými trampotami svými. Jinou po-hnutku jsem nikdy neměla, Trote, když jsem před tebou něco tajila.“

„To dobře vím,“ řekl jsem. „Ale teď mi to povězte.“

„Vyjel by sis zítra ráno se mnou kousek vozem?“ zeptala se teta.

„Ovšemže.“

„V devět,“ řekla. „A pak ti to povím, můj milý.“

V devět ráno jsme tedy vyjeli v kočárku a zamířili do města. Dlouho jsme projížděli různými ulicemi, až jsme zastavili před jednou velkou nemocnicí. Přímo před budovou stál prostý pohřební vůz. Kočí mou tetu poznal, a když mu z okna kočárku pokynula rukou, zvolna se rozjel a my za ním.

„Teď už jistě rozumíš, Trote,“ řekla teta. „Umřel.“

„To umřel tady v nemocnici?“

„Ano.“

Seděla vedle mne bez hnutí, ale opět jsem na jejích lících spatřil ty ojedinělé slzy.

„Byl tam už jednou předtím,“ řekla po chvílce teta. „Postonával už dlouho – byl to už bůhvíkolik let člověk zlomený, zdeptaný. Když teď k posledku už věděl, jak to s jeho nemocí vypadá, požádal je, aby pro mne poslali. To už všeho litoval. Velice litoval.“

„A vy jste k němu šla, teto, vidíte.“

„Ano, šla. A potom jsem k němu chodila často.“

„Umřel ten večer, než jsme dojeli do Canterbury, že?“ zeptal jsem se.

Teta přikývla. „Ted' mu už nikdo nemůže ublížit,“ řekla. „Byla to planá hrozba.“

Jeli jsme dál ven z města, na hřbitov v Homsey. „Líp tady než v ulicích,“ řekla teta. „Tady se narodil.“

Vystoupili jsme, šli za prostou rakví přes hřbitov do kouta, který si dodnes dobře pamatuji, a tam vykonal kněz obřad, jímž ji svěřil hlíně.

„Dnes před šestatřiceti lety, přesně na den, můj milý,“ řekla teta, když jsme se vraceli ke kočárku, „jsem se vdávala. Kéž nám Bůh všem odpustí!“

Zaujali jsme místa mlčky a tak seděla teta dlouhou chvíli vedle mne a držela mě za ruku. Konečně znenadání propukla v pláč a řekla:

„Když jsem si ho brala, Trote, byl to krásný člověk – a tak strašlivě se změnil!“

Netrvalo to dlouho. Když si slzami ulevila, brzy se zase uklidnila, ba dokonce rozveselila. Má prý trochu pocuchané nervy, řekla, jinak by se tomu nebyla tak poddala. Kéž nám Bůh všem odpustí!

Jeli jsme tedy zase zpátky do jejího domku v Highgatu a tam jsme našli následující krátký dopis od pana Micawbera, který přišel ranní poštou:

Canterbury, v pátek.

Vysoce vážená paní, drahý Copperfielde!

Luzná zaslíbená země, rýsující se ještě nedávno na obzoru, se opět zahalila v neproniknutelné mlhy a navždy zmizela z očí ztroskotalému nešťastníkovi, jehož Osud je zpečetěn!

Byl vydán další zatykač (nejvyšším soudem Jeho Veličenstva krále pro věci civilní ve Westminsteru) v další věci Heep contra Micawber

a obžalovaný v této věci je kořistí šerifa, pověřeného v tomto soudním okrsku zákonnou pravomocí.

Ted' svitl den, ted' svitla hodina –
hle, čelo bitvy klesat počíná,
hle, pyšný Edward nám jde mocí svou
porobu vnutit bezmeznou.

Tomu jsa vydán, neujuďu rychlému konci (jelikož duševní trýzeň je snesitelná pouze po jistou mez a já cítím, že jsem této meze dosáhl) – mé dny jsou sečteny. Bůh vám žehnej, Bůh vám žehnej! Některý pocestný, jenž z pohnutek zvědavosti nikoliv nesmíšené, doufejmež, s lidským soucitem, jednou v daleké budoucnosti navštíví místo uvěznění, vyhrazené dlužníkům tohoto města, se možná, a věřím, že určitě, hluboce zamyslí, až na jeho zdi postřehne slabou stopu rezavým hřebem vyrytých, sotva znatelných iniciál

W. M.

P. S. Lámu pečet' tohoto dopisu, abych dodatečně připsal, že náš společný přítel, pan Tomáš Traddles (jenž nás dosud neopustil a vypadá nadobře), dlužný peníz i s výlohami ušlechtilým jménem slečny Trotwoodové zaplatil a že jak já, tak i naše celá rodina jsme na vrcholu pozemského blaha.

KAPITOLA PADESÁTÁ PÁTÁ

Bouře

Nyní přicházím ve svém životě k události tak nevyhladitelné, tak strašlivé a se vším, co ji na těchto stránkách předcházelo, nekonečnou spleť svazků tak spjaté, že jsem ji hned od začátku svého vyprávění viděl jako nějakou velikou věž na širé pláni, která se s každým krokem vpřed tyčí stále výš a výš a svým dopředu vrženým stínem kalí i příhody z mých dětských dob.

Celá léta po tom, kdy se udála, se mi o ní často ve snu zdávalo. Probouzíval jsem se prudce a s dojmy tak živými, že mi připadalo, jako by její hrůzy v mém klidném pokoji za ticha noci dosud řádily. Zdává se mi o ní občas dodnes, ačkoliv už jen v delších a nepravidelných přestávkách. Vybavuje se mi v mysli při bouřlivém větru i při sebenepatrnější zmínce o mořském břehu a tato spojitost představ je stejně živá jako všechny ostatní, které si v mysli uvědomuji. Pokusím se ji vypsát tak jasně, jak v duchu zřím, co se dalo. Nevzpomínám na to, nýbrž vidím, jak se to děje, neboť se mi to znovu odehrává před očima.

Protože se čas, kdy měla loď našich vystěhovalců vyplout, kvapem blížil, přijela moje hodná stará chůva (kvůli mně málem zdrcená, když jsme se zase po prvé setkali) do Londýna. Byl jsem neustále s ní i s jejím bratrem a s Micawberovými (drželi se totiž skoro pořád spolu), ale Emilku jsem nespáčil ani na chvíli.

Jednou večer, když už času bylo na mále, zůstal jsem sám s Peggotkou a s jejím bratrem. Náš hovor se stočil na Hama. Peggotka nám líčila, jak něžně se s ní rozloučil a jak mužně a klidně se celou tu dobu držel. Zvláště v poslední době, kdy podle jejího mínění trpěl nejvíc. To byl námět, jehož ta láskyplná duše neměla nikdy dost; a zájem, s jakým jsme poslouchali všechny četné příklady, jež nám

jako člověk, který s ním byl tolik pohromadě, musila vypovědět, se vyrovnal zájmu, s jakým je vyprávěla.

Teta a já jsme tou dobou právě vyklizovali oba domky v Highgatu, neboť já se chystal na cestu do ciziny a ona k návratu do svého domku v Doveru. Dočasně jsme se ubytovali v podnájmu na Covent Gardenu. Když jsem se po tomto večerním rozhovoru vracel domů a při chůzi v duchu rozbíral, o čem jsme s Hamem za mé poslední návštěvy v Yarmouthu spolu mluvili, zakolísal jsem ve svém původním rozhodnutí, k němuž jsem tehdy došel, že totiž zanechám pro Emilku dopis, až se budu s jejím strýcem na palubě lodi loučit, a pomyslíl jsem si, že udělám lépe, když jí napíšu hned. Pomyslíl jsem si, že až dostane můj dopis do ruky, bude třebaš chtít svému nešťastnému milému po mně vzkázat několik slov na rozloučenou; a že bych jí k tomu měl poskytnout příležitost.

Nešel jsem tedy hned spát, ale sedl jsem si ve svém pokoji a napsal jí. Sdělit jsem jí, že jsem ho viděl a že mě požádal, abych jí vyřídil, co jsem na vhodném místě na těchto stránkách už vypsál. Věrně jsem jí ten vzkaz opakoval. I kdybych na to byl měl právo, nebylo ho zapotřebí nijak rozvádět. Hlubokou poctivost a dobrotu těch slov zkrášlovat nepříslušelo ani mně, ani komu jinému. Nechal jsem dopis na stole, aby ho ráno odeslali, a připojil jsem několik řádek pro pana Peggottyho s žádostí, aby jí ho odevzdal. Když jsem si lehal, už svítalo.

Byl jsem tehdy slabší, než jsem si uvědomoval, a protože jsem usnul, až když vyšlo slunce, spal jsem druhý den dlouho, aniž jsem se tím nějak osvěžil. Probudila mě tichá přítomnost tety u mého lůžka. Vycítil jsem ji ve spaní, jak to podle mého mínění v podobných chvílích cítíme všichni.

„Chlapče milý,“ řekla teta, když jsem otevřel oči. „Nemohla jsem se rozhodlat, abych tě probudila. Je tady pan Peggotty. Mám ho sem vzít?“

Odpověděl jsem, že ano, a zakrátko se také ukázal.

„Mladý pane Davy,“ řekl, když jsme si podali ruku, „dal jsem vaše psaní Emilce a ona napsala tady to. A prosila mě, abych vás požádal, pane, abyste si to přečetl, a kdybyste v tom jako neviděl nic škodlivého, abyste byl tak hodný a odevzdal mu to.“

„Četl jste to?“ zeptal jsem se.

Smutně přikývl. Otevřel jsem list a četl jsem toto:

„Dostala jsem Tvůj vzkaz. Ach, co mohu napsat, abych Ti poděkovala za Tvou dobrotivou a požehnanou laskavost ke mně?

Uložila jsem si Tvá slova přímo na srdce. Tam je budu nosit až do smrti. Jsou to ostré trny, ale jsou mi i nesmírnou útěchou. Modlila jsem se nad nimi, ach, jak vroucně jsem se nad nimi modlila! Když vidím, jaký jsi Ty a jaký je strýček, myslím na to, jaký asi musí být Bůh, a potom se k němu utíkám s pláčem.

Bud' sbohem navždycky! Můj drahý, můj příteli, teď tedy sbohem na tomto světě navždycky! Dostane-li se mi odpuštění, pak se na onom světě možná probudím jako dítě a přijdu k Tobě. Všechně Ti děkuji a žehnám. Loučím se s Tebou navždycky!“

Takto zněl její dopis, rozmazaný slzami.

„Můžu jí tedy říct, že v tom jako nevidíte nic škodlivého a že jako budete tak hodný a odevzdáte mu to, mladý pane Davy?“ zeptal se pan Peggotty, když jsem si to přečetl.

„O tom není sporu,“ přisvědčil jsem – „ale právě mě napadá...“

„Copak, mladý pane Davy?“

„Právě mě napadá,“ řekl jsem, „že si znovu zajedu do Yarmouthu. Je čas, je času habaděj, abych si tam zajel a ještě se vrátil, než loď vypluje. Moje myšlenky ustavičně zalétají k němu, k jeho osamělosti. Osobně mu tohle její vlastnoruční písmo odevzdat a umožnit vám, abyste jí ve chvíli loučení řekl, že je má v rukou, bude pro ně oba dobrodiním. Podjal jsem se úkolu, kterým mě pověřil, se vší vážností, drahý dobrý příteli, a nemohu ho nikdy splnit dost

řádně. Ta cesta pro mne nic není. Jsem neklidný a pohyb mi bude jen svědčit. Rozjedu se tam ještě dnes večer.“

Ačkoliv se mi to horlivě snažil vymluvit, cítil jsem, že se mnou v duchu souhlasí; a kdybych se byl potřeboval ve svém úmyslu utvrdit, právě to by mě v něm bylo utvrdilo. Na mou žádost zašel na dostavníkovou stanici a zakoupil mi na poštovním voze místo na kozlíku. Večer jsem se na tomto povoze rozjel cestou, kterou jsem již projel za tolikerých životních zvrátů.

„Nezdá se vám,“ zeptal jsem se kočího na prvním úseku cesty za Londýnem, „ta obloha nějak zvlášť divná? Nepamatuji se, že bych někdy byl takovou už viděl.“

„Já taky ne – takovouhle jistě ne,“ odpověděl. „To ten vítr, pane. Počítám, že nebude trvat dlouho a na moři se něco semele.“

Nebe bylo jediná temná změť rychlých mraků – tu a tam se skvrnou zbarvenou jako dým z mokrého uhlí – navršených do nejroztodivnějších kup, jež budily dojem, že hloubka mračen na nebi je větší než hloubka pod nimi až na dno nejhlubší propasti v zemi, mraků, mezi nimiž se divoký měsíc zdánlivě vrhal střemhlav dolů, jako by byl hrůznou poruchou přírodních zákonů ztratil cestu a šílel strachy. Vítr sice vál celý den, ale tou dobou se s mimořádně silným hukotem začal zdvíhat víc. V další hodině se obloha zatáhla ještě černěji, vítr značně zesílil a dul mocněji.

Ale jak noc postupovala a mraky se stahovaly, až v husté vrstvě zakryly celou oblohu, beztak už černě tmavou, vítr mohutněl a mohutněl dál. A sílil stále víc a víc, až mu naše koně málem nestačili čelit. Mnohokrát se v tom temném čase noci (bylo už koncem září a noci nebyly krátké) přední pár stácel zpátky nebo se náhle zarazil; a co chvíli jsme tonuli ve vážných obavách, že vichr dostavník překotí. Vichřice před sebou hnala prudký déšť v náhlých nárazech, jako když prší ocelové jehly; a v takových chvílích, byl-li po ruce nějaký úkryt za stromy nebo v závětrí zdi, jsme volky nevolky zastavili z čiré nemožnosti v tomto zápase pokračovat.

Když se rozednilo, dul vichr stále mocněji a mocněji. Byl jsem už v Yarmouthu, když námořníci říkali, že se venku žení všichni čerti, ale něco takového jako teď ani nic i jen trochu tomu podobného jsem do té doby ještě nezažil. Dojeli jsme do Ipswiche – s velkým zpožděním, protože jsme musili bojovat o každou píd' půdy, sotva jsme ujeli deset mil za Londýn – a tam jsme na tržišti zastihli houf lidí, kteří v noci vylezli z postele ze strachu, že jim komíny spadnou na hlavu. Někteří z nich se shlukli na zájezdním dvoře, a zatím co jsme vyměňovali přípřež, vyprávěli nám, že vichřice strhala z vysoké kostelní věže velké pláty olova a odnesla je do jedné postranní uličky, kterou tím docela zatarasily. Jiní nám vyprávěli o venkovanech, kteří se tam seběhli z okolních vesnic a viděli obrovské stromy, vyvrácené z kořenů, ležet na zemi a celé stohy rozmetané po polích a po silnicích. A vichřice stále nepolevovala, naopak, běsnila prudčeji.

Jak jsme se probíjeli dál, blíž a blíž k moři, z něhož se ten mocný vichr vztekle hnál přímo proti břehu, nabýval síly stále děsivější. Dlouho před tím, než jsme moře spatřili, jsme cítili jeho tříšť na rtech a spršky slaneého deště na obličeji. Moře vystoupilo do rovinnatého kraje kolem Yarmouthu na míle a míle daleko a kdejaká hladina i kaluž dorážela na své břehy a hnala se příbojem zpěněných vlnek zuřivě proti nám. Jakmile jsme dojeli na dohled moře, vypadaly vlny na obzoru, na okamžik nad proláklou hlubinou strnulé, jako chvilkový obraz protějšího břehu s cimbuřím a budovami. Když jsme konečně dorazili do města, vybíhali ze dveří lidé, celí naklonění proti větru a s vlasy rozevlátými, a nestačili se divit poště, která dokázala takovým dopuštěním projet.

Ubytoval jsem se ve starém známém hostinci a potom jsem se šel podívat k moři; klopýtal jsem ulicí, zanesenou pískem a chaluhami, po níž poletovaly chumáče mořské pěny, ustavičně na číhané, aby některá taška nebo deska břidlice nespadla na mne, a na nechráněných nárožích jsem se chytal náhodných chodců. Když jsem došel

k pobřeží, viděl jsem, jak se tam za rozličnými stavbami krčí nejenom lodníci, ale polovina lidí z města, jak se někteří z nich občas odváží vzdorovat zuření bouře a jdou se podívat na moře zblíž, ale když se snaží dostat se všelijakým kličkováním zase zpátky, jak je síla vichru strhává dočista stranou.

Když jsem se k těmto hloučkům připojil, setkal jsem se s bědujícími ženami, jejichž manželé byli na moři na lovu sledů nebo ústřic v člunech, o nichž bylo až příliš mnoho příčin se domnívat, že patrně ztroskotaly dřív, než se jim podařilo doplout někam do bezpečí. Mezi lidmi byli prošedivělí staří námořníci, kteří potřásali hlavou, když se podívali od vod k obloze, a tlumeně spolu hovořili; byli mezi nimi lodáři, rozčilení a rozpačití, k sobě schoulené děti, které pokukovaly po tvářích starších, ba i statní námořníci, zneklidnění a starostliví, kteří z krytých míst zaměřovali dalekohledy na moře, jako by pozorovali nepřitele.

To strašlivé moře samo – když se mi v běsnění oslepujícího vichru podařilo vyčíhat dost dlouhou přestávku, abych se na ně podíval – a létající kamení a písek i ten vzteklý hukot mě ochromovaly. Jak se ty vysoké vodní hradby valily proti břehu a při nejvyšším vzduť přepadaly v pěnivý příboj, tu se zdálo, jako by i nejmenší z nich měla pohltit celé město. Jak se pak ustupující vlna s divým jekem hrnula zpátky, zdálo se, že v břehu vyrývá hluboké jámy, jako by měla za úkol pevninu podemlít. Kdykoli se nějaká hora vody s bílým hřebenem a hromovým hukotem řítila proti souši a roztržila se na padrt' dřív, než dohřměla k břehu, tu se zdálo, jako by každícká kapička bývalého kolosu dštila plnou míru vši jeho zběsilosti a jako by nestačila dost pospíchat, aby se už už spojila s ostatními a vytvořila novou obludu. Rozvlněné vrchy se propadaly v údolí, rozvlněná údolí (jimiž se tu a tam lehce mihl ojedinělý racek bouřňák) se vzdouvala ve vrchy; masy vod rozechvívaly a roztřásaly s burácivým hukotem souš; každá podoba, sotva se utvořila, se s překotnou vřavou hrnula a valila dál, měnila podobu i místo

a drtila a vytlačovala jinou podobu a místo; pomyslné pobřeží na obzoru, se svým cimbuřím a stavbami, stoupalo a klesalo; mračna se chvatně snášela a houstla; připadalo mi, že před sebou vidím rozpad a přerod celé přírody.

Protože jsem mezi lidmi, které ta památná vichřice svedla dohromady – neboť pamětníci na ni dodnes vzpomínají jako na nejsilnější, jaká kdy na onom pobřeží zuřila –, Hama nenašel, vydal jsem se do jeho domku. Tam bylo zavřeno, a protože se na moje klepání nikdo neozýval, zamířil jsem zadními a vedlejšími uličkami do ohra-
dy, kde pracoval. Tam jsem se dověděl, že odešel do Lowestoftu, aby tam vypomohl při nějaké nenadálé a naléhavé opravě lodi, která vyžaduje jeho zručnosti, že ale druhý den ráno bude včas zase na místě.

Vrátil jsem se do hostince, a když jsem se umyl a převlékl a pokusil se usnout, leč marně, bylo pět hodin odpoledne. Neseděl jsem u ohně v kavárně ještě ani pět minut, když mi sklepník, který přišel rozhrábnout oheň, aby měl záminku k rozprávce, pověděl, že se několik mil od břehu potopily dvě uhelné lodi s celou posádkou a že lidé viděli několik jiných lodí, kterak v rejdě těžce zápolí s bouří a v největší tísní se snaží udržet od břehu. Kéž se Bůh smiluje nad nimi i nad všemi chudáky námořníky, řekl, kdybychom měli mít ještě jednu takovou noc, jako byla včera!

Měl jsem nadmíru skleslou náladu, cítil jsem se velice osamělý a Hamova nepřítomnost ve mně budila neklid, okolnostem zcela neúměrný. Nedávné události na mne hluboce zapůsobily, aniž jsem si uvědomoval jak silně – a dlouhý pobyt na bouřlivém větru mi klidu nepřidal. V mých myšlenkách a vzpomínkách zavládl takový zmatek, že jsem ztratil všechný jasný pojem času i prostoru, takže kdybych si byl vyšel do ulic, nebylo by mě myslím nijak překvapilo, kdybych byl potkal někoho, o kom bych věděl, že v tu dobu musí být v Londýně. Po těchto stránkách jsem měl mysl, tak říkajíc, jaksi podivně roztěkanou. Ale přesto se zase čile obírala všemi

vzpomínkami, jež ve mně to místo pochopitelně probouzelo, a ty byly obzvlášť jasné a živé.

V tomto duševním rozpoložení se smutná novina o lodích – bez jakéhokoli volního úsilí z mé strany – okamžitě sloučila s neklidem, který jsem cítil kvůli Hamovi. Vtírala se mi na mysl obava, aby se z Lowestoftu nevracel po moři a nezahynul při tom. Tato obava zesílila do té míry, že jsem se rozhodl s obědem posečkat a zajít napřed ještě jednou do ohrady a loďáře se zeptat, považuje-li takový pokus o návrat po moři vůbec za pravděpodobný; a kdyby mi zavalil sebemenší příčinu k domněnce, že to je možné, vypravit se do Lowestoftu a zabránit v tom Hamovi tím, že si ho odvezu s sebou.

Rychle jsem si objednal oběd a vrátil se do ohrady. Nepřišel jsem nijak brzy, protože loďář právě s lucernou v ruce zamykal vrata. Notně se zasmál, když jsem mu tu otázku položil, a řekl, o to že není strach; v takové vichřici by prý žádný člověk při zdravém rozumu, nebo i bez něho, na moře nevyplul a ze všech nejmíň jistě Ham Peggotty, který je rozený námořník.

Vědom si toho sice už předem takovou měrou, že jsem se věru styděl položit otázku, k níž mě pud nicméně dohnal, vrátil jsem se zase do hostince. Mohl-li takový vichr ještě zesílit, pak tedy myslím, že ještě sílil. Jeho vytí a burácení, drnění dveří a oken, hukot v komínech, zdánlivé kolébání domu, který mi byl přístřeším, a hrozivý ryk moře byly ještě děsivější než ráno. Nadto se teď snesla hustá tma a ta nadala bouři novými hrůzami, skutečnými i pomyslnými.

Nemohl jsem jíst, nemohl jsem klidně posedět, nemohl jsem u ničeho soustředěně vydržet. Něco v mém nitru, slabě obdobné bouři venku, vířilo hlubiny mé paměti a vnášelo do ní rozruch. Ale přes všechn zmatený hon, v němž mé myšlenky divoce závodily s rozběsněným mořem, bouře a můj neklid kvůli Hamovi stály ustavičně v popředí.

Můj oběd odnesli skoro netknutý a já se pak pokusil posílit nějakou tou sklenkou vína. Upadl jsem u krbu do tupé dřímoty, aniž

jsem při tom ztratil vědomí jak té vřavy venku, tak i místa, kde vlastně jsem. Obojí však zastínila jakási nová a nevylicitelná hrůza; a když jsem se probudil – nebo spíš, když jsem se sebe setřásl netečnou ochablost, která mě poutala k židli –, od hlavy k patě mnou chvěl nejasněný a nepochopitelný strach.

Procházel jsem se po místnosti, zkoušel jsem číst starý úřední věstník, naslouchal hrozným zvukům venku, pozoroval v ohni tváře, výjevy a postavy. Nakonec mě vytrvalý tikot nevzrušených hodin na stěně trýznil do té míry, že jsem se rozhodl jít spát.

Slyšet, že se několik lidí, sloužících v hostinci, spolu domluvílo a rozhodlo se bdít do rána, bylo za takové noci věru povzbudivé. Šel jsem spát nevýslovně malátný a zemdlený; ale jen jsem si lehl, všechny podobné pocity jakoby kouzlem zmizely a já byl úplně svěží a čilý a měl všechny smysly zbystřené.

Ležel jsem tak tolik hodin, naslouchal větru a vodám a představoval si, hned že slyším z moře výkřiky, hned že jsem zřetelně zaslechl rány výstražných děl, hned zase, jak se v městě řítí domy. Několikrát jsem vstal a díval se ven, ale neviděl jsem nic než odraz blikavé svíčky, kterou jsem nechal hořet, v okenní tabuli a svůj vlastní ztrhaný obličej, kterak na mne zírá z černé prázdnoty.

Nakonec dosáhl můj nepokoj takového stupně, že jsem se chvátně oblékl a sešel dolů. Ve velké kuchyni, kde jsem šrůtky uzeného bůčku a pletence cibule, rozvěšené na trámech, spíš tušil, než viděl, se hlídající služebnictvo kupilo v různých postojích kolem stolu, úmyslně odtaženého od velkého krbu a přistaveného blíž ke dveřím. Hezké děvče, které si ucpávalo uši zástěrou, viselo očima na dveřích, vykřiklo, když jsem se ukázal, neboť mě pokládalo za zjevení, ale ostatní měli víc duchapřítomnosti a byli rádi, že se jejich společnost o jednoho člena zvětšila. Jeden muž se vrátil k námětu, o němž předtím hovořili, a zeptal se mě, zda věřím, že duše lodníků, kteří na uhelných lodích utonuli, bloudí venku v bouři.

Zůstal jsem s nimi, řekl bych, tak dvě hodiny. Jednou jsem otevřel postranní dveře a vyhlédl ven do prázdné ulice. Kolem se hnal písek, chaluhy a vločky pěny a já si musel přivolat pomoc, než se mi podařilo dveře zase zavřít a zajistit je proti větru.

V mém osamělém pokoji bylo ponuře teskno, když jsem se tam konečně vrátil, ale byl jsem již únavou zesláblý, a sotva jsem se znovu octl v posteli, zřítíl jsem se – střemhlav z věže a až na dno propasti – do hlubin spánku. Mám dojem, že v mém snu, ačkoliv jsem se v něm viděl někde docela jinde a v mnoha různých situacích, po dlouhou dobu ustavičně dul vichr. Nakonec jsem toto chabé spojení se skutečností ztratil a s dvěma milými přáteli – ale kdo to byl, to nevím – jsem se za dunivé dělostřelecké palby účastnil obléhání nějakého města.

Hřmění děl bylo tak ohlušivé a nepřetržitě, že jsem se marně namáhal pochytit něco, co bych byl tuze rád slyšel – dokud jsem se s velkým vypětím vůle neprobudil. Byl už bílý den – osm nebo devět hodin; místo baterií burácela bouře a kdosi bouchal na moje dveře a volal.

„Co se děje?“ křikl jsem.

„Vrak! Blízko u břehu!“

Vyskočil jsem z postele a ptal jsem se, jakýže vrak?

„Škuner, ze Španěl nebo z Portugal, s nákladem ovoce a vína. Pospěšte si, pane, jestli ho chcete vidět! Kdekdo na pobřeží myslí, že se co chvíli rozsype.“

Rozčilený hlas se s křikem vzdaloval po schodech a já na sebe naházel šaty, jak nejrychleji jsem dokázal, a vyběhl jsem na ulici.

Venku už byla spousta lidí a všichni běželi jedním směrem, k pobřeží. Běžel jsem touž cestou, slušnou řádku jsem jich předběhl a brzy jsem stanul rozběsněnému moři tváří v tvář.

Vichr snad tou dobou malinko polevil, ačkoliv o nic znatelněji, než kdyby se byla dělostřelecká palba, o které se mi zdálo, zmírnila umlčením pěti šesti děl z několika set. Ale moře, jemuž celonoční

bičování jen ještě na sveřeposti přidalo, bylo nekonečně hrozivější, než když jsem je viděl naposled. Každý znak, jež tehdy jevilo, budil dojem, že ještě zmohutněl; a výška, do níž se zpěněné hory vod vzdouvaly, i to, jak se jedna vlna tyčila nad druhou, jak se jedna přes druhou převalovala a v nekonečném sledu hrnula příbojem proti souši, nahánělo věru hrůzu.

Z nemožnosti slyšet cokoli jiného než vichr a vlnobití i z všeho toho davu, nevýslovného zmatku a prvních zajímavých pokusů se zdarem čelit větru jsem byl tak zmatený, že jsem se rozhlížel po moři a pátral po vraku, ale neviděl jsem nic než zpěněné hřebeny obrovských vln. Zpola oblečený lodník, jenž stál vedle mne, ukázal nahou paží (s vytetovaným šípem, který ukazoval týmž směrem) doleva. A tu jsem – ó, dobrotivý Bože – spatřil vrak, docela blízko od nás!

Lod' měla jeden stěžeň nakrátko, nějakých šest či osm stop nad palubou zlomený a jeho vršek, zamotaný do změti plachet a lanoví, ležel přes bok; a celá ta spoušť, jak se lod' válela a házela – což se dalo bez ustání a s prudkostí úplně nepředstavitelnou –, mlátila do boku, jako by ho chtěla prorazit. Ještě nyní se konaly jisté pokusy zlomený stěžeň odsekat, neboť když se lod', která ležela na boku, při tom převalování obrátila palubou k nám, zřetelně jsem rozeznal, jak se její posádka, a zvláště jedna horlivá postava s dlouhými vlnitými vlasy, mezi ostatními nápadná, ohání sekerou. Ale v tom okamžiku se po břehu rozlehl strašlivý výkřik, který přerušil i vichřici a hukot vod – a moře tím, že se přes zmítaný vrak převalilo, dobylo lodi ztečí a smetlo muže, ráhnoví, sudy, fošny, brlení a hromady podobných tret do zpěněného varu vzdutých vod.

Druhý stěžeň se dosud tyčil a kolem něho pleskaly cáry roztrhané plachty a zauzlená spleť zpřetrhaného lanoví. Lod' už jednou narazila, řekl mi týž lodník chraplavě do ucha, potom se nadnesla a narazila po druhé. Pokud jsem mu rozuměl, dodal ještě, že se lod' uprostřed láme, a tomu jsem mohl věru snadno uvěřit, protože vlny

vrak tak převalovaly a bily do něho tak strašlivě, že to nemohlo žádné dílo lidských rukou dlouho vydržet. Ještě mluvil, když se po břehu rozlehl další strašlivý výkřik soucitu – a s vrakem se z hlubiny vynořili čtyři muži, křečovitě zaklesnutí do lanoví zbylého stěžně, nejvýš ze všech ta horlivá postava s vlnitými vlasy.

Na palubě byl zvon, a jak se loď převalovala a poskakovala jako zoufalý tvor, dohnaný k šílenství, a ukazovala nám hned celou holou prostoru paluby, když se zvrátila na bok stěžněm ke břehu, a hned zase nic než kýl, když divoce nadskočila a přepadla opačným směrem k moři, zvon ustavičně zvonil; a jeho hlas, umíráček těch nešťastníků, zanášel vichr až k nám. Znovu jsme ztratili loď z očí a znovu se vynořila. Dva muži ale chyběli. Úzkost na břehu vzrostla. Muži sténali a lomili rukama, ženy ječely a odvracely tvář. Několik lidí běhalo divoce po břehu sem a tam a volalo o pomoc, kde už pomoci nebylo. Uvědomil jsem si, že jsem sám jeden z nich a že zoufale zapřísahám hlouček známých námořníků, aby ty dva ztracené nešťastníky nenechali zahynout před našima očima.

Rozčileně mi vysvětlovali – nevím ani jak, protože jsem byl sotva dost klidný, abych to málo, co jsem mohl z jejich řeči slyšet, správně pochopil –, že se záchranný člun, obsazený statečnou posádkou, už před hodinou vypravil na moře, ale přesto nic nedokázal, a protože žádný muž nebude tak ztřeštěně odvážný, aby se pokusil probrodit se k vraku s lanem a zjednat tak spojení s břehem, že už žádný jiný pokus prostě nezbyvá; a v tom jsem zpozoroval, že se lidí na břehu zmocnilo nějaké nové vzrušení, a viděl jsem, jak se rozestupují a jak se jimi kupředu dere Ham.

Rozběhl jsem se k němu – pokud se dost dobře pamatuji –, abych svou prosbu o pomoc opakoval. Ale třebaže jsem byl z té strašlivé a pro mne tak nové podívané málem bez sebe, odhodlaný výraz v jeho tváři i ten pohled do dálky na moře – přesně týž pohled, jaký jsem si zapamatoval ve spojitosti s ránem po Emilčině útěku – ve mně probudily vědomí, v jakém je nebezpečí. Uchopil jsem

ho oběma rukama a bránil mu a snažně jsem prosil muže, s nimiž jsem předtím mluvil, aby ho neposlouchali, aby na něm nepáchali vraždu, aby mu nedovolili ani na krok se z té písčiny hnout!

Znovu se po břehu rozlehl výkřik; a když jsme se podívali k vraku, viděli jsme tu nelidskou plachtu ranou za ranou bít do spodního z obou mužů, srazit ho do vody, vítězoslavně se vznést a obletovat onoho horlivce, který se už držel na stěžni jediný.

Tváří v tvář takové podívané i tváří v tvář takové odhodlanosti, jakou jevil ten klidně, ale zoufale odvážný člověk, který už byl zvyklý vést dobrou polovinu přítomných, bych byl se stejnou nadějí mohl uprošovat vichřici. „Mladý pane Davy,“ řekl a bodře mě uchopil oběma rukama, „jestli má hodina nadešla, tak nadešla. Jestli ne, tak jí vyčkám. Pán Bůh nebeský požehnej vám a požehnej všem! Kamarádi, připravte mě! Jdu do toho!“

Odstrčil mě, třebaže nikoliv nelaskavě, kus stranou, kde mě obstoupil hlouček lidí, a ti mě zadrželi a naléhavě mi vysvětlovali, jak jsem zmateně chápal, že Ham má nezvratný úmysl do vody jít, ať už s pomocí, nebo bez ní, a že bych opatření pro jeho bezpečnost jenom ohrožoval, kdybych překážel těm, na nichž tato opatření závisí. Nevím už, co jsem jim odpověděl ani co zase opáčili oni, ale viděl jsem na břehu shon a muže běžet s lany od vratidla, které tam stálo, a protlačit se do kruhu postav, jež Hama mým očím skrývaly. Potom jsem ho spatřil stát samotného, v lodnické kazajce a kalhotách, s lanem v ruce či přehozeným přes zápěstí a s jiným lanem ovinutým kolem těla; a toto druhé lano, které si sám rozložil ve volných smyčkách na zemi u nohou, drželo v malé vzdálenosti několik nejzdatnějších námořníků.

I mému nezkušenému oku bylo zřejmé, že se vrak rozpadává. Viděl jsem, že loď v půli povoluje a že život posledního muže na stěžni visí na nitce. Ale přesto se stěžně houževnatě držel. Na hlavě měl prapo-divnou červenou čapku – jinou, než jaké bývají námořnické čepice, čapku hezčí barvy –, a zatím co se ta hrstka praskajících fošen, která

ho ještě dělila od záhuby, zmítala a bortila a hrana lodního zvonu mu zvonila už napřed, všichni jsme ho viděli tou čapkou mávat. I já ho nyní viděl tak mávat a myslil jsem, že zešílím, když mi jeho gesto přivedlo na mysl dávnou vzpomínku na přítele, kdysi mi velmi drahého.

Ham, ticho zatajeného dechu za sebou a bouřlivé vody před sebou, stál sám a pozoroval napjatě moře, až v okamžiku, kdy jedna obrovská vlna začala ustupovat, pohlédl spěšně dozadu na muže, kteří drželi lano, ovinuté druhým koncem kolem jeho těla, vrhl se za ní a vzápětí se rval s vodou; stoupal s vrchy, klesal s doly, ztrácel se v pěně, až ho příboj strhl zase zpátky k souši. Muži vysoukali lano na břeh.

Poranil se. Z místa, kde jsem stál, jsem na jeho tváři viděl krev; ale vůbec toho nedbal. Zdálo se, že jim ve spěchu vysvětluje, aby mu nechali víc volnosti – nebo tak jsem aspoň soudil z pohybů jeho paže –, a už byl ve vodě jako předtím.

Tentokrát zamířil přímo k vraku; stoupal s vrchy, klesal s doly, ztrácel se v bouřlivé pěně, a zatím co ho vlny hnaly hned ke břehu, hned zas k lodi, bojoval perně a statečně. Vzdálenost nebyla velká, ale síla moře a větru zostřovala jeho zápas v boj na život a na smrt. Konečně se k vraku přiblížil. Dostal se tak blízko, že by mu byl stačil jediný z jeho mocných rozmachů, aby se ho zachytil – když vtom se za lodí vyvalila vysoká, zelená, obludná hora vody, která se hnala ke břehu, a zdálo se, jako by se Ham do ní mocným odrazem vymrštil – a loď zmizela!

Když jsem běžel k místu, kde muži soukali lano na břeh, viděl jsem v moři vířit několik trosek, jako by se byl rozpadl pouhý sud. Na kdekteré tváři se zračilo ohromení. Vytáhli ho přímo mně k nohám – v bezvědomí – mrtvého. Odnesli ho do nejbližšího domu, a protože mi teď už nikdo nebránil, zůstal jsem u něho a horlivě pomáhal, zatím co se ho všemožným způsobem pokoušeli probudit k životu; ale ta obrovská vlna z něho vyrazila život nadobro a to šlechetné srdce ztichlo navždy.

Když se pak vzdali naděje a všemu byl konec a já seděl vedle jeho postele, tu mě jeden rybář, který mě znal už od chvíle, kdy jsme s Emilkou byli ještě děti, i celou tu dobu potom, pošeptmo zavolal ode dveří jménem.

„Pane,“ řekl a slzy mu vyhrkly na ošlehanou tvář, popelavě bledou stejně jako jeho rozechvělé rty, „nešel byste kousek se mnou?“

Z jeho pohledu zírala stará vzpomínka, jež mi nedávno oživila v mysli. Přidržel jsem se paže, kterou mi jako podporu nabídl, a hrůzou bez sebe jsem se ho zeptal:

„Vyplavila voda na břeh někoho mrtvého?“

Řekl: „Ano.“

„Znám ho?“ zeptal jsem se pak.

Neodpověděl mi.

Ale odvedl mě na břeh. A právě na tom místě písčiny, kde jsme ona a já, dvě děti, hledávali škeble – právě na tom místě písčiny, po němž vichr rozmetal hromádku lehčích kusů staré lodi, minulé noci bouří rozvalené – mezi troskami domova, kterému ublížil – jsem ho spatřil ležet s hlavou položenou na ruce, jak jsem ho tak často vídával ležet ve škole.

KAPITOLA PADESÁTÁ ŠESTÁ

Rána nová i rána stará

Ach, Steerforthe, nemusil jsi říkat, když jsme spolu mluvili naposledy v oné hodině, o níž jsem sotva tušil, že je hodinou našeho rozloučení navždycky – ne, nemusil jsi říkat: „Vzpomínej na mne jen v nejlepším!“ Vzpomínal jsem tak vždycky – a mohl jsem při pohledu na tento výjev smýšlet jinak?

Přinesli máry, položili ho na ně, zakryli ho vlajkou, zdvihli ho a odnášeli ho směrem k domům. Všichni muži, kteří ho nesli, plavívali se s ním po moři a vídali ho veselého a smělého. Nesli ho divým burácením, hrstku klidu uprostřed vši té vřavy, a donesli ho do domku, v němž už smrt sídlila.

Když však máry na prahu postavili, dívali se jeden na druhého, i na mne, a šeptali si. Věděl jsem proč. Cítili, jako by nebylo správné, aby ho uložili v téže klidné světnici.

Zamířili jsme tedy do města a odnesli své břemeno do hostince. Jakmile jsem byl s to trochu si srovnat myšlenky, vzkázal jsem si pro Jorama a poprosil jsem ho, aby mi opatřil nějaký povoz, který by mrtvolu dopravil přes noc do Londýna. Věděl jsem, že si starost o to i krušnou povinnost připravit jeho matku na jeho návrat nemůže vzít na bedra nikdo než já, a ze srdce jsem si přál zhostit se této povinnosti co možná svědomitě.

Zvolil jsem k této cestě noc s úmyslem, abych odjezdem z města vzbudil méně pozornosti. Ale třebaže byla skoro půlnoc, když jsem v lehkém kočáře vyjžděl ze dvora a za mnou zvláště břímě, jež jsem si vzal na starost, čekalo na ulici mnoho lidí. Při jízdě městem, ba i kus cesty po silnici za ním jsem občas zahlédl diváky další; ale konečně kolem mne zbyla jen pustá noc, otevřený kraj a trosky mého mladického přátelství.

Když jsem dojel do Highgatu, byl lahodný podzimní den, asi k polednímu, kdy země voněla spadlým listím a další množství listí v překrásných odstínech žluti, červeně a hnědi dosud viselo na stromech, jimiž prosvítalo slunce. Poslední míli jsem šel pěšky a při chůzi jsem si promýšlel úkol, jež jsem měl splnit. Povož, který jel celou noc za mnou, jsem nechal čekat, dokud nevzkážu, aby v cestě pokračoval.

Když jsem došel k domu, vypadal úplně stejně jako posledně. Jediná roleta nebyla vytažená, jedinou známku života nejevil mrtvý dlážděný dvůr s krytou cestou, která vedla k nepoužívaným dveřím. Vítr zcela utichl a nic se nehýbalo.

Zprvu jsem neměl dost odvahy u branky zazvonit; a když jsem konečně zazvonil, připadalo mi, že už sám zvuk zvonku vyjadřuje, za jakým posláním jsem přišel. Z domku vyšla známá malá panská s klíčem v ruce; když odmykala branku, vážně se na mne podívala a řekla:

„Prosím za prominutí, pane. Nejste nemocný?“

„Zažil jsem velké rozčilení a jsem unavený.“

„Stalo se něco, pane? – Pan James? –“

„Pst!“ řekl jsem. „Ano, stalo se něco, co musím šetrně oznámit paní Steerforthové. Je doma?“

Dívka ustrašeně odpověděla, že její paní nyní jen velmi zřídka vychází, ba ani v kočáře ne; že zůstává většinou ve svém pokoji a nepřijímá žádné návštěvy, ale mne že přijme. Její paní je vzhůru, řekla, a slečna Dartlová je u ní. Jaký vzkaz má nahoře vyřídit?

Když jsem jí přísně uložil, aby si dala na své chování pozor a aby pouze odevzdala mou navštívenku a řekla, že čekám, posadil jsem se v saloně (do něhož jsme zatím došli), než se vrátí. Bývalý příjemný zabydlený vzhled pokoje byl ten tam a okenice byly přivřené. Na harfu už dlouhou, dlouhou dobu nikdo nesáhl. Dosud tam visel jeho obraz z chlapeckých let. Stála tam i skříňka, v níž matka uschovala jeho dopisy. Přemítal jsem, zda si v nich teď ještě někdy čte, zda si v nich bude vůbec ještě někdy číst!

V domě vládlo takové ticho, že jsem slyšel dívčin lehký krok v patře. Když se vrátila, vyřídila mi vzkaz v tom smyslu, že paní Steerforthová je churavá a nemůže sejít dolů, ale jestliže ji omluvím, že zůstane ve svém budoáru, ráda si prý se mnou promluví. Za chvíličku jsem stál před ní.

Byla v jeho pokoji, nikoli ve svém. Pochopil jsem ovšem, že se tam nastěhovala, aby si ho připamatovávala; a že tam všechny ty četné známky jeho bývalých zálib a dovedností, které ji obklopují, zůstávají právě z téhož důvodu tak, jak je tam zanechal on. Přesto však, sotva mě přivítala, hned mi polohlasně vysvětlovala, že se ze svého pokoje přestěhovala, poněvadž jeho poloha je pro její neduh nevhodná, a svým vznešeným výrazem odmítala i sebeslabší podezření, jaká je vskutku pravda.

U jejího křesla stála jako obvykle Rosa Dartlová. Od prvního okamžiku, kdy na mně spočinuly její tmavé oči, jsem věděl, že ve mně vidí posla, který přináší zlé zprávy. V tu vteřinu jí jizva prudce naskočila. Ustoupila o krok za křeslo, aby jí paní Steerforthová neviděla do obličeje, a pátravě mě pozorovala pronikavým pohledem, který se na okamžik neuhnul, na okamžik nezaváhal.

„S lítostí pozoruji, že jste ve smutku, pane,“ pravila paní Steerforthová.

„Jsem bohužel vdovec,“ řekl jsem.

„Jste velice mladý, abyste už utrpěl tak těžkou ztrátu,“ odpověděla. „Ta zpráva mě zarmucuje. Ta zpráva mě zarmucuje. Doufám, že čas k vám bude milosrdný.“

„Doufám,“ řekl jsem a podíval jsem se na ni, „že čas bude milosrdný k nám všem. Drahá paní Steerforthová, v to musíme ve svých nejtěžších zkouškách věřit všichni.“

Vážnost mého chovám a slzy v mých očích ji zneklidnily. Zdálo se, že se běh jejích myšlenek zastavuje a stáčí jinam.

Snažil jsem se ovládnout hlas, když jsem šetrně vyslovil jeho jméno, ale přesto se mi chvěl. Dvakrát třikrát si je tichým hlasem

opakovala pro sebe. Potom se obrátila ke mně a s nuceným klidem řekla:

„Můj syn je nemocný.“

„Velmi nemocný.“

„Viděl jste ho?“

„Viděl.“

„Smířili jste se?“

Nemohl jsem říci ano, nemohl jsem říci ne. Pootočila maličko hlavu k místu, kde vedle ní předtím stála Rosa Dartlová, a v tom okamžiku jsem pohybem rtů řekl Rose: „Mrtev!“ Abych snad paní Steerforthovou nepřiměl se ohlédnout a aby tak nevyčtla jasné písmo zprávy, kterou dosud nebyla připravena vyslechnout, zachytil jsem chvatně její pohled; ale ještě jsem zahlédl, jak Rosa Dartlová ve vášnivém zoufalství a hrůze rozhodila rukama do vzduchu a potom si je přitiskla na tvář.

Ta krásná dáma – tak mu podobná, ach, tak mu podobná! – se na mne zadívala upřeným pohledem a přiložila si ruku k čelu. Snažně jsem ji žádal, aby zachovala klid a připravila se snést, co jí musím říci; ale byl bych ji spíš měl úpěnlivě prosit, aby zaplakala, protože seděla jako kamenná socha.

„Když jsem tady byl naposled,“ zajíkal jsem se, „slečna Dartlová mi říkala, že se plaví kdesi po světě. Předevčírem byla na moři strašlivá noc. Jestliže byl tu noc na moři a blízko nějakého nebezpečného pobřeží, jak se o něm tvrdí, a jestliže loď, kterou lidé viděli, byla skutečně loď, na které –“

„Roso!“ řekla paní Steerforthová, „pojď ke mně!“

Přistoupila k ní, ale nikoli s účastí nebo něhou. Oči jí plály jako oheň, když stanula před jeho matkou a propukla v hrůzyplný smích.

„Nu,“ řekla, „ted' má tedy tvoje pýcha pokoj, ty šílená, vid'? Konečně ti dal zadostučinění – svým životem! Slyšíš? – Svým životem!“

Paní Steerforthová, která se zvrátila strnule do křesla a kromě zasténání nijak jinak ani nehlesla, na ni upírala široce vytřeštěné oči.

„Ano!“ křičela Rosa a bila se vášnivě do prsou. „Podívej se na mne! Sténej si a běduj a podívej se na mne! Podívej se sem,“ a udeřila se přes jizvu, „na dílo svého mrtvého syna!“

Steny, které se matce chvílemi draly z hrdla, mi rvaly srdce. Byly stále stejné. Stále nesrozumitelné a zdušené. Stále je provázal bezmocný pohyb hlavy, ale bez jakékoli změny v tváři. Stále vycházely z tvrdě sevřených úst a zaťatých zubů, jako by měla čelisti strnulé a tvář bolestí ztuhlou.

„Pamatuješ se, kdy mi tohle udělal?“ pokračovala Rosa. „Pamatuješ se, kdy mi tohle udělal, protože zdědil tvou povahu a protože jsi v něm jeho pýchu a vášně jen ještě hýčkala, a zohyzdil mě na celý život? Podívej se na mne, nadosmrti poznamenanou jeho vysokomyslnou nevolí, a sténej a běduj, co jsi z něho udělala!“

„Slečno Dartlová,“ prosil jsem ji. „Pro Boha živého –“

„Já mluvit budu!“ odsekla a vrhla na mne pohled svých plamených očí. „Vy mlčte! Podívej se na mne, říkám, ty pyšná matko pyšného proradného syna! Běduj si, jak jsi ho vychovala, běduj si, jak jsi ho zkazila, běduj si, žeš ho ztratila, běduj, že jsem ho ztratila já!“

Zatínala ruku a celá její kostnatá vyhublá postava se třásla, jako by ji ta vášnivá zloba kus po kuse zabíjela.

„Tebe že pohoršovala jeho svéhlavost?“ vykřikla Rosa. „Tebe že urážela jeho povýšená pánovitost? Tebe, která jsi obojímu, když ti už zšedly vlasy, čelila vlastnostmi, z kterých to obojí vzešlo tím, že jsi ho přivedla na svět? Tebe, která jsi ho už od kolébky vychovávala k tomu, jaký pak byl doopravdy, a mržčila v něm všechno, jaký být měl? Tahle tvoje odměna za tolik let námahy ti ještě nestačí?“

„Ach, slečno Dartlová, styďte se! Jaká krutost!“

„Říkám vám,“ odsekla mi, „že mluvit budu a povím jí to! Dokud stojím tady, nemůže mi v tom zabránit žádná moc na světě! Mlčela jsem snad celá ta dlouhá léta proto, abych nepromluvila ani teď? Milovala jsem ho víc, než jsi ho kdy milovala ty!“ osopila se divoce na paní Steerforthovou. „Byla bych ho dovedla milovat a nic od něho

za to nežádat. Kdybych byla bývala jeho ženou, byla bych dovedla otročit jeho rozmarům za jediné slovo lásky za celý rok. Ano, byla bych mu otročila. Kdo to ví líp než já? Ty jsi byla náročně přísná, pyšná, pedantická, sobecká. Moje láska by byla bývala obětavá – byla by to tvé nicotné kňourání ušlapala v prach!“

S plamenem v očích dupla do podlahy, jako by je skutečně drtila.

„Podívej se!“ řekla a nelítnou rukou se znovu udeřila přes jizvu. „Když v něm dozrálo lepší pochopení toho, co provedl, uvědomoval si to a litoval toho! Dovedla jsem mu zpívat, povídat si s ním, dávat mu najevo vřelý zájem, který jsem o všechno jeho konání cítila, a pílí si osvojit takové vědomosti, ke kterým nejvíc tíhl – a poutala jsem ho. Když byl nejprostší a opravdu svůj, miloval mne! Ano, miloval! Často, když tebe odbýval přezíravým slůvkem, choval v srdci mne!“

Říkala to ve svém šílenství – neboť to sotva bylo co slabšího – s jistou jizlivou pýchou, ale přesto i s jakousi lačnou vzpomínkou na ten čas, v níž se na okamžik rozhořely doutnající oharky něžnějších citů.

„Klesla jsem – mohla jsem vědět předem, že se to stane, kdyby mě nebyl kouzlem svého chlapeckého dvoření očaroval – na pouhou loutku, na hračku pro ukrácení dlouhé chvíle, kterou odhodí nebo zvedne a pohraje si s ní, jak ho v přelétavém rozmaru prostě napadne. Když se zmrzel, zmrzela jsem se i já. Protože ho to poblouzení přešlo, nebyla bych se o posílení své moci nad ním, pokud jsem jakou měla, snažila o nic spíš, než bych se za něho byla provdala, kdyby si mě byl musel vzít za ženu. Beze slova jsme se rozešli každý svou cestou. Možná, že jsi to viděla a nijak se pro to nezlobila. Od té doby jsem pak mezi vámi byla pouhý znesvářený kus nábytku, který nemá ani oči, ani uši, ani cit, ani vzpomínky. Bědovat? Běduj si nad tím, co jsi z něho udělala, ne nad svou láskou. Říkám ti, že byl čas, kdy jsem ho milovala víc, než jsi ho kdy milovala ty!“

Stála s hněvem planoucími zraky upřenými do vytřeštěných očí a nehybné tváře před sebou; a když se znovu ozval sten, neprojevila o nic víc soucitu, než kdyby ta tvář bývala pouhý obraz.

„Slečno Dartlová,“ řekl jsem, „když dovedete být tak zatvrzelá, že necítíte s tou postiženou matkou...“

„Kdo cítí se mnou?“ odbyla mě zostra. „To je její setba. Ať si jen nad žní, kterou dnes sklízí, běduje!“

„A když nedovedete jeho chyby...,“ začal jsem.

„Chyby!“ rozkřikla se a propukla v náruživý pláč. „Kdo se ho odvažuje špinit? Měl vzácnější duši než miliony přátel, ke kterým se snížil!“

„Nikdo ho nemohl milovat víc, nikdo ho nemůže vzpomínat vřeleji než já,“ odpověděl jsem. „Chtěl jsem říci, když nemáte soucit s jeho matkou nebo když nedovedete jeho chyby – mluvila jste o nich s hořkostí...“

„To není pravda!“ vykřikla a rvala si přitom černé vlasy. „Já ho milovala!“

„... když nedovedete jeho chyby zapudit ze vzpomínek ani v takovéhle chvíli, dívejte se na tu postavu zde třebas jako na ženu, kterou jste ještě nikdy neviděla, a pomozte jí přece trochu!“

Celou tu dobu zůstávala postava v křesle beze změny a vypadala změny neschopná. Bez hnutí, strnulá, oči vytřeštěné, čas od času sténala tímž němým způsobem se stále tímž bezmocným pohybem hlavy, ale jiných známek života nejevila. Slečna Dartlová před ní náhle poklekla a začala jí uvolňovat šaty.

„Proklínám vás!“ řekla a ohlédla se na mne s výrazem, v němž se mísil vztek se zármutkem. „Byla to zlověstná hodina, když jste sem po prvé vkročil! Proklínám vás! Jděte!“

Vyšel jsem z pokoje, ale zase jsem se spěšně vrátil, abych zazvonil a tak rychleji svolal služebnictvo. Slečna Dartlová, která zatím vzala netečnou postavu do náruče, dosud vkleče nad ní plakala, líbala ji, volala, kolíbala ji na prsou sem a tam jako dítě a všemi něžnými

prostředky se pokoušela probudit její otupělé smysly. Protože jsem se už nebál nechat ji s ní samotnou, nehlučně jsem se zase vytratil a cestou ven zburcoval dům.

Později téhož dne jsem se ještě vrátil a uložili jsme ho v matčině pokoji. Její stav se vůbec nezměnil, řekli mi; slečna Dartlová ji prý ani na okamžik neopouští; pečují o ni lékaři a vyzkoušeli už kdeco; ale ona, až na to občasné tiché zasténání, leží stále jako socha.

Prošel jsem celým smutným domem a zatemnil všechna okna. Okna pokoje, kde ležel on, jsem zatemnil poslední. Zdvihl jsem jeho těžkou ruku a přitiskl si ji k srdci a celý svět mi připadal samá smrt a ticho, rušené pouze sténáním jeho matky.

KAPITOLA PADESÁTÁ SEDMÁ

Vystěhovalci

Než jsem se mohl otřesu z těchto citových vzruchů poddat, musel jsem udělat ještě jedno – a to skrýt poslední události před odjíždějícími a nechat je odplout v blahé nevědomosti.

V té věci jsem nesměl mařit čas.

Ještě týž den večer jsem si vzal pana Micawbera stranou a pověřil ho úkolem stát mezi panem Peggottym a zprávami o nedávném neštěstí jako hradba. S upřímným západem se toho podjal a slíbil zadržet všechny noviny, jejichž prostřednictvím by se bez této obezřelosti mohla zpráva k němu dostat.

„Jestliže k němu pronikne, pane,“ pravil pan Micawber a udeřil se do prsou, „musí napřed projít tímto tělem.“

Musím poznamenat, že si pan Micawber ve snaze přizpůsobit se novým životním okolnostem osvojil jakési pirátsky smělé vystupování, nikoliv sice zcela nezákonné, ale rázné a jakoby pohotové k obraně. Bylo ho možno pokládat za dítě divočiny, dlouho zvyklé žít mimo hranice civilizace, které se právě chystá k návratu do rodných pustin.

Kromě jiných věcí si opatřil i úplný oblek z voskovaného plátna a slamák s velmi nízkým dýnkem, zvenčí zalitý smolou a vytemovaný koudelí. V tomto chlapském úboru, s obyčejným námořnickým dalekohledem pod paždí a se znaleckým návykem pomrkávat chvílemi po obloze, jako by vyhlížel nevlídné počasí, vypadal svým způsobem mnohem mořeplavečtěji než pan Peggotty. Také celá jeho rodina byla, smím-li se tak vyjádřit, připravena k boji. Paní Micawberovou jsem zastihl v nejpřílehavějším a nejpřísnějším klobouku na světě, pevně přitaženém pod bradu, a ušněrovanou v šátku, který z ní dělal (jako kdysi ze mne, když se mne prvně

ujala teta) učiněný ranec, svázaný vzadu v pase pevným uzlem. Jak jsem shledal, slečna Micawberová se zabezpečila proti bouřlivému počasí stejným způsobem a neměla na sobě jedinou nepotřebnou zbytečnostku. Mladého pana Micawbera bylo ve vlněné námořnické košili a v nejhrubších námořnických plandách a kazajce, jaké jsem kdy spatřil, sotva vidět; ostatní dítko vpravili rodiče do neprodyšných obalů jako nějaké naložené maso. Jak pan Micawber, tak i jeho nejstarší syn chodili s rukávy v zápěstí volně ohrnutými, jakoby hotovi ve všem přiložit pomocnou ruku a na povel kdykoli co nejrychleji „sebou hodit“ na palubu nebo zahlaholit: „Héj – rup – héj!“

Takto jsme je s Traddlesem za soumraku zastihli všechny pohromadě na dřevěných stupních, jimž se v tehdejší době říkalo Hungerfordské schody, jak pozorují odjezd člunu, který odváží část jejich svršků na loď. Řekl jsem už Traddlesovi, co strašlivého se přihodilo, a to jím hluboce otřásl, ale nemohlo být pochyby, že uchovat to v tajnosti je skutek milosrdenství, a Traddles přišel, aby mi pomohl tuto poslední službu přátelům prokázat. Právě tam jsem si vzal pana Micawbera stranou a přijal jeho slib.

Rodina Micawberových bydlila v malé špinavé hospůdce na spadnutí, která v těch dobách stávala hned vedle schodů a jejíž vysunuté dřevěné pokoje přečnívaly nad řeku. Protože se jakožto vystěhovalci těšili v Hungerfordu i blízkém okolí jistému zájmu, soustřeďovali pozornost tolika diváků, že jsme se rádi uchýlili do jejich pokoje. Byla to jedna z dřevěných komůrek v patře, pod nimiž šplouchal příliv. V pokoji už byly teta a Agnes a různými drobnými úpravami se všemožně snažily vylepšit oblečení Micawberových dětí. Tiše jim pomáhala Peggotka, před sebou na stole starou nevnímavou kazetu na šití, krejčovskou míru a kousek voskové svíčky, které toho už tolik přežily.

Nebylo snadné odpovídat na její dotazy a ještě nesnadnější bylo pošeptat panu Peggottymu, když ho pan Micawber mezi nás přivedl, že jsem dopis odevzdal a že všechno je v pořádku. Ale dokázal jsem

obojí a přispěl k jejich spokojenosti. Jestliže jsem nějakou známkou své city prozradil, byl pro to můj osobní zármutek dostatečným vysvětlením.

„A kdy ta vaše loď vyplouvá, pane Micawbere?“ zeptala se teta.

Pan Micawber pokládal za nutné připravit na to ponenáhlu buď mou tetu, nebo svou ženu, a pravil, že vyplouvá dřív, než včera očekával.

„To vám o tom přinesl zprávu ten člun, že?“ řekla teta.

„Ano, madame,“ odpověděl.

„No a?“ řekla teta. „Tedy vyplouvá –?“

„Madame,“ odpověděl, „dostalo se mi informace, že se musíme na palubu dostavit bezpodmínečně před sedmou zítra.“

„Krindapána,“ řekla teta, „to je brzy. Je to opravdu tak, pane Peggotty?“

„Ba tak, madame. Až se tady ten příliv obrátí v odliv, pustí se loď po řece. A kdyby mladý pan Davy a moje sestra přišli pozejtřku odpoledne v Gravesendu na palubu, uvidí nás doopravdy už naposled.“

„A taky že přijdeme,“ řekl jsem, „to se rozumí!“

„Do té doby a dokud se nedostaneme na moře,“ poznamenal pan Micawber a letmo na mne významně pohlédl, „budeme pan Peggotty a já společně držet stálou dvoučlennou hlídku a střežit naše věci a movitosti. Emmo, má nejmilejší,“ pravil pan Micawber a svým honosným způsobem si odkašlal, „můj přítel, pan Tomáš Traddles, je tak laskav, že se u mne šepem do ucha důtklivě dožaduje práva, aby směl objednat přísady nezbytné k namíchání přiměřené dávky onoho nápoje, který se v naší mysli zvlášť úzce víže k představě staroanglické hovězí roštěné. Mám na mysli – prostě, punče. Za okolností normálních bych se sice o spoluúčast slečny Trotwoodové a slečny Wickfieldové prosit rozpákoval, leč...“

„Za sebe mohu říci jen tolik,“ pravila teta, „že vám, pane Micawbere, připiju na zdraví a štěstí ve všem opravdu s největší radostí.“

„A já taky!“ řekla Agnes s úsměvem.

Pan Micawber se ihned odebral dolů do výčepu, kde byl zřejmě úplně jako doma, a po přiměřené chvíli se vrátil se džbánem, z něhož se kouřilo. Nemohl jsem si nepovšimnout, že loupá citrony vlastním zavírákem, který je asi stopu dlouhý, jak se sluší na nůž zkušeného osadníka, a že si ho nikoliv zcela bez okázalosti otírá o rukáv kabátu. Zároveň jsem zjistil, že k výbavě paní Micawberové i obou starších členů potomstva patří podobný hrůzostrašný nástroj, kdežto dětičky měly každé svou vlastní dřevěnou lžici, přivázanou k tělu pevným provázkem. V podobné předtuše příštího života na moři a v pralese nalil pan Micawber své ženě a nejstaršímu synovi a dceři punč nikoliv do vinných sklenic, jak mohl snadno udělat, protože jich v pokoji byla plná police, nýbrž jim ho podal v několika odporných plecháčcích; a v životě jsem ho ještě neviděl, aby měl z něčeho větší požitek, než když pil ze svého osobního žejdlíkového plecháče a se sklonkem večera si ho pak strčil do kapsy.

„Přepychu staré vlasti se vzdáváme,“ prohlásil pan Micawber s mocným uspokojením nad tím, že se ho zříká. „Samozřejmě, osadníci pralesa nemohou očekávat, že se budou podílet na zjevnělostech země svobodných lidí.“

Tu vešel pikolík a vyřizoval, že dole někdo hledá pana Micawbera.

„Mám tušení,“ řekla paní Micawberová a odložila přitom plecháček na stůl, „že to je některý člen mé rodiny!“

„Je-li tomu tak, má nejmilejší,“ poznamenal pan Micawber, jako obvykle při tomto námětu náhle nakvašený, „pak jelikož člen tvé rodiny – ať to je kdokoli, on, ona nebo ono – nechal značně dlouhou dobu čekat nás, snad bude ten člen tak laskav a počká, až se to hodí mně!“

„Micawbere,“ řekla jeho žena přidušeně, „v takovou chvíli, jako je tahle –“

„– slušno není,“ pravil pan Micawber a vstal, „každické kárat provinění. Přijímám pokorně důtku, Emmo.“

„Škodou, Micawbere,“ pravila jeho žena, „měla moje rodina, nikoliv ty. A pakliže si moje rodina konečně uvědomuje, jakou újmu sama sobě v minulosti svým chováním způsobila, a nyní si přeje nabídnout přátelskou ruku, neodmítejme ji!“

„Má nejmilejší,“ odvětil, „necht' se stane!“

„Když už ne kvůli nim, Micawbere, tedy kvůli mně,“ řekla jeho žena.

„Emmo,“ odpověděl jí, „tento názor na věc nelze v přítomné chvíli popřít. Přesto se ani nyní nemohu s určitostí zavázat, že padnu tvé rodině kolem krku, ale srdečnou vřelost člena tvé rodiny, který čeká na přijetí, chladem nezmrazím.“

Pan Micawber se vzdálil a delší chvíli se nevracel; a po celou dobu jeho nepřítomnosti se paní Micawberová nemohla docela zbavit obavy, zda snad mezi ním a členem rodiny nedošlo k nějaké slovní potyčce. Konečně se znovu objevil týž pikolík a podal mu tužkou psaný lístek, opatřený právníckou hlavičkou „Heep contra Micawber“. Z tohoto dokumentu jsem se dověděl, že pan Micawber, jehož znovu zatkli, prožívá smrtelná muka zoufalství a že mě prosí, abych mu po doručiteli poslal jeho nůž a plechový žejdlík, jelikož by se mohly pro krátký zbytek jeho života, který stráví ve vězení, ukázat užitečné. Kromě toho mě žádal, abych mu prokázal poslední přátelskou službu tím, že jeho rodinu dovedu do obecního chudobince a zapomenu, že tvor jako on vůbec kdy žil.

Na tento lístek jsem ovšem odpověděl tak, že jsem šel s pikolíkem dolů dlužnou částku zaplatit, a tam jsem zastihl pana Micawbera, jak sedí v koutě a dívá se zachmuřeně na šerifova vykonavatele, který akt zatčení provedl. Po svém propuštění mě s bezmeznou vroucností objal a potom si tuto transakci zaznamenal do zápisníku – při čemž, jak se pamatuji, velmi puntičkářský trval na půlpenci, kterou jsem při jmenování celkové částky omylem vynechal.

Tento veledůležitý zápisník mu ještě včas připomněl transakci jinou. Když jsme se vrátili nahoru do pokoje (kde svou nepřítomnost

vysvětlil omluvou, že ji zavinily okolnosti, které se vymykají jeho moci), vyňal ze zápisníku velký arch papíru, složený do malého formátu a celý popsaný dlouhými, pečlivě vypracovanými výpočty. Z letmého pohledu, jímž jsem je zachytil, bych řekl, že kromě ve školní početnici jsem takové výpočty nikde jinde ještě neviděl. Jak to vypadalo, byl to patrně složitý úrokový počet úroků za různá období z částky, které říkal „jistina čtyřicet jedna, deset, jedenáct a půl“. Když tyto výpočty pozorně prohlédl a pečlivě odhadl své finanční možnosti, dospěl k závěru, že zvolí částku, která představuje základní jistinu spolu s úroky za dobu dvou let, patnácti kalendářních měsíců a čtrnácti dní od onoho dne. Na tu pak velice úhledně vyhotovil směnku, kterou ihned na místě na plnou úhradu svého dluhu (jako mezi muži) s černými projevy díků odevzdal Traddlesovi.

„Ještě stále mám tušení,“ řekla paní Micawberová a zadumaně potřásala hlavou, „že se moje rodina, dřív než odplujeme nadobro, na palubě ukáže.“

Pan Micawber měl v té věci očividně tušení také, ale utopil je v plecháči a spolkl je.

„Jestli se vám po cestě naskytne příležitost poslat domů nějaké dopisy, paní Micawberová,“ řekla teta, „pamatujte, že nám musíte o sobě dát zprávu.“

„Drahá slečno Trotwoodová,“ odpověděla paní Micawberová, „pomyšlení, že někdo od nás očekává zprávy, mě bude vskutku blažit. Neopominu psát. Doufám, že ani pan Copperfield, jako starý a důvěrný přítel, nebude nic namítat, když občas dostane zprávu od někoho, kdo ho znal, dokud dvojčata byla ještě nevědomá?“

Řekl jsem, že budu doufat v zprávy od ní, kdykoli se jí naskytne příležitost napsat.

„Dá Bůh, že takových příležitostí bude hojně,“ pravil pan Micawber. „V dnešní době se oceány loďmi přímo hemží a po cestě se stěží můžeme vyhnout tomu, abychom jich nepotkali mnoho. Je to pouhá

přeplavba,“ pokračoval pan Micawber a pohrával si s dalekohledem, „pouhá přeplavba. Dálka je to úplně zdánlivá.“

Ted' mě napadá, jak podivné, ale jak úžasné příznačné pro pana Micawbera bylo, že když jel z Londýna do Canterbury, mluvil o tom, jako kdyby cestoval na nejzazší konec světa, a když jel z Anglie do Austrálie, jako kdyby si vyjížděl na menší výlet přes Kanál.

„Po cestě,“ pravil pan Micawber, „budu hledět dát sem tam k lepšímu nějakou tu historku a věřím, že libý hlas mého syna Wilkinse bude pro sedánky u lodního kuchyňského krbu přínosem. Až si paní Micawberová vyslouží mořeplavecké ostruhy – výraz, jak doufám, nikoliv společensky nepřipustný –, řekl bych, že jim zapěje svého ‚Waleského Davídka‘. Mám za to, že přes boky přídě bude lze často pozorovat sviňuchy a delfíny, a buď na pravoboku, nebo levoboku kormy bude ustavičně možno spatřit rozličné zajímavosti. Prostě,“ řekl pan Micawber se svým bývalým salonním výrazem, „je pravděpodobné, že všechno, dole jako nahoře, shledáme tak poutavé, že až hlídka, umístěná ve veleštěžňovém koši, zavolá ‚Země-ě-ě-ě!‘, vskutku velmi značně nás to překvapí!“

Po těch slovech dopil s rozmáchlým gestem obsah svého plecháčku, jako by měl plavbu už za sebou a složil s vyznamenáním zkoušku před nejvyšší námořní instancí.

„Več hlavně doufám já, můj drahý pane Copperfelde,“ řekla paní Micawberová, „je to, že v některé větvi naší rodiny budeme jednou možná zase žít ve staré vlasti. Nemrač se, Micawbere! Nemám tím ted' na mysli rodinu svou, nýbrž děti našich dětí. Ať je odnož sebezdatnější, na mateční kmen zapomenout nemohu,“ řekla paní Micawberová a zavrtěla hlavou, „a až náš rod dosáhne věhlasu a bohatství, přiznávám, že bych si přála, aby toto bohatství plynulo do pokladnic Británie.“

„Má nejmilejší,“ pravil pan Micawber, „to musí Británie riskovat. Jsem nucen prohlásit, že pro mne toho mnoho neudělala nikdy a že v té věci nemám žádné zvláštní přání.“

„Micawbere,“ namítla paní Micawberová, „v tom jsi na omylu. Odcházíš, Micawbere, do těch dalekých krajů, abys svazky, které tě k Albionu poutají, nikoliv zeslabil, nýbrž posílil!“

„Opakuji, lásko má,“ odpověděl pan Micawber, „že mě dotyčné svazky neobtěžily takovým břemenem osobní vděčnosti, abych si i jen seabeméně uvědomoval touhu vytvořit nějaký svazek další.“

„Micawbere,“ odpověděla mu paní Micawberová, „znovu tvrdím, že v tom jsi na omylu. Neznáš své vlastní síly, Micawbere! A právě ony – i tím krokem, který se právě chystáš učinit – svazek mezi tebou a Albionem upevní.“

Pan Micawber seděl v křesle, a jak paní Micawberová své názory pronášela, s povytaženým obočím je napůl přijímal a napůl zamítal, přestože hluboce vycitoval jejich prozíravost.

„Můj drahý pane Copperfelde,“ řekla paní Micawberová, „ráda bych, aby si pan Micawber uvědomil své postavení. Zdá se mi vysoce důležité, aby si pan Micawber hned od chvíle, kdy se vylodí, své postavení uvědomoval. Znáte mě už dlouho, můj drahý pane Copperfelde, a jistě tedy víte, že nemám lehkověrné sklony pana Micawbera. Moje sklony jsou, smím-li se tak vyjádřit, vysoce praktické. Víím, že před sebou máme dlouhou plavbu. Víím, že se neobejde bez mnoha strádání a nepohodlí. Nemohu před těmito fakty zavírat oči. Ale víím taky, jaký pan Micawber je. Znáím síly, které v panu Micawberovi dřímají. A právě proto považuji za stěžejně důležité, aby si pan Micawber své postavení uvědomil.“

„Má lásko,“ ozval se pan Micawber, „dovolíš mi snad poznámku, že tu jistá nepatrná možnost, že si v přítomné chvíli své postavení uvědomuji, vskutku je.“

„Myslím, že ne, Micawbere,“ namítla paní Micawberová. „Nikoliv plně. Můj drahý pane Copperfelde, případ pana Micawbera není případ běžný. Pan Micawber odchází do daleké země výslovně proto, aby si po prvé v životě vydobyl plné pochopení a uznání. Chtěla bych, aby se pan Micawber na přídi oné lodi rozkročil a pevně řekl:

„Tuto zemi jsem si přijel podmanit! Máte tu hodnosti? Máte tu bohatství? Máte tu lukrativní místa s vysokým peněžním příjmem? Nuže, sem s nimi! Jsou moje!“

Pan Micawber se po nás všech rozhlédl, jako by si myslel, že ten nápad má do sebe hodně dobrého.

„Pakliže mluvím dost srozumitelně,“ řekla paní Micawberová svým pádným tónem, „chtěla bych, aby pan Micawber byl Césarem vlastního osudu. To mi, můj drahý pane Copperfielde, připadá, že je jeho pravé postavení. Ráda bych, aby pan Micawber hned od prvního okamžiku této plavby zaujal stanoviště na přídi lodi a říkal si: Již dost odkladů, již dost zklamání, již dost strádání. Tak tomu bylo ve staré vlasti. Hle, toto je moje nová vlast. Nabídněte mi své odškodnění! Sem s ním!“

Pan Micawber si rozhodným gestem založil ruce, jako by už na té klounové hlavici stál.

„A jestliže tak učiní,“ pokračovala paní Micawberová, „– to jest uvědomí si své postavení –, myslím se snad, když tvrdím, že pan Micawber své svazky s Británií nikoliv zeslabí, nýbrž posílí? Jestliže na oné polokouli vyvstane nový významný veřejný činitel, bude mi někdo říkat, že jeho vliv nebude znát i zde doma? Jsem snad tak slaboduchá, abych si představovala, že když pan Micawber bude žezlem svého nadání a moci vládnout v Austrálii, v Anglii že nebude znamenat nic? Jsem pouze žena, ale kdybych se takovouhle nepochopitelnou slaboduchostí provinila, byla bych nehodná sama sebe i svého tatíčka.“

Presvědčení paní Micawberové, že proti jejím vývodům nelze nic namítat, dodalo jejímu hlasu jakousi morální důstojnost, kterou jsem v něm myslím v životě ještě neslyšel.

„A právě proto,“ řekla paní Micawberová, „si tím víc přeji, abychom někdy v budoucnu znovu ožili na rodné líše! Pan Micawber třeba bude – nemohu sama před sebou skrývat pravděpodobnost, že se tak vskutku stane – sám o sobě stránkou dějin; a potom by

měl mít svého reprezentanta v zemi, která mu sice dala život, ale *nedala* mu zaměstnání!“

„Má nejsladší,“ poznamenal pan Micawber, „nemohu se ubránit, aby mě tvá oddaná láska nedojímala. Jsem vždycky ochoten podřídit se tvému zdravému rozumu. Co se stát má, to se stane! Bůh uchovej, abych své rodné zemi skoupě odpíral jakýkoli podíl na bohatství, které snad naši potomci nashromáždí!“

„Znamenitě!“ řekla teta a kývla na pana Peggottyho. „A ze srdce připíjím vám všem a nechť vás všechny provází jenom požehnání a zdar!“

Pan Peggotty postavil na zem obě děti, které houpal každé na jednom koleně, aby mohl spolu s panem a paní Micawberovými na oplátku připít na zdraví zase všem nám; a když si s Micawberovými na znamení kamarádství srdečně potřásl rukou a snědá tvář se mu přitom rozjasnila úsměvem, vycítil jsem, že si svou cestu proklesí a získá si dobré jméno i lásku všech, ať půjde, kam půjde.

I děti si musily podle rozkazu nabrat dřevěnou lžici z páně Micawberova plecháčku a jejím obsahem nám připít na zdraví. Když tak učinily, teta a Agnes vstaly, aby se s vystěhovalci rozloučily. Bylo to smutné loučení. Všichni plakali, děti se až do poslední chvíle věšely na Agnes a chuděra paní Micawberová, když jsme ji opouštěli, byla ve velmi lítostivé náladě a vzlykala a plakala u blikavé svíčky, která musela při pohledu od řeky dodávat pokoji vzhled nějakého ubohého majáčku.

Druhý den ráno jsem tam zašel znovu, abych se podíval, jsou-li pryč. Odjeli časně, v číunu, už v pět hodin. Byl to pro mne skvělý příklad toho, jakou mezeru dovede takový rozchod zanechat – neboť ačkoliv se představa, v níž jsem tu hospodu na spadnutí a dřevěné schody spojoval v mysli s nimi, datovala teprve od včerejška, obojí mi připadalo pusté a opuštěné, když nyní všichni byli pryč.

Příštího dne odpoledne jsem jel se svou starou chůvou do Grave-sendu. Loď jsme zastihli uprostřed řeky, obklopenou houfem člunů;

vál příznivý vítr a na vrcholu stěžně se třepetala signální vlajka na znamení, že se loď chystá vyplout. Ihned jsem najal člun a v něm jsme zamířili k lodi; a když jsme propluli úzkým kruhem vířivého shonu, jehož byla ohniskem, vystoupili jsme na palubu.

Pan Peggotty nás už na palubě čekal. Řekl mi, že právě před chvílí byl svědkem opětovného (a tentokrát posledního) zatčení pana Micawbera na Heepův příkaz a že v souhlase s žádostí, kterou jsem na něho předtím vznesl, pana Micawbera příslušnou částkou vyplatil; tu jsem mu na místě vrátil. Potom mne zavedl do mezipaluby a tam kdejakou zbylou stopu mého strachu, zda snad nezaslechl nějaké pověsti o tom, co se stalo, zaplašil pan Micawber, který se ihned vynořil z přitní, vzal pana Peggottyho s výrazem přátelství a ochráncovství pod paždí a řekl mi, že od předvčerejšího večera snad neuplynula ani jediná minuta, kterou by nebyli strávili spolu.

Bylo to prostředí pro mne podivné a tak těsné a temné, že jsem z počátku sotva co rozeznával, ale jak si mé oči na šero stále víc zvykaly, postupně se jasnilo, a tu mi připadalo, že stojím uprostřed nějakého van Ostadova obrazu. Mezi silnými trámy, fošnovým pažením a lodními svorníky a kruhy, mezi palandami vystěhovalců a jejich truhlami, ranci, sudy a hromadami různorodých zavazadel – tu a tam osvětlenými houpavou lucernou a jinde zas žlutým denním světlem, jež dolů pronikalo plachtovou větrací troubou nebo zvednutým poklopem – se tísnily hloučky lidí, kteří uzavírali nová přátelství, loučili se spolu, hovořili, smáli se, plakali, jedli a pili. Někteří z nich se již na svých několika zabraných stopách podlahy utábořili a měli svou malou domácnost jakž takž spořádanou a dětičky usazené na stoličkách nebo v miniaturních křesílkách, kdežto jiní v beznadějném hledání místa k odpočinku bloudili bezútěšně kolem. Od nemluvnat, která měla sotva několik týdnů života za sebou, až po shrbené starce a stařeny, kteří měli na pohled sotva několik týdnů života před sebou, a od oráčů, kteří si na svých botách doslova s sebou odváželi anglickou půdu, až po kováře, kteří

si zase na kůži odnášeli ukázky anglických sazí a kouře, tísnil se v tom úzkém prostoru mezipalubí zřejmě každý věk i zaměstnání.

Jak jsem se po mezipalubí tak rozhlížel, zdálo se mi, že u odklopeného okénka v boku lodi vidím spolu s jedním z Micawberových dětí sedět postavu podobnou Emilce; upoutala mou pozornost původně tím, že se s ní polibkem rozloučila jiná postava, která mi, když se potom klidnou chůzí tím nepořádkem proplétala, připomněla – Agnes! Ale v tom rušném shonu a zmatku i v těkavém víru vlastních myšlenek jsem ji zase ztratil a uvědomoval si jedině, že nadešel čas, kdy posádka vyzývá všechny návštěvníky, aby opustili loď, že moje chůva pláče na bedně vedle mne a že se paní Gummidgeová s pomocí nějaké mladší sehnuté ženy v černých šatech pilně zabývá rovnáním páně Peggottyho svršků.

„Chcete na rozloučenou ještě něco říct, mladý pane Davy?“ zeptal se pan Peggotty. „Nezapomněli jsme nic, dřív než se rozejdeme?“

„Jedno ano!“ řekl jsem. „Co Marta?“

Dotkl se ramene mladší ženy, o níž jsem se právě zmínil, a přede mnou stála Marta.

„Bůh vám žehnej, člověče dobrý!“ zvolal jsem. „Vy ji berete s sebou?“

Záplavou slz odpověděla za něho. Další slovo jsem v tu chvíli nebyl s to ze sebe vypravit, ale stiskl jsem mu vřele ruku; a jestliže jsem kdy v životě nějakého muže miloval a ctil, pak jsem z hloubi duše miloval a ctil muže toho.

Lod' se rychle prázdnila od návštěvníků. Nejtěžší zkouška na mne ještě čekala. Tlumočil jsem mu vzkaz, jež mi ušlechtilý duch, kterého už nebylo, uložil vyřídit až v poslední chvíli loučení. Hluboce ho dojal. Ale když mi potom zase on uložil vyřídit mnoho vzkazů, plných lásky a účasti, těm uším již lichým, dojal mě ještě hlouběji.

Nastala chvíle rozloučení. Objal jsem ho, nabídl jsem své plačící chůvě rámě a spěchal jsem s ní pryč. Na palubě jsem se rozloučil s chuděrou paní Micawberovou. Ještě v tu chvíli se zoufale

rozhlížela, neuvidí-li někde člena své rodiny, a její poslední slova ke mně byla, že nikdy pana Micawbera neopustí.

Sestoupili jsme po boku lodi do svého člunu a kousek opodál jsme na hladině čekali, až se loď hne na cestu. Byl klidný podvečer, slunce ohnivě zapadalo. Loď ležela mezi námi a rudou září a proti tomu sálavému jasu se zřetelně rýsovalo každíčké lano i ráhno. Pohled tak krásný a zároveň tak smutný i zas tak nadějný, jaký skýtala ta nádherná loď, když klidně ležela na ruměné hladině a všechen život na ní se shrnul k palubnímu pažení a na okamžik se mlčky a s obnaženou hlavou tísnil v hloučcích, jsem co živ ještě neviděl.

Mlčky pouze na okamžik. Jakmile plachty nabraly vítr a loď se hnula, ze všech člunů kolem zaznělo trojnásobné hřimavé hurá, na něž lidé na palubě navázali a opětovali je a jež pak znovu a znovu opětovaly čluny i loď. Cítil jsem srdce až v hrdle, když jsem to volání slyšel a přihlížel tomu mávání klobouky a kapesníky – a vtom jsem spatřil ji!

Vtom jsem spatřil ji – po boku strýcově, rozechvěle opřenou o jeho rameno. Ukázal dychtivou rukou na nás; a ona nás spatřila a zamávala mi poslední sbohem. Ano, Emilko, krásná a podlomená, lni k němu se vší ryzí důvěrou svého raněného srdce, neboť on lnul k tobě s celou hloubkou své nezměrné lásky!

Ve svatozáři toho růžového světla stáli spolu stranou od ostatních na nejvyšším místě paluby a ona se vinula k němu a on objímal ji; tak mi velebně splynuli z očí. Když nás veslice zavezla na břeh, snesla se už na kentské vrchy noc – a snesla se tíživě i na mne.

KAPITOLA PADESÁTÁ OSMÁ

V cizině

Noc, která mě pohltila, byla dlouhá a teskná a pronásledovaly mě v ní přízraky mnoha nadějí, mnoha drahých vzpomínek, mnoha omylů, mnoha darmých bolestí a lítostí.

Odjel jsem z Anglie; ale ani při odjezdu jsem ještě nevěděl, jak těžký to je otřes, s nímž se mám vyrovnat. Opustil jsem všechny, kdo mi byli drazí, a odjel jsem; a věřil jsem, že jsem se s ním už vyrovnal a že patří minulosti. Jako muž na bitevním poli utržil smrtelné zranění a sotva vůbec ví, že je zasažen, tak jsem ani já, když jsem se svým neukázněným srdcem osaměl, neměl vůbec ponětí o ráně, s níž musí zápolit. Uvědomil jsem si to nikoliv rychle, nýbrž krůček za krůčkem a kousek po kousku. Pocit opuštěnosti, který mě provázel do ciziny, se s každou hodinou prohluboval a rozrůstal. Z počátku to bylo tupé vědomí ztráty a lítosti, v němž jsem stěží dovedl rozeznat co jiného. To se takřka nepozorovaně vyvinulo v beznadějné poznání, co všechno jsem ztratil – lásku, přátelství, zájem; co všechno se rozsypalo na padrt' – má první naděje, má první láska, celý ten větrný zámek mého života; co všechno mi zbývá – suť, prázdnota a poušť, jež se široko daleko vůkol mne prostírá bez konce až k temnému obzoru.

Byl-li můj zármutek sobecký, nevěděl jsem, že je takový. Truchlil jsem pro své vdané dítě, v takovém mládí vytržené z jeho kvetoucího světa. Truchlil jsem pro toho, jenž si mohl získat lásku a obdiv tisíců, stejně jako si před mnoha lety získal lásku a obdiv můj. Truchlil jsem pro to zlomené srdce, jež našlo klid v rozbouřeném moři, a pro bludné trosky prostého domova, v němž jsem jako dítě slýchal skučení nočního větru.

Nakonec mi nezbývala ani jiskřička naděje, že z té nahromaděné záplavy smutku, do níž jsem upadl, vůbec kdy vybrednu. Bloumal jsem z místa na místo a všude jsem to břemeno vlácel s sebou. Nyní jsem cítil celou jeho tíhu a klesal jsem pod ní a srdce mi říkalo, že nic ji už jaktěživo nemůže zmírnit.

Když byla moje malomyslnost nejhlubší, domníval jsem se, že musím umřít. Někdy mě napadalo, že bych rád umřel doma, a tu jsem na své cestě vskutku zamířil zpátky, abych tam došel co nejdřív. Jindy jsem zase putoval od domova dál a od města k městu jsem hledal a nevěděl co a snažil se něco setrást a nevěděl co.

Není v mé moci, abych si znovu vybavil, jednu po druhé, všechny trudné fáze duševního utrpení, jimiž jsem prošel. Existují sny, které dovedeme vylicit pouze nedokonale a neurčitě; a když se přinutím, abych se zadíval zpátky do této doby svého života, připadá mi, že si vyvolávám právě jeden takový sen. Vidím se, jak putuji po pamětihodnostech cizích měst, paláců, katedrál, chrámů, obrazáren, zámků, hrobek, pitoreskních uliček – těch starých zachovalých pomníků dějin a fantazie – docela jako ve snu a všude s sebou vláčím své žalostné břemeno a sotva vůbec ty věci vnímám, jak se mi rozplývají před očima. Netečná lhostejnost ke všemu, jen k trudnomyslnému smutku ne, to byla noc, která se snesla na mé neukázněné srdce. Než dovolte, abych z ní vyhlédl – jak se, díky Bohu, nakonec stalo –, abych z ní i z jejího dlouhého, smutného, trýznivého snu vyhlédl do nového úsvitu.

Mnoho a mnoho měsíců jsem procestoval s tímto stále tíživějším mrakem na duši. Nějaké nejasné důvody, jež jsem měl proti návratu domů – důvody, jež ve mně tehdy marně zápasily o zřetelnější výraz –, mě udržovaly na mé pouti. Někdy jsem se hnal neklidně od jednoho města k druhému, aniž jsem někde chvíli pobyl, a jindy jsem zase zůstal delší dobu na jednom místě. Ale nikde jsem nenačázel žádný cíl ani sílu, která by mé srdce vzpružila.

Byl jsem ve Švýcarsku. Přijel jsem tam z Itálie přes jeden z velkých alpských průsmyků a od té doby jsem se s průvodcem ustavičně toulal po odlehlých horských stezkách. Jestliže ty děsivé samoty promlouvaly k mému srdci, nic jsem o tom nevěděl. Strašlivé výšky a propasti, hučivé bystřiny a pustiny ledu a sněhu ve mně budily velebný úžas a obdiv – ale až dosud mě nenaučily ničemu jinému.

Jednou večer před západem slunce jsem scházel do údolí, kde jsem měl přenocovat. Když jsem do něho sestupoval klikatou stezkou po horském úbočí, s něhož jsem je viděl hluboko pod sebou tonout v jasu, myslím, že se mi v prsou slabounce zachvěl jistý dávno nepoznaný pocit krásy a pokoje, jistý konejšivý vjem, vyvolaný jeho klidem. Pamatuji se, že jsem se cestou jednou zastavil – s jakým si smutkem, který nebyl jen samá tíseň ani jen samé zoufalství. Pamatuji se, jak jsem skoro zadoufal, že přece jen je možné, aby v mém nitru nastala nějaká změna k lepšímu.

Došel jsem dolů, když večerní slunce ozařovalo vzdálené zasněžené vrcholy, jež svíraly údolí kolem dokola jako věčná oblaka. Úpatí hor, která tvořila roklinu, kde vesnička ležela, hýřila sytou zelení; a vysoko nad tímto jemnějším porostem stoupaly tmavé jehličnaté lesy, které zadržovaly zimní sněhové závěje jako záseky a tarasily cestu lavinám. Nad nimi se jedno za druhým táhla pásma rozeklaných srázů, šedých skal, blyštivého ledu a hebců zelených pastvinek a všechna ponenáhlu splývala se sněžnou korunou. Tečky, roztroušené po úbočí hory, každá ta tečička něčí domov, byly osamělé dřevěné chalupy, nebetyčnými vrcholy tak utištěné, že vypadaly příliš malé i na hračku. Tak vypadala také víska schoulená v údolí i se svým dřevěným můstkem přes říčku v místě, kde se voda valila mezi úlomky skal a s hukotem se hnala dál mezi stromy. Tichým vzduchem ke mně doléhaly zvuky vzdáleného zpěvu – hlasy pastýřů; ale jak se jeden světlý večerní oblak nesl v půli horského úbočí, byl bych málem uvěřil, že píseň přichází odtamtud a že to nejsou tóny pozemské. A zčistajasna ke mně mocná příroda tím

klidem a mírem promluvila; a konejšivě mě přiměla, abych si utýranou hlavu položil do trávy a rozplakal se, jak jsem ještě neplakal od chvíle, kdy Dora zemřela!

Dole na mne čekal balíček dopisů, který došel zrovna před malou chvílí, a já si vyšel za vesnici, abych si je přečetl, než mi přichystají večeři. Jiné zásilky mě už minuly a velmi dlouhou dobu jsem žádnou poštu nedostal. Kromě několika řádek se zprávou, že jsem zdravý a že jsem dojel tam a tam, jsem od svého odjezdu z domova v sobě ještě nenašel dost odvahy ani ustálenosti, abych někomu napsal dopis.

Nesl jsem balíček v ruce. Otevřel jsem ho a četl Agnesino písmo.

Je prý šťastná a užitečná a práce se jí daří, jak doufala. To bylo všechno, co mi psala o sobě. Ostatek se týkal mne.

Nedávala mi žádné rady, neukládala mi žádné povinnosti, pouze mi svým příznačným vřelým způsobem říkala, jakou má ve mne důvěru. Ví (psala), jak si taková povaha jako moje dovede neštěstí obrátit v dobro. Ví, jak ji utrpení a bolest povznesou a posílí. Je si jista, že zármutek, který jsem prožil, vytyčí každému mému snažení určitější a vyšší cíl. Ona, která je na mou slávu tak hrdá a tak dychtivě očekává další její růst, dobře ví, že v pilné práci nepolevím. Ví, že u mne žal nemůže být slabostí, nýbrž musí pro mne být silnou vzpruhou. Stejně jako utrpení mých dětských let přispělo svým dílem k tomu, že jsem, jaký jsem, tak prý i těžší rány mi dodají síly, abych byl ještě lepší, než jsem; a tak budu tomu, čemu ony naučily mne, učit já jiné. Poroučí mě Bohu, který si povolal mého nevinného miláčka k sobě do věčného klidu, a v sesterské lásce mě ustavičně chová v srdci a ustavičně mě provází po všech cestách, ať jdu, kam jdu, hrdá na to, co jsem vykonal, ale neskonale hrdější na to, co mi osud určil ještě vykonat.

Uložil jsem dopis do záňadří a pomyslí si, v jakém rozpoložení jsem byl ještě před hodinou! Ačkoliv jsem slyšel hlasy v dáli utíchat a viděl klidný večerní oblak kalnět, všechny barvy v údolí blednout

a zlatový sníh na temenech hor v dálce splývat se sinavou večerní oblohou, ale přesto cítil, jak tíživá noc v mé mysli se jasní a všechny její stíny se rozplývají, neměl jsem slov pro lásku, kterou jsem pociťoval k dívce, od té chvíle mi pak napořád dražší než kdy předtím.

Četl jsem si její dopis mnohokrát. Ještě před spaním jsem jí odepsal. Napsal jsem jí, že jsem její pomoc už nutně potřeboval; že bez ní nejsem a nikdy jsem ani nebyl takový, za jakého mě považuje, ale že ve mně posiluje odhodlání takovým být a že se o to budu snažit.

A snažil jsem se. Chyběly ještě tři měsíce, aby od počátku mého žalu uplynul rok. Rozhodl jsem se nedělat žádná předsevzetí, dokud ty tři měsíce nevyprší, jenom se snažit. Celou tu dobu jsem prožil v onom údolí a v jeho okolí.

Když ty tři měsíce skončily, rozhodl jsem se zůstat ještě nějakou dobu v cizině – usadit se prozatím ve Švýcarech, které mi ve vzpomínce na onen večer byly stále milejší – chopit se opět pera – a psát.

S pokorou jsem se uchýlil k Tomu, jemuž mě Agnes poručila; utíkal jsem se k přírodě, k níž se ještě nikdo neutíkal nadarmo; a otevřel jsem své nitro dokořán lidským zájmům, před nimiž jsem se poslední dobou uzavíral. Netrvalo dlouho a měl jsem v údolí skoro tolik přátel, kolik jsem jich míval v Yarmouthu. A když jsem odtamtud odjel do Ženevy, než uhodila zima, a s jarem se tam zase vrátil, jejich srdečné pozdravy zněly mým uším jako hlas domova, ačkoli mě nevíkali slovy anglickými.

Pracoval jsem od rána do večera, trpělivě a pilně. Napsal jsem příběh, jehož nit se nijak tuze volně nelišila od mých osobních zážitků, a poslal jsem ho Traddlesovi, který se postaral o jeho vydání za podmínek pro mne velmi výhodných; a od cestujících, s nimiž jsem se náhodou tu a tam setkával, jsem se začal dovídat, jak moje pověst stoupá. Po trošce odpočinku a změny jsem se s bývalým horlivým zápalem pustil do práce na novém námětu, který mě silně zaujal. Čím dál jsem s prováděním tohoto úkolu postupoval, tím více jsem se do svého díla vžíval a do krajnosti napínal všechny síly, abych to

udělal dobře. To byl můj třetí román. Neměl jsem napsanou ještě ani polovičku, když jsem vysadil ke kratšímu odpočinku – a tu mě napadlo, abych se vrátil domů.

Ačkoliv jsem vytrvale studoval a pracoval, byl jsem už delší čas zvyklý konat vydatná tělesná cvičení. Zdraví, při odjezdu z Anglie povážlivě otřesené, jsem si zase dokonale upevnil. Mnoho jsem viděl, byl jsem v mnoha zemích a doufám, že jsem svou zásobu vědomostí rozhojnil.

Všechno, co považuji za nutné z tohoto svého pobytu v cizině zde zopakovat, jsem nyní zopakoval – vyjma jednu věc. Tu jsem až dosud smlčel nikoliv s úmyslem nějaké své myšlenky tajit – neboť jak jsem řekl jinde, toto vyprávění jsou moje vypsané vzpomínky –, nýbrž chtěl jsem pouze nejtajnější běh svých myšlenek ponechat stranou a až na konec. Nyní k němu tedy přistoupím.

Nemohu proniknout do tajemství vlastního srdce tak důkladně, abych věděl, kdy mě prvně napadlo, že jsem snad měl jeho nejranější a nejčistší naděje upnout na Agnes. Nemohu říci, v kterém období mého smutku se k němu přiřadil také dojem, že jsem z chlapecké svévole kdysi klenot její lásky zahodil. Domnívám se, že jsem jakýsi šepot té mlhavé myšlenky možná zaslechl už v tom starém pocitu nešťastné ztráty či nedostatku něčeho, co nelze nikdy uskutečnit. Ale když jsem zůstal na světě sám, tak smutný a opuštěný, tato myšlenka se mi zahrnula v hlavě jako nová výčitka a nová lítost.

Kdybych s ní byl v té době býval hodně pohromadě, byl bych jí to ve slabosti své opuštěnosti jistě prozradil. Právě toho jsem se jaksi nejasně bál, když mě po prvé něco nabádalo, abych se ještě nevracel do Anglie. Nebyl bych dovedl snést ztrátu ani sebemenšího dílku její sesterské lásky – a tímto prozrazením bych byl vytvořil napětí až dosud mezi námi nepoznané.

Nemohl jsem zapomenout, že se cit, s nímž na mne pohlíží nyní, vyvinul z mé svobodné volby a jednání, a že milovala-li mě kdy jinou láskou – a někdy se mi zdálo, že byla doba, kdy tomu tak možná bylo –,

já tu lásku odvrhl. Teď neznamenaló pranic, že jsem si zvykl na ni myslet, ještě když jsme oba byli pouhé děti, jako na bytost, která stojí daleko mimo dosah mých nejsmělejších tužeb. Věnoval jsem svou vřelou něhu někomu jinému, a co jsem udělat mohl, to jsem neudělal; a čím mi Agnes byla nyní, to jsem z ní udělal já a její ušlechtilé srdce.

Na počátku změny, která se v mém nitru pozvolna odehrávala, když jsem se snažil sám sobě lépe porozumět a stát se lepším člověkem, pohlížel jsem vskutku přes jakýsi nevymezený zkušební čas kolikrát vstříc době, kdy snad budu smět doufat, že tu pochybenou minulost smažu a dočkám se takové přízné osudu, že se s ní ožením. Ale jak čas utíkal, tato mlhavá vyhlídka bledla, až se mi vytratila z mysli docela. Jestliže mě tehdy dávno opravdu někdy milovala, pak jsem ji nyní – při vzpomínce na důvěrnosti, s nimiž jsem se jí svěřoval, na její znalost mého pobloudilého srdce, na oběť, kterou jistě musila přinášet, aby mi byla přítelkyní a sestrou, i na vítězství, jehož dosáhla – musil chovat ve vážnosti tím světější. A jestliže mě nikdy nemilovala, mohl jsem doufat, že mě bude milovat teď?

Odjakživa jsem cítil, že ve srovnání s její vytrvalostí a statečností jsem já slabý; a nyní jsem to cítil čím dál tím víc. Ať jsem už pro ni mohl být čímkoli – nebo ona pro mne –, kdybych jí tehdy dávno býval víc hoden, nyní jsem tím nebyl a nebyla tím ani ona. Ten čas minul. Promarnil jsem ho a po zásluze jsem ji ztratil.

Že jsem těmito duševními rozpory silně trpěl, že mě naplňovaly hlubokým zármutkem a lítostí, a že mě přesto neopouštělo vědomí, že moje čest ode mne po právu vyžaduje, abych v sobě se studem potlačoval úmysl obrátit se nyní, se svými uvadajícími nadějemi, k té drahé dívce, od níž jsem se lehkovázně odvrátil, dokud byly ještě jasné a svěží – kterýžto zřetel byl u kořene každé myšlenky, jež se týkala jí – to všechno je rovněž pravda. Nyní jsem se už sice nepokoušel sám před sebou tajit, že ji miluji, že ji oddaně zbožňuji; ale sám sebe jsem ujistil a přesvědčil, že teď už je příliš pozdě a že vztah, který mezi námi tak dlouho trvá, musí zůstat neporušený.

Mnoho a často jsem myslel na to, jak mi moje drahá Dora nastínila, co by se bylo mohlo stát v oněch letech, jimž nebylo souzeno být naším prubířským kamenem. Uvažoval jsem o tom, jak věci, které se vůbec nestaly, pro nás často bývají svým účinkem zrovna takovou skutečností jako ty, které se udály. Právě ta léta, o nichž mluvila, byla pro mé trpké ponaučení teď skutečností; a jednoho dne, snad o něco později, by se byla skutečností opravdu stala, avšak rozloučili jsme se ještě v prvním poblouznění. Usilovně jsem se snažil to, co mezi mnou a Agnes být mohlo, změnit v nástroj, který ze mne udělá člověka odříkavějšího, rozhodnějšího a znalejšího sama sebe i svých nedostatků a chyb. Takto jsem přes úvahu, že to být mohlo, dospěl k přesvědčení, že to nikdy být nemůže.

Takové tedy byly pohyblivé duny mé mysli, které se mi s celou svou záludnou zmateností a nedůsledností přesýpaly v hlavě od doby mého odjezdu do ciziny až do doby mého návratu domů o tři roky později. Tři roky uplynuly od vyplutí té vystěhovalecké lodi, když jsem v touž hodinu při západu slunce a nad touž vodou stál na palubě poštovní lodi, která mě přivázela domů, a díval se na touž růžovou hladinu, v níž jsem tehdy viděl se zrcadlit obraz lodi našich vystěhovalců.

Tři roky. V úhrnu dlouhé, ačkoliv na to, jak utekly, krátké. A domov mi byl velmi drahý a Agnes rovněž – ale ta nebyla moje – nikdy v budoucnu moje být nemohla. Kdysi snad být mohla, ale to už dávno patřilo minulosti!

KAPITOLA PADESÁTÁ DEVÁTÁ

Návrat

V Londýně jsme přistáli za zimavého podzimního večera. Bylo tma a přšelo a za minutu jsem viděl víc mlhy a bláta, než jsem předtím viděl za celý rok. Než jsem našel drožku, došel jsem od celnice až k Požárovému sloupu; a třebaže mi už i jen ta domovní průčelí, jež shlížela na přeteklé strouhy, připadala jako staří přátelé, chtě nechtě jsem musel přiznat, že to jsou přátelé notně ošumělí.

Často jsem si všiml – jako si myslím všiml každý – že nám odjezd z nějakého známého místa připadá jako signál k provedení změn. Jak jsem tak vyhlížel z okna drožky a zpozoroval, že za mého pobytu v cizině strhli na Fishstreet Hillu starý dům, který tam stál celé století, aniž se ho dotkl natěrač, tesař nebo zedník, a že jednu sousední ulici, od nepaměti proslulou nepohodlím a nezdravostí, odvodňují a rozšiřují, málem jsem očekával, že katedrála sv. Pavla bude v mých očích vypadat starší.

Na některé změny ve svých osudech mě mí přátelé už připravili. Teta se už dávno odstěhovala zase zpátky do Doveru a Traddlesovi se hned v prvním soudním období po mém odjezdu začala advokátní praxe trochu hýbat. Ted' měl kancelář s bytem v Gray's Innu a v posledních dopisech mi psal, že není tak docela bez nadějí, pokud se týče brzkého uzavření svazku s nejmilejším děvčetem na světě.

Čekali, že přijedu domů před Vánocemi, ale neměli ani potuchy, že se vrátím tak brzy. Úmyslně jsem je uvedl v omyl, abych se nepřipravil o radost, jak je překvapím. A přesto jsem byl tak zvráceně nedůtklivý, že jsem cítil sklíčenost a zklamání, když mě nikdo nepřivítal a já se kodrcal mlhavými ulicemi sám a mlčky.

Ale staré známé krámy s veselými světly uvnitř mě přece jen trochu vzpružily, a když jsem u dveří kavárny v Gray's Innu vystoupil, byl jsem už zase docela v náladě. Při vstupu mi kavárna vyvolala v mysli onu tak odlišnou dobu, kdy jsem se ubytoval u Zlatého kříže, a připomněla mi změny, které se od toho času udály; ale to bylo jen přirozené.

„Nevíte náhodou, kde tady v Gray's Innu bydlí pan Traddles?“ zeptal jsem se číšníka, zatím co jsem se v kavárně hřál u krbu.

„V Holborn Courtu, pane. Číslo dvě.“

„Pan Traddles myslím začíná mít jako advokát dobrou pověst, že?“ řekl jsem.

„Nu, pane,“ odpověděl číšník, „to prosím možná má, ale já sám o tom nic nevím.“

Tento číšník, hubený muž středního věku, se uchýlil o pomoc k číšníkovi obeznalejšímu – k zavalitému, mohutnému starci s dvojitou bradou, v černých punčochách a krátkých spodcích, který se vynořil z posady, podobné vysoké kostelní lavici, kde dělal společnost pokladně, městskému adresáři, právnickému adresáři a jiným knihám a tiskovinám.

„Pan Traddles,“ řekl hubený číšník. „Číslo dvě, Holborn Court.“

Mohutný číšník ho poslal mávnutím ruky pryč a obrátil se vážně ke mně.

„Ptal jsem se,“ řekl jsem, „jestli pan Traddles v čísle dvě v Holborn Courtu nezačíná mít jako advokát dobrou pověst?“

„To jméno jsem v životě ještě neslyšel,“ pravil číšník zvučným chraplavým hlasem.

Měl jsem pocit, že bych se měl vlastně za Traddlese omluvit.

„Je to ovšem nějaký mladý muž, že?“ řekl velebný číšník a zavrtal se do mne přísným pohledem. „Jak dlouho tady v Gray's Innu advokátuje?“

„Něco ke třem letům,“ odpověděl jsem.

Číšník, který musel v té vysoké kostelní lavici žít už dobrých čtyřicet let, jak mi připadalo, nemohl v hovoru o námětu tak nicotném pokračovat. Zeptal se mne, cože si dám k obědu?

Uvědomil jsem si, že jsem zase v Anglii, a byl jsem kvůli Traddlesovi opravdu celý sklíčený. Zřejmě mu nekynula ani nejmenší naděje. Schlíple jsem si objednal kousek ryby a hovězí řízek a zůstal jsem stát u krbu a přemítal o Traddlesově neznámosti.

Jak jsem tak očima sledoval vrchního číšníka, nemohl jsem se ubránit myšlence, že zahrada, v níž s postupem let vybujel v takový květ, je půda, která růstu zrovna nesvědčí – tak šablonovitý, zkostnatělý, předpotopní, pompézní, starožitný vzhled totiž měla. Rozhlédl jsem se po lokále, který měl svou popískovanou podlahu beze vší pochyby popískovanou navlas stejně, jako se sypávala, dokud vrchní číšník byl ještě chlapcem – byl-li vůbec kdy chlapcem, což vypadalo nepravděpodobné –, a spočinul jsem pohledem na blyštivých stolech, v jejichž nezčeřené hlubině starého mahagonu jsem spatřil vlastní odraz, na lampách, bezvadně vyčištěných a seřízených, na příjemných zelených závěsech, které visely na tyčích z čisté mosazi a útulně uzavíraly jednotlivé boxy, na dvou velkých krbech, v nichž jasně plápolalo uhlí, a na řadách karaf, nadutých jakoby vědomím, že ve sklepích leží stomázové sudy drahého starého portského – a svítlo mi, že jak Anglie, tak i práv lze věru velice nesnadno dobýt ztečí. – Odešel jsem do svého pokoje, abych se převlékl z mokrých šatů; a obrovská prostora té staré deštěné místnosti (která ležela, jak se pamatuji, nad průjezdem do dvora), důstojná nezměrnost lože s nebesy a nepřekonatelná vážnost komod jako by se byly spojily a přísně se mračily na osud Tomáše Traddlese nebo kteréhokoli takového mladého smělce. Sešel jsem zase dolů k obědu; a i zdoluhavý pořad jídla a komisní ticho v jídelně – od hostů jako vymetené, neboť hlavní soudní prázdniny ještě neskončily – výmluvně svědčily o Traddlesově troufalosti i o tom, že jeho naděje na slušné živobytí jsou pro příštích dvacet let pramalé.

Nic podobného jsem od chvíle svého odjezdu neviděl a skoro úplně to rozmetalo mé naděje, které jsem choval v úspěch svého přítele. Vrchní číšník mne měl dost. Už se u mne ani neukázal, nýbrž věnoval se starému pánovi v dlouhých kamaších, jemuž jako by ta pinta speciálního portského byla o vlastní újmě přišla sama ze sklepa naproti, poněvadž u nikoho nic neobjednal. Druhý číšník mi šeptem prozradil, že tento starý pán je realitní notář na odpočinku, který bydlí na náměstí a má peněz jako želez, a ty, jak se čeká, prý odkáže dceři své posluhovačky; rovněž se prý povídá, že má ve skříni soupravu stříbrného nádobí celou zčernalou od toho, jak leží ladem, ačkoliv víc než jednu lžici a vidličku v jeho bytě smrtelné oči dosud ještě nikdy nespátřily. Tím okamžikem jsem pokládal Traddlese už za dočista ztraceného a uznal jsem za prokázané, že nemá ani špetku naděje.

Protože jsem se přesto nemohl dočkat, až milého starého kama-ráda uvidím, spolykal jsem oběd tempem, které mi v očích vrchního číšníka jistě úcty přidat nemohlo, a spěšně jsem zadním vchodem vyběhl. K číslu dvě v Holborn Courtu jsem došel brzy, a když jsem se z tabulky na zárubni dveří dověděl, že pan Traddles obývá byt v nejhořejším patře, pustil jsem se do schodů. Shledal jsem, že to je vetché staré schodiště, na každém odpočívadle mdle osvětlené roztřepeným olejovým knůtkem, který skomíral ve své malinké věžeňské kobce ze špinavého skla.

Jak jsem tak klopýtal do schodů, měl jsem dojem, že slyším příjemný zvuk smíchu, a to nikoliv smíchu nějakého obhájce nebo advokáta ani obhájce či advokátova písaře, nýbrž několika veselých děvčat. Chtěl jsem se zastavit, abych lépe slyšel, ale protože jsem náhodou šlápl do díry, kde Ctihodný spolek právnické koleje Gray's Innu opominul nahradit chybějící prkno, poněkud hlučně jsem se svalil, a než jsem se zase postavil na nohy, bylo všude ticho.

Přes zbytek schodů jsem si protápal cestu už s větší opatrností, a když jsem našel dveře s namalovaným nápisem „Tomáš Traddles“

pootevřené, rozbušilo se mi srdce. Zaklepal jsem. Uvnitř se ozval hlučný dusot, ale jiného nic. Zaklepal jsem tedy ještě jednou.

Tu se mi ukázal mladíček, podle vzhledu jako břitva, napůl poslíček a napůl písař, který sice sotva dechu popadal, ale tvářil se na mne, jako by mě vyzýval, abych mu to před soudem dokázal.

„Je pan Traddles přítomen?“ řekl jsem.

„Ano, pane, ale není volný.“

„Rád bych s ním mluvil.“

Mladíček jako břitva si mě okamžik měřil a pak se rozhodl, že mě dovnitř pustí; za tím účelem rozevřel dveře a napřed mě uvedl do předsínky jako škatulka a potom do malého obývacího pokoje, kde jsem se octl tváří v tvář svému starému příteli (rovněž udýchanému), usazenému za stolem a sehnutému nad papíry.

„Dobrý Bože!“ zvolal Traddles, když zdvihl oči. „To je Copperfield!“ A vrhl se mi do náruče a já ho v ní pevně sevřel.

„Všechno zdrávo, můj drahý Traddlesi?“

„Všechno zdrávo, můj drahý, předrahý Copperfelde, a nic než dobré zprávy!“

Oba jsme radostí plakali.

„Ty chlapče drahý,“ řekl Traddles a samým rozčilením si cuchal vlasy, což byla práce krajně zbytečná, „předrahý Copperfelde, můj dlouho ztracený a vřele vítaný příteli, jak jsem rád, že tě vidím! Jak jsi opálený! Jak jsem rád! Na mou duši a čest, co živ jsem neměl větší radost, můj milovaný Copperfelde, co živ ne!“

Stejnou měrou jsem si ani já nevěděl rady, jak své dojetí vyjádřit. Z počátku jsem vůbec nebyl s to promluvit.

„Můj chlapče drahý!“ řekl Traddles. „A té tvé slávy! Můj skvělý Copperfelde! Pro Boha živého, *kdy* jsi vlastně přijel, *odkud* jsi přijel, co jsi *dělal*?“

Traddles, který mě předtím doplácál do lenošky u krbu, vůbec nečekal, až mu na kteroukoli jeho otázku odpovím, a celou tu chvíli jednou rukou prohrabával oheň, zatím co druhou ze mne stahoval

nákrčník v jakémisi roztržitém mámení, že to je plášť. A potom mě znovu objal, aniž odložil pohrabáč, a já objal jeho; a oba jsme se smáli, oba jsme si utírali oči, oba jsme se posadili a tiskli si přes ohniště ruce.

„Když si člověk pomyslí,“ řekl Traddles, „že jsi byl už na cestě domů, ba že jsi byl málem jednou nohou doma, můj drahý zlatý chlapče, a nebyl při té slávě!“

„Při jaké slávě, můj drahý Traddlesi?“

„Pane na nebesích!“ zvolal Traddles a vypouil na mne oči jako za starých dob. „Copak jsi nedostal moje poslední psaní?“

„Jestli v něm bylo něco o nějaké slávě, tak jistě ne!“

„Vždyť, můj drahý Copperfelde,“ řekl Traddles, vjel si oběma rukama do vlasů, až mu stály jako hřebíky, a potom si položil ruce na moje kolena, „já jsem ženatý!“

„Ženatý!“ zvolal jsem radostně.

„Chvála Bohu, ano!“ řekl Traddles – „Se Sofi – oddával nás důstojný pán Horác – u nich v Devonshiru. Můj chlapče drahý, vždyť Sofi je tamhle v okně za záclonou! Podívej se!“

K mému úžasu vystoupilo v témž okamžiku ze svého úkrytu nejmilejší děvče na světě, celé rozesmáté a ruměné. A přívětivější, milejší, poctivější, šťastnější a radostnější novomanželku myslím (jak jsem nemohl jinak než prohlásit hned na místě) svět ještě neviděl. Políbil jsem ji, jak se na starého známého slušelo, a z celého srdce jsem jim vřele popřál štěstí.

„Jemine,“ řekl Traddles, „je tohle ale radostné shledání! Jsi tak úžasně opálený, můj drahý Copperfelde! Dobrý Bože, jak jsem šťastný!“

„A já taky,“ přiznal jsem.

„A co teprve já!“ dodala uzardělá a rozesmátá Sofi.

„Jsme všichni šťastní, že to dál nejde!“ řekl Traddles. „I děvčata jsou celá šťastná. Jemine, na mou věru, dočista jsem na ně zapomněl!“

„Zapomněl?“ prohodil jsem.

„Ano, na děvčata,“ řekl Traddles. „Na Sofiiny sestry. Bydlejí u nás. Přijely se trochu pokoukat po Londýně. Abys věděl, tak když – byl jsi to ty, Copperfelde, kdo se tak hrabal do schodů?“

„Byl,“ přiznal jsem se smíchem.

„Tak tedy, když ses hrabal do schodů,“ pokračoval Traddles, „zrovna jsem s děvčaty dováděl. Abych byl přesný, hráli jsme škatule hejbejte se. Ale protože by mi to ve westminsterské soudní síni škodilo a protože by to nevypadalo dost stavovsky důstojné, kdyby je zahlédl nějaký klient, tak vzaly do zaječích. A nepochybuji, že teď – napínají uši,“ dodal Traddles a mrkl na dveře sousedního pokoje.

„To mě mrzí,“ řekl jsem a znovu jsem se rozesmál, „že jsem byl příčinou jejich útěku.“

„Na mou čest,“ odpověděl Traddles, celý rozjařený, „kdybys je byl viděl, jak se ženou pryč, a když jsi zaklepal, jak se zase ženou zpátky, aby si posbíraly hřebínky, co poztrácely z vlasů, a jak vyváděly jako divé, tak bys takhle nemluvil. Zlato moje, přivedla bys děvčata sem?“

Sofi odcupitala a slyšeli jsme, jak ji vedle v pokoji přivítala bouře smíchu.

„Opravdu jako hudba, vid', můj drahý Copperfelde?“ řekl Traddles. „Strašně příjemně se to poslouchá. Úplně to tyhle staré pokoje rozjasní. Pro takového chudáka starého mládence, víš, který žil celý život sám, to je úplná rozkoš. Je to kouzelné! Chudinky, v Sofi utrpěly velkou ztrátu – ujišťuji tě, Copperfelde, že je a vždycky byla nejroztomilejší děvče na světě! – a nedovedu ani vyjádřit, jakou mi to dělá radost, když je vidím v tak skvělé náladě. Dívčí společnost je něco tak úžasně milého, Copperfelde! Není to sice stavovské, ale je to úžasně milé.“

Povšiml jsem si, že mu malinko uvázl hlas, a protože jsem pochopil, že se v dobrotě svého srdce bojí, zda mi snad těmi slovy nezpůsobil nějakou bolest, projevil jsem s nimi souhlas s takovou opravdovostí, že jsem ho očividně uklidnil a očividně potěšil.

„Abych řekl pravdu, můj drahý Copperfelde,“ pravil Traddles, „celá naše domácnost se vším všudy je úplně nestavovská.“

I to, že Sofi bydlí tady, je nestavovské. Ale jinou střechu nad hlavou nemáme. Vydali jsme se na moře v kocábce, ale jsme připraveni brát věci, jak jsou. A Sofi umí všechno jedinečně zařídit! Jistě se podivíš, jak tady dovede ta děvčata poschovávat. Sám opravdu skoro nechápu, jak to dokáže!“

„Je těch mladých dam u vás hodně?“ zeptal jsem se.

„Je tady Kráska, ta nejstarší,“ řekl Traddles důvěrně tlumeným hlasem, „Karolina. Pak tady je Sára – to je ta, co jsem ti říkal, že má něco s páteří, víš? Je jí teď nepoměrně líp! A pak jsou u nás ty dvě nejmladší, co je Sofi učila. A je tady taky Luisa.“

„Nepovídej!“ zvolal jsem.

„Ano,“ řekl Traddles. „No a celý ten krám – myslím ten byt – má jenom tři pokoje. Ale Sofi jim to zařídila opravdu báječně a děvčata spí tak pohodlně, jak to jenom u nás nejlíp jde. Tři spí v tomhle pokoji,“ řekl Traddles a ukázal rukou, „a dvě v tamtom.“

Nedalo mi, abych se nerozhlédl, kde zbývá jaké přístřeší pro pana a paní Traddlesovou. Traddles mi porozuměl.

„Hmm,“ řekl, „jsme připraveni brát věci, jak jsou, jak jsem ti právě říkal, a tak jsme tedy minulý týden opravdu spali na improvizované posteli tady na zemi. Ale nahoře ve střeše je pokojíček – nádherný pokojíček, když jsi v něm – který Sofi sama vytapetovala, abych nevěděl. A to je prozatím naše ložnice. Je to jako maringotka, báječný koutek. Je odtamtud nádherná vyhlídka.“

„Tak ty jsi tedy konečně šťastně ženatý, můj drahý Traddlesi!“ řekl jsem. „Ani nevíš, jakou mám radost!“

„Děkuju ti, můj drahý Copperfelde,“ řekl Traddles, když jsme si znovu stiskli ruce. „Ano, jsem tak šťastný, že to víc není ani možné. Tamhle je tvůj starý známý, vidíš?“ pravil Traddles a radostně pohodil hlavou ke květináči na stojanu. „A tuhle je ten stůl s mramorovou deskou! Všechn ostatní nábytek, jak vidíš,

je prostý a užitkový. A pokud jde o stříbro, potěš pánbůh, to nemáme ani lžičku!“

„Na všechno se teprve musí vydělat?“ prohodil jsem vesele.

„Zcela správně,“ odpověděl Traddles, „na všechno se teprve musí vydělat. To se rozumí, něco lžičkám podobného máme, protože si čaj mícháme. Ale to je jenom alpaka.“

„A stříbro, až přijde, bude tím třpytnější,“ řekl jsem.

„To právě říkáme i my!“ zvolal Traddles. „Víš, můj drahý Copperfelde,“ a opět ztlumil hlas do důvěrného šepotu, „když jsem dovedl ke konci svůj kardinální spor X, respektive Jipes contra Wigzell, který prokázal mé praxi velkou službu, zajel jsem si do Devonshiru a vážně jsem si promluvil mezi čtyřma očima s důstojným pánem Horácem. Kladl jsem důraz hlavně na fakt, že Sofi – která je, ujišťuji tě, Copperfelde, nejlepší děvče na světě! –“

„To vím, to věru je!“ řekl jsem.

„Opravdu je!“ potvrdil Traddles. „Ale bojím se, že zabíhám od věci. Mluvil jsem o důstojném pánovi Horácovi?“

„Říkal jsi, že jsi kladl důraz hlavně na fakt –“

„Máš pravdu! Na fakt, že Sofi a já jsme už velice dlouho zasnoubeni a že Sofi jeví víc než ochotu, pakliže jí to rodiče dovolí, si mě vzít – hm, zkrátka řečeno,“ pravil Traddles se svým starým upřímným úsměvem, „i při tom alpakovém životním standardu. Dobrá. Potom jsem důstojnému pánu Horácovi – je to znamenitý duchovní, Copperfelde, a zasloužil by si být biskupem, nebo aspoň mít tolik na živobytí, aby se nemusel nuzovat – navrhl, že jestli to do roka dotáhnou řekněme na dvě stě padesát liber a jestli budu mít na příští rok před sebou rozumnou vyhlídku na tolik nebo ještě na víc a jestli se mi k tomu ještě podaří jednoduše zařídit nějaký byteček, jako je tenhle, v tom případě že se Sofi a já vezmeme. Dovolil jsem si poukázat na to, že jsme trpělivě čekali už hezkou řádku let a že by okolnost, že Sofi je doma tak mimořádně užitečná, neměla milující rodiče svádět k tomu, aby jí bránili vstoupit samostatně do života – chápeš?“

„To by jistě neměla,“ potvrdil jsem mu.

„Jsem rád, že se na to díváš stejně jako já, Copperfielde,“ odpověděl Traddles, „protože se domnívám, aniž chci něco vytýkat důstojnému pánu Horácovi, že rodiče a bratři a tak dále bývají v takových případech leckdy opravdu značně sobečtí. Hm! Taky jsem zdůraznil, že mou vskutku vřelou touhou je být rodině užitečný, a jestli to v životě někam dotáhnu a kdyby se s ním snad něco stalo – myslím s důstojným pánem Horácem.“

„Chápu,“ řekl jsem.

„... nebo s paní Crewlerovou – že bych za vrcholné uspokojení svých tužeb považoval starat se o děvčata jako otec. Odpověděl mi vskutku úžasně krásně, pro mé city nesmírně lichotivě a podjal se úkolu získat pro tento plán souhlas paní Crewlerové. Měli s ní kvůli tomu hrozné trápení. Stouplo jí to z nohou do prsou a potom do hlavy –“

„Co jí tam stouplo?“ zeptal jsem se.

„Zármutek,“ odpověděl Traddles s vážným výrazem, „a všechno její citění vůbec. Jak jsem ti už jednou říkal, je to skutečně mimořádná žena, ale ztratila vládu v údech. Každá příhoda, která ji rozcílí, se jí obyčejně usadí v nohou, ale tentokrát jí to stouplo až do prsou a potom do hlavy, a zkrátka, vrazilo se jí to do celého těla, že to až nahánělo strach. Ale vytrvalou a láskyplnou péčí ji z toho dostali a včera to bylo šest neděl, co jsme měli svatbu. Nemáš vůbec ponětí, Copperfielde, jaký netvor jsem si připadal, když jsem viděl, jak celá rodina kolem mne pláče a na každém kroku někdo omdlívá. Než jsme odjeli, nemohla se na mne paní Crewlerová ani podívat – nemohla mi tu chvíli odpustit, že ji připravuji o dítě –, ale je to dobrá žena a teď mi už odpustila. Zrovna dnes ráno jsem od ní dostal roztomilé psaní.“

„Zkrátka, příteli drahý,“ řekl jsem, „cítíš se tak blažený, jak si zasluluješ!“

„Chm! To z tebe mluví tvé přátelské zaujetí!“ zasmál se Traddles. „Ale opravdu jsem v stavu, který mi může kdekdo závidět. Pracuju

neúnavně a práva zrovna hltám. Vstávám den co den v pět hodin a vůbec mi to nevadí. Přes den děvčata schovávám a večer se s nimi veselím. A mohu tě ujistit, opravdu s lítostí vidím, že v úterý odjíždí zase domů, právě den před zahájením podzimního soudního období. Ale tady," řekl Traddles, přerušil důvěrný hovor a promluvil hlasitě, „naše děvčata máš! – Pan Copperfield – slečna Crewlerová – slečna Sára – slečna Luisa – Margaret a Lucy!“

Byly učiněná kytice růží – tak zdravě a svěže vypadaly. Všechny byly hezké, a slečna Karolina byla dokonce krásná, ale rozzářený výraz Sofin dýchal laskavostí, přívětivostí a domáckostí, což mi připadalo lepší než krása a přesvědčovalo mě, že můj přítel volil správně. Všichni jsme se sesedli kolem krbu, zatím co mladík jako břitva, který se předtím – jak jsem nyní vytušil – celý udýchal tím, jak nahonem vytahoval úřední písemnosti, papíry zase uklidil a přinesl nádobí na čaj. Potom pro ten den skončil službu, a když odcházel, práskl za sebou bytovými dveřmi. Když paní Traddlesová uvařila čaj a pak si sedla do koutka k ohni a klidně opékala topinky, z domáckých očí jí zářilo dokonalé štěstí a spokojenost.

Viděla se prý s Agnes, vyprávěla mi, zatím co si hleděla topinek. „Tom“ ji zavezl na svatební cestu do Kentu a tam se viděla také s mou tetou; a jak teta, tak i Agnes jsou prý zdravé a nikdo prý nemluvil o ničem jiném než o mně. Je vskutku toho domnění, že „Tom“ celou dobu, co jsem byl pryč, na mne nepřestal myslet ani na chvíli. „Tom“ byl autoritou ve všem. „Tom“ byl zjevně modlou jejího života; ani sebeprudší bouře jím nemohla na jeho piedestalu otrást; vždycky v něho musila věřit a uctívat ho se vší vírou svého srdce, staň se co staň.

Velmi se mi líbila úcta, kterou ona i Traddles projevovali vůči Krásce. Nemyslím, že jsem to pokládal za velice rozumné, ale pokládal jsem to za velice roztomilé a za podstatnou složku jejich povahy. Jestliže Traddles, i jenom na okamžik, někdy postrádal ty čajové lžičky, na které si teprve budou musit vydělat, vůbec nepochybuji,

že to bylo tehdy, když podával čaj Krásce. Jestliže se jeho mírná žena kdy zmohla na to, aby vůči komukoli projevila nějaké sebevědomí, pak se tak podle mého přesvědčení mohlo stát jedině proto, že byla Krásčinou sestrou. Několik slabých známek značné rozmazlenosti a vrtošivosti, jež jsem u Krásky vypožoroval, Traddles a jeho žena očividně považovali za její právo prvorozené a za dar, který jí do vínku dala příroda. Kdyby se byla narodila jako včelí královna a oni jako včelí dělnice, nebyli by to mohli přijímat s uspokojením větším.

Ale okouzlovalo mě, jak dovedli sami na sebe zapomínat. Jejich pýcha na ta děvčata i hovění všem jejich rozmarům byly nejroztomilejším důkazem jejich vlastní hodnoty, jaký jsem si mohl přát vidět. Traddlesovi se dostalo oslovení „zlatíčko“ nikoliv jednou za celý večer, nýbrž přinejmenším tucetkrát za hodinu, když ho hned ta či ona švagrová takto oslovila a žebronicově prosila, aby něco přinesl sem nebo něco odnesl tam nebo aby něco podal nebo něco odložil nebo aby něco vyhledal nebo pro něco došel. A stejně tak se v ničem nedovedly obejít bez Sofi. Některé z nich se uvolnily vlasy a nikdo než Sofi neuměl účes zase spravit. Některá zapomněla, jakou má ta a ta písnička notu, a nikdo než Sofi neuměl tu melodii přezpívat správně. Některá si nemohla vzpomenout na jméno nějaké obce v Devonshiru a Sofi byla jediná, kdo je znal. Mělo se napsat někomu domů a jedině Sofi bylo možno důvěřovat, že to ráno před snídaní opravdu napíše. Některé uteklo při pletení očko a nikdo než Sofi neuměl uvést chybu správně do pořádku. Sestry byly prostě panstvo domu a Sofi a Traddles je obsluhovali. O kolik dětí by se byla Sofi už tehdy dovedla starat, to si nedovedu vůbec představit, ale její znalost kdejaké písničky, kterou kdy kdo zpíval dítěti v anglické řeči, byla zřejmě pověstná a na povel jich nejčistším hláskem na světě přezpívala celé desítky, jednu za druhou (neboť každá sestra si poroučela melodii jinou a Kráska se do toho obyčejně vkládala poslední), takže mě úplně okouzlovala. Ale nejlepší ze všeho bylo, že přes své tyranské jednání všechny sestry cítily jak k Sofi, tak

i k Traddlesovi velkou něhu a úctu. Když jsem se rozloučil a Traddles mě šel doprovodit do kavárny, pomyslíl jsem si, jak dodnes dobře vím, že jsem dosud nikdy neviděl ježatou hlavu, ba ani žádnou jinou hlavu, tak zasypávanou přívalem hubiček.

Úhrnem to byl výjev, na který jsem volky nevolky musel vzpomínat s potěšením ještě dlouho po tom, kdy jsem se už zase vrátil do kavárny a popřál Traddlesovi dobrou noc. Kdybych byl v bytě v nejvyšším patře té vyšeptalé právnické koleje Gray's Inn spatřil kvést tisíc růží, nebyly by ho oživily ani z poloviny tolik. Představa těch devonshirských děvčat uprostřed suchopárných právnických papírníků a opisovačů i advokátních kanceláří a představa toho čaje, topinek a dětských zpěvů v tom ponurém ovzduší pemzového prášku a pergamenu, zde úředních lejster, zaprášených nálepek, kalamářů, ministerského a konceptního papíru, soudních protokolů, obsílek, přísěžných výpovědí a palmárních účtů mi připadala skoro stejně mile rozmarná, jako kdyby se mi bylo zdálo, že mezi registrované advokáty přijali proslulou sultánovu rodinu a ta že si do kolejní menzy s sebou přinesla mluvícího ptáka, zpívající strom a živou vodu. Nevím jak, ale uvědomil jsem si, že jsem se s Traddlesem pro ten den rozloučil a vrátil se do kavárny – s velkou změnou v malomyslném nazírání na jeho budoucnost. Začalo mě napadat, že to Traddles navzdory všem četným cechovním regulím anglických vrchních číšníků přece jen někam přivede.

Přítáhl jsem si židli k jednomu z kavárenských krbů, abych si mohl o Traddlesovi v klidu popřemýšlet, ale ponenáhlu jsem z úvah o jeho štěstí přešel k hledání vyhlídek v řevavých uhlících, a jak se uhlíky rozpadaly a měnily, začal jsem dumat o hlavních zvratech a ztrátách, které poznamenaly můj život. Neviděl jsem oheň z uhlí od té doby, co jsem před třemi roky odjel z Anglie – třebaže jsem pozoroval mnohý oheň z dříví, jak se drobí v šedavé oharky a mísí s hromádkou popelového pápěří na roštu, které mi v mé malomyslnosti nikoliv nevhodně symbolizovalo vlastní mrtvé naděje.

Dovedl jsem nyní myslit na minulost sice vážně, ale bez hořkosti, a dovedl jsem uvažovat o budoucnosti se zmužilým srdcem. Domov ve svém nejlepší slova smyslu pro mne už neexistoval. Tu, v níž jsem mohl vzbudit lásku vroucnější, jsem naučil, aby mi byla sestrou. Vdá se a bude mít nové drahé, kteří si budou na její něhu činit nárok; a tím, že se provdá, nikdy nezví o lásce, která mi vypučela v srdci. Je jen správné, abych za svou ukvapenou vášeň platil pokutu. Co sklízím, to jsem sám zasel.

Přemýšlel jsem ještě o tom, zda jsem své srdce po této stránce již doopravdy ukáznil a zda bych to dokázal odhodlaně snášet a uměl v jejím domově klidně zaujímat místo, jaké ona klidně zaujímal v domově mém – když vtom jsem si uvědomil, že můj pohled spočívá na tváři, která mohla docela dobře vyvstat z plamenů, jak úzce se pojila k mým časným vzpomínkám.

Malý pan Chillip, doktůrek, který si mě svými platnými službami zavázal k vděčnosti hned v první kapitole tohoto příběhu, seděl ve stínu protějšího kouta a četl noviny. Byl nyní už poněkud postárlý, ale protože to byl mužiček mírný, krotký a klidný, utrpěl lety tak málo, že mi v tu chvíli připadal vzhledem přesně týž, jak snad vypadal, když seděl v našem obývacím pokoji a čekal, až se narodím.

Pan Chillip se odstěhoval z Blunderstonu asi tak před šesti sedmi lety a od té doby jsem ho neviděl. Nyní seděl proti mně a s hlavičkou nakloněnou ke straně a se sklenicí horkého vinného punče u ruky si klidně pročítal noviny. Měl výraz tak úžasně smířlivý, až se zdálo, jako by se i samým těm novinám omlouval za to, že si je troufá číst.

Přešel jsem k místu, kde seděl, a řekl jsem: „Jak se vám daří, pane Chillipe?“

Toto neočekávané oslovení neznámým člověkem ho silně poplašilo a svým pomalým způsobem mi odpověděl: „Děkuji vám, pane, jste velice laskav. Děkuji vám, pane! Doufám, že i vy jste zdrav.“

„Nepamatujete se na mne?“ řekl jsem.

„Nu, pane,“ odpověděl pan Chillip s velmi krotkým úsměvem, a zatím co si mě prohlížel, potřásl hlavou, „mám jakýs takýs dojem, že něco ve vašem obličejí mi je povědomé, pane, ale na vaše jméno bych asi opravdu nepřišel.“

„A přece jste je znal dlouho před tím, než jsem je znal já sám,“ odpověděl jsem.

„Dopřavdy, pane?“ řekl pan Chillip. „Je snad možné, že jsem měl čest asistovat, když –“

„Ano,“ přisvědčil jsem.

„Božítku!“ zvolal pan Chillip. „Ale nepochybně jste se od té doby značně změnil, pane, že?“

„Pravděpodobně,“ odpověděl jsem.

„Pak tedy doufám, pane,“ pravil pan Chillip, „že mi prominete, když vás chtěj nechtěj musím požádat, abyste mi své jméno laskavě prozradil.“

Když jsem mu je řekl, bylo na něm vidět skutečné dojetí. Dokonce si se mnou potřásl rukou – což na něho byl čin skoro násilný, neboť jeho obvyklý mrav býval, že stranou od boku na palec na dva vysunul jakýsi vlašný plátek ryby a jevil nesmírné rozpaky, když po něm někdo sáhl. I tentokrát si schoval ruku do kapsy u kabátu hned, sotva se mu ji podařilo vymanit, a zřejmě se mu ulevilo, jakmile ji měl zase zpátky v bezpečí.

„Božítku, pane!“ řekl pan Chillip a prohlížel si mě s hlavičkou ke straně skloněnou. „Vy že jste pan Copperfield, ano? Nu, pane, myslím, že bych vás byl poznal, kdybych si byl troufal prohlédnout si vás pozorněji. Je tu silná podoba mezi vámi a vaším nebohým otcem, pane.“

„Nikdy jsem neměl to štěstí, abych svého otce spatřil,“ poznal jsem.

„Svatá pravda, pane,“ odpověděl pan Chillip chlácholivým tónem. „A po všech stránkách bylo věru hodně, čeho želet! Vaše sláva, pane, není u nás v kraji věcí neznámou,“ řekl pan Chillip a opět

zpolehoučka potřásl hlavičkou. „Musí vás to tady,“ pravil pan Chillip a ukazováčkem si poklepal na čelo, „strašně vzrušovat, pane. Jistě shledáváte to povolání velice namáhavým, pane!“

„V kterém kraji teď vlastně žijete?“ zeptal jsem se a sedl jsem si k němu.

„Usadil jsem se několik mil od Bury St. Edmundsu, pane,“ pravil pan Chillip. „Když totiž paní Chillipová zdédila v té končině z pozůstalosti po otci menší majetek, koupil jsem si tam praxi, která se mi dobře vede, jak jistě rád uslyšíte. Dcerka mi už dorůstá v docela velké děvče, pane,“ řekl pan Chillip a znovu lehce potřásl hlavičkou. „Zrovna minulý týden jí matka musela na šatech popustit dva sámky. Vidíte, pane, to ten čas utíká!“

Když tuto úvahu pronesl, pozdvihl si mužíček sklenici k ústům, ale protože byla prázdná, navrhl jsem mu, aby si dal nalít ještě jednu, že mu budu s jinou dělat společníka. „Nu, pane,“ odpověděl svým pomalým způsobem, „je to víc, než jsem zvyklý, ale radost z pohovoru s vámi si odepřít nemohu. Zdá se to teprve včera, co jsem měl čest vás ošetřovat při spalničkách. Přestál jste je znamenitě, pane!“

Poděkoval jsem za tuto poklonu a objednal jsem pro oba horký vinný punč, který byl pak ve chvílce před námi. „Úplně neobvyklá nestřídmost!“ řekl pan Chillip, když si punč míchal. „Ale tak mimořádnou příležitost nesmím propást. Máte rodinu, pane?“

Zavrtěl jsem hlavou.

„Slyšel jsem, pane, že jste před nějakým časem utrpěl bolestnou ztrátu,“ pravil pan Chillip. „Dověděl jsem se to od sestry vašeho nevlastního otce. Velice rozhodná povaha, pane, že?“

„Hm, jistě,“ odpověděl jsem, „rozhodná až až. Kde jste se s ní setkal, pane Chillipe?“

„Copak vy nevíte, pane,“ pravil pan Chillip se svým nejmírnějším úsměvem, „že váš nevlastní otec je znova mým sousedem?“

„Ne,“ řekl jsem.

„Ano, pane, je!“ pravil pan Chillip. „Vzal si mladou dámu z toho kraje, chudinku s náramně šikovým jméníčkem. – A co ta mozková činnost, pane? Necítíte, že vás unavuje?“ zeptal se pan Chillip a podíval se na mne s obdivem jako zvědavý ptáček.

Zamluvil jsem tuto otázku a vrátil jsem se k Murdstonovým. „Věděl jsem, že se znovu ženil. Léčíte jeho rodinu?“ zeptal jsem se.

„Ne pravidelně. Ale tu a tam si mě volají,“ odpověděl. „Frenologicky silně vyvinutý orgán pevnosti, jak u pana Murdstona, tak u jeho sestry, pane.“

Odpověděl jsem mu pohledem tak výmluvným, že za spolupůsobení horkého vína dodal panu Chillipovi odvahy, aby několikrát krátce potřásl hlavou a rozjímavě zvolal: „Ach božíku! Pamatujeme se přece na staré časy, pane Copperfielde!“

„A bratr se sestrou se drží zase své staré metody, že?“ řekl jsem.

„Nu, pane,“ odpověděl pan Chillip, „lékař, protože přijde do tolika rodin, by neměl mít ani oči, ani uši pro nic jiného než pro svou odbornou činnost. Ale přesto musím přiznat, pane, že jsou velice přísní – ať už jde o život vezdejší, nebo ten příští.“

„Myslím, že na uspořádání toho příštího se jich nikdo nebude moc ptát,“ odpověděl jsem, „ale co dělají, pokud jde o život vezdejší?“

Pan Chillip potřásl hlavou, zamíchal si vinný punč a usrl. „Byla to líbezná žena, pane!“ pronesl truchlivým tónem.

„Nynější paní Murdstonová?“

„Opravdu líbezná žena, pane,“ opakoval pan Chillip, „vskutku roztomilá, že roztomilejší být nemohla! Podle názoru paní Chillipové je, co se vdala, duševně úplně zlomená a málem chorobně trdnomyslná. A dámy,“ poznamenal pan Chillip nesměle, „jsou bystré pozorovatelky, pane!“

„Pomoz jí Bůh, patrně ji chtěli zkrotit a zformovat podle své odporné šablony!“ řekl jsem. „A povedlo se to.“

„Nu, pane, mohu vás ujistit, že z počátku mezi nimi bývaly prudké hádky,“ pravil pan Chillip, „ale dnes už z ní zbývá jen pouhý stín. Považoval byste to za všetečné, pane, kdybych vám docela důvěrně řekl, že ji od té doby, co přišla bratrovi na pomoc i sestra, ti dva spojenými silami přivedli málem do stavu úplné slabomyslnosti?“

Řekl jsem mu, to že bych snadno věřil.

„Docela bez váhání říkám,“ pravil pan Chillip a posílil se dalším malým douškem horkého vinného punče, „jen tak mezi námi, pane, že její matka z toho zemřela – a že to tyranizování, zármutek a starosti připravily paní Murdstonovou bezmála o rozum. Před svatbou to bývala čiperná mladá žena, pane, ale jejich mračení a přísnost ji umořily. Teď s ní chodí, pane, spíš jako její opatrovníci než jako manžel a švagrová. Právě tohle mi řekla minulý týden paní Chillipová. A ujišťuji vás, pane, že dámy jsou bystré pozorovatelky. Aspoň paní Chillipová bystrá pozorovatelka jistě je!“

„Ještě pořád staví tak chmurně na odiv (stydím se to slovo v této spojitosti použít) svou zbožnost?“ zeptal jsem se.

„Berete mi z úst, pane,“ pravil pan Chillip s očními víčky čím dál tím zarudlejšími od nezvyklého dráždidla, jehož si popřádal, „jeden z nejvýstižnějších poznatků paní Chillipové. Paní Chillipová,“ pokračoval co nejklidněji a nejpomaleji, „mě úplně ohromila, když se vyslovila, že pan Murdstone povýšil svou vlastní podobu na jakousi modlu, kterou nazývá božskou přirozeností. To mi věřte, pane, když mi tohle paní Chillipová řekla, byl byste mě brčkem péra položil na lopatky. Dámy jsou bystré pozorovatelky, pane!“

„Rozené,“ řekl jsem k jeho nezměrnému potěšení.

„Vskutku mě blaží, pane, že se mi dostává takového potvrzení vlastního názoru,“ odpověděl. „Ujišťuji vás, že se jen zřídka kdy odvažuji vyjádřit názor o věci, která nespadá do oboru lékařství. Pan Murdstone mívá občas veřejný proslov a říká se, pane – totiž paní Chillipová říká –, že čím lítější je poslední dobou jako domácí tyran, tím nesmiřitelnější je ve své věrouce.“

„Věřím, že paní Chillipová má úplně pravdu,“ řekl jsem.

„Paní Chillipová jde dokonce tak daleko, že tvrdí,“ pokračoval ten nejmírnější z mužičků, silně rozkurážený, „že to, co takoví lidé chybně nazývají svým náboženstvím, je vlastně ventil pro jejich zlovůli a zpupnost. A víte, pane, musím přiznat,“ pokračoval, hlavu krotce nachýlenou ke straně, „že pro názory pana Murdstona a slečny Murdstonové v Novém zákoně žádný podklad nenacházím?“

„Já ho taky jaktěživ nenašel,“ řekl jsem.

„Tak se stalo, pane,“ pravil pan Chillip, „že dnes je nemá skoro nikdo rád. A protože každého, kdo je nemá rád, náramně štědře odsuzují k věčnému zatracení, máme toho zatracování v našem sousedství opravdu pořádnou míru! Ale jak říká paní Chillipová, pane, sami vlastně zakoušejí ustavičný trest – protože jsou stále obráceni do sebe a užírají si vlastní srdce, ale ta jejich srdce jsou po čertech mizerná krmě. A teď, pane, co váš mozek, pakliže mi prominete, že se k němu vracím. Nevystavujete ho příliš silnému vzrušení, pane?“

Při vzrušení, k němuž pan Chillip pitím horkého vinného punče dopomohl mozku svému, mi nebylo nijak za těžko odvrátit jeho pozornost od tohoto námětu k jeho vlastním záležitostem, o nichž mi potom příští půl hodiny nezvykle hovorně vyprávěl; a kromě všelijakých jiných drobtů zpráv mi také vysvětlil, že je v kavárně v Gray's Irmu proto, aby před soudní komisí pro zbavení svéprávnosti podal lékařské dobrozdání o duševním stavu pacienta, který se z přílišného pití pomátl na rozum.

„A ujišťuji vás, pane,“ pravil, „že bývám v takových případech nesmírně nervózní. Nesnesl bych prostě, aby mi někdo chtěl, jak se říká, nahánět hrůzu, pane. To by mi dočista podťalo nohy. Víte, pane Copperfelde, že mi trvalo jistou dobu, než jsem se vzpamatoval z chování oné znepokojivé dámy, s kterou jsem se setkal tu noc, co jste se narodil?“

Řekl jsem mu, že k tetě, tomu postrachu oné noci, odjíždím časně zítra ráno a že to je jedna z nejuťlocitnějších a nejskvělejších žen na světě, jak by sám jistě v plné míře uznal, kdyby ji lépe poznal. Ale už pouhá představa, že by se s ní mohl ještě někdy setkat, ho zřejmě děsila. S chabým stínem úsměvu odpověděl: „Opravdu, pane? Skutečně je?“ a skoro vzápětí si dal přinést svíčku a odebral se na lůžko, jako by se nikde jinde necítil dost bezpečný. Ne sice že by byl po tom punči doslova vrávorat, ale řekl bych, že mu jeho klidný krotký puls musel bít o dva tři tepy za minutu rychleji, než jak mu obvykle tepal od oné památné noci, kdy se teta dožila životního zklamání a kdy se po něm rozehnala kloboukem.

Protože mě únava zmáhala, šel jsem si o půlnoci lehnout také. Příští den jsem strávil na doverském dostavníku a živ a zdrav jsem vpadl do tetina starého pokoje, právě když seděla u čaje (nosila nyní už brýle); a jak teta, tak i pan Dick a drahá stará Peggotka, která teď dělala tetě hospodyní, mě přivítali s otevřenou náručí a se slzami radosti. Když jsme začali hovořit klidněji, tetu náramně bavilo moje vyprávění, jak jsem se setkal s panem Chillipem a s jakou hrůzou na ni dodnes vzpomíná. A obě, teta i Peggotka, měly hodně co povídat o druhém manželu mé ubohé matky a o jeho sestře, „té mordýřské ženské“ – kterou by teta nebyla nazvala žádným křestním jménem ani příjmením ani jakýmkoli jiným pojmenováním, i kdyby ji k tomu nutili sebekrutějším mučením nebo trestem.

KAPITOLA ŠEDESÁTÁ

Agnes

Když jsme teta a já zůstali spolu sami, hovořili jsme ještě dlouho do noci. Mezi náměty, které jsme přetřásali – a o nichž jsem už ledaco věděl z dopisů, jež za mnou docházely –, bylo i to, že naši vystěhovalci nikdy nepíší domů jinak než vesele a nadějně; že pan Micawber skutečně několikrát poslal různé menší částky na dílčí úhradu oněch „peněžních závazků“, jež uzavíral tak stroze obchodnický jako „mezi muži“; i to, jak Janeta, která po tetině návratu do Doveru u ní znovu nastoupila službu, svůj slib odříkání se mužského pokolení nakonec dovršila tím, že s jedním blahobytným krčmářem vstoupila ve svazek manželský; a jak teta nakonec tuto slavnou zásadu sama zpečetila tím, že nevěstě pomáhala, ba i ji naváděla a posléze svou osobní přítomností svatební obřad korunovala. Jako obyčejně, nezapomněli jsme ani na pana Dicka. Teta mi vypravovala, jak se pan Dick nepřetržitě zabývá opisováním všeho, co mu vůbec přijde pod ruku, a jak tímto zdánlivě užitečným zaměstnáním udržuje krále Karla Prvního v uctivé vzdálenosti; jak jednou z hlavních radostí a odměn v jejím životě je to, že ho vidí na svobodě a šťastného, místo aby hynul žalem v nějaké jednotvárné nucené vazbě, a jak (to jako nový všeobecný závěr) nikdo kromě ní jaktěživ plně nepochopí, co to je vlastně za člověka.

„A kdypak, Trote,“ řekla teta a popleskala mě při tom na hřbetě ruky, když jsme jako za stara seděli u krbu, „kdypak si hodláš zajet do Canterbury?“

„Obstarám si koně a zajedu tam zítra ráno, teto, ledaže byste vy chtěla jet se mnou, co?“

„Ne!“ odpověděla teta po svém stroze a úsečně. „Hodlám zůstat, kde jsem.“

Řekl jsem, pak že tedy pojedu. A že bych nebyl dokázal jet přes Canterbury a nezdržet se tam, kdybych byl jel za někým jiným než za ní.

To ji těšilo, ale odpověděla: „Dej pokoj, Trote, moje staré kosti by přece byly do zítřka taky ještě vydržely!“ a znovu mě jemně popleskala po ruce, jak jsem tak seděl a díval se zamyšleně do ohně.

Zamyšleně, protože jsem nemohl být znovu tady a tak blízko u Agnes, aby ve mně neoživily ty pocity lítosti, které mou mysl už tak dlouho zaměstnávaly. Byla to lítost možná už ztlumenější a učila mě, co jsem zmeškal se naučit, dokud jsem ještě měl celý svůj mladší život před sebou; ale přese všechno to lítost byla. „Ach, Trote,“ zdálo se mi, že slyším tetu opět říkat, a tentokrát jsem jí rozuměl lépe – „slepý, slepý, slepý!“

Nějakou chvíli jsme oba mlčeli. Když jsem zdvihl oči, spatřil jsem, že mě upřeně pozoruje. Možná, že sledovala běh mých myšlenek; připadalo mi totiž, že ho nyní lze snadno vysledovat, ať už kdysi býval věru vrtošivý.

„Jejího otce najdeš jako bělovlasého starce,“ řekla teta, „ačkoli jako člověka po všech ostatních stránkách lepšího – znovuzrozeného. Už ho taky neuslyšíš, aby všechny lidské zájmy, radosti i bolesti měřil tím svým jediným, ubohým, malicherným měřítkem. Věř mi, dítě, takové hodnoty se musí hodně scvrknout, než se dají měřit *takhle*.“

„To opravdu musí,“ přisvědčil jsem.

„A ji najdeš,“ pokračovala teta, „stejně dobrou, stejně krásnou, stejně opravdovou, stejně nesobeckou, jako bývala odjakživa. Kdybych znala ještě větší chválu, Trote, jí bych ji přiznala.“

Nebylo větší chvály pro Agnes ani větší výčitky pro mne. Ach, jak se mohlo stát, že jsem zbloudil tak daleko!?

„Jestli vychová ty mladé dívky, které kolem sebe shromáždila, aby byly jako ona,“ řekla teta tak vážně, že se jí až oči zalily slzami, „tak ví Bůh, že svého života využije skvěle! Užitečná a šťastná, jak tehdy řekla! Jaká by mohla být jiná než užitečná a šťastná?“

„Má Agnes nějakého –?“ To jsem spíš myslil nahlas, než promluvil.

„No? Co? Koho nějakého?“ zeptala se teta zostra.

„Nějakého ctitele,“ řekl jsem.

„Tucty,“ zvolala teta s jistou rozhořčenou pýchou. „Co jsi byl pryč, můj milý, – mohla se vdát dvacetkrát!“

„Není pochyby,“ řekl jsem. „Není pochyby. Má ale nějakého ctitele, aby jí byl hoden? O jiného by Agnes dbát nedovedla.“

Teta seděla chvíli v zamyšlení, s bradou podepřenou o ruku. Potom zdvihla zvolna oči, pohlédla do mých, a řekla: „Domnívám se, že má nějakou lásku, Trote.“

„Obapolnou?“ zeptal jsem se.

„Trote,“ odpověděla mi teta vážně, „to ti nemohu povědět. Nemám právo říkat ti ani tolik. Nikdy se mi s ničím nesvěřila, mám jen své domněnky.“

Dívala se na mne tak pozorně a úzkostlivě (dokonce jsem si všiml, jak se chvěje), že jsem tu chvíli cítil víc než kdy předtím, že mé nedávné myšlenky uhodla. Zalarmoval jsem všechna rozhodnutí, která jsem za všech těch nesčetných dnů a nocí a za všech těch nesčetných zápasů svého srdce učinil.

„Jestli se to má tak,“ začal jsem, „a doufám, že má –“

„Nevím, že by mělo,“ řekla teta stroze. „Nesmíš takovým mým domněnkám podléhat. Musíš je uchovat v tajnosti. Jsou možná docela liché. Nemám právo mluvit.“

„Jestli se to má tak,“ opakoval jsem, „pak mi o tom Agnes poví sama, až bude chtít. Sestra, které jsem se tolik nasvěřoval já, teto, se nebude rozpakovat, aby se svěřila mně.“

Teta odvrátila oči od mých stejně pomalu, jako je předtím ke mně pozdvihla, a potom si je zamyšleně zakryla rukou. Po chvíli mi položila druhou ruku na rameno; a tak jsme spolu seděli a dívali se do minulosti, aniž jsme promluvili jedině další slovo, dokud jsme se pro tuto noc nerozloučili.

Časně ráno jsem se rozjel na místa, jež bývala jevištěm mého bývalého školního života. Nemohu tvrdit, že jsem byl už úplně šťastný z pocitu naděje, že získávám vítězství sám nad sebou, ba ani z vyhlídky, že co nevidět pohlédnu Agnes do tváře.

Brzy jsem dobře známý kus cesty projel a octl se v tichých ulicích, kde mi každý kámen připadal jako knížka z dětství. Šel jsem k starému domu pěšky a se srdcem tuze plným, abych vstoupil, jsem ho přešel. Vrátil jsem se; a když jsem se cestou kolem podíval do nízkého okna kulatého pokojíku ve vížce, v němž z počátku sedával Uriáš Heep a později pan Micawber, viděl jsem, že to je nyní malý salónek a nikde že není žádná kancelář. Jinak, co do čistoty a spořádanosti, byl ten usedlý starý dům stále stejný, jako když jsem ho spatřil po prvé. Přišla mi otevřít nová služebná a já ji požádal, aby slečně Wickfieldové vyřídila, že jí přišel vykonat návštěvu pán, který jí přináší vzkaz od přítele v cizině; a děvče mě zavedlo po důstojném starém schodišti (s upozorněním, abych byl na schody, jež jsem tak dobře znal, opatrný) do salonu, který se od posledka v ničem nezměnil. Knihy, jež jsme s Agnes spolu čítávali, stály ve svých starých policích a pultík, na němž jsem mnohý večer zápolil s úkoly, stál doposud na témž starém rohu stolu. Všechny ty drobné změny, které se do pokoje vetřely, dokud v domě bydlili Heepovi, se opět změnily na staro. Všechno bylo zase tak, jak to bývalo v těch šťastných dobách.

Stál jsem v okně a přes starobylou ulici jsem se díval na protější domy a připomínal si, co jsem se jich za deštivých odpolední napozoroval, když jsem se sem prvně nastěhoval, a co jsem se namudroval o lidech, kteří se u některého z oken ukázali, a jak jsem je očima sledoval po schodech nahoru i dolů, zatím co po chodníku klapavě přecházely ženy v prezůvkových dřeváčcích a jednotvárný déšť se lil šikmými provázky, hrnul se z tamhleté okapové roury a rozléval se po ulici. Znovu ve mně ve vši svěžesti vytanul pocit, s nímž jsem pozorovával tuláky, když za těchto deštivých večerů přicházeli se

soumrakem do města a s rancem, zavěšeným na konci hole a přehozeným přes rameno, se belhali kolem – pocit prosáklý, jako tenkrát, pachem vlhké země a mokrého listí a hloží, jakož i vanem právě téhož vzduchu, který na té lopotné pouti ovíval mne.

Otevření malých dveří v deštěné stěně mě vytrhlo a já se otočil. Jak ke mně přicházela, její krásné klidné oči se setkaly s mým pohledem. Zastavila se a položila si ruku na ňadra, a už jsem ji zachytil do náruče.

„Agnes, děvče moje drahé! Přepadl jsem tě tuze nečekaně!“

„Ne, ne! To mám takovou radost, že tě vidím, Trotwoode!“

„Drahá Agnes, jaké je to pro mne štěstí, že tě zase vidím!“

Přivinul jsem ji k sobě a chvíli jsme oba mlčeli. Potom jsme se usadili, vedle sebe; a její andělská tvář, ke mně obrácená, mě vítala s výrazem, o němž jsem celá léta ve dne v noci snil.

Byla tak svá, byla tak krásná, byla tak dobrá – dlužil jsem jí tolik vděčnosti, byla mi tak drahá, že jsem nedovedl slovy vyjádřit, co jsem cítil. Chtěl jsem jí žehnat, chtěl jsem jí děkovat, chtěl jsem jí říci (jak jsem jí už často řekl v dopisech), jaký na mne má vliv – ale všechno moje úsilí vyznělo naprázdno. Moje láska i blaženost byly němé.

Svým příznačným líbezným klidem mé vzrušení utišila; zavedla mě zpátky k chvíli našeho rozloučení, mluvila se mnou o Emilce, kterou potají mnohokrát navštívila; mluvila se mnou útlocitně o Dořině hrobě. S neomylným instinktem ušlechtilého srdce rozechvěla struny mé paměti tak jemně a lahodně, že ani jediná mi v nitru nezaskřípala; mohl jsem naslouchat té tesklivé, vzdálené melodii, aniž mě vůbec napadlo, abych chtěl uhýbat před čímkoli, co ve mně probouzela. Jak také, když vším tím prolínala její drahá bytost, ten dobrý anděl mého žití?

„A co ty, Agnes?“ řekl jsem po chvíli. „Pověz mi o sobě. Celou tu dlouhou dobu ses mi o vlastním životě sotva kdy vůbec zmínila!“

„Co ti mám povědět?“ namítla se svým zářivým úsměvem. „Tatínek je zdravý. Vidíš nás, jak si tady klidně žijeme ve starém domově; naše starosti jsou ty tam a náš domov je zase opravdu náš. A když víš tohle, drahý Trotwoode, tak víš všechno.“

„Všechno, Agnes?“ řekl jsem.

Podívala se na mne s jakýmsi zákmitem údivu v tváři.

„Jiného už nemáš nic, sestřičko?“ řekl jsem.

Červeně, která jí právě před okamžikem z tváře zmizela, se vrátila a opět zmizela. Usmála se – s jakýmsi tichým smutkem, zdálo se mi – a zavrtěla hlavou.

Chtěl jsem ji těmi otázkami dovést k tomu, co mi napověděla teta; neboť jakkoli palčivě bolestné pro mne nezbytně musilo být toto důvěrné tajemství od ní vyslechnout, musil jsem své srdce přinutit ke kázni a splnit vůči Agnes svou povinnost. Viděl jsem však, že jsem ji zneklidnil, a upustil jsem od toho.

„Máš hodně práce, drahá Agnes?“

„Se svou školou?“ řekla a se vším zářivým klidem zdvihla opět oči.

„Ano. Je to námaha, vid’?“

„Je to práce tak příjemná,“ odpověděla, „že bych si připadala málem jako nevděčnice, kdybych o ní mluvila jako o námaze.“

„Nic dobrého není pro tebe obtížné,“ řekl jsem.

Opět zčervenala a opět zbledla; a když sklopila hlavu, opět jsem zahlédl ten posmutnělý úsměv.

„Počkáš, aby ses viděl s tatínkem,“ navrhla Agnes zvesela, „a zůstaneš celý den s námi, vid’? Třeba se i vyspíš ve svém pokoji, ne? Pořád mu říkáme tvůj.“

To nepůjde, namítl jsem, protože jsem tetě slíbil, že s večerem zase přijedu; ale s radostí zůstanu celý den u nich.

„Nejsem ještě chvíli paní svého času, Trotwoode,“ řekla Agnes, „ale jsou tady všechny staré knihy a staré noty.“

„Jsou tady i staré květiny,“ řekl jsem a rozhlížel jsem se, „nebo aspoň ty staré druhy.“

„Zatím co jsi byl pryč,“ odpověděla Agnes s úsměvem, „nacházela jsem potěšení v tom, že jsem všechno udržovala tak, jak to bývalo, když jsme byli ještě děti. Protože tehdy jsme byli velice šťastní, myslím.“

„Ví Bůh, že byli!“ řekl jsem.

„A každičká maličkost, která mi připomínala mého bratra,“ pokračovala Agnes s těma srdečnými očima radostně upřenými na mne, „mi byla milým kamarádem. I tohle,“ a ukázala mi na lýčenou kabelčičku plnou klíčů, která jí dosud visela u pasu, „mi připadá, jako by cinkalo nějakou starou melodií!“

Opět se usmála a vyšla dveřmi, jimiž přišla.

Je na mně, říkal jsem si, abych si tuto její sesterskou lásku chránil s péčí přímo nábožnou. Je to všechno, co jsem si ponechal, a je to velký poklad. Kdybych jen jedinkrát otřásl základy posvátné důvěry a dávného vztahu, z nichž její sesterská láska vyvěrá, pak o ni přijdu a nikdy se mi ji už nepodaří vzkřísit. To jsem si vytrvale stavěl na oči. Čím víc jsem ji miloval, tím spíš se patřilo, abych na to nikdy nezapomněl.

Procházel jsem se ulicemi; a když jsem zase jednou spatřil svého bývalého soupeře řezníka – teď pomocného strážníka, jemuž jeho úřední právo viselo na háku v krámě –, zašel jsem se podívat na dolík, kde jsem se s ním kdysi utkal, a tam jsem přemítal o slečně Shepherdové a nejstarší slečně Larkinové i o všech svých nicotných láskách, zalíbeních i znelíbeních z té doby. Připadalo mi, že ten dlouhý čas nepřežilo nic než Agnes – a ta, odjakživa hvězda nade mnou, zářila ještě jasněji a ještě výš.

Když jsem se vrátil, byl už doma také pan Wickfield; přišel ze zahrady, kterou měl asi půl hodiny cesty za městem a v níž nyní skoro každý den pracoval. Byl skutečně takový, jak mi ho popsala teta. Zasedli jsme k obědu asi s půl tuctem děvčátek – a připadal mi jako pouhý stín své hezké podoby na stěně.

Pokoj a mír, který se v mé paměti k tomuto klidnému zátiší odedávna pojil, je opět celé prolínal. Když bylo po obědě a pan Wickfield nepil víno a ani já si žádné nepřál, odešli jsme nahoru, kde pak Agnes a její malé svěřenky zpívaly a hrály a pracovaly. Po čaji se děti vzdálily, kdežto my tři jsme zůstali sedět a hovořili o minulých časech.

„Moje úloha v nich,“ řekl pan Wickfield a potřásl bílou hlavou, „má do sebe hodně, čeho litovat – hluboce litovat – a za co se hluboce kát, to víš dobře, Trotwoode. Ale nevymazal bych ji, ani kdyby to bylo v mé moci.“

To jsem mu mohl snadno uvěřit, když jsem se podíval na tvář vedle něho.

„Zároveň s ní bych vymazal,“ pokračoval, „takovou trpělivost a oddanost, takovou věrnost, takovou dětskou lásku, na jakou nesmím zapomenout, nikdy zapomenout, ani abych zapomněl sám na sebe.“

„Chápu vás, pane,“ řekl jsem tiše. „Chovám ty city – a vždycky jsem je choval – ve zbožné úctě.“

„Ale nikdo neví, ani ty ne,“ opáčil, „co všechno udělala, co všechno podstoupila, jak těžce bojovala. Má drahá Agnes!“

Položila mu prosebně ruku na paži, aby ho umlčela. A byla velmi, velmi bleďá.

„Inu, inu!“ řekl s povzdechem a smlčel, jak mým očím tu chvíli připadalo, nějakou těžkou zkoušku, kterou Agnes ve spojitosti s tím, co mi pověděla teta, buď už vytrpěla, nebo teprve vytrpět měla. „Nu, Trotwoode, ještě nikdy jsem ti nevyprávěl o její matce. Vyprávěl ti o ní snad někdo jiný?“

„Nevyprávěl, pane.“

„Není toho mnoho – ačkoliv to znamenalo mnoho utrpení. Provádala se za mne proti vůli svého otce a ten se jí zřekl. Na kolenou ho prosila, aby jí odpustil, ještě než přišla na svět moje Agnes. Byl to zmíry zatvrzelý člověk a její matka tenkrát už dávno nežila. A z toho jí puklo srdce.“

Agnes se mu opřela o rameno a lehounce ho objala jednou rukou kolem krku.

„Měla láskyplné a ušlechtilé srdce,“ pokračoval, „a to srdce jí puklo. Znal jsem jeho něžnost nesmírně dobře. Neznat ji já, kdo jiný by ji byl znal? Milovala mě vroucně, ale šťastná nebyla nikdy. V skrytu ji ten zármutek ustavičně deptal, a protože v době otcova posledního odmítnutí – nebyl to totiž ani zdaleka případ první – byla křehkého zdraví a skleslá, chřadla a umřela. Zanechala mi Agnes, čtrnáct dní starou, a prokvetlé vlasy, které jsi u mne viděl, jak se jistě pamatuješ, hned jak jsi k nám prvně přišel.“

Políbil Agnes na tvář.

„Má láska k drahému dítěti byla láska chorobná, jenže tehdy jsem měl vůbec celou mysl chorou. Ale o tom se šířit nebudu. Nemluvím o sobě, Trotwoode, nýbrž o její matce a o ní. Jestli ti dávám nějaké vodítko k tomu, jaký jsem nebo jaký jsem býval, ty si to už rozluštíš, to vím. Jaká je Agnes, to říkat nemusím. Odjakživa jsem v její povaze spatřoval cosi z historie její nebohé matky, a proto ti dnes, kdy jsme po takových velkých otřesech my tři zase jednou pohromadě, o tom povídám. A pověděl jsem všechno.“

Dojímavost jeho skloněné hlavy i její andělské tváře a dětinné lásky nabyla náplně ještě tklivější, než jakou měla předtím. Kdybych byl potřeboval něco význačného, čím tento večer našeho opětného shledání charakterizovat, byl bych to našel v tomhle.

Po chvíli Agnes z místa vedle otce vstala, tiše přešla k svému pianu a zahrála několik starých melodií, jimž jsme v tom pokoji tak často naslouchávali.

„Máš snad v úmyslu někam zase odjet?“ zeptala se mne Agnes, jak jsem tak stál vedle ní.

„Co tomu říká moje sestra?“

„Doufám, že nepojedeš.“

„Potom tedy takový úmysl nemám, Agnes.“

„Když se mě už ptáš, Trotwoode, tak myslím, že bys odjíždět neměl,“ řekla mírně. „Tvoje rostoucí pověst i úspěchy rozšiřují tvé možnosti konat dobro. A i kdybych se já bez svého bratra třebas obešla,“ a zadívala se mi do tváře, „doba možná ne.“

„Jaký jsem, takového jsi mě udělala ty, Agnes. Měla bys to tedy vědět nejlíp.“

„Já že tě udělala, Trotwoode?“

„Ano, Agnes, děvče moje drahé!“ řekl jsem a naklonil jsem se nad ni. „Když jsme se dnes sešli, snažil jsem se ti povědět něco, co mi nejde z mysli od chvíle, kdy, Dora zemřela. Pamatuješ se, Agnes, když jsi přišla za mnou do našeho malého pokoje dole – jak jsi ukazovala vzhůru?“

„Ach, Trotwoode!“ odpověděla s očima zalitými slzami. „Tolik lásky v srdci, tak důvěřivá a tak mladá! Copak na to mohu kdy zapomenout?“

„Od té doby mě často napadalo, že čím jsi mi byla tehdy, sestro moje, tím že jsi mi vlastně byla odjakživa. Odjakživa jsi mi ukazovala vzhůru, Agnes – odjakživa jsi mě vedla k lepšímu – odjakživa jsi mě pohádala k vyšším cílům!“

Zavrtěla pouze hlavou a pod jejími slzami jsem zahlédl zase ten smutný, klidný úsměv.

„A za to ti jsem tak vděčný, Agnes, váže mě to k tobě takovým poutem, že pro oddanost mého srdce není prostě jména. Rád bych ti řekl, a přesto nevím, jak ti to povědět, že do nejdelší smrti k tobě budu vzhlízet a dám se od tebe vést, jako jsi mě provedla tmou, která patří minulosti. Ať se stane cokoli, ať třebas uzavřeš jakékoli nové svazky, ať třebas náš vztah dozná jakékoli změny, vždycky budu k tobě vzhlízet a milovat tě stejně jako dnes a jako odjakživa. Vždycky budeš mou útěchou a útočištěm, jako jsi bývala odjakživa. Až do svého posledního dechu tě budu stále vidět před sebou, sestro moje milovaná, jak ukazuješ vzhůru!“

Vložila ruku do mé dlaně a řekla mi, že je hrdá na mne i na to, co říkám, ačkoliv ji zahrnuji chválou mnohem a mnohem větší, než

jaké je hodna. Potom zase začala tichounce přehrávat, ale neodvrátila oči ode mne.

„Víš, Agnes, že mi to, co jsem dnes slyšel,“ řekl jsem, „připadá jaksi podivně známé – jako by to patřilo k těm citům, s jakými jsem na tebe pohlížel, když jsem tě prvně spatřil – s jakými jsem vedle tebe sedal v těch nedozrálých školních letech?“

„Věděl jsi, že nemám maminku,“ odpověděla s úsměvem, „a cítil jsi se mnou.“

„Víc než to, Agnes. Věděl jsem, skoro jako kdybych byl tu dnešní historii už znal, že tě obestírá něco nevysvětlitelně jemného a pokojného; něco, co u někoho jiného mohlo vyznívat smutně (a co také, jak dnes dovedu pochopit, vskutku smutné bylo), ale co tak nepůsobilo u tebe.“

Preludovala tiše – dál, stále s očima upřenýma na mne.

„Vysměješ se mi, že si kouzlím takové faty morgany, Agnes?“

„Ne!“

„Nebo když se přiznám k své pevné víře, že jsem už tehdy měl pocit, že bys dovedla být v lásce věrná navzdory všemu zrážení a taková i stále zůstat, dokud zůstaneš na živu? – Vysměješ se *takovému* snu?“

„Ach ne, ne!“

Mžikem jí po tváři kmitl bolestný stín, ale ještě dřív, než mě stačil poplašit, byl už zase ten tam; a Agnes přehrávala dál a se svým osobitým klidným úsměvem se dívala na mne.

Když mě kůň osamělou nocí nesl zpátky a vítr se kolem mne točil jako vír vzpomínek, myslil jsem na to s obavou, že není šťastná. Já alespoň šťastný nebyl; ale až doposud jsem poctivě držel minulost pod pečeti, a když jsem v duchu viděl Agnes ukazovat vzhůru, viděl jsem ji, jako by mi ukazovala k onomu nebi nade mnou, kde ji v tajemnu, jež nás čeká, budu možná smět milovat láskou pozemšťanům neznámou a říci jí, jaký boj mi v nitru zuřil, dokud jsem ji miloval ještě zde na zemi.

KAPITOLA ŠEDESÁTÁ PRVNÍ

Poznávám dva zajímavé kajícíky

Na nějaký čas – rozhodně však, než dokončím knihu, což mi mělo trvat ještě několik měsíců – jsem se usídlil v tetině domku v Doveru; a tam jsem klidně a vytrvale pracoval na svém díle, sedě u okna, z něhož jsem se díval na měsíc na moři, když mi ta střecha poskytla útočiště po prvé.

Abych dodržel předsevzetí, že o svém romanopisectví budu mluvit pouze tehdy, kdyby se jeho dráha náhodou úzce přimkla k vlastnímu sledu mého životního příběhu, nebudu se zde o snáhách, radostech, úzkostech ani vítězstvích, jež mé spisovatelství provázely, nijak rozepisovat. Že jsem se mu s nejhlubší vážností oddal věrně a věnoval mu všechny duševní síly, to jsem již řekl. Mají-li knihy, které jsem napsal, nějakou cenu, dopoví ostatní za mne. Jinak bych byl psal nadarmo – a pak nebude to ostatní nikoho zajímat.

Občas jsem zajížděl do Londýna, abych se tam na chvíli utopil v reji života nebo abych se v nějaké obchodní věci poradil s Traddlesem. Když jsem byl v cizině, spravoval za mne mé záležitosti s úsudkem svrchovaně zdravým a po hmotné stránce se mi věru dařilo. Protože mi moje jméno začalo vynášet obrovské množství dopisů od lidí, které jsem vůbec neznal – dopisů, jež většinou nic neříkaly a na něž se nesmírně těžko odpovídalo –, dohodli jsme se s Traddlesem, že dáme na jeho dveře namalovat také moje jméno. Tam mi pak oddaný listonoš onoho doručovacího okrsku donášel celé balíky dopisů a tam také jsem se nad nimi čas od času potil jako nějaký ministr vnitra, ovšem bez jeho platu.

V této poště se co chvíli objevil úslužný návrh některého z četných příživníků, ustavičně číhajících v Sudích dvorech i kolem,

že budou pod mým jménem provozovat praxi (jestliže podniknu zbývající nutné kroky, abych se stal proktorem) a z výtěžku že mi budou platit jisté procento. Všechny takové nabídky jsem však odmítl – neboť jsem věděl, že takových pokoutních právníků tam praktikuje už spousta, a pokládal jsem Dvory za víc než dost špatné i bez toho, abych jakkoli přispěl k jejich dalšímu znešvaření.

Když na Traddlesových dveřích zazářilo květem moje jméno, byla děvčata už doma a mladík jako břitva se celý den tvářil, jako by byl v životě neslyšel o Sofi, zavřený v zadním pokoji, odkud při své práci shlíží na pumpu, která stojí na umouněné zahrádce jako dlaň. Ale tam jsem ji, stále touž čilou hospodyňku, vždycky našel; a když právě po schodech nestoupala žádná cizí noha, často si notovala své oblíbené devonshirské romance a melodickým zpěvem otupovala mladíka jako břitva v jeho úředním kumbále.

Z počátku mi bylo divné, proč tak často zastihnu Sofi psát do sešitu a proč ho vždycky zavře, jakmile se objevím, a kvapně schová do zásuvky u stolu. Ale tajemství se brzy vysvětlilo. Jednoho dne Traddles (který se v mrholivé plískanici zrovna vrátil domů od soudu) vytáhl ze svého stolu arch papíru a zeptal se mě, co o tom písmu soudím.

„Tome, prosím tě, ne!“ zvolala Sofi, která mu právě u krbu nahřívala trepky.

„Proč ne, má drahá?“ namítl Tom, celý rozradostněný. „Co tomu rukopisu říkáš, Copperfelde?“

„Je to pozoruhodně úřední a vypsáný rukopis,“ odpověděl jsem. „Myslím, že tak pevnou ruku jsem v životě ještě neviděl.“

„Na ženskou ruku to nevypadá, co?“ zeptal se Traddles.

„Na ženskou ruku?“ opakoval jsem. „To už cihly a vápno vypadají na ženskou ruku spíš!“

Traddles propukl v bouřlivý smích a oznámil mi, že to je písmo Sofino; Sofi se prý zapřísahala, že bude v kanceláři brzy potřebovat písaře opisovače, a zařekla se, že tím písařem bude ona; nacvičila

si prý to písmo podle předloh a dokáže vyhotovit – už jsem zapomněl kolik archů za hodinu. Sofi nevěděla rozpaky kudy kam, když mi tohle všechno Traddles povídal, a řekla, že se k tomu „Tom“, až z něho udělají soudce, už tak ochotně hlásit nebude. To ovšem „Tom“ popřel a tvrdil, že na to bude za všech okolností vždycky pyšný.

„Můj drahý Traddlesi,“ řekl jsem, když Sofi se smíchem odešla, „máš ty ale z gruntu dobrou a roztomilou ženu!“

„Můj drahý Copperfielde,“ odpověděl mi Traddles, „je to bez jakékoli výjimky nejlepší děvče na světě! Jak to tady vede, jak ti je přesná, jak se vyzná v domácnosti, jak je hospodárná a pořádná! A jak je pořád veselá, Copperfielde!“

„Máš opravdu proč ji chválit!“ řekl jsem na to. „Jsi šťastný člověk. Oblažujete se myslím navzájem i každý sám sebe tak, že z vás budou dva z nejšťastnějších lidí na světě.“

„Pevně věřím, že dva z nejšťastnějších lidí na světě už jsme,“ opravil mě Traddles. „To alespoň přiznávám. Božítku, když ji tak vidím, jak v té nynější ranní tmě při svíčce vstává, čile připravuje všechno, co je pro ten den zapotřebí, chodí do trhu nakupovat dřív, než písaři přicházejí do kanceláří, a nic nedá na nečas – jak z nejobyčejnějších příprav kouzlí báječně skvělé obědy, dělá pudinky a nákypy, udržuje všechno v pořádku a na místě a při tom je pořád čistounká jako ze škatulky, jak se mnou večer vysedává, ať je, jak chce, pozdě, vždycky přívětivá a plná povzbuzení, a to všechno kvůli mně – na mou věru, že tomu někdy nemohu ani uvěřit, Copperfielde!“

Rozněžňovaly ho dokonce i ty trepky, které mu nahřála, když si je nyní obul a labužnický si opřel natažené nohy o krbovou mřížku.

„Na mou věru, že tomu někdy nemohu ani uvěřit,“ opakoval Traddles. „A co ty naše radosti! Božítku, jsou opravdu levné, ale přitom přímo báječné! Když jsme večer doma a zamkneme venkovní dveře a zatáhneme tyhle záclony – ty udělala sama –, kde by nám mohlo být útulněji? A když je pěkně a my se jdeme večer projít, mají

pro nás ulice tolik potěšení, že z radosti vůbec nevycházíme. Díváme se do blýskavých výkladů klenotnických obchodů a já ukazuju Sofi, kterého toho hádka s diamantovými očima, svinutého na polštářku z bílého hedvábí, bych jí dal, kdybych si to mohl dovolit, a Sofi zas ukazuje mně, které ty zlaté cizelované remontérky s trojím pláštěm a rubíny, vybavené nejmodernějším kotvovým mechanismem a bůhví čím ostatním, by ona koupila mně, kdyby si to mohla dovolit ona. A vybíráme si lžíce a vidličky, rybí příbory, nože na máslo a kleštičky na cukr, které by se nám oběma nejlépe líbily, kdybychom si to mohli oba dovolit, a odcházíme od výkladu opravdu tak, jako kdybychom si je odnášeli! Když se potom zatouláme na hlavní třídu a náměstí a vidíme někde dům k pronajmutí, tu se na něj někdy zadíváme a říkáme si, jakpak by vyhovoval *tenhle*, kdyby mě udělali soudcem? A už si ho rozdělujeme – *tenhle* pokoj pro nás, *tamty* pokoje pro děvčata a tak dál, až dojdeme k uspokojivému závěru, buď že by vyhovoval, nebo že by nevyhovoval, podle toho, jak to vyjde. Občas jdeme do divadla, za polovic na přístavek do parteru – podle mého je za ty peníze laciný už jen ten jeho čuch – a tam se upřímně bavíme hrou; Sofi z ní věří každému slovu a já taky. Když se vracíme procházkou domů, koupíme si třeba v některé jídelně něco k snědku nebo v rybárně menšího humra, přineseme si to sem, uděláme si báječnou večeři a povídáme si při ní o tom, co jsme viděli. To mi věř, Copperfelde, být lordem kancléřem, tak bychom to dělat nemohli!“

At' bys byl, co chtěl, můj drahý Traddlesi, tak bys jistě dělal něco příjemného a milého, pomyslíš jsem si. Nahlas jsem řekl: „Jen tak mimochodem, kostlivce teď už myslím nekreslíš nikdy, co?“

„Na mou pravdu, můj drahý Copperfelde,“ odpověděl Traddles se smíchem a začervenal se, „tak docela to popřít nemohu, protože když jsem oněhdy seděl u nejvyššího civilního soudu v jedné ze zadních řad a měl zrovna v ruce pero, najednou ti mě napadla bláznivá myšlenka, abych zkusil, co mi z té zručnosti zbylo. A obávám se, že tam na kraji lavice kostlivec je – v paruce.“

Když jsme se oba dosyta nasmáli, ukončil Traddles smích tím, že se s úsměvem zadíval do ohně a svým odpouštivým způsobem řekl: „Starý Creakle!“

„Mám tady od toho starého – lotra dopis,“ řekl jsem. Nikdy jsem totiž nebyl méně v náladě mu odpustit, jak mlátíval Traddlese, než když jsem nyní viděl Traddlese tak ochotného odpustit mu sám.

„Od našeho ředitele Creakla?“ zvolal Traddles. „Ale jdi!“

„K lidem, které ke mně přitahuje můj stále větší věhlas a bláhobyt,“ řekl jsem, zatím co jsem probíral dopisy, „a kteří najednou shledávají, že je ke mně odjakživa poutá silná náklonnost, patří i právě řečený Creakle. Jenže dnes už neřediteluje, Traddlesi. Pověsil školu na hřebík. Je hrabským justiciárem pro Middlesex.“

Domníval jsem se, že ta novina Traddlese třeba překvapí, až ji uslyší, ale nepřekvapila ho vůbec.

„Jak myslíš, že k tomu justiciárování přišel?“ zeptal jsem se.

„Ach božítku,“ odpověděl Traddles, „na tuhle otázku by se dalo strašně těžko odpovědět. Možná, že hlasoval pro někoho, nebo půjčil peníze někomu, nebo něco koupil od někoho, nebo si nějak jinak zavázal někoho, nebo agentova! pro někoho, kdo znal někoho jiného, kdo přiměl vrchnost hrabství k tomu, aby ho pro ten úřad jmenovala.“

„Bud' jak bud', ten úřad zastává,“ řekl jsem. „A píše mi tady, že by ho těšilo, kdyby mi mohl názorně předvést jediný správný systém vězeňské kázně, jedinou neomylně spolehlivou metodu, jak provi-nilce natrvalo obracet na pravou cestu a v upřímné kajícíky – to jest, abys věděl, samovazbou. Co tomu říkáš?“

„Tomu systému?“ zeptal se Traddles s vážným výrazem.

„Ne. Ale jestli mám to pozvání přijmout a jestli bys jel se mnou.“

„Proč ne?“ řekl Traddles.

„Tak mu tedy v tom smyslu napíšu. Pamatuješ se myslím (a to nemluvím o tom, jak zacházel s námi), že právě tenhle Creakle vyhnal svého syna na ulici, a taky, jak peprně oslazoval život své ženě a dceři, ne?“

„Úplně dobře,“ pravil Traddles.

„Ale jestli si přečteš jeho dopis, tak uvidíš, že k vězňům, odsouzeným za všechny těžké zločiny, co jich trestní zákon zná, je nejútloucitnější člověk pod sluncem,“ řekl jsem, „ačkoliv nikde tady nevidím, že by se jeho útlocit týkal ještě nějakého jiného druhu božích tvorů.“

Traddles pokrčil rameny a vůbec se nedivil. Také jsem od něho údiv nečekal a ani sám jsem se nedivil; to bych předtím podobných životních satir byl musel vidět věru málo. Ujednali jsme si, kdy návštěvu vykonáme, a ještě ten den večer jsem v tom smyslu panu Creaklovi napsal.

V ustanovený den – myslím, že to byl hned příští den, ale na tom nesejde – jsme se s Traddlosem vypravili do věznice, kde byl pan Creakle mocný pán. Byla to nezměrná a mohutná budova, postavená obrovským nákladem. Když jsme se blížili k bráně, neubráníl jsem se pomyslení, jakou vřavu by to asi bylo v zemi vyvolalo, kdyby byl nějaký pobloudilec přišel s návrhem vynaložit polovinu peněz, co stála věznice, na stavbu nějaké pracovní školy pro mládež nebo nějakého útulku pro zasloužilé staré lidi.

V kanceláři, která mohla docela dobře být v přízemí babylonské věže, jak tlusté měla zdi, nás uvedli k našemu bývalému řediteli školy; stál právě v hloučku, který se skládal ze dvou tří justiciářů čilejší odrůdy a z několika hostí, které si přivedli. Přijal mě jako člověk, jenž v letech dávno minulých utvářel mého ducha a odjakživa mě vroucně miloval. Když jsem mu představil Traddlese, vyjádřil pan Creakle podobným způsobem, jenže s vřelostí poněkud ztlumenou, že byl Traddlesovi odjakživa vůdcem, moudrým rádcem a přítelem. Náš ctihodný vychovatel značně zestárl a na zjevu nic nezískal. Obličej měl stejně brunátný jako kdysi, také oči měl stejně malé a spíš ještě zapadlejší. Řídké, šedivé a vždycky jakoby mokré vlasy, na které jsem se u něho tak dobře pamatoval, mu zatím skoro všechny slezly a tlusté žíly na jeho holé hlavě nebyly pro to na pohled o nic příjemnější.

Po krátkém rozhovoru těchto pánů, z něhož jsem mohl soudit, že po právu není na světě hodno zřetele a péče nic než svrchované pohodlí vězňů, ať stojí, co stojí, a že na celé širé zemi není kouska práce jinde než uvnitř vězeňských zdí, jsme s prohlídkou začali. Protože byl zrovna čas oběda, zašli jsme nejdříve do veliké kuchyně, kde právě s přesností a pravidelností hodinového stroje oddělovali oběd pro každého vězně zvlášť (aby mu ho mohli servírovat v jeho cele). Pošeptal jsem po straně Traddlesovi, že mě zajímá, jestli tu někoho napadne, jak křiklavý je rozdíl mezi tímto bohatým jídlem vybrané jakosti a mezi obědy, neříkám zrovna nuzáků, ale vojáků, námořníků, dělníků, té valné většiny poctivě pracující pospolitosti, z nichž ani jeden z pěti set jaktěživ neobědvá ani z poloviny tak dobře. Ale dostalo se mi poučení, že „systém“ vyžaduje dobré živobytí; a zkrátka – abych s tím systémem jednou provždy skoncoval – shledal jsem, že jak po této stránce, tak i po všech stránkách ostatních „systém“ umlčuje všechny pochybnosti a vylučuje jakékoli výjimky. Nikomu zřejmě ani ve snu nepřišlo na mysl, že by se bylo možno řídit nějakým jiným systémem než právě tímto arcisystémem.

Zatím co jsme procházeli některými z těch nádherných chodeb, ptal jsem se pana Creakla a jeho přátel, jaké jsou podle jejich názoru hlavní přednosti tohoto všemocného a všeplatného systému. Zjistil jsem, že to je jednak naprostá izolace vězňů – takže žádný člověk, který tu je ve vazbě, neví nic o druhém –, jednak výchova vězňů k mravnému rozpoložení myslí, které vede k upřímné lítosti a kajícínosti.

Ale když jsme začali navštěvovat jednotlivé vězně v jejich celách a procházeli chodbami, na nichž tyto cely byly, a poslouchali při tom výklad, jak věžňové chodí do kaple a tak dále, tu mě napadlo, že věžňové velmi pravděpodobně vědí jeden o druhém víc než dost a že používají značně dokonalé dorozumívací metody. V době, co toto píšu, to myslím jsou věci už prokázané; ale protože tehdy by bylo bývalo pustým rouháním proti systému, kdyby byl člověk

takové podezření i jen nadhodil, raději jsem tak bedlivě, jak jsem jen dovedl, pozoroval kajícnost.

A tu mě znovu přepadly silné pochybnosti. Shledal jsem, že v linii kajícnosti vládne jistá móda stejně jako v linii kabátů a vest v krejčovských výkladech venku. Shledal jsem, že velké množství kajících vyznání se svou povahou velmi málo liší; že se velmi málo liší (což mi připadalo na výsost podezřelé) dokonce i slovy. Shledal jsem se s notnou řádkou lišáků, kteří se pohrdavě zříkali celých vinic kyselých hroznů, ale shledal jsem se s velmi málo lišáky, kterým bych byl věřil i jen s jediným hrozníčkem na dosah. Především jsem pak shledal, že nejhorlivější kajícíci jsou předmětem největšího zájmu a že jejich domýšlivost, jejich marnivost, jejich potřeba vzruchu a jejich náruživý sklon k šalbě (který u mnohých z nich dosahoval míry takřka neuvěřitelné, jak vyplývalo z trestního záznamu) toto kající vyznávání vesměs podněcují a vesměs v něm nacházejí ukojení.

Zatím co jsme tak chodili hned sem a hned tam, slyšel jsem však stále zmínky o jistém čísle dvacet sedm, které se těšilo zvláštní oblibě a podle všeho zdání bylo opravdu vzorným vězněm; a to zmínky tak časté, že jsem se rozhodl s konečným úsudkem počkat, dokud tu sedmadvacítku neuvidím. Vyrozuměl jsem, že zvláště jasnou hvězdou je také osmadvacítko, jenže ten měl tu smůlu, že jeho zář poněkud tlumil mimořádný třpyt sedmadvacítky. Vyslechl jsem o sedmadvacítkce, o jeho zbožném napomínání všech kolem sebe i o krásných dopisech, které neustále píše matce (o níž má zřejmě za to, že to s ní je velmi špatné), tolik chvály, že jsem se málem nemohl ani dočkat, až ho uvidím.

Musil jsem svou nedočkavost ještě nějakou chvíli krotit, protože sedmadvacítku si schovávali pro konečný efekt. Ale posléze jsme přece jen došli ke dveřím jeho cely, a když pan Creakle nahlédl špehýrkou dovnitř, s bezmezným obdivem nám ohlásil, že si vězeň čte v modlitbách.

Nastala ihned taková tlačení hlav, které chtěly vidět číslo dvacet sedm číst si v nebeklíči, že průhled malou špehýrkou tarasilo šest sedm hlav v řadě za sebou. Aby tuto potíž odstranil a poskytl nám příležitost pohovořit si se sedmadvacítkou ve vši jeho čistotě, nařídil pan Creakle dveře celý odemknout a vyvolat sedmadvacítku ven na chodbu. Tak se i stalo – a koho jsme pak s Traddlesem v tom polepšeném čísle dvacet sedm s úžasem nespatriili jako Uriáše Heepa!

Poznal nás okamžitě, a když vycházel, řekl se svým obvyklým zavrtěním: „Jak se račte, pane Copperfield? Jak se račte, pane Traddles?“

Tento pozdrav, jímž dal najevo, že nás zná, vyvolal v hloučku všeobecný obdiv. Málem mi připadalo, jako by kdekoho překvapovalo, že vězeň není vůbec pyšný a že si nás všiml.

„Tak co, Sedmadvacet,“ řekl pan Creakle s truchlivým obdivem. „Jak se cítíte dnes?“

„Jsem velice sprostný, pane!“ odpověděl Uriáš Heep.

„To jste vždycky, Sedmadvacet,“ řekl pan Creakle.

Tu se jiný pán zeptal s krajní starostlivostí: „Máte skutečně všechno pohodlí?“

„Ano, pane, děkuju vám!“ odpověděl Uriáš Heep a podíval se směrem k tazateli. „Mám zde nepoměrně větší pohodlí, než jsem kdy měl venku. Teď si své zbloudilosti uvědomuji. To právě mi skýtá útěchu!“

Několik pánů podlehl silnému dojetí; a potom se do popředí protlačil třetí tazatel a zmíry útloučně se zeptal: „Jaké se vám tady zdá hovězí?“

„Děkuju vám, pane,“ odpověděl Uriáš a podíval se po hlase opět jiným směrem, „včera bylo trochu tužší, než mi bylo milé, ale je mou povinností protivenství snášet. Podléhal jsem hříšným slabostem, pánové,“ řekl Uriáš a s pokorným úsměvem se rozhlédl, „a je na mně, abych následky snášel bez reptání.“

Když opadl šum, projev to dílem uspokojení nad světeckým rozpoložením mysli sedmadvacítky a dílem rozhořčení na dodavatele, který mu zavalil byt i sebemenší příčinu ke stížnosti (kterou si pan Creakle okamžitě poznamenal do zápisníku), stál sedmadvacítkou uprostřed nás, jako by se cítil hlavním exponátem svatosti, vystaveném v muzeu svatostmi proslulém. Abychom my, novověrci, mohli užít té přemíry záře, která nás zalévala, všichni najednou, pánové nařídili, aby vyvedli z cely také osmadvacítku.

Byl jsem už úžasem do té míry oněmělý, že jsem pocítil pouze jakýsi odevzdaný údiv, když z cely vyšel pan Littimer s Písmem v ruce!

„Osmadvacet,“ ozval se pán v brýlích, který doposud nepromluvil, „minulý týden jste si stěžoval na kakao, příteli. Jaképak bylo potom?“

„Děkuji vám, pane,“ odpověděl pan Littimer, „už ho vaří lepší. Smím-li si to dovolit podotknout, pane, domnívám se, že mléko, do kterého je zavařují, není zcela hodnotné; jsem si však vědom, pane, že v Londýně se mléko v značné míře porušuje a že je nesnadno opatřit si tuto potravinu v přirozeném, ryzím stavu.“

Připadalo mi, že pán v brýlích kandiduje svou osmadvacítkou proti páně Creaklově sedmadvacítkou, protože každý z nich se ujal předvádění vězně svého.

„Jaký je váš duševní stav, Osmadvacet?“ řekl tazatel v brýlích.

„Děkuji vám, pane,“ odpověděl pan Littimer, „uvědomuji si teď své zbloudilosti, pane. Zmocňuje se mne velká úzkost, když pomyslím na hříchy svých bývalých spolupoutníků životem, pane, ale doufám, že i oni jednou dojdou odpuštění.“

„Ale vy sám spokojený jste?“ řekl tazatel a povzbudivě na něho kývl.

„Jsem vám velmi zavázán, pane,“ odpověděl pan Littimer. „Ano, naprosto spokojený.“

„Nemáte nyní na srdci vůbec nic?“ vyzvídal tazatel. „Pakli ano, Osmadvacet, jen to řekněte!“

„Pane,“ odpověděl pan Littimer, aniž zdvihl oči od své bible, „jestliže mě neklamal zrak, je zde přítomen pán, který mě v mém dřívějším životě znával. Bude onomu pánovi možná s užitkem, když zví, že své bývalé zbloudilosti přičítám zcela tomu, pane, že jsem vedl lehkovážný život ve službách mladých mužů a nechal se jimi svádět k slabostem, kterým odolat jsem neměl dost síly. Doufám, že si z toho onen pán vezme výstrahu a že nebude mou dovoleností dotčen. Říkám to pro jeho dobro, pane. Jsem si vědom všech svých někdejších zbloudilosti. Doufám, že i on se bude jednou kát z nepravostí a hříchů, na kterých se podílel.“

Všiml jsem si, že si několik pánů zaclonilo oči, každý jednou rukou, jako by byli právě vkročili do kostela.

„To je vám ke cti, Osmadvacet,“ odvětil tazatel s brýlemi. „To jsem od vás mohl očekávat. Máte na srdci ještě něco?“

„Pane,“ odpověděl pan Littimer a nadzdvihl lehce obočí, nikoli však oči, „znával jsem jednu mladou ženu, která zbloudila a upadla v prostopášnost a kterou jsem se snažil navrátit spasení, ale kterou se mi nepodařilo zachránit. Prosím onoho pána, bude-li tak laskav a je-li to v jeho moci, aby oné mladé ženě tlumočil můj vzkaz, že jí její špatné jednání vůči mé osobě odpouštím a že ji vyzývám, aby se kála.“

„Nepochybuji, Osmadvacet,“ pravil tazatel s brýlemi, „že to, co jste zde tak patřičně uvedl, učinilo na pána, o kterém mluvíte – jako jistě na nás všechny – velmi hluboký dojem. Nebudeme vás déle zdržovat.“

„Děkuji vám, pane,“ odpověděl pan Littimer. „Přeji vám dobrou pohodu, pánové, a doufám, že rovněž vy a vaše rodiny jednou svou hříšnost nahlédnete a budete se kát!“

S těmi slovy se číslo dvacet osm vrátil do cely, když si ještě napřed vyměnil pohled s Uriášem – jako kdyby si nebyli navzájem tak

úplně neznámí, poněvadž mají nějaký způsob dorozumívání; a když za ním zapadly dveře, hloučkem proběhlo šuškáni, že to je vskutku nejvyšší úctyhodný člověk a nádherný případ.

„Nuže, Sedmadvacet,“ promluvil pan Creakle, aby na uprázdněné pódium nyní uvedl zase vězně svého, „můžeme snad někdo pro vás něco udělat? Jestli ano, řekněte nám to!“

„Rád bych sprostně požádal o dovolení,“ odpověděl Uriáš a škubl při tom tou zloduší hlavou, „abych směl opět napsat matce.“

„To se vám samozřejmě povoluje,“ pravil pan Creakle.

„Děkuju vám, pane! Mám o matku velkou starost. Bojím se, že jí hrozí nebezpečí.“

Někdo se neopatrně zeptal: „Jaké?“, ale kolkolem se rozlehl pohoršený šepot: „Pssst!“

„Nebezpečí věčného zatracení,“ odpověděl Uriáš a nakroutil se do směru, odkud se ozval hlas. „Přál bych si, aby matka byla přivedena do mého duševního stavu. Nikdy bych nebyl býval do svého nynějšího duševního stavu přiveden, kdybych se nebyl dostal sem. Škoda, že se sem nedostala i matka. Každému by jenom prospělo, kdyby ho sebrali a přivedli sem!“

Tento výrok vzbudil bezmezné uspokojení – větší uspokojení, myslím, než všechny ostatní, které dosud padly.

„Než jsem přišel sem,“ řekl Uriáš a kradmo na nás pohlédl, jako by – mít tu moc – celý ten venkovní svět, k němuž patříme, nejraději vyhladil a smazal, „propadal jsem zbloudilostem; nyní si však své zbloudilosti uvědomuji. Venku je hřích na hřích. I v matce je hřích na hřích. Nikde není nic jiného než hřích na hřích – kromě tady.“

„Tedy nadobro jste se obrátil?“ zpovídal ho pan Creakle.

„Ó jezuskote, pane, zajisté!“ zvolal náš nadějný kající.

„Neupadl byste znova do hříchu, kdybyste se zase vrátil do světa?“ zeptal se kdosi jiný.

„Ó jezus-kote, pane, nikoliv!“

„To je velice potěšitelné, věru!“ pravil pan Creakle. „Mluvil jste předtím k panu Copperfieldovi, Sedmadvacet. Přál byste si mu říci ještě něco?“

„Znal jste mě dlouhý čas, než jsem přišel sem a byl obrácen, pane Copperfield,“ řekl Uriáš a podíval se na mne pohledem, že lotrovštější jsem v životě ještě neviděl, ani v jeho obličeji ne. „Znal jste mě, když jsem přes všechny své zbloudilosti byl pokorně sprostný mezi těmi, kdo byli pyšní, a mírný mezi těmi, kdo byli násilní – vy sám jste mi dal pocítit násilí, pane Copperfield. Víte přece, že jste mě jednou udeřil v tvář.“

Všeobecné politování. Několik rozhořčených pohledů, upřených na mne.

„Ale odpouštím vám, pane Copperfield,“ řekl Uriáš a učinil svou odpouštivou shovívavost předmětem podobenství tak bezbožného a rouhavého, že je zde ani nezaznamenám. „Odpouštím všem. Špatně by se pro mne slušelo, abych k někomu choval zášť. Ochotně vám odpouštím a jen doufám, že pro budoucnost budete své vášně krotit. Doufám, že pan W. se bude kát, i slečna W. a všechny ty nádobý hříchu vůbec. Bůh vás navštíví neštěstím a já jen doufám, že vám to bude k dobrému; ale k ještě lepšímu by vám bylo, kdybyste býval přišel sem. Pan W. měl raději přijít sem a slečna W. rovněž. Nejlepší přání, jaké mohu projevit vám, pane Copperfield, i vám všem ostatním zde, pánové, je to, abyste se mohli dát sebrat a přivést sem. Když pomyslím na své bývalé zbloudilosti a na svůj nynější stav, jsem přesvědčen, že by to pro vás bylo to nejlepší. Lituju všechny, koho sem nepošlou!“

Za tlumeného sborového projevu pochvaly se vploužil zase zpátky do své cely; a když se za ním otočil klíč, Traddles i já jsme pocítili velkou úlevu.

Příznačným rysem této kajícínosti bylo, že jsem se musel teprve ptát, co ti dva vlastně provedli, že se tam vůbec octli. To bylo zřejmé to poslední, na co si při řečnění vzpomněli. Obrátil jsem se tedy na

jednoho z obou profousů, kteří – jak jsem soudil z jistých tlumených známek v jejich tváři – věděli až tuze dobře, jakou cenu všechen tenhle rozruch má.

„Víte snad,“ zeptal jsem se, když jsme kráčeli chodbou, „jakým zločinem číslo dvacet sedm naposled ,zbloudilo‘?“

Odpověď zněla, že to byl případ s cedulovou bankou.

„Podvod spáchaný na cedulové bance?“ zeptal jsem se.

„Ano, pane. Podvod, padělání a zločinné úklady. On a ještě několik jiných. On ty druhé ponoukal. Byl to prohnanež spunktovaný pokus a šlo při tom o velkou sumu. Rozsudek – deportace na doživotí. Sedmadvacítka byl z té chásky nejprohnanejší a málem z toho vyvázl se zdravou kůží; málem, ale ne docela. Banka mu tak tak ještě stačila posolit ocásek – ale jen tak tak.“

„A víte, čím se provinila osmadvacítka?“

„Osmadvacítka,“ odpověděl můj informátor, který celou tu dobu, co jsme kráčeli chodbou, mluvil velmi tiše, ohlížel se přes rameno a střežil se, aby snad pan Creakle ani nikdo z ostatních nezaslechl jeho nedovolené názory na tyto neposkrvněné ovečky – „osmadvacítka (taky deportace) si našel službu a večer předtím, než měli odjet do ciziny, okradl svého mladého pána o nějakých dvě stě padesát liber nebo tak na penězích a cennostech. Na jeho případ se pamatuju zvlášť dobře, protože ho chytila trpaslice.“

„Kdože?“

„Taková mrňavá ženská. Jméno jsem zapomněl.“

„Snad ne Mowcherová?“

„To je ono! Vytřel všem pronásledovatelům zrak, natáhl si blondovou paruku, přilepil blondové lousy a v tak dokonalém přestrojení, že jste něco podobného od svého prvního zavrnutí ještě neviděl, už už byl na skoku do Ameriky, když vtom ho ta mrňavá ženská, která náhodou byla taky v Southamptonu, najednou viděla špacírovat po ulici – v mžiku ho těma bystrýma očičkama zmerčila – vběhla mu pod nohy, aby se svalil – a držela se ho jako klíště!“

„Skvělá slečna Mowcherová!“ zvolal jsem.

„To byste byl věru řekl, kdybyste ji byl viděl, když při přelíčení stála na židli ve svědecké lavici, jako jsem ji viděl já,“ pokračoval můj přítel. „Když ho čapla, rozbil jí do krve obličej a mlátil ji, jak surově jen dovedl, ale ona se ho nepustila, dokud ho nešoupli pod zámek. Držela se ho namoutě tak pevně, že je strážníci museli odvést oba najednou. Vypovídala statečně jako Amazonka, takže jí soud vyslovil mimořádnou pochvalu a lidé ji s jásotem doprovodili až domů. Před soudem prohlásila, že by ho byla zadržela i úplně sama (za to, co o něm už věděla), i kdyby to byl sám Samson. A já věřím, že by to byla dokázala!“

Věřil jsem tomu i já a zmíry jsem si za to slečny Mowcherové vážil.

Viděli jsme už všechno, co stálo za vidění. Bylo by bývalo marné vysvětlovat takovému člověku, jako byla Jeho Milost pan Creakle, že Sedmadvacet a Osmadvacet jsou stále stejní a vůbec se nezměnili; že přesně takoví, jací jsou touhle dobou, byli odjakživa; že právě pokrytečtí lumpové jsou jako stvoření k tomu, aby v takovém prostředí činili kajícíná vyznání tohoto druhu; že znají jejich trhovou cenu – přinejmenším stejně dobře jako my –, pokud jde o bezprostřední službu, kterou jim prokážou, až dojde k deportaci; slovem, že to všechno dohromady je venkoncem odporná, lichá, trapně nemravná komedie. Ponechali jsme pány jejich systému i samy sobě a v zamyšleném podivu jsme se ubírali domů.

„Je možná docela dobře, Traddlesi,“ řekl jsem, „rajtovat na špatném koníčku pěkně zostrá, protože tím dřív ho urajtuješ.“

„Doufám,“ odpověděl Traddles.

KAPITOLA ŠEDESÁTÁ DRUHÁ

Mou cestu ozáří světlo

Rok pokročil, Vánoce byly přede dveřmi a já byl doma už přes dva měsíce. S Agnes jsem se vídal často. Ale ať mě hlas veřejnosti pobádal třebas sebehlasitěji a burcoval ve mně city a úsilí sebevřelejší, nejmenší slůvko chvály její jsem slyšel raději než co jiného.

Alespoň jednou za týden a někdy i častěji jsem jezdíval na koni do Canterbury a strávil u nich večer. Obyčejně jsem se v noci vracel domů, neboť onen dávný nešťastný pocit mě nyní skličoval ustavičně – smutkem nejtísnivějším, když jsem od ní odešel – a mnohem raději jsem byl vzhůru a venku, než abych v úmorné nespavosti nebo strastiplných snech bloudil minulými časy. Těmi jízdami jsem utloukl nejdlejší část mnohé šířavě smutné noci a oživoval si cestou myšlenky, které mě zaměstnávaly za mé dlouhé nepřítomnosti.

Vyjádril bych snad pravdu lépe, kdybych spíš řekl, že jsem naslouchal pouze ozvěnám těch myšlenek. Promlouvaly ke mně nyní z velké dálky. Zapudil jsem je předtím od sebe a smířil se s místem, které mi nevyhnutelně příslušelo. Když jsem Agnes předčítal, co jsem napsal, když jsem viděl její pozornou tvář, pohnul ji tu a tam k úsměvu nebo k slzám a slyšel její srdečný hlas tak vřele rozprávět o neskutečných událostech smyšleného světa, v němž jsem žil, tu jsem si myslel, jaký mohl být můj osud – ale pouze jsem si to myslel asi tak, jako jsem si po svatbě s Dorou myslíval, jakou bych si byl přál svou ženu mít.

Moje úcta k Agnes, milující mě láskou, jíž bych jakýmkoli rušivým zásahem neskonale sobecky a hanebně ublížil a nemohl jí už nikdy dobýt zpátky, a moje vyzrálá jistota, že já, jenž jsem sám strůjcem svého dnešního osudu a dosáhl toho, nač jsem se vší náruživostí upjal srdce, nemám právo reptat a musím všechno trpělivě snášet,

ty zahrnovaly všechno, co jsem cítil a čemu jsem se naučil. Ale miloval jsem ji – a nacházel jsem nyní dokonce i jakousi útěchu v tom, že jsem si daleko v budoucnosti nejasně představoval den, kdy se z toho budu smět neškodně vyznat, kdy všechno tohle bude patřit minulosti a kdy budu smět říci: „Agnes, takové to bylo, když jsem se vrátil domů; a dnes jsem starý člověk a od té doby jsem nemiloval!“

Na ní jsem ani jedinkrát nepozoroval jakoukoli změnu. Čím mi bývala vždycky, tím mi byla doposud, stále úplně nezměněná.

Hned od toho večera, kdy jsem se vrátil z ciziny, panovalo mezi tetou a mnou v této věci jakési napětí, které mohu spíš než nucenou zdrženlivostí nebo uhýbáním tomuto námětu nazvat němým porozuměním, že oba na to myslíme, ale neoblékáme své myšlenky do slov. Když jsme se po starém zvyku večer spolu usadili před krbem, často jsme tento běh myšlenek sledovali – stejně přirozeně a se stejným povědomím, na co myslí druhý, jako bychom si to byli nepokrytě řekli. Ale zachovávali jsme nerušené mlčení. Věřil jsem, že tehdy večer teta moje myšlenky uhádla, nebo alespoň zčásti uhádla, a že plně chápe, proč je nevyslovuji zřetelněji.

Vánoce byly tedy už přede dveřmi, a protože se mi Agnes ještě stále s ničím novým nesvěřila, začala mě silně tížit nejistota, která mi už dřív několikrát vyvstala v mysli – zda totiž snad nemá tak správnou potuchu o pravém stavu mého srdce, že ji tísní obava, aby mi nezpůsobila bolest. Je-li tomu tak, pak je moje oběť marná – svou nejzákladnější povinnost vůči ní neplním – a každou hodinu se dopouštím kdekteré špatnosti, jíž jsem se tak hrozil. Předsevzal jsem si proto, že v této věci zjednám úplné jasno – a stojí-li mezi námi taková přehrada, že ji rozhodnou rukou bez meškání strhnu.

Byl mrazivý, nevlídný zimní den – ach, jak nepomíjivou mám příčinu se na něj pamatovat! Před několika hodinami padal sních a ten nyní pokrýval zemi, ne sice vysoko, ale na led umrzlý. Venku na moři, za mým zavřeným oknem, dul drsný severák. Představoval jsem si ho, jak se honí po oněch horských sněžných pustinách ve

Švýcarech, tou dobou kterékoli lidské noze nepřístupných, a uvažoval jsem, co je osamělejší – ty pusté oblasti, nebo opuštěný oceán.

„Jedeš dnes ven, Trote?“ zeptala se teta, která vtom strčila hlavu do dveří.

„Ano,“ odpověděl jsem, „zajedu si do Canterbury. Je na projížďku pěkný den.“

„Doufám, že si to tvůj kůň bude myslet taky,“ řekla teta, „ale jak tam stojí u vrat, věší prozatím hlavu i uši, jako by si myslel, že v maštali to je lepší.“

Snad abych tu poznamenal, že mému koni teta přístup na zakázanou půdu sice dovoľovala, ale v nesmiřitelnosti k oslům nepolevila ani o vlas.

„Však on se co nevidět vzpruží!“ řekl jsem.

„Jeho pánovi udělá projížďka rozhodně dobře,“ poznamenala teta a podívala se po papírech na mém stole. „Ach, dítě, prosedíš ty tady ale hodin! Dokud jsem čítávala knihy, jaktěživo mě nenapadlo, co to dá práce je napsat.“

„Někdy dá dost práce jenom je přečíst,“ odpověděl jsem jí. „A co se týče jejich psaní, to má svoje půvaby, teto.“

„Hm! Chápu!“ řekla teta. „Ctižádost, touhu po chvále, porozumění a nevímco ještě, vid’? No, už ať jsi raději venku!“

„Nevíte něco víc,“ řekl jsem a postavil se klidně před tetou – popleskala mě totiž po rameně a sedla si na mou židli, „o té Agnesině lásce?“

Zdvihla ke mně oči a dívala se mi chvíličku do obličeje, než odpověděla:

„Myslím, že vím, Trote.“

„Ten váš dojem se tedy potvrdil?“ zeptal jsem se.

„Myslím, že ano, Trote.“

Dívala se na mne tak upřeně – s láskou zabarvenou jaksi nedůvěřivě nebo soucitně nebo úzkostlivě –, že jsem se ještě pevněji rozhodl ukazovat před ní naprosto veselou tvář.

„A co víc, Trote,“ řekla teta.

„Copak?“

„Myslím, že se Agnes bude vdávat.“

„Bůh jí žehnej!“ řekl jsem vesele.

„Bůh žehnej jí,“ řekla teta, „i jejímu manželu!“

Opakoval jsem to po tetě, rozloučil jsem se s ní, seběhl čile ze schodů, vyšvihl se na koně a vyrazil na cestu. Měl jsem nyní ještě vážnější důvod než předtím, abych vykonal, co jsem si vykonat umínil.

Jak dobře se na tu zimní jízdu pamatuji! Na zmrzlé krupičky ledu, jež vítr strhoval ze stébel trávy a metal mi je do obličeje; na dunivý dusot koňských kopyt, jež rytmicky tepala půdu; na zmrzlé brázdy oranišť; na sněhovou závěj v křídovém lomu, lehce rozvířenou, jak ji čechrál větřík; na fůru sena s potahem, z něhož se kouřilo, když se na vršku zastavil, aby si oddechl, a melodicky cinkal svými zvonečky; na zbělené svahy a pláně pahorkatiny, kterak se odrážely proti tmavé obloze, jako by to byla kresba na obrovské břidlicové tabuli!

Zastihl jsem Agnes samotnou. Děvčátka se už rozjela do svých domovů a Agnes seděla sama u krbu a četla. Jakmile mě spatřila vcházet, odložila knihu, a když mě přivítala jako jindy, vzala si košíček na šití a usadila se v jednom ze starodávných oken.

Posadil jsem se na podokenní lavičku vedle ní a povídali jsme si o tom, co píšu a kdy to dopíšu a jaký pokrok jsem od své poslední návštěvy udělal. Agnes byla náramně veselá a se smíchem mi předpovídala, že co nevidět budu tuze slavný, aby se se mnou smělo o takových věcech hovořit.

„Proto využívám času, jak se dá, víš,“ řekla Agnes, „a mluvím s tebou, dokud ještě smím.“

Když jsem se tak díval na její krásnou tvář, zabranou pozorně do práce, pozdvihla najednou své mírné jasné oči a spatřila, že se na ni dívám.

„Jsi dnes nějak zamyšlený, Trotwoode!“

„Mám ti povědět proč, Agnes? Přišel jsem ti to povědět.“

Odložila práci stranou, jak činívala vždycky, když jsme o čemkoli rozprávěli vážně, a věnovala mi plnou pozornost.

„Má drahá Agnes, pochybuješ, že jsem k tobě upřímný?“

„Ne!“ odpověděla s užaslým pohledem.

„Pochybuješ, že ti jsem tím, čím jsem ti býval odjakživa?“

„Ne!“ odpověděla stejně jako předtím.

„Pamatuješ se, když jsem se vrátil domů, jak jsem se ti pokoušel vypovědět, kolik vroucí vděčnosti ti dlužím, předrahá Agnes, a jak vřelé city k tobě chovám?“

„Pamatuji se,“ řekla mírně, „velice dobře.“

„Ty máš nějaké tajemství, Agnes,“ pravil jsem. „Svěř se mi s ním.“

Sklopila oči a zachvěla se.

„Stěží by mi bylo ušlo, i kdybych o tom nebyl slyšel – ačkoliv z jiných úst, Agnes, než z tvých, což se zdá divné – že jsi někomu darovala poklad své lásky. Neskrývej přede mnou to, co se tak blízce dotýká tvého štěstí! Jestli mi dovedeš důvěřovat tou měrou, jak říkáš, a pokud já vím, taky mi tak důvěřovat můžeš, pak dovol, abych ti byl přítelem a bratrem především v téhle věci!“

S prosebným, ba téměř vyčítavým pohledem vstala od okna, rozběhla se přes pokoj, jako by vůbec nevěděla, kam běží, zakryla si rukama tvář a propukla v pláč tak usedavý, že mi až svíral srdce.

A přesto ve mně něco probudil, jako by mému srdci něco sliboval. Nevěděl jsem proč, ale tyto slzy mi v představě splývaly s tichým smutným úsměvem, který mi tak živě tkvěl v paměti, a rozechvívaly mě spíš nadějí než strachem nebo žalem.

„Agnes! Sestřičko! Má nejdražší! Co jsem udělal?“

„Nech mě odejít, Trotwoode. Není mi dobře. Jsem dnes nesvá. Časem ti to povím – někdy jindy. Napíšu ti. Ted’ už na mne nemluv. Prosím tě, ne!“

Snažil jsem si připamatovat, co to říkala, když jsem s ní tehdy prvně večer hovořil, ta slova, že její láska nevyžaduje odezvy.

Připadalo mi, že musím v jediném okamžiku propátrat celý svět myšlenek.

„Agnes, nesnesu, abych tě takhle viděl a ještě k tomu věděl, že jsem to zavinil já. Moje děvče nejdražší, dražší pro mne než co jiného na světě, jestli jsi nešťastná, dovol, abych s tebou tvé neštěstí sdílel. Jestli potřebuješ pomoc nebo radu, dovol, abych se ti ji pokusil poskytnout. Jestli máš na srdci opravdu nějakou tíhu, dovol, abych se ti ji pokusil ulehčit. Pro koho bych dnes žil, Agnes, kdyby ne pro tebe?“

„Ach, ušetři mne! Jsem dnes nějak nesvá! Až někdy jindy!“ bylo všechno, co jsem tak tak rozeznával.

Zaváděl mě snad z cesty nějaký sobecký blud? Nebo se snad, když mi bleskla ta jiskřička naděje, přede mnou otvírala vyhlídka na něco, na co jsem se předtím neodvážil pomyslet?

„Musím ti povědět ještě něco. Nemohu dopustit, abys ode mne odešla takhle! Pro Boha živého, Agnes, po všech těch letech a po všem, co nám dala i co nám vzala, nesmí mezi námi dvěma dojít k nepochopení! Musím mluvit jasně. Jestli ti někde v koutku duše uvázlo podezření, že bych někomu dovedl závidět štěstí, kterým ho oblažíš, že bych se tě nedovedl vzdát ve prospěch ochránce tobě milejšího, kterého si vyvolíš, že bych nedovedl být ze svého povzdálí spokojeným svědkem tvého blaha, pak je vypuť z hlavy, protože to si nezasloužím! Netrpěl jsem docela nadarmo. Nebylas mou učitelkou docela nadarmo. V citech, které k tobě chovám, není ani sebemenší příměsek sobectví!“

Utišila se zatím. Po chvíli ke mně obrátila svou bledou tvář a tichým hlasem, tu a tam přerývaným, ale velmi jasným, řekla:

„Je mou povinností vůči tvému čistému přátelství ke mně – o kterém věru vůbec nepochybuji –, abych ti řekla, Trotwoode, že se mýlíš. Víc udělat nemohu. Jestli jsem někdy za ta dlouhá léta potřebovala pomoc nebo radu, vždycky se mi jí dostalo. Jestli jsem byla někdy nešťastná, dnes už ten pocit neznám. Jestli jsem někdy měla

na srdci tíhu, dobré duše mi ji ulehčily. Jestli mám nějaké tajemství, pak to není – nic nového; a není to – ani to, co se domníváš. Nemohu se ti s ním svěřit ani ti je nemohu naznačit. Je už dlouho jenom moje a mým musí také zůstat.“

„Agnes! Počkej! Jen okamžik!“

Chtěla odejít, ale zadržel jsem ji. Objal jsem ji paží kolem pasu. „Za ta dlouhá léta!“ „Není to nic nového!“ Nové myšlenky a naděje se mi rozvířily hlavou a celý můj život začal nabývat nových barev.

„Předrahá moje Agnes! Ty, kterou tak ctím, které si tolik vážím, kterou tak oddaně miluju! Když jsem dnes přišel sem, myslel jsem, že mi nic na světě nemůže toto vyznání vyrvat z úst. Myslel jsem, že je dokážu ve svých prsou skrývat po celý náš život, dokud oba nezestárneme. Ale Agnes, jestli mi opravdu svítla nějaká nová naděje, že bych tě kdy směl nazývat něčím víc než sestrou, něčím velmi odlišným od sestry!“

Slzy se jí řinuly proudem; ale nebyly to už slzy, jaké prolévala před chvílí, a v nich jsem viděl svou naději jasnět.

„Agnes, povždy má vůdčí hvězdo a nejlepší oporo! Kdybys byla pamatovala víc na sebe a méně na mne, když jsme tady spolu vyrůstali, myslím, že by moje těkavé zalíbení jaktěživo nebylo zbloudilo od tebe. Byla jsi ale o tolik lepší než já a ve všech chlapeckých nadějích i zklamáních pro mne tak nepostradatelná, že vidět v tobě útočiště a bytost, které se mohu svěřovat a na kterou mohu ve všem všudy spoléhat, se mi stalo druhou přirozeností a zatlačilo na čas mou přirozenost první a silnější, která tě milovala, jak tě miluje dodnes!“

Dosud plakala, ale nikoli smutně – nýbrž radostí! A svíral jsem ji v objetí, v jakém jsem ji ještě nikdy nesvíral, a jak jsem se domníval, že ani nikdy svírat nebudu!

„Když jsem miloval Doru – vřele, Agnes, jak víš...“

„Ano!“ zvolala vážně. „A jsem ráda, že to vím!“

„Když jsem miloval ji – ani tehdy by nebyla moje láska úplná, nebýt tvého porozumění. Ale já je měl a to ji doplnilo. A když jsem Doru ztratil, co by se bylo ještě se mnou všechno stalo, nebýt tebe, Agnes?“

Ještě těsněji v mém náručí, ještě blíž mému srdci, rozechvělou ruku na mém rameni, hleděla skrze slzy svýma líbeznýma, rozzářenýma očima do mých!

„Odjížděl jsem, drahá moje Agnes, a miloval jsem tě. Žil jsem v cizině a miloval jsem tě. Vrátil jsem se domů a miloval jsem tě!“

A potom jsem se jí snažil vylicít, jaký vnitřní boj jsem v sobě sváděl a k jakému závěru jsem nakonec dospěl. Snažil jsem se otevřít jí své srdce, cele a opravdově. Snažil jsem se jí vysvětlit, jak jsem doufal, že jsem konečně došel k lepšímu poznání sebe samého i jí, jak jsem se odevzdaně smířil s tím, co z toho lepšího poznání vyplynulo, jak jsem ještě ten den přijel s poctivým odhodláním svému rozhodnutí věrně dostát. Miluje-li mě tolik (řekl jsem), že by si mě mohla vzít za manžela, mohla by tak učinit nikoliv proto, že bych si to nějak vůbec zaslouhoval, nýbrž jediné pro opravdovost mé lásky k ní a pro utrpení, jímž vyžrála v lásku takovou, jakou k ní chovám dnes; a proto jsem se jí z ní také vyznal. Ach Bože, Agnes, právě z tvých věrných očí na mne v touž chvíli pohlédl duch mého vdaneho dítěte a řekl mi, že tak to je všechno dobře; a skrze tebe ve mně probudil nejněžnější vzpomínky na Kytinku, která uvadla v plném květu! – – –

„Jsem tak blažená, Trotwoode – srdce se mi může štěstím rozskočit – ale jedno ti musím ještě říci.“

„Copak, moje nejdražší?“

Položila mi své něžné ruce na ramena a zadívala se mi klidně do obličeje.

„Víš už, co to je?“

„Bojím se hádat, co by to mohlo být. Pověz mi to, má drahá!“

„Milovala jsem tě celý svůj život!“

Ach, byli jsme štěstím bez sebe, bez sebe! Naše slzy neplatily zkouškám (u ní tolikrát těžším), jimiž jsme k tomuto stavu nakonec dospěli, nýbrž blažené slasti, že v tomto stavu jsme a nemáme se už nikdy rozloučit!

Toho zimního večera jsme se spolu vyšli projít do polí; a připadalo nám, že blažený klid, který je v nás, prolíná i do mrazivého vzduchu kolem nás. Ještě stále jsme se procházeli, když na nebi začaly jiskřit první hvězdy – a my k nim vzhledli a děkovali Bohu Pánu našemu, že řídil kroky naše k tomuto pokoji a míru.

Pozdě večer, když vyšel měsíc, stáli jsme spolu v témž starodávném okně; Agnes hleděla svýma klidnýma očima vzhůru k němu a můj zrak sledoval pohled její. Tu mi v mysli živě vytanuly předlouhé míle cesty a po nich jsem viděl se plahočit otrhaného a utrmáceného, opuštěného a zanedbaného chlapce, jemuž bylo souzeno zvát jednou svým dokonce to srdce, které tu chvíli bušilo na mém.

Druhý den byl už málem čas k obědu, když jsme se ukázali před tetou. Teta je prý nahoře v mé pracovně, řekla Peggotka – tetinou pýchou totiž bylo udržovat pro mne pracovnu v pořádku a připravenou. Zastihli jsme ji, jak s brýlemi na nose sedí u ohně.

„Jemináčku!“ řekla teta a mžourala po nás přítím pokojem.
„Kohopak si to vedeš domů?“

„Agnes,“ odpověděl jsem.

Protože jsme se umluvili, že z počátku nic neřekneme, byla teta v nemalých rozpacích. Když jsem řekl „Agnes“, šlehla po mně pohledem, plným naděje; ale když viděla, že se tvářím jako jindy, sundala si v zoufalství brýle a škrábala se jimi na nose.

Přesto však přivítala Agnes srdečně a za chvíli jsme už byli v osvětleném obývacím pokoji v přízemí a seděli u oběda. Teta si dvakrát třikrát nasadila brýle, aby se na mne znovu dobře podívala, ale po každé je zase zklamaně sundala a poškrábala se jimi na nose – k značnému znepokojení pana Dicka, který v tom viděl špatné znamení.

„Abych nezapomněl, teto,“ řekl jsem, když bylo po obědě, „mluvil jsem s Agnes o tom, co jste mi říkala.“

„To jsi tedy, Trote,“ odpověděla teta a zrudla do temna, „udělal chybu a nedodržel slovo.“

„Doufám, teto, že se nehněváte? Jistě se hněvat nebudete, když se dovíte, že Agnes žádnou nešťastnou lásku nemá.“

„Třesky plesky!“ odsekla teta.

Protože teta byla zřejmě nazlobená, považoval jsem za nejlepší udělat s jejím nazlobením krátký konec. Objal jsem Agnes, dovedl jsem ji za tetinu židli a oba jsme se nad tetu sklonili. Teta spráskla ruce, podívala se na nás brýlemi a v tu ránu se hystericky rozplakala – po prvé a jedinkrát za celou dobu, co jsem ji znal.

Záchvat pláče přivolał Peggotku. Jen se teta trochu vzpamatovála, vrhla se k Peggotce, nazvala ji starým blázínkem a objala ji, div ji neumačkala. Potom objala pana Dicka (pro kterého to byla velká pocta, ale i notné překvapení) a potom jim pověděla proč to. Pak jsme všichni vespolek byli celí šťastní.

Nemohl jsem vyzkoumat, zda se teta při naší poslední krátké rozmluvě uchýlila k nevinné lsti, nebo zda se co do stavu mého nitra skutečně zmýlila. Musí mi prý úplně stačit, prohlásila, že mi řekla, že se Agnes bude vdávat; vím prý nyní líp než kdo jiný, kolik je na tom pravdy.

Do čtrnácti dnů jsme byli svoji. Jedinými hosty na naší tiché svatbě byli Traddles se Sofi a doktor s paní Strongovou. Opouštěli jsme je celé rozradostněné a odjeli jsme sami dva.

Pevně v náruči jsem držel pramen všech ušlechtilých snah a tužeb, jaké jsem kdy měl, jádro svého bytí, náplň svého života, svou jedinou, svou vlastní ženu, kterou jsem miloval láskou vystavěnou na skále.

„Můj předrahý manželi!“ pravila Agnes. „Když ti teď smím tím jménem říkat, musím ti povědět ještě něco.“

„Tedy mi to pověz, má milovaná.“

„Začíná to tím večerem, kdy zemřela Dora. Poslala tě pro mne.“

„Poslala.“

„Řekla mi, že mi něco odkazuje. Dovedeš uhádnout, co to bylo?“

Domníval jsem se, že dovedu. Přivinul jsem svou ženu, která mě dlouho milovala, těsněji k sobě.

„Řekla mi, že ke mně má poslední prosbu a že mi svěřuje poslední úkol.“

„A to bylo –?“

„Že jenom já zaujmu toto uprázdněné místo.“

A Agnes mi položila hlavu na prsa a rozplakala se; a já plakal s ní, třebaže jsme tonuli v takovém štěstí.

KAPITOLA ŠEDESÁTÁ TŘETÍ

Návštěva

To, co jsem si předsevzal vypsát, už bezmála končí; ale v paměti mi zvlášť jasně vyvstává ještě jedna příhoda, u níž mé vzpomínky často prodlévají s potěšením a bez níž by konec jedné niti v pásmu, které jsem sesnoval, zůstal zauzlený.

Moje pověst i blahobyt vzrůstaly, moje rodinné štěstí bylo nezkalené a prožil jsem v manželství již deset blažených let. Jednou večer na jaře jsme s Agnes seděli v našem londýnském domě u krbu a tři z našich dětí si hrály u nás v pokoji, když mi sluha oznámil, že si se mnou přeje mluvit nějaký cizí člověk.

Ptal se neznámého, přichází-li v nějaké obchodní věci, ale ten mu odpověděl, že nikoliv; přišel prý jen pro potěšení, že mě uvidí, a přišel z daleka. Je to starý muž, řekl mi sluha, a vypadá jako sedlák.

Protože to dětem připadalo tajuplné, a co víc, protože to znělo jako začátek oblíbené pohádky, kterou jim Agnes často vyprávěla a v níž po tomto úvodu přišla na scénu ježibaba, zakuklená v plášti a plná nenávisti ke všem, vyvolalo to jistý rozruch. Jeden z našich chlapců si zavrtal hlavu matce do klína, aby byl mimo nebezpečí, a malá Agnes (naše nejstarší dítě) nechala místo sebe na židli sedět panenku a škvírou mezi záclonami v okně vystrkovala houštinku svých zlatých lokýnek, aby viděla, co se bude dít.

„Uved'te ho sem!“ řekl jsem.

Brzy potom se objevil a v tmavém rámu dveří maličko zaváhal šedovlasý stařec jako jablíčko. Malá Agnes, kterou jeho vzhled vábil, se k němu rozběhla, aby ho přivedla dál, a já sám jsem mu ještě neviděl dost zřetelně do obličeje, když vtom moje žena vyskočila a radostně vzrušeným hlasem na mne zvolala, že to je pan Peggotty!

Byl to skutečně pan Peggotty. Ted' už stařec, ale stařec svěží, čilý, při síle. Když naše první pohnutí opadlo a pan Peggotty již seděl u krbu s dětmi na kolenou a s tváří ozářenou plameny, připadalo mi, že starce tak zdravého a statného, a přitom i hezkého, jsem v životě ještě neviděl.

„Mladý pane Davy,“ řekl. Jak přirozeně zaznělo mému sluchu to staré jméno, pronesené starým tónem! „Mladý pane Davy, radostná je to hodina, když vás zase jednou vidím a pospolu s vaší milenou ženou!“

„Radostná hodina, starý příteli, opravdu!“ zvolal jsem.

„A tadyhle ti hezounkové,“ pravil pan Peggotty. „Radost se podívat na tyhlety růžičky! Vždyť jste měl akurát vejšku tadyhle toho nejmenšího, mladý pane Davy, když jsem vás prvně uhlídal! Když Emilka nebyla o nic větší a chuděra náš chlapec byl teprve chlapec!“

„Čas mě od té doby změnil víc, než změnil vás,“ řekl jsem. „Ale teď pošleme ty naše nezbedníky do postele, a protože vás v Anglii nesmí hostit žádný jiný dům než tenhle, povězte mi, kam máme poslat pro vaše zavazadla (jestlipak mezi nimi je ta stará černá brašna, která tolik procestovala?), a pak si u sklenice yarmouthského grogu povíme všechny novinky za posledních deset let!“

„Přijel jste sám?“ zeptala se Agnes.

„Tak, tak, paní,“ odpověděl a políbil jí ruku, „docela sám.“

Posadili jsme ho mezi sebe, protože jsme nevěděli, jak ho na přivítanou dost uctít; a než jsem se do toho jeho starého známého hlasu zaposlouchal, div jsem si nepředstavoval, že ještě stále koná tu dlouhou pout', na níž hledá svou draze milovanou neter'.

„Je to notná louže vody,“ řekl pan Peggotty, „aby se přes ni jeden plavil a zdržel se tady jenom čtyry neděle. Ale voda (obzvlášť když je slaná) je můj přirozený živel – a přátelé jsou jednomu milí, a tak k nim pílí. – Jejda, ono se to rýmuje,“ řekl pan Peggotty s překvapením, když si to uvědomil, „to jsem ani nechtěl.“

„To tak brzy pojedete zase ty tisíce mil zpátky?“ zeptala se Agnes.

„Tak, tak, paní,“ odpověděl. „Slíbil jsem to Emilce, než jsem odjel. To víte, mládí mi nepřibývá, jak léta utíkají, a kdybych se nebyl vydal na cestu níčko, nejspíš bych se sem už nebyl pustil nikdá. A pořád mi leželo v hlavě, jako že se *musím* jet podívat na mladého pana Davyho i na vaši roztomilou líbeznou tvář, jak si žijete v manželském štěstí, dřív než na to budu moc starý.“

Prohlížel si nás, jako by se na nás nemohl dost dosyta vynadívat. Agnes mu se smíchem odhrnula z čela několik svezlých kadeří jeho šedin, aby na nás lépe viděl.

„A teď nám vypovězte všechno,“ řekl jsem, „co se týká vašich osudů.“

„Naše osudy, mladý pane Davy,“ odpověděl mi, „se vypovědí brzičko. Nevedli jsme si jen tak, ale vedli jsme si zdárně. Dařilo se nám pořád. Pracovali jsme, jak se na nás patřilo, a pro začátek jsme možná měli na chvíli život krapet těžší, ale dařilo se nám pořád. Hnedka s chovem ovcí, hnedka s chovem dobytka, hnedka s tímhle a hnedka s tamhletím se nám vede tak pěkně, že líp si ani nemůžeme přát. Jako by nás provázelo jen samé požehnání,“ řekl pan Peggotty a zbožně sklonil maličko hlavu, „ale nesetkali jsme se s ničím jiným než se zdarem. Totiž tak kolem a kolem. Když se nevedlo včera, tak se vede dnes. A když se nevede dnes, tak se povede zejtra.“

„A co Emilka?“ zeptali jsme se s Agnes zároveň.

„Emilka,“ řekl, „když jste od ní odešla, paní – a jedinkrát jsem ji neslyšel, když jsme se usadili ve stepi a ona se večer na druhé straně plachty modlila, abych nezaslechl vaše jméno –, a taky, když jsme my dva spolu při tom žhavém západu tenkrát ztratili mladého pana Davyho z očí – byla ze začátku tak sklíčená, že vědět tehdy, co před námi tak laskavě a starostlivě mladý pan Davy zatajil, byla by se podle mého mínění usoužila. Ale na lodi bylo několik nebohých rodin, v kterých vypukla nějaká nemoc, a ona si je vzala na starost a opatrovala je; a v naší skupince byly děti a ty opatrovala taky; a tak měla najednou plné ruce práce a prokazovala všem dobro a to jí pomohlo.“

„Kdy se o tom prvně dověděla?“ zeptal jsem se.

„Když jsem se to dověděl já,“ odpověděl pan Peggotty, „tajil jsem to před ní skoro celý rok. Žili jsme tehdy na samotě, ale mezi stromy tak krásnými, že se to nedá vypovědět, a růže nám obrůstaly bejvání až po střechu. A jeden den, když jsem byl zrovna v práci venku na poli, se vám u nás najednou ukáže pocestný, který je z našeho anglického Norfolku nebo Suffolku (nepamatuju se už ani dobře odkad), a to se ví, pozvali jsme ho k nám a dali mu najíst a napít, no, zkrátka jsme ho uvítali jako hosta. To děláme všichni, celá kolonie šmahem. A ten měl s sebou staré noviny a ještě nějaké jiné tištěné vylíčení té bouře. Tak se to teda dověděla. Když jsem se s večerem vrátil domů, hned jsem poznal, že to ví.“

Ztišil hlas, když pronášel tato slova, a vážnost, na kterou jsem se tak dobře pamatoval, mu obestřela tvář.

„Zapůsobilo to na ni hodně?“ ptali jsme se oba.

„Baže, a na hezky dlouhý čas,“ přisvědčil a potřásl hlavou, „jestli ne ještě níčko. Ale myslím, že jí ta samota udělala dobře. A měla plno co dělat, jako starat se o drůbež a podobně, a taky se starala, a tak se z toho dostala. Uvažuju,“ řekl přemítavě, „kdybyste mohl dnesky mou Emilku vidět, mladý pane Davy, jestli byste ji poznal.“

„To se tak změnila?“ zeptal jsem se.

„Ani nevím. Vidím ji den co den, a tak ani nevím, ale sem tam mě to časem napadlo. Outlá postava,“ řekl pan Peggotty a zahleděl se do ohně, „krapet jako přepadlá – vlídné, smutné modré oči, jemná tvářička – hezká hlava, drobet sklopená – plachý hlas i způsoby, skoro bázlivé. To je Emilka!“

Mlčky jsme ho pozorovali, jak tak seděl a díval se dál do ohně.

„Někteří si myslí,“ pokračoval, „že měla nějakou nešťastnou lásku, a jiní zase, že jí ženich před svatbou umřel. Nikdo neví, jak to je doopravdy. Mohla se mockrát a mockrát dobře vdát, ale po každé mi povídá: ‚Ale strýčku, s tím je už na věky amen.‘ Se mnou je veselá, ale když je někdo s námi, stahuje se do sebe – ráda jde

bůhvíjak daleko, když má učit nějaké dítě nebo ošetřit nemocnou osobu nebo přiložit pomocnou ruku, když se nějaké mladé děvče chystá na veselku (a napomáhala se při nich už hodně, ale sama žádnou ještě neviděla) – ze srdce miluje strýce – je trpělivá – starý jako mladý, každý ji má rád – kde kdo má nějakou bolest, přijde za ní. To je Emilka!“

Přešel si rukou po obličeji a s polozdušeným povzdechem zdvihl oči od ohně.

„Marta je ještě s vámi?“ zeptal jsem se.

„Marta,“ odpověděl, „ta se vdala, mladý pane Davy, hnedka v druhém roce. Jeden mladý člověk, nádeník na statku, který cestou na trh jel s pánovými kárami kolem nás – taková cesta přes pět set mil, tam a zpátky – jí nabízel, že si ji vezme za ženu (tam je o ženy velikánská nouze) a že se potom jako ve stepi udělají pro sebe. Prosila mě, abych mu jako po pravdě pověděl, jak to s ní všechno bylo. Já mu to pověděl a oni se vzali a níčko si tam žijou a na čtyry sta mil daleko neslyšejí žádný hlas, jen svůj vlastní a zpěv ptáků.“

„A paní Gummidgeová?“ připomněl jsem mu.

Uhodil jsem zřejmě na veselou notu, protože pan Peggotty se zčistajasna na celé kolo rozesmál a přejížděl si rukama po stehnech nahoru a dolů, jak kdysi míval ve zvyku projevovat radost, dokud ještě bydlil v lodi, nyní již dávno rozpadlé v trosky.

„To byste nevěřil!“ opáčil. „Vždyť i jí dokonce jeden člověk nabízel, že se s ní ožení! Jestli jeden lodní kuchař, mladý pane Davy, co se tam někde chtěl usadit taky, paní Gummidgeové nenabízel, že si ji vezme, tak mě pozhřiž! – líp se za pravdu pravdoucí zařikat nedovedu!“

V životě jsem neviděl, aby se Agnes tak smála. Ten nenadálý výbuch nadšení u pana Peggottyho jí připadal tak zábavný, že nebyla s to smích zkrotit, a čím víc se smála, tím víc rozesmávala mne a tím víc se stupňovalo veselí pana Peggottyho a tím usilovněji si třel stehna.

„A co tomu řekla paní Gummidgeová?“ zeptal jsem se, když jsem zase s dostatek zvážněl.

„Nebudete mi ani věřit,“ odpověděl pan Peggotty, „ale paní Gummidgeová, místo aby řekla ‚děkuju pěkně, je to od vás moc hezké, ale v tomhle věku už na žádnou změnu stavu pomýšlet nebudu‘, vám popadla džber, co stál zrovna po ruce, a narazila ho tomu lodnímu kuchaři na hlavu, až kvičel o pomoc, a já se do toho musel vložit a vysvobodit ho!“

Pan Peggotty se nyní doslova rozburácel a já s Agnes jsme mu v smíchu přizvukovali.

„Ale to musím té dobré duši přiznat,“ pokračoval zase pan Peggotty, když jsme už byli smíchy celí zmožení, a utíral si obličej, „že nám byla vším, co slibovala, ba ještě víc. Je to nejochotnější, nejvěrnější, nejpoctivější, nejúčinnější žena, jaká kdy na tomhle světě dýchala, mladý pane Davy. Jaktěživ jsem ji neviděl, aby se cejtila jako opuštěnej ztracenej tvor, ani na jedinou minutku ne, ba ani na začátku, když celá kolonie ležela před námi a my sami tam byli noví. A myslet na starýho, to je něco, co ji vůbec ani nenapadlo, to vás musím ujistit, hned jak odrazila od anglického břehu!“

„A teď poslední, nikoli však nejméně důležitý – pan Micawber!“ řekl jsem. „Zaplatil do jednoho všechny dluhy, které zde nadělal – pamatuješ, drahá Agnes, dokonce i Traddlesovu směnku – a můžeme proto pokládat za jisté, že se mu vede dobře. Ale jaké nejnovější zprávy máte o něm vy?“

Pan Peggotty si s úsměvem sáhl do náprsní kapsy a vytáhl na plocho složený papírový balíček, z něhož velmi pečlivě vyhledal malé noviny prapodivné úpravy.

„Abyste rozuměl, mladý pane Davy,“ pravil, „že jsme jako níčko, když se nám tak vyvedlo, nechali step stepí a odstěhovali se rovnou cestou do Port Middlebay Harbouru, který je, aspoň jak říkáme my, město.“

„Pan Micawber žil ve stepi někde blízko vás?“ zeptal jsem se.

„Baže, jemináčku,“ pravil pan Peggotty, „a obul se do toho s ver-vou! Marně bych si přál vidět pána, aby se do všeho dovedl obouvat líp. Já tu jeho holou hlavu viděl potit se na slunci tak, mladý pane Davy, že jsem se až málem bál, aby se mu celá nerozškvařila. A níčko z něho je smírčí!“

„Ale? Smírčí soudce?“ řekl jsem.

Pan Peggotty mi ve svých novinách ukázal na jistou zprávu a já potom četl z „Portmiddlebayských Timesů“ nahlas toto:

SLAVNOSTNÍ BANKET

Na počest našeho význačného spoluosadníka a spoluměšťana, blahorodého pána WILKINSE MICAWBERA, smírčího soudce pro okres Port Middlebay, konal se včera ve velkém sále našeho hotelu, přeplněném až k zadušení, slavnostní banket. Odhaduje se, že oběd musil být současně podáván neméně než čtyřiceti sedmi osobám, nepočítajíc v to osoby shromážděné na chodbě a na schodech. Krása, móda a elita Port Middlebaye přispěchaly vzdát poctu muži tak zaslouženě váženému, tak vysoce nadanému a tak široko daleko oblíbenému. Tabuli předsedal doktor Mell (ředitel Salemského ústavu, koloniálního gymnázia v Port Middlebay), po jehož pravici seděl náš významný host.

Když bylo sklizeno ze stolů a přezpívána stará píseň Non nobis (v překrásném podání, v němž nám nebylo zatěžko rozeznat skřivánčí tóny našeho nadaného ochotníka, blahorodého pána WILKINSE MICAWBERA JUNIORA), došlo na obvyklé přátelské a vlastenecké přípitky, přednesené rozličnými účastníky a přijaté vesměs s nadšením. Poté pronesl Dr. Mell řeč, překypující vřelými city, a zakončil ji přípitkem ‚našemu‘ vynikajícímu hostu, ozdobě našeho města! Nechť nás nikdy neopustí, ledaže by odcházel do lepších podmínek, a nechť jeho úspěchy mezi námi dostoupí takové výše, aby

mu jakoukoli možnost lepších podmínek jinde odňaly!“ Jásot, s nímž se tento přípitek setkal, se vymyká všemu popisu. Znovu a znovu propukal a zase opadával jako vlny oceánu. Posléze vše utichlo a blahorodý pán WILKINS MICAWBER povstal, aby vyslovil své díky. Jsme daleci toho, abychom si při dosavadním poměrně nedokonalém stavu zpravodajských možností našeho závodu troufali sledovat našeho vynikajícího spoluměštana přes všechna hladce plynoucí souvětí jeho vytríbeného a květnatě zdobného proslovu! Stačíž zde poznamenání, že to byl mistrovský řečnický výkon a že ony pasáže, v nichž zevrubněji vyvozoval své životní úspěchy až ze samých počátků své kariéry a varoval mladší část posluchačstva před úskalím, jímž jest uzavírání peněžních závazků, kterým nelze dostát, vehnaly slzy i do nejzmužilejšího oka v sále. Zbývající přípitky platily DOKTORU MELLOVI, PANÍ MICAWBEROVÉ (která se úklonou děkovala od postranních dveří, kde na vyvýšených židlích trůnil diadém ženské krásy nejen co svědek, nýbrž i co okrasa toho rozkošného divadla), dále CHOTI PANA REDGERA BEGSE (bývalé slečně Micawberové) a PANÍ MELLOVÉ; blahorodému pánu WILKINSI MICAWBEROVI JUNIOROVI (jenž všechny shromážděné až k slzám rozesmál vtipnou poznámkou, že se necítí schopen poděkovat řečí, že však s jejich dovolením poděkuje písní), RODINĚ PANÍ MICAWBEROVÉ (ve staré vlasti, jak zbytečno podotýkat, velice dobře známé) atd. atd. atd. Když ovace skončily, stoly jako kouzlem zmizely, aby se mohlo tančit. Mezi vyznavači Terpsichory, kteří se veselili, dokud Helios nedal znamení k rozchodu, budili zvláštní pozornost blahorodý pán WILKINS MICAWBER JUNIOR a rozkošná a vysoce nadaná slečna Helena, čtvrtá dcera DOKTORA MELLA.

Vyhledával jsem si znovu jméno doktora Mella – s potěšením, že jsem pod ním v těchto příznivějších poměrech objevil pana Mella, bývalého ubohého podučitelského oušlapka našeho hrabského justiceira v Middlesexu –, když tu mi pan Peggotty ukázal na jiné místo v novinách, a já spočinul očima na svém vlastním jméně a četl toto:

*„Blahorodému pánu Davidu Copperfieldovi,
vynikajícímu spisovateli.*

Vzácný pane,

od doby, kdy jsem měl příležitost bezprostředním vjemem odezírat rysy fyziognomie, dnes známé obrazivosti valné části vzdělaného světa, uplynula již léta.

Nicméně, vzácný pane, ačkoliv vyrván (silou okolností, jež se vymykaly dosahu mé moci) z osobního styku s přítelem a druhem svého mládí, nebyl jsem nikdy nepamětliv jeho meteorického vzestupu, aniž mi byla odňata možnost,

byť nás moře běsy dělí (Burns),

brátí plný podíl na duchovních hodokvasech, jež nám předkládal.

Nemohu tudíž dovoliti odtud odjeti osobě, již obapolně chováme v úctě a vážnosti, aniž využiji tohoto veřejného média, vzácný pane, abych vám poděkoval nejenom jménem svým, ale smím-li si snad troufati dodati, i jménem veškerého obyvatelstva okresu Port Middlebay, za potěchu, prostřednictvím vašeho ducha rozsévanou.

Spějte výš, vzácný pane! Nejste zde neznám, nejste zde neoceňován. Třebaže ‚vzdálení‘, nejsme ani ‚bez přátel‘, ani ‚trudnomyslní‘, ani (smím snad dodati) ‚nechápaní‘. Spějte výš, vzácný pane, ve svém orlím rozletu! Obyvatelstvo okresu Port

Middlebay se může přinejmenším snažiti jej s okouzlením, s potěšením, s poučením sledovati!

Mezi zraky, z této části zeměkoule k vám vzhlížejícími, bude povždy lze spatřiti, pokud v nich světlo a život nepohasnou, takéž

zraky

náležející

smírčímu soudci

pro okres Port Middlebay

Wilkinsu Micawberovi“

Když jsem si zběžně prohlédl ostatní obsah novin, shledal jsem, že pan Micawber je pilným a váženým dopisovatelem tohoto listu. V témž čísle byl od něho ještě jiný dopis, který se týkal nějakého mostu; dále tam bylo oznámení, že co nevidět vyjde v úhledném svazečku přetisk souboru podobných dopisů z jeho pera „značně rozšířený o nové dodatky“, a ledaže bych se mýlil velice hrubě, úvodník byl od něho také.

Hodně jsme o panu Micawberovi hovořili ještě mnohý další večer, pokud pan Peggotty zůstával u nás. Bydlil u nás celou dobu svého pobytu v Anglii – který myslím trval o něco málo méně než měsíc – a jeho sestra s mou tetou se na něho přijely do Londýna podívat. Agnes a já jsme se s ním rozloučili až na palubě lodi, když odjížděl; a na světě se s ním již nikdy loučit nebudeme.

Než však odcestoval, zajel si se mnou do Yarmouthu podívat se na pomníček, který jsem dal na Hamovu paměť na hřbitově zřídit. Zatím co jsem mu ten prostý nápis na jeho žádost opisoval, zahlédl jsem, jak se shýbl a utrhl z hrobu trs trávy a nabral hrstku hlíny.

„Pro Emilku,“ řekl, když si to ukládal do záňadří. „Slíbil jsem jí to, mladý pane Davy.“

KAPITOLA ŠEDESÁTÁ ČTVRTÁ

Ohlédnutí poslední

A nyní svůj životní příběh dopisuji. Než tyto stránky uzavřu, ohlížím se ještě jednou – naposledy.

Vidím se, jak – s Agnes po boku – putuji po cestě života. Kolem nás vidím naše děti a naše přátele a slyším hluk mnoha hlasů, jež mi na mé pouti neznějí lhostejně.

Které tváře rozeznávám v tom prchavém zástupu nejzřetelněji? Hle, tyto – a zatím co svým myšlenkám tuto otázku kladu, všechny se obracejí ke mně!

Tu je má teta, s brýlemi teď silnějšími, stařena víc než osmdesátiletá, ale dosud vzpřímená a vytrvalý chodec, který i za zimního počasí ujde v jednom kuse šest mil.

Tu, vždycky spolu s ní, přichází Peggotka, má hodná stará chůva, také v brýlích, která nyní sedává večer se šitím až u samé lampy, ale nikdy si k němu nesedne bez kousku voskové svíčky, krejčovské míry v malém domečku a bez šicí kazety s obrázkem svatopavelské katedrály na víku.

Peggotčiny tváře i paže, tak pevné a červené za mých dětských let, kdy jsem se divíval, proč ptáčky nezobou místo do jablíček raději do nich, jsou teď scvrklé; a oči, které kdysi v jejím obličejí potemňovaly celé své okolí, jsou bledší (ačkoliv se dosud lesknou). Ale její drsný ukazováček, který ve mně kdysi vyvolával představu struhátka na muškátový oříšek, zůstal stále stejný, a když vidím, jak se naše nejmenší batolí od tety k ní a ukazováčku se chytá, vzpomínám na malý obývací pokoj u nás doma, dokud jsem sám ještě sotva chodil. Dávné tetino zklamání se nyní dočkalo odčinění. Je kmotrou skutečné, živé Betsy Trotwoodové; a teta ji – podle slov malé Dory (v pořadí hned za ní) – rozmazluje.

Peggotka má kapsu nějak vyboulenou. Není v ní nic menšího než krokodýlí knížka, která je touhle dobou v poněkud zchátralém stavu, ale Peggotka ji i s těmi různými potrhanými a seštepovanými listy ukazuje dětem jako drahocennou památku. Mám prapodivný pocit, když vidím z těch krokodýlích povídek vyhlížet svou vlastní dětskou tvář a připomínat mi mého starého známého, Brookse z Sheffieldu.

V tomto čase letních prázdnin vidím se svými chlapci starce, jenž vyrábí obrovské draky a hledí za nimi do povětří s radostí, pro kterou není dost slov. Nadšeně mě zdraví a s notným kýváním a mrkáním mi šeptá: „Trotwoode, jistě tě potěší, když ti řeknu, že memorandum dopíšu, jen co nebudu mít nic jiného na práci, a že tvá teta je nejobdivuhodnější žena na světě, ano!“

Kdopak je ta shrbená dáma, která se podpírá o hůl a ukazuje mi tvář, v níž jisté stopy bývalé pýchy a krásy chabě bojují s nevrlým, slaboduchým, hašteřivým blouděním mysli. Je v zahradě a vedle ní stojí hubená, snědá, uvadlá žena s bílou jizvou na rtu. Poslechněme si, co říkají.

„Roso, zapomněla jsem, jak se ten pán jmenuje.“

Rosa se k ní shýbá a křičí na ni: „Pan Copperfield.“

„Těší mě, že vás vidím, pane. S lítostí pozoruji, že jste ve smutku. Doufám, že čas k vám bude milosrdný.“

Její netrpělivá průvodkyně ji hubuje, říká jí, že nejsem ve smutku, vybízí ji, aby se na mne ještě jednou podívala, snaží se ji vyburcovat.

„Viděl jste mého syna, pane,“ říká starší dáma. „Smířili jste se?“

Pohlédne na mne upřeně, položí si ruku na čelo a zasténá. Nenadále vykřikne strašlivým hlasem: „Roso, pojď ke mně. Je mrtev!“ Rosa jí kleká k nohám a střídavě se s ní mazlí a zase hádá, hned na ni zlostně syčí: „Já ho milovala víc, než jsi ho kdy milovala ty!“ – a hned ji zase konejší na prsou, jako když uspává nemocné dítě. Tak je opouštím, tak je vždycky zastihnu, tak tráví a ubíjejí čas rok za rokem.

Co je to za loď, co připlouvá z Indie do vlasti, a kdo je ta anglická dáma, provdaná za starého bručavého skotského Krésa s těma ušima jako plácačky? Že by to byla Julie Millsová?

Opravdu, je to Julie Millsová, náladová a nádherná, a s ní černoch, který jí na zlatém tácku nosí vizitky a dopisy, a bronzově snědá žena v štučce plátna s pestrým šátkem omotaným kolem hlavy, která jí servíruje *déjeuner* v *boudoiru*. Ale Julie si dnes deník nepíše a už nikdy nezpívá Žalozpěv lásky; věčně se hádá se starým skotským Krésem, který je něco jako olezlý medvěd s opálenou kůží. Julie vězí po krk v penězích a o ničem jiném nemluví ani na nic jiného nemyslí. Líp se mi zamlouvala v saharské poušti.

Či že by snad saharská poušť byla tohle? Neboť ačkoliv Julie má velkolepý dům a vznešenou společnost a den co den přepychovou hostinu, nikde kolem ní nevidím ani kousíček svěží zeleně; nic, co by kdy mohlo vydat plod nebo květ. Vidím to, čemu Julie říká „společnost“, a v té pana Jacka Maldona, jak se ze své koupené sinekury pošklebuje ruce, která mu ji opatřila, a mluví přede mnou o doktorovi jako o „úžasně roztomilé starožitnosti“. Ale je-li „společnost“ název pro takové prázdnoduché pány a dámy, Julie, a platí-li u ní za dobré vychování okázalá lhostejnost ke všemu, co může pokrok lidstva uspišit nebo ho zabrzdit, pak myslím, že jsme v té saharské poušti asi opravdu zabloudili a že bychom měli hledět, abychom našli, kudy z ní ven.

A tu, hle, doktor Strong, vždycky náš dobrý přítel, pilně pracuje na svém slovníku (někde u písmene D) a září štěstím nad svým domovem i ženou. A také Generálka, v postavení značně skromnějším a ani zdaleka tak vlivném jako kdysi!

O něco později přicházím na svého milého starého Traddlese, kterak se zaujatým výrazem a s vlasy (na místech, kde není holohlavý) od neustálého dráždění advokátskou parukou ještě vzpurnějšími než kdy předtím pracuje ve svých kancelářských místnostech v Templu. Má stůl zavalený tlustými fascikly spisů, a zatím co se rozhlížím, říkám mu:

„Kdyby ti teď Sofi dělala písaře, Traddlesi, měla by práce nad hlavu!“

„To máš věru pravdu, můj drahý Copperfelde! Ale ty časy v Holborn Courtu byly taky báječné! Nemyslíš?“

„Když ti říkala, že budeš soudcem? Jenže *tenkrát* si o tom ještě nepovídalo celé město!“

„Bud' jak bud'“, říká Traddles, „jestli tím soudcem jednou opravdu budu...“

„Dobře přece víš, že budeš.“

„No dobrá, můj drahý Copperfelde, až tedy tím soudcem budu, pak o tom budu každému vypravovat, jak jsem to tehdy slíbil.“

Odcházíme a vedeme se spolu pod paždím. Jdu na rodinný slavnostní oběd k Traddlesovi. Sofi má narozeniny a po cestě mi Traddles vypráví, jak se na něho štěstí smálo.

„Vlastně se mi podařilo, můj drahý Copperfelde, uskutečnit všechno, co mi leželo nejvíc na srdci. Vezmi si jenom, že důstojný pán Horác dostal to povýšení a má teď mzdu s ročním příjmem čtyři sta padesát liber; že o výchovu našich dvou chlapců se starají nejlepší učitelé, jaké vůbec máme, a že to jsou znamenití a vytrvalí studenti a správní kluci; že tři ze Sofiných sester se velice výhodně provdaly, tři další žijí s námi a ostatní tři vedou od té doby, co paní Crewlerová zemřela, důstojnému pánu Horácovi domácnost – a že všechny jsou šťastné.“

„Až na...,“ nadhazují.

„Až na Krásku“, říká Traddles. „Ano. Bylo to velké neštěstí, že si vzala takového větroplacha. Měl do sebe něco oslnivého a omamného, co jí učarovalo. Ale když ji teď máme ve zdraví zase u nás doma a jeho když jsme se zbavili, musíme jí zase trochu zvednout náladu.“

Traddlesův dům je právě jeden z těch domů – nebo by z nich aspoň snadno mohl být –, které si na společných večerních procházkách se Sofi kdysi rozdělovali. Je to velký dům, ale Traddles má své papíry v oblékárně a boty mezi papíry a on a Sofi se tísní

v horních pokojících, kdežto nejlepší pokoje ponechávají Krásce a děvčatům. V domě není kousek volného místa, protože v něm tou či onou náhodou je, a to ustavičně, víc děvčat, než dovedu spočítat. Jen tam vkročíme, hned se jich celý hlouček hrne ze schodů ke dveřím a podávají si Traddlese a líbají ho, div ho nezadusí. Tam také, na věčnost usazená, je chudinka Kráska, vdova s malou holčičkou, a tam, na obědě na oslavu Sofiných narozenin, jsou také všechny tři vdané sestry se všemi třemi manžely a s bratrem jednoho z manželů a s bratrancem jiného z manželů a se sestrou dalšího z manželů, která je, jak se mi zdá, snoubenkou toho bratrance. Traddles, dodnes navlas týž prostý nelíčený chlapec, jako býval odjakživa, sedí na dolním konci dlouhého stolu jako patriarcha a z čela stolu se na něho přes utěšenou tabuli, která jiskří stříbrem dozajista ne kočičím, zářivě usmívá Sofi.

A když nyní svůj životní příběh uzavírám a potlačuji touhu ještě trochu si zaotálet, tyto tváře se mi rozplývají. Ale nad nimi a za nimi všemi je jedna tvář, která na mne září jako nebeské světlo, v němž vidím všechny ostatní věci. A ta mi nemizí.

Obracím se a vidím ji – tak krásnou a poklidnou – vedle sebe. Moje lampa už dohořívá, psal jsem dlouho do noci; ale ta předrahá bytost, bez níž bych nebyl nic, zůstává se mnou stále.

Ach, Agnes, ach, duše moje, kéž tvoje tvář stojí takto při mně, až budu svůj život uzavírat opravdu; kéž tě, až mi jednou skutečnost začne unikat a rozplývat se jako ty stíny, které nyní rozpouštím, dosud spatřím vedle sebe, jak mi ukazuješ vzhůru!

Charles Dickens

David Copperfield II

Překlad Emanuel a Emanuela Tilschovi

Ilustrace na obálce Gustav Doré, převzato z Wellcome Images

Redakce Jaroslava Bednářová

Vydala Městská knihovna v Praze

Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání

Verze 1.0 z 26. 2. 2021

ISBN 978-80-274-1380-5 (epub)

ISBN 978-80-274-1381-2 (pdf)

ISBN 978-80-274-1382-9 (prc)